รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ นโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในปัจจุบัน: ประเทศไทยบนเวทีโลกและเวทีโลกในประเทศไทยในต้นศตวรรษที่ 21

เล่มที่ 2

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ขจิต จิตตเสวี

เมษายน 2553

สัญญาเลขที่ RDG4910004

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ นโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในปัจจุบัน: ประเทศไทยบนเวทีโลกและเวทีโลกในประเทศไทยในต้นศตวรรษที่ 21

เล่มที่ 2

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ขจิต จิตตเสวี

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญย่อ

บทที่ 1 นโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในปัจจุบัน: กรอบความคิดเพื่อการศึกษาวิจัยประเทศไทยบนเวทีโลก และเวทีโลกในประเทศไทยในต้นศตวรรษที่ 21

ภาค 1

ประเทศไทยกับเพื่อนบ้าน: การพัฒนาระบบรองรับความสัมพันธ์จากอนุภูมิภาคสู่ภูมิภาคและเวทีโลก

บทที่ 2 การพัฒนาระบบบริหารราชการไทยในบริบทโลกที่เปลี่ยนแปร: การบริหารจัดการภายในเพื่อดำเนินความสัมพันธ์กับภายนอก

บทที่ 3 ประเทศไทยกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้าน: การดำเนินความสัมพันธ์ในกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศและด้วยการบริหารจัดการชายแดน

ภาค 2

ประเทศไทยกับอาเซียนในฐานะศูนย์กลางของการขยายความสัมพันธ์บนเวทีโลก: จากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สู่เอเชียตะวันออก

บทที่ 4 อาเซียนในฐานะเป็นศูนย์กลางภูมิภาคเพื่อดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยบนเวทีโลก

บทที่ 5 ประเทศไทยในอาเซียนกับประเทศเอเชียตะวันออกในวิสัยทัศน์ว่าด้วยภูมิภาคนิยมของเอเชีย: ระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียนบวกสาม และการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก

ภาค 3

ประเทศไทยในโลกแห่งความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค: กรณีอเมริกาเหนือและยุโรป

บทที่ 6 การปรับนโยบายของไทยกับนโยบายของสหรัฐอเมริกาในฐานะมหาอำนาจและพันธมิตรหลักของไทยในความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค: เอเชีย-แปซิฟิก

บทที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป และสหพันธรัฐรัสเซียในความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค: เอเชีย-ยุโรป

ภาค 4

ประเทศไทยในโลกแห่งความสัมพันธ์ข้ามชาติ-องค์การระหว่างประเทศและเวทีพหุภาคีนิยมระดับโลก

บทที่ 8 ประเทศไทยกับปัญหาความสัมพันธ์ข้ามชาติ: การปรับตัวกับเวทีโลกทางสังคมภายในประเทศ

บทที่ 9 ประเทศไทยกับเวทีองค์การมุสลิมโลกและเวทีโลกมุสลิมในประเทศไทย

บทที่ 10 ประเทศไทยกับเวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีพหุภาคีระดับโลก

บทสรุป ประเทศไทยบนเวทีโลกและเวทีโลกในประเทศไทยในต้นศตวรรษที่ 21: ทศวรรษแห่งการแสวงหาทิศทางและความหมายใหม่ของนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในโลกที่เปลี่ยนแปรไป

สารบัญ

บทคัดย่อ ก

Abstract ง

บทสรุปผู้บริหาร ช

กิตติกรรมประกาศ ฐ

คำนำ น

บทที่ 1 นโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในปัจจุบัน: กรอบความคิดเพื่อการศึกษาวิจัยประเทศไทยบนเวทีโลกและเวทีโลกในประเทศไทยในต้นศตวรรษที่ 21

1. กล่าวนำ: กรอบความคิดว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับ “ประเทศไทยบนเวทีโลก” และ “เวทีโลกในประเทศไทย” เพื่อศึกษาถึงนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในต้นศตวรรษที่ 21 1-1
2. ประเทศไทยในกระแสโลกาภิวัตน์และภูมิภาคาภิวัตน์: กระแสความสัมพันธ์ของทั้งโลกและกระแสความสัมพันธ์ในลักษณะภูมิภาค 1-15
3. นโยบายต่างประเทศกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในบริบทของศตวรรษที่ 21: การเมืองระหว่างประเทศในโลกที่เปลี่ยนแปรไป 1-22
4. ช่วงเวลาของการวิจัยกับทิศทางนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยบนเวทีโลก 1-30
5. โครงสร้างของงานวิจัย 1-33

ภาคผนวกท้ายบทที่ 1 1-35

ภาค 1

ประเทศไทยกับเพื่อนบ้าน:

การพัฒนาระบบรองรับความสัมพันธ์ จากอนุภูมิภาคสู่ภูมิภาคและเวทีโลก

บทที่ 2 การพัฒนาระบบบริหารราชการไทยในบริบทโลกที่เปลี่ยนแปร: การบริหารจัดการภายในเพื่อดำเนินความสัมพันธ์กับภายนอก

1. กล่าวนำ: การปฏิรูปและการพัฒนาระบบราชการไทย เพื่อปรับตัวและเพิ่มศักยภาพของประเทศไทยบนเวทีโลก 2-1
2. ทิศทางการพัฒนาระบบราชการไทยเพื่อก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 2-4
   - 2.1 แนวนโยบายและวิธีการปฏิรูประบบราชการของประเทศไทยในปัจจุบัน: "ยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ - เศรษฐกิจระหว่างประเทศ" และ "แผนการบริหารราชการแผ่นดิน" 2-4
   - 2.2 การพัฒนาระบบบริหารราชการไทยกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่ 2-17
   - 2.3 คณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.น.จ.) และการจัดตั้งกลุ่มจังหวัดและการกำหนดจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัดในปี ค.ศ. 2009: ความต่อเนื่องในการดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่ 2-29
3. แนวทางการพัฒนาระบบราชการไทยด้วยการเชื่อมโยง "ภายใน-ภายนอก" 2-34
   - 3.1 การพัฒนาระบบการบริหารราชการไทยในต่างประเทศครั้งใหม่ในปี ค.ศ. 2002 สู่แนวทางการบูรณาการการบริหารราชการในต่างประเทศ และการตั้งคณะมนตรีวิเทโศบาย 2-34
   - 3.2 ความพยายามเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันระหว่างสถานเอกอัครราชทูตในประเทศเพื่อนบ้านของไทยกับจังหวัดชายแดน: กรณีโครงการนำร่องในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนเพื่อบูรณาการระบบงาน (ค.ศ. 2004) 2-39
   - 3.3 การปฏิรูประบบราชการและการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภายใน เพื่อดำเนินความสัมพันธ์กับภายนอก: ความพยายามเบื้องต้นและปัญหาบางประการ 2-46
4. สรุป: การพัฒนาระบบบริหารราชการไทยเพื่อดำเนินความสัมพันธ์กับภายนอกในต้นศตวรรษที่ 21: ความต่อเนื่องท่ามกลางความเปลี่ยนแปร 2-51

ลำดับเหตุการณ์ 2-53

ภาคผนวกท้ายบทที่ 2 2-58

บทที่ 3 ประเทศไทยกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้าน: การดำเนินความสัมพันธ์ในกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศและด้วยการบริหารจัดการชายแดน

1. กล่าวนำ: ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเพื่อนบ้านบนพื้นที่ชายแดน: สู่การบริหารจัดการแบบข้ามแดน 3-1
2. การปรับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ในบริบทของความร่วมมือระหว่างประเทศระดับภูมิภาคกับกระแสการแลกเปลี่ยนตามแนวชายแดน 3-3
   2.1 แนวคิดว่าด้วยดินแดนและชายแดนจากยุโรปในอดีต สู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบัน 3-3
   2.2 แผนการบริหารราชการแผ่นดินกับการบริหารจัดการเชิงพื้นที่: ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดเพื่อรองรับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ 3-7
   2.3 กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับอนุภูมิภาคระหว่างไทยกับเพื่อนบ้านในบริบทภูมิภาคนิยมและภูมิภาคาภิวัตน์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 3-10
   2.4 การแลกเปลี่ยนระหว่างไทยกับเพื่อนบ้าน: สัดส่วนความสำคัญของการค้าชายแดนและการบริหารจัดการกระแสการแลกเปลี่ยนข้ามแดน 3-23
3. ปัญหาเขตแดนจากอดีตและการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาชายแดนไทยในปัจจุบัน: บริบทของการบริหารจัดการข้ามแดนระหว่างเพื่อนบ้าน 3-29
   3.1 อาณาบริเวณชายแดนไทยในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเพื่อนบ้าน: ปัญหาเขตแดนและการพัฒนาระบอบการชายแดนและกลไกการบริหารร่วมกัน 3-29
   3.2 สถานะของความรู้และการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาชายแดนของไทยกับความจำเป็นในการกำหนดนโยบายและพัฒนาระบบบริหารจัดการ 3-39
   3.3 การดำเนินความร่วมมือระหว่างประเทศและการพัฒนาระบบการบริหารจัดการข้ามแดนเพื่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนบ้าน 3-45
4. สรุป: การสร้างความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีด้วยการบริหารจัดการด้วยธรรมาภิบาลข้ามแดนและความสัมพันธ์บนเวทีอนุภูมิภาค 3-49

ภาคผนวกท้ายบทที่ 3 3-51

ภาค 2
ประเทศไทยกับอาเซียนในฐานะศูนย์กลางของการขยายความสัมพันธ์บนเวทีโลก: จากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สู่เอเชียตะวันออก

บทที่ 4 อาเซียนในฐานะเป็นศูนย์กลางภูมิภาคเพื่อดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยบนเวทีโลก

1. กล่าวนำ: ประเทศไทยในอาเซียนในฐานะศูนย์กลางการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: จากเวทีภูมิภาคสู่เวทีโลก 4-1
2. อาเซียนกับพัฒนาการของความร่วมมือระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: บทบาทของประเทศไทย 4-3
   2.1 ประเทศไทยกับการผลักดันความร่วมมือสู่ "ประชาคมที่มั่นคง" (Security Community) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: จากการเผชิญหน้าระหว่างค่ายในยุคสงครามเย็นสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการพึ่งพาอาศัยกัน 4-4
   2.2 ประเทศไทยกับความริเริ่มก่อตั้งเขตการค้าเสรี (AFTA) และพัฒนาการของบูรณาการทางเศรษฐกิจของอาเซียน 4-14
   2.3 บทบาทของประเทศไทยในฐานะประธานฯ การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 กับพัฒนาการของอาเซียน 4-19
3. ประเทศไทยกับอาเซียนในต้นศตวรรษที่ 21: การร่วมผลักดันจากการเป็น "สมาคม" แห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สู่ "ประชาคม" อาเซียน 4-23
   3.1 วาระเกี่ยวกับอาเซียนในแนวนโยบายของไทยจากต้นศตวรรษที่ 21 ถึงปัจจุบัน 4-24
   3.2 การเป็นประธานฯ ของไทยกับการผลักดันประชาคมอาเซียน: โอกาสและปัญหาของประเทศไทยในอาเซียน 4-30
   3.3 ประเทศไทยกับการสร้างสถาบันของอาเซียน: กฎบัตรอาเซียนและการปฏิรูปสถาบัน 4-37
   3.4 ประเทศไทยกับการร่วมสร้างประชาคมอาเซียนด้วยการส่งเสริมวาระทางนโยบาย "อาเซียนแห่งประชาชน" 4-44
4. สรุป: อาเซียนในฐานะฐานระดับภูมิภาคของประเทศไทยบนเวทีโลก 4-54

ลำดับเหตุการณ์ 4-56

ภาคผนวกท้ายบทที่ 4 4-60

บทที่ 5 ประเทศไทยในอาเซียนกับประเทศเอเชียตะวันออกในวิสัยทัศน์ว่าด้วยภูมิภาคนิยมของเอเชีย: ระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียนบวกสามและการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก

1. กล่าวนำ: ประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลีในฐานะประเทศเอเชียตะวันออกกับประเทศไทย: การแสวงหาทิศทางและบทบาทของไทยในวิสัยทัศน์การสร้างประชาคมของเอเชีย 5-1
2. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี: ระหว่างทวิภาคี กับ พหุภาคี 5-4
   2.1 จีน: ว่าที่มหาอำนาจระดับโลกและประเทศ "เพื่อนบ้าน" ที่สำคัญอันดับต้นของไทย 5-4
   2.2 ญี่ปุ่น: มหาอำนาจและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจอันดับต้นของไทย 5-14
   2.3 ประเทศไทยกับเกาหลีใต้และเกาหลีเหนือ 5-26
3. ประเทศไทยในอาเซียนกับเวทีพหุภาคีของเอเชียตะวันออก 5-37
   3.1 จากความริเริ่ม East Asian Economic Caucus (EAEC) โดยมาเลเซีย สู่ประชาคมเอเชียตะวันออก (East Asian Community: EAC): การสร้างเวทีภูมิภาคของเอเชียโดยชาวเอเชีย 5-37
   3.2 ปัญหาทางเลือกระหว่างอาเซียน+3 และ EAS: ท่าทีของไทยและประเทศต่างๆ ต่อภูมิภาคนิยมของเอเชียตะวันออก 5-48
   3.3 ประเทศไทยกับการสร้างเวทีพหุภาคีเพื่อดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศบนเวทีโลก: ความร่วมมือเอเชีย (Asia Cooperation Dialogue: ACD) 5-59
4. สรุป: ประเทศไทยกับประเทศเอเชียตะวันออก: ระหว่างความสัมพันธ์ทวิภาคีกับพหุภาคี 5-63

ลำดับเหตุการณ์ 5-66

ภาคผนวกท้ายบทที่ 5 5-71

ภาค 3

ประเทศไทยในโลกแห่งความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค: กรณีอเมริกาเหนือและยุโรป

บทที่ 6 การปรับนโยบายของไทยกับนโยบายของสหรัฐอเมริกาในฐานะมหาอำนาจและพันธมิตรหลักของไทยในความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค: เอเชีย-แปซิฟิก

1. กล่าวนำ: ความเป็นมหาอำนาจของสหรัฐอเมริกาในต้นศตวรรษที่ 21: การปรับนโยบายของไทยกับมหาอำนาจเอเชีย-แปซิฟิก และพันธมิตรหลักของไทย 6-1
2. สหรัฐอเมริกาในฐานะมหาอำนาจระดับโลก และมหาอำนาจของเอเชีย-แปซิฟิกด้านความมั่นคงและการทหาร 6-6
   2.1 ยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคต่างๆ ของโลก 6-6
   2.2 การปรับตัวของประเทศไทยกับระบบพันธมิตรด้านความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาในบริบทใหม่ของโลก 6-8
   2.3 สหรัฐอเมริกากับประเด็นความมั่นคงในเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 6-30
   2.4 เอเชียในแนวนโยบายต่างประเทศใหม่ของสหรัฐฯ ภายใต้การนำของประธานาธิบดี Obama: ความเปลี่ยนแปลงและทิศทางสำหรับประเทศไทย 6-42
3. ประเทศไทยกับบทบาทของสหรัฐอเมริกาต่อระเบียบระหว่างประเทศในเอเชีย - แปซิฟิก 6-49
   3.1 ยุทธศาสตร์การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก (Asia - Pacific Economic Cooperation: APEC) 6-50
   3.2 สหรัฐอเมริกากับเกมกำหนดขอบเขตของภูมิภาคเอเชียตะวันออก: การเพิ่มประเทศภาคีในการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit: EAS) และข้อเสนอของออสเตรเลียว่าด้วย Asia-Pacific community (APc) 6-57
   3.3 ความริเริ่มของไทยในการเปิดเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกา: ความพยายามและปัญหาของการเจรจาทวิภาคี 6-61
4. สรุป: ประเทศไทยและอาเซียนในทิศทางยุทธศาสตร์โลกของสหรัฐฯ: ปัญหาทางเลือกระหว่างเวทีเอเชีย-แปซิฟิก กับ เวทีเอเชียตะวันออก 6-66

ลำดับเหตุการณ์ 6-70

ภาคผนวกท้ายบทที่ 6 6-73

บทที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป และสหพันธรัฐรัสเซีย ในความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค: เอเชีย-ยุโรป

1. กล่าวนำ: ประเทศไทยกับพลวัตของความเปลี่ยนแปลงของยุโรป 7-1
2. ประเทศไทยในอาเซียนกับสหภาพยุโรป: ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคและระหว่างองค์การภูมิภาค 7-4
   2.1 การขยายตัวของสหภาพยุโรปและผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อประเทศไทย 7-5
   2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป 7-10
   2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับยุโรป: อาเซียนกับสหภาพยุโรป และการประชุมเอเชีย-ยุโรป 7-18
3. บทบาทในระดับโลกของสหภาพยุโรปในฐานะมหาอำนาจทางกิจการพลเรือน: นัยต่อนโยบายไทย 7-34
   3.1 นโยบายสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรป 7-34
   3.2 สหภาพยุโรปกับการเจรจาการค้าเสรีรอบโดฮา 7-42
   3.3 สหภาพยุโรปกับนโยบายด้านสิทธิมนุษยชน 7-50
4. ประเทศไทยกับพลวัตของความเปลี่ยนแปลงของยุโรป: ความสัมพันธ์กับมหาอำนาจรัสเซียและประเทศเครือรัฐเอกราช 7-57
   4.1 บริบทใหม่ของยุโรป: การล่มสลายของสหภาพโซเวียตกับกำเนิดเครือรัฐเอกราช 7-59
   4.2 ประเทศไทยกับสหพันธรัฐรัสเซียในฐานะมหาอำนาจยุโรปและเอเชีย 7-64
5. สรุป: ประเทศไทยและอาเซียนกับเวทีเอเชีย-ยุโรปในโลกแห่งความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค 7-75

ลำดับเหตุการณ์ 7-77

ภาค 4
ประเทศไทยในโลกแห่งความสัมพันธ์ข้ามชาติ-องค์การระหว่างประเทศ และเวทีพหุภาคีนิยมระดับโลก

บทที่ 8 ประเทศไทยกับปัญหาความสัมพันธ์ข้ามชาติ: การปรับตัวกับเวทีโลกทางสังคมภายในประเทศ

1. กล่าวนำ: ความสัมพันธ์ข้ามชาติกับเวทีโลกทางสังคมในประเทศไทย 8-1
2. ประเทศไทยกับปัญหาเวทีโลกทางสังคมภายใน: กรณีการก่อการร้าย 8-5
   - 2.1 ปรากฏการณ์การก่อการร้ายและการใช้ความรุนแรง: ความเป็นมา และวิวัฒนาการจนถึง "ทศวรรษแห่งการก่อการร้าย" 1980-1990 และในปัจจุบัน 8-6
   - 2.2 การก่อการร้ายในยุคปัจจุบัน: ปัญหาในการระบุวัตถุประสงค์ การจัดแบ่งประเภท และการให้คำจำกัดความ 8-11
   - 2.3 ประเทศไทยกับข้อจำกัดในการเข้าร่วม "สงครามต่อต้านการก่อการร้าย" ระดับโลก กับการแก้ปัญหาการใช้ความรุนแรงในลักษณะการก่อการร้ายภายในรัฐ: ปัญหาเวทีโลกทางสังคมภายในประเทศ 8-15
   - 2.4 ความร่วมมือในการต่อต้านและแก้ปัญหาการก่อการร้าย: จากองค์การระดับโลกสู่องค์การระดับภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 8-21
3. อาชญากรรมข้ามชาติในฐานะปัญหาความมั่นคงของมนุษย์และภัยคุกคามความมั่นคงแห่งรัฐ: ความร่วมมือระหว่างรัฐและความร่วมมือในองค์การระหว่างประเทศเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาเวทีโลกทางสังคม 8-29
   - 3.1 อาชญากรรมข้ามชาติในฐานะประเด็นปัญหาของทั้งโลก: บทบาทของประเทศไทยบนเวทีโลกเพื่อแก้ปัญหาเวทีโลกทางสังคมในประเทศ 8-30
   - 3.2 สภาพของปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติสำคัญบางประเภทที่ประเทศไทยต้องเผชิญ 8-36
   - 3.3 ประเทศไทยในแนวทางการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ: ความร่วมมือระหว่างรัฐและความร่วมมือในกรอบองค์การระหว่างประเทศระดับต่างๆ 8-42
4. โรคระบาดร้ายแรงและภัยพิบัติในฐานะภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์: ความจำเป็นของความร่วมมือระหว่างรัฐและความร่วมมือในองค์การระหว่างประเทศ เพื่อบริหารจัดการปัญหาในลักษณะของทั้งโลก 8-49
   - 4.1 ประเทศไทยในกระแสความสัมพันธ์ข้ามชาติกับความจำเป็นของความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยคุกคามจากโรคระบาด: กรณีโรคซาร์ส โรคไข้หวัดนก และโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 8-50

4.2 ความตื่นตัวของรัฐและสังคมต่อปัญหาภัยพิบัติธรรมชาติ: กรณีคลื่นสึนามิ และพายุหมุนนาร์กิสที่กระทบต่อประเทศไทยและเพื่อนบ้าน 8-61

5. สรุป: กระแสความสัมพันธ์ข้ามชาติกับการแสวงหาทิศทางและรูปแบบสำหรับนโยบาย และความสัมพันธ์ของไทยในประเด็นการก่อตัวของเวทีโลกทางสังคม 8-69

ลำดับเหตุการณ์ 8-72

บทที่ 9 ประเทศไทยกับเวทีองค์การมุสลิมโลกและเวทีโลกมุสลิมในประเทศไทย

1. กล่าวนำ: พลวัตของโลกมุสลิม: นัยสำหรับนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยบนเวทีโลก 9-1
2. โลกมุสลิมกับการเมืองโลก 9-3
   2.1 ประชาคมมุสลิมทางศรัทธาและประเทศมุสลิมในการเมืองระหว่างประเทศ 9-5
   2.2 โลกมุสลิมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: เงื่อนไขสำหรับประเทศไทย 9-11
3. ประเทศไทยกับเวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีโลกทางสังคมของมุสลิม 9-15
   3.1 สันนิบาตแห่งรัฐอาหรับ (LAS) ในฐานะเวทีองค์การระหว่างประเทศแห่งโลกอาหรับ 9-17
   3.2 องค์การการประชุมอิสลาม (OIC) ในฐานะเวทีองค์การระหว่างประเทศแห่งโลกมุสลิม 9-19
   3.3 นะฮ์เฎาะตุล อุละมาอ์ (NU) ในฐานะเวทีโลกทางสังคมของมุสลิม 9-23
   3.4 สันนิบาตมุสลิมโลก (MWL) ในฐานะเวทีโลกทางสังคมของมุสลิม 9-25
4. เวทีโลกมุสลิมในประเทศไทย และประเทศไทยบนเวทีองค์การมุสลิมโลก 9-28
   4.1 เวทีสังคมของโลกมุสลิมในประเทศไทย: ปัญหาอัตลักษณ์ การใช้ความรุนแรงและแนวนโยบายของรัฐต่อปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 9-31
   4.2 บทบาทขององค์การมุสลิมโลกต่อปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้: การปรับทิศทางนโยบายของประเทศไทย 9-39
   4.3 นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศมุสลิมและองค์การมุสลิมโลก: แสวงหาการสนับสนุนเพื่อแก้ไขและป้องกันไม่ให้ปัญหาชายแดนภาคใต้กลายเป็นประเด็นระหว่างประเทศ 9-43
5. สรุป: เวทีโลกทางสังคมในประเทศไทย: กรณีความสัมพันธ์ระหว่างเวทีต่างๆ ของ "เวทีโลกมุสลิม" กับการดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ของประเทศไทย 9-50

ลำดับเหตุการณ์ 9-52

ภาคผนวกท้ายบทที่ 9 9-54

บทที่ 10 ประเทศไทยกับเวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีพหุภาคีระดับโลก

1. กล่าวนำ: ความสำคัญของเวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีพหุภาคีต่อนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยบนเวทีโลก 10-1
2. บทบาทของประเทศไทยบนเวทีองค์การระหว่างประเทศระดับโลก: กรณีกิจกรรมหลักในระบบสหประชาชาติ 10-4
   - 2.1 การปฏิรูปสหประชาชาติกับบทบาทของประเทศไทย 10-7
   - 2.2 มิติด้านการพัฒนา: การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) และบทบาทในองค์กรการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) ของไทย 10-11
   - 2.3 มิติด้านสันติภาพและความมั่นคง: ประเทศไทยกับการเข้าร่วมปฏิบัติการรักษาสันติภาพในติมอร์ตะวันออก (UNAMET ถึง UNMIT) และการเตรียมปฏิบัติการสำหรับกรณีซูดาน (UNAMID) 10-23
   - 2.4 ประเทศไทยกับการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนในระดับโลก 10-33
3. ประเทศไทยกับเวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีโลกทางเศรษฐกิจ 10-45
   - 3.1 ประเทศไทยกับองค์การการค้าโลก (WTO): ระเบียบการค้าระหว่างประเทศ 10-45
   - 3.2 ประเทศไทยกับธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF): ระเบียบการเงินระหว่างประเทศ 10-57
4. ความร่วมมือพหุภาคีระดับโลก: ประเด็นที่มีนัยสำคัญต่อประเทศไทย 10-64
   - 4.1 กรณีสิ่งแวดล้อมโลกและปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 10-65
   - 4.2 ประเทศไทยกับประเด็นการโยกย้ายถิ่นฐานในระดับโลก 10-73
   - 4.3 การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยโรคระบาด เช่น SARS ไข้หวัดนกและไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 10-76
   - 4.4 ประเทศไทยกับการต่อต้านการทุจริต 10-79
5. การร่วมประชุมในเวทีพหุภาคีทางการเมืองอื่นๆ: กรณีขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement: NAM) 10-84
6. สรุป: เวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีพหุภาคีในฐานะเวทีสำคัญสำหรับการดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย 10-89

ลำดับเหตุการณ์ 10-91

ภาคผนวกท้ายบทที่ 10 10-98

บทสรุป ประเทศไทยบนเวทีโลกและเวทีโลกในประเทศไทยในต้นศตวรรษที่ 21: ทศวรรษแห่งการแสวงหาทิศทางและความหมายใหม่ของนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในโลกที่เปลี่ยนแปรไป สรุป-1

บรรณานุกรม บ-1

สารบัญตาราง

ตารางที่

1.1	กระแสภูมิภาคนิยมในเอเชีย 3 ช่วงเวลา: องค์การฯ และกรอบความร่วมมือในระดับต่างๆ	1-36
1.2	มุมมองทางนโยบายต่างประเทศ	1-37
1.3	การเปรียบเทียบนโยบายต่างประเทศ	1-38
1.4	สัดส่วนการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศคู่ค้าสำคัญ ค.ศ. 2005	1-39
1.5	สัดส่วนการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศคู่ค้าสำคัญ ค.ศ. 2009	1-39
2.1	คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี (สมัยที่ 1)	2-13
2.2	เปรียบเทียบแผนการบริหารราชการแผ่นดิน 4 ฉบับ ในด้านการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทย	2-14
3.1	มูลค่าการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ปี ค.ศ. 2005-2008	3-29
3.2	เปรียบเทียบการค้าชายแดนกับการค้าระหว่างประเทศระหว่างปี ค.ศ. 2006-2008	3-30
3.3	เปรียบเทียบการค้าชายแดนไทยกับการค้าระหว่างประเทศ ปี ค.ศ. 2008-2009 (ม.ค.-พ.ค.)	3-30
3.4	การแลกเปลี่ยนระหว่างไทยกับเพื่อนบ้านแต่ละด้าน: จำนวนจุดผ่านแดน และสัดส่วนความสำคัญของการค้าชายแดน เทียบกับการค้าระหว่างประเทศ	3-31
3.5	สรุปลักษณะเส้นเขตแดนและสภาพแนวพรมแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน	3-34
3.6	สรุปจำนวนปัญหาของแนวพรมแดนไทยกับเพื่อนบ้านทั้งสี่ด้านจัดแบ่งตามประเภทปัญหา	3-37
3.7	ลำดับการศึกษาและความสนใจศึกษาจำแนกตามลำดับและตามแนวชายแดน	3-43
3.8	ความสนใจในประเด็นต่างๆ ของงานเขียนในแต่ละพื้นที่	3-44
3.9	ประเด็น/ปัญหาร่วมของชายแดนไทยและประเทศเพื่อนบ้านทุกด้าน	3-46
3.10	ลักษณะเฉพาะของปัญหาชายแดนแต่ละด้าน	3-47
3.11	ประเด็นร่วมกัมพูชา-ลาว-พม่า และประเด็นปัญหาของมาเลเซียในเชิงเปรียบเทียบกับประเทศไทย	3-48
5.1	เปรียบเทียบข้อมูลการค้า-การลงทุนของไทยกับประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้	5-23
8.1	อนุสัญญาของสหประชาชาติในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย	8-27
9.1	ประชากรที่เป็นมุสลิมในส่วนต่างๆ ของโลก	9-4
9.2	ตารางแสดงการขยายรับสมาชิกของ OIC	9-54
9.3	รัฐและองค์การที่ได้รับสถานะผู้สังเกตการณ์ของ OIC	9-54

9.4	แสดงองค์ประกอบรัฐสมาชิกของ OIC แบ่งตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์	9-55
9.5	เปรียบเทียบแผนการบริหารราชการแผ่นดิน 3 ฉบับ เฉพาะส่วนนโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโลกมุสลิม	9-57
10.1	ประเทศไทยกับองค์การระหว่างประเทศ	10-98
10.2	เปรียบเทียบแผนการบริหารราชการแผ่นดิน 4 ฉบับ ประเด็นเกี่ยวกับความร่วมมือพหุภาคี	10-103
10.3	การร่วมมือในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาค	10-107
10.4	แสดงการส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในปฏิบัติการรักษาสันติภาพของไทย	10-29
10.5	แสดงการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบสหประชาชาติของไทย	10-41

สารบัญภาพประกอบ

ภาพที่

1.1	ภาพแสดงเวทีหลักและเวทีเสริม	1-13
1.2	ภาพแสดงประเทศไทยบนเวทีโลกและเวทีโลกในประเทศไทย	1-13
1.3	นโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในต้นศตวรรษที่ 21: ประเทศไทยบนเวทีโลกและเวทีโลกในประเทศไทย ในภาพรวมยุทธศาสตร์เชิงรุก	1-14
1.4	ภาพรวมยุทธศาสตร์การทูตเชิงรุก (Forward Engagement)	1-35
1.5	ภาพแสดงเครือข่ายและกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคที่เป็นบริบทของนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย	1-35
2.1	แนวทางการจัดทำแผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด / จังหวัด	2-20
2.2	กลุ่มจังหวัด 18 กลุ่ม ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2551 (ค.ศ.2008)	2-58
2.3	แนวทางการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์จากภายในสู่ภายนอก	2-28
2.4	โครงสร้างการบูรณาการการบริหารราชการในต่างประเทศ	2-38
2.5	แสดงกรอบแนวคิดและแนวทางการพัฒนาระบบการทำงานร่วมกันระหว่างเอกอัครราชทูตในประเทศเพื่อนบ้านของไทยกับผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดน	2-41
2.6	แนวทางการพัฒนาระบบการทำงานร่วมกันระหว่างเอกอัครราชทูตในประเทศเพื่อนบ้านของไทยกับผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการในจังหวัดชายแดน	2-41
2.7	สรุปรูปแบบการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดและเอกอัครราชทูต จำแนกตามอำนาจต่อรอง ขอบเขตของภารกิจ และระยะเวลาดำเนินการ	2-59
2.8	สรุปรูปแบบการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดและเอกอัครราชทูต จำแนกตามบทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ในการประสานงานแต่ละรูปแบบ	2-60
3.1	ปัญหาเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน	3-35
3.2	แผนผังคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับงานชายแดน (รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับ JTSC ของแต่ละชายแดน)	3-39
3.3	อาณาบริเวณชายแดนไทยกับเพื่อนบ้าน	3-52
3.4	เปรียบเทียบการใช้แนวคิดชายแดน "แบบแข็ง" (hard border) กับ "แบบอ่อน" (soft border) เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ "เพื่อนบ้าน"	3-53
3.5	อาณาบริเวณชายแดนตามการใช้แนวคิดผสมระหว่างชายแดน "แบบแข็ง" (hard border) กับ "แบบอ่อน" (soft border) เพื่อแสดงถึงแนวคิดผสม "ความมั่นคง / เศรษฐกิจ - สังคม" ในนโยบายไทยว่าด้วยเพื่อนบ้าน	3-54
3.6	นโยบายไทยว่าด้วยเพื่อนบ้านในเชิงการประสานงาน — การบริหารจัดการ	3-54

6.1 ยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคต่างๆ ของโลก 6-73

9.1 แผนภูมิแสดงการปฏิบัติภารกิจการวิจัยและเป้าประสงค์ของชุดโครงการวิจัย “องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม” (สกว.) นำเสนอโดย ดร. ขจิต จิตตเสวี ที่ปรึกษาโครงการในโอกาสการนำเสนอผลงานวิจัย ที่กระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ 8 มีนาคม ค.ศ. 2007 9-58

ภาค 3

ประเทศไทยในโลกแห่งความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค: กรณีอเมริกาเหนือและยุโรป

บทที่ 6

การปรับนโยบายของไทยกับนโยบายของสหรัฐอเมริกาในฐานะมหาอำนาจและพันธมิตรหลักของไทยในความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค: เอเชีย-แปซิฟิก

1. กล่าวนำ: ความเป็นมหาอำนาจของสหรัฐอเมริกาในต้นศตวรรษที่ 21: การปรับนโยบายของไทยกับมหาอำนาจเอเชีย-แปซิฟิก และพันธมิตรหลักของไทย

ในการศึกษาถึงนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยต่อหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (strategic partnership) นั้น สหรัฐอเมริกานับเป็นกรณีพิเศษในฐานะเป็นพันธมิตรสำคัญของประเทศไทยมานับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และเนื่องเพราะมีสถานะ "อภิมหาอำนาจ" เพียงหนึ่งเดียวในโลกที่มีศักยภาพสูงกว่าประเทศอื่นๆ ในทุกด้านโดยเฉพาะหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ในปัจจุบันยังไม่อาจยืนยันได้ว่ามีประเทศใดในโลกที่จะมีอำนาจมากกว่าสหรัฐฯ ในภาพรวม ศักยภาพของสหรัฐฯ นี้เป็นไปทั้งในด้านของพลังทางเศรษฐกิจและแสนยานุภาพทางการทหารที่เป็น "hard power" และที่สำคัญ คือ อำนาจทางวัฒนธรรมหรือที่เรียกว่า "soft power" ที่ทำให้ "วิถีชีวิตแบบอเมริกัน" กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมแบบทั้งโลกที่มีกระแสโลกาภิวัตน์เป็นตัวนำ อีกทั้งเครือข่ายธุรกิจระหว่างประเทศระดับโลกของสหรัฐฯ โดยอาศัยบรรษัทข้ามชาติต่างๆ นับเป็นการขยายผลของอำนาจ โดยที่ศักยภาพทางเทคโนโลยีที่เหนือกว่าในภาพรวมโดยเฉพาะด้านสารสนเทศเป็นตัวเร่งและตัวทวีคูณพลังอำนาจเชิงวัฒนธรรมซึ่งจะมีผลต่อการบริหารจัดการแบบ "อเมริกัน" และการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เป็นอย่างสูง จนถึงขั้นที่อาจจะแยกไม่ออกระหว่างโลกาภิวัตน์กับ "อเมริกันภิวัตน์" (Americanization) ที่เกิดขึ้นในโลก

การศึกษาถึงนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ[1] นั้นนอกจากจะมีการศึกษาตามกิจกรรม ตามกรณี หรือบนพื้นที่ต่างๆ ของโลกแล้ว ยังมีการตั้งคำถามสำคัญต่ออภิมหาอำนาจประเทศนี้ซึ่ง

---

[1] สำหรับตำราหลักว่าด้วยนโยบายต่างประเทศแบบอเมริกัน ดู Eugene R. Wittkopf, Charles W. Kegley, Jr., and James M. Scott, **American Foreign Policy: Pattern and Process**, 6th ed. (Belmont, Calif.: Thomson/Wadsworth, 2003). และสำหรับนโยบายต่างประเทศแบบอเมริกันในเชิงประวัติศาสตร์ ดู Daniel S. Papp, Loch K. Johnson and John E. Endicott, **American Foreign Policy: History, Politics, and Policy** (New York: Pearson/Longman, 2005).

ในภาษาฝรั่งเศส ดู Pierre Hassner and Justin Vaïsse, **Washington et le Monde: Dilemmes d'une Superpuissance** (Paris: Autrement, 2003); Maxime Lefebvre, **La Politique Etrangère Americaine** (Paris: Presses Universitaires de France, 2004); Ghassan Salamé, **Quand l'Amérique Refait le Monde** (Paris: Fayard, 2005).

ในภาษาไทย ดู อุไรวรรณ ธนสถิตย์, **นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐอเมริกา (2518-2545)**, พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2546).

นักวิชาการอเมริกัน ได้แก่ Joseph Nye ถือว่า ทรงพลังที่สุดในทุกๆ ด้านเท่าที่โลกรู้จักมาโดยเปรียบเทียบกับจักรวรรดิโรมัน อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันโดยเฉพาะหลังเหตุการณ์ 9/11 และการมีประเทศศัตรู ตลอดจนปัญหาท้าทายใหม่ๆ ในระดับทั้งโลกนั้น ทำให้สหรัฐฯ จำต้องปรับทิศทางความสัมพันธ์ต่อโลกภายนอกไปในลักษณะที่เน้นความร่วมมือกันมากขึ้น เนื่องเพราะสหรัฐฯ แม้จะเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่หนึ่งเดียวในโลกก็ยังติดอยู่ในสภาวะที่สามารถมองได้เป็นสองทางที่ขัดกันในตัว (paradox)[2] กล่าวคือ ไม่สามารถอยู่โดยลำพังได้[3]

การมองภาพของสหรัฐฯ โดยเปรียบเทียบกับจักรวรรดิโรมัน โดยนักวิชาการอเมริกันเองนั้น นับเป็นแนวเรื่องหลักประการหนึ่งสำหรับวิวาทะเกี่ยวกับสถานะของสหรัฐฯ ในโลกดังที่ G. John Ikenberry ได้กล่าวไว้ว่า "จักรวรรดิ" ดังกล่าวนั้นมีภาพลวงตาอยู่หลายประการ ซึ่งทำให้ต้องคิดและกำหนดกันใหม่ว่า ระเบียบโลกแบบอเมริกันนั้นเป็นอย่างไร เนื่องเพราะโลกแบบขั้วเดียว (unipolar) ดังนี้ทำให้ภาพลักษณ์ของระเบียบระหว่างประเทศแบบเวสต์ฟาเลียต้องเปลี่ยนไป เพราะในปัจจุบันนั้นนับว่าสหรัฐฯ เกือบจะเป็นผู้ครอบครองศักยภาพการใช้กำลังในระดับระหว่างประเทศและในการควบคุมดูแลพฤติกรรมของรัฐอื่นๆ แต่ผู้เดียวหลังเหตุการณ์วันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 และหลักนิยมบุช (Bush Doctrine) ว่าด้วย "อธิปไตยแบบมีเงื่อนไข" (contingent sovereignty) ดูจะยืนยันข้อสังเกตนี้[4]

อย่างไรก็ตาม ในสถานะของการเป็น "จักรวรรดิอเมริกัน" (American Empire) นั้น Andrew J. Bacevich ได้วิเคราะห์ถึง ความเป็นจริงและผลสืบเนื่องของการดำเนินการทูตของสหรัฐฯ ไว้ว่า ประธานาธิบดี 3 คน (ได้แก่ George H. W. Bush, Bill Clinton และช่วงปีแรกของ George W. Bush) นั้น ได้ใช้วิธีการดำเนินการทางการทูตตาม "ยุทธศาสตร์ให้เกิดการเปิดกว้าง" (strategy of openness) ซึ่งมีแรงผลักดันมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดระเบียบระหว่างประเทศที่เปิดและมีลักษณะบูรณาการที่ทำให้สหรัฐฯ สามารถคงความเป็นอภิมหาอำนาจแต่ผู้เดียวอยู่ได้ ยุทธศาสตร์ดังกล่าวที่มุ่งขจัดอุปสรรคของการเคลื่อนไหวทางการค้า ทุน และวิธีคิด ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดความมั่งคั่งและความเป็นประชาธิปไตยนี้ถูกต่อต้านโดยทั่วไป และเพื่อต่อสู้กับการต่อต้านดังกล่าวสหรัฐฯ จึงกลายเป็นรัฐที่ใช้กำลังเป็นเครื่องมือมากกว่าสมัยก่อนและนำมาสู่กระบวนการที่ทำให้การทูตมีมิติทางการทหารมากขึ้นทุกที ทั้งนี้ผู้เขียนมองว่า พลังที่ผลักดัน

ในมุมมองทางด้านภูมิศาสตร์การเมืองเกี่ยวกับอเมริกาโดยเฉพาะ ดู Alain Musset (dir.), **Géopolitique des Amériques**, 2e éd. (Paris: Nathan, 2009); และภูมิศาสตร์การเมืองโดยรวม ดู Pierre Gentelle (dir.), **Géopolitique du Monde Contemporain: États, Continents, Puissances** (Paris: Nathan, 2008).

[2] ราชบัณฑิตยสถาน บัญญัติศัพท์ "paradox" ว่า "ปฏิทรรศน์"

[3] Joseph S. Nye, Jr., **The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone** (Oxford: Oxford University Press, 2002).

[4] G. John Ikenberry, "Illusions of Empire: Defining the New American Order," **Foreign Affairs**, 83:2 (March/April 2004), pp. 144-154.

"ยุทธศาสตร์ให้เกิดการเปิดกว้าง" ของ "จักรวรรดิอเมริกัน" นี้ คือ โครงการอันทะเยอทะยานเพื่อก้าวไปสู่สถานะของสหรัฐฯ ในโลกที่เป็น "จักรวรรดิของทั้งโลก" (global imperium)[5]

ไม่ว่าสหรัฐฯ จะมีสถานะเป็นจักรวรรดิหรือจักรวรรดิของทั้งโลกแห่งยุคโลกาภิวัตน์หรือไม่อย่างไรก็ตาม ก็ยังต้องเผชิญกับความท้าทายในรูปแบบต่างๆ เช่น ประเทศที่ไม่เป็นมิตรซึ่งสหรัฐฯ ถือว่าเป็น "รัฐอันธพาล" (rogue state) ขบวนการก่อการร้าย ตลอดจนคู่แข่งในลักษณะของประเทศมหาอำนาจหรือกลุ่มประเทศที่รวมตัวกันแล้วกลายเป็นมหาอำนาจในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เป็นต้น ในส่วนของรัฐที่ไม่เป็นมิตรนั้นหรือที่ถูกจัดรวมว่าเป็น "รัฐอันธพาล" นั้น นักวิชาการจาก Woodrow Wilson Center วิเคราะห์ว่า การที่ในยุคของประธานาธิบดี Clinton ถือว่ารัฐเหล่านั้นเป็นภัยคุกคามหลักของโลกไม่นับเป็นแนวทางการเข้าปัญหา (approach) ที่เหมาะสมสำหรับนโยบายต่างประเทศอเมริกัน เพราะมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติทางการเมืองโดยให้ฉายาและสถานะในทางลบกับประเทศที่มีความแตกต่างกัน อาทิ อิรัก อิหร่าน และเกาหลีเหนือ ซึ่งแม้แต่พันธมิตรของสหรัฐฯ ก็ไม่สามารถจะรับแนวทางนี้ได้ และเสนอว่าแทนที่จะนำเอากลุ่มประเทศที่แตกต่างกันมารวมๆ กันเป็นประเทศที่เลวร้าย สหรัฐฯ ควรจะพัฒนา "ยุทธศาสตร์การปิดล้อมโดยแยกแยะ" ("differentiated" strategies of containment) กล่าวคือ แต่ละยุทธศาสตร์จะเหมาะกับสถานการณ์หรือประเทศหนึ่งๆ[6]

ส่วนในเรื่องของการก่อการร้ายนั้น สหรัฐฯ โดยประธานาธิบดี George W. Bush นับเป็นผู้ดำเนินนโยบาย "สงครามต่อต้านการก่อการร้าย" (War on Terrorism) อย่างจริงจัง และหลักนิยมบุชดังกล่าว จะมีผลกระทบสำคัญต่อความมั่นคงในระดับทั้งโลก เศรษฐกิจระดับทั้งโลก สหประชาชาติและกฎหมาย ตลอดจนต่อพหุภาคีนิยม เรื่องดังกล่าวนี้ประเมินและวิพากษ์วิจารณ์ไว้ในหนังสือว่าด้วยหลักนิยมบุชซึ่งเป็นความพยายามต่อต้านการก่อการร้ายในระดับทั้งโลก ซึ่งก็ก่อให้เกิดผลติดตามในระดับทั้งโลกเช่นเดียวกัน[7]

ในมุมมองว่าด้วยประเทศหรือกลุ่มประเทศที่เป็นปกปักษ์หรือเป็นคู่แข่งของสหรัฐฯ นั้น นักวิชาการอเมริกันได้ตั้งคำถามสำคัญเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศอเมริกันว่า หากพิจารณาในทางภูมิศาสตร์การเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 แล้ว จะถือว่าสิ้นยุคของอเมริกาหรือไม่? Charles A. Kupchan มองว่ายุคแห่ง "Pax Americana" กำลังจะสิ้นสุดลง โดยเสนอว่าความท้าทายสำคัญที่สุดของสหรัฐฯ ที่กำลังก่อตัวขึ้นอย่างรวดเร็วนั้น มิใช่โลกอิสลามและแม้จีนที่กำลังอยู่ในขาขึ้น แต่ความท้าทายนั้นจะมาจากยุโรปที่บูรณาการเข้าด้วยกันจนทำให้เศรษฐกิจนั้นเป็นคู่แข่งของสหรัฐฯ ได้ จากการเป็น

---

[5] Andrew J. Bacevich, **American Empire: The Realities and Consequences of US Diplomacy** (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2002).

[6] Robert S. Litwak, **Rogue States and U.S. Foreign Policy: Containment after the Cold War** (Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press, 2000).

[7] Mary Buckley and Robert Singh (eds.), **The Bush Doctrine and the War on Terrorism: Global Responses, Global Consequences** (London: Routledge, 2006).

หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กันมาหลายทศวรรษ สหรัฐฯ กับยุโรปกำลังก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการแข่งขันทางภูมิศาสตร์การเมือง นักวิชาการผู้นี้เห็นว่า ภายในสหรัฐฯ นั้น มีกระแสต่อต้านบทบาทของสหรัฐฯ ในฐานะเป็น "ผู้คุ้มครองของทั้งโลก" และแม้อเมริกาจะตื่นตัวขึ้นมาด้วยปัญหาการก่อการร้าย แต่กระแสที่กำลังหวนกลับมาแทนการไปมีความผูกพันในประเด็นของโลก คือ การที่ประเทศนี้ไม่รังเกียจการเข้าไปติดพันหรือติดกับในต่างประเทศ ทำให้เกิดการกลับมาของการปฏิบัติการแบบเอกภาคี ซึ่งยิ่งจะทำให้หุ้นส่วนต่างๆ ในการจัดการกับโลกที่สลับซับซ้อนขึ้นรู้สึกยิ่งแปลกแยกขึ้นอีก[8]

ทั้งนี้ Henry Kissinger อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐฯ ได้ตั้งคำถามสำคัญตามชื่อหนังสือ "การทูตอเมริกันในศตวรรษที่ 21: สหรัฐฯ ยังจำเป็นต้องมีนโยบายต่างประเทศหรือ?" เพื่อชี้ชวนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนของสหรัฐฯ ในปัจจุบันที่จะต้องมีนโยบายต่างประเทศใหม่ที่ประสานกันขึ้นอย่างเป็นระบบ (coherent) โดยจะต้องกำหนดเป้าหมายที่พึงเป็นในสหัสวรรษใหม่ เพื่อให้สหรัฐฯ ในฐานะมหาอำนาจของโลกในศตวรรษที่ 20 เข้ากับความจำเป็นเร่งด่วนเพื่อที่จะได้ก้าวมาเป็นมหาอำนาจแห่งศตวรรษที่ 21 ในระเบียบโลกใหม่ที่พึงจะต้องกล้า (bold) ทำให้เป็นโลกที่มีลักษณะแตกต่าง[9]

จะเห็นได้ว่า ตำแหน่งแห่งที่ของสหรัฐฯ ในโลกนั้นไม่ว่าในสายตาของประเทศปรปักษ์ขบวนการก่อการร้าย หรือประเทศจากซีกโลกด้านใต้ที่รู้สึกว่าเป็นผู้ถูกกดขี่จะเป็นเช่นไรก็ตาม แต่ในบริบทโลกนั้น สหรัฐฯ นับว่ามีสถานะเป็น "จักรวรรดิ" "จักรวรรดิของทั้งโลก" "ผู้คุ้มครองโลก" ตามแต่แนวคิด แต่อย่างน้อยสหรัฐฯ ก็เป็นประเทศเดียวในโลกที่มีทั้งอำนาจแบบ "hard power" และ "soft power" ในสถานะเช่นนี้ ในมุมมองทางนโยบายต่างประเทศที่ถือว่าเป็นสมรรถนะในการมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของอีกรัฐหนึ่งหรือต่อสภาพแวดล้อมภายนอกนั้น จึงเป็นการยากสำหรับประเทศไทยที่จะดำเนินนโยบายหรือความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาตามลำพัง เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมใดๆ ของอภิมหาอำนาจของโลกที่ประเทศไทยอยู่ในสภาวะอสมมาตรในทุกๆ ด้าน

อย่างไรก็ตาม หลังยุคสงครามโลกและสงครามเย็นที่ประเทศไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับความสนใจจากสหรัฐฯ ในฐานะหนึ่งในตัวโดมิโนที่ตามทฤษฎีจะล้มตามกันและตกอยู่ในค่ายคอมมิวนิสต์นั้น ปัจจุบันบริบททางภูมิศาสตร์การเมืองนี้เปลี่ยนแปลงไปโดยสหรัฐฯ ได้ให้ความสนใจภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งภูมิภาคมากกว่าเป็นรายประเทศ หรือมองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคที่กว้างขึ้นในระดับเอเชีย-แปซิฟิก โดยที่สหรัฐฯ ถือว่าตนเองเป็นชาติแห่งแปซิฟิก และในคำจำกัดความนี้ย่อมมีทั้งผลประโยชน์และพันธกิจทั้งทางความมั่นคงและทางเศรษฐกิจ ตลอดจนเดิมพันทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ในประเด็นนี้

---

[8] Charles A. Kupchan, **The End of the American Era: U.S. Foreign Policy and the Geopolitics of the Twenty-first Century** (New York: Vintage Books, 2002).

[9] Henry Kissinger, **Does America Need a Foreign Policy?: Toward a Diplomacy for the 21st Century** (New York: Simon & Schuster, 2002).

ประเทศไทยในฐานะที่เป็นพันธมิตรของสหรัฐฯ และเป็นสมาชิกอาเซียนซึ่งอยู่ในเอเชียตะวันออกย่อมเป็นหนึ่งในประเทศภาคพื้นเอเชีย-แปซิฟิกในแนวคิดทางยุทธศาสตร์โลกของสหรัฐฯ จึงต้องอยู่ในเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคซึ่งในกรณีนี้คือ ระหว่างสหรัฐฯ กับเอเชียตะวันออก ซึ่งสหรัฐฯ มองว่าเป็นเอเชีย-แปซิฟิก ใน “โลกแห่งภูมิภาค” นี้ความสัมพันธ์ทวิภาคีไทย-สหรัฐฯ นับว่าไม่อาจจะแยกจากความสัมพันธ์พหุภาคีบนเวทีเอเชีย-แปซิฟิกหรือเอเชียตะวันออกได้

2. สหรัฐอเมริกาในฐานะมหาอำนาจระดับโลก และมหาอำนาจของเอเชีย - แปซิฟิกด้านความมั่นคงและการทหาร

นับแต่หลังสงครามเย็นเป็นต้นมา สหรัฐฯ ถือเป็นอภิมหาอำนาจหนึ่งเดียวในโลกที่สามารถเข้าไปมีบทบาททางด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจด้วยการดำเนินยุทธศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะต่อภูมิภาคต่างๆ ของโลก โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกซึ่งถือเป็นพื้นที่หลักที่สหรัฐฯ สามารถแสดงบทบาทในฐานะมหาอำนาจระดับโลก ด้วยการมุ่งเน้นการรักษาดุลอำนาจเชิงยุทธศาสตร์ในทวีปเอเชียโดยอาศัยระบบพันธมิตรทวิภาคีของตนที่มีกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ รวมถึงประเทศไทย เพื่อรักษาผลประโยชน์และการมีอำนาจนำของสหรัฐฯ ในภูมิภาค

สำหรับประเทศไทยแล้ว สหรัฐฯ ถือเป็นพันธมิตรสำคัญที่ช่วยประกันความมั่นคงของไทยในยุคสงครามเย็น อย่างไรก็ตามเมื่อบริบทของโลกเปลี่ยนแปลงไปนับแต่ช่วงปลายสงครามเย็นและในยุคหลังสงครามเย็นทำให้ไทยเองต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทระหว่างประเทศที่เปลี่ยนไปด้วย ทั้งนี้เพราะประเทศไทยเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของระบบพันธมิตรทางความมั่นคงในระดับโลกของสหรัฐฯ จึงต้องอาศัยแนวทางแบบพหุภาคีนิยม เช่น การปรับเปลี่ยนการฝึกซ้อมรบร่วม Cobra Gold ระหว่างสองประเทศเป็นการฝึกระดับนานาชาติ

อนึ่ง การที่ประธานาธิบดีสหรัฐฯ คนปัจจุบัน Barack Obama ได้หันกลับมาให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียอีกครั้งด้วยการหันมาดำเนิน "ยุทธศาสตร์ความเกี่ยวพัน" (Engagement Strategy) นั้น อาจจะ ทำให้ประเทศไทยสามารถอาศัยอาเซียนเป็นศูนย์กลางในการผลักดันให้สหรัฐฯ มีบทบาทในทางสร้างสรรค์ในกรอบความร่วมมือที่เกี่ยวกับประเด็นความมั่นคงใหม่บนเวทีที่อาเซียนเป็นศูนย์กลาง เช่น ARF โดยการพัฒนาแผนงานและกิจกรรมต่างๆ เช่น การก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ การบรรเทาภัยพิบัติ ความมั่นคงทางทะเล การต่อต้านอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงซึ่งรวมถึงปัญหาการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ การดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ของไทยในกรอบพหุภาคีต่างๆ ที่อาจรวมเรียกว่าเป็น เวทีความสัมพันธ์ข้ามเอเชีย-แปซิฟิก หรือระหว่างภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ

2.1 ยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคต่างๆ ของโลก

ในความเป็นอภิมหาอำนาจหนึ่งเดียวของสหรัฐฯ พื้นที่ที่สำคัญที่สุดในยุทธศาสตร์อเมริกาได้แก่ ทวีปอเมริกาเอง และทวีปยุโรป โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่สหภาพยุโรปขยายตัวออกไปประชิดติดเขตอิทธิพลของรัสเซีย นอกจากนั้น ตะวันออกกลางและเขตที่เกี่ยวข้อง เช่น อิหร่าน อัฟกานิสถาน ไปจนถึง ปากีสถาน ก็นับว่าอยู่ในเป้าหมายทางยุทธศาสตร์สำคัญทั้งทางด้านความมั่นคงและพลังงานของสหรัฐฯ สำหรับในอนาคตแอฟริกาอาจจะเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่สหรัฐฯ จำต้องไปแข่งขันกับมหาอำนาจอื่นๆ เช่น รัสเซีย และโดยเฉพาะจีน

สำหรับยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคต่างๆ ของโลก ได้แก่ ยุโรปตะวันตก รัสเซียและอดีตประเทศบริวาร ทวีปอเมริกา ตะวันออกกลาง แอฟริกา และทวีปเอเชียนั้น นักวิชาการด้านภูมิศาสตร์จากยุโรปได้สรุปและประมวลออกเป็นทิศทางและยุทธศาสตร์ที่สรุปได้เป็นประเด็นสำคัญ อันได้แก่ ยุทธศาสตร์ต่อภูมิภาคต่างๆ ทิศทางของยุทธศาสตร์ ปัญหาความเสี่ยงของภูมิภาคนั้นๆ ข้อตกลงความร่วมมือ ที่สามารถนำเสนอได้ดังต่อไปนี้[10]

ยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ต่อยุโรปตะวันตก มุ่งเน้นการรักษา "Strategic Engagement" และสร้างความเข้มแข็งให้กับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ โดยมีข้อตกลงความร่วมมือที่สำคัญ คือ องค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (NATO) ส่วนยุทธศาสตร์ต่อรัสเซียและอดีตประเทศบริวารนั้น สหรัฐฯ มุ่งเน้นการรักษาบูรณภาพของภูมิภาค ซึ่งยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับความไร้เสถียรภาพทางการเมืองและการพิพาทในภูมิภาคโดยมีข้อตกลงความร่วมมือที่สำคัญคือ Partnership for Peace Status of Forces Agreement (PfP 2007)

สำหรับยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ต่อทวีปอเมริกาจะมุ่งเน้นการส่งเสริมการค้าเสรี โดยยังมีความกังวลเกี่ยวกับกระแสการอพยพย้ายถิ่นฐาน การค้ายาเสพติด และการพิพาททางสังคม สหรัฐฯ ได้มีข้อตกลงความร่วมมือที่สำคัญในทวีปอเมริกา คือ Inter-American Treaty of Reciprocal Assistance ("Rio Treaty" 1948) ส่วนยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ต่อแอฟริกามุ่งเน้นประเด็นความมั่นคงทางพลังงาน การส่งเสริมการค้าเสรี การส่งเสริมประชาธิปไตย โดยมีปัญหาความเสี่ยงของภูมิภาค คือ อิสลามนิยมแบบมุ่งเปลี่ยนแปลงจากฐานราก (fundamentalism) ความเสี่ยงที่มากับโรคเอดส์ และการเพิ่มอำนาจของจีน ส่วนในแง่ความเสี่ยงของตะวันออกกลาง สหรัฐฯ มุ่งเน้นประเด็นความมั่นคงของแหล่งพลังงานและความมั่นคงของอิสราเอล โดยปัญหาสำคัญของภูมิภาค คือ การแพร่ขยายของอาวุธนิวเคลียร์ และรัฐที่เป็นศัตรูกับสหรัฐฯ เป็นต้น

ในส่วนของยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ต่อประเทศไทยนั้น อาจพิจารณารวมกับยุทธศาสตร์ระดับทวีป อันได้แก่ ยุทธศาสตร์ทวีปเอเชียเป็นหลัก ซึ่งสหรัฐฯ ในฐานะมหาอำนาจระดับโลกมุ่งเน้นการรักษาดุลอำนาจเชิงยุทธศาสตร์ในทวีปเอเชีย ในเวลาเดียวกันก็มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจด้วยนโยบายทางการค้าทั้งในระดับโลกและความสัมพันธ์แบบข้ามภูมิภาค ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ตัวอย่างเช่น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) ที่ดำเนินมาได้ในปัจจุบัน หรือข้อเสนอของออสเตรเลียเรื่องประชาคมเอเชีย-แปซิฟิก (APc) ซึ่งยังไม่แน่ชัดว่าจะมีการสานต่อ

ปัญหาความเสี่ยงของภูมิภาคเอเชียนั้น โดยหลักๆ ได้แก่ การแพร่ขยายของอาวุธนิวเคลียร์ เช่น ในกรณีของจีนซึ่งเป็นมหาอำนาจนิวเคลียร์อยู่แล้ว และรัสเซียซึ่งในมุมมองของรัสเซียเองก็ถือได้ว่าเป็นมหาอำนาจเอเชียหรือมหาอำนาจที่มีบทบาทสูงในเอเชียได้ด้วย การพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์

[10] Alain Musset (dir.), **op. cit.**, pp. 328. ดู ภาพที่ 6.1 ยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคต่างๆ ของโลก ในภาคผนวกท้ายบท

ของเกาหลีเหนือหรือการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านนิวเคลียร์ที่อาจถูกนำไปใช้ประโยชน์ด้านการทหารไปยังประเทศอื่นๆ นอกจากนั้นความเสี่ยงที่สำคัญสำหรับสหรัฐฯ คือ ความเป็นศัตรูต่ออเมริกาของรัฐต่างๆ ตามแต่เงื่อนไขและสถานการณ์ ทั้งนี้สหรัฐฯ ได้มีเครื่องมือเป็นข้อตกลงความร่วมมือที่สำคัญ อันได้แก่ สนธิสัญญาป้องกันร่วมกันระหว่างออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์-สหรัฐอเมริกา (Australia, New Zealand, United States Security Treaty: ANZUS 1952) ซึ่งนับเป็นพันธมิตรสำคัญที่จะมีบทบาทไม่เพียงในเชิงยุทธศาสตร์และการทหาร หากจะเป็นแกนนำของแนวนโยบายสหรัฐฯ ต่อเอเชีย เอเชีย-แปซิฟิก และรวมไปถึงออสตราลาเซีย โดยมีออสเตรเลียและนิวซีแลนด์เป็นพันธมิตรหลักในการสร้างกรอบความร่วมมือภูมิภาคใหม่ๆ โดยกำหนดขอบเขตและสารัตถะขึ้นให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์โลก เช่น ข้อเสนอในการขยายสมาชิกภาพของกรอบความร่วมมือ ASEAN+ (เช่น ให้เพิ่มออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ หรือส่งเสริมความร่วมมืออื่น เช่น East Asia Summit เป็นต้น)

2.2 การปรับตัวของประเทศไทยกับระบบพันธมิตรด้านความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาในบริบทใหม่ของโลก

ประเทศไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกานับแต่ปี ค.ศ. 1833 และดำเนินความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงและการทหารอย่างใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกามายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากสหรัฐฯ มีส่วนช่วยให้ประเทศไทยสามารถปรับความสัมพันธ์เป็นปกติกับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส จีน เป็นต้น และยังช่วยสนับสนุนให้ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ ลำดับที่ 55 ในปี ค.ศ. 1946[11]

สหรัฐฯ เป็นผู้วางระบบโครงสร้างพันธมิตรในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกที่มีสหรัฐฯ เป็นศูนย์กลางนับแต่ทศวรรษ 1950 ซึ่งเป็นทศวรรษที่สหรัฐฯ กับไทยพัฒนาความสัมพันธ์ด้านความมั่นคง-การทหารจากการก่อตั้ง SEATO ในปี ค.ศ. 1954 อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก SEATO ไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ได้ดังเดิม จึงลดบทบาทลงไป ทั้งนี้สหรัฐฯ กับไทยได้ออกแถลงการณ์ถนัด-รัสก์ในปี ค.ศ. 1962 เพื่อประกันความมั่นคงของไทยในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ต่อมาในทศวรรษ 1960-1970 สหรัฐฯ และไทยได้ขยายความร่วมมือทางทหารกันมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อสถานการณ์ในภูมิภาคเปลี่ยนไป และสหรัฐฯ เตรียมการถอนตัวออกจากภูมิภาคในกลางทศวรรษ 1970 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ เริ่มห่างเหิน ประเทศไทยเองจำเป็นต้อง

---

[11] สำหรับบันทึกเหตุการณ์ในช่วงนี้ ดู ดิเรก ชัยนาม, **ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2**, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: ศรีปัญญา, 2549).

สำหรับพัฒนาการความสัมพันธ์ไทย - สหรัฐฯ นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1883 จนถึงประมาณทศวรรษ 1980 ดู Wiwat Mungkandi and William Warren (eds.), **A Century and a Half of Thai-American Relations** (Bangkok: Chulalongkorn University Press, 1982).

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย - สหรัฐฯ โดยเฉพาะ ดู ประภัสสร์ เทพชาตรี, **ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐ: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต**, รายงานการวิจัย (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550).

ปรับนโยบายเป็นแบบรอบทิศทาง เพื่อเปิดความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนและประเทศมหาอำนาจในภูมิภาค รวมถึงการหันกลับมาให้ความสำคัญกับอาเซียน

ในยุคหลังสงครามเย็น สหรัฐฯ กลับมาให้ความสำคัญกับประเด็นความมั่นคงใหม่ในภูมิภาคซึ่งจะเกี่ยวข้องกับประเทศไทย เช่น การที่สหรัฐฯ มีบทบาทนำในเวที ARF โดยได้มีส่วนช่วยพัฒนาแผนงานเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ การบรรเทาภัยพิบัติ ความมั่นคงทางทะเล และการห้ามแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง ซึ่งไทยมีบทบาทในลักษณะเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมเพื่อพัฒนากิจกรรมดังกล่าว ในขณะเดียวกันในสงครามต่อต้านการก่อการร้ายหลัง 9/11 ประเทศไทยได้ให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ โดยยืนยันถึงบทบาทในการดำเนินการตามแนวทางของสหประชาชาติ และส่งกองกำลังเพื่อมนุษยธรรมเข้าไปฟื้นฟูอิรัก ในระดับทวิภาคี ไทยกับสหรัฐฯ ยังมีความสัมพันธ์ด้านการทหารในการร่วมฝึก Cobra Gold ซึ่งเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1982 และในปัจจุบันได้พัฒนาเป็นการฝึกซ้อมรบในระดับนานาชาติ โดยมีประเทศต่างๆ เช่น อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสิงคโปร์ เข้าร่วมในการฝึกปฏิบัติการเพื่อให้ความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมด้วย

- สหรัฐฯ กับระเบียบระหว่างประเทศทางความมั่นคงยุคสงครามเย็นโดยสนธิสัญญาและข้อตกลงว่าด้วยการป้องกันร่วม SEATO และการเป็นพันธมิตรสหรัฐฯ - ไทยโดยแถลงการณ์ถนัด-รัสก์

ในช่วงต้นของยุคสงครามเย็น สหรัฐฯ ได้ดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ด้วยการวางโครงสร้างระบบพันธมิตรที่ตนเองเป็นศูนย์กลางในลักษณะ "ดุมล้อ - ซี่ล้อ" (hub and spokes) หรือที่นักวิชาการเรียกกันโดยทั่วไปว่า "ระบบซานฟรานซิสโก" (San Francisco System) ซึ่งเริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ. 1951 จากการทำสนธิสัญญาสันติภาพหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างสหรัฐฯ กับญี่ปุ่น[12] ระบบนี้ประกอบขึ้นด้วยสนธิสัญญาที่สหรัฐฯ ตกลงกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก เป็นจำนวน 8 ฉบับ ระหว่างปี ค.ศ. 1950-1955[13]

---

[12] ดู Kent E. Calder, "Securing Security through Prosperity: The San Francisco System in Comparative Perpsective," **The Pacific Review**, 17:1 (March 2004), pp. 135-157.

[13] สหรัฐฯ ทำสนธิสัญญากับประเทศต่างๆ ในเอเชีย - แปซิฟิก 8 ฉบับ ได้แก่ (1) ความตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจและทางวิชาการ (Economic and Technical Co-operation Agreement) กับไทย เดือนกันยายน ค.ศ. 1950 (2) สนธิสัญญาป้องกันร่วม (Mutual Defense Treaty) กับฟิลิปปินส์ เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1951 (3) สนธิสัญญาความมั่นคง (Security Treaty) กับออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ (ANZUS) เดือนกันยายน ค.ศ. 1951 (4) สนธิสัญญาความมั่นคง (Security Treaty) กับญี่ปุ่น เดือนกันยายน ค.ศ. 1951 (5) สนธิสัญญาป้องกันร่วม (Mutual Defense Treaty) กับเกาหลีใต้ เดือนตุลาคม ค.ศ. 1953 (6) กติกาสัญญามะนิลา จัดตั้งองค์การ SEATO กับสหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ ไทย เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 1954 (7) สนธิสัญญาป้องกันร่วม (Mutual Defense Treaty) กับไต้หวัน เดือนธันวาคม ค.ศ. 1954 และ (8) กติกาสัญญาแบกแดด กับอิรัก อิหร่าน ปากีสถาน และ

โครงสร้างระบบพันธมิตรทางด้านความมั่นคงในลักษณะพหุภาคีลำดับแรกที่สหรัฐฯ สร้างขึ้นภายใต้ "ระบบซานฟรานซิสโก" คือ สนธิสัญญาป้องกันร่วมกันระหว่างออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์-สหรัฐอเมริกา (Australia, New Zealand, United States Security Treaty: ANZUS) ที่ลงนามเมื่อวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1951 และมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1952 เพื่อเป็นการยืนยันให้ความมั่นใจแก่พันธมิตรของสหรัฐฯ ในประเด็นที่ญี่ปุ่นอาจจะกลับมาติดอาวุธขึ้นใหม่[14] อีกทั้งยังเป็นการตกลงกันของทั้งสามประเทศในภูมิภาคแปซิฟิกที่จะช่วยเหลือกันเมื่อถูกคุกคามจากประเทศนอกภาคี และจะหาทางระงับข้อพิพาทระหว่างกันโดยสันติวิธี ทั้งนี้ตามข้อตกลงในสนธิสัญญาดังกล่าว ทั้งสามประเทศจะคงความสัมพันธ์ในเชิงปรึกษาหารือระหว่างกัน และพยายามทำให้เกิดความมั่นคงร่วมกันในภูมิภาคแปซิฟิก[15]

อย่างไรก็ตาม พันธกรณีตามสนธิสัญญา ANZUS ในปัจจุบันได้คงเหลือเพียงสหรัฐฯ กับออสเตรเลียเท่านั้น เนื่องจากสหรัฐฯ ระงับพันธกรณีต่อนิวซีแลนด์ในปี ค.ศ. 1986 จากกรณีที่นิวซีแลนด์ออกนโยบายห้ามเรือติดอาวุธนิวเคลียร์เทียบท่า ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดวางกำลังทางเรือของสหรัฐฯ ในแปซิฟิก ในปัจจุบัน ANZUS ยังมีสถานะทางกฎหมายอยู่ และออสเตรเลียยังคงเป็นพันธมิตรที่เข้มแข็งของสหรัฐฯ ในแปซิฟิกโดยเฉพาะในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย[16]

นอกจากสนธิสัญญา ANZUS ซึ่งสหรัฐฯ ได้วางโครงสร้างระบบพันธมิตรในภูมิภาคแปซิฟิก สหรัฐฯ ดำเนินนโยบายสกัดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ด้วยการทำสนธิสัญญาความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการทหารกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งในกรณีประเทศไทย ได้มีการลงนามความตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจและทางวิชาการ (Economic and Technical Co-operation Agreement) ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1950 ทั้งนี้เมื่อฝรั่งเศสพ่ายแพ้แก่ขบวนการของโฮจิมินห์ในเวียดนามในปี ค.ศ. 1954 สหรัฐฯ ได้ผลักดันการก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization: SEATO) ขึ้นในปีเดียวกัน ภายใต้กติกาสัญญามะนิลา (Manila Pact) องค์การ SEATO ที่ประกอบด้วยประเทศสมาชิก 8 ประเทศ[17] โดยมีไทยและสหรัฐฯ ร่วมเป็นสมาชิกนั้น นับเป็นการวางโครงสร้างทางความมั่นคงแบบพหุภาคีที่นำโดยสหรัฐฯ ขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สำหรับบทบาทของประเทศไทย นอกจากการเป็นที่ตั้งของสำนักงาน SEATO ซึ่งอยู่ที่กรุงเทพฯ และมีนายพจน์ สารสิน นักการทูตไทยซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นเลขาธิการคนแรกแล้ว

สหราชอาณาจักรในปี ค.ศ. 1955 ซึ่งต่อมากลายเป็นองค์การสนธิสัญญากลาง (CENTO) ในปี ค.ศ. 1958, อ้างจาก วิบูลพงศ์ พูนประสิทธิ์, "นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาต่อเอเชียอาคเนย์," **รัฐศาสตร์สาร**, 9:3 (ก.ย. - ธ.ค. 2526), น. 46-47.

[14] Kent E. Calder, **op. cit.**, p. 136.

[15] "ANZUS Pact," **Encyclopædia Britannica 2009 Ultimate Reference Suite** [DVD] (Chicago: Encyclopædia Britannica, 2009).

[16] **Ibid**.

[17] ได้แก่ สหรัฐฯ อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ไทย และฟิลิปปินส์

ประเทศไทยโดยพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร (กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) รัฐมนตรีต่างประเทศ พยายามผลักดันให้การตั้งองค์การ SEATO นี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับองค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (NATO) ซึ่งมีหลักการว่า เมื่อสมาชิกประเทศใดประเทศหนึ่งถูกรุกราน จะถือเป็นการรุกรานประเทศสมาชิกทั้งหมด ทว่าประเทศอื่นๆ รวมทั้งสหรัฐฯ ไม่เต็มใจที่จะให้ SEATO มีลักษณะผูกพันเช่นนั้น และในท้ายที่สุดที่ประชุมตกลงกันว่า ในกรณีที่ประเทศสมาชิกถูกรุกราน ประเทศอื่นจะหารือกันเพื่อให้ความช่วยเหลือโดยให้เป็นไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ[18]

จากองค์ประกอบที่มีความแตกต่างกันของประเทศสมาชิก ทั้งยังไม่ได้อยู่ร่วมในเขตภูมิภาคเดียวกัน ทำให้ SEATO ไม่สามารถตอบสนองต่อข้อเรียกร้องในการประกันความมั่นคงของประเทศไทยได้ เช่น กรณีวิกฤตการณ์ในลาวปี ค.ศ. 1961 ซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยและเสถียรภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยประเทศไทยต้องการให้ SEATO ส่งทหารเข้าช่วยเหลือลาวฝ่ายขวาเพื่อป้องกันมิให้ลาวฝ่ายซ้ายที่เป็นคอมมิวนิสต์และได้รับการสนับสนุนจากจีนและเวียดนามเหนือขยายอิทธิพลเพิ่มขึ้น ทว่าบางประเทศสมาชิก เช่น อังกฤษ และฝรั่งเศส ไม่เห็นด้วย ทำให้ SEATO ไม่สามารถดำเนินปฏิบัติการทางทหารใดๆ ได้ เพราะต้องได้รับมติที่เป็นเอกฉันท์จากสมาชิก เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้รัฐบาลไทยเริ่มเห็นว่าความมั่นคงร่วมกันในลักษณะพหุภาคีเป็นมาตรการที่ไร้ประสิทธิภาพ และเรียกร้องให้สหรัฐฯ เข้าประกันความมั่นคงของไทยในลักษณะทวิภาคี[19]

ไทยและสหรัฐฯ โดยนายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีต่างประเทศของไทย กับนาย Dean Rusk รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐฯ ในขณะนั้น[20] ได้ร่วมกันออกแถลงการณ์ที่เรียกกันว่า "แถลงการณ์ร่วมถนัด - รัสก์" (Thanat - Rusk Communiqué) เมื่อวันที่ 6 มีนาคม ค.ศ. 1962 แถลงการณ์ร่วมนี้นับเป็นการสร้างระบบพันธมิตรแบบทวิภาคีของสหรัฐฯ ที่ไม่อยู่ในกรอบของสนธิสัญญา SEATO โดยที่ข้อ 2 ของคำแถลงการณ์ร่วมได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ไว้โดยเฉพาะเป็นเอกเทศ ดังมีใจความว่า "รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสหรัฐฯ ยืนยันว่า สหรัฐฯ ถือว่าการรักษาไว้ซึ่งเอกราชและบูรณภาพของประเทศไทย มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ และต่อสันติภาพของโลก และได้แสดงเจตจำนงอย่างแน่วแน่ของสหรัฐฯ ที่จะช่วยเหลือ

---

[18] แพทริเซีย นอร์แลนด์, สินธุ ตวงทอง, วิภาวัลย์ ลิ้มศรีวงศ์ และ ไพรัช โอศิริ (บรรณาธิการ), **ความสัมพันธ์ไทย-อเมริกัน ตั้งแต่ พ.ศ. 2376**, พิมพ์ครั้งที่ 4, แปลโดย มณฑนี อนุศาสน์อมรกุล, เนาวรัตน์ เลียวตระกูล, ปานทิพย์ ชัชวาลา (กรุงเทพฯ: สำนักข่าวสารอเมริกัน, 2540), น. 95-96.

[19] จุลชีพ ชินวรรโณ, "สหรัฐอเมริกากับประเทศไทยในบริบทของความมั่นคงร่วมกันในเอเชียอาคเนย์," ใน วิลเลียม แอล. แบรดลี และ จุลชีพ ชินวรรโณ (บรรณาธิการ), **เส้นทางมหาอำนาจ: เอกสารด้านนโยบายต่างประเทศอเมริกาต่อเอเชีย**, พิมพ์ครั้งที่ 2, แปลโดย วริยา ศ. ชินวรรโณ (กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2539), น. 273

[20] ในสมัยนายกรัฐมนตรีจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ของไทย และประธานาธิบดี John F. Kennedy ของสหรัฐฯ

ประเทศไทย ซึ่งเป็นพันธมิตรและมิตรอันยาวนานในประวัติศาสตร์ ในการต่อต้านการรุกรานและการก่อกวนทำลายของคอมมิวนิสต์"[21]

แม้ว่าในปี ค.ศ. 1977 องค์การ SEATO จะยุติบทบาทลงไปก็ตาม แต่ในช่วงเวลานั้นผลผูกพันและพันธกรณีด้านความมั่นคงที่มีร่วมกันระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ตาม "แถลงการณ์ร่วมถนัด - รัสก์" ทำให้ทั้งสองประเทศได้ขยายความร่วมมือกันมากขึ้น เช่น การที่ประเทศไทยยอมให้สหรัฐฯ สร้างและใช้ฐานทัพในประเทศหลายแห่ง เช่น ฐานทัพอากาศที่ตาคลีและโคราชในปี ค.ศ. 1962, นครพนมในปี ค.ศ. 1963, อุดรธานีในปี ค.ศ. 1964, อู่ตะเภาในปี ค.ศ. 1965, และไทยได้ส่งทหารไปร่วมรบในสงครามเวียดนามในปี ค.ศ. 1967-1969 โดยมีการประมาณการว่ามีทหารสหรัฐฯ ประจำการในประเทศไทยถึง 48,000 คน ในปี ค.ศ. 1969[22]

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกและในภูมิภาคทำให้เกิดการรักษาระยะห่างในความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ โดยเฉพาะนับจากปี ค.ศ. 1969 เมื่อประธานาธิบดี Richard Nixon ประกาศหลักนิยมนิกสัน (Nixon Doctrine)[23] แสดงเจตนาที่จะถอนตัวออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยระหว่างนั้นได้เกิดกรณีความไม่พอใจของประเทศไทยเกี่ยวกับการส่งเรือมายาเกซเข้ามาปฏิบัติการบนพื้นที่[24] และเมื่อสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามในปี ค.ศ. 1975 ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนโยบายครั้งใหญ่โดยเฉพาะกับจีนและประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคอมมิวนิสต์และให้ความสำคัญกับอาเซียนมากขึ้น ในกรณีความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับไทยนั้น จุลชีพ ชินวรรโณ ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่ามีจุดหักเหสำคัญอยู่ในปี ค.ศ. 1975 ซึ่งเป็นปีที่รัฐบาลไทยได้ดำเนินมาตรการสำคัญ อันได้แก่ การเรียกร้องให้สหรัฐฯ ยุติการใช้ฐานทัพในประเทศไทย โดยสหรัฐฯ ได้ถอนทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ออกไปในปี ค.ศ. 1976 อย่างไรก็ตาม ในทศวรรษ 1980 สหรัฐฯ ได้กลับมาให้ความช่วยเหลือทางด้านอาวุธและสนับสนุนทางการทูตโดยร่วมมือกับประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนในการกดดันให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา[25]

นับแต่ปลายทศวรรษ 1980 ประเทศไทยได้เปลี่ยนมาดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบ "รอบทิศทาง" เช่น กลับมามีความสัมพันธ์ที่ดีกับสหภาพโซเวียต แต่ กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ตั้ง

---

[21] โอวาท สุทธิวาทนฤพุฒิ, "การเข้าเป็นภาคีของประเทศไทยในสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ.)," ใน โครินเฟื่องเกษม, คมกริช วรคามิน, ประภัสสร์ เทพชาตรี และ ศิริพร วัชชวัลคุ (บรรณาธิการ), **รวมงานเขียนและปาฐกถา เรื่องการต่างประเทศของไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน**, เล่ม 1 (กรุงเทพฯ: ธาราฉัตรการพิมพ์, 2542), น. 166.

[22] จุลชีพ ชินวรรโณ, **อ้างแล้ว**, น. 274-275.

[23] หลักการดังกล่าวถูกนำมาใช้ในนโยบายของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในทศวรรษ 1970 โดยสหรัฐฯ จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องทางด้านกำลังทหารโดยตรงในสงครามในภูมิภาคนี้อีกต่อไป แต่สหรัฐฯ จะพยายามคงความผูกพันทางด้านการเมืองที่สหรัฐฯ มีต่อประเทศนั้นๆ ต่อ ทั้งนี้ในปี ค.ศ. 1973 สภาคองเกรสของสหรัฐฯ ได้ออกกฎหมายจำกัดอำนาจของประธานาธิบดีในการทำสงครามในต่างแดน (War Powers Act of 1973)

[24] กรณี "เรือมายาเกซ" เกิดขึ้นจากการที่สหรัฐฯ ได้ส่งนาวิกโยธินมาที่ฐานทัพเรืออู่ตะเภาเพื่อยึดเรือของตนคืนจากฝ่ายเขมรแดงโดยไม่ได้แจ้งหรือขออนุญาตรัฐบาลไทย

[25] จุลชีพ ชินวรรโณ, **อ้างแล้ว**, น. 276-279.

ข้อสังเกตว่า ความสัมพันธ์ที่เด่นชัดที่สุดยังคงเป็นความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ กล่าวคือ แม้จะมีการยอมรับว่าการมีกำลังทหารของสหรัฐฯ อยู่ในภูมิภาคเป็นที่ปรารถนาเพื่อรักษาดุลยภาพและเสถียรภาพก็ตาม แต่เมื่อปัญหาความมั่นคงลดถอยลงเมื่อเปรียบเทียบกับความสำคัญของประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับไทยก็เริ่มถูกกำหนดด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจมากขึ้น และในความสัมพันธ์ดังกล่าว ฝ่ายไทยก็แสดงเจตนาที่จะปรับความสัมพันธ์จากระบบอุปถัมภ์มาเป็นความเสมอภาค[26] ในขณะเดียวกันประเทศไทยได้เปิดความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ เช่น รัสเซีย จีน ประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีน ฯลฯ เพื่อปรับตัวกับสภาพแวดล้อมการเมืองระหว่างประเทศหลังยุคสงครามเย็น ในช่วงเวลานี้ประเทศไทยได้หันกลับมาให้ความสำคัญกับเวทีอาเซียนและเริ่มพัฒนาความสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่กับสหรัฐฯ ที่เป็นคู่เจรจาของอาเซียนและร่วมอยู่ในการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF)

- การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ARF): ประเทศไทยกับเวทีด้านความมั่นคงระดับภูมิภาคที่มีอาเซียนเป็นศูนย์กลาง

หลังจากสงครามเย็นสิ้นสุดลง แม้ว่าประเทศไทยจะยังคงรักษาความเป็นพันธมิตรในลักษณะทวิภาคีกับสหรัฐฯ แต่ในขณะเดียวกันประเทศไทยก็ใช้วิธีการเข้าปัญหาทางนโยบายใหม่โดยอาศัยมิติความเป็นภูมิภาคและวิธีการดำเนินความสัมพันธ์แบบพหุภาคีโดยร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียนพัฒนากรอบความร่วมมือการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF) ขึ้น ผลประการหนึ่งของการดำเนินนโยบายระดับภูมิภาคนี้ก็คือ สหรัฐฯ ได้ให้ความสำคัญกับกรอบความร่วมมือ ARF มานับแต่การเข้าร่วมประชุมครั้งแรกที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพที่กรุงเทพฯ ในปี ค.ศ. 1994 และการประชุม ARF นี้จัดขึ้นต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีในช่วงเดียวกับการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน (AMM) และการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา (PMC) ที่มีรัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐฯ เข้าร่วมในฐานะคู่เจรจา เวที ARF ที่ประกอบด้วย 26 ประเทศกับ 1 องค์การ ฯ[27] ถือเป็นเวทีที่ประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถทำงานร่วมกับประเทศคู่เจรจาและประเทศสมาชิก

[26] กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, "นโยบายต่างประเทศของไทยหลังสงครามเย็น," ใน โคริน เฟื่องเกษม, คมกริช วรคามิน, ประภัสสร์ เทพชาตรี และ ศิริพร วัชชวัลคุ (บรรณาธิการ), **รวมงานเขียนและปาฐกถา เรื่องการต่างประเทศของไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน**, เล่ม 2 (กรุงเทพฯ: ธาราฉัตรการพิมพ์, 2542), น. 41-52.

[27] ประกอบด้วย สมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ ได้แก่ บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม ประเทศคู่เจรจาของอาเซียน 10 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย จีน แคนาดา อินเดีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ นิวซีแลนด์ ปากีสถาน

อื่นๆ ในลักษณะของ "กิจกรรมระหว่างปี" (inter-sessional groups/meetings: ISG/ISM) เพื่อหารือกันเกี่ยวกับกิจกรรมเฉพาะเรื่องในระดับเจ้าหน้าที่[28] โดยมีประเด็นที่หารือกันใน ARF ได้แก่ มาตรการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ, กิจกรรมที่เกี่ยวกับการรักษาสันติภาพ, การค้นหา ช่วยเหลือ และบรรเทาภัยพิบัติ, การป้องกัน, การต่อต้านการก่อการร้าย, ความมั่นคงใหม่, ความมั่นคงทางทะเล, การทูตเชิงป้องกัน, การห้ามแพร่ขยายอาวุธ, อาวุธขนาดเล็กและอาวุธเบา, ความมั่นคงทางพลังงาน ฯลฯ[29]

สำหรับเหตุผลสำคัญของการจัดตั้ง ARF จากมุมมองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ Evelyn Goh ได้ให้ทัศนะว่า คือ การสร้างความสัมพันธ์กับสองมหาอำนาจแห่งเอเชีย - แปซิฟิก อันได้แก่ สหรัฐฯ และจีน ในการเจรจาด้านความมั่นคงและการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจกันในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก[30] ส่วน Jörn Dosch เห็นว่า อาเซียนมองว่าแนวคิดเกี่ยวกับ ARF เป็นวิธีที่ทำให้สหรัฐฯ ยังคงเกี่ยวพันอยู่กับภูมิภาค และเป็นการจำกัดอำนาจที่กำลังเพิ่มขึ้นของจีนและญี่ปุ่น[31]

โดยก่อนที่จะมีการก่อตั้ง ARF นั้น รัฐบาลสหรัฐฯ สมัยประธานาธิบดี George H. W. Bush (ค.ศ. 1989-1993) พยายามทำความเข้าใจและหาทางกำหนดรูปแบบของโครงสร้างความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิกในยุคหลังสงครามเย็น แต่ยังคงมุ่งรักษาความเหนือกว่าทางอำนาจของสหรัฐฯ โดยการแสดงพลัง (presence) ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก และดำรงสถานะเป็นประเทศที่ "ประกันความมั่นคงของภูมิภาค" (regional security guarantor) เนื่องจากสหรัฐฯ มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในภูมิภาคฯ อย่างมหาศาล ด้วยมูลค่าการค้ากว่า 3 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ. 1990 ซึ่งในขณะนั้นสูงกว่ามูลค่าการค้าสหรัฐฯ กับยุโรปเป็นเท่าตัว อีกทั้งการสิ้นสุดของสงครามเย็นทำให้สหรัฐฯ จำเป็นต้องลดกำลังและปรับการจัดวางกองกำลังทางทหารในระดับโลกใหม่ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้รัฐบาลสหรัฐฯ มองว่าเวทีหรือสถาบันด้านความมั่นคงในภูมิภาคฯ จะลดความชอบธรรมและความจำเป็นของพันธมิตรในลักษณะทวิภาคีในยุทธศาสตร์เอเชียตะวันออกของตน[32]

ต่อมา รัฐบาลสหรัฐฯ ในช่วงปลายรัฐบาลประธานาธิบดี Bush จนมาถึงรัฐบาล Bill Clinton (ค.ศ. 1993-2000) เริ่มเปลี่ยนทัศนคติต่อการประชุมด้านความมั่นคงแบบพหุภาคีในภูมิภาคเอเชีย -

---

รัสเซีย และสหรัฐฯ และ 1 องค์การฯ คือ สหภาพยุโรป ผู้สังเกตการณ์พิเศษของอาเซียน (Special Observers) 2 ประเทศ ได้แก่ ปาปัวนิวกินี และติมอร์เลสเต และประเทศอื่นในภูมิภาค 4 ประเทศ ได้แก่ บังกลาเทศ มองโกเลีย เกาหลีเหนือ ศรีลังกา

[28] กระทรวงการต่างประเทศ, "การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum - ARF)," สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มี.ค. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/784.php

[29] ASEAN Regional Forum, "List of Track I Activities Year 1994 - 2009 (Classified by subject)," Retrieved 18 April 2010, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFActivities/ListofARFTrackIActivitiesBySubject/tabid/94/Default.aspx

[30] Evelyn Goh, "The ASEAN Regional Forum in United States East Asian Strategy," **The Pacific Review**, 17:1 (March 2004), pp. 47.

[31] Jörn Dosch, "The United States in the Asia-Pacific," in Michael K. Connors, Rémy Davision and Jörn Dosch (eds.), **The New Global Politics of the Asia-Pacific** (London: RoutledgeCurzon, 2004), p. 20.

[32] Evelyn Goh, **op. cit.**, pp. 51-52.

แปซิฟิก โดยหันมาใช้ประโยชน์จากเวทีดังกล่าวในการสร้างความมั่นใจให้กับพันธมิตรและมิตรประเทศว่าสหรัฐฯ ยังคงผูกพันตนเองในภูมิภาคเอเชียตะวันออก โดยรัฐบาลสหรัฐฯ สมัย Clinton ได้ประกาศสนับสนุนการประชุม ARF ครั้งแรกที่กรุงเทพฯ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1994 อย่างเต็มที่ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนถึงแนวทางของรัฐบาลสหรัฐฯ ในขณะนั้นที่ขับเคลื่อนโดยค่านิยม การยึดแนวคิดสถาบันนิยมแบบเสรีนิยม และการดำเนินแนวทางพหุภาคี[33] การส่งเสริมพหุภาคีนิยมนับเป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการรักษาตำแหน่งแห่งที่ของสหรัฐฯ ในภูมิภาค และช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและความชอบธรรมของสหรัฐฯ เมื่อเปรียบเทียบกับตัวแสดงหลักระดับภูมิภาคอื่นๆ[34]

ประธานาธิบดี Clinton แห่งสหรัฐฯ ประกาศเข้าร่วมการเจรจาด้านความมั่นคงภายใต้กรอบการทำงานของที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศคู่เจรจา (PMC) อย่างเต็มที่ ทั้งยังเรียกร้องให้มี "กรอบการเจรจาระดับภูมิภาคใหม่ที่ครอบคลุมความท้าทายด้านความมั่นคงร่วมกัน" และระบุถึงความจำเป็น "ที่จะต้องพัฒนาการรวมกลุ่มใหม่ๆ ให้หลากหลายเพื่อเผชิญกับภัยคุกคามและโอกาสในลักษณะต่างๆ" ซึ่งแม้ว่าอาจจะทำให้การรวมกลุ่มเหล่านี้มีภารกิจซ้อนกัน แต่สหรัฐฯ ยังคงยึดมั่นต่อพันธมิตรทวิภาคีตามสนธิสัญญาและการรวมตัวกันทางทหารที่มีอยู่ ขณะเดียวกันในฐานะ "ชาติแปซิฟิก" (Pacific nation) สหรัฐฯ เห็นว่าการเจรจาความมั่นคงแบบพหุภาคีที่เกิดขึ้นนั้นจะเสริมระบบพันธมิตรและกำลังทหารของสหรัฐฯ ที่ตั้งอยู่ในภูมิภาค[35]

Evelyn Goh ได้ให้ข้อสรุปว่า การมีส่วนร่วมของสหรัฐฯ ใน ARF ย่อมเป็นการช่วยเสริมอัตลักษณ์ของสหรัฐฯ ในฐานะมหาอำนาจหลักของภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก และช่วยให้บรรดารัฐในภูมิภาคยอมรับบทบาทของสหรัฐฯ ในฐานะ "ผู้สร้างเสถียรภาพในภูมิภาค" (regional stabilizer) การสนับสนุน ARF ของสหรัฐฯ เป็นนโยบายที่มีต้นทุนและเดิมพันต่ำโดยไม่ต้องมีผลผูกพันใดๆ ทั้งยังเป็นความต้องการของสหรัฐฯ เองที่จะเสริมสร้างความผูกพันกับอาเซียนมากขึ้น ทั้งนี้รัฐสมาชิกอาเซียนเห็นถึงความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์กับจีน ส่วนสหรัฐฯ เองก็ต้องการใช้ ARF เป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับจีน โดยให้จีนเข้ามามีส่วนร่วมในเวทีการประชุมระหว่างประเทศเพื่อให้เกิดการยอมรับปทัสถานระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ถือว่า ARF เป็นเวทีที่มีความสำคัญน้อยกว่า WTO และ APEC ที่ตนเองใช้ในการดำเนินความสัมพันธ์กับจีน[36]

---

[33] **Ibid.**, pp. 52-53.

[34] Jörn Dosch, **op. cit.**, p. 20.

[35] ดู Bill Clinton, "Fundamentals of Security for a New Pacific Community," Address before the National Assembly of the Republic of Korea, Seoul, South Korea, 10 July 1993.

[36] Evelyn Goh, **op. cit.**, pp. 53-55.

ในกรณีของประเทศไทย การประชุม ARF นับเป็นเวทีสำคัญที่ทำให้ไทยในฐานะสมาชิกอาเซียนสามารถร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการพัฒนาและผลักดันกิจกรรมความร่วมมือในกรอบต่างๆ ของ ARF ซึ่งในที่นี้จะให้ความสนใจแก่ประเด็นที่เป็นปัญหาแบบทั้งโลก ซึ่งประเด็นหนึ่งในนโยบายต่างประเทศที่จะเกี่ยวกับประเทศไทยและสหรัฐฯ ในฐานะสมาชิก ARF ซึ่งเป็นมหาอำนาจแปซิฟิกได้หยิบยกขึ้น ได้แก่ การต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ และอีกประเด็นหนึ่งได้แก่ การบรรเทาภัยพิบัติอันเป็นปัญหาที่กำลังทวีความรุนแรงขึ้นในระดับโลก[37]

1. การต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ

สหรัฐฯ นับว่าได้มีบทบาทหลักในเรื่องนี้อย่างชัดเจน จนปัจจุบันความร่วมมือในเรื่องดังกล่าวได้พัฒนามาอยู่ในรูปของ แผนงานสำหรับการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2009-2010 ที่ได้รับการรับรองในโอกาสที่ประเทศไทยเป็นประธานจัดการประชุมรัฐมนตรี ARF ครั้งที่ 16 ที่ภูเก็ตในวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 2009[38]

สหรัฐฯได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติมาเป็นระยะๆ นับแต่การประชุม ARF Inter-sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crime ครั้งที่ 1 ที่มาเลเซีย ในปี ค.ศ. 2003 สหรัฐฯ เสนอให้มีการปรับปรุงข้อมูลเกี่ยวกับองค์การก่อการร้าย กิจกรรมการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นล่าสุด และการต่อต้านการก่อการร้าย[39] ในการประชุม ARF Inter-sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crime ครั้งที่ 4 ที่กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2006 สหรัฐฯ ได้ร่วมนำเสนอเกี่ยวกับการทบทวนยุทธศาสตร์และการดำเนินมาตรการในการต่อต้านการก่อการร้าย[40]

ต่อมาในการประชุม ARF Inter-sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crime ครั้งที่ 6 ที่เมืองเซมารัง ประเทศอินโดนีเซีย ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2008 สหรัฐฯ ได้เริ่มนำเสนอแผนงานสำหรับการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ (ARF Workplan for

---

[37] ดูบทที่ 8 ของงานวิจัยนี้

[38] ASEAN Regional Forum, "ARF Work Plan on Counter Terrorism and Transnational Crime (2009-2010)," 16th ASEAN Regional Forum, 23 July 2009, Retrieved 25 March 2010, from http://www.14thaseansummit.org/pdf-AMM/CTTC%20Workplan%20Feb%2020%202009 %20-%20Revised_EN.pdf

[39] ASEAN Regional Forum, "Report of the Co-Chair of the ARF Inter-sessional Support Meeting on Counter Terrorism and Transnational Crimes," Karambunai, Malaysia, 21-22 March 2003, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmansStatementsandReports/ReportoftheCoChairoftheARFIntersessional/tabid/87/Default.aspx

[40] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report of the 4th ARF ISM on Counter-Terrorism and Transnational Crime," Beijing, China, 26-28 April 2006, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=H7U0VY zdp7U%3d&tabid=66&mid=401

Counter-Terrorism and Transnational Crime) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการสร้างสมรรถนะในการต่อต้านการก่อการร้ายและเน้นถึงความพยายามของ ARF ในการสร้างความร่วมมือที่เป็นรูปธรรม[41]

จนกระทั่ง การประชุม ARF Intersessional Support Group on Confidence Building Measures and Preventive Diplomacy ที่กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้ ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2009 ที่ประชุมเห็นว่า แผนงานที่ริเริ่มโดยสหรัฐฯ ดังกล่าว เป็นความก้าวหน้าเชิงบวกในการเสริมสร้างความร่วมมือในเรื่องดังกล่าวระหว่างประเทศสมาชิก[42] และได้มีการนำมาหารือต่อในการประชุม ARF Inter-sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crime ครั้งที่ 7 ที่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2009[43] จนในท้ายที่สุดได้มีการรับรองแผนงานสำหรับการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติในการประชุมรัฐมนตรี ARF ครั้งที่ 16 ที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ

แผนงานดังกล่าวได้บรรจุประเด็นสำคัญไว้ 3 เรื่อง คือ (1) ยาเสพติด (2) การก่อการร้ายทางชีวภาพและความมั่นคงทางชีวภาพ และ (3) ความมั่นคงทางคอมพิวเตอร์และการก่อการร้ายทางคอมพิวเตอร์ โดยสหรัฐฯ นับเป็นผู้มีส่วนริเริ่มในการให้ความสำคัญต่อประเด็นเหล่านี้ อาทิ การประชุม ARF Inter-sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crime ครั้งที่ 1 ที่มาเลเซีย ในปี ค.ศ. 2003 สหรัฐฯ เสนอให้มีการออกมาตรการการต่อต้านการก่อการร้ายและความมั่นคงชายแดนที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของคน สินค้า และความมั่นคงด้านเอกสาร (Counter-Terrorism – Border Security: Movement of People, Movement of Goods, Document Security)[44]

ในโอกาสที่ประเทศไทยเป็นประธานร่วมกับแคนาดาจัดการประชุม ARF Inter-sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crime ครั้งที่ 3 ที่กรุงเทพฯ ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2005 สหรัฐฯ ได้ร่วมนำเสนอในประเด็นเกี่ยวกับการต่อสู้กับการปลอมแปลงเอกสาร (Combating Document Fraud) ซึ่งมีส่วนสำคัญการต่อสู้กับการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ นอกจากนี้ที่

---

[41] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report of the 6th ARF Inter-Sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crime," Semarang, Indonesia, 21-22 February 2008, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=jfS8oGMR3lk%3d&tabid=66&mid=1009

[42] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report of the Inter-Sessional Support Group Meeting on Confidence Building Measures and Preventive Diplomacy," Seoul, Republic of Korea, 21-22 April 2009, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=H6mr3UsYllg%3d&tabid=66&mid=1072

[43] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report of the Seventh ARF Inter-Sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crime," Hanoi, Viet Nam, 4-7 May 2009, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=E6eUHJYxdjc%3d&tabid=66&mid=1072

[44] ASEAN Regional Forum, "Report of the Co-Chair of the ARF Inter-sessional Support Meeting on Counter Terrorism and Transnational Crimes," Karambunai, Malaysia, 21-22 March 2003, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmansStatementsandReports/ReportoftheCoChairoftheARFIntersessional/tabid/87/Default.aspx

ประชุมให้ความสำคัญเกี่ยวกับมาตรฐานระหว่างประเทศ เช่น หนังสือเดินทางอิเล็กทรอนิกส์ ตาม ICAO 9303 และการเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานข้อมูลเอกสารเดินทางที่สูญหายและถูกขโมยของ INTERPOL[45]

ในการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสฝ่ายกลาโหมของ ARF ที่เกาหลีใต้ ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2009 สหรัฐฯ เป็นผู้เริ่มให้ความสำคัญกับประเด็นการก่อการร้ายใหม่ เช่น ภัยคุกคามความมั่นคงทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (Cyber security threats)[46] และในการประชุม ARF Inter-sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crime ครั้งที่ 7 ที่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2009 สหรัฐฯ เสนอต่อที่ประชุมว่าจะเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการก่อการร้ายทางชีวภาพ (bioterrorism) และความมั่นคงทางชีวภาพ (bio - security) เป็นต้น[47]

2. การบรรเทาภัยพิบัติ

สหรัฐฯ ได้มีบทบาทหลักในการพัฒนาความร่วมมือจนปัจจุบันได้มีแผนงานสำหรับการบรรเทาภัยพิบัติ ค.ศ. 2009-2011 และการฝึกบรรเทาภัยพิบัติร่วมกันที่เรียกว่า ARF Voluntary Demonstration of Response (ARF VDR) ซึ่งเริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 2009

ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพร่วมกับนิวซีแลนด์จัดการประชุม ARF Inter-Sessional Meeting on Disaster Relief ตั้งแต่การประชุมครั้งแรกที่กรุงเวลลิงตัน ประเทศนิวซีแลนด์ ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1997[48] ต่อมาในการประชุมครั้งที่ 2 ที่กรุงเทพฯ ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1998 สหรัฐฯ ร่วมกับประเทศต่างๆ เช่น แคนาดา สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น บรรยายสรุปเกี่ยวกับความพยายามในการสร้าง เสริมการเตรียมการรับมือภัยพิบัติและความสามารถในการให้ความช่วยเหลือในบริบทของภูมิภาค ในการประชุมครั้งนี้สหรัฐฯ เสนอให้เงินทุนสำหรับจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยพิบัติของศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย (Asian Disaster Preparedness Center: ADPC) ในปลายปี ค.ศ. 1998 โดยนำผู้บริหารจัดการภัยพิบัติ (disaster managers) ทั้งจาก

---

[45] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report of the Third ARF Inter-Sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crimes (ISM on CTTC)," Bangkok, Thailand, 6-8 April 2005, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=t0QiuAsGVBE%3d&tabid=66&mid=403

[46] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report of the ARF Defense Officials' Dialogue," Seoul, Republic of Korea, 20 April 2009, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=Oif3U2XNcTc%3d&tabid=66&mid=1072

[47] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report of the Seventh ARF Inter-Sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crime," Hanoi, Viet Nam, 4-7 May 2009, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=E6eUHJYxdjc%3d&tabid=66&mid=1072

[48] ASEAN Regional Forum, "Summary Report of the ARF Inter-Sessional Meeting on Disaster Relief," Wellington, 19-20 February 1997, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmansStatementsandReports/SummaryReportoftheARFInterSessionalMeeting/tabid/187/Default.aspx

ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหารเข้ามามีส่วนร่วม[49] และให้การสนับสนุนทางการเงินแก่การประชุม ARF Expert Group Meeting on Disaster Relief และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยพิบัติในส่วนกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ (Track Two Workshop on Disaster Management) โดยประเทศไทยได้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมทั้งสองขึ้นที่กรุงเทพฯ ในช่วงปลายเดือนมกราคม ค.ศ. 1999[50]

สำหรับการบริหารจัดการภัยพิบัติโดยการเข้ามามีบทบาทร่วมกันระหว่างภาคประชาชนและทหารนั้น ประเทศไทยได้มีโอกาสเป็นประธานร่วมกับสหรัฐฯ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ARF ในการสร้างเสถียรภาพและการฟื้นฟูประเทศ (ARF Seminar on Stabilization and Reconstruction Issues) ในหัวข้อ "การเตรียมพร้อมภาคประชาชนและทหารในการรักษาสันติภาพ การปฏิบัติการฉุกเฉิน การสร้างเสถียรภาพและการฟื้นฟูของรัฐ" (Preparing Civil - Military Response Capabilities for Peacekeeping, Emergency Operations, Stabilization and Reconstruction) ที่กรุงเทพฯ ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2008[51] โดยสหรัฐฯ ได้นำเสนอถึงความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะของภาคประชาชนในการตอบสนองต่อการสร้างเสถียรภาพและการฟื้นฟูด้วยปฏิบัติการที่ทันสมัย เนื่องจากทรัพยากรของทหารเพียงลำพังไม่เพียงพอ ดังนั้น ปฏิบัติการที่ครอบคลุมการวางแผน การฝึกอบรม และการดำเนินปฏิบัติการร่วมจึงเป็นพื้นฐานสำคัญ[52]

ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ARF ในการสร้างเสถียรภาพและการฟื้นฟูประเทศที่ไทยและสหรัฐฯ เป็นเจ้าภาพร่วมกันนี้ ได้รับการต่อยอดในการประชุม ARF Inter-sessional Meeting on Disaster Relief ครั้งที่ 8 ที่บันดาอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2008 ซึ่งสหรัฐฯ ได้นำเสนอถึงความจำเป็นในการมี ARF Military and Civil Defense Assets (MCDA) Status Template ซึ่งจะเป็นตัวแบบข้อตกลงทางกฎหมายให้ประเทศที่เข้าร่วมใน ARF เจรจากันแบบหลายฝ่ายแต่ตกลงกันในรูปแบบทวิภาคี แม่แบบนี้จะมีลักษณะที่เน้นความสมัครใจโดยไม่มีผลผูกพัน มีความยืดหยุ่น และใช้เฉพาะปฏิบัติการในการให้ความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมและการ

---

[49] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairmen's Report of the Second ARF Inter-Sessional Meeting on Disaster Relief," Bangkok, 18-20 February 1998, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmansStatementsandReports/CoChairmensReportoftheSecondARFInterSessi/tabid/181/Default.aspx

[50] ดู ASEAN Regional Forum, "Co-Chairmen's Report of the Third ASEAN Regional Forum Inter-Sessional Meeting on Disaster Relief," Moscow, 11-14 April 1999, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmansStatementsandReports/CoChairmensReportoftheThirdASEANRegionalF/tabid/179/Default.aspx

[51] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มี.ค. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/1613.php?id=26495

[52] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report of the ARF Workshop on Stabilization and Reconstruction," Bangkok, Thailand, 10-12 September 2008, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=PVA3jc6 wKaQ%3d&tabid=66&mid=1072

บรรเทาภัยพิบัติแบบชั่วคราว โดยมีเอกสารกำหนดแนวทางดังกล่าวซึ่งอยู่ในขั้นตอนฉบับร่างที่เรียกว่า "Draft ARF Strategic Guidance for Humanitarian Assistance and Disaster Relief"[53]

ในการประชุมเดียวกันนี้ รัฐสมาชิก ARF ได้ร่วมให้ความเห็นและข้อคิดในแผนงานสำหรับการบรรเทาภัยพิบัติที่ร่างขึ้นจากข้อเสนอแนะของสหรัฐฯ และออสเตรเลีย โดยสหรัฐฯ ได้เสนอให้พัฒนาแผนงานนี้พร้อมไปกับแผนงานสำหรับการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ โดยมีความคาดหวังว่าความร่วมมือในการบรรเทาภัยพิบัติจะมีความก้าวหน้าได้เร็วกว่าการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ[54]

ในช่วงปีที่ไทยเป็นประธาน ARF นั้น ความร่วมมือในการบรรเทาภัยพิบัติได้มีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2009 สมาชิกของ ARF เข้าร่วมการฝึกบรรเทาภัยพิบัติครั้งแรกที่เรียกว่า ARF Voluntary Demonstration of Response (ARF VDR) ซึ่งสหรัฐฯ กับฟิลิปปินส์ร่วมกันจัดขึ้น การฝึกครั้งนี้เป็นการฝึกรับมือกับสถานการณ์ไต้ฝุ่นจำลอง ที่เขตลูซอนกลาง ประเทศฟิลิปปินส์ โดยบางประเทศสมาชิกได้นำทรัพยากรทางทหาร พลเรือน ทั้งทางบก ทางทะเล และทางอากาศของตนเข้าร่วมการฝึกด้วย การฝึกร่วมครั้งนี้มีลักษณะสำคัญ คือ การที่ภาคประชาชนมีบทบาทนำโดยทหารเป็นผู้ให้การสนับสนุน เพื่อช่วยในการสร้างสมรรถนะระดับภูมิภาคสำหรับความร่วมมือด้านความมั่นคงข้ามชาติในการให้ความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ[55] ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2009 ในการประชุมรัฐมนตรี ARF ครั้งที่ 16 ที่ประเทศไทยเป็นประธานนั้น ที่ประชุมได้ให้การรับรองแผนงานสำหรับการบรรเทาภัยพิบัติ ค.ศ. 2009-2011[56]

นอกจากความร่วมมือในด้านการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ และการบรรเทาภัยพิบัติแล้ว สหรัฐฯ ยังให้ความสำคัญกับความร่วมมือในเรื่องความมั่นคงทางทะเล (maritime security) และการห้ามแผ่ขยายอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง (WMD) ในการประชุม ARF กล่าวคือ สำหรับความร่วมมือในเรื่องความมั่นคงทางทะเล นับแต่มีการออก ARF Statement on

---

[53] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report of the Eighth ARF Inter-Sessional Meeting on Disaster Relief (ISM on DR)," Banda Aceh, Indonesia, 5-6 December 2008, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=vfScKDMSIZg%3d&tabid=66&mid=1072

[54] **Ibid.**

[55] U.S. Department of State, Bureau of East Asian and Pacific Affairs, "ASEAN Regional Forum (ARF) Exercise a Significant Milestone," **Fact Sheet**, 15 July 2009, Retrieved 25 March 2010, from http://www.state.gov/p/eap/rls/2009/126073.htm

[56] ASEAN Regional Forum, "ARF Work Plan on Disaster Relief (2009-2011)," 16th ASEAN Regional Forum, 23 July 2009, Retrieved 25 March 2010, from http://www.14thaseansummit.org/pdf-AMM/ARF_Work_Plan_Version_5%200_as%20of%2019May2009_EN.pdf

Cooperation Against Piracy and Other Threats to Security ในปี ค.ศ. 2003[57] สหรัฐฯ ได้ร่วมมีบทบาทในการผลักดันเรื่องดังกล่าวโดยการเป็นเจ้าภาพร่วมกับมาเลเซียจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการว่าด้วยความมั่นคงทางทะเล (ARF Workshop on Maritime Security) ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2004 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย[58] ต่อมาในปี ค.ศ. 2005 สหรัฐฯ ได้เป็นเจ้าภาพร่วมกับสิงคโปร์จัดการประชุมด้านมาตรการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจเกี่ยวกับ "ความร่วมมือระดับภูมิภาคในประเด็นความมั่นคงทางทะเล" (ARF CBM on Regional Cooperation in Maritime Security) ที่สิงคโปร์ ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2005 ด้วยการเสนอให้บูรณาการการใช้เทคโนโลยีกับนโยบายและมาตรการในทางปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาภัยคุกคามความมั่นคงทางทะเลและส่งเสริมให้มีการทำงานร่วมกันในการใช้เทคโนโลยีในระดับทวิภาคีและพหุภาคี[59]

ผลจากการประชุมในปี ค.ศ. 2005 ได้นำมาสู่การจัดกิจกรรม ARF Maritime Security Shore Exercise ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2007 ที่สิงคโปร์ โดยผู้แทนของสหรัฐฯ ได้นำเสนอเกี่ยวกับ "ความตกลงต่างๆ ด้านการบังคับใช้กฎหมายทางทะเล" (Maritime Law Enforcement Agreements) โดยเน้นย้ำว่าความตกลงในลักษณะดังกล่าวจะอำนวยความร่วมมือในการจัดการกับภัยคุกคามความมั่นคงทางทะเลข้ามชาติ[60] สหรัฐฯ ยังใช้การประชุม ARF เช่น การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสฝ่ายกลาโหมของ ARF ที่กรุงบันดาร์เสรีเบกาวัน ประเทศบรูไน ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2007 เพื่อสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจแก่ประเทศสมาชิก ARF เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ทางทะเลของสหรัฐฯ ที่มุ่งส่งเสริมความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองทั่วโลกด้วยระบบความมั่นคงร่วมกัน (collective security)[61] ตามที่เผยแพร่ในเอกสาร "A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower"[62]

---

[57] ASEAN Regional Forum, "ARF Statement on Cooperation Against Piracy and Other Threats to Security," Phnom Penh, Cambodia, 17 June 2003, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmansStatementsandReports/ARFStatementonCooperationAgainstPiracyandOt/tabid/78/Default.aspx

[58] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Report of the ASEAN Regional Forum Workshop on Maritime Security," Kuala Lumpur, Malaysia, 22-24 September 2004, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=kYo3GLVPx1w%3d&tabid=66&mid=403

[59] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Report of the ASEAN Regional Forum CBM on Regional Cooperation in Maritime Security," Singapore, 2-4 March 2005, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=BIypn%2fghhhM%3d&tabid=66&mid=403

[60] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report of the ARF Maritime Security Shore Exercise," Singapore, 22-23 January 2007, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=7GF5Pt1NyFs%3d&tabid=66&mid=940

[61] ASEAN Regional Forum, "Co-Chair's Summary Report of the ARF Defense Officials' Dialogue," Bandar Seri Begawan, Brunei Darussalam, 31 October 2007, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=rqS31DztiPY%3d&tabid=66&mid=1009

[62] U.S. Navy, U.S. Marine Corps and U.S. Coast Guard, "A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower," October 2007, Retrieved 20 September 2009, from http://www.navy.mil/maritime/Maritimestrategy.pdf

ส่วนความร่วมมือในเรื่องการห้ามแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง (WMD) ซึ่งประกอบด้วยอาวุธเคมี อาวุธชีวภาพ และอาวุธนิวเคลียร์นั้น นับแต่มีการออก ARF Statement on Non-Proliferation ในปี ค.ศ. 2004[63] ซึ่งเป็นแถลงการณ์ที่สหรัฐฯ เป็นผู้กำหนดวาระในการประชุม ARF Inter-sessional Support Group on Confidence Building Measures ที่กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2004 นั้น[64] สหรัฐฯ ได้เป็นเจ้าภาพร่วมกับประเทศไทย จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการป้องกันขีปนาวุธ (ARF CBM Seminar on Missile Defense) ที่กรุงเทพฯ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2005 โดยมีการหารือในวาระต่างๆ เช่น มุมมองในระดับชาติและระดับภูมิภาค และนโยบายเกี่ยวกับการแพร่ขยายขีปนาวุธ และ/หรือ การป้องกันขีปนาวุธ ความท้าทายต่อสภาพแวดล้อมทางความมั่นคง ผลกระทบของการแพร่ขยายขีปนาวุธ และบทบาทของระบบป้องกันขีปนาวุธ เป็นต้น[65]

ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2006 สหรัฐฯ ยังได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมและกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการห้ามแพร่ขยายอาวุธร่วมกับประเทศในอาเซียน เช่น การประชุม ARF Inter-sessional Support Group on Confidence Building Measures and Preventive Diplomacy ร่วมกับฟิลิปปินส์[66] และการสัมมนาเกี่ยวกับการห้ามแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง (ARF Seminar on Non-proliferation of Weapons of Mass Destruction) ร่วมกับสิงคโปร์ โดยเฉพาะในการสัมมนานี้เองที่ได้มีการเสนอ Proliferation Security Initiative (PSI) ซึ่งเป็นมาตรการในเชิงกฎหมายที่มีสหรัฐฯ เป็นผู้นำ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการสกัดกั้นและยับยั้งการส่งผ่าน ขนถ่าย และขนส่ง WMD ระบบเครื่องส่ง และวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง โดยเรือของประเทศที่เข้าร่วมมาตรการนี้สามารถขึ้นตรวจค้นเรือสัญชาติที่เป็นสมาชิกที่ต้องสงสัยว่ามี WMD หรือวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องได้[67] โดยมาตรการนี้นอกจากจะเน้นหลักความสมัครใจแล้วยังสอดคล้องกับ Protocol to the Convention for

---

[63] ASEAN Regional Forum, "ARF Statement on Non-Proliferation," Jakarta, Indonesia, 2 July 2004, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmansStatementsandReports/TheEleventhASEANRegionalForum20032004/tabid/68/Default.aspx

[64] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report of the Meeting of the ASEAN Regional Forum Inter-Sessional Support Group on Confidence Building Measures," Yangon, Myanmar, 11-14 April 2004, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmansStatementsandReports/CoChairsSummaryReportoftheMeetingoftheAS/tabid/70/Default.aspx

[65] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report on ARF Seminar on Missile Defense," Bangkok, Thailand, 6-7 October 2005, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=zWV91Qn0vgk%3d&tabid=66&mid=401

[66] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report of ARF ISG on Confidence Building Measures and Preventive Diplomacy," Manila, Philippines, 1-3 March 2006, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=7IrXj2KkiD4%3d&tabid=66&mid=401

[67] ภุชงค์ ประดิษฐธีระ, "มาตรการเพื่อความมั่นคงทางทะเล (Maritime Security Measures)," **นาวิกศาสตร์**, 91:8 (สิงหาคม 2551).

the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Marine Navigation และกฎหมายระหว่างประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง[68]

ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2009 สหรัฐฯ ได้เป็นเจ้าภาพร่วมกับจีนและสิงคโปร์ จัดการประชุม ARF Inter-sessional Meeting on Non-Proliferation and Disarmament ครั้งแรกขึ้น ที่กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญของประเด็นดังกล่าวจากจำนวนความริเริ่มระหว่างประเทศเกี่ยวกับการลดกำลังอาวุธนิวเคลียร์ที่เพิ่มมากขึ้น เช่น International Commission on Nuclear Non - proliferation and Disarmament ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยออสเตรเลียและญี่ปุ่น ความพยายามของสหรัฐฯ และรัสเซียในการเจรจาข้อตกลง Strategic Arms Reduction Treaty (START-I) เป็นต้น สหรัฐฯ ยังได้ร่วมกับสหภาพยุโรป ญี่ปุ่น และประเทศอื่นๆ ในการช่วยเหลือรัฐต่างๆ ในการติดตั้งและนำเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพไปใช้ในการป้องกันการลักลอบถ่ายโอนวัตถุที่เกี่ยวข้องกับอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง และส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมด้านนิวเคลียร์ เคมี และชีวภาพอย่างสันติ[69]

กล่าวโดยรวม นับว่า ARF เป็นเวทีการประชุมที่เปิดโอกาสให้ไทยสามารถมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับการพัฒนากิจกรรมความร่วมมือที่สหรัฐฯ มีบทบาทนำ เช่น การต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ การบรรเทาภัยพิบัติ ความมั่นคงทางทะเล และการห้ามแพร่ขยายอาวุธ นับได้ว่าความร่วมมือในกรณีที่หยิบยกมาเป็นตัวอย่างนี้มีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกันตามถ้อยแถลงของนาง Hillary Clinton รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ ที่เข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรี ARF ครั้งที่ 16 ที่ภูเก็ต ระหว่างวันที่ 22 - 23 กรกฎาคม ค.ศ. 2009 ได้เน้นย้ำถึงการเข้าร่วม ARF ของสหรัฐฯ ว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงความต้องการของสหรัฐฯ ที่จะเพิ่มปฏิสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะภูมิภาคนี้มีความสำคัญต่อความก้าวหน้า สันติภาพ และความมั่งคั่งของโลก[70]

---

[68] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report of ARF Seminar on Non-Proliferation of Weapons of Mass Destruction," Singapore, 27-29 March 2006, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=g42g0I%2b6Kq4%3d&tabid=66&mid=401

[69] ASEAN Regional Forum, "Co-Chairs' Summary Report of the First ARF Inter-Sessional Meeting on Non-Proliferation and Disarmament (ISM on NDP)," Beijing, China, 1-3 July 2009, Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=Gmb9RcIUzMU%3d&tabid=66&mid=1072

[70] Hillary Clinton, "Press Availability at the ASEAN Summit," Phuket, 22 July 2009, Retrieved 25 March 2010, from http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/july/126320.htm

- ความสัมพันธ์ทางการทหารในบริบทของความมั่นคงใหม่: การปรับตัวของไทยตามนโยบายสหรัฐฯ ของประธานาธิบดี Bush

นับแต่สหรัฐฯ เริ่มต้นทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายในปี ค.ศ. 2001 ประเทศไทยได้เลือกดำเนินนโยบาย ด้วยการหลีกเลี่ยงการประกาศจุดยืนหรือไม่แสดงท่าทีอย่างชัดเจนในการเข้าร่วมสงครามดังกล่าว และเน้นย้ำถึงการร่วมมือกันในการต่อต้านการก่อการร้ายตามกรอบของสหประชาชาติและอาเซียน การดำเนินนโยบายเช่นนี้นักวิชาการไทยบางท่านเรียกว่ามีลักษณะ "กำกวมอย่างตั้งใจ"[71] กล่าวคือ

หลังเกิดเหตุการณ์วินาศกรรมในสหรัฐฯ เมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 (9/11)[72] รัฐบาล George W. Bush เริ่มหันมาให้ความสำคัญกับ "สงครามต่อต้านการก่อร้ายในระดับโลก" (Global War on Terror) ในขณะเดียวกัน รัฐบาลไทยในสมัย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ออกแถลงการณ์เกี่ยวกับท่าทีต่อเหตุการณ์ก่อการร้ายในสหรัฐฯ ฉบับแรกเมื่อวันที่ 16 กันยายน ค.ศ. 2001 โดยประกาศว่า "ในฐานะมิตรประเทศที่เก่าแก่และพันธมิตรทางสนธิสัญญา ไทยจะให้ความช่วยเหลือแก่สหรัฐอเมริกาในทุกๆ ทางที่จะกระทำได้ ดังเช่นที่ไทยเคยปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องในอดีต"[73] ทว่าหลังจากแถลงการณ์ฉบับแรกเพียงหนึ่งวัน รัฐบาลไทยก็ได้ออกแถลงการณ์อีกฉบับว่า ประเทศไทยจะปฏิบัติตามกรอบของสหประชาชาติตามพันธกรณีในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ซึ่งได้เรียกร้องให้ทุกประเทศร่วมมือกันในการต่อต้านการก่อการร้าย และตามกรอบของอาเซียนในฐานะประเทศสมาชิกที่มีท่าทีและจุดยืนร่วมกันอย่างชัดเจน ทั้งนี้อาเซียนได้แสดงความเสียใจและประณามการก่อการร้ายและพร้อมจะให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ[74] จะเห็นได้ว่า แถลงการณ์ที่ออกมาในวันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 2001 นี้ เป็นความพยายามย้ำท่าทีของไทยว่าการประกาศให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ นั้นจะเป็นการดำเนินการตามกรอบของสหประชาชาติและอาเซียน

ในการเยือนสหรัฐฯ อย่างเป็นทางการครั้งแรกของนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งได้เข้าพบปะหารือกับประธานาธิบดี George W. Bush ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2001 ได้มีการออกแถลงการณ์ร่วมโดยฝ่ายไทยยืนยันที่จะช่วยเหลือสหรัฐฯ ในการต่อสู้กับการก่อการร้ายสากลและช่วยบูรณะฟื้นฟูอัฟกานิสถานด้วยการส่งบุคลากรทางการแพทย์และทหารช่าง ส่วนฝ่ายสหรัฐฯ แสดงความชื่นชมที่ไทยเป็นพันธมิตรที่มั่นคงในการรณรงค์ต่อต้านการก่อการร้าย และการดำเนิน

---

[71] ประภัสสร์ เทพชาตรี, **ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐ: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต**, น. 13.

[72] รัฐบาล George W. Bush ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสมัยที่ 1 นับแต่วันที่ 20 มกราคม ค.ศ. 2001 - 20 มกราคม ค.ศ. 2005 และสมัยที่ 2 นับแต่วันที่ 20 มกราคม ค.ศ. 2005 - 20 มกราคม ค.ศ. 2009

[73] กระทรวงการต่างประเทศ, "ท่าทีรัฐบาลไทยต่อเหตุการณ์ก่อการร้ายในสหรัฐอเมริกา," **ข่าวสารนิเทศ**, 559/2544, 16 ก.ย. 2544.

[74] กระทรวงการต่างประเทศ, "รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศชี้แจงท่าทีของไทยต่อเหตุการณ์ก่อการร้ายในสหรัฐอเมริกา," **ข่าวสารนิเทศ**, 566/2544, 17 ก.ย. 2544.

มาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การต่อต้านการฟอกเงิน การออกกฎหมายต่อต้านการก่อการร้าย ฯลฯ[75]

ในช่วงที่สหรัฐฯ ทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายในอัฟกานิสถานตั้งแต่เดือนตุลาคม ค.ศ. 2001 ภายใต้ชื่อปฏิบัติการ "Operation Enduring Freedom" ประภัสสร์ เทพชาตรี ได้ให้ข้อสังเกตว่า ความร่วมมือของไทยกับสหรัฐฯ มีหลายระดับตั้งแต่มาตรการด้านข่าวกรอง การบังคับใช้กฎหมาย มาตรการทางเศรษฐกิจ และมาตรการทางด้านการทหาร อาทิ การสนับสนุนด้านโลจิสติกส์ซึ่งครอบคลุม ช่าง เสบียง กองกำลังบำรุง โดยไม่ได้สนับสนุนด้านการทหารโดยตรง เป็นต้น นอกจากนี้มีการรายงานว่าไทยอนุญาตให้เครื่องบินสหรัฐฯ บินผ่านน่านฟ้าไทยเพื่อการทำสงครามกับขบวนการก่อการร้าย โดยอนุญาตให้สหรัฐฯ ใช้ฐานทัพที่สนามบินอู่ตะเภาเป็นที่พักจอดเครื่องบินก่อนบินไปทำสงครามที่อัฟกานิสถาน ซึ่งในประเด็นนี้รัฐบาลไทยปฏิเสธรายงานดังกล่าว โดยชี้แจงว่าเป็นเพียงการแวะจอดพักเครื่องบินของสหรัฐฯ ตามปกติ ไม่ได้เป็นการพักจอดเพื่อไปทำสงครามแต่อย่างใด[76] ในขณะที่ Heritage Foundation มูลนิธิทางวิชาการสายอนุรักษ์นิยมในสหรัฐฯ ได้ระบุว่า ไทยและอินโดนีเซียเป็นแนวร่วมในการต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐฯ เช่นเดียวกับออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ แต่ทั้งสองประเทศไม่ได้ร่วมมือกับสหรัฐฯ ในระดับทวิภาคีอย่างชัดเจนนัก โดยพยายาม "พรางตัวทางการทูต" เพื่อลดแรงกดดันจากสหรัฐฯ ในขณะเดียวกันก็ไม่ดำเนินมาตรการใดๆ อย่างชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้ประเทศตนตกเป็นเป้าหมายของขบวนการก่อการร้าย[77]

ต่อมา เมื่อสหรัฐฯ ส่งกองกำลังเข้าไปในประเทศอิรักในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2003 ภายใต้ชื่อปฏิบัติการ "Operation Iraqi Freedom" โดยมี 30 ประเทศพันธมิตรเข้าร่วมใน "Coalition for the Immediate Disarmament of Iraq"[78] ท่าทีของประเทศไทยต่อนโยบายดังกล่าวยังคงไม่ชัดเจน ในเบื้องต้นไทยแสดงท่าทีปฏิเสธเข้าร่วมการทำสงครามในอิรัก แต่ขณะเดียวกันก็ได้ประกาศสนับสนุนการปฏิบัติตามมติสหประชาชาติในการปลดอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง (WMD) ของ

---

[75] White House, Office of the Press Secretary, "Joint Statement Between the United States of America and the Kingdom of Thailand," 14 December 2001, Retrieved 26 September 2009, from http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/12/20011214-7.html

สำหรับบทบาทของประเทศไทยที่ร่วมอยู่ในการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติในระดับโลก ดูเพิ่มเติมในบทที่ 8 ของรายงานวิจัยนี้

[76] ประภัสสร์ เทพชาตรี, **อ้างแล้ว**, น. 13.

[77] Dana R. Dillon, "The Shape of Anti-Terrorist Coalitions in Southeast Asia," Remarks delivered at a conference on Southeast Asia and the International Anti-Terrorist Coalition, Berlin, Germany, 12-14 December 2002, Retrieved 26 September 2009, from http://www.heritage.org/research/asiaandthepacific/upload/35117_1.pdf

[78] ได้แก่ อัฟกานิสถาน แอลเบเนีย ออสเตรเลีย อาเซอร์ไบจาน บัลแกเรีย โคลอมเบีย เช็ก เดนมาร์ก เอลซัลวาดอร์ เอริเทรีย เอสโตเนีย เอธิโอเปีย จอร์เจีย ฮังการี อิตาลี ญี่ปุ่น (ช่วงหลังสงคราม) เกาหลีใต้ ลัตเวีย ลิทัวเนีย มาซิโดเนีย เนเธอร์แลนด์ นิการากัว ฟิลิปปินส์ โปแลนด์ โรมาเนีย สโลวะเกีย สเปน ตุรกี สหราชอาณาจักร และอุซเบกิสถาน

อิรัก และให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ ในด้านความมั่นคงและการต่อต้านการก่อการร้าย รวมทั้งการให้ความร่วมมือภายใต้สนธิสัญญาที่มีอยู่[79]

ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2003 นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เดินทางไปเยือนสหรัฐฯ อีกครั้ง อันเป็นการแสดงให้เห็นว่า ไทยยังคงให้ความสำคัญกับสหรัฐฯ ด้านการเมืองและความมั่นคง ในขณะเดียวกันสหรัฐฯ ต้องการให้ไทยเป็นพันธมิตรของสหรัฐฯ ในการต่อต้านการก่อการร้ายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อให้สหรัฐฯ มีความชอบธรรมในการรักษากองกำลังและเพิ่มบทบาทด้านการทหารในภูมิภาคเอเชีย และสามารถรักษาสถานะที่เหนือกว่า และถ่วงดุลจีนได้ในอีกทางหนึ่ง จากการพบปะระดับผู้นำในครั้งนี้ ได้มีการออกแถลงการณ์ร่วมระหว่างไทย - สหรัฐฯ[80] ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไทยยินดีให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ หลายประการ แม้ว่าในบางประเด็นอาจไม่ปรากฏอยู่ในแถลงการณ์ร่วม[81]

ตามแถลงการณ์ร่วมดังกล่าว ไทยตกลงที่จะส่งกองกำลังเข้าไปปฏิบัติการเพื่อมนุษยธรรมในอิรัก คือ กองกำลังเฉพาะกิจปฏิบัติการเพื่อมนุษยธรรม 976 ไทย/อิรัก (กกล.ฉก. 976 ไทย/อิรัก) ที่เข้าไปปฏิบัติการจำนวน 2 ผลัด ผลัดละ 443 นาย[82] ประเทศไทยถือว่าการส่งกองกำลังดังกล่าวเป็นไปตามมติของสหประชาชาติที่ 1483 (22 พฤษภาคม ค.ศ. 2003) ซึ่งให้ชาติสมาชิกสหประชาชาติให้การสนับสนุนกองกำลังพันธมิตรในการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่อิรักเป็นการเร่งด่วน และให้การสนับสนุนฟื้นฟูบูรณะอิรักให้กลับเข้าสู่สภาวะปกติ โดยกองกำลังเฉพาะกิจฯ ไทย/อิรัก ปฏิบัติหน้าที่อยู่ภายใต้การบัญชาการของกองกำลังโปแลนด์ ณ ค่ายลิมา เมืองคาร์บาลา ประเทศอิรัก ระหว่างเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2003 - กันยายน ค.ศ. 2004[83]

กองกำลังเฉพาะกิจฯ ไทย/อิรัก ปฏิบัติภารกิจให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ชาวอิรักในหลายด้าน อาทิ การสนับสนุนฟื้นฟูบูรณะอิรักด้วยการซ่อมสร้างถนน อาคาร โรงพยาบาล โรงเรียน สถานที่สาธารณประโยชน์ และระบบสาธารณูปโภคที่ได้รับความเสียหาย การให้บริการทางการแพทย์แบบเคลื่อนที่ การให้คำแนะนำด้านเกษตรกรรมเพื่อให้ชาวอิรักเพาะปลูกเลี้ยงชีพด้วยตนเองได้ งานชุมชนสัมพันธ์โดยการนำสิ่งของอุปโภคและบริโภค เช่น ข้าวสาร ผ้าห่ม ปลา

---

[79] "ไทยขอหนุนยูเอ็นแต่ไม่เป็นกลาง," **โพสต์ทูเดย์**, 21 มี.ค. 2546, น. A2.

[80] ดู White House, Office of the Press Secretary, "Joint Statement Between the United States of America and the Kingdom of Thailand," 11 June 2003, Retrieved 26 September 2009, from http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/06/20030611-1.html

[81] ประภัสสร์ เทพชาตรี, **อ้างแล้ว** น. 17.

[82] โดยผลัดที่ 1 พันเอก บุญชู เกิดโชค เป็นผู้บัญชาการกองกำลังฯ และผลัดที่ 2 พันเอก มนตรี อุมารี เป็นผู้บัญชาการกองกำลังฯ

[83] กองบัญชาการทหารสูงสุด, กรมกิจการพลเรือนทหาร, "ความเป็นมาของกำลังทหารไทยที่ไปปฏิบัติการเพื่อมนุษยธรรมในอิรัก," สืบค้นเมื่อวันที่ 24 ก.ย. 2552, จาก http://web.rtarf.mi.th/~j5/heart/overview976.htm

กระป๋อง ของเด็กเล่น ตลอดจนยาและเวชภัณฑ์ ไปมอบให้กับชาวอิรักรอบค่ายลิมา เป็นต้น[84] ทว่าเมื่อเกิดการถูกโจมตีโดยใช้ยานยนต์จุดระเบิด ที่ค่ายลิมา เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม ค.ศ. 2003 และเป็นเหตุให้ทหารไทยเสียชีวิต 2 นาย รัฐบาลไทยจึงสั่งถอนกองกำลังดังกล่าวในเวลาต่อมา

นอกจากการส่งกองกำลังเข้าไปปฏิบัติการเพื่อมนุษยธรรมในอิรักแล้ว ในวันที่ 11 สิงหาคม ค.ศ. 2003 ซึ่งเป็นวันเดียวกับที่ "กฎหมายต่อต้านการก่อการร้าย" ของไทย 2 ฉบับ คือ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2546 และ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2546 มีผลบังคับใช้ ประเทศไทยได้แสดงการให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการต่อต้านการก่อการร้ายโดยการจับกุมนาย Riduan Isamuddin หรือ "ฮัมบาลี" (Hambali) หนึ่งในแกนนำกลุ่มญะมะอะห์ อิสลามิยะห์ (Jemaah Islamiah: JI) ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และส่งตัวให้ทางการสหรัฐฯ[85]

ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2003 ในโอกาสที่ประธานาธิบดี George W. Bush เดินทางเยือนเอเชีย โดยเข้าร่วมประชุมผู้นำเศรษฐกิจ APEC ที่กรุงเทพฯ พร้อมกับการเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการนั้น ทางการสหรัฐฯ ได้เน้นความสำคัญเกี่ยวกับประเด็นพันธมิตรทางทหารและความร่วมมือในการต่อต้านการก่อการร้ายที่มีกับไทย โดยประธานาธิบดี Bush ได้กล่าวสุนทรพจน์ที่กองบัญชาการกองทัพบก ซึ่งเป็นการผิดแปลกไปจากธรรมเนียมปกติที่จะกล่าวสุนทรพจน์ในสภาหรือมหาวิทยาลัย และในโอกาสเดียวกันนี้สหรัฐฯ ได้ประกาศมอบสถานะ "ชาติพันธมิตรหลักนอกกลุ่ม NATO" (Major Non-NATO Ally: MNNA)[86] ให้ไทยอย่างเป็นทางการ พร้อมทั้งการประกาศที่จะเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรี (FTA) กับไทยอย่างเป็นทางการด้วย[87]

การที่ประเทศไทยได้รับสถานะ "ชาติพันธมิตรหลักนอกกลุ่ม NATO" ไม่ได้หมายถึงการมีหลักประกันด้านความมั่นคงและการป้องกันประเทศร่วมกันเช่นเดียวกับที่สหรัฐฯ มีกับประเทศ

---

[84] กองบัญชาการทหารสูงสุด, กรมกิจการพลเรือนทหาร, "ผลการปฏิบัติงานการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ชาวอิรักของ กกล.ฉก. 976 ไทย/อิรัก ห้วง ตุลาคม 2546 - กันยายน 2547," สืบค้นเมื่อวันที่ 24 ก.ย. 2552, จาก http://web.rtarf.mi.th/~j5/heart/976summary.htm

[85] สาธิต มนัสสุรกุล, **ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ: ยุคสงครามต่อต้านการก่อการร้าย**, จุลสารความมั่นคงศึกษา, ฉบับที่ 24 (กรกฎาคม 2550), น. 35.

[86] สถานะ MNNA ได้รับการพัฒนาขึ้นในปี ค.ศ.1989 จากการเพิ่ม section 2350a ("Cooperative agreement with allies" หรือที่รู้จักในนาม "Nunn Amendment") ลงใน Title 10 (Armed Forces) ของ United States Code โดยรัฐสภา สถานะดังกล่าวระบุว่ารัฐมนตรีกลาโหมสามารถประกาศใช้ความตกลงความร่วมมือด้านการวิจัยและการพัฒนากับพันธมิตรหลักนอกกลุ่ม NATO ได้โดยความเห็นพ้องจากรัฐมนตรีต่างประเทศ ต่อมาในปี ค.ศ. 1996 ประเทศที่มีสถานะ MNNA ได้รับประโยชน์ทางการทหารและการเงิน จากการเพิ่ม section 2321k (หรือที่รู้จักกันว่าคือ section 517 ของ Foreign Assistance Act ปี ค.ศ.1961) ลงใน Title 22 (Foreign Relations) ของ U.S. Code โดยได้รับการยกเว้นหลายประการเช่นเดียวกับที่สมาชิก NATO ได้รับจาก "Arms Export Control Act" ทั้งนี้ section 2321k ดังกล่าวได้ให้อำนาจประธานาธิบดีในการประกาศสถานะ MNNA ให้ประเทศอื่นๆ ได้ โดยจะมีผล 30 วันหลังจากที่รัฐสภาได้รับการแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษร อย่างไรก็ตาม สถานภาพพันธมิตรหลักนอกกลุ่ม NATO อาจถูกยกเลิกได้ด้วยการพิจารณาทบทวนของประธานาธิบดีสหรัฐฯ โดยต้องแจ้งต่อรัฐสภาล่วงหน้า 30 วัน แต่เท่าที่ผ่านมายังไม่เคยมีการยกเลิกและไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ชี้เฉพาะในการยกเลิกสถานภาพดังกล่าว

[87] ประภัสสร์ เทพชาตรี, **อ้างแล้ว** น. 19.

สมาชิก NATO แต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญแก่ความเป็นพันธมิตรระหว่างกัน โดยประเทศไทยจะได้รับความช่วยเหลือและสิทธิพิเศษต่างๆ แบบเดียวกับที่สหรัฐฯ ให้แก่ชาติพันธมิตรฯ ต่างๆ อีก 13 ประเทศ[88] อาทิ การสามารถเข้าร่วมการประมูลสัญญาการซ่อมบำรุง การซ่อมแซม หรือการซ่อมสร้างยุทโธปกรณ์ ในโครงการที่ระบุไว้นอกแผ่นดินใหญ่ของสหรัฐฯ, สิทธิเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปรับปรุงขีดความสามารถในการป้องกันประเทศตามแบบ, สิทธิในการได้รับอุปกรณ์ทางทหารส่วนเกินจากสหรัฐฯ ในลำดับต้นๆ, สิทธิได้รับคลังอาวุธยุทโธปกรณ์สำรองเพื่อการสงคราม, สิทธิในการซื้อกระสุนที่ทำจากกากยูเรเนียม โดยสหรัฐฯ ยังอนุญาตให้ "พันธมิตรหลักนอกกลุ่ม NATO" ทำข้อตกลงกับรัฐบาลสหรัฐฯ ในการจัดฝึกซ้อมรบในแบบทวิภาคีหรือพหุภาคีได้ ซึ่งในเรื่องนี้ไทยได้มีการฝึกซ้อมรบที่เรียกว่า "Cobra Gold" มานับแต่ ค.ศ. 1982 นอกจากนี้การมีสถานะดังกล่าวทำให้ไทยได้รับอนุญาตในการใช้อุปกรณ์ทางทหารเฉพาะชนิดของสหรัฐฯ ที่เช่าซื้อตามโครงการช่วยเหลือด้านการเงินและด้านทางทหารแก่รัฐบาลต่างประเทศ สามารถขอยืมวัสดุ อุปกรณ์ และยุทโธปกรณ์สำหรับโครงการวิจัยและพัฒนาร่วมกันและสำหรับการทดสอบและประเมินผล อีกทั้งยังมีสิทธิได้รับใบอนุญาตส่งออกดาวเทียมเพื่อการพาณิชย์ รวมถึงเทคโนโลยี ส่วนประกอบและระบบของดาวเทียมนั้นๆ[89]

นอกจากการปรับตัวของไทยตามเงื่อนไขของนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐฯ ภายใต้ประธานาธิบดี Bush แล้ว ทั้งสองประเทศได้พัฒนาความร่วมมือด้านการทหารที่มีกันมาอย่างยาวนาน คือ การฝึกร่วม Cobra Gold [90] ซึ่งเป็นการฝึกทางทหารที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีกองทัพไทยและกองกำลังสหรัฐฯ ภาคพื้นแปซิฟิก (United States Pacific Command: USPACOM) ร่วมกันเป็นเจ้าภาพจัดการฝึกในประเทศไทยเป็นประจำทุกปีนับแต่ปี ค.ศ. 1982 ต่อมากองบัญชาการทหารสูงสุดหรือกองบัญชาการกองทัพไทยในปัจจุบันได้เข้ามาเป็นผู้รับผิดชอบการฝึกร่วมกับกองกำลังสหรัฐฯ ภาคพื้นแปซิฟิกนับแต่ปี ค.ศ. 1986[91]

---

[88] ปัจจุบัน "ชาติพันธมิตรหลักนอกกลุ่ม NATO" มี 14 ประเทศ ได้แก่ อิสราเอล อียิปต์ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และเกาหลีใต้ ซึ่งได้รับสถานะดังกล่าวในปี ค.ศ. 1989 ต่อมาจอร์แดนได้รับสถานะดังกล่าวในปี ค.ศ.1996 นิวซีแลนด์ในปี ค.ศ. 1997 และอาร์เจนตินาในปี ค.ศ. 1998 และภายหลังเหตุการณ์ 9/11 สหรัฐฯ ได้ให้สถานะพิเศษดังกล่าวนี้กับบาห์เรนในปี ค.ศ. 2002 ฟิลิปปินส์และไทยในปี ค.ศ. 2003 และคูเวต โมร็อกโก และปากีสถานในปี ค.ศ. 2004

[89] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, "องค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ," 1 มีนาคม 2549, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มี.ค. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/836.php

[90] ข้อมูลเกี่ยวกับการฝึก Cobra Gold ในส่วนนี้เรียบเรียงจากข้อมูลของ กองบัญชาการกองทัพไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มี.ค. 2553, จาก http://cgib2010.rtarf.mi.th

[91] ก่อนหน้านั้นได้มีการฝึกผสมยกพลขึ้นบกระหว่างกองทัพเรือไทยกับกองทัพเรือและกองกำลังนาวิกโยธินสหรัฐฯ ซึ่งทำการฝึกร่วมกันมานับแต่ ปี ค.ศ. 1956 โดยใช้ชื่อรหัสการฝึกในขณะนั้นว่า PHIBTRAEX ต่อมาจึงได้มีการรวมการฝึก PHIBTRAEX และการฝึกร่วมอื่นๆ ประกอบด้วย การฝึก SEA SIAM การฝึก UNDERSEAL และการฝึก MINEX/EODEX เข้าด้วยกันในปี ค.ศ. 1982 แล้วเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นการฝึก "คอบร้าโกลด์" ดังที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

การซ้อมรบร่วมระหว่างกองทัพทั้งสองประเทศ สุรชาติ บำรุงสุข ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า

> ...การซ้อมรบร่วมระหว่างกองทัพทั้งสองนั้นจะเป็นเครื่องมืออันสำคัญชิ้นหนึ่งที่จะทำหน้าที่กระชับมิตรภาพของนายทหารจากกองทัพของทั้งสองฝ่าย เพราะความใกล้ชิดอย่างที่เคยเป็นมาในอดีตเหมือนยุคสงครามเวียดนามนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้อีกแล้ว การซ้อมรบร่วมจึงเป็นหนทางอันสำคัญยิ่งที่เปิดโอกาสให้นายทหารจากทั้งสองประเทศได้มีโอกาสปฏิบัติงานร่วมกันและเรียนรู้จากประสบการณ์ที่แตกต่างกัน (เพราะจำนวนนายทหารจากกองทัพไทยที่ได้มีโอกาสไปศึกษาต่อในต่างประเทศนั้นมีจำนวนไม่มากนักในแต่ละปี) อันจะเป็นรากฐานที่แข็งแรงในการพัฒนาความสัมพันธ์ของทั้งสองกองทัพที่จะเกิดขึ้นต่อไปในเวลาข้างหน้า[92]

อย่างไรก็ตาม เมื่อสถานการณ์โลกและสถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง จึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการฝึกให้มีความทันสมัยและเหมาะสมต่อสภาวะความเปลี่ยนแปลงของภัยคุกคามในภูมิภาคและในโลกโดยรวม ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ การปรับเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นการปฏิบัติการรบตามแบบ มาเป็นการวางแผนในเรื่องการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ การช่วยเหลือประชาชน ตลอดจนปฏิบัติการทางทหารที่มิใช่สงคราม (Military Operation Other Than War: MOOTW)

ไทยและสหรัฐฯ ได้ยกระดับการฝึกจากลักษณะทวิภาคีมาเป็นแบบพหุภาคี เพื่อลดความหวาดระแวงของชาติต่างๆ ในภูมิภาค และขยายความร่วมมือกับนานาประเทศให้กว้างขวางออกไปมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่โอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับกำลังพลของประเทศต่างๆ โดยกองทัพสิงคโปร์ได้เข้าร่วมซ้อมรบเฉพาะในส่วนการแก้ปัญหาสถานการณ์จำลองด้วยคอมพิวเตอร์ในที่บังคับการ (Command Post Exercise: CPX) ในปี ค.ศ. 2000 ต่อมาในปี ค.ศ. 2004 ได้พัฒนาเป็นการฝึกระดับนานาชาติ โดยเชิญ สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และมองโกเลีย เข้าร่วมการแก้ปัญหาสถานการณ์จำลองด้วยคอมพิวเตอร์ในที่บังคับการ นอกจากนี้ยังมีประเทศสมาชิกโครงการ MPAT (Multinational Planning Augmentation Team) ซึ่งเป็นโครงการที่มุ่งเน้นการพัฒนาขีดความสามารถในการวางแผนเพื่อเผชิญสถานการณ์วิกฤติของกองกำลังนานาชาติ จำนวน 10 ประเทศ อันประกอบด้วย ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส อินเดีย ญี่ปุ่น แคนาดา เกาหลีใต้ ฟิจิ มาเลเซีย เนปาล และเยอรมนี ส่งกำลังพลเข้าร่วมด้วย

การฝึก Cobra Gold นับว่ามีประโยชน์ต่อปฏิบัติการในการบรรเทาภัยพิบัติ โดยเมื่อเกิดเหตุการณ์ธรณีภัยพิบัติครั้งใหญ่ในมหาสมุทรอินเดีย หรือสึนามิ (Tsunami) เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม ค.ศ. 2004 กำลังทหารและยุทโธปกรณ์ที่เตรียมพร้อมไว้สำหรับการฝึก ในปี ค.ศ. 2005 ได้ถูกส่งไปให้ความช่วยเหลือพื้นที่และประเทศที่ได้รับผลกระทบอย่างเร่งด่วน และได้มีการปรับเปลี่ยนการฝึกซ้อมแก้ปัญหาสถานการณ์จำลองด้วยคอมพิวเตอร์ในที่บังคับการมาเป็นการสัมมนาเชิง

---

[92] สุรชาติ บำรุงสุข, **ไทย-สหรัฐ: ความสัมพันธ์ทางทหารยุคเปรม-เรแกน**, เอกสารวิชาการลำดับที่ 3 สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ (กรุงเทพฯ: สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), น. 69.

ปฏิบัติการว่าด้วยการช่วยเหลือบรรเทาพิบัติภัย (Disaster Relief Workshop) ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีประเทศต่างๆ ส่งผู้แทนเข้าร่วมการสัมมนาดังกล่าวเป็นจำนวนมาก และนำไปสู่ความร่วมมือและการเตรียมความพร้อมสำหรับการแก้ไขสถานการณ์ภายใต้วิกฤตการณ์ที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต

สำหรับการฝึกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2010 ที่จังหวัดลพบุรีเป็นการร่วมฝึกซ้อมระหว่างกองทัพไทย สิงคโปร์ ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย สหรัฐอเมริกา ตลอดจนเกาหลีใต้ซึ่งเข้าร่วมเป็นครั้งแรก ในครั้งนี้ประกอบด้วยการแก้ปัญหาสถานการณ์จำลองด้วยคอมพิวเตอร์ในที่บังคับการ การฝึกภาคสนามที่เกี่ยวเนื่องกับการแก้ปัญหาฯ และการดำเนินโครงการความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและสังคม โดยในส่วนการฝึกภาคสนามกองกำลังของสหประชาชาติได้เข้าร่วมในการฝึกปฏิบัติการที่ออกแบบตามสถานการณ์จำลองในการให้การสนับสนุนการรักษาสันติภาพระดับพหุภาคีของสหประชาชาติด้วย Cobra Gold จึงมีความสำคัญต่อบริบทความมั่นคงใหม่ที่อาจสรุปด้วยคำกล่าวของนาย Eric G. John เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย ดังมีสาระสำคัญว่า[93]

> คอบร้าโกลด์เป็นความร่วมมือทางทหารที่ใหญ่ที่สุดของสหรัฐฯ ในภูมิภาคแปซิฟิก และเป็นสัญญาณแสดงถึงพันธกรณีของสหรัฐฯ ที่มีต่อความมั่นคงของมิตรประเทศและพันธมิตรของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก
>
> คอบร้าโกลด์เป็นโอกาสในการฝึกซ้อมทางทหารสำหรับประเทศต่างๆ ที่ไม่เหมือนการฝึกอื่นใด และในขณะเดียวกันยังช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างกองทัพและประชาชนในท้องถิ่นด้วย... ระหว่างที่ทหารกำลังฝึกทักษะในภาคพื้นดิน ในอากาศ และในทะเลรอบๆ ประเทศไทย ทหารจากสหรัฐฯ ไทย อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสิงคโปร์จะร่วมฝึกในปฏิบัติการรักษาสันติภาพนานาชาติภายใต้สถานการณ์สมมติ พร้อมกันนี้ โครงการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชนบทของไทย และเป็นโอกาสให้ทหารได้พัฒนาทักษะสำหรับปฏิบัติการรักษาสันติภาพหรือการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในอนาคต

2.3 สหรัฐอเมริกากับประเด็นความมั่นคงในเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เอเชีย-แปซิฟิกนับเป็นพื้นที่สำคัญในยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ พิจารณาจากกองกำลังของสหรัฐฯ ที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคนี้ โดยในปี ค.ศ. 2008 สหรัฐฯ มีทหารประจำการอยู่ในภูมิภาคนี้ 66,750 นาย โดยอยู่ในญี่ปุ่นประมาณ 34,039 นาย เกาหลีใต้ประมาณ 24,655 นาย และมีกองกำลังทหารของสหรัฐฯ กระจายอยู่ในประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้ เช่น ออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย

---

[93] สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย, "แถลงข่าวการฝึกคอบร้าโกลด์ 2010 ระหว่างวันที่ 1-11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553," **ข่าวสถานทูต**, 11 ม.ค. 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เม.ย. 2553, จาก http://thai.bangkok.usembassy.gov/news/press/2010/001-t.html

ประมาณประเทศละ 100 กว่านาย[94] นอกจากนั้นสหรัฐฯ ยังมีกองเรือรบที่ 7 (U.S. 7th Fleet) ซึ่งเป็นกองเรือที่ใหญ่ที่สุดของสหรัฐฯ ประจำการอยู่ในภูมิภาค

การแสดงพลังทางทหารของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก แสดงถึงการให้ความสำคัญกับประเด็นความมั่นคงในเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะยุทธศาสตร์ต่อเอเชียโดยรวม ซึ่งสหรัฐฯ ให้คำจำกัดความว่าเป็น "เอเชีย-แปซิฟิก" โดยนับแต่ปลายศตวรรษที่ 20 จนถึงต้นศตวรรษที่ 21 สหรัฐฯ ได้เผชิญความท้าทายจากจีนซึ่งเป็นมหาอำนาจระดับภูมิภาคในเอเชีย-แปซิฟิก แม้สหรัฐฯ จะถือว่าจีนเป็นคู่แข่งหรือผู้ท้าทายต่อระเบียบโลกของสหรัฐฯ ก็ตาม แต่สหรัฐฯ ก็จำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนกับจีนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่มีระหว่างกัน ตลอดจนปัญหาที่มีความสำคัญต่อเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก เช่น ประเด็นไต้หวัน ความมั่นคงในคาบสมุทรเกาหลี การค้าโลก ฯลฯ

การพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ สหรัฐฯ ถือว่าเป็นปัญหาความเสี่ยงหลักของภูมิภาคเอเชียตะวันออกและเป็นภัยคุกคามที่จะเกิดการแพร่ขยายของอาวุธ ซึ่งสหรัฐฯ ต้องเข้ามาจัดการหาทางยุติโครงการดังกล่าว สำหรับการก่อการร้ายและความมั่นคงบริเวณช่องแคบมะละกา สหรัฐฯ พยายามเข้ามามีบทบาทเพราะถือว่าบริเวณดังกล่าวเป็นเส้นทางขนส่งทางยุทธศาสตร์และมีความสำคัญต่อการค้าระหว่างประเทศ โดยได้เสนอ "ความริเริ่มความมั่นคงทางทะเลในระดับภูมิภาค" (RMSI) ซึ่งจะทำให้สหรัฐฯ ส่งกองกำลังเข้ามาลาดตระเวนในพื้นที่ดังกล่าว ทว่ามีเพียงสิงคโปร์ประเทศเดียวที่ยอมรับข้อเสนอ ในขณะที่รัฐอื่นบริเวณช่องแคบมะละกาอย่างมาเลเซียและอินโดนีเซียไม่ไว้วางใจสหรัฐฯ และยืนยันที่จะดำเนินการป้องกันพื้นที่ดังกล่าวจากการก่อการร้ายและปัญหาโจรสลัดด้วยตนเอง บทบาทของสหรัฐฯ โดยภาพรวมจึงนับว่ามีความสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

- สหรัฐฯ กับภูมิภาคเอเชียตะวันออกและความสัมพันธ์กับจีนในฐานะว่าที่มหาอำนาจระดับโลก: ระหว่างหุ้นส่วนและคู่แข่ง[95]

สหรัฐฯ ในฐานะอภิมหาอำนาจหนึ่งเดียวในโลกกำลังเผชิญกับการท้าทายของจีนในฐานะ "มหาอำนาจระดับภูมิภาค" ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศนับว่าส่งผลต่อเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเป็นอย่างมาก ลักษณะสำคัญของความสัมพันธ์

---

[94] ข้อมูลจาก U.S. Department of Defense, "Active Duty Military Personnel Strengths by Regional Area and by Country (309A)," 31 December 2008, Retrieved 17 April 2010, from http://www.globalsecurity.org/military/library/report/2008/hst0812.pdf

[95] ดูเพิ่มเติมใน Michael Yahuda, **The International Politics of the Asia-Pacific**, 2nd and rev. ed. (London: RoutledgeCurzon, 2004); Suisheng Zhao (ed.), **China-U.S. Relations Transformed: Perspectives and Strategic Interactions** (London: Routledge, 2008); Peter C. Y. Chow (ed.), **The "One China" Dilemma** (New York: Palgrave Macmillan, 2008); Nancy Bernkopf Tucker, **Strait Talk: United States-Taiwan Relations and the Crisis with China** (Cambridge: Harvard University Press, 2009).

ดังกล่าว คือ แม้ว่าสหรัฐฯ จะมองจีนว่าเป็นคู่แข่งหรือผู้ท้าทายต่อระเบียบในภูมิภาคที่สหรัฐฯ สร้างขึ้นก็ตาม แต่ทั้งสองประเทศก็พยายามแสวงหาความร่วมมือและเป็นหุ้นส่วนกันในหลายๆ เรื่อง

กระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ ได้ระบุว่า นโยบายของสหรัฐฯ ที่มีต่อจีนนั้นมีความสอดคล้องต่อเนื่องกันมาหลายรัฐบาล กล่าวคือ สหรัฐฯ มุ่งส่งเสริมให้จีนเปิดประเทศและบูรณาการเข้าสู่ระบบโลก ซึ่งส่งผลทำให้จีนเปลี่ยนจากประเทศที่โดดเดี่ยวตัวเองและยากจน กลายเป็นผู้มีส่วนร่วมหลักในสถาบันระหว่างประเทศและเป็นประเทศคู่ค้าสำคัญ ทั้งยังส่งเสริมให้จีนมีบทบาทเชิงรุก ในฐานะหุ้นส่วนที่มีความรับผิดชอบในประชาคมระหว่างประเทศ โดยทำงานร่วมกับสหรัฐฯ และประเทศอื่นๆ ในการสนับสนุนและสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับระบบระหว่างประเทศเพื่ออำนวยต่อความสำเร็จของจีน[96]

สหรัฐฯ เริ่มต้นความสัมพันธ์กับจีนจากการที่ทั้งสองประเทศปรับความสัมพันธ์กันเป็นปกติในปี ค.ศ. 1971-1972 ด้วยการที่ประธานาธิบดี Richard Nixon และรัฐมนตรีต่างประเทศ Henry Kissinger แห่งสหรัฐฯ เดินทางเยือนจีน การดำเนินการดังกล่าวทำให้จีนกลับมาได้รับการยอมรับในประชาคมระหว่างประเทศจากการที่ได้มีที่นั่งในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติแทนที่ไต้หวัน ทั้งที่ก่อนหน้านี้สหรัฐฯ ถือว่าจีนซึ่งเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ. 1949 เป็นพันธมิตรของสหภาพโซเวียต และเป็นภัยคุกคามต่อโลกเสรีและผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ[97]

จุดประสงค์สำคัญของสหรัฐฯ ในการฟื้นสัมพันธไมตรีในทศวรรษ 1970 คือ การดึงจีนมาช่วยถ่วงดุลสหภาพโซเวียต ในขณะที่ตนเองนั้นต้องถอนตัวออกจากภูมิภาคเพราะประสบความเสียหายอย่างหนักและพ่ายแพ้ในสงครามเวียดนามในปี ค.ศ. 1975 ส่งผลให้สงครามเย็นในช่วงเวลานั้นเข้าสู่ช่วงผ่อนคลายความตึงเครียด (détente) ระหว่างสองอภิมหาอำนาจ คือ สหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตระหว่างปี ค.ศ. 1972 - 1979 ในขณะเดียวกันสหรัฐฯ ก็สามารถสร้าง "แนวร่วม" กับจีน ญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อต่อต้านการแผ่ขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะการต่อต้านเวียดนามที่บุกเข้ายึดครองกัมพูชาในปี ค.ศ. 1978 จนกระทั่งสิ้นสุดสงครามเย็นเมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลายลงในปี ค.ศ. 1991[98]

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนกลับมามีความขัดแย้งกันอีกครั้ง เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่รัฐบาลจีนปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วงที่จัตุรัสเทียนอันเหมินในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1989 รัฐบาลสหรัฐฯ ได้ระงับการค้าและโครงการลงทุนต่างๆ เพื่อกดดันจีนที่ละเมิดสิทธิ

---

[96] U.S. Department of State, Bureau of East Asian and Pacific Affairs, "Background Note: China," October 2009, Retrieved 31 March 2010, from http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/18902.htm

[97] ดู William R. Keylor, **The Twentieth-Century World and Beyond: An International History since 1900,** 5th ed. (New York: Oxford University Press, 2006), pp. 348-351.

[98] Rémy Davison, "China in the Asia-Pacifc," in Michael K. Connors et al., **op. cit.** (London: RoutledgeCurzon, 2004), pp. 51-53.

มนุษยชน[99] ต่อมาในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1996 เกิดวิกฤตการณ์ช่องแคบไต้หวันขึ้น เนื่องจาก Lee Teng-Hui ประธานาธิบดีไต้หวันในขณะนั้นได้พยายามเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชจากจีน โดยในช่วงการเลือกตั้งทั่วไปในไต้หวัน จีนประกาศทดสอบขีปนาวุธแบบ surface-to-surface missiles ใกล้ท่าเรือสองแห่งของไต้หวัน และจัดการซ้อมรบทางอากาศและทางเรือโดยใช้กระสุนจริงในช่องแคบไต้หวัน สหรัฐฯ ตอบโต้ท่าทีที่แข็งกร้าวของจีนโดยการส่งเรือบรรทุกเครื่องบินสองลำเข้าไปที่บริเวณช่องแคบฯ เพื่อติดตามปฏิบัติการฝึกซ้อมทางทหารของจีนและเพื่อรับรองเสถียรภาพในภูมิภาคระหว่างการเลือกตั้งในไต้หวัน โดยทั้งสองฝ่ายไม่ได้มีการเผชิญหน้าทางทหารแต่อย่างใด[100]

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ทั้งจีนและสหรัฐฯ ตระหนักและพยายามหาทางฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างจริงจังในช่วงรัฐบาลประธานาธิบดี Bill Clinton สมัยที่ 2 (ค.ศ. 1997 - 2001) ด้วยการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับสูง และได้มีความก้าวหน้าในประเด็นทวิภาคีหลายเรื่อง เช่น สิทธิมนุษยชน การห้ามแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ และการค้า โดย Jiang Zemin ประธานาธิบดีจีนในขณะนั้นได้เดินทางเยือนสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 1997 และประธานาธิบดี Bill Clinton ได้เดินทางเยือนจีนเป็นการตอบแทนในปี ค.ศ. 1998 โดยเป็นการเดินทางเยือนจีนประเทศเดียวตลอด 9 วันโดยไม่แวะประเทศใดก่อน[101] อย่างไรก็ตาม กรณีเครื่องบินของ NATO ทิ้งระเบิดใส่สถานทูตของจีนในกรุงเบลเกรดระหว่างปฏิบัติการเข้าแทรกแซงเพื่อยุติสงครามในโคโซโว ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1999 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนเลวร้ายลงไปอีกครั้ง แต่หลังจากเดือนตุลาคม ค.ศ. 1999 ความสัมพันธ์ทั้งสองประเทศกลับมาดีขึ้นเมื่อทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงกันเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และฝ่ายสหรัฐฯ ยอมจ่ายเงินชดเชยแก่ครอบครัวผู้เสียชีวิตและชดใช้ค่าเสียหาย[102]

สหรัฐฯ ภายใต้การนำของประธานาธิบดีคนใหม่ George W. Bush ซึ่งดำรงตำแหน่งระหว่างปี ค.ศ. 2001-2009 เริ่มเปลี่ยนนโยบายและมีมุมองต่อจีนในฐานะ "คู่แข่งทางยุทธศาสตร์" (strategic competitor) โดยถือว่าภูมิภาคเอเชียตะวันออกเป็นพื้นที่ของผลประโยชน์แห่งชาติ "อันยั่งยืน" ของสหรัฐฯ ที่ไม่สามารถให้รัฐใดมาครอบครองได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการระบุทางอ้อมว่า จีนอาจจะเป็นภัยคุกคามผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคได้[103] ในช่วงเวลานี้ได้เกิดวิกฤตการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนเป็นอย่างมาก ได้แก่ การที่เครื่องบินจารกรรม EP-3 ของสหรัฐฯ ชนกับเครื่องบินรบของจีนบริเวณเกาะไหหลำ ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2001 โดยฝ่ายสหรัฐฯ ต้องเป็นฝ่ายขอโทษจีน และต้องเป็นฝ่ายชดใช้ค่าเสียหาย[104]

---

[99] Michael Yahuda, **op. cit.**, p. 249.

[100] **Ibid**., p. 259; Rémy Davison, **op. cit.**, p. 58.

[101] Michael Yahuda, **ibid.**, p. 261.

[102] U.S. Department of State, Bureau of East Asian and Pacific Affairs, **op. cit.**

[103] Evelyn Goh, **op. cit.**, pp. 56-57.

[104] สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการของสหรัฐฯ และจีนในเหตุการณ์ครั้งนี้ ดู ฉันทิมา อ่องสุรักษ์, **สหรัฐอเมริกา 2001-2004: หลักการบุช** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), น. 42-69.

อย่างไรก็ตาม ทั้งสองประเทศได้พยายามพัฒนาความสัมพันธ์ให้ดีขึ้นโดยผู้นำระดับสูงของทั้งสองประเทศแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างกัน โดยในปี ค.ศ. 2002 ประธานาธิบดี George W. Bush แห่งสหรัฐฯ และประธานาธิบดี Jiang Zemin ของจีน ได้แลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างกันในเดือนกุมภาพันธ์ และตุลาคม ตามลำดับ ในปี ค.ศ. 2003 ประธานาธิบดีสหรัฐฯ พบกับประธานาธิบดี Hu Jintao ในการประชุมสุดยอด G-8 ในเดือนมิถุนายน และเป็นเจ้าภาพต้อนรับการเยือนของนายกรัฐมนตรีจีน Wen Jiabao ในเดือนธันวาคม ต่อมาประธานาธิบดีสหรัฐฯ พบกับประธานาธิบดีจีนอีกหลายครั้ง (อาทิ การประชุม APEC ที่ชิลี ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2004 การประชุมสุดยอด G-8 ที่สก็อตแลนด์ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2005) ระหว่างการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติที่นิวยอร์กในเดือนกันยายน ค.ศ. 2005 ประธานาธิบดีสหรัฐฯ กับประธานาธิบดีจีนแลกเปลี่ยนการเยือนอย่างเป็นทางการในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2005 และเดือนเมษายน ค.ศ. 2006 ตามลำดับ[105] นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังยอมรับจีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) ในปี ค.ศ. 2001[106]

ในด้านของการต่อต้านการก่อการร้ายในระดับโลก ระดับภูมิภาค และทวิภาคีของสหรัฐฯ นั้น ได้รับการสนับสนุนอย่างแข็งขันจากจีน โดยการเข้าร่วมในการต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐฯ หลังเหตุการณ์วินาศกรรมเมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 โดยจีนได้ร่วมลงมติในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ 1373 เพื่อสนับสนุนการรณรงค์ของประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯ ในอัฟกานิสถานอย่างเปิดเผย และมีส่วนให้ความช่วยเหลือเป็นเงิน 150 ล้านดอลลาร์สหรัฐในการฟื้นฟูอัฟกานิสถาน อย่างไรก็ตาม ทั้งสองประเทศกลับดำเนินนโยบายแตกต่างกันในกรณีสงครามอิรัก กล่าวคือ สหรัฐฯ มุ่งใช้การแทรกแซงการทหาร แต่จีนมองว่าการกระทำของสหรัฐฯ โดยปราศจากการอนุมัติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ และร่วมกับฝรั่งเศสและรัสเซียคัดค้าน อย่างไรก็ตาม จีนได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนรัฐบาลใหม่ของอิรักที่จัดตั้งขึ้นในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2005 และสัญญาที่จะให้เงิน 25 ล้านดอลลาร์สหรัฐในการฟื้นฟูอิรัก และดำเนินมาตรการยกเลิกหนี้สาธารณะของอิรักที่มีต่อจีน[107]

สำหรับรัฐบาลสหรัฐฯ ปัจจุบันซึ่งใช้ "ยุทธศาสตร์ความเกี่ยวพัน" (Strategy of Engagement) ประธานาธิบดี Barack Obama ได้ใช้โอกาสในการเดินทางเยือนเอเชีย หารือกับประธานาธิบดีของจีน Hu Jintao และได้จัดทำแถลงการณ์ร่วมความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน (Joint Statement on US-China Relationship) เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน ค.ศ. 2009 ภาพรวมการเยือน

---

[105] U.S. Department of State, Bureau of East Asian and Pacific Affairs, **op. cit.**

[106] รายละเอียดเกี่ยวกับการปรับตัวของจีนในการเข้าเป็นสมาชิก WTO ตามมุมมองของสหรัฐฯ ดู สุนทร ตันมันทอง, **จีนกับการปฏิบัติตามเงื่อนไขการเข้าเป็นสมาชิก WTO: รายงาน USTR ปี 2549**, เอกสารข้อมูลหมายเลข 16 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2551); ชนัญนิษฐ์ ลาภวิไล, **จีนกับการปฏิบัติตามเงื่อนไขการเข้าเป็นสมาชิก WTO: รายงาน USTR ปี 2550**, เอกสารข้อมูลหมายเลข 21 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2551).

[107] U.S. Department of State, Bureau of East Asian and Pacific Affairs, **op. cit.**

จีนของประธานาธิบดีสหรัฐฯ ครั้งนี้ ได้มีการขยายความร่วมมือระหว่างกันเพิ่มขึ้นในหลายสาขา และถือเป็นครั้งแรกที่ทั้งสองประเทศมีท่าทีที่ตรงกันในหลายเรื่อง แม้ว่าจะมีบางประเด็นที่เห็นไม่ตรงกันทั้งทางด้านยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจและการค้า สิทธิมนุษยชน เป็นต้น[108] อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญที่ยังคงเป็นความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับจีนนั้นมี 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นไต้หวัน ประเด็นสิทธิมนุษยชน และประเด็นความสัมพันธ์ทางการค้า

สำหรับประเด็นไต้หวัน นักวิชาการตะวันตกเห็นว่า สหรัฐฯ มักดำเนินนโยบายที่ "กำกวมในเชิงยุทธศาสตร์" (strategic ambiguity) ต่อกรณีไต้หวัน[109] กล่าวคือ แม้สหรัฐฯ จะยอมรับ "นโยบายจีนเดียว" (One China policy) และลดการขายอาวุธแก่ไต้หวันในช่วงเวลาดังกล่าว แต่ในปี ค.ศ. 1979 สหรัฐฯ ได้ให้การรับรองจีนอย่างเป็นทางการพร้อมกับผ่านกฎหมาย US - Taiwan Relations Act อันแสดงถึงพันธกรณีที่สหรัฐฯ จะ "ต่อต้านความพยายามใดๆ ที่จะกำหนดอนาคตของไต้หวันโดยวิธีการอื่นๆ นอกจากโดยสันติ"[110] ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2010 รัฐบาลปัจจุบันของสหรัฐฯ ประกาศขายอาวุธให้ไต้หวัน คิดเป็นมูลค่า 6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยสหรัฐฯ ถือว่าเป็นการดำเนินตาม Taiwan Relations Act ค.ศ. 1979 ที่รัฐบาลสหรัฐฯ จะต้องจัดหาอาวุธที่จำเป็นสำหรับไต้หวันในการป้องกันตนเอง ฝ่ายจีนตอบโต้ด้วยการประกาศตัดความสัมพันธ์ทางทหารและประกาศมาตรการคว่ำบาตรบริษัทที่ขายอาวุธให้กับไต้หวัน นอกจากนั้นจีนยังข่มขู่ด้วยว่าการดำเนินการดังกล่าวของสหรัฐฯ จะส่งผลกระทบต่อความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯ กับจีนในการแก้ปัญหาต่างๆ ของโลก[111]

สำหรับประเด็นสิทธิมนุษยชน การพบปะระหว่างประธานาธิบดีสหรัฐฯ กับดาไล ลามะ ผู้นำสูงสุดทางจิตวิญญาณของธิเบต เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2010 ทางการจีนถือว่าการดำเนินการดังกล่าวของสหรัฐฯ เป็นการแทรกแซงกิจการภายใน และสหรัฐฯ ควรยอมรับว่าธิเบตเป็นส่วนหนึ่งของจีน การพบปะดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสอง ในขณะที่ฝ่ายสหรัฐฯ ถือว่าการพบปะดังกล่าวเป็นเรื่องปกติ และสหรัฐฯ ได้ออกมาแถลงว่าจะปกป้องสิทธิมนุษยชนของชาวทิเบต ส่วนกรณีบริษัท Google ซึ่งถอนตัวออกจากจีนเนื่องจากถูกล้วงข้อมูลและถูกรัฐบาลจีนเซนเซอร์ สหรัฐฯ ถือว่าเป็นการละเมิดเสรีภาพของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลในอินเทอร์เน็ต และได้ออกมาแสดงความกังวลต่อเรื่องดังกล่าว แต่ทางการจีนตอบโต้ว่าการทำธุรกิจของบริษัทต่างชาติจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของจีน และสหรัฐฯ

---

[108] White House, Office of the Press Secretary, "Joint Statement on U.S.-China Relationship," Beijing, China, 17 November 2009, Retrieved 31 March 2010, from http://www.america.gov/st/texttrans-english/2009/November/20091117110726eaifas0.730343.html ดูการสรุปประเด็นสำคัญของแถลงการณ์ดังกล่าวในภาษาไทยในภาคผนวกท้ายบท

[109] ดู Robert S. Ross, "Navigating the Taiwan Strait: Deterrence, Escalation Dominance, and U.S.-China Relations," **International Security**, 27:2 (Fall 2002), 48-85.

[110] Rémy Davison, **op. cit.**, p. 54.

[111] ประภัสสร์ เทพชาตรี, "ความขัดแย้งจีน-สหรัฐ ปี 2010," **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 57:22 (19-25 ก.พ. 2553), น. 32-33.

ควรยุติการกล่าวหาที่ไม่มีมูล[112] นอกจากทั้งสองกรณีแล้วสหรัฐฯ ถือว่าจีนยังมีปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในหลายเรื่อง โดย Human Rights Report ฉบับปี ค.ศ. 2009 ของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ได้ระบุว่า ทางการจีนได้ละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยการปราบปรามชาวทิเบตและชาวอุยกูร์ โดยภายหลังการจลาจลในเมืองอุรุมชีเมืองหลวงของเขตปกครองตนเองซินเจียง รัฐบาลจีนได้ปราบปรามกลุ่มแบ่งแยกดินแดน จับกุมและสังหารชาวอุยกูร์เป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกับชาวทิเบตที่ถูกวิสามัญฆาตกรรม จับกุม และการทรมาน[113]

สำหรับประเด็นความสัมพันธ์ทางการค้า แม้ว่าทั้งสองประเทศจะเป็นคู่ค้าที่สำคัญระหว่างกัน กล่าวคือ สหรัฐฯ เป็นคู่ค้าที่สำคัญเป็นอันดับ 2 ของจีน และจีนเป็นคู่ค้าที่สำคัญอันดับ 3 ของสหรัฐฯ โดยปริมาณการค้าระหว่างกันนั้นเพิ่มขึ้นจาก 33 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ. 1992 เป็น 386 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ. 2007 แต่สหรัฐฯ ขาดดุลการค้ากับจีนมาอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ค.ศ. 2008 สหรัฐฯ ขาดดุลการค้ากับจีนถึง 266.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยสหรัฐฯ มองว่าการปฏิบัติทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรมของจีนเพื่อคุ้มครองวิสาหกิจที่รัฐเป็นเจ้าของนั้น เป็นอุปสรรคต่อสินค้าและบริการจากต่างประเทศ[114] ในปี ค.ศ. 2007 สหรัฐฯ ร้องเรียน WTO ในประเด็นการให้เงินอุดหนุน ประเด็นการเข้าถึงตลาด และประเด็นการบังคับใช้กฎหมายการละเมิดลิขสิทธิ์ของจีน นอกจากนั้น สหรัฐฯ ยังมองว่าการขาดดุลการค้ากับจีนมาจากการแทรกแซงตลาดอัตราแลกเปลี่ยนค่าเงินหยวนของจีน[115] อย่างไรก็ตาม แม้ทั้งสองประเทศจะมีข้อพิพาททางการค้ากันในหลายๆ เรื่อง เนื่องจากเศรษฐกิจของจีนขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่ทั้งสองประเทศก็พึ่งพาซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก อีกทั้งสหรัฐฯ ก็พยายามส่งเสริมให้จีนที่เข้าร่วมอยู่ใน WTO นั้นบูรณการเข้าไปในระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีของโลกมากยิ่งขึ้น

---

[112] **เพิ่งอ้าง**; ประภัสสร์ เทพชาตรี, "ความขัดแย้งจีน-สหรัฐ ปี 2010 (ตอน 2)," **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 57:23 (26 ก.พ. - 4 มี.ค. 2553), น. 32-33.

[113] U.S. Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labour, "2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau)," 11 March 2010, Retrieved 31 March 2010, from http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2009/eap/135989.htm

[114] U.S. Department of State, Bureau of East Asian and Pacific Affairs, **op. cit.**

[115] ชนัญนิษฐ์ ลาภวิไล, "จีนกับข้อพิพาทการค้ากับสหรัฐฯ," ใน ชนัญนิษฐ์ ลาภวิไล และ พิสินี ลีลาเฟื่องศิลป์, **ประเทศมหาอำนาจกับการค้าระหว่างประเทศ**, เอกสารวิชาการหมายเลข 24 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552), น. 189-190, 208.

- บทบาทของสหรัฐฯ กับความมั่นคงในเอเชียตะวันออก: กรณีเกาหลีเหนือกับการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์[116]

หลังยุคสงครามเย็น สหรัฐฯ ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับปัญหาโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออก โครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์นี้เริ่มดำเนินการมานับแต่ทศวรรษ 1950 จากการทำข้อตกลงรับความช่วยเหลือด้านการวิจัยนิวเคลียร์จากสหภาพโซเวียตฯ และจีน แต่เกาหลีเหนือเริ่มดำเนินการด้วยตนเองนับแต่ปลายทศวรรษ 1970 เพื่อป้องปรามการโจมตีจากสหรัฐฯ และแสวงหาหลักประกันด้านความมั่นคงหลังจากที่ประเทศพันธมิตร เช่น สหภาพโซเวียตและจีน หันไปปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีใต้ อีกทั้งเกาหลีเหนือตระหนักว่าตนเองเสียเปรียบดุลอำนาจทางการทหารทั้งในแง่งบประมาณและอาวุธต่อเกาหลีใต้

ประเด็นการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือกลายเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของประชาคมระหว่างประเทศโดยเฉพาะสหรัฐฯ หลังจากทบวงการพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency: IAEA) ตรวจพบว่า เกาหลีเหนือสามารถสกัดพลูโตเนียม รวมทั้งมีการก่อสร้างโรงงานแปรรูปแท่งเชื้อเพลิงนิวเคลียร์ที่ใช้แล้วเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ (reprocessing plant) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1992 อีกทั้งเกาหลีเหนือยังปฏิเสธไม่ให้ IAEA เข้าไปตรวจสอบแหล่งต้องสงสัยที่ใช้เป็นสถานที่เก็บเชื้อเพลิงที่ใช้แล้ว และประกาศจะถอนตัวออกจากการเป็นภาคีสนธิสัญญาไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Non-Proliferation Treaty: NPT) ซึ่งเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาฯ นับแต่ปี ค.ศ. 1985

สหรัฐฯ ได้แสดงท่าทีแข็งกร้าวต่อเกาหลีเหนือ และเรียกร้องให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติดำเนินมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ในที่สุดเกาหลีเหนือหันมาเจรจากับสหรัฐฯ ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1994 และได้บรรลุกรอบความตกลง Agreed Framework between the United States of America and the Democratic People's Republic of Korea 1994 ในประเด็นความขัดแย้งทางด้านนิวเคลียร์ในวันที่ 21 ตุลาคม ปีเดียวกัน[117] ต่อมาในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1995 สหรัฐฯ

---

[116] เนื้อหาส่วนใหญ่ในหัวข้อนี้เกี่ยวกับความขัดแย้งในประเด็นการพัฒนาโครงการนิวเคลียร์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับเกาหลีเหนือ สรุปจาก วิเชียร อินทะสี, "ความขัดแย้งในประเด็นทางนิวเคลียร์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับเกาหลีเหนือ," **รัฐศาสตร์สาร**, 23:3 (2545), น. 207-229. สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือโดยทั่วไป ดู Samuel S. Kim (ed.), **The International Relations of Northeast Asia** (Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2004).

[117] โดยมีสาระสำคัญ คือ (1) เกาหลีเหนือจะได้เครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์แบบน้ำเบา (Light Water Reactor: LWR) แทนที่เครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์แบบใช้ก๊าซ (แกรไฟต์) เป็นตัวหน่วงความเร็ว (graphite moderated reactor) ที่มีอยู่ (2) สหรัฐฯ จะชดเชยความสูญเสียทางด้านการผลิตกระแสไฟฟ้าให้แก่เกาหลีเหนือด้วยการจัดหาน้ำมันดิบให้จำนวน 500,000 ตันต่อปี (3) เกาหลีเหนือต้องระงับการเดินเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์และอุปกรณ์อื่นที่เกี่ยวข้องโดยอยู่ภายใต้การกำกับของ IAEA และต้องทำการรื้อถอนเครื่องปฏิกรณ์เดิมเมื่อเครื่องปฏิกรณ์ใหม่ได้รับการติดตั้ง (4) สหรัฐฯ และเกาหลีเหนือจะดำเนินการสถาปนาความสัมพันธ์ขั้นปกติต่อกัน (5) ทั้งสองฝ่ายจะแสวงหาแนวทางเพื่อสร้างสันติภาพและความมั่นคงขึ้นในคาบสมุทรเกาหลี และสหรัฐฯ ให้หลักประกันว่าจะไม่มี

ได้ร่วมกับเกาหลีใต้และญี่ปุ่น ลงนามในข้อตกลงว่าด้วยการจัดตั้งองค์การเพื่อการพัฒนาด้านพลังงานในคาบสมุทรเกาหลี [Agreement on the Establishment of the Korean Peninsula Energy Development Organization (KEDO)][118] เพื่อทำหน้าที่ระดมเงินทุนสำหรับการจัดหาและติดตั้งเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์แบบน้ำเบาขนาด 1,000 เมกะวัตต์ จำนวน 2 เครื่อง และจัดหาน้ำมันดิบชดเชยให้แก่เกาหลีเหนือ

อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ในสมัยประธานาธิบดี George W. Bush ยังไม่แน่ใจว่าเกาหลีเหนือได้ยุติโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ดังกล่าวจริง ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2001 สหรัฐฯ ได้ทบทวนนโยบายและชะลอการเจรจราในประเด็นขีปนาวุธ ตลอดจนมีความเห็นที่จะเปลี่ยนเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์แบบน้ำเบาจำนวน 1 เครื่อง ตามข้อตกลงเมื่อปี ค.ศ. 1994 เป็นโรงไฟฟ้าพลังความร้อน (Thermal Power Plant) ต่อมาในการกล่าวสุนทรพจน์ต่อรัฐสภาสหรัฐฯ ประจำปี ค.ศ. 2002 ประธานาธิบดี George W. Bush ได้ประกาศให้เกาหลีเหนือเป็นหนึ่งใน "อักษะแห่งความชั่วร้าย" (Axis of Evil) โดยจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่เรียกว่า "รัฐอันธพาล" (rogue state)[119] ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2002 ทางการสหรัฐฯชี้แจงว่า เกาหลีเหนือยอมรับว่ามีโครงการอาวุธลับ ทำให้สหรัฐฯ ตัดสินใจระงับการส่งน้ำมันให้กับเกาหลีเหนือ เกาหลีเหนือตอบโต้ด้วยการเริ่มเดินเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ยองเบียนและขับไล่ผู้ตรวจสอบของนานาชาติในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2002 และถอนตัวจากการเป็นภาคีสนธิสัญญา NPT ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2003[120]

นับแต่เกิดวิกฤตการณ์นิวเคลียร์ครั้งใหม่ขึ้นในปี ค.ศ. 2003 จีนได้เข้ามามีบทบาทผู้ไกล่เกลี่ย (mediator) ระหว่างสหรัฐฯ และเกาหลีเหนือ โดยได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมหกฝ่าย (Six-party talks)[121] ที่กรุงปักกิ่ง นับแต่เดือนสิงหาคม ค.ศ. 2003 เป็นต้นมา แม้การเจรจายังคงดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2006 หน่วยงานข่าวกรองของสหรัฐฯ รายงานว่าเกาหลีเหนือได้ทดสอบอาวุธนิวเคลียร์ในลักษณะระเบิดพลูโตเนียมใต้ดิน ทำให้เกาหลีเหนือเป็นประเทศที่ 8 ของโลกที่ทดลองอาวุธนิวเคลียร์ และมีสถานะกลายเป็น "รัฐนิวเคลียร์" (nuclear state) โดยข่าวกรองของสหรัฐฯ ประมาณการว่า เกาหลีเหนือมีโรงงานนิวเคลียร์ 6-9

การใช้อาวุธนิวเคลียร์ต่อเกาหลีเหนือ (6) ทั้งสองฝ่ายจะสร้างความแข็งแกร่งให้แก่สนธิสัญญา NPT โดยเกาหลีเหนือจะยังคงเป็นภาคีของสนธิสัญญาอยู่ และ (7) เกาหลีเหนือจะอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ IAEA เข้าตรวจสอบในสถานที่ต้องสงสัยได้ก็ต่อเมื่อการติดตั้งเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์แบบน้ำเบา (LWR) ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว

[118] ปัจจุบัน KEDO มีสมาชิก 13 ประเทศ โดยนอกเหนือจากสมาชิกผู้ก่อตั้ง 3 ประเทศแล้ว ประเทศอื่นที่เข้าร่วม ได้แก่ นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย แคนาดา อินโดนีเซีย ชิลี อาร์เจนตินา โปแลนด์ เช็ก อุซเบกิสถาน และสหภาพยุโรป

[119] การที่สหรัฐฯ จัดว่าประเทศใดเป็น "รัฐอันธพาล" พิจารณาจากองค์ประกอบว่าประเทศดังกล่าว (1) แสวงหาอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง (WMD) (2) ใช้วิธีการก่อการร้ายเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายของรัฐ และ (3) ดำเนินนโยบายต่างประเทศคุกคามต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ หรือพันธมิตรในภูมิภาคต่างๆ

[120] BBC News, "Timeline: North Korea," 8 October 2009, Retrieved 7 October 2009, from http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/country_profiles/1132268.stm

[121] ประกอบด้วย จีน ญี่ปุ่น รัสเซีย เกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ และสหรัฐฯ

แห่ง[122] ผลจากการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ทำให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) ออกมติอย่างเป็นเอกฉันท์คว่ำบาตรทางเศรษฐกิจและด้านอาวุธ และเรียกร้องให้ทุกประเทศดำเนินการร่วมกันในการตรวจสอบว่า ไม่มีการส่งชิ้นส่วนใดๆ เกี่ยวกับอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง (WMD) ให้แก่เกาหลีเหนือ ทั้งยังได้เรียกร้องให้ทุกประเทศอายัดเงินทุนที่เกี่ยวข้องกับโครงการอาวุธดังกล่าว[123]

แม้ว่าในปัจจุบัน การเจรจาในประเด็นโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือจะมีความคืบหน้า แต่สหรัฐฯ ยึดมั่นในจุดยืนที่จะเจรจาสนธิสัญญาสันติภาพและสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือ รวมทั้งให้หลักประกันความมั่นคงที่จะไม่โจมตีหรือโค่นล้มรัฐบาลเกาหลีเหนือ ก็ต่อเมื่อเกาหลีเหนือประกาศยุติการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์และกลับเข้าร่วมการเจรจา 6 ฝ่าย ดังเช่นที่นาง Hillary Clinton รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐฯ ได้แถลงข่าวต่อสื่อมวลชนในการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ARF) ครั้งที่ 16 ที่ภูเก็ต เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 2009[124] นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังคงทำงานร่วมกับประเทศหุ้นส่วนในการเจรจาหกฝ่ายเพื่อบรรลุเป้าหมายในการตรวจสอบโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือและทำให้คาบสมุทรเกาหลีปลอดอาวุธนิวเคลียร์ด้วยแนวทางสันติต่อไป[125]

ปัญหาการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือและความสัมพันธ์กับเกาหลีใต้ซึ่งตกทอดมาจากยุคสงครามเย็นนี้ แม้ในภาพรวมจะเป็นปัญหาของคาบสมุทรเกาหลีในยุทธศาสตร์ความมั่นคงระดับโลกของสหรัฐฯ แต่เป็นประเด็นที่มีผลกระทบสูงต่อความมั่นคงโดยทั่วไปของเอเชียตะวันออก (หรือเอเชีย-แปซิฟิกสำหรับสหรัฐฯ) และเกี่ยวข้องกับประเทศสำคัญในเอเชียตะวันออกโดยตรง เช่น จีน ญี่ปุ่น ตลอดจนต่ออาเซียนทั้งทางความมั่นคงและทางเศรษฐกิจของเอเชียตะวันออก ในกรณีนี้แม้ประเทศไทยจะไม่ได้เป็นด่านหน้าและจำเป็นต้องเกี่ยวพันโดยตรง แต่ก็ต้องคำนึงถึง "ปัจจัยเกาหลี" ในเกมการเมืองระหว่างประเทศระดับภูมิภาคซึ่งเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงในระดับโลกโดยตรง โดยเฉพาะในกรณีที่มีรายงานข่าวว่าเกาเหลีเหนืออาจจะให้ความสนับสนุนรัฐบาลพม่าในการพัฒนาศักยภาพด้านนิวเคลียร์

---

[122] Selig S. Harrison, "North Korea," **Microsoft Encarta 2009** [DVD] (Redmond, WA: Microsoft Corporation, 2008).

[123] **Ibid.**

[124] ประภัสสร์ เทพชาตรี, "Bill Clinton กับวิกฤตเกาหลีเหนือ," **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 56:47 (14-20 ส.ค. 2552).; Hillary Clinton, "Remarks at the ASEAN Regional Forum," Phuket, 23 July 2009, Retrieved 7 October 2009, from http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/july/126373.htm

[125] U.S. Department of State, Bureau of East Asian and Pacific Affairs, "Background Note: North Korea," March 2010, Retrieved 16 April 2010, from http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2792.htm

- ปัญหาการก่อการร้ายและความมั่นคงบริเวณช่องแคบมะละกาในแนวคิดทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา

ช่องแคบมะละกา (Strait of Malacca) เป็นทางน้ำที่เชื่อมโยงทะเลอันดามันในมหาสมุทรอินเดีย กับทะเลจีนใต้ในมหาสมุทรแปซิฟิก โดยไหลผ่านเกาะสุมาตราของอินโดนีเซีย ผ่านบริเวณคาบสมุทรด้านตะวันตกของมาเลเซียและทางใต้สุดของประเทศไทย ช่องแคบมะละกามีความยาว 800 กิโลเมตร และครอบคลุมพื้นที่ 65,000 ตารางกิโลเมตร[126] และเป็นเส้นทางที่การขนส่งของโลกถึงหนึ่งในสามเดินทางผ่าน โดยเฉพาะเรือบรรทุกสินค้า เรือบรรทุกน้ำมัน เคมีภัณฑ์ และกากนิวเคลียร์ ซึ่งเดินทางจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือไปยังภูมิภาคตะวันออกกลางและยุโรป[127]

การปล้นเรือของโจรสลัดบริเวณน่านน้ำของช่องแคบมะละกานับเป็นปัญหาความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ส่งผลกระทบในระดับสากล และเป็นปัญหาสำคัญที่สามารถนิยามได้ว่าเป็นการก่อการร้ายสากลก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 โดย International Maritime Bureau (IMB) ประเมินไว้ในปี ค.ศ. 2003 ว่า มีการปล้นเรือของกลุ่มโจรสลัดภายในช่องแคบมะละกามากกว่าสองครั้งต่อเดือน ผลกระทบจากปัญหาโจรสลัดที่ชัดเจน คือ ทำให้เรือที่แล่นผ่านบริเวณนั้นมีความเสี่ยงสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายและความปลอดภัยต่อกิจการเดินเรือทั้งมวลที่ผ่านไปมา และทำให้ค่าระวางเรือที่ผ่านเข้าสู่ท่าเรือสูงขึ้นด้วย ทั้งนี้แม้จะมีความพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกันระหว่างอินโดนีเซียและมาเลเซีย แต่ก็ไม่สามารถทำให้ปัญหาลดน้อยลงไป เพราะยังขาดความรับผิดชอบและความร่วมมืออย่างจริงจังระหว่างประเทศในช่องแคบ[128]

สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับปัญหาโจรสลัดในช่องแคบมะละกาเป็นอย่างมากหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 โดยเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวอาจจะตกเป็นเป้าหมายสำคัญของการกลุ่มก่อการร้ายที่ต้องการทำลายและขัดขวางการค้าระหว่างประเทศและเส้นทางขนส่งทางยุทธศาสตร์ รวมทั้งการใช้ช่องแคบเป็นเส้นทางในการปฏิบัติการก่อการร้าย เนื่องจากช่องแคบมะละกาเป็นเส้นทางเดินเรือสายสำคัญของโลกที่เผชิญการปล้นสินค้าหรือโจรสลัดมากที่สุดมาตลอดหลายสิบปี[129]

---

[126] "Malacca, Strait of," **Encyclopædia Britannica 2009 Ultimate Reference Suite [DVD]** (Chicago: Encyclopædia Britannica, 2009). และดูเพิ่มเติมใน กิตติมา จันทร์ตรี, **ช่องแคบมะละกา-มาเลเซีย-อินโดนีเซีย**, บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กาญจนี ละอองศรี (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541).

[127] Ralf Emmers and Leonard C. Sebastian, "Terrorism and Transnational Crime in Southeast Asian International Relations," in Donald E. Weatherbee (with Ralf Emmers, Mari Pangestu and Leonard C. Sebastian), **International Relations in Southeast Asia: The Struggle for Autonomy** (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2005), p. 170.

[128] ชัยโชค จุลศิริวงศ์, **การก่อการร้ายในเอชียตะวันออกเฉียงใต้**, โครงการความมั่นคงศึกษา (สกว.) (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), น. 16-17.

[129] **เพิ่งอ้าง**, น. 18.

ความพยายามเข้ามามีบทบาทของสหรัฐฯ ในบริเวณช่องแคบมะละกาเพื่อป้องกันการก่อการร้ายและการกระทำอันเป็นโจรสลัดนั้น เริ่มต้นขึ้นจากคำแถลงของ พลเรือเอก Thomas B. Fargo ผู้บัญชาการกองกำลังภาคพื้นแปซิฟิกของสหรัฐฯ (USPACOM) ต่อคณะกรรมการด้านกิจการทหาร (House Armed Services Committee) ของสภาผู้แทนราษฎรสหรัฐฯ (U.S. House of Representatives) เมื่อวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ. 2004 โดยเสนอให้จัดตั้ง "ความริเริ่มความมั่นคงทางทะเลในระดับภูมิภาค" (Regional Maritime Security Initative: RMSI) โดยต่อมาสหรัฐฯ ได้จัดทำรายงานระบุถึงความต้องการเข้าทำการลาดตระเวนในบริเวณช่องแคบมะละกา[130]

ความริเริ่ม RMSI มีวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างความร่วมมือด้วยความสมัครใจ (Partnership of Willing) ระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาคแปซิฟิก เพื่อสร้างความมั่นคงในทะเล โดยดำเนินการลาดตระเวน ตรวจจับ และเฝ้าระวังความเคลื่อนไหวทางทะเลในพื้นที่ที่เป็นผลประโยชน์ร่วม และรวมไปถึงการพัฒนาขีดความสามารถทางด้านการข่าว ความสามารถในการประสานการปฏิบัติ และการรักษากฎหมายของภูมิภาค เพื่อสกัดกั้นเรือต้องสงสัยว่ากระทำผิดกฎหมายทะเลในน่านน้ำระหว่างประเทศ โดยสหรัฐฯ ได้ผลักดัน RMSI อย่างเต็มที่ เพื่อให้ประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับช่องแคบมะละกายอมรับและร่วมกันเป็นสมาชิก ทว่า สิงคโปร์เป็นเพียงประเทศเดียวที่ยอมรับมาตรการดังกล่าว ส่วนมาเลเซียและอินโดนีเซียต่างไม่เห็นด้วยและคัดค้านอย่างรุนแรง โดยแสดงจุดยืนว่าช่องแคบมะละกาเป็นเรื่องของรัฐบริเวณช่องแคบที่จะทำการป้องกันกันเอง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอินโดนีเซียจะคัดค้านความริเริ่ม RMSI แต่ก็ประกาศยินดีที่จะรับความช่วยเหลือทางการเงินจากนานาชาติ รวมถึงจากสหรัฐฯ ที่จะนำมาใช้ในการรักษาความปลอดภัยบริเวณช่องแคบมะละกา ปัจจุบันสหรัฐฯ ได้ช่วยเหลืออินโดนีเซียด้วยการติดตั้งสถานีเรดาร์ถึง 7 แห่งตามแนวเกาะสุมาตรา ส่วนประเทศไทยยังไม่ได้แสดงท่าทีเกี่ยวกับความริเริ่มดังกล่าวแต่อย่างใด[131]

สำหรับความก้าวหน้าของความริเริ่มของสหรัฐฯ ในการสร้างความมั่นคงบริเวณช่องแคบมะละกานั้น ความริเริ่ม RMSI ของสหรัฐฯ จนถึงปัจจุบันยังอยู่ในขั้นเริ่มต้นและต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการอีกหลายปีจึงจะเริ่มเห็นศักยภาพของความริเริ่มดังกล่าวโดยสมบูรณ์[132] ความริเริ่ม

---

[130] United States Pacific Command, "Regional Maritime Security Initiative: The Ideas, the Facts," Updated 21 December 2004, Retrieved 7 October 2009, from http://www.pacom.mil/rmsi/ และดูเพิ่มเติมใน Graham Gerard Ong-Webb (ed.), **Piracy, Maritime Terrorism and Securing the Malacca Straits** (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2006).

[131] ภุชงค์ ประดิษฐธีระ, "มาตรการเพื่อความมั่นคงทางทะเล (Maritime Security Measures)," **นาวิกศาสตร์**, 91:8 (สิงหาคม 2551); Ralf Emmers and Leonard C. Sebastian, **op. cit.**, pp. 170-172.

[132] ทั้งนี้ RMSI มีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ (1) เพิ่มพูนความตระหนักในสถานการณ์สภาพแวดล้อมทางทะเลด้วยการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี (2) ปรับปรุงโครงสร้างและกระบวนการ (architecture) ด้านการตัดสินใจทั้งในระดับภายในประเทศและระดับระหว่างประเทศที่ตอบสนองต่อภัยคุกคามทางทะเลได้อย่างทันท่วงที (3) เพิ่มพูนขีดความสามารถในการขัดขวาง/สั่งห้าม/สกัดกั้น (interdiction) ทางทะเลสำหรับสถานการณ์ต่างๆ ภายหลังที่มีการตัดสินใจดำเนินการต่อภัยคุกคามที่อุบัติขึ้น (4) เสริมสร้างกองกำลังรักษาชายฝั่ง (coast guards) ในภูมิภาค ซึ่งจำเป็นต่อการอำนวยให้เกิดบูรณาการกับกองทัพเรือ และร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับ

นี้มุ่งเน้นความสัมพันธ์ทั้งกับพันธมิตร มิตรประเทศ และหุ้นส่วนความมั่นคงทั้งในภูมิภาคและนอกภูมิภาคในหลายลักษณะ ด้วยการเสริมสร้างความมั่นคงทางทะเลโดยอาศัยความร่วมมือทวิภาคีกับรัฐบริเวณช่องแคบซึ่งสหรัฐฯ ให้การสนับสนุนด้านเทคโนโลยี การฝึกอบรม และการแบ่งปันข่าวกรอง โดยเฉพาะการเสริมสร้างการสื่อสารและอุปกรณ์ในการแบ่งปันข่าวสาร อย่างไรก็ตาม ความริเริ่ม RMSI มิได้มุ่งหมายในการจัดตั้งสนธิสัญญาความมั่นคงฉบับใหม่ แต่ต้องการส่งเสริมแบบวิธีของความร่วมมือด้านความมั่นคงที่ยืดหยุ่นเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทวิภาคีของสหรัฐฯ และสนับสนุนเป้าหมายการป้องกันทางความมั่นคงของสหรัฐฯ ใน 3 ประเด็น คือ การแพร่ขยายของอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง (WMD) การกระทำอันเป็นโจรสลัด และการก่อการร้าย[133]

การพัฒนาความริเริ่ม RMSI จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของสหรัฐฯ ในการชักจูงพันธมิตร มิตรประเทศ และหุ้นส่วนให้สนับสนุนและตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในความริเริ่มดังกล่าว โดยอาจจะได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หากสหรัฐฯ ผลักดันผ่านการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก (ARF) ทั้งนี้ เพราะประเทศสมาชิกอาเซียนต้องระมัดระวังต่ออิทธิพลของมหาอำนาจภายนอก โดยใช้วิธีการเชื้อเชิญให้มหาอำนาจเข้ามามีบทบาทในระดับที่จำกัดเพื่อรักษาสมดุลระหว่างบรรดามหาอำนาจ และให้รัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นผู้ขับเคลื่อนความร่วมมือด้านความมั่นคงพหุภาคีบริเวณช่องแคบต่างๆ ในภูมิภาค โดยมหาอำนาจภายนอกจะมีบทบาทสนับสนุนและปล่อยให้อำนาจการบังคับใช้อยู่ที่รัฐชายฝั่ง ในเรื่องนี้รัฐบริเวณช่องแคบมะละกาอาจจะมีผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์และการรับรู้อิทธิพลของสหรัฐฯ แตกต่างกันไป แต่สิ่งหนึ่งที่เห็นตรงกัน คือ ต้องการให้สหรัฐฯ ใช้ความริเริ่ม RMSI ในการเสนอบทบาทสนับสนุนเพื่อสร้างความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้[134]

2.4 เอเชียในแนวนโยบายต่างประเทศใหม่ของสหรัฐฯ ภายใต้การนำของประธานาธิบดี Obama: ความเปลี่ยนแปลงและทิศทางสำหรับประเทศไทย

นับตั้งแต่การชนะการเลือกตั้งและเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของ Barack Obama เมื่อวันที่ 20 มกราคม ค.ศ. 2009 นับเป็นจุดเริ่มต้นความเปลี่ยนแปลงของการดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยเฉพาะต่อเอเชีย จากสมัยประธานาธิบดี George W. Bush หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไป

---

harbour security agencies และ (5) ความริเริ่ม RMSI ไม่ได้มุ่งเพียงแค่การจัดวางกองกำลังทางทหาร แต่มุ่งการทำงานร่วมกับหน่วยงานและกระทรวงต่างๆ เพื่อที่จะประสานองค์ประกอบของขีดความสามารถในการดำเนินการทั้งหมดในภูมิภาค

[133] ในเรื่องนี้ ดู Christian-Marius Stryken, "The US Regional Maritime Security Initiative and US Grand Strategy in Southeast Asia," in Kwa Chong Guan and John K. Skogan (eds.), **Maritime Security in Southeast Asia** (London: Routledge, 2007), pp. 134-135.

[134] **Ibid.**, p. 139-141.

ว่า "หลักนิยมบุช" โดยข้อมูลทางการของรัฐบาลสหรัฐฯ นำเสนอภาพรวมเบื้องต้นของความเปลี่ยนแปลงในนโยบายต่างประเทศว่า มีความก้าวหน้าในหลายประการ อาทิ การสั่งปิดคุกที่อ่าวกวนตานาโม และทบทวนนโยบายการกักขังและการซักถามผู้ต้องขัง ตลอดจนสั่งห้ามการใช้วิธีทรมาน ประกาศแผนที่จะยุติสงครามในอิรัก ยุทธศาสตร์ใหม่สำหรับปากีสถานและอัฟกานิสถาน และยุทธศาสตร์ในการจัดการภัยคุกคามนิวเคลียร์ระหว่างประเทศ ดำเนินการเจรจาสนธิสัญญาลดอาวุธทางยุทธศาสตร์ (Strategic Arms Reduction Treaty: START) ฉบับใหม่กับรัสเซีย จัดตั้งการประชุมหารือทางยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจ (Strategic and Economic Dialogue: S&ED) ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนครั้งใหม่ และการประกาศขั้นตอนทางนโยบายใหม่ต่อคิวบา เป็นต้น ทั้งนี้ นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ตั้งอยู่บนหลักการชี้นำ คือ การมุ่งเน้นความปลอดภัยของประชาชนอเมริกันทั้งในเชิงค่านิยมและความมั่นคง โดยจะใช้องค์ประกอบทั้งหมดทางอำนาจของสหรัฐฯ ในการบรรลุวัตถุประสงค์ และปรึกษาหารืออย่างใกล้ชิดกับสภาคองเกรส ตลอดจนการรับฟังและพูดคุยกับฝ่ายตรงข้าม เพื่อผลักดันผลประโยชน์ให้ก้าวหน้าต่อไปได้[135]

แม้ในภาพรวมนโยบายต่างประเทศนี้จะไม่ได้ระบุเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยตรง แต่นับว่ามีส่วนเกี่ยวข้องและส่งผลต่อทวีปเอเชียทั้งทางตรงหรือทางอ้อมในหลายประการที่สำคัญ เช่น การประกาศยุติสงครามอิรักในเดือนกันยายน ค.ศ. 2009 ซึ่งกำหนดยุติภารกิจการรบในวันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ. 2009 โดยเปลี่ยนเป็นภารกิจด้านการฝึกอบรม ติดอาวุธ และให้คำแนะนำแก่กองกำลังความมั่นคงของอิรัก การดำเนินปฏิบัติการต่อต้านการก่อการร้าย และจัดให้มีกองกำลังคุ้มครองบุคลากรทางทหารและพลเรือน ตลอดจนการกำหนดที่จะเคลื่อนย้ายกองกำลังทั้งหมดของสหรัฐฯ จากอิรักปลายปี ค.ศ. 2011 โดยสหรัฐฯ ได้เคลื่อนกองกำลังมาที่อัฟกานิสถานและปากีสถานเพื่อต่อสู้กับภัยคุกคามการก่อการร้ายจากอัลกออิดะห์

นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังมีนโยบายต่างประเทศเกี่ยวกับการรักษาอาวุธนิวเคลียร์ไม่ให้ตกอยู่ในมือผู้ก่อการร้าย โดยเสนอมาตรการต่างๆ ในการจัดการภัยคุกคามดังกล่าว เช่น ลดโรงงานอาวุธนิวเคลียร์ที่มีอยู่ เจรจาลดอาวุธนิวเคลียร์กับรัสเซีย ให้สัตยาบันสนธิสัญญาว่าด้วยการห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์โดยสมบูรณ์ (Comprehensive Test Ban Treaty: CTBT) ระงับการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ไปยังรัฐใหม่ๆ ฯลฯ โดยเฉพาะการทำให้เกาหลีเหนือปลอดอาวุธนิวเคลียร์ด้วยกระบวนการเจรจาหกฝ่าย การฟื้นฟูความสัมพันธ์กับพันธมิตรของสหรัฐฯ อีกครั้งด้วยการเจรจาบนพื้นฐานของการเคารพซึ่งกันและกันและทำงานโดยมุ่งผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น ในเวทีการประชุมสุดยอด G-20 การประชุมสุดยอด NATO ซึ่งครบรอบ 60 ปีในปี ค.ศ. 2009 และการประชุมสุดยอดระหว่างสหรัฐฯ กับสหภาพยุโรป เป็นต้น

[135] White House, "Foreign Policy," Retrieved 8 October 2009, from http://www.whitehouse.gov/issues/foreign_policy/

สำหรับแนวนโยบายของสหรัฐฯ ต่อเอเชียในภาพรวมนั้น Kurt Campbell ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ด้านกิจการเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก (Assistant Secretary of State for East Asian and Pacific Affairs) ได้แถลงต่อสภาคองเกรสโดยยืนยันความเป็นชาติแปซิฟิกและความสำคัญของเอเชีย-แปซิฟิกในศตวรรษที่ 21 เมื่อวันที่ 3 มีนาคม ค.ศ. 2010 โดยกล่าวว่า

> ไม่เป็นที่ต้องสงสัยว่าสหรัฐอเมริกาเองนั้นเป็นชาติแปซิฟิกในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางภูมิศาสตร์การเมือง ทางการทหาร ทางการทูต และทางเศรษฐกิจ – เอเชียและแปซิฟิกนับเป็นสิ่งจำเป็นขาดมิได้ในการตอบโต้ความท้าทายหรือรับโอกาสต่างๆ ของศตวรรษที่ 21 ในขณะที่ศตวรรษแห่งเอเชีย-แปซิฟิกกำลังก่อตัวขึ้น ในการกำหนดสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศใหม่นั้น สหรัฐฯ จำเป็นต้องทำให้การผูกพันเชิงยุทธศาสตร์และการแสดงภาวะผู้นำในภูมิภาคดังกล่าวเพิ่มพูนและลึกซึ้งขึ้น[136]

นโยบายของสหรัฐฯ ต่อเอเชียในสมัยประธานาธิบดี Obama นั้น ในเบื้องต้นจะอยู่ในรูปของการดำเนินยุทธศาสตร์ที่เรียกว่า "Engagement Strategy" ซึ่งมีลักษณะเป็นการกลับมามีความสัมพันธ์กับเอเชีย ซึ่งเริ่มแสดงออกด้วยการเยือนและการประชุมผู้นำระดับสูง โดยเริ่มต้นจากการที่รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ เดินทางเยือนเอเชียถึง 2 ครั้ง คือ ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 และในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2009 ซึ่งสำหรับประเทศไทยแล้ว นับว่าเกี่ยวเนื่องกับสถานะของประเทศไทยในอาเซียน โดยหากปราศจากวาระการเป็นประธานอาเซียนของไทย และการที่อาเซียนเป็นเวทีการประชุมสำคัญทั้งในระดับภูมิภาค เช่น การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศคู่เจรจา (Post Ministerial Conference: PMC) และการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF) ตลอดจนระดับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงที่ไทยเป็นส่วนหนึ่ง ประเทศไทยอาจจะไม่มีโอกาสได้รับความสนใจจากสหรัฐฯ ตามควร

ในการเดินทางเยือนเอเชียครั้งแรกของนาง Hillary Clinton รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ คนใหม่ ระหว่างวันที่ 15-22 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 หลังการเข้ารับตำแหน่งได้เพียง 1 เดือน เพื่อเยือน 4 ประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ และจีน[137] นั้น ในโอกาสนี้ นาง Clinton เป็น

---

[136] Kurt M. Campbell, "Regional Overview of East Asia and the Pacific," Statement by Assistant Secretary, Bureau of East Asian and Pacific Affairs, Before the House Committee on Foreign Affairs Subcommittee on Asia, the Pacific, and the Global Environment, Washington, D.C., 3 March 2010, Retrieved 30 March 2010, from http://www.state.gov/p/eap/rls/rm/2010/03/137754.htm

[137] U.S. Department of State, "Secretary Clinton: Travel to Asia, February, 15-22, 2009," Retrieved 8 October 2009, from http://www.state.gov/secretary/trvl/2009/116166.htm

รัฐมนตรีสหรัฐฯ คนแรกที่เดินทางเยือนสำนักเลขาธิการอาเซียนที่กรุงจาการ์ตา[138] สำหรับการเดินทางเยือนเอเชียครั้งที่ 2 นั้น รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ เดินทางเยือนอินเดียและประเทศไทยระหว่างวันที่ 17-23 กรกฎาคม ค.ศ. 2009 สำหรับการเยือนประเทศไทยนั้น รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ ได้พบกับนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีของไทย และนายกษิต ภิรมย์ รัฐมนตรีต่างประเทศ เพื่อเน้นย้ำความสำคัญของการเป็นพันธมิตรและความสัมพันธ์ทวิภาคี ตลอดจนการมีมุมมองต่อผลประโยชน์ในภูมิภาคร่วมกัน โดยในโอกาสนี้รัฐมนตรีต่างประเทศและคณะผู้แทนของสหรัฐฯ ได้เข้าร่วมการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของคู่เจรจา (PMC) และการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ARF) ครั้งที่ 16 ด้วย[139]

ประภัสสร์ เทพชาตรี ได้ประเมินความสำคัญของประเทศไทยต่อสหรัฐฯ ไว้ว่าประเทศไทยอาจนับเป็นผู้นำในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความสำคัญต่อสหรัฐฯ ทั้งในด้านยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะบทบาทของไทยในฐานะประธานอาเซียนซึ่งได้มีบทบาทสำคัญในการจัดประชุมอาเซียนและผลักดันจุดยืนในเชิงสร้างสรรค์ต่อปัญหาในภูมิภาคโดยเฉพาะพม่าและเกาหลีเหนือ และการเดินทางเยือนประเทศไทยของรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ นับเป็นโอกาสสำคัญของการระลึกความสัมพันธ์ 175 ปี โดยสหรัฐฯ ถือว่าไทยเป็นพันธมิตรเก่าแก่ เป็นประเทศประชาธิปไตย และเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ ไทยและสหรัฐฯ เป็นพันธมิตรทางการทหารที่ใกล้ชิด โดยมีการฝึกซ้อมรบ Cobra Gold ร่วมกัน รวมทั้งการที่ไทยสนับสนุนทางทหารแก่สหรัฐฯ ในปฏิบัติการตามที่ต่างๆ[140]

ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศคู่เจรจา (PMC) ครั้งนี้ สหรัฐฯ ยังได้ลงนามในสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือ (TAC) ของอาเซียน เพื่อเป็นการแสดงจุดยืนของสหรัฐฯ ในการกลับมาดำเนินความสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งยังได้ใช้โอกาสดังกล่าวจัดการประชุมระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง อันได้แก่ สหรัฐฯ กัมพูชา ลาว และเวียดนาม ขึ้นเป็นครั้งแรก อันนับเป็นการแสดงยุทธศาสตร์ใหม่ของสหรัฐฯ ต่ออินโดจีน โดยการประชุมนี้ถือเป็นความร่วมมือที่สหรัฐฯ ให้เงินช่วยเหลือประเทศลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างในด้านสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข และการศึกษา ส่วนในการประชุม ARF นั้น สหรัฐฯ ได้ใช้เวทีดังกล่าวในการเรียกร้องให้เกาหลีเหนือแสดงความรับผิดชอบเกี่ยวกับการทดลองและพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ โดยสหรัฐฯ แสดงจุดยืนอย่างชัดเจนว่าต้องการให้คาบสมุทรเกาหลี

---

[138] ASEAN Secretariat, "Red Carpet Welcome for US Secretary of State," **Press Release**, 18 February 2009, Retrieved 30 March 2010, from http://www.aseansec.org/PR-Visit-Hillary-Clinton.pdf

[139] U.S. Department of State, "Secretary Clinton: Travel to India and Thailand, July 17-23, 2009," Retrieved 8 October 2009, from http://www.state.gov/secretary/trvl/2009/126017.htm

[140] ประภัสสร์ เทพชาตรี, "Hillary Clinton เยือนไทย," **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 56:45 (31 ก.ค. - 6 ส.ค. 2552), น. 25-26.

ปราศจากอาวุธนิวเคลียร์ แลกกับการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต การเจรจาสันติภาพ และการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ แก่เกาหลีเหนือ และยังได้ระบุว่า ความร่วมมือระหว่างเกาหลีเหนือกับพม่าจะกลายเป็นภัยคุกคามต่อประเทศไทย ซึ่งสหรัฐฯ ในฐานะพันธมิตรของไทยเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ[141]

นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ในลักษณะทวิภาคีกับจีนเป็นอย่างสูง โดยรัฐบาลสหรัฐฯ ปัจจุบันได้จัดการประชุมหารือทางยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจ (Strategic and Economic Dialogue: S&ED) กับจีน[142] ระหว่างวันที่ 27-28 กรกฎาคม ค.ศ. 2009 ซึ่งตรงกับวาระครบรอบความสัมพันธ์ทางการทูตสหรัฐฯ - จีน 30 ปี และครบรอบ 60 ปีของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน การประชุมหารือ S&ED ครั้งนี้ริเริ่มโดยประธานาธิบดี Obama และประธานาธิบดี หู จิ่นเทา ระหว่างการประชุมสุดยอด G-20 ที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เมื่อเดือนเมษายนที่ผ่านมา การพัฒนาเวทีดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคงโลกของสองมหาอำนาจที่ต้องการแสวงหาเวทีในการพบปะเจรจากันอย่างสม่ำเสมอ[143] ประเด็นหลักในการพบปะเจรจาในครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) การหาทางฟื้นฟูเศรษฐกิจที่เสียหายจากวิกฤตการณ์ subprime ในสหรัฐฯ ให้ฟื้นตัวและเติบโตอย่างยั่งยืนและสมดุล (2) ประเด็น "ภัย" ที่คุกคามโลกและเป็น "ภัยร่วม" ของมนุษยชาติ เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พลังงานสะอาด สิ่งแวดล้อม เป็นต้น และ (3) ประเด็นความมั่นคงและประเด็นที่คุกคามและท้าทายการพัฒนาในภูมิภาคต่างๆ[144]

นอกจากการเดินทางเยือนเอเชียของนาง Clinton และการจัดประชุมหารือทางยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจ (S&ED) กับจีนแล้ว ประธานาธิบดี Obama เองก็ได้เดินทางเยือนเอเชียอย่างเป็น

---

[141] **เพิ่งอ้าง**; Hillary Clinton, "Remarks at the ASEAN Regional Forum," Phuket, 23 July 2009, Retrieved 25 March 2010, from http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/july/126373.htm

[142] การประชุมนี้พัฒนามาจากการประชุมหารือทางเศรษฐกิจเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Economic Dialogue: SED) ซึ่งริเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 2006 โดยประธานาธิบดี George W. Bush และประธานาธิบดี หู จิ่นเทา เพื่อเป็นกรอบการทำงานโดยรวมในการเจรจาทวิภาคีด้านเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเงินในอนาคตโดยจัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง โดยขณะนั้นจำกัดเฉพาะการประชุมระหว่างรัฐมนตรีคลังของสหรัฐฯ กับรองนายกรัฐมนตรีของจีน

[143] สมภพ มานะรังสรรค์, "การประชุมว่าด้วยยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและสหรัฐ (1)," **เนชั่นสุดสัปดาห์**, 18:902 (11-17 ก.ย. 2552), น. 30.

[144] สมภพ มานะรังสรรค์, "การประชุมว่าด้วยยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและสหรัฐ (จบ)," **เนชั่นสุดสัปดาห์**, 18:903 (18-24 ก.ย. 2552), น. 30.

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับวาระการประชุม ดู Hillary Clinton and Timothy Geithner, "A New Strategic and Economic Dialogue with China," **Wall Street Journal**, 27 July 2009; David B. Shear, "U.S.-China Relations: Maximizing the Effectiveness of the Strategic and Economic Dialogue," Statement before the House of Committee on Foreign Affairs Subcommittee on Asia, the Pacific and the Global Environment, Washington D.C., 10 September 2009, Retrieved 8 October 2009, from http://www.state.gov/p/eap/rls/rm/2009/09/129103.htm; U.S. Department of Treasury, "The First U.S.-China Strategic and Economic Dialogue Economic Track Joint: Fact Sheet," **Press Releases**, 28 July 2009, Retrieved 8 October 2009, from http://www.ustreas.gov/press/releases/tg240.htm

ทางการเป็นครั้งแรก ระหว่างวันที่ 12-19 พฤศจิกายน ค.ศ. 2009 โดยเป็นการเยือน 4 ประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ จีน และเกาหลีใต้[145]

ในโอกาสการเดินทางเยือนญี่ปุ่นในฐานะพันธมิตรสำคัญของสหรัฐฯ ประธานาธิบดี Obama ได้กล่าวสุนทรพจน์ประกาศนโยบายต่อเอเชียอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก[146] ที่ Suntory Hall กรุงโตเกียว ในวันที่ 13 พฤศจิกายน ค.ศ. 2009 โดยได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของภูมิภาคทั้งในด้านการค้า และในด้านความมั่นคงโดยเฉพาะการเป็นจุดอันตรายของการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ และแหล่งซ่องสุมสำคัญของขบวนการก่อการร้ายหัวรุนแรง ทั้งนี้เพื่อเผชิญกับความท้าทายต่างๆ สหรัฐฯ ได้ร่วมมือและการกระชับความสัมพันธ์กับพันธมิตรที่สำคัญของสหรัฐฯ ทั้ง 5 ประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย ไทย และฟิลิปปินส์ และสร้างหุ้นส่วนใหม่ๆ กับประเทศในภูมิภาค

ในประเด็นเกี่ยวกับจีน สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับการร่วมมือกับจีนในประเด็นที่มีความกังวลร่วมกันเพื่อเผชิญกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 ที่ไม่สามารถแก้ได้ด้วยประเทศใดประเทศหนึ่ง สหรัฐฯ ยินดีกับความพยายามของจีนในการขึ้นมามีบทบาทมากยิ่งขึ้นบนเวทีโลก นอกจากนี้ สหรัฐฯ จะกระชับความสัมพันธ์กับจีนทั้งทางด้านยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจ และปรับปรุงการติดต่อสื่อสารระหว่างกองทัพของทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ยังคงยืนยันถึงค่านิยมพื้นฐานของตนโดยเฉพาะในประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน

ในเรื่องเวทีพหุภาคี สหรัฐฯ ในฐานะประเทศเอเชีย-แปซิฟิก คาดหวังที่จะมีส่วนร่วมในการหารือเกี่ยวกับการกำหนดอนาคตของภูมิภาค และจะมีบทบาทอย่างเต็มที่ในองค์การที่เหมาะสมซึ่งได้จัดตั้งขึ้นและมีวิวัฒนาการ ตัวอย่างเช่น เวที APEC จะช่วยส่งเสริมการค้าและความมั่งคั่งในภูมิภาค ในโอกาสนี้ยังนับเป็นครั้งแรกที่สหรัฐฯ ประกาศจะเข้าร่วมการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit: EAS) อย่างเป็นทางการ

นอกจากนี้ ในสุนทรพจน์ดังกล่าวได้กล่าวถึงปัญหาเกาหลีเหนือ และนโยบายต่อพม่า สำหรับปัญหาเกาหลีเหนือนั้น สหรัฐฯ ต้องการให้เกาหลีเหนือกลับเข้าสู่การเจรจา 6 ฝ่าย ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ในอดีต ซึ่งรวมถึงการกลับเข้ามาเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาป้องกันการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ (NPT) และทำให้คาบสมุทรเกาหลีปราศจากอาวุธนิวเคลียร์ ส่วนนโยบายต่อพม่า สหรัฐฯ สื่อสารโดยตรงกับผู้นำพม่าเพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าสหรัฐฯ จะดำเนินการคว่ำบาตรจนกว่าพม่าจะมีมาตรการเป็นรูปธรรมในการปฏิรูปประชาธิปไตย การปล่อยตัวนักโทษทาง

---

[145] White House, Office of the Press Secretary, "Press Briefing by Press Secretary Robert Gibbs," 7 October 2009, Retrieved 8 October 2009, from http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Briefing-by-White-House-Press-Secretary-Robert-Gibbs-10/7/09/

[146] Barack Obama, "Remarks by President Barack Obama at Suntory Hall," Suntory Hall, Tokyo, Japan, 14 November 2009, Retrieved 30 March 2010, from http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-barack-obama-suntory-hall

สำหรับการสรุปเนื้อหาสุนทรพจน์ดังกล่าวในภาษาไทยในส่วนนี้ ดู ประภัสสร์ เทพชาตรี, "Obama ประกาศนโยบายต่อเอเชีย," **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 54:9 (20-26 พฤศจิกายน 2552), น. 32-33.

การเมืองทั้งหมดรวมทั้งนางอองซาน ซูจี โดยปราศจากเงื่อนไข ยุติความขัดแย้งกับชนกลุ่มน้อย และหารืออย่างจริงจังระหว่างรัฐบาล ฝ่ายค้านที่เรียกร้องประชาธิปไตย และชนกลุ่มน้อย

ต่อจากนั้นประธานาธิบดีสหรัฐฯ เดินทางเยือนสิงคโปร์ เพื่อเข้าร่วมประชุมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) ครั้งที่ 17 ซึ่งได้พบปะกับบรรดาผู้นำสมาชิกเขตเศรษฐกิจของ APEC และผู้นำธุรกิจในภูมิภาค ในโอกาสนี้สหรัฐฯ ได้จัดประชุมทวิภาคีกับผู้นำของสิงคโปร์และประเทศหุ้นส่วนอื่นๆ และที่สำคัญ คือ การประชุมสุดยอดอาเซียน-สหรัฐฯ (ASEAN-US Summit) ครั้งแรก ระหว่างประธานาธิบดีสหรัฐฯ และผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ[147] ทั้งนี้ ประธานาธิบดีสหรัฐฯ มีกำหนดเดินทางเยือนเอเชียเป็นครั้งที่สองในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2010 หลังเลื่อนมาจากกำหนดเดิมในเดือนมีนาคม โดยครั้งนี้จะเดินทางเยือนเกาะกวม ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศออสเตรเลีย[148]

กรอบยุทธศาสตร์ "Engagement Strategy" จากคำแถลงของ Kurt Campbell ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ด้านกิจการเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก ที่แถลงต่อสภาคองเกรสซึ่งนับเป็นการแสดงออกถึงนโยบายของสหรัฐฯ ต่อเอเชีย ว่า มุ่งเน้นทิศทางใน 4 เรื่อง คือ ยุทธศาสตร์ต่อพันธมิตร ยุทธศาสตร์ต่อจีน ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจ และยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่อสถาปัตยกรรมในภูมิภาค[149]

1) *ยุทธศาสตร์ต่อพันธมิตร* สหรัฐฯ ถือว่าความสัมพันธ์กับพันธมิตรทั้ง 5 ในเอเชีย ได้แก่ ญี่ปุ่น กาหลีใต้ ออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ และไทย เป็นเสาหลักของยุทธศาสตร์ความเกี่ยวพันของสหรัฐฯ ในภูมิภาค โดยให้มีการซ้อมรบร่วมระหว่างพันธมิตร อาทิ การซ้อมรบร่วม Cobra Gold ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ เป็นต้น ความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงและการทหารกับประเทศพันธมิตรถือว่ามีความสำคัญในการถ่วงดุลอำนาจและการคงกองกำลังทหารไว้เพื่อเป็นหลักประกันสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค โดยเฉพาะญี่ปุ่นนั้นจะเป็นเสาหลักของยุทธศาสตร์ความเกี่ยวพันและสหรัฐฯ จะให้การปกป้องคุ้มครองเกาหลีใต้ด้วยการคงกองกำลังทหารในคาบสมุทรเกาหลีต่อไป

---

[147] ASEAN Secretariat, "Enhanced Partnership for Enduring Peace and Prosperity," Joint Statement of 1st ASEAN-U.S. Leaders' Meeting, Singapore, 15 November 2009, Retrieved 30 March 2010, from http://www.aseansec.org/24020.htm

[148] White House, Office of the Press Secretary, "Press Briefing by Press Secretary Robert Gibbs," 18 March 2010, Retrieved 30 March 2010, from http://www.whitehouse.gov/the-press-office/briefing-white-house-press-secretary-robert-gibbs-3182010

[149] ประภัสสร์ เทพชาตรี, "ยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่อเอเชียปี 2010," **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 57:25 (12-18 มี.ค. 2553), น. 32-33, สรุปจาก Kurt M. Campbell, "Regional Overview of East Asia and the Pacific," Statement by Assistant Secretary, Bureau of East Asian and Pacific Affairs, Before the House Committee on Foreign Affairs Subcommittee on Asia, the Pacific, and the Global Environment, Washington, D.C., 3 March 2010, Retrieved 30 March 2010, from http://www.state.gov/p/eap/rls/rm/2010/03/137754.htm

2) ยุทธศาสตร์ต่อจีน สหรัฐฯ จะแสวงหาความร่วมมือที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ก็จะหนักแน่นในเรื่องที่มีความเห็นแตกต่างกัน เช่น สิทธิมนุษยชน ทรัพย์สินทางปัญญา ความโปร่งใสทางทหาร ฯลฯ
3) ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจ สหรัฐฯ ถือว่า จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และไต้หวัน เป็นประเทศคู่ค้าอันดับต้นๆ ของสหรัฐฯ เช่นเดียวกันกลุ่มประเทศอาเซียนก็เป็นคู่ค้าสำคัญและเป็นตลาดส่งออกใหญ่เป็นอันดับ 4 ของสหรัฐฯ ทว่า สัดส่วนของสหรัฐฯ ต่อการค้ารวมในภูมิภาคได้ลดลงร้อยละ 3 ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา สหรัฐฯ จะเดินหน้าผลักดันการเจรจาเขตการค้าเสรีในกรอบใหม่ที่เรียกว่า "หุ้นส่วนข้ามแปซิฟิก" (Trans-Pacific Partnership: TPP) โดยยุทธศาสตร์นี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของบูรณาการทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก
4) ยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่อสถาปัตยกรรมในภูมิภาค สหรัฐฯ ตระหนักดีว่าขณะนี้กำลังมีแนวโน้มของการจัดตั้งสถาบันในภูมิภาคและบูรณาการในภูมิภาค อาทิ อาเซียน, ARF, EAS แต่สหรัฐฯ จะเน้นความสัมพันธ์กับพันธมิตรในฐานะเสาหลักของสถาปัตยกรรม และจะให้ความสำคัญกับสถาบันในภูมิภาคที่รวมสหรัฐฯ และตัวสหรัฐฯ เองเป็นผู้มีบทบาทนำในวิวัฒนาการของสถาปัตยกรรมในภูมิภาค เพราะสหรัฐฯ เป็นประเทศที่อยู่ในภูมิภาคนี้เช่นเดียวกัน

จะเห็นได้จากสาระในแนวทางที่เรียกว่า "Engagement Strategy" หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์การเข้ามาผูกพันอีกครั้งของสหรัฐฯ ในเอเชียนี้ ได้มีการวิเคราะห์จัดแบ่งมิติ ระดับ และระบุตัวแสดงที่สหรัฐฯ จะดำเนินความสัมพันธ์ด้วย ประเทศไทยนับว่าได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มพันธมิตรทั้งห้าในเอเชียทางความมั่นคงและการทหารของสหรัฐฯ โดยเป็นประเทศเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปและในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ส่วนในทางเศรษฐกิจนั้นสหรัฐฯ จะให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศอาเซียน โดยประกาศแนวยุทธศาสตร์ที่เป็นเวทีแบบข้ามภูมิภาคขึ้นในนามของ "หุ้นส่วนข้ามแปซิฟิก" (TPP) ดังกล่าว ซึ่งสหรัฐฯ ประกาศให้เป็นจุดเริ่มต้นของบูรณาการทางเศรษฐกิจใน "ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก" อันเป็นภูมิภาคที่สหรัฐฯ ถือว่าสหรัฐฯ เป็นส่วนหนึ่งในฐานะเป็นชาติแปซิฟิก

3. ประเทศไทยกับบทบาทของสหรัฐอเมริกาต่อระเบียบระหว่างประเทศในเอเชีย - แปซิฟิก

ด้วยความสัมพันธ์ยาวนานฉันพันธมิตรทางความมั่นคงและความสำคัญของสหรัฐฯ ในฐานะประเทศคู่ค้าสำคัญอันดับหนึ่ง นับว่าสหรัฐฯ เป็นประเทศที่สำคัญที่สุดในนโยบายต่างประเทศของไทยอย่างต่อเนื่องนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และการดำเนินนโยบายของไทยมักจะต้องเป็นการปรับตัวหรือมีปฏิกิริยาในทางใดทางหนึ่งตามสถานการณ์โลกและแนวนโยบายของรัฐบาลสหรัฐฯ ทั้งนี้แม้จะประเทศไทยจะเปลี่ยนรัฐบาลแต่ก็ยังคงรักษาความเป็นพันธมิตรไว้อย่าง

ต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ด้วยความแตกต่างของสถานะบนเวทีโลกและลักษณะอสมมาตรระหว่างทั้งสองประเทศ ความสัมพันธ์แบบทวิภาคีที่ดำเนินอยู่ แม้จะเป็นความสัมพันธ์อันดีงามทางการทูตสักเพียงใด ก็ยังคงมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ โดยอาจจะมีกรณีและท่าทีที่มีนโยบายแตกต่างกันอยู่ เช่น เกี่ยวกับสงครามการต่อต้านการก่อการร้ายและโลกมุสลิม ท่าทีของสหรัฐฯ ต่อจีน หรือในประเด็นทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นทวิภาคีในกรณี FTA ไทย-สหรัฐฯ หรือพหุภาคีในวาระการเจรจารอบโดฮาซึ่งผลประโยชน์และท่าทีอาจจะมีความแตกต่างกัน

ในความเป็นจริงประเทศไทยต้องแสวงหาเวทีภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเวทีอื่นๆ เพื่อให้สามารถขยายวาระของการเจรจาและเพิ่มน้ำหนักการต่อรองโดยเจรจาจากฐานภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปบนเวทีเอเชีย-แปซิฟิกที่มีสหรัฐฯ เป็นภาคีสำคัญอันดับแรก เช่น ในกรณีของ APEC การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก (ARF) และการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (EAS) ซึ่งเวทีเหล่านี้นับเป็นส่วนหนึ่งของเวทีพหุภาคีทั้งหลายที่จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถกำหนดแนวนโยบายและวิธีการดำเนินการที่ตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติในเรื่องต่างๆ กับประเทศต่างๆ และในกรณีนี้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสหรัฐฯ ประเด็นร่วมเหล่านี้ในหลายมิติจะเป็นผลประโยชน์ร่วมในเชิงความมั่นคงและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประเทศอาเซียน ทั้งนี้ อาเซียนต้องรักษาความเป็นปึกแผ่นโดยไม่สลายตัวไปในกรอบความร่วมมือที่เป็นวงกว้างเกินไปดังที่มหาอำนาจนอกภูมิภาคมักจะดำเนินยุทธศาสตร์ระดับโลก เพื่อที่จะมีอิทธิพลในภูมิภาคที่เป็นเป้าหมายของตนซึ่งในกรณีนี้ คือ เอเชียตะวันออก ความเป็นไปส่วนหนึ่งของประเทศไทยจะขึ้นอยู่กับอาเซียนและความเป็นไปส่วนหนึ่งของอาเซียนจะขึ้นอยู่กับสมรรถนะในการสร้างประชาคมที่เข้มแข็ง พูดเป็นเสียงเดียวกัน จนสามารถมีบทบาทในลักษณะแกนนำหรือเป็นศูนย์กลาง (centrality) ของความร่วมมือในระดับที่กว้างขึ้นที่อาเซียนเป็นผู้ริเริ่ม

3.1 ยุทธศาสตร์การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย - แปซิฟิก (Asia - Pacific Economic Cooperation: APEC)

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC) ริเริ่มขึ้นมาจากแนวคิดและข้อริเริ่มต่างๆ เกี่ยวกับการสร้างประชาคมเศรษฐกิจแปซิฟิกที่สั่งสมมาหลายทศวรรษ ทั้งนี้ โดยมีจุดกำเนิดจากสหรัฐฯ นับจากความริเริ่มในการสร้างประชาคมทางปัญญา (epistemic communities) ที่ประกอบด้วยผู้กำหนดนโยบาย บุคคลสาธารณะ และนักวิชาการ โดยจัดขึ้นทั้งในรูปแบบของ Pan - Pacific Union และ Institute of Pacific Relations ในปี ค.ศ. 1907 และ 1925 ตามลำดับ นอกจากนั้น สหรัฐฯ ได้มีส่วนช่วยเหลือต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ข้ามแปซิฟิก (transpacific relations) ในรูปแบบสถาบันด้วยการอุปถัมภ์ คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและ

สังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific: UNESCAP)[150]

ตลอดช่วงสงครามเย็น พันธมิตรที่ใกล้ชิดของสหรัฐฯ เช่น ญี่ปุ่น เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการผลักดันข้อริเริ่มและแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับภูมิภาคนิยมทางเศรษฐกิจในเอเชีย - แปซิฟิก โดยเฉพาะข้อเสนอ Pacific Free Trade Area (PAFTA) รวมถึงจัดการประชุมต่างๆ ขึ้น เช่น Pacific Basin Economic Council (PBEC) และ Pacific Trade and Development (PAFTAD) ในปี ค.ศ. 1968 แม้ว่าแนวคิด PAFTA จะไม่ได้รับการสนับสนุนและหมดความสำคัญลงไปในทศวรรษ 1970 แต่ญี่ปุ่นก็ได้ร่วมกับออสเตรเลียเพื่อผลักดัน Pacific Economic Co-operation Conference (PECC) ซึ่งเป็นเวทีการประชุมที่ประกอบด้วยผู้แทนจากรัฐบาล ภาคเอกชน และภาควิชาการ[151]

ในช่วงปลายทศวรรษ 1970 และต้นทศวรรษ 1980 สหรัฐฯ แสดงความสนใจในการร่วมสร้างประชาคมแปซิฟิกในกรอบการประชุมต่างๆ ทว่า สหรัฐฯ ยังคงมุ่งเน้นการเปิดเสรีทางการค้าภายใต้การเจรจาความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (GATT) ควบคู่ไปกับการรักษาความสัมพันธ์ในลักษณะพันธมิตรแบบทวิภาคีกับหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจและความมั่นคงข้ามภูมิภาค ดังนั้น ออสเตรเลียซึ่งเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหรัฐฯ จึงเข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำในการดำเนินการทางทูตเกี่ยวกับแนวคิดภูมิภาคแปซิฟิกแทน ด้วยการเสนอให้สร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย - แปซิฟิก (APEC) และจัดการประชุมรัฐมนตรี APEC ครั้งแรกที่กรุงแคนเบอร์รา ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1989[152] โดยมีรัฐมนตรีต่างประเทศหรือรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจของ 12 ประเทศเข้าร่วม[153] ในทัศนะของ Christopher M. Dent การที่ญี่ปุ่นเชิญสหรัฐฯ เข้ามาร่วมในการประชุมของ APEC ที่เป็นเวทีพหุภาคีนั้น จะช่วยจำกัดการดำเนินนโยบายแบบเอกภาคีนิยม (unilateralism) ทางการค้าของสหรัฐฯ และเป็นวิธีการรักษาปฏิสัมพันธ์ของสหรัฐฯ กับภูมิภาคนี้ไว้ตลอดจนจะก่อให้เกิดการพึ่งพากันทางเศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์ระหว่างสมาชิก[154]

อย่างไรก็ตาม John Ravenhill ได้วิเคราะห์ว่า สหรัฐฯ ภายใต้รัฐบาลประธานาธิบดี George H. W. Bush ได้สงวนท่าทีในการตอบสนองต่อแนวคิด APEC เนื่องจากไม่พอใจที่นายกรัฐมนตรีออสเตรเลีย Bob Hawke ไม่หารือกับสหรัฐฯ ก่อนที่จะประกาศความริเริ่มจัดตั้ง APEC ที่กรุงโซลประเทศเกาหลีใต้ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1989 สหรัฐฯ เห็นว่าตนเองจะสนับสนุนข้อเสนอดังกล่าวต่อเมื่อประเทศอาเซียนสนับสนุนการก่อตั้ง APEC สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่สหรัฐฯ สงวนท่าทีต่อการรวมกลุ่มภูมิภาคในแปซิฟิกดังกล่าวเกิดจากการที่สหรัฐฯ กังวลว่ารัสเซียจะใช้ประโยชน์

---

[150] Christopher M. Dent, **East Asian Regionalism** (London: Routledge, 2008), p. 120.

[151] **Ibid.**, pp. 120-121

[152] ดู APEC Secretariat, "Joint Statement of 1st APEC Ministerial Meeting," Canberra, Australia, 6-7 November 1989, from http://www.apec.org/apec/ministerial_statements/annual_ministerial/1989_1st_apec_ministerial.html

[153] ได้แก่ ออสเตรเลีย บรูไน แคนาดา อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ มาเลเซีย นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และสหรัฐอเมริกา

[154] Christopher M. Dent, **op. cit.**, pp. 122-123.

จากการรวมกลุ่มดังกล่าวลดทอนผลประโยชน์ทางความมั่นคงของสหรัฐฯ ในภูมิภาค อีกทั้งสหรัฐฯ ยังเห็นประโยชน์จากการดำเนินการในแนวทางทวิภาคีกับประเทศริมฝั่งด้านตะวันตกของแปซิฟิก[155]

ในสมัยต่อมา รัฐบาลสหรัฐฯ โดยประธานาธิบดี Bill Clinton (ค.ศ. 1993-2000) ได้เข้ามามีบทบาทหลักในการริเริ่มข้อเสนอต่างๆ ใน APEC อย่างแข็งขัน โดยรับข้อเสนอของนายกรัฐมนตรีออสเตรเลีย Paul Keating ที่จะจัดการประชุมผู้นำเศรษฐกิจ APEC (APEC Economic Leaders' Meeting) ที่เกาะเบลค (Blake Island) ควบคู่ไปกับการประชุมรัฐมนตรี APEC ครั้งที่ 5 ซึ่งจะจัดขึ้นที่เมืองซีแอตเทิลในปี ค.ศ. 1993 โดย Ravenhill เห็นว่า มีเหตุผลสำคัญ 3 ประการที่ทำให้สหรัฐฯ ต้องเข้ามามีบทบาทใน APEC อย่างแข็งขัน กล่าวคือ (1) สหรัฐฯ สามารถใช้ APEC ในการกดดันสหภาพยุโรปให้ยอมบรรลุการเจรจาในเรื่องสินค้าเกษตรภายใต้การเจรจาการค้ารอบอุรุกวัยของ GATT โดยสหภาพยุโรปจะได้รับผลประโยชน์จากข้อตกลงจัดตั้ง WTO ซึ่งจะชดเชยต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการที่สหภาพยุโรปถูกกันออกไปจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก (2) การเข้าร่วม APEC นับเป็นการส่งสัญญาณความผูกพันของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก และเป็นตัวรองรับการดำเนินนโยบายการค้าเชิงรุกของสหรัฐฯ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการเปิดตลาดการส่งออกในเอเชียตะวันออก และ (3) เพื่อลดทอนความน่าสนใจของการรวมกลุ่มที่จำกัดเฉพาะประเทศในเอเชียตะวันออก เช่น ความริเริ่มจัดตั้ง East Asian Economic Group (EAEG) ของนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย Mahathir ในปี ค.ศ. 1990 ซึ่งสหรัฐฯ เกรงว่าการรวมกลุ่มในลักษณะดังกล่าวจะทำให้ญี่ปุ่นครอบงำเศรษฐกิจของภูมิภาค[156]

การประชุม APEC ในช่วงเวลาดังกล่าวได้มีความก้าวหน้าอย่างมาก โดยในการประชุมระดับรัฐมนตรีของ APEC ที่กรุงจาการ์ตา และการประชุมสุดยอด APEC ที่เมืองโบกอร์ ประเทศอินโดนีเซีย ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1994 ที่ประชุมได้ตกลงร่วมกันที่จะดำเนินการตาม *เป้าหมายโบกอร์* (Bogor Goals) ซึ่งกำหนดให้มีการเปิดเสรีด้านการค้าและการลงทุนในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก ในลักษณะการเปิดเสรีฝ่ายเดียวโดยความสมัครใจและไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (MFN) ของ WTO โดยเริ่มจากสมาชิกประเทศพัฒนาแล้วให้ดำเนินการภายในปี ค.ศ. 2010 และสมาชิกกำลังพัฒนาที่เหลือภายในปี ค.ศ. 2020[157]

Ravenhill ได้สรุปว่า ความสำเร็จของ APEC เป็นผลสืบเนื่องมาจากหลายปัจจัย ได้แก่ การดำเนินนโยบายแบบเอกภาคีนิยมของสหรัฐฯ, สงครามการค้าสินค้าเกษตรระหว่างสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป, การได้ข้อสรุปการเจรจาระหว่างสหรัฐฯ และแคนาดาในการจัดตั้งเขตการค้าเสรี,

---

[155] John Ravenhill, **APEC and the Construction of Pacific Rim Regionalism** (Cambridge: Cambridge University Press, 2001), p. 93.

[156] **Ibid**, pp. 93-94.

[157] APEC Secretariat, "APEC Economic Leaders' Declaration of Common Resolve," 2nd APEC Economic Leaders' Meeting, Bogor, Indonesia, 15 November 1994, from http://www.apec.org/apec/leaders__declarations/1994.html

การเคลื่อนไปสู่ตลาดเดียวภายในของประชาคมยุโรป, และความชะงักงันของการเจรจาการค้าของ GATT ในรอบอุรุกวัย[158] ส่วน Dent ยกตัวอย่างองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development: OECD) ว่าเป็นตัวอย่างของความสำเร็จที่ทำให้ APEC ได้รับการตอบรับอย่างดีจากประเทศสมาชิกในเอเชียตะวันออกที่สนับสนุนการรวมกลุ่มในลักษณะหลวมๆ มีความเป็นสถาบันน้อย และเน้นการสร้างฉันทามติ[159]

APEC นับว่าประสบความสำเร็จในการทำให้ประเทศและเขตเศรษฐกิจอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิกเข้ามาร่วมมือกันได้ จนปัจจุบัน APEC มีสมาชิก 21 เขตเศรษฐกิจ[160] เป็นเวทีทางเศรษฐกิจที่มีศักยภาพสูง โดยครอบคลุมจำนวนประชากร 2.6 พันล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 45 ของประชากรโลก และมีการค้ารวมกันมากกว่า 25 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 46 ของการค้าโลก และมีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) รวมกันถึงร้อยละ 57 ของโลก โดยผลผลิต การค้า และการลงทุนของ APEC มีสัดส่วนประมาณครึ่งหนึ่งของโลก ภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก มีการค้าระหว่างกันภายในกลุ่มร้อยละ 70 และการค้านอกกลุ่มร้อยละ 30 สัดส่วนการค้าภายในที่สูงเช่นนี้ทำให้ APEC เป็นตลาดที่มีศักยภาพและมีส่วนสนับสนุนกระบวนการรวมกลุ่มของภูมิภาค ทั้งยังเป็นเวทีการประชุมที่มุ่งเน้นการปรึกษาหารือกันเพื่อลดอุปสรรคด้านการค้าและการลงทุน โดยเป็นการรวมกลุ่มภูมิภาคแบบเปิดที่ไม่กีดกันประเทศนอกกลุ่ม ทั้งยังส่งเสริมการค้าเสรีแบบพหุภาคีและระบบการค้าภายใต้ GATT รวมไปถึงการประสานนโยบายเศรษฐกิจที่มีพื้นฐานจากภูมิภาคร่วมกันในส่วนที่ไม่ได้อยู่ภายใต้ระบบการค้าของ GATT[161]

ความสำคัญของ APEC ในฐานะเวทีทางเศรษฐกิจที่มีตลาดขนาดใหญ่นั้น ทำให้สหรัฐฯ ปรารถนาที่จะส่งเสริมการเปิดเสรีทางการค้าผ่าน APEC โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้เวทีดังกล่าวเป็นการรวมกลุ่มที่มุ่งผลลัพธ์ (results-oriented grouping) มากกว่าที่จะให้เป็นกระบวนการสร้างฉันทามติ (consensus-building process) เนื่องจากสหรัฐฯ ขาดดุลการค้ากับจีนและญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก และต้องการให้การเปิดเสรีทางการค้าช่วยให้สหรัฐฯ เข้าถึงตลาดของประเทศเหล่านี้ที่มักมีอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (non-tariff barrier: NTB) แต่สหรัฐฯ ไม่ต้องการให้ตั้งกลไกการระงับข้อพิพาท (dispute settlement mechanism: DSM) ใน APEC เพราะเกรงว่าจะถูกประเทศใน

---

[158] John Ravenhill, **op. cit.**, p. 88.

[159] Christopher M. Dent, **op. cit.**, p. 122.

[160] ใช้คำว่า "เขตเศรษฐกิจ" เนื่องจากฮ่องกง และไต้หวันซึ่งเป็นสมาชิกมิได้มีสถานะเป็น "รัฐ"

ทั้งนี้สมาชิกทั้ง 21 เขตเศรษฐกิจ ได้แก่ ออสเตรเลีย บรูไน แคนาดา ชิลี จีน ฮ่องกง อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ มาเลเซีย เม็กซิโก นิวซีแลนด์ ปาปัวนิวกินี เปรู ฟิลิปปินส์ รัสเซีย สิงคโปร์ ไต้หวัน ไทย สหรัฐอเมริกา และเวียดนาม

[161] ข้อมูลจาก กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 27 พ.ค. 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ก.ย. 2552, http://www.dtn.go.th/dtn/tradeinfo/dtn_3_4_apec_menu8.php; และ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, 8 มี.ค. 2550, สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/business/2136.php?id=1744

เอเชียตะวันออกใช้เป็นข้ออ้างในการกล่าวหาเกี่ยวกับประเด็นอุปสรรคทางการค้าของสหรัฐฯ ทั้งที่ประเทศเหล่านี้ก็ไม่ยอมขจัดอุปสรรคทางการค้าในลักษณะดังกล่าวแต่อย่างใด[162]

ในการประชุมผู้นำเศรษฐกิจ APEC ครั้งที่ 5 ที่เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา ในปี ค.ศ. 1997 สหรัฐฯ เร่งผลักดันการเปิดเสรีอย่างต่อเนื่องในรูปแบบของ "การเปิดเสรีล่วงหน้ารายสาขาตามความสมัครใจ" (Early Voluntary Sectoral Liberalization: EVSL) ใน 9 สาขา[163] และตกลงที่จะหารือการเปิดเสรีในอีก 6 สาขา[164] การเคลื่อนไหวของสหรัฐฯ ในเรื่องนี้มุ่งหมายไม่ให้สมาชิกของ APEC เลือกเปิดเฉพาะบางสาขาตามแต่ข้อเรียกร้องและแรงกดดันภายในประเทศ โดยจะมีการกำหนดกรอบเวลาให้สมาชิกที่เข้าร่วมต้องเปิดเสรีในสาขานั้นๆ[165]

อย่างไรก็ตาม การเปิดเสรีล่วงหน้ารายสาขาตามความสมัครใจนี้ กลับพบอุปสรรคจากการต่อต้านของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะในการประชุมผู้นำเศรษฐกิจ APEC ครั้งที่ 6 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซียในปี ค.ศ. 1998 ญี่ปุ่นซึ่งได้รับการสนับสนุนจากจีน อินโดนีเซีย ประเทศไทย และมาเลเซีย ปฏิเสธการเปิดเสรีการค้าในผลิตภัณฑ์ด้านประมงและป่าไม้ เนื่องจากประเทศอินโดนีเซีย ประเทศไทย และมาเลเซีย กังวลเกี่ยวกับการเปิดเสรีในขณะที่ทั้งสามประเทศประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ส่วนรัฐบาลญี่ปุ่นนั้นถูกกดดันจากกลุ่มผลประโยชน์ที่ต่อต้านการเปิดเสรีในด้านเหล่านี้ ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับญี่ปุ่นจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการผลักดันจากการเปิดเสรีล่วงหน้ารายสาขาตามความสมัครใจในกรอบของ APEC ไปสู่การเจรจาต่อรองเกี่ยวกับสาขาเหล่านี้ใน WTO[166]

ความชะงักงันของการเจรจาการค้ารอบโดฮาในปัจจุบัน ตลอดจนการดำเนินงานในลักษณะเดิมของ APEC ที่ทำให้เกิดความล่าช้าในการเปิดเสรีการค้าการลงทุน อาจมีผลต่อการที่สมาชิก APEC หันมาให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกันมากขึ้น รวมถึงการพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดทำเขตการค้าเสรีในเอเชีย-แปซิฟิก (Free Trade Area of the Asia-Pacific: FTAAP) สำหรับแผนปฏิบัติงานในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกันมากขึ้นหรือที่เรียกกันว่า Regional Economic Integration (REI) นี้ ในปี ค.ศ. 2009 การประชุมผู้นำเศรษฐกิจเศรษฐกิจ APEC ครั้งที่ 17 ที่สิงคโปร์ ได้ตกลงเร่งรัดการทำงานเกี่ยวกับแผนงานดังกล่าวใน 3 เรื่อง

---

[162] John Ravenhill, **op. cit.**, pp. 95-96.

[163] ได้แก่ เคมีภัณฑ์, อุปกรณ์และบริการเกี่ยวกับพลังงาน, สินค้าและบริการด้านสิ่งแวดล้อม, ผลิตภัณฑ์จากป่าไม้, อุปกรณ์การแพทย์, อุปกรณ์โทรคมนาคม, ปลาและผลิตภัณฑ์, ของเด็กเล่น, และอัญมณีและเครื่องประดับ

[164] ได้แก่ เมล็ดพืชที่ให้น้ำมันและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง, อาหาร, ยางธรรมชาติและยางสังเคราะห์, ปุ๋ย, รถยนต์ และอากาศยานพลเรือน

[165] Vinod K. Aggarwal and Kun-Chin Lin, "Strategy Without Vision: The US and Asia-Pacific Economic Cooperation," in Peter Drysdale and Takashi Terada (eds.), **Asia-Pacific Economic Cooperation: Critical Perspectives on the World Economy**, vol. III, APEC: Foundations and Evolution (London: Routledge, 2007), pp. 344-346.

[166] **Ibid.**, p. 346.

คือ (1) การเปิดเสรีการค้าการลงทุนที่พรมแดน ("at the border") (2) การปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจภายในประเทศ ("behind the border") และ (3) การปรับปรุงเครือข่ายโลจิสติกส์และขนส่ง ("across the border") นอกจากนี้ ผลจากวิกฤตเศรษฐกิจระดับโลกที่เกิดขึ้นในขณะนั้นผลักดันให้ APEC ตกลงปรับกระบวนทัศน์ด้านการเจริญเติบโต เพื่อเตรียมพร้อมหากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจโลกในอนาคต โดยให้เน้นการเติบโตอย่างสมดุล (balanced) เท่าเทียม (inclusive) ยั่งยืน (sustainable) และการเติบโตโดยใช้นวัตกรรม ความรู้ และเทคโนโลยี (knowledge-based growth) หรือที่เรียกว่า APEC Growth Strategy ซึ่งจะได้มีการจัดทำแผนงานในปี ค.ศ. 2010 ต่อไป[167]

ในส่วนของประเทศไทยที่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก APEC นับแต่การประชุมระดับรัฐมนตรีครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 นั้น สามารถประมวลและสรุปบทบาทออกเป็น 4 ช่วงเวลาใหญ่ๆ ได้ดังต่อไปนี้[168]

1) *สมัยก่อตั้งเอเปค* ไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม APEC ครั้งที่ 4 ในปี ค.ศ. 1992 ซึ่งที่ประชุมนี้ประกาศปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) เพื่อจัดตั้งสำนักเลขาธิการฯ (APEC Secretariat) เป็นการถาวรที่ประเทศสิงคโปร์ สำนักเลขาธิการนี้ได้มีบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของ APEC ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ไทยยังมีบทบาทด้วยการส่งผู้แทนเข้าร่วมการประชุมในคณะทำงานต่างๆของ APEC อย่างสม่ำเสมอ และได้เสนอโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ (ECOTECH) เพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนจากงบประมาณกลาง APEC ในคณะทำงานต่างๆ เช่น คณะทำงานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คณะทำงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่ออุตสาหกรรม เป็นต้น
2) *สมัยวิกฤตเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย* ไทยได้มีบทบาทนำในการรณรงค์ให้มีการหารือเกี่ยวกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในที่ประชุมผู้นำเศรษฐกิจครั้งที่ 5 เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1997 ณ นครแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา เพื่อแสดงให้เห็นว่า APEC เป็นองค์การความร่วมมือที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจโลก และมีความสามารถในการตอบสนองต่อปัญหาระดับภูมิภาคได้อย่างทันท่วงที ซึ่งผลจากการประชุมดังกล่าวสามารถสื่อสารให้สาธารณชนรับทราบถึงความมุ่งมั่นร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและสร้างความมั่นใจให้แก่ภาคธุรกิจได้ในระดับหนึ่ง
3) *ช่วงการเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุม APEC* ไทยได้รับเกียรติให้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุม APEC ระดับผู้นำในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งได้รับคำชมและการยอมรับอย่างสูงถึงประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวทั้งในด้านสารัตถะและพิธีการ ในโอกาสดังกล่าวไทยได้เสนอให้ APEC ให้ความสำคัญกับประเด็นความร่วมมือด้านสาธารณสุข

[167] กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, "สรุปย่อ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิค (APEC)," 9 ก.พ. 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มี.ค. 2553, จาก http://www.dtn.go.th/dtn/tradeinfo/%E0%B8%AA%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%9B%E0%B8%A2%E0%B9%88%E0%B8%ADAPEC.pdf

[168] กระทรวงการต่างประเทศ, "บทบาทของไทยในเอเปค," 20 มี.ค. 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มี.ค. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/2137.php?id=3894

เพื่อแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคซาร์สและไข้หวัดนก ซึ่งนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มทำงานด้านสาธารณสุข (Health Task Force) ซึ่งต่อมาได้มีบทบาทในด้านสาธารณสุขอื่นๆ เช่น โรคเอดส์

4) *ระยะวิกฤตการเงินโลก* จากการที่โลกต้องเผชิญกับวิกฤตการการเงินอย่างหนักในช่วงปี ค.ศ. 2009-2010 ทำให้ APEC ต้องปรับตัวและร่วมมือกันในการแก้ไขวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง โดยอาศัยแนวความคิดในการสร้างยุทธศาสตร์ของความเจริญเติบโตแบบใหม่ (APEC Growth Strategy) ที่เน้นการสร้างการเจริญเติบโตอย่างสมดุล เท่าเทียม ยั่งยืน และตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความรู้ ทั้งนี้ ในที่ประชุมผู้นำเขตเศรษฐกิจ APEC ครั้งที่ 17 ที่สิงคโปร์ ในปี ค.ศ. 2009 ไทยได้เสนอแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการแก้ไขและฟื้นฟูเศรษฐกิจโลก ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากสมาชิก

การเข้าร่วมกิจกรรมบนเวที APEC ซึ่งนับเป็นการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก มีความสำคัญต่อประเทศไทยต่อการค้าและการลงทุนของไทยเป็นอย่างมาก โดยในปี ค.ศ. 2009 การค้าระหว่างไทยกับสมาชิก APEC มีมูลค่า 193,432.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 67.6 ของมูลค่าการค้าโดยรวมของไทย จึงถือได้ว่า APEC เป็นตลาดสำคัญทั้งในการส่งออกและนำเข้าของไทย โดยที่กระทรวงพาณิชย์ระบุกลยุทธ์หลักที่ไทยใช้ใน APEC คือ การมุ่งผลักดันเรื่องการลด/เลิกมาตรการกีดกันทางการค้าที่มิใช่ภาษีของสมาชิก และผลักดันความร่วมมือของ APEC เรื่องการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ มากกว่าการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน[169]

โดยบทบาทที่นับว่าสำคัญของไทยในกรอบ APEC จะอยู่ในลักษณะพหุภาคี กล่าวคือ ด้วยการร่วมกับประเทศสมาชิกอื่นๆ ดำเนินการให้มีการปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอแผนปฏิบัติการรายสมาชิก (IAPs) ให้มีความโปร่งใสและสามารถใช้ประโยชน์ได้ง่ายขึ้น นอกจากนั้นยังร่วมกันผลักดันให้ประเทศสมาชิกที่พัฒนาแล้วให้ความช่วยเหลือประเทศสมาชิกกำลังพัฒนาในการปฏิบัติตามพันธกรณีของ WTO ซึ่งในเรื่องนี้ได้รับความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นและแคนาดาทั้งในรูปแบบของโครงการจัดทำฐานข้อมูลการปฏิบัติตามพันธกรณีดังกล่าวและโครงการจัดสัมมนาและฝึกอบรม ฯลฯ ตลอดจนการร่วมพัฒนาการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ไทยได้ทำหน้าที่ประธานร่วม (Co-Chair) คู่กับผู้แทนจากสหรัฐฯ ในคณะทำงานด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce Steering Group: ECSG) เป็นเวลา 2 ปี นับแต่เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1999 ถึงกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2001[170]

ในการประชุมผู้นำเศรษฐกิจ APEC ครั้งที่ 11 ที่กรุงเทพฯ ในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งไทยเป็นเจ้าภาพ ได้มีบทบาทในการเสนอให้มีการจัดทำข้อตกลงการยอมรับร่วมสินค้าอาหารรายสาขา

---

[169] ข้อมูลจาก กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, "ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิค (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC)," 9 ก.พ. 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มี.ค. 2553, จาก http://www.dtn.go.th/dtn/tradeinfo/APEC.pdf

[170] **เพิ่งอ้าง**.

(Sectoral Food Mutual Recognition Arrangement) ภายใต้กรอบ APEC ซึ่งที่ประชุมฯ ได้ให้ความเห็นชอบให้เป็นโครงการนำร่องสำหรับสมาชิกที่มีความพร้อม (Pathfinder Initiative) เพื่อให้การค้าสินค้าอาหารระหว่างสมาชิก APEC ขยายตัวมากขึ้น และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นว่าสินค้าส่งออกจะสอดคล้องกับข้อกำหนดของประเทศผู้นำเข้าและมาตรฐานสากล โดยขณะนี้มี 5 ประเทศที่เข้าร่วม คือ สิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม ไต้หวัน และไทย[171]

กล่าวโดยรวม ในมุมมองของประเทศไทยในโลกแห่งความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคนั้น เวที APEC ซึ่งเป็นส่วนของยุทธศาสตร์การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจโลกของสหรัฐอเมริกาบนภาคพื้นเอเชีย-แปซิฟิก โดยที่ APEC มีลักษณะพิเศษคือมีภาคีเป็นทั้งรัฐและเขตเศรษฐกิจ นับว่ามีประโยชน์ต่อการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและเป็นทางเลือกหนึ่งของไทยบนเวทีเศรษฐกิจโลก ซึ่งประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมในเวทีดังกล่าวในทัศนะของกระทรวงพาณิชย์นั้น คือ การที่ตลาดของสมาชิกเปิดเสรีมากขึ้น อันเป็นการเพิ่มโอกาสในการขยายตัวทางการค้าและการลงทุนของไทยในประเทศสมาชิก APEC ซึ่งประกอบด้วยทั้งประเทศสมาชิกที่มีอำนาจและศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง เช่น สหรัฐฯ ญี่ปุ่น อาเซียน จีน แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และประเทศหรือเขตเศรษฐกิจอุตสาหกรรมใหม่ เช่น เกาหลีใต้ จีนไทเป และหน่วยทางเศรษฐกิจอันได้แก่ ฮ่องกง รวมถึงประเทศที่อยู่อีกฝั่งหนึ่งของมหาสมุทรแปซิฟิก เช่น เม็กซิโก ชิลี เปรู และรัสเซีย ซึ่งจะเป็นตลาดใหม่สำหรับสินค้าไทย โดยประเมินว่าการรวมกลุ่มของ APEC จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถเพิ่มอำนาจต่อรองกับกลุ่มเศรษฐกิจอื่น และสามารถกดดันให้สมาชิกในกลุ่มลดอุปสรรคและข้อกีดกันทางการค้า เช่น มาตรการที่มิใช่ภาษีศุลกากร และมาตรการสุขอนามัยที่มีข้อกำหนดสูงกว่ามาตรฐานระหว่างประเทศ[172]

3.2 สหรัฐอเมริกากับเกมการกำหนดขอบเขตของภูมิภาคเอเชียตะวันออก: การเพิ่มประเทศภาคีในการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit: EAS) และข้อเสนอของออสเตรเลียว่าด้วย Asia-Pacific community (APc)

รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ นาง Hillary Clinton ได้กล่าวสุนทรพจน์ที่ฮาวายเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมภูมิภาคในเอเชีย สาระสำคัญประการหนึ่งของสุนทรพจน์คือการเสนอว่า สถาบันที่เหมาะสมนั้น จะต้องมีประเทศสำคัญๆ รวมอยู่ด้วยทั้งหมด เช่น APEC และ EAS หรืออาจจะเป็นการผสมผสานหรือการตั้งสถาบันใหม่ขึ้นมา โดยสหรัฐฯ ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมใน EAS ดังที่ประธานาธิบดี Obama ได้ประกาศไว้ในการเดินทางเยือนเอเชียเมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2009 โดยการเข้ามามีส่วนร่วมของสหรัฐฯ และการมีบทบาทเป็นผู้นำในการจัดตั้งสถาบันในภูมิภาค ทุก

[171] **เพิ่งอ้าง.**

[172] **เพิ่งอ้าง.**

ประเทศจะได้รับประโยชน์และไม่ควรมีประเทศใดประเทศหนึ่ง รวมทั้งสหรัฐฯ ที่จะพยายามครอบงำจากสถาบันเหล่านี้[173]

การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (EAS) ที่สหรัฐฯ เริ่มให้ความสำคัญนี้ ประกอบด้วย 16 ประเทศ ได้แก่ สมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ซึ่งเป็นประเทศกลุ่ม "+3" และประเทศที่เพิ่มเข้ามาใหม่อีก 3 ประเทศ ได้แก่ อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ โดยเป็นเวทีใหม่อีกเวทีหนึ่งที่อาเซียนปรารถนาจะมีบทบาทนำนอกเหนือไปจากเวทีอาเซียน+3 ขณะเดียวกันในมุมมองของประเทศภายนอกโดยเฉพาะประเทศเข้าใหม่ คือ อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ต้องการให้ EAS เป็นเวทีการประชุมที่สมาชิกมีความเท่าเทียมกันเพื่อหารือเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ร่วมกัน โดยเปิดกว้างให้ประเทศที่ตั้งอยู่ภายนอกแต่มีความสนใจและมีบทบาทในภูมิภาคอาเซียนและเอเชียตะวันออกเข้ามามีส่วนร่วมในกรอบความร่วมมือต่างๆ ของเอเชียตะวันออก[174]

งานวิจัยของ ไพศาล หรูพาณิชย์กิจ หัวข้อ "เอเชียตะวันออกบนเส้นทางสู่การเป็น 'ประชาคม'" ได้บันทึกและวิเคราะห์ไว้ว่า แม้ว่าเวทีการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออกจะเป็นเวทีที่เปิดกว้างสำหรับการหารือเกี่ยวกับประเด็นที่สนใจหรือที่ท้าทายร่วมกันโดยมิได้มุ่งการเผชิญหน้าตามที่ผู้นำประเทศมาเลเซียแจ้งต่อสหรัฐฯ ในโอกาสที่ผู้นำทั้งสองประเทศได้พบปะกันระหว่างการประชุม APEC ที่เมืองปูซาน ประเทศเกาหลีใต้ เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน ค.ศ. 2005 และประเทศมาเลเซียจะเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม EAS ในเดือนธันวาคมปีเดียวกันก็ตาม แต่ผู้นำสหรัฐฯ เพียงรับทราบโดยมิได้แสดงความเห็นใดๆ ทั้งยังไม่ได้มีท่าทีสนใจที่จะเข้าร่วม EAS ในขณะที่ญี่ปุ่นซึ่งได้เคลื่อนไหวสนับสนุนการเข้าร่วม EAS ของสหรัฐฯ อย่างเต็มที่ ต้องล้มเลิกความพยายามไปในที่สุด[175]

นอกจากนั้น งานวิจัยดังกล่าวยังได้อธิบายว่า ปัจจัยสำคัญที่สหรัฐฯ ไม่กระตือตือรืนร้นที่จะเข้าร่วม EAS ในตอนต้น มี 3 ประการ คือ (1) สหรัฐฯ ยังให้ความสำคัญกับ APEC มากกว่า อีกทั้งช่วงเวลาการประชุม APEC กับ EAS ใกล้เคียงกันมาก ทำให้ผู้นำสหรัฐฯ ไม่สะดวกที่เดินทางออกนอกประเทศเพื่อเข้าร่วมการประชุมทั้งสองเวทีในเวลาใกล้เคียงกัน (2) สหรัฐฯ ยังไม่แน่ใจในทิศทางและเป้าหมายของ EAS และ (3) สหรัฐฯ พอใจที่ประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯ ได้แก่ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์เข้าร่วม EAS และมีญี่ปุ่นและสิงคโปร์ที่อยู่ทั้งในเวทีการประชุมอาเซียน+3 และ EAS ซึ่งล้วนเป็นพันธมิตรใกล้ชิดและเป็นเสมือนตัวแทนดูแลผลประโยชน์ของสหรัฐฯ อยู่แล้ว แต่ในขณะเดียวกันสหรัฐฯ โดยนาย Colin Powell รัฐมนตรีต่างประเทศในขณะนั้น

---

[173] Hillary Clinton, "Remarks on Regional Architecture in Asia: Principles and Priorities," Honolulu, Hawaii, 12 January 2010, Retrieved 1 April 2010, from http://www.state.gov/secretary/rm/2010/01/135090.htm

[174] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 5 ของรายงานวิจัยนี้

[175] ไพศาล หรูพาณิชย์กิจ, **เอเชียตะวันออกบนเส้นทางสู่การเป็น "ประชาคม"**, โครงการจัดพิมพ์หนังสือ สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552-2553.

ได้แสดงความกังวลเกี่ยวกับการจัดตั้งประชาคมเอเชียตะวันออก โดยหวังว่าความร่วมมือของอาเซียนในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะอาเซียน+3 จะไม่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทวิภาคีที่ดีระหว่างสหรัฐฯ กับมิตรประเทศในภูมิภาค[176]

นักวิชาการตะวันตกซึ่งเขียนบทความเกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ของสหรัฐฯ ในกรอบความร่วมมือ EAS ได้วิเคราะห์ไว้ว่า นับแต่ปี ค.ศ. 2007 ประเด็นด้านความมั่นคงทางพลังงานที่หารือร่วมกันใน EAS เป็นประเด็นที่ได้รับการเน้นย้ำและมีภาคธุรกิจและประชาคมวิชาการในระดับภูมิภาคให้ความสนใจ เนื่องจากเป็นประเด็นความกังวลเร่งด่วนของภูมิภาคซึ่งผสมผสานระหว่างความกังวลอย่างสูงทางเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ และศักยภาพการแข่งขันกันซึ่งมีแต่จะนำมาซึ่งความเสียหาย ทั้งนี้ EAS นับเป็นเวทีการประชุมที่ตัวแทนของทั้งประเทศหลักที่นำเข้าพลังงาน เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ จีน และอินเดีย และประเทศหลักที่ส่งออกพลังงาน เช่น ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย และมาเลเซีย มาร่วมบนเวทีเดียวกัน[177]

นอกจากนั้น ยังแสดงความเห็นว่า หากสหรัฐฯ เข้าร่วมใน EAS จะสามารถส่งเสริมแนวคิดเอเชีย - แปซิฟิกได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นด้วยเหตุผลหลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) EAS ที่รวมสหรัฐฯ จะสะท้อนลักษณะข้ามแปซิฟิกหรือภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิกอย่างแท้จริง เนื่องจากจะครอบคลุมทั้งสหรัฐฯ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ และออสตราลาเซีย ตลอดจนมหาอำนาจใหม่แห่งเอเชีย เช่น อินเดีย (2) EAS จะสามารถเป็นเวทีการประชุมเชิงยุทธศาสตร์ของผู้นำที่ครอบคลุมทั้งประเด็นความมั่นคงและเศรษฐกิจ ซึ่งต่างจาก APEC ที่จำกัดเฉพาะประเด็นการเปิดเสรีและการอำนวยความสะดวกทางการค้า เนื่องจากการเป็นสมาชิกของไต้หวันใน APEC ทำให้จีนไม่สะดวกใจในการหารือประเด็นด้านความมั่นคง และ (3) การรวมสหรัฐฯ ใน EAS จะช่วยสร้างเวทีพบปะหารือระหว่างผู้นำของจีนและสหรัฐฯ ซึ่งแต่เดิมมีเพียงเวที APEC เท่านั้นที่ประธานาธิบดีจีนเข้าร่วมประชุมด้วยตนเอง ในขณะที่เวทีอาเซียน+3 และ EAS ตลอดจนที่ประชุมสุดยอดอาเซียน - จีน ผู้ที่เข้าร่วมประชุม คือ นายกรัฐมนตรีของจีนเท่านั้น[178]

นอกจากนั้นข้อถกแถลงที่แสดงถึงความเป็นมหาอำนาจระดับโลกของสหรัฐฯ และข้อจำกัดในการเดินทางเข้าร่วมประชุมในเวทีต่างๆ ของโลก ยังทำให้มองได้ว่า การเข้าร่วมเวที EAS จะช่วยให้ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ได้ใช้กำหนดการการเดินทางเยือนเอเชียประจำปีได้อย่างแท้จริง ในขณะที่การประชุมผู้นำ APEC นั้น ผู้นำสหรัฐฯ จำต้องใช้สิทธิการเยือนเอเชียดังกล่าวไปเยือนประเทศเจ้าภาพจัดการประชุมซึ่งบางครั้งมิได้เป็นประเทศเอเชีย อีกทั้ง เวที EAS จะยังประโยชน์ให้กับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่อเอเชียโดยรวม โดยเป็นการแสดงถึงการผูกพัน

---

[176] **เพิ่งอ้าง**.

[177] Malcolm Cook, "The United States and the East Asia Summit: Finding the Proper Home," **Contemporary Southeast Asia**, 30:2 (2008), pp. 304-305.

[178] **Ibid.**, pp. 305-306.

ของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคนี้มากขึ้น ในขณะที่สหรัฐฯ สมัยประธานาธิบดี George W. Bush จำกัดอยู่แต่ความสัมพันธ์ทวิภาคีแบบดั้งเดิม หรือการประชุม APEC และการประชุมเฉพาะกิจแบบจำกัดวง เช่น การเจรจาหกฝ่ายเกี่ยวกับวิกฤตการณ์นิวเคลียร์เกาหลีเหนือ โดยละเลยเวทีการประชุมพหุภาคีที่สำคัญในเอเชียอื่นๆ เช่น ARF และอาเซียน โดยไปให้ความสำคัญแก่ภูมิภาคตะวันออกกลางซึ่งไม่มีความก้าวหน้าเท่าที่ควร[179] ดังนั้น ในสมมติฐานที่สหรัฐฯ เข้าร่วมใน EAS ก็จะทำให้เวทีนี้ เป็นเวทีแบบไม่เป็นทางการเวทีเดียวที่ผู้นำของสหรัฐฯ จีน ญี่ปุ่น และอินเดีย สามารถพบปะหารือและแลกเปลี่ยนทัศนะทั้งประเด็นเศรษฐกิจและการเมืองได้ อนึ่ง การที่แนวโน้มในปัจจุบันเป็นไปในลักษณะที่จะมีทั้งสหรัฐฯ และรัสเซียเข้าร่วมใน EAS ทำให้ EAS จะเป็นเวทีการประชุมในประเด็นทางยุทธศาสตร์ในระดับกว้าง ซึ่งนอกจากจะช่วยให้สามารถดำเนินการต่อความท้าทายใหม่ๆ แล้ว ยังเป็นการเสริมกลไกความร่วมมือระดับภูมิภาคแบบหลายระดับที่มีอยู่ เพื่อสร้างประชาคมแห่งสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่งคั่งขึ้นในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก[180]

นอกจากการขยายขอบเขตของภูมิภาคเอเชียตะวันออกในกรอบของ EAS ดังที่กล่าวมาข้างต้น ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2009 ออสเตรเลียโดยนายกรัฐมนตรี Kevin Rudd ได้เสนอการจัดตั้งประชาคมเอเชียแปซิฟิค (Asia Pacific community: APc) ในการประชุม Shangri-La Dialogue ที่สิงคโปร์ โดยเห็นว่า ประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกควรเริ่มหารือเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมของภูมิภาค เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์และเผชิญความท้าทายร่วมกัน เนื่องจากโครงสร้างความร่วมมือในภูมิภาคในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นอาเซียน EAS, APEC และ ARF แม้ว่าจะมีประสิทธิภาพ แต่ยังไม่มีกลไกใดที่มีประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเป็นสมาชิกอย่างครบถ้วน และไม่มีเวทีหารือใดที่ครอบคลุมประเด็นในทุกด้าน โดยในสุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรีออสเตรเลียระบุว่าประชาคมดังกล่าวจะประกอบด้วย "ประเทศหลักๆ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ได้แก่ อินโดนีเซีย อินเดีย จีน ญี่ปุ่น สหรัฐฯ และประเทศอื่นๆ"[181] สำหรับข้อเสนอดังกล่าว ในมุมมองของนักวิชาการไทย เช่น ประภัสสร์ เทพชาตรี เห็นว่า เป็นความพยายามของออสเตรเลียและสหรัฐฯ เพื่อป้องกันไม่ให้ประเทศในเอเชียรวมตัวกันโดยเฉพาะในกรอบอาเซียน+3 โดยไม่มีประเทศตะวันตก ซึ่งหากการรวมตัวดังกล่าวประสบความสำเร็จก็จะทำให้สหรัฐฯ หมดบทบาทของความเป็นเจ้าและถูกลดบทบาทในภูมิภาคนี้[182]

---

[179] **Ibid.**, pp. 306.

[180] International Conference on Changing Global Landscape and its Implication on Regional Architecture, "Key Summary Points of Discussion," Bangkok, 5 March 2010.

[181] Kevin Rudd, "Address at Shangri-La Dialogue - Singapore," 29 May 2009, Retrieved 26 March 2010, from http://www.pm.gov.au/node/5128 และดูเพิ่มเติมใน กระทรวงการต่างประเทศ, "ออสเตรเลียแจงไทยเกี่ยวกับแนวคิดการจัดตั้งประชาคมเอเชีย-แปซิฟิก (APC)," 18 พ.ย. 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มี.ค. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=21193

[182] ประภัสสร์ เทพชาตรี, "ข้อเสนอการจัดตั้งประชาคมเอเชียแปซิฟิคของออสเตรเลีย," **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 10 - 16 ก.ค. 2552, น. 25-26

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯ เช่น ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย เสนอการขยายขอบเขตของภูมิภาคเอเชียตะวันออกในลักษณะต่างๆ ซึ่งย่อมทำให้การรวมตัวของประเทศสมาชิกอาเซียนและประเทศเอเชียถูกลดความสำคัญลงไป แต่สำหรับอาเซียนแล้วการทำให้ตนเองเป็น "ศูนย์กลาง" (ASEAN Centrality) ของสถาปัตยกรรมในภูมิภาคนี้นับเป็นทิศทางหลักทิศทางเดียวของอาเซียน ซึ่งได้รับการยืนยันจากการที่สหรัฐฯ กลับมาให้ความสำคัญกับอาเซียนอีกครั้ง เช่น การที่สหรัฐฯ โดยนาง Clinton รัฐมนตรีต่างประเทศลงนามในสนธิสัญญา TAC ในช่วงการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา (PMC) ที่ภูเก็ต เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 2009[183] การเป็นประเทศคู่เจรจาประเทศแรกที่ส่งเอกอัครราชทูตมาประจำอาเซียน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำประกาศของสหรัฐฯ ที่จะสนับสนุนบทบาทที่มีอย่างต่อเนื่องของอาเซียนในการร่วมสมทบส่วนความพยายามในระดับภูมิภาค ดังที่ปรากฏอยู่ในแถลงการณ์ร่วมของการประชุมสุดยอดอาเซียน-สหรัฐฯ ซึ่งจัดขึ้นระหว่างการประชุม APEC ที่สิงคโปร์ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2009[184]

3.3 ความริเริ่มของไทยในการเปิดเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกา: ความพยายามและปัญหาของการเจรจาทวิภาคี[185]

ความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา (Thailand - U.S. Free Trade Agreement: TUSFTA) ริเริ่มขึ้นในการประชุมรัฐมนตรีการค้า APEC ที่เมืองลอสคาบอส ประเทศเม็กซิโก ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2002 โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของไทยและสหรัฐฯ ร่วมลงนามกรอบความตกลงด้านการค้าและการลงทุน (Trade and Investment Framework Agreement between the United States and the Kingdom of Thailand: TIFA) เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางการค้าระหว่างกัน รวมทั้งเพื่อเตรียมการสำหรับการจัดตั้งเขตการค้าเสรีในอนาคต โดยประเทศไทยนั้นเป็นประเทศหนึ่งที่อยู่ในนโยบาย Enterprise for ASEAN Initiaitive (EAI) ของ

---

[183] สำหรับคำแถลงของนาง Hillary Clinton ในพิธิลงนามสนธิสัญญา TAC ดู Hillary Clinton, "Remarks From the Signing Ceremony of the Treaty of Amity and Cooperation Accession," Phuket, Thailand, 22 July 2009, Retrieved 20 September 2009, from http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/july/126334.htm

ส่วนเอกสารที่สหรัฐฯ ลงนามเพื่อเข้าร่วมสนธิสัญญา TAC นั้น ดู ASEAN Secretariat, "Instrument of Accession to the Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia by the United States of America," Phuket, Thailand, 22 July 2009, Retrieved on 20 September 2009, from http://www.aseansec.org/Doc-TAC-USA.pdf

[184] ดู ASEAN Secretariat, "Enhanced Partnership for Enduring Peace and Prosperity," Joint Statement of 1st ASEAN-U.S. Leaders' Meeting, Singapore, 15 November 2009, Retrieved 30 March 2010, from http://www.aseansec.org/24020.htm

[185] สำหรับข้อมูลโดยทั่วไปในส่วนนี้ ดู กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, "ความคืบหน้าการเจรจาการค้าเสรี เดือนสิงหาคม 2552," สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ก.ย. 2552, จาก http://www.thaifta.com/thaifta/Home/tabid/36/ctl/Details/mid/436/ItemID/5342/Default.aspx

สหรัฐอเมริกา[186] และเป็นประเทศที่สองในกลุ่มอาเซียนต่อจากสิงคโปร์ที่จัดทำความตกลงการค้าเสรีกับสหรัฐฯ[187] ทั้งนี้รัฐบาลไทยในขณะนั้นได้ให้เหตุผลของการทำ FTA ไทย-สหรัฐฯ ว่า

> การเจรจา FTA ไทย - สหรัฐฯ มีความสำคัญต่อไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อคำนึงถึงการที่สหรัฐฯ เป็นตลาดส่งออกอันดับหนึ่งของไทย (การส่งออกของไทยไปสหรัฐฯ ระหว่างเดือนมกราคม - พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) มีมูลค่า 14,190.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ 567,636 ล้านบาท โดยไทยได้เปรียบดุลการค้า 7,518.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ 300,760 ล้านบาท) และการลงทุนของสหรัฐฯ ในไทยมากเป็นอันดับสองรองจากญี่ปุ่น (การลงทุนของสหรัฐฯ ในปี พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) มีมูลค่า 558.075 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ 22,323 ล้านบาท) จากการแข่งขันที่รุนแรงจากประเทศอื่นๆ เช่น จีน และเม็กซิโกในตลาดสหรัฐฯ สินค้าไทยมีแนวโน้มจะแข่งขันได้ยากขึ้น ไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดทำ FTA กับสหรัฐฯ เพื่อรักษาตลาดสหรัฐฯ ตลอดจนขยายตลาดในสินค้าและบริการที่ไทยมีศักยภาพ โดยคาดว่า FTA กับสหรัฐฯ จะช่วยขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในระยะยาว ลดอุปสรรคทางการค้า และดึงดูดการลงทุนจากสหรัฐฯ เพิ่มขึ้น[188]

ทั้งนี้ หากพิจารณาจากสถิติทางการค้าระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ในช่วงการเจรจาจัดทำ FTA พบว่า[189] ระหว่างปี ค.ศ. 2004 - 2006 มูลค่าการค้าระหว่างกันเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 22,708.9 เป็น 25,679.8 และ 29,037.57 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ โดยขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 13.3 ต่อปี แต่ส่วนแบ่งตลาดกลับมีแนวโน้มลดลงจาก 11.9 เป็น 11.2 เช่นเดียวกับมูลค่าการส่งออกและการนำเข้า ซึ่งโดยนัยเท่ากับว่าประเทศอื่นๆ เริ่มเข้ามามีส่วนแบ่งตลาดการค้ากับไทยแทนที่สหรัฐฯ จึงเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้ทั้งสองประเทศเล็งเห็นความสำคัญของการจัดทำ FTA

ดังนั้น ในการประชุมผู้นำ APEC ที่กรุงเทพฯ เมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 2003 ผู้นำของทั้งสองประเทศ คือ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ของไทย และประธานาธิบดี George W. Bush

---

[186] นโยบาย Entreprise for ASEAN Initiative ของสหรัฐฯ ริเริ่มขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 2002 ในสมัยของประธานาธิบดี George W. Bush เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศอาเซียนผ่านการจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศอาเซียนที่เป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก และสนับสนุนการภาคยานุวัติเข้าสู่องค์การการค้าโลกสำหรับประเทศที่ยังมิได้เป็นสมาชิก ทั้งนี้ นโยบายดังกล่าวยังส่งเสริมให้มีการจัดทำกรอบความตกลงว่าด้วยการค้าและการลงทุน (Trade and Investment Framework Agreement: TIFA) ก่อนจัดทำ FTA ปัจจุบันมีประเทศในกลุ่มอาเซียนที่มีการจัดทำ TIFA แล้ว ได้แก่ บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย ส่วนสิงคโปร์มีความตกลงการค้าเสรีฉบับสมบูรณ์กับสหรัฐฯ แล้วตั้งแต่วันที่ 6 พฤษภาคม ค.ศ. 2003

[187] อิสร์กุล อุณหเกตุ, "ความคืบหน้าการเจรจา FTA ไทย-สหรัฐอเมริกา รอบที่ 6 ที่เชียงใหม่," **จดหมายข่าวจับกระแสองค์การการค้าโลก (WTO Watch)**, 3:2 (มีนาคม 2549), น. 35

[188] ข้อมูลจาก กลุ่มงานเจรจาความตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/tusfta/background.html

สำหรับสรุปผลการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรี 5 รอบแรกนั้น ดู กระทรวงการต่างประเทศ, กรมอเมริกาและแปซิกใต้, "การเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ," 24 พฤศจิกายน 2548, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/tusfta/update_event.html

[189] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, "สรุปการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศคู่ค้าสำคัญ ปี 2550," สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ก.ย. 2552, จาก http://www.dtn.go.th/vtl_upload_file//1201787471609/TRADE_2550.htm

ของสหรัฐฯ ได้เห็นชอบให้เริ่มการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างกันในปี ค.ศ. 2004 โดยมีกรอบการเจรจาครอบคลุมเรื่องการเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุน รวมทั้งความร่วมมือทางเศรษฐกิจในสาขาต่างๆ โดยสามารถแบ่งการเจรจาออกเป็น 22 กลุ่ม[190] และมีกลไกการดำเนินการ ได้แก่ คณะเจรจา[191] และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อเจรจารายละเอียดในแต่ละเรื่อง โดยทั้งสองฝ่ายได้มีการเจรจามาแล้วรวมทั้งสิ้น 6 รอบ[192]

สำหรับการศึกษาผลกระทบของ FTA ไทย-สหรัฐฯ ที่จะมีต่อประเทศไทยนั้น สมเกียรติ ตั้งกิจวาณิชย์ ได้ประเมินผลได้ ผลเสีย และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำ FTA ไทย-สหรัฐอเมริกาไว้ว่า การทำความตกลงการค้าเสรีกับสหรัฐฯ ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบในลักษณะต่างๆ มากมาย และไม่สามารถที่จะสรุปอย่างรวบรัดได้ว่าการทำความตกลงดังกล่าวจะเป็นผลดีหรือผลเสียต่อประเทศไทย เนื่องจากผลกระทบที่เกิดขึ้นตกแก่กลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (stakeholder) แต่ละกลุ่มหลากหลายและแตกต่างกัน โดยอาจแบ่งได้เป็น 4 กรณี ได้แก่ (1) กรณีทั้งผู้ประกอบการและผู้บริโภคได้ประโยชน์ ได้แก่ สาขายานยนต์ และสาขาสิ่งทอ (2) กรณีผู้ประกอบการเสียประโยชน์ แต่ผู้บริโภคได้ประโยชน์ ได้แก่ การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ และบริการโทรคมนาคม (3) กรณีทั้งผู้ประกอบการและผู้บริโภคเสียประโยชน์ ได้แก่ การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะประเด็นสิทธิบัตรยา และ (4) กรณีผู้ประกอบการได้ประโยชน์ แต่ผู้บริโภคเสียประโยชน์ ได้แก่ บริการด้านสุขภาพ ทั้งนี้เพื่อลดผลกระทบในทางลบและกระจายผลประโยชน์ให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในส่วนต่างๆ รัฐบาลจึงควรสร้างมาตรการป้องกันทางเศรษฐกิจเพื่อป้องกันการผูกขาดและคุ้มครองผู้บริโภค สร้างความเป็นธรรมทางสังคมด้วยการยกเลิกการอุดหนุนนักลงทุนแต่เปลี่ยนมาอุดหนุนการให้บริการทางสังคม และสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน[193]

---

[190] ได้แก่ (1) การเปิดตลาดสินค้าเกษตร (2) การเปิดตลาดสินค้าอุตสาหกรรม (3) การเปิดตลาดสิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป (4) กฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า (5) การค้าบริการ (6) การลงทุน (7) โทรคมนาคม (8) การเปิดเสรีภาคการเงิน (9) พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (10) ระเบียบพิธีการศุลกากร (11) มาตรการสุขอนามัย (12) มาตรการเยียวยาทางการค้า (13) ความโปร่งใส (14) การระงับข้อพิพาท (15) การจัดซื้อโดยรัฐ (16) นโยบายการแข่งขัน (17) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (18) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) (19) ทรัพย์สินทางปัญญา (20) อุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (21) การสร้างขีดความสามารถทางการค้า (22) แรงงานและสิ่งแวดล้อม

[191] คณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (กนศ.) แต่งตั้งให้นายนิตย์ พิบูลสงคราม ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นหัวหน้าคณะเจรจาฯ ฝ่ายไทย ส่วนหัวหน้าคณะเจรจาฯ ฝ่ายสหรัฐฯ คือ คือ นาง Barbara Weisel รักษาการผู้ช่วยผู้แทนการค้าสหรัฐฯ

[192] รอบที่ 1 ระหว่างวันที่ 28 มิถุนายน - 2 กรกฎาคม ค.ศ. 2004 ณ เมืองโฮโนลูลู มลรัฐฮาวาย, รอบที่ 2 ระหว่างวันที่ 11 - 15 ตุลาคม ค.ศ. 2004 ณ เมืองโฮโนลูลู มลรัฐฮาวาย, รอบที่ 3 ระหว่างวันที่ 4 - 9 เมษายน ค.ศ. 2005 ที่เมืองพัทยา, รอบที่ 4 ระหว่างวันที่ 11 - 15 กรกฎาคม ค.ศ. 2005 ณ เมือง Great Falls มลรัฐมอนแทนา สหรัฐอเมริกา, รอบที่ 5 ระหว่างวันที่ 26 - 30 กันยายน ค.ศ. 2005 ณ มลรัฐฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา, และรอบที่ 6 ระหว่างวันที่ 9 - 13 มกราคม ค.ศ. 2006 ที่เชียงใหม่ ทั้งนี้ยังมีการเจรจานอกรอบระหว่างวันที่ 14 - 18 พฤศจิกายน ค.ศ. 2005 ที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษด้วย

[193] สมเกียรติ ตั้งกิจวาณิชย์ (บรรยาย), **FTA ไทย-สหรัฐอเมริกา: ผลได้ ผลเสีย และข้อเสนอแนะ**, เรียบเรียงโดย อิสร์กุล อุณหเกตุ (เอกสารเหตุการณ์ปัจจุบันหมายเลข 5 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2549), น. 18-27.

ในเรื่องการเจรจาทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ในสมัยรัฐบาลทักษิณฯ นั้น รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ ได้ตั้งสังเกตโดยการเชื่อมโยงประเด็นด้านความมั่นคงกับประเด็นทางเศรษฐกิจโลกว่า[194]

> (...) การส่งทหารไปอิรัก เสมือนหนึ่งเป็นการจ่ายเงินดาวน์ (Down Payment) เพื่อแสดงตนเป็นพันธมิตรนอกนาโต อันเป็นการปูทางไปสู่การทำข้อตกลงการค้าทวิภาคีกับสหรัฐอเมริกา กระบวนการทำข้อตกลงการค้าเสรีนอกจากจะเป็นไปอย่างเร่งรีบและขาดการศึกษาวิจัยอย่างลุ่มลึกแล้ว ยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและขาดความโปร่งใสอีกด้วย ประเด็นดังกล่าวนี้ได้รับการท้วงติงจากคณะกรรมาธิการการต่างประเทศ คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจ การพาณิชย์ และอุตสาหกรรม คณะกรรมาธิการเกษตรและสหกรณ์ และคณะกรรมาธิการการคลัง การธนาคาร และสถาบันการเงิน แห่งวุฒิสภา[195]

อนึ่ง ในด้านของเงื่อนไขเชิงทวิภาคีเมื่อเปรียบเทียบกับในแบบพหุภาคีที่เกี่ยวกับประเทศทั้งสองนั้น ได้ประเมินไว้ว่า...

> ในการเจรจาทำข้อตกลงการค้าเสรีกับสหรัฐอเมริกา อำนาจต่อรองของฝ่ายไทยมีอยู่น้อยมาก นอกจากนี้ สังคมเศรษฐกิจไทยยังต้องพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจอเมริกันในฐานะตลาดสินค้าออกอย่างสำคัญ แรงต้านแรงกดดันจากสหรัฐอเมริกาจึงอ่อนระโหย ด้วยเหตุนี้ การที่ฝ่ายไทยจะยอมรับข้อตกลงที่เสียเปรียบหรือยอมรับข้อตกลงนอกเหนือจากระเบียบการค้าพหุภาคีภายใต้องค์การการค้าโลกจึงเป็นเรื่องที่คาดการณ์ได้ ในขณะที่ในการจัดระเบียบการค้าพหุภาคีไทยสามารถร่วมกับกลุ่ม G22+ กลุ่ม CAIRNS และกลุ่มอื่นๆ ในการต้านระเบียบที่ประเทศด้อยพัฒนาเสียเปรียบได้ แต่การเจรจาการค้าทวิภาคีไทยต้องพึ่งอำนาจการต่อรองของตนเองล้วนๆ ปราศจากการเกื้อหนุนจากประเทศอื่นๆ การรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มพูนอำนาจการต่อรองนับเป็นความแตกต่างสำคัญระหว่างการเจรจาการค้าพหุภาคี กับการเจรจาการค้าทวิภาคี

อย่างไรก็ตาม การเจรจา FTA ไทย - สหรัฐฯ ได้หยุดชะงักในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2006 เนื่องจากการประกาศยุบสภาของไทย และหลังจากประเทศไทยเกิดการรัฐประหารในเดือนกันยายน ค.ศ. 2006 สหรัฐฯ ประกาศไม่เจรจา FTA กับรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง จนถึง

สำหรับผลสรุปการประชุมซึ่งจัดโดยโครงการ WTO Watch (สกว.) เพื่อนำเสนอจุดยืนของประเทศในการเจรจาการค้าทวิภาคีกับสหรัฐอเมริกาใน 9 เรื่อง คือ ระเบียบสินค้าเกษตร สินค้าดัดแปลงพันธุกรรม (GMOs) นโยบายการแข่งขันทางการค้า การค้าและการลงทุน สิทธิบัตรยา ความตกลงเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า บริการสุขภาพอนามัย บริการโทรคมนาคม และบริการทางการเงิน ดู สิทธิกร นิพภยะ (บรรณาธิการ), **รัฐบาลควรมีจุดยืนในการเจรจาการค้าทวิภาคีกับสหรัฐอเมริกาอย่างไร?**, เอกสารเหตุการณ์ปัจจุบันหมายเลข 2 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2547).

[194] รังสรรค์ ธนะพันธุ์, "คำนำ," ใน จิราพร ลิ้มปานานนท์ และคณะ, **ข้อตกลงเขตการค้าเสรี ไทย-สหรัฐอเมริกา: ผลกระทบที่มีต่อประเทศไทย**, บรรณาธิการโดย สรชัย จำเนียรดำรงการ (นนทบุรี: กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรี, 2547), น. xii.

[195] สำหรับแถลงการณ์ เรื่อง การจัดทำเขตการค้าเสรีของประเทศไทย โดย คณะกรรมาธิการการต่างประเทศ คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจ การพาณิชย์ และอุตสาหกรรม คณะกรรมาธิการเกษตรและสหกรณ์ และคณะกรรมาธิการการคลัง การธนาคาร และสถาบันการเงิน แห่งวุฒิสภา, 10 ตุลาคม ค.ศ. 2003, ดู จิราพร ลิ้มปานานนท์ และคณะ, **เพิ่งอ้าง**, น. 163-167.

ปัจจุบันก็ยังไม่มีการเจรจา FTA ระหว่างกันอีก และการรื้อฟื้นการเจรจา FTA คงต้องชะลอต่อไป เนื่องจากกฎหมาย Trade Promotion Authority (TPA) ซึ่งให้อำนาจฝ่ายบริหารในการเจรจาการค้ากับต่างประเทศได้หมดอายุลงเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ. 2007 และขณะนี้ยังไม่ได้รับการต่ออายุจากรัฐสภาสหรัฐฯ[196] อีกทั้งรัฐบาลสหรัฐฯ ในสมัยประธานาธิบดี Obama ก็ยังไม่ได้แสดงท่าทีที่จะดำเนินการรื้อฟื้นการเจรจากับไทย อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ยังไม่มีความคืบหน้านี้ ทั้งสองฝ่ายได้มีการจัดตั้งกลไกประชุมหารือทวิภาคีระหว่างไทย - สหรัฐฯ อย่างไม่เป็นทางการในระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสสำหรับประเด็นอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับ FTA เช่น ประเด็นปัญหาการค้าและการลงทุนระหว่างไทย - สหรัฐฯ และประเด็นอื่นๆ ที่จะนำไปสู่ความร่วมมือทางการค้าระหว่างกันเป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม[197]

ทั้งนี้ รัฐบาลไทยในฐานะผู้ดำเนินนโยบายจำเป็นต้องรักษาการเจรจาไว้มิให้ต้องยกเลิกไป และพยายามเร่งกลับมาเจรจาต่อโดยเร็ว เนื่องจากสหรัฐฯ ได้หันไปเจรจา FTA กับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค โดยเฉพาะกับมาเลเซีย ซึ่งใกล้จะบรรลุความตกลงหลังจากเริ่มการเจรจามาตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 2006 อันนับเป็นแรงกดดันให้รัฐบาลไทยต้องเริ่มการเจรจากับสหรัฐฯ ต่อทันทีที่เป็นไปได้ เพราะหากข้อตกลง FTA มาเลเซีย - สหรัฐฯ มีผลบังคับใช้ก่อน จะทำให้มาเลเซียมีโอกาสในการเข้าถึงตลาดสหรัฐฯ และดึงดูดการลงทุนจากสหรัฐฯ ได้มากกว่าไทย อีกประการหนึ่งคือ สินค้าไทยเริ่มถูกตัดสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) โดยสำนักผู้แทนการค้าของสหรัฐฯ และมีแนวโน้มว่าสินค้าส่งออกของไทยจะถูกตัดสิทธิพิเศษดังกล่าวอีกในอนาคต เนื่องจากมูลค่าการส่งออกและส่วนแบ่งตลาดของสินค้าไทยเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องเร่งเจรจา FTA เพื่อใช้ประโยชน์จากการลดภาษีมาทดแทนการถูกตัดสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรที่ทำให้ความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยลดลง[198]

---

[196] อิสร์กุล อุณหเกตุ, "ความ(ไม่)คืบหน้าของความตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ," **จดหมายข่าวจับกระแสองค์การการค้าโลก (WTO Watch)**, 3:4 (กันยายน 2549), น. 22

[197] ข้อมูลจาก กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, "ความคืบหน้าการเจรจาเขตการค้าเสรีของ ไทย กับ United States of America," 10 ก.พ. 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เม.ย. 2553, จาก http://www.thaifta.com/thaifta/Home/NegoLastestStatus/tabid/117/Default.aspx

[198] อิสร์กุล อุณหเกตุ, **อ้างแล้ว**, น. 22.

4. สรุป: ประเทศไทยและอาเซียนในทิศทางยุทธศาสตร์โลกของสหรัฐฯ: ปัญหาทางเลือกระหว่างเวทีเอเชีย-แปซิฟิก กับ เวทีเอเชียตะวันออก

ในภาพรวมระดับโลก สหรัฐฯ นับเป็นมหาอำนาจระดับโลกประเทศเดียวที่สามารถมีนโยบายและยุทธศาสตร์ต่อภูมิภาคต่างๆ โดยในส่วนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกหรือเอเชีย-แปซิฟิกในยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ นั้น สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆ ได้แก่ ความมั่นคง เช่นในกรณีเกาหลีเหนือ ไต้หวัน ฯลฯ โดยมีจีนซึ่งกำลังก้าวขึ้นสู่สถานะการเป็นมหาอำนาจระดับโลก เป็นทั้งหุ้นส่วน คู่แข่ง หรืออาจจะเป็นปรปักษ์ทางด้านความมั่นคง ส่วนญี่ปุ่นนั้นเป็นพันธมิตรหลักของสหรัฐฯ ในเอเชียและเป็นประเทศสำคัญมีอิทธิพลสูงทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะประเทศไทย ญี่ปุ่นจึงเป็นตัวแสดงหลักสำหรับยุทธศาสตร์โลกในภาคพื้นเอเชีย-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกา

ในมิติทางความมั่นคงสำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น นอกจากการจับตามองอิทธิพลของจีนในประเทศต่างๆ แล้ว สหรัฐฯ ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาการก่อการร้ายและปัญหาเกี่ยวกับช่องแคบมะละกาโดยเฉพาะอย่างยิ่งความมั่นคงของเส้นทางเดินเรือ ด้วยการพยายามร่วมมือกับสิงคโปร์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย แม้จะไม่มีความก้าวหน้านักในเรื่องนี้ สำหรับประเทศที่สหรัฐฯ ให้ความสนใจเป็นพิเศษในต้นศตวรรษที่ 21 นี้ ได้แก่ อินโดนีเซีย ซึ่งปัจจุบันมีความก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม G-20 สำหรับประเทศไทยนั้น อาจจะเป็นประเด็นความกังวลของสหรัฐฯ ในเรื่องที่เกี่ยวกับความไร้เสถียรภาพของการเมืองภายใน ความล้มเหลวของการจัดการประชุมที่เกี่ยวข้อง ที่สำคัญ อาทิ การประชุมสุดยอดอาเซียน+3 การประชุม EAS ที่พัทยา เมื่อวันที่ 9-12 เมษายน ค.ศ. 2009 ซึ่งนับเป็นเวทีโลกในประเทศไทยโดยปัญหาความไร้เสถียรภาพอย่างต่อเนื่องของไทยอาจจะมีผลกระทบต่อภูมิภาคโดยรวมได้ โดยเฉพาะในโอกาสที่สหรัฐฯ กำลังจะหวนคืนสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกครั้งตาม "Engagement Strategy"

ในภาพรวมจนถึงจุดเริ่มต้นของความไร้เสถียรภาพทางการเมืองไทยที่เป็นเหตุการณ์หลักแห่งทศวรรษ นับว่าประเทศไทยสามารถใช้เวทีพหุภาคีในเรื่องความมั่นคงที่เกี่ยวกับภูมิภาคอันได้แก่ ARF, EAS และ ASEAN+3 ซึ่งเอเชียตะวันออกเป็นเป้าหมายของการจัดระเบียบโลกภาคพื้นแปซิฟิกของสหรัฐฯ ทั้งนี้ด้วยการสนับสนุนให้พันธมิตรหลัก คือ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เข้าร่วมในเวทีต่างๆ เช่น การขยายกรอบ EAS ให้มีสหรัฐฯ และพันธมิตรเข้าร่วม บทบาทของประเทศไทยในการประชุม ARF อันเป็นความริเริ่มของอาเซียนและประเทศไทยนั้น คงอยู่ที่การเป็นเจ้าภาพการประชุมครั้งที่ 16 ที่จังหวัดภูเก็ต ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2009 ซึ่งสหรัฐฯ ได้ให้ความสำคัญแก่เวทีนี้ด้วยการเข้าร่วมประชุมของนาง Clinton รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ โดยได้มีการประชุมกันในประเด็นความมั่นคงในคาบสมุทรเกาหลี ปัญหาเกี่ยวกับเกาหลีเหนือและการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ และประเด็นความมั่นคงใหม่

ส่วนการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (EAS) นั้น เป็นเวทีที่สหรัฐฯ สนใจเข้าร่วมโดยประกาศตนว่าเป็น "ชาติแปซิฟิก" (Pacific nation) โดยที่เวทีนี้มีประเด็นการหารือด้านความมั่นคงอันเป็นเงื่อนไขของ "สันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่งคั่งของภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก" (peace, stability, and prosperity of the Asia Pacific region) โดยในการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ (Informal Consultation) EAS ซึ่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพที่ภูเก็ต ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2009 นั้น ที่ประชุมยังคงหยิบยกประเด็นคาบสมุทรเกาหลี แต่เพิ่มการสนับสนุนกรอบความร่วมมือที่อาเซียนริเริ่มและต้องการเป็นศูนย์กลาง คือ ARF โดยยืนยันถึงการสนับสนุนให้ ARF เป็นเวทีความมั่นคงภูมิภาคที่สำคัญระดับต้น

ส่วนการประชุมสุดยอดอาเซียน+3 ซึ่งมีประเด็นอาชญากรรมข้ามชาติและการต่อต้านการก่อการร้ายเป็นหนึ่งในมิติทางการเมืองและความมั่นคงนั้น แม้สหรัฐฯ จะไม่ได้เข้าร่วมโดยตรง แต่ก็มีความพยายามที่จะขยายการประชุมสุดยอดอาเซียน+3 ออกไป โดยให้มีพันธมิตรสำคัญของสหรัฐฯ คือ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์เข้าร่วม (นอกเหนือจากอินเดียซึ่งอยู่ในรายชื่อของประเทศที่อาจจะเข้าร่วม) อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่า ประเทศจีนได้พัฒนากรอบความร่วมมือ Shanghai Cooperation Organization (SCO) (ซึ่งมีรัสเซีย คาซัคสถาน คีร์กิซสถาน ทาจิกิสถาน อุซเบกิสถาน เข้าร่วม) อันนับเป็นการแสดงถึงภาวะการนำของจีนด้านความมั่นคง มิตินี้เป็นเงื่อนไขที่ประเทศไทยต้องคำนึงถึงในฐานะที่เป็นทั้งพันธมิตรกับสหรัฐฯ และเป็นมิตรประเทศและเพื่อนบ้านกับจีนด้วยการรักษาดุลยภาพให้เหมาะสม

ในความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ด้านความมั่นคงนั้น ไทยได้พยายามดำเนินนโยบายด้วยการเลือกไม่เข้าร่วมโดยตรงในปฏิบัติการทางทหารในสงครามต่อต้านการก่อการร้าย หรือเข้าร่วมแบบมีเงื่อนไข เช่น กรณีปฏิบัติการเพื่อมนุษยธรรมในการฟื้นฟูอิรักซึ่งต่อมาประเทศไทยได้ถอนกำลังออก ส่วนในเรื่องของสถานะชาติพันธมิตรหลักนอกกลุ่ม NATO (MNNA) นั้น ไทยไม่ได้แสดงถึงการให้ความสำคัญในเรื่องนี้อย่างเด่นชัด แม้ในทางปฏิบัติจะมีการจับกุมและส่งตัวผู้ต้องหาคดีการก่อการร้ายของกลุ่ม JI ให้ทางการสหรัฐฯ ก็ตาม แต่ประเทศไทยก็ไม่ได้เข้าร่วมใน "สงครามต่อต้านการก่อการร้าย" ตามแนวนโยบายของประธานาธิบดี Bush แต่อย่างใด ในส่วนของความร่วมมือทางการทหารนั้น ประเทศไทยยังคงเข้าร่วมอย่างต่อเนื่องในการฝึก Cobra Gold ซึ่งได้ปรับให้มีลักษณะผสมผสานระหว่างความมั่นคงแบบเดิมกับความมั่นคงแบบใหม่ เช่น ปฏิบัติการในการให้ความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม และการบรรเทาภัยพิบัติ และที่สำคัญคือ เปลี่ยนจากการฝึกร่วมระหว่างสองประเทศเป็นการฝึกระหว่างหลายประเทศโดยในปัจจุบันมีอินโดนีเซีย ญี่ปุ่น สิงคโปร์ เกาหลีใต้ ตลอดจนกองกำลังสหประชาชาติเข้าร่วมด้วย

ในมิติทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกรอบการเจรจาการค้าพหุภาคีใน WTO นั้น ไทยได้ร่วมกับประเทศกำลังพัฒนาหรือที่เป็นประเทศเกษตรกรรมในการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับ regime การค้าระดับโลกในรอบโดฮา และปัญหาอื่นๆ เช่น ทรัพย์สินทางปัญญา ส่วนบนเวที APEC ประเทศไทย

ได้ร่วมในการเปิดเสรีทางการค้า (การอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุน ตลอดจนการเข้าถึงตลาด) ส่วนในการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรี (FTA) ทวิภาคีนั้น การเจรจากับสหรัฐฯ ที่ริเริ่มโดยประเทศไทยนี้ในปัจจุบันได้ชะงักลง

กล่าวโดยรวม ไม่ว่าจะเป็นในเชิงทวิภาคีและแม้พหุภาคี ประเทศไทยลำพังโดยปราศจากการสร้างพันธมิตรกับประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศที่มีปัญหาร่วมกันก็ยากที่จะมีอำนาจต่อรองหรืออิทธิพลเหนือแนวนโยบายของมหาอำนาจระดับโลก เช่น สหรัฐฯ ได้มากนัก และเป็นการยากที่จะดำเนินนโยบายโดยตรงต่อสหรัฐฯ เพื่อให้สหรัฐฯ เปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางที่ประเทศไทยต้องการ ดังนั้นแม้จะมีความสัมพันธ์ทางการทูตทวิภาคีกับสหรัฐฯ อย่างยาวนาน แต่ปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21 นี้ การดำเนินความสัมพันธ์โดยอาศัยฐานอาเซียนและกรอบความร่วมมือพหุภาคีอื่นๆ ที่อาเซียนเป็นแกนกลางมากขึ้น เช่น ARF ฯลฯ จึงจะเป็นการเพิ่มพลังให้แก่นโยบายของไทยอีกทางหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ในเรื่องนี้ปัญหาความเป็นปึกแผ่นภายในของอาเซียนและปัญหาสำคัญว่าด้วยสถาปัตยกรรมภูมิภาคในเอเชียตะวันออก ซึ่งกำลังเป็นเดิมพันในเกมการเมืองระหว่างประเทศทำให้ประเด็นการรักษาภาวะเป็นแกนนำหรือศูนย์กลาง (centrality) และเปิดต่อการเชื่อมโยง (connectivity) ของอาเซียนเอง ดังที่เคยมีความริเริ่มเกี่ยวกับ East Asian Economic Caucus: EAEC) ของมาเลเซียในอดีต และในปัจจุบันอาเซียนพยายามจะมีน้ำหนักอยู่ในกรอบความร่วมมือเช่น APEC, ASEAN+3, EAS รวมถึงตัวอย่างข้อเสนอว่าด้วย Asia Pacific community (APc) ของออสเตรเลีย ซึ่งอาจจะไม่ได้เกิดขึ้นในความเป็นจริง แต่นับว่าเป็นตัวอย่างของการสร้าง “ความเป็นภูมิภาค” ขึ้น โดยจะมีนัยสำคัญต่อตำแหน่งแห่งที่ของประเทศไทยบนเวทีโลก

อย่างไรก็ตาม ในปลายทศวรรษนี้ ประธานาธิบดี Obama ได้แสดงท่าทีว่านโยบายของสหรัฐฯ จะเข้าสู่ยุคของการ “เปลี่ยนแปลง” จากเดิมในหลายๆ ด้าน ซึ่งน่าจะเป็นบริบทใหม่ที่ประเทศไทยต้องคำนึงถึงและปรับนโยบาย เพื่อให้สามารถดำเนินความสัมพันธ์ได้บนพื้นที่อันอาจจะเรียกรวมในที่นี้ได้ว่าเป็น “เวทีเอเชีย-แปซิฟิก” โดยเป็นความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคหรือข้ามภูมิภาคในลักษณะ “transpacific” ในทำนองเดียวกับที่สหรัฐฯ กับยุโรปมีความสัมพันธ์แบบข้ามแอตแลนติก (transatlantic)

การที่ประเทศไทยนั้นจะสามารถมีสถานะและบทบาทเพียงใดบนเวทีเอเชีย-แปซิฟิกหรือในเอเชียตะวันออกนี้ ส่วนหนึ่งก็จะขึ้นอยู่กับนโยบายและสมรรถนะของประเทศที่เริ่มจากฐานภูมิภาคของอาเซียนซึ่งอยู่ในใจกลางของเกมความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคในระดับโลกที่สหรัฐฯ มีส่วนสำคัญในการกำหนดความเป็นไป โดยต้องเลือกระหว่างเวทีเอเชียตะวันออกที่อาเซียนสามารถมีส่วนกำหนดขอบเขต สารัตถะ หรืออย่างน้อยเพื่อให้อาเซียนสามารถดำรงความเป็นศูนย์กลางของกรอบความร่วมมือไว้ได้ กับการเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์บนภาคพื้นเอเชีย-แปซิฟิกที่กำหนดโดยสหรัฐฯ และไม่สามารถกำหนดตนเองได้ ทั้งนี้ นอกจากว่าในอนาคตจะเกิดทางเลือกที่สามขึ้น

บนเวทีความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคที่สหรัฐฯ ซึ่งเป็นมหาอำนาจครอบงำโลกมีส่วนสำคัญกำหนดความเป็นไปและประเทศไทยต้องปรับตัวตาม

ลำดับเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับเวทีเอเชีย - แปซิฟิกที่มีนัยต่อประเทศไทย

ทศวรรษ 1950	-	สหรัฐฯ เผชิญหน้ากับพันธมิตรค่ายคอมมิวนิสต์ ได้แก่ สหภาพโซเวียต จีน และเกาหลีเหนือ ในสงครามเกาหลี (1950-1953) ด้วยการสร้างระบบพันธมิตรทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ เกาหลีใต้ ไทย ไต้หวัน ฯลฯ
1954	-	ไทยเข้าเป็นภาคีองค์การสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) ซึ่งก่อตั้งขึ้นด้วยกติกาสัญญามะนิลา (Manila Pact)
1961	-	เกิดกรณีวิกฤตการณ์ในลาว ประเทศไทยร้องขอให้ SEATO เข้าแทรกแซง แต่ไม่ได้รับการตอบสนองจากประเทศสมาชิกอื่น
1962	-	ไทยกับสหรัฐฯ ออก "แถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์" (Thanat-Rusk Communiqué) เพื่อยืนยันว่าสหรัฐฯ จะปกป้องประเทศไทยจากภัยคอมมิวนิสต์ สหรัฐฯ เริ่มสร้างและใช้ฐานทัพในประเทศไทยหลายแห่ง
1969	-	สหรัฐฯ ประกาศ "หลักนิยมนิกสัน" (Nixon Doctrine) เตรียมถอนตัวออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากความสูญเสียอย่างมากในสงครามเวียดนาม
1971-1972	-	สหรัฐฯ ฟื้นฟูความสัมพันธ์ (rapproachment) กับจีน ด้วยการยอมรับ "นโยบายจีนเดียว" ส่งผลให้จีนมีที่นั่งในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติแทนไต้หวัน โดยสหรัฐฯ ต้องการใช้จีนถ่วงดุลอิทธิพลสหภาพโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
1972	-	เกิดกรณี "เรือมายาเกซ" ประเทศไทยแสดงความไม่พอใจที่สหรัฐฯ ส่งนาวิกโยธินมาที่ฐานทัพเรืออู่ตะเภาเพื่อยึดเรือคืนจากฝ่ายเขมรแดงโดยไม่ได้แจ้งหรือขออนุญาตรัฐบาลไทย
1975	-	สหรัฐฯ ถอนตัวออกจากภูมิภาคเพราะพ่ายแพ้สงครามเวียดนาม ต่อมาฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะในอินโดจีน ประเทศไทยเรียกร้องให้สหรัฐฯ ยุติการใช้ฐานทัพในประเทศไทย
1976	-	สหรัฐฯ ถอนทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ออกจากประเทศไทย
1979	-	สหรัฐฯ ให้การรับรองจีนอย่างเป็นทางการ ในขณะเดียวกันได้ผ่านกฎหมาย US-Taiwan Relations Act ซึ่งเป็นการแสดงพันธกรณีของสหรัฐฯ ที่จะปกป้องไต้หวันหากถูกจีนใช้กำลังรุกราน
1982	-	ไทยเริ่มฝึกซ้อมรบ Cobra Gold กับกองกำลังสหรัฐฯ ภาคพื้นแปซิฟิก (USPACOM)
1989	-	ไทยและสหรัฐฯ เข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรี APEC ที่จัดขึ้นเป็นครั้งแรก โดยมีออสเตรเลียเป็นเจ้าภาพ และญี่ปุ่นเป็นผู้ร่วมผลักดัน
1992	-	ไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมรัฐมนตรี APEC ครั้งที่ 4 ที่กรุงเทพฯ
1993	-	สหรัฐฯ เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมผู้นำเศรษฐกิจ APEC ขึ้นเป็นครั้งแรกที่เกาะเบลค พร้อมกับการประชุมรัฐมนตรี APEC ครั้งที่ 5 เมืองซีแอตเทิล ในสมัยประธานาธิบดี Bill Clinton
1994	-	การประชุมผู้นำเศรษฐกิจ APEC ที่เมืองโบกอร์ ประเทศอินโดนีเซีย ตกลงร่วมกันที่จะดำเนินการตาม "เป้าหมายโบกอร์" (Bogor Goals) ซึ่งกำหนดให้มีการเปิดเสรีด้านการค้าและการลงทุนในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก

- เกิดวิกฤตการณ์นิวเคลียร์เกาหลีรอบแรก สหรัฐฯ ใช้การกดดันเกาหลีเหนือด้วยมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจตามมติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ทั้งสองฝ่ายสามารถหันมาเจรจาและบรรลุกรอบความตกลงในประเด็นความขัดแย้งทางด้านนิวเคลียร์ร่วมกัน (เดือน ต.ค.)

1995
- สหรัฐฯ ร่วมกับเกาหลีใต้และญี่ปุ่น จัดตั้งองค์การเพื่อการพัฒนาด้านพลังงานในคาบสมุทรเกาหลี (KEDO) เพื่อทำหน้าที่ระดมเงินทุนสำหรับการจัดหาและติดตั้งเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์แบบน้ำเบาขนาด 1,000 เมกะวัตต์ จำนวน 2 เครื่อง และจัดหาน้ำมันดิบชดเชยให้แก่เกาหลีเหนือ (เดือน มี.ค.)

2001
- ไทยออกแถลงการณ์ร่วมกับสหรัฐฯ ยืนยันให้ความช่วยเหลือในการต่อสู้กับการก่อการร้ายระดับโลกและการมีส่วนร่วมในการบูรณะอัฟกานิสถาน

2002
- ไทยกับสหรัฐฯ ริเริ่มจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา (TUSFTA) ในการประชุมรัฐมนตรีการค้า APEC ที่เมืองลอสคาบอส ประเทศเม็กซิโก โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในกรอบความตกลงด้านการค้าและการลงทุน (TIFA) (เดือน ต.ค.)

2003
- เกิดวิกฤตการณ์นิวเคลียร์เกาหลีเหนือรอบที่สอง โดยสหรัฐฯ กล่าวหาเกาหลีเหนือว่าเป็นหนึ่งใน "อักษะแห่งความชั่วร้าย" มีโครงการอาวุธลับและถูกระงับการส่งน้ำมันให้กับเกาหลีเหนือ เกาหลีเหนือตอบโต้ด้วยการเดินเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์และขับไล่ผู้ตรวจสอบนานาชาติ ตลอดจนถอนตัวจากการเป็นภาคีสนธิสัญญาไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ (NPT)
- สหรัฐฯ เป็นผู้ริเริ่มผลักดันและเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม ARF Inter-sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crime ของ ARF (เดือน มี.ค.)
- ไทยส่งกองกำลังเฉพาะกิจเข้าไปปฏิบัติการด้านมนุษยธรรมเพื่อฟื้นฟูบูรณะอิรักบริเวณเมืองคาร์บาลา ภายหลังจากที่สหรัฐฯ ทำสงครามบุกอิรัก (ก.ค. 2003 - ก.ย. 2004)
- ไทยจับกุมตัวนาย "ฮัมบาลี" หนึ่งในแกนนำกลุ่มญะมะอะห์ อิสลามิยะห์ (Jemaah Islamiah: JI) แล้วส่งตัวให้ทางการสหรัฐฯ ในวันเดียวกับที่ "กฎหมายต่อต้านการก่อการร้าย" ของไทย 2 ฉบับ คือ *พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2546* และ *พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2546* มีผลบังคับใช้ (11 ส.ค.)
- ประธานาธิบดี George W. Bush เข้าร่วมประชุมผู้นำเศรษฐกิจ APEC ที่กรุงเทพฯ ซึ่งไทยเป็นเจ้าภาพ โดยเน้นเรื่องพันธมิตรทางทหารและความร่วมมือในการต่อต้านการก่อการร้าย และประกาศมอบสถานะ "พันธมิตรหลักนอกกลุ่ม NATO" ให้ไทย รวมถึงการเจรจาจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีกับไทยอย่างเป็นทางการ (เดือน ต.ค.)

2004
- พลเรือเอก Thomas B. Fargo ผู้บัญชาการกองกำลังภาคพื้นแปซิฟิกของสหรัฐฯ (USPACOM) ได้เสนอให้จัดตั้ง "ความริเริ่มความมมั่นคงทางทะเลในระดับภูมิภาค" (RMSI) เพื่อต่อต้านการก่อการร้ายและจัดการปัญหาโจรสลัดในช่องแคบมะละกา

- การฝึกซ้อมร่วม Cobra Gold ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ได้พัฒนาเป็นการฝึกระดับนานาชาติ โดยมีประเทศต่างๆ เข้าร่วม และเริ่มดำเนินโครงการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม
- ไทยกับสหรัฐฯ เริ่มต้นการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรี

2006
- การเจรจา FTA ไทย-สหรัฐฯ หยุดชะงัก เนื่องจากการประกาศยุบสภาของไทย และเกิดการรัฐประหารในเดือนกันยายน ส่วนฝ่ายสหรัฐฯ นั้น กฎหมาย Trade Promotion Authority (TPA) ซึ่งให้อำนาจฝ่ายบริหารในการเจรจาการค้ากับต่างประเทศได้หมดอายุลงไปในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2007

2009
- ออสเตรเลียโดยนายกรัฐมนตรี Kevin Rudd ได้เสนอการจัดตั้งประชาคมเอเชียแปซิฟิค (Asia Pacific community: APc) ในการประชุม Shangri-La Dialogue ที่สิงคโปร์ (เดือน พ.ค.)
- นาง Hillary Clinton รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการในโอกาสครบรอบความสัมพันธ์ 175 ปี และได้เข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของคู่เจรจา (PMC) โดยได้ลงนามในสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC) นอกจากนี้ยังได้เข้าร่วมการประชุม ASEAN Regional Forum โดยออกมากดดันให้เกาหลีเหนือยุติโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ (21-23 ก.ค.)
- ในการประชุม ASEAN Regional Forum ที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ ที่ประชุมได้ออกแผนงานสำหรับการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2009-2010 และแผนงานสำหรับการบรรเทาภัยพิบัติ ค.ศ. 2009-2011 ซึ่งสหรัฐฯ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาแผนงานเหล่านี้ (23 ก.ค.)
- สหรัฐฯ ได้ร่วมประชุมหารือทางยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจ (S&ED) กับจีนในวาระครบรอบความสัมพันธ์ทางการทูต 30 ปี และครบรอบ 60 ปีของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน (27-28 ก.ค.)
- ประธานาธิบดี Barack Obama กล่าวสุนทรพจน์ประกาศนโยบายต่อเอเชียอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก ในโอกาสที่เดินทางเยือนญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกในการเดินทางเยือนเอเชีย (13 พ.ย.)
- ไทยเข้าร่วมการประชุมผู้นำเศรษฐกิจ APEC ที่สิงคโปร์ ซึ่งเป็นโอกาสที่นายกรัฐมนตรีของไทยได้พบและหารือกับประธานาธิบดี Barack Obama ในโอกาสเดียวกันนี้ได้มีการประชุมสุดยอดอาเซียน-สหรัฐฯ เป็นครั้งแรก (15 พ.ย.)
- ประธานาธิบดี Barack Obama ของสหรัฐฯ กับประธานาธิบดี Hu Jintao ของจีน ออกแถลงการณ์ร่วมความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน (Joint Statement on US-China Relationship) ถือเป็นครั้งแรกที่ทั้งสองประเทศมีท่าทีตรงกันในหลายเรื่อง แม้ภายหลังทั้งสองฝ่ายจะมีความขัดแย้งกันในเรื่องไต้หวัน สิทธิมนุษยชน และการค้า (17 พ.ย.)

ภาคผนวกท้ายบทที่ 6

ภาพที่ 6.1 ยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคต่างๆ ของโลก

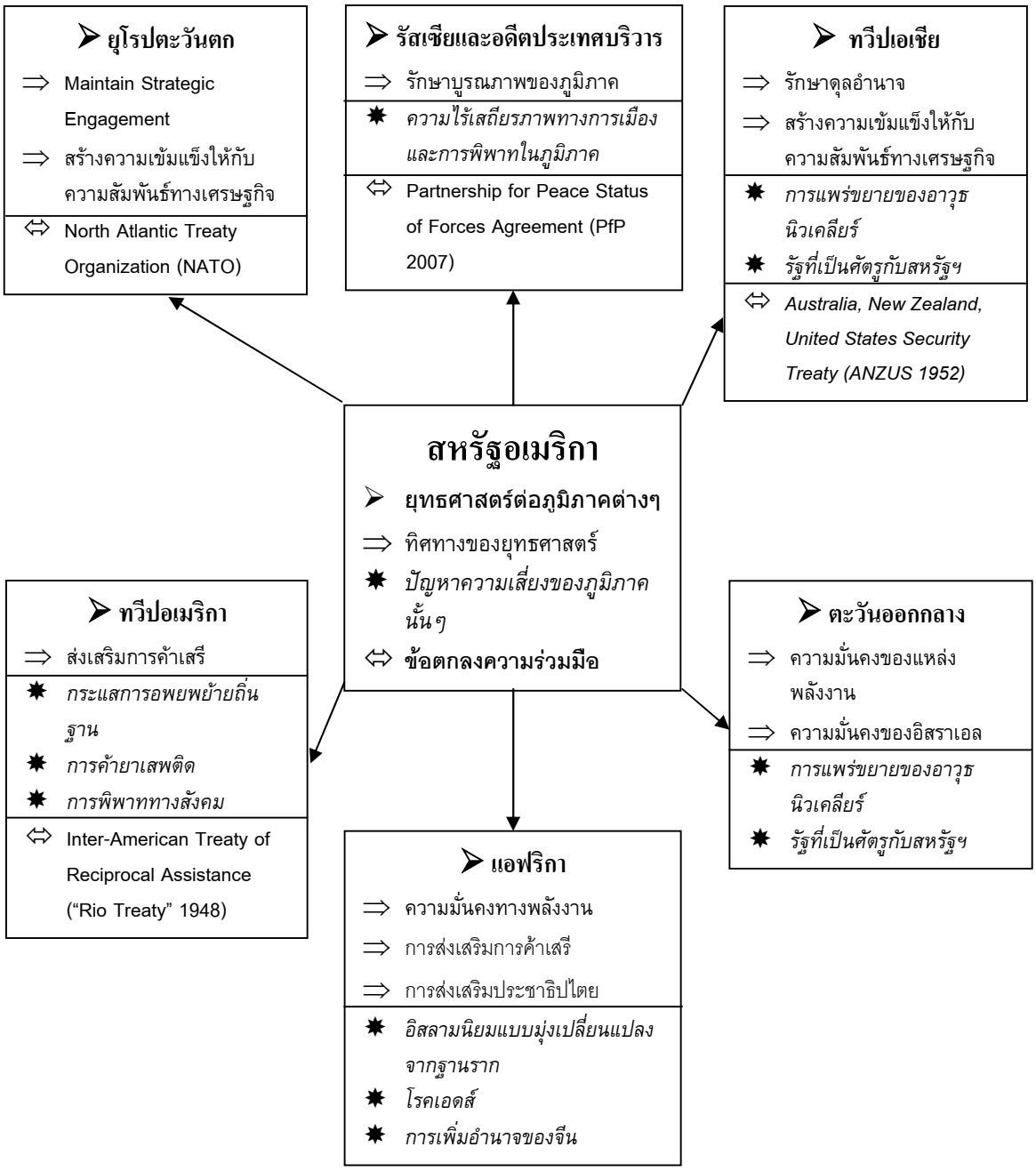

ที่มา: ปรับจาก Alain Mousset (dir.), **Géopolitique des Amériques**, 2e éd. (Paris: Nathan, 2009), p. 328.

สรุปประเด็นสำคัญของแถลงการณ์ร่วมความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน

(Joint Statement on U.S.-China Relationship)[*]

ความร่วมมือด้านการทหารและความมั่นคง ทั้งสองประเทศให้ความสำคัญกับเวทีหารือ US-China Strategic and Economic Dialogue ที่จัดการประชุมครั้งแรกเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2009 โดยเน้นการเพิ่มการหารือและแลกเปลี่ยนกันในทุกระดับ และจะจัดให้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนรัฐมนตรีต่างประเทศเป็นประจำทุกปี ส่วนในด้านความร่วมมือทางการทหาร ทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะส่งเสริมให้มีโครงการความร่วมมือและแลกเปลี่ยนระหว่างกองทัพของทั้งสองประเทศ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นระหว่างกัน และตกลงที่จะร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในมาตรการต่อต้านการก่อการร้าย

ปัญหาไต้หวัน ทั้งสองฝ่ายให้ความสำคัญปัญหาดังกล่าว โดยจีนเน้นย้ำว่าปัญหานี้เกี่ยวข้องกับอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของจีน ในขณะที่สหรัฐฯ ยืนยันในการยึดถือนโยบายจีนเดียว และยินดีที่ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับไต้หวันจะดีขึ้น และหวังว่าทั้งสองฝ่ายจะเพิ่มการหารือและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

ปัญหาอาวุธนิวเคลียร์ ทั้งสองฝ่ายเน้นย้ำคำมั่นสัญญาในปี ค.ศ. 1998 ที่จะไม่มุ่งเป้าหมายของอาวุธนิวเคลียร์ไปอีกประเทศหนึ่ง และจะให้ความสำคัญต่อสนธิสัญญาป้องกันการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ (NPT) บทบาทของ IAEA ข้อมติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ การจัดประชุมสุดยอดคณะมนตรีความมั่นคงเกี่ยวกับเรื่องอาวุธนิวเคลียร์ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2009 การร่วมมือกันในการทบทวนสนธิสัญญา NPT ในปี ค.ศ. 2010 และจะให้สัตยาบันต่อสนธิสัญญาว่าด้วยการห้ามทดลองนิวเคลียร์โดยสมบูรณ์ (Comprehensive Nuclear Test Ban Treaty: CTBT) ตลอดจนความคิดริเริ่มของสหรัฐฯ ที่จะจัดประชุมสุดยอดเกี่ยวกับความมั่นคงทางนิวเคลียร์ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2010

ปัญหาเกาหลีเหนือ ทั้งสองฝ่ายให้ความสำคัญต่อกระบวนการเจรจา 6 ฝ่าย และการปฏิบัติตามแถลงการณ์ร่วม เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 2005 รวมทั้งแสดงความต้องการที่จะให้คาบสมุทรเกาหลีปลอดอาวุธนิวเคลียร์ สถาปนาความสัมพันธ์ให้อยู่ในระดับปกติ และส่งเสริมให้มีสันติภาพที่มั่นคงถาวรในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ

ปัญหาอิหร่าน ทั้งสองฝ่ายเห็นว่าการเจรจาน่าจะเป็นวิธีที่ดีที่สุด ดังที่ได้มีการเจรจาหารือที่เจนีวา เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2009 ระหว่างสมาชิกถาวรคณะมนตรีความมั่นคงทั้ง 5 กับอิหร่าน

ปัญหาสิทธิมนุษยชน ทั้งสองฝ่ายมีจุดยืนว่าแต่ละประเทศมีสิทธิที่จะเลือกทางเดินของตน และแต่ละประเทศควรจะเคารพในตัวแบบการพัฒนาของแต่ละฝ่าย โดยตระหนักว่า สหรัฐฯ และจีนยังมีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องสิทธิมนุษยชน แต่ทั้งสองฝ่ายก็จะจัดการประชุมหารือในเรื่องสิทธิมนุษยชนที่กรุงวอชิงตัน ดี ซี ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2010

นอกจากนี้ยังมีการตกลงกันในประเด็นอื่นๆ ได้แก่ ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ, ปัญหาสิ่งแวดล้อม, ความร่วมมือด้านพลังงาน, ความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์, ความร่วมมือด้านวัฒนธรรม เป็นต้น

---

[*] สำหรับการสรุปประเด็นสำคัญของ White House, Office of the Press Secretary, "Joint Statement on U.S.-China Relationship," Beijing, China, 17 November 2009, Retrieved 31 March 2010, from http://www.america.gov/st/texttrans-english/2009/November/20091117110726eaifas0.730343.html ในภาษาไทย ดู ประภัสสร์ เทพชาตรี, "Obama เยือนจีน (ตอนที่ 1)," **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 57:10 (27 พ.ย. - 3 ธ.ค. 2552), น. 32-33; ประภัสสร์ เทพชาตรี, "Obama เยือนจีน (ตอนจบ)," **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 57:11 (4-10 ธ.ค. 2552), น. 32-33.

บทที่ 7
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป และสหพันธรัฐรัสเซีย ในความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค: เอเชีย-ยุโรป

1. กล่าวนำ: ประเทศไทยกับพลวัตของความเปลี่ยนแปลงของยุโรป

ยุโรปนับเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญสูงมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งยุโรปโดยเฉพาะสหภาพยุโรปหรือ EU ที่รวมประเทศถึง 27 ประเทศ จัดเป็นหนึ่งในสามขั้วทางเศรษฐกิจของโลกนอกจากอเมริกาเหนือซึ่งรวมตัวกันอยู่ในกลุ่ม NAFTA และในกรอบความร่วมมือของเอเชียตะวันออก ได้แก่ ASEAN+3 ซึ่งพยายามมุ่งสู่ความเป็นประชาคมเอเชียตะวันออก (East Asian Community: EAC) ซึ่งในปัจจุบันกำลังมีความริเริ่มที่มาจากนอกภูมิภาคโดยเสนอกรอบใหม่อื่นๆ ที่เพิ่มภาคีและขยายขอบเขตของความเป็นภูมิภาคเอเชียตะวันออก ในอดีตยุโรปนับเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญในวิวัฒนาการของระบบระหว่างประเทศโดยเป็นส่วนประกอบสำคัญของระบบอย่างต่อเนื่อง ในลักษณะใดก็ตาม เมื่อมีการรวมตัวของประเทศยุโรป 6 ประเทศขึ้นในยุโรปตะวันตกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้ผลักดันกระบวนการบูรณาการเชิงลึก (deepening) และเชิงกว้าง (widening) ด้วยการขยายตัวรับสมาชิกใหม่มาตามลำดับจนกลายมาเป็น สหภาพยุโรป (Europen Union) แห่ง 27 ประเทศดังในปัจจุบัน ซึ่งในต้นศตวรรษที่ 21 นี้แม้จะไม่ได้เป็นผู้นำโลกดังในอดีต แต่ยุโรปโดยเฉพาะสหภาพยุโรปก็นับเป็นตัวแสดงที่สำคัญและมีบทบาทสูงในโลกโดยที่รัสเซียอดีตสหภาพโซเวียต กำลังกลับมามีน้ำหนักและบทบาทบนเวทีโลก

อย่างไรก็ตาม ความเป็นจริงของยุโรปในปัจจุบันนั้นมีความสลับซับซ้อน ทั้งนี้เพราะยุโรปเป็นภูมิภาคที่มีเครือข่ายความร่วมมือระดับภูมิภาคที่มีลักษณะก้าวหน้าและสลับซับซ้อนที่สุดภูมิภาคหนึ่งของโลก (เช่น EU, COE, WEU, NATO, EFTA) โดยการแตกตัวของอดีตสหภาพโซเวียตและหลังสงครามเย็น ซึ่งนับว่าเปลี่ยนยุโรปให้อยู่ในเงื่อนไขใหม่ด้วยกำเนิดของเครือรัฐเอกราช (CIS) จำนวน 11 รัฐ ความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในยุโรปนี้ทำให้การดำเนินความสัมพันธ์กับยุโรปต้องคำนึงถึงพลวัตของยุโรปที่ส่วนหนึ่งรวมตัวกันใน EU ที่มีการจัดองค์การในแบบเฉพาะตัวและยังอยู่ในกระบวนการขยายตัวรับสมาชิกใหม่ในลักษณะที่เป็นปฏิสัมพันธ์กับ "อียุโรป" ที่อาจจะไม่มีเอกภาพ ในขณะที่รัสเซียกำลังกลับมามีความสำคัญอีกครั้งในยุโรปและบนเวทีโลก

กล่าวโดยทั่วไป ประเทศต่างๆ ในโลกรวมทั้งประเทศไทยในอดีตนั้นนับว่ามีประสบการณ์กับยุโรปมายาวนาน นับแต่ยุคที่ยุโรปเริ่มขยายตัวออกมายังส่วนต่างๆ ของโลกมาจนถึงยุคอาณานิคม จนทุกวันนี้อาจกล่าวได้ว่าในกรณีของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยุโรปยังคงทิ้งมรดกทางระบบ

การเมือง ภาษา การศึกษา วิถีชีวิต ไว้ในประเทศต่างๆ ทั้งที่เป็นอดีตอาณานิคมและประเทศเช่นไทย นับแต่ตัวแบบรัฐอธิปไตยแบบอิงดินแดนและการปักปันเขตแดนซึ่งยังคงเป็นปัญหาตกค้างมาจนถึงปัจจุบันระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้รวมทั้งอิทธิพลของภาษา ปรัชญาและแนวคิดทางการเมือง ตลอดจนตัวแบบระบบการเมืองต่างๆ อาทิ ประชาธิปไตย ที่ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แต่ละประเทศพยายามนำมาประยุกต์ใช้ ตลอดจนคุณค่าหรือปทัสถานทางสังคมต่างๆ เช่น การเคารพสิทธิมนุษยชนที่กำลังเป็นประเด็นของการเมืองโลกนั้น ล้วนแต่มีแหล่งที่มาจากยุโรปและยังคงเป็นเงื่อนไข (conditionality) ของความสัมพันธ์โดยเฉพาะกับสหภาพยุโรป

ในโลกปัจจุบันสหภาพยุโรปนับเป็นขั้วทางเศรษฐกิจที่สำคัญของโลกรองจากสหรัฐฯ ซึ่งสหภาพยุโรปเป็นการรวมรัฐ 27 รัฐ ซึ่งจำนวนมากเคยเป็นคู่สงครามหรือปรปักษ์กัน เข้ามาอยู่ในภูมิภาคนิยมในลักษณะพิเศษ[1] โดยที่วิวัฒนาการกว่าครึ่งศตวรรษของการรวมกลุ่มยุโรปที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกได้มีส่วนเปลี่ยนระเบียบระหว่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ เกิดดุลยภาพใหม่ทางอำนาจในโลกโดยสหรัฐอเมริกาผู้นำค่ายตะวันตกหลังสงครามโลกและระหว่างสงครามเย็น ได้ส่งเสริมภูมิภาคนิยมในยุโรปอย่างเต็มที่เพื่อสร้างดุลกับสหภาพโซเวียต การนี้นับว่ามีส่วนเป็นพลังผลักดันที่ทำให้รัฐในยุโรปสามารถรวมกันขึ้นและมีวิวัฒนาการมาจนได้รับฐานะเป็นมหาอำนาจในลักษณะเฉพาะซึ่งขนานนามกันว่าเป็น "มหาอำนาจทางกิจการพลเรือน" (civil superpower)[2] เนื่องเพราะมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและการเมืองสูงในระดับโลก โดยมีบทบาทด้านการทหารหรือความมั่นคงในระดับโลกอยู่อย่างจำกัด

ลักษณะและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทวีปยุโรปดังกล่าว ทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนโยบาย ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ในการดำเนินความสัมพันธ์กับยุโรปโดยจำเป็นต้องแยกแยะระหว่างความสัมพันธ์รัฐต่อรัฐ กับรัฐต่อกลุ่มประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศลักษณะพิเศษ คือ สหภาพยุโรป (EU) ซึ่งความสัมพันธ์ที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจการค้าเป็นหลักนี้ ในหลายกรณีเชื่อมโยงกับประเด็นทางสังคมต้องคำนึงถึงปทัสถาน บรรดากฎเกณฑ์ รวมถึงระบอบกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศต่างๆ (international regimes) ในขณะที่จะคุ้นเคยกับความสัมพันธ์แบบรัฐต่อรัฐกับแต่ละประเทศของยุโรปที่มี "บุคลิกประจำชาติ" มากกว่ากับสหภาพยุโรปที่มีลักษณะเป็นองคภาวะ (entity) กล่าวคือ สหภาพยุโรปเป็นทั้งองค์การระหว่างประเทศที่มีลักษณะเฉพาะตัว เป็นคู่ค้าหรือหุ้นส่วนของประเทศจำนวนมากในโลก ทั้งนี้โดยในมิติความมั่นคงนั้นประเทศยุโรปที่เป็นส่วนหนึ่งของ NATO ก็เป็นพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา ลักษณะพิเศษของยุโรป

---

[1] Mario Telò (ed.), **Europe Union and New Regionalism: Regional Actors and Global Governance in a Post-Hegrmonic Era**, 2nd ed. (Aldershot, Ashgate, 2007).

[2] Mario Telò, **Europe: A Civilian Power?: European Union, Global Governance, World Order** (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2007).

นี้ทำให้การดำเนินความสัมพันธ์กับภูมิภาคยุโรปอยู่ในลักษณะที่มีหลายมิติทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง และหลายระดับ

ในขณะที่”ยุโรปตะวันตก”มุ่งการบูรณาการเพื่อรวมตัวกันโดยอาศัยการสนับสนุนข้ามแอตแลนติกจากสหรัฐอเมริกา” ยุโรปตะวันออก”ภายใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียตที่ล่มสลายลง ทำให้มีรัฐเกิดใหม่จำนวน 15 ประเทศ โดยการดำเนินนโยบายขยายสมาชิกภาพของประชาคมยุโรปเข้าครอบคลุมอดีตประเทศยุโรปตะวันออกจำนวนหนึ่งได้เปลี่ยนโฉมหน้าของยุโรปจากการเผชิญหน้ากันในยุคสงครามเย็น เข้าสู่สถานการณ์ใหม่ของความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปแห่ง 27 ประเทศในด้านหนึ่งกับสาธารณรัฐรัสเซียและกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (CIS) ในอีกด้านหนึ่ง บริบทนี้จะเป็นเงื่อนไขที่ประเทศไทยต้องคำนึงถึง สำหรับประเทศไทยในปัจจุบันรัสเซียนับเป็นประเทศที่มีความสำคัญเพิ่มขึ้นในฐานะคู่ค้า แหล่งพลังงาน ฯลฯ และแม้ในประเด็นทางความมั่นคง โดยรัสเซียยังคงมีน้ำหนักและอิทธิพลอยู่ในยุโรป ได้แก่ ประเทศ CIS ซึ่งนับเป็น “พรมแดนใหม่” สำหรับการขยายความสัมพันธ์ของประเทศไทย การดำเนินนโยบายต่อยุโรปนั้นจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงพลวัตดังกล่าวของยุโรปด้วย

2. ประเทศไทยในอาเซียนกับสหภาพยุโรป: ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคและระหว่างองค์การภูมิภาค

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้นับเป็นเขตภูมิศาสตร์ที่ห่างไกลจากยุโรปที่เดิมสหภาพยุโรปเมื่อแรกรวมตัว ยังไม่ได้ให้ความสนใจหรือมีสมรรถนะในการมีความสัมพันธ์ด้วยนักเมื่อเทียบกับการให้ความสำคัญกับทวีปแอฟริกาและพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เช่นชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนซึ่งมีความใกล้ชิดกว่าทั้งทางภูมิศาสตร์และในด้านของประวัติความเป็นมาในอดีต แม้ว่าแต่ละประเทศในยุโรปและเอเชียจะมีความสัมพันธ์และประสบการณ์ระหว่างกันมายาวนาน จวบจนในปี ค.ศ. 1973 เมื่ออังกฤษเข้าเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (หรือ EEC ในขณะนั้น) จึงได้เปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกเครือจักรภพ (Commonwealth) ได้มีส่วนเข้าถึงสิทธิประโยชน์อันพึงมีพึงได้จากการที่อังกฤษเข้าเป็นส่วนหนึ่งของบูรณาการยุโรป โดยในกรณีของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในขณะนั้นมีสิงคโปร์และมาเลเซียซึ่งเป็นสมาชิกก่อตั้งอาเซียน ทำให้สมาชิกอื่นๆ เช่น อินโดนีเซียและประเทศไทย ได้มีส่วนในสิทธิประโยชน์ด้วย ความสัมพันธ์ใหม่ที่เกิดขึ้นระหว่างรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับ "ยุโรป" ในความหมายใหม่ คือ ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (หรือต่อมา European Commmunities และ European Community: EC และ European Union: EU ตามลำดับ)

ต่อมาได้มีการพัฒนาโดยขยายขอบเขตและยกระดับความสัมพันธ์ขึ้นเป็นความร่วมมือระหว่างกลุ่ม EC-ASEAN ซึ่งนับเป็นหนึ่งในตัวอย่างแรกๆ ของการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยใช้การเข้าปัญหา (approach) ในลักษณะภูมิภาคต่อภูมิภาค ในช่วงปลายศตวรรษที่แล้ว ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และภูมิภาคเอเชียตะวันออกหรือเอเชีย-แปซิฟิกนั้นเป็นภูมิภาคที่มีการเจริญเติบทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว แต่เมื่อเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจขึ้นในเอเชียความคาดหวังว่าศตวรรษที่ 21 จะเป็นศตวรรษของเอเชียหรือเอเชีย-แปซิฟิกดังที่คิดกันในขณะนั้นไม่เกิดขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างยุโรปกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็นับว่าลดความสำคัญลงในสายตาของสหภาพยุโรป

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 สหรัฐอเมริกาได้ริเริ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงอเมริกาเหนือและสหรัฐฯ (ซึ่งรวมอยู่ใน NAFTA) แบบข้ามภูมิภาคกับภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกโดยหนึ่งในตัวอย่าง ได้แก่ APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation) ในปี ค.ศ. 1989 ซึ่งมีประเทศและเขตเศรษฐกิจของเอเชียเข้าร่วม ส่วนสหภาพยุโรป ซึ่งมีสมาชิกถึง 12 ประเทศแล้วในขณะนั้นนับได้ว่าหันกลับมาให้ความสนใจเอเชียโดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกครั้งนับแต่ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญยิ่งสำหรับบูรณาการยุโรปทั้งเนื่องเพราะได้เกิดยุโรปตลาดเดียว (European Single Market) ขึ้นในปี ค.ศ. 1992 และในด้านของอาเซียนเองนั้นก็ได้มีการริเริ่มโครงการเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) โดยประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศผู้ริเริ่มในปี ค.ศ. 1992 พัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับ EU จึงมีกิจกรรมทั้ง

การทำความตกลง การประชุมระหว่างรัฐมนตรีของสองภูมิภาค และการประชุมในระดับผู้นำของการประชุมเอเชีย - ยุโรป (ASEM) ที่ริเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1996 โดยประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ จนปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้พัฒนามาสู่การเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน - สหภาพยุโรป (ASEAN-EU FTA) ที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน

นอกจากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าแล้ว ประเทศไทยและสหภาพยุโรปยังได้มีการพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคง โดยเฉพาะในมิติความมั่นคงใหม่ในหลายๆ มิติ เช่น การต่อต้านการก่อการร้าย การค้ายาเสพติด และการลักลอบค้ามนุษย์ เป็นต้น ในขณะเดียวกัน สหภาพยุโรปมองว่า ไทยคือหนึ่งในหุ้นส่วนที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีบทบาทพอสมควรในการดำเนินความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรป เช่น ในการประชุมเอเชีย - ยุโรป (ASEM) ครั้งที่ 1 ซึ่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพที่กรุงเทพฯ ตลอดจนในการเป็นส่วนหนึ่งของกรอบการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ARF) ทั้งนี้ ในปัจจุบันประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่อยู่ระหว่างการเจรจาความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือ (PCA)[3]

2.1 การขยายตัวของสหภาพยุโรปและผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อประเทศไทย

ในด้านของบูรณาการเชิงลึก (deepening) นั้น นับแต่ทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา ประเทศยุโรป 6 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี ลักเซมเบิร์ก และเนเธอร์แลนด์ ได้รวมตัวกันก่อตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้า (European Coal and Steel Community: ECSC) ในปี ค.ศ. 1951 และต่อมาในปี ค.ศ. 1957 ได้ก่อตั้งอีก 2 ประชาคม คือ ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community: EEC) และประชาคมพลังงานปรมาณูยุโรป (European Atomic Energy Community: EAEC หรือ Euratom)[4] ทั้งสามประชาคมได้รวมกันเป็นประชาคมยุโรป (European Community: EC)[5] ในปี ค.ศ. 1967 และได้พัฒนามาเป็นสหภาพยุโรป (European Union: EU) ในปี ค.ศ. 1993 ภายใต้สนธิสัญญามาสทริชท์ (Maastricht Treaty) หรือในชื่อทางการว่า สนธิสัญญา

[3] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, "สหภาพยุโรป," ก.พ. 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เม.ย. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/52.php

[4] ECSC ได้รับการก่อตั้งขึ้นจากการลงนามในสนธิสัญญาปารีส (Treaty of Paris) ระหว่างเยอรมนีตะวันตก ฝรั่งเศส อิตาลี เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ และลักเซมเบิร์ก ในวันที่ 18 เมษายน ค.ศ. 1951 ส่วน EEC และ EAEC นั้นเกิดขึ้นจากสนธิสัญญาโรม (Treaties of Rome) ซึ่งมีการลงนามโดยประเทศทั้งหกในวันที่ 25 เมษายน ค.ศ. 1957

[5] EC เกิดจากการที่ประเทศสมาชิกเห็นชอบร่วมกันที่จะรวมประชาคมทั้งสามข้างต้นให้เป็นหนึ่งเดียวกันภายใต้สนธิสัญญาบรัสเซลส์ (Brussels Treaty) หรือที่รู้จักกันในชื่อว่าสนธิสัญญา "รวมองค์การ" (Merger Treaty) ซึ่งได้มีการลงนามในวันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 1965 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1967

สหภาพยุโรป (Treaty on European Union: TEU) โดยมีเจตนารมณ์สำคัญทางการเมืองที่จะเปิดโอกาสให้ประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปเข้าร่วมประชาคมดังกล่าวด้วย[6]

ตลอดระยะเวลากว่าครึ่งศตวรรษ สหภาพยุโรปได้ขยายจำนวนสมาชิกภาพ (Enlargement) อย่างต่อเนื่องซึ่งนับเป็นมิติในทางกว้าง (widening) ของบูรณาการ โดยได้ดำเนินการมาจนถึงปัจจุบันรวมทั้งสิ้น 6 ครั้ง คือ ในปี ค.ศ. 1973 เดนมาร์ก ไอร์แลนด์ และ สหราชอาณาจักรเข้าเป็นสมาชิก ตามมาด้วยกรีซในปี ค.ศ. 1981 โปรตุเกสและสเปนในปี ค.ศ. 1986 ออสเตรีย ฟินแลนด์ และสวีเดนในปี ค.ศ. 1995 ต่อมาในปี ค.ศ. 2004 สหภาพยุโรปขยายรับสมาชิกอีก 10 ประเทศ ได้แก่ เช็ก ไซปรัส เอสโตเนีย ฮังการี ลัตเวีย ลิทัวเนีย มอลตา โปแลนด์ สโลวะเกีย และสโลวีเนีย และล่าสุดในปี ค.ศ. 2007 บัลแกเรีย และโรมาเนียเข้าเป็นสมาชิก ทำให้ปัจจุบันสหภาพยุโรปมีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 27 ประเทศ จากสถิติในปี ค.ศ. 2007 ระบุว่าสหภาพยุโรปมีประชากรรวมทั้งสิ้น 495 ล้านคน[7] ขนาดเศรษฐกิจรวม 12.2 ล้านล้านยูโร (สหรัฐฯ มีขนาดเศรษฐกิจประมาณ 11.3 ล้านล้านยูโร) และรายได้ประชาชาติต่อหัวประมาณ 24,700 ยูโร[8]

การขยายสมาชิกครั้งที่ 5 ในปี ค.ศ. 2004 ซึ่งได้รับสมาชิกใหม่ 10 ประเทศนั้น ได้รับการประเมินว่า เป็นเหตุการณ์สำคัญในประชาคมเศรษฐกิจโลก เพราะไม่เพียงแต่เป็นการรับสมาชิกครั้งใหญ่ที่สุดเท่านั้น แต่ยังเป็นครั้งแรกที่สหภาพยุโรปได้รวมเอาประเทศในยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก (Central and Eastern Europe: CEEC) 8 ประเทศ ได้แก่ เช็ก เอสโตเนีย ฮังการี ลัทเวีย

---

[6] สำหรับวิวัฒนาการของสหภาพยุโรปโดยทั่วไป ดู Ian Bache and Stephen George, **Politics in the European Union**, 2nd ed. (Oxford: Oxford University Press, 2006); Michelle Cini and Nieves Perez-Solorzano Borragan (eds.), **European Union Politics**, 3rd ed. (Oxford: Oxford University Press, 2009).

ตำราภาษาไทยเกี่ยวกับสหภาพยุโรป ดู ขจิต จิตตเสวี, **องค์การระหว่างประเทศ (องค์การระหว่างประเทศในกระแสโลกาภิวัตน์และภูมิภาคาภิวัตน์)** (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552), น. 282-295.

สำหรับหนังสือในภาษาไทยที่ให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสหภาพยุโรปและประเทศสมาชิก ดู วิมลวรรณ ภัทโรดม และ สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ (บรรณาธิการ), **สหภาพยุโรปโฉมใหม่ และ 27 ประเทศสมาชิก** (กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550); ในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศต่างๆ ในยุโรป ดู ราชบัณฑิตยสถาน, **สารานุกรมประเทศในทวีปยุโรป ฉบับราชบัณฑิตยสถาน** (กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2550).

[7] นับว่ามีประชากรมากเป็นอันดับ 3 รองจากจีนและอินเดีย

[8] นิธินันท์ วิศเวศวร และคณะ, **โครงการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย เรื่อง การเข้าสู่ตลาดจากการเปิดเสรีทางการค้าสำหรับ SMEs (กรณีศึกษา: FTA อาเซียน-สหภาพยุโรป)**, เสนอต่อ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น. 2-2.

ทั้งนี้ ผลการศึกษาบางส่วนของโครงการวิจัยดังกล่าวได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ใน นิธินันท์ วิศเวศวร, "เศรษฐกิจของสหภาพยุโรปและความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศไทย," ใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ศูนย์ยุโรปศึกษา, **สหภาพยุโรปในปัจจุบันและความสัมพันธ์กับประเทศไทย**, เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ ณ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดโดย ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานคณะผู้แทนคณะกรรมาธิการยุโรปประจำประเทศไทย และคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 25-26 มีนาคม 2551, น. 58-89.

สำหรับการวิเคราะห์บูรณาการทางเศรษฐกิจของยุโรปในด้านการค้าและการเงิน ดู Athina Zervoyianni, George Argiros and George Agiomirgianakis, **European Integration** (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006).

ลิทัวเนีย โปแลนด์ สโลวะเกีย และสโลวีเนีย ซึ่งในอดีตเป็นประเทศที่มีระบบการปกครองแบบสังคมนิยม ประเทศเหล่านี้นับเป็นประตูไปสู่ยุโรปตะวันออกอันประกอบด้วยประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ เช่น ยูเครน และรัสเซีย และนำไปสู่การเชื่อมโยงกับภูมิภาคอื่นๆ ของโลก นอกจากนี้ ยังได้รับประเทศจากบริเวณเมดิเตอร์เรเนียนอีก 2 ประเทศเข้าเป็นสมาชิกในครั้งเดียวกัน ได้แก่ ไซปรัส และมอลตา สมาชิกใหม่ทั้ง 10 ประเทศมีประชากรรวมกันประมาณ 100 ล้านคน ขนาดของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) เบื้องต้นรวมกันสูงถึง 457 พันล้านยูโร โดยจัดเป็นกลุ่มตลาดใหม่ (emerging markets) ที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงแห่งหนึ่งในโลก ประเทศเหล่านี้จึงกลายเป็นตลาดสำคัญของการกระจายสินค้าหลายชนิด และเป็นแหล่งดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก[9]

นอกจากเป้าหมายการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแล้ว การขยายรับสมาชิกของสหภาพยุโรปยังมุ่งให้ประเทศสมาชิกใหม่สามารถพัฒนาให้เท่าทันกับประเทศสมาชิกเดิมและมีช่องว่างของการกระจายรายได้ลดน้อยลง เพื่อให้เกิดเสถียรภาพทางเศรษฐกิจภายในสหภาพยุโรป ตัวอย่างของนโยบายดังกล่าว คือ กองทุนปรับโครงสร้างและผสานความเป็นหนึ่งเดียว (Structural and Cohesion Funds: SCF) ที่สร้างขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือประเทศสมาชิกใหม่และภูมิภาคต่างๆ ที่ประสบปัญหาการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจให้สามารถพัฒนาศักยภาพทั้งในด้านแรงงานและสาธารณูปโภค เพื่อรองรับการเติบโตในอนาคต[10]

โครงการวิจัย "การขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรปครั้งที่ 5 และผลกระทบที่จะมีต่อเศรษฐกิจไทย" (สกว.) โดย นิธินันท์ วิศเวศวร และคณะ ซึ่งศึกษาผลกระทบของการขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรปครั้งที่ 5 ที่จะมีต่อเศรษฐกิจของไทย โดยการประเมินผลความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของอุตสาหกรรมส่งออกของไทยที่มีคู่ค้าหลัก คือ ประเทศสมาชิกเดิมของสหภาพยุโรป 15 ประเทศในขณะนั้น และเปรียบเทียบระดับความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของไทยกับประเทศสมาชิกใหม่ของสหภาพยุโรป 10 ประเทศ ในการค้าสินค้าบางชนิดซึ่งมีคู่ค้าหลักเป็นประเทศสมาชิกเดิม ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมนั้นประเทศไทยยังมีความได้เปรียบทางการค้าในกลุ่มอุตสาหกรรมบางชนิด (อาทิ อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมรองเท้า อุตสาหกรรมยางและผลิตภัณฑ์ยาง อุตสาหกรรมมันสำปะหลัง อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ และอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม) เนื่องจากสินค้าจากไทยและสินค้าที่ผลิตได้ในกลุ่มประเทศสมาชิกใหม่ส่วนใหญ่

---

[9] นิธินันท์ วิศเวศวร และคณะ, **การขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรปครั้งที่ 5 และผลกระทบที่จะมีต่อเศรษฐกิจไทย**, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการ "เอเชีย-ยุโรปศึกษา" (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), น. 1-2, 13-14.

ในภาษาอังกฤษ ดู Ulrich Sedelmeier, "Eastern Enlargement: Towards a European EU?," in Helen Wallace, William Wallace and Mark A. Pollack, **Policy-Making in the European Union**, 5th ed. (Oxford: Oxford University Press, 2005), pp. 401-428.

[10] นิธินันท์ วิศเวศวร และคณะ, **โครงการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย เรื่อง การเข้าสู่ตลาดจากการเปิดเสรีทางการค้าสำหรับ SMEs (กรณีศึกษา: FTA อาเซียน-สหภาพยุโรป)**, น. 2-4 - 2-5;

ไม่ใช่ประเภทเดียวกัน อีกทั้ง สินค้าจากไทยหลายชนิดมีราคาที่ต่ำกว่า อย่างไรก็ตาม หากแยกเปรียบเทียบตามชนิดสินค้า พบว่า ไทยเสียเปรียบการค้าบางรายการในอุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมยานยนต์ และอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มนั้น มีสินค้าหลายรายการที่มีความอ่อนไหว โดยนอกเหนือจากผลของการยกเลิกกำแพงภาษีระหว่างสมาชิกเก่าและสมาชิกใหม่ของสหภาพยุโรปแล้ว ยังเป็นผลจากการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศที่มีมูลค่าสูงขึ้นและวัตถุดิบหลายชิ้นจัดอยู่ในประเภทสินค้าต้องห้ามภายใต้กฎระเบียบต่างๆ ของสหภาพยุโรปอีกด้วย[11]

นอกจากนั้น ยังพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการส่งออกของไทย คือ อำนาจซื้อของประชาชนในสหภาพยุโรป และคุณภาพของสินค้า ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อสินค้าบางรายการของไทย เช่น สินค้าจากอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม และสินค้าเครื่องรับโทรทัศน์ในอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โดยสมาชิกสหภาพยุโรปมองว่าสินค้าดังกล่าวยังจัดอยู่ในประเภทสินค้าด้อย (inferior goods)

สำหรับความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดสหภาพยุโรปนั้น จะอยู่ในด้านของอุตสาหกรรม อันได้แก่ อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมยางและผลิตภัณฑ์ยาง อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ อุตสาหกรรมรองเท้า และอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้[12]

1. *อุตสาหกรรมอาหาร* แม้ราคาอาหารทะเลจำพวกปลาของไทยจะมีแนวโน้มสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับราคาเฉลี่ยของสมาชิกสหภาพยุโรปใหม่ แต่ยังสามารถส่งออกได้มาก เนื่องจากสินค้ามีคุณภาพดีกว่าและขนาดของตลาดสหภาพยุโรปใหญ่ขึ้น ส่วนอาหารทะเลจำพวกที่ไม่ใช่ปลามีแนวโน้มที่จะส่งออกได้มากขึ้นเช่นกัน
2. *อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์* ในกลุ่มสินค้าแผงวรจรไฟฟ้า ราคาสินค้าของไทยโดยเปรียบเทียบกับราคาเฉลี่ยของสมาชิกใหม่สูงขึ้น อันเป็นผลมาจากการปรับลดอัตราภาษีนำเข้าของสมาชิกใหม่ ส่งผลให้ปริมาณการส่งออกและความสามารถในการแข่งขันของไทยลดลง
3. *อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน* ไทยมีความได้เปรียบกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปเดิมในสินค้าประเภทยานยนต์ทั้งหมด แต่เสียเปรียบประเทศสมาชิกใหม่ในสินค้าบางชนิด เช่น จักรยานที่ไม่มีมอเตอร์ และส่วนประกอบที่ทำด้วยอลูมิเนียม ทั้งนี้ สินค้าส่วนใหญ่จากไทยเป็นคนละชนิดกับสินค้าที่ผลิตได้จากสมาชิกใหม่ จึงมีแนวโน้มจะไม่ส่งผลกระทบต่อการส่งออกของไทยในอุตสาหกรรมนี้มากนัก

---

[11] นิธินันท์ วิศเวศวร และคณะ, **การขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรปครั้งที่ 5 และผลกระทบที่จะมีต่อเศรษฐกิจไทย**, บทคัดย่อ.

[12] รายละเอียดเกี่ยวการศึกษาผลกระทบในแต่ละอุตสาหกรรมที่มีต่อไทย ดู นิธินันท์ วิศเวศวร และคณะ, **เพิ่งอ้าง**, บทที่ 6 (น. 102-220) บทที่ 7 (น. 230-252) และ บทที่ 8 (น. 253-269).

4. *อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม* ประสบปัญหาเกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขันสูงมากหลังจากการขยายสมาชิกภาพ เพราะไทยเสียเปรียบกลุ่มประเทศสมาชิกใหม่ในหลายปัจจัย เช่น โครงสร้างต้นทุนที่สูงกว่าจากการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ บุคลากรที่ยังขาดความรู้ในการนำเอาวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการผลิต และนโยบายเกี่ยวกับเคมีภัณฑ์และของเสีย เป็นต้น
5. *อุตสาหกรรมยางและผลิตภัณฑ์ยาง อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ อุตสาหกรรมรองเท้า และอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง* ประเทศไทยยังคงได้เปรียบกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปเดิมและกลุ่มสมาชิกใหม่ในสินค้าแทบทุกชนิด ขนาดตลาดที่ใหญ่ขึ้นจากการขยายจำนวนสมาชิกของสหภาพยุโรปจึงมีแนวโน้มที่จะส่งผลดีต่อปริมาณการส่งออกของไทยในอุตสาหกรรมเหล่านี้

อย่างไรก็ตาม โครงการวิจัยนี้ได้พบว่า ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงว่าด้วยกฎระเบียบและมาตรการทางการค้าจากการขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรป โดยเฉพาะมาตรการที่มีผลต่อการส่งออกในหลายอุตสาหกรรม เช่น มาตรการชิ้นส่วนประกอบและอุปกรณ์พาหนะในอุตสาหกรรมยานยนต์ ระเบียบว่าด้วยการเคมีภัณฑ์กับการผลิตในอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น รองเท้า เสื้อผ้า ฯลฯ นโยบายเศษเหลือทิ้ง ระเบียบว่าด้วยข้อกำหนดในการออกแบบสินค้าที่ใช้พลังงานเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น มาตรการที่เข้มงวดขึ้นนี้เป็นการสร้างภาระต้นทุนให้กับอุตสาหกรรมไทยและทำให้ขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยในสหภาพยุโรปลดลง ทำให้ประเทศไทยต้องปรับตัว โดยแนวทางที่รัฐบาลไทยอาจใช้สำหรับการปรับตัวของภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ การส่งเสริมพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพ หลากหลาย และแตกต่างในสายตาของผู้บริโภค (product differentiation) และการช่วยดูแลให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ประกอบการเกี่ยวกับมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเวลาที่เหมาะสม[13]

กล่าวโดยสรุป การขยายรับสมาชิกที่ทำให้ตลาดภายในของสหภาพยุโรปมีขนาดใหญ่ขึ้นนั้น แม้จะไม่ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประเทศไทยในทางการค้า เพราะสินค้าจากไทยกับประเทศสมาชิกใหม่ส่วนใหญ่ไม่ใช่ประเภทเดียวกัน อีกทั้งสินค้าไทยมีราคาต่ำกว่า ทว่าประเทศไทยจำเป็นต้องปรับตัวต่อกฎระเบียบและมาตรการที่เคร่งครัดของสหภาพยุโรป ซึ่งในบางลักษณะอาจถือได้ว่าเป็น "อุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี" (non-tariff barriers: NTB) อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงและพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและได้มาตรฐานสากลนั้นย่อมส่งผลดีต่อไทยในการเข้าถึงตลาดผู้บริโภคที่มีกำลังซื้ออย่างสหภาพยุโรป เพื่อเป็นทางเลือกในการส่งออกนอกเหนือจากตลาดหลักเช่นสหรัฐฯ

[13] **เพิ่งอ้าง**, น. 43-53.

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป

ประเทศไทยและสหภาพยุโรป (ซึ่งในขณะนั้นยังเป็นประชาคมยุโรป) เริ่มต้นสถาปนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการขึ้น เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน ค.ศ. 1978 จากการที่ไทยและประชาคมยุโรป (EC) ลงนามในคำแถลงร่วมเกี่ยวกับการจัดตั้งคณะผู้แทนของสำนักงานคณะกรรมาธิการประชาคมยุโรป ณ กรุงเทพฯ และในวันที่ 19 มีนาคม ค.ศ. 1979 ไทยจึงได้ออกพระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานของประชาคมยุโรปและสำนักงานคณะกรรมาธิการประชาคมยุโรปในประเทศ[14] โดยช่วงแรกเริ่มนั้น สหภาพยุโรปเปิดสำนักงานคณะผู้แทนคณะกรรมาธิการกลุ่มประชาคมยุโรปประจำภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นการชั่วคราวขึ้นที่โรงแรมสยามอินเตอร์คอนทิเนนทัล ที่กรุงเทพฯ ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1979 ซึ่งเป็นช่วงเวลาตึงเครียดที่สุดในยุคสงครามเย็น เช่นเดียวกับสถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เวียดนามบุกเข้ายึดครองกัมพูชา สำนักงานคณะผู้แทนฯ ในขณะนั้นดูแลประเทศในภูมิภาคมากถึง 11 ประเทศ[15]

ต่อมาในปี ค.ศ. 1989 สำนักงานคณะผู้แทนฯ ได้ย้ายไปที่ทำการแห่งใหม่ ณ อาคารเคี่ยนหงวน 2 และในปัจจุบันสำนักงานคณะผู้แทนฯ ที่กรุงเทพฯ ดูแลประสานงานเพียง 4 ประเทศ คือ ไทย กัมพูชา ลาว และพม่า เนื่องจากสหภาพยุโรปได้เปิดสำนักงานคณะผู้แทนฯ ขึ้นที่ประเทศต่างๆ ทั่วภูมิภาค เพื่อให้สามารถทำงานอย่างใกล้ชิดกับประเทศผู้รับประโยชน์เหล่านี้และทำให้โครงการต่างๆ ดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ[16] ทั้งนี้ ประเทศไทยได้ยกระดับฐานะทางการทูตของเอกอัครราชทูตหัวหน้าสำนักงานคณะผู้แทนฯ ในปี ค.ศ. 1992 จากการยื่นสาสน์ตราตั้งต่อนายกรัฐมนตรีของไทย และเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายสาสน์ตราตั้งดังกล่าว[17]

ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ประเทศไทยได้ทำความตกลงกับสหภาพยุโรป เช่น ความตกลงสิ่งทอ (Bilateral Textile Agreement) ค.ศ. 1978-1982 และความตกลงมันสำปะหลัง ค.ศ. 1982 ความตกลงเหล่านี้ได้ทำกันต่อมาอีกหลายฉบับจนสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1994 เมื่อองค์การการค้าโลก (WTO) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1995 และได้รวมความตกลงดังกล่าวเข้ามาอยู่ภายใต้ระเบียบของ WTO[18] ทั้งนี้ความร่วมมือระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปยังเริ่มต้นขึ้นในลักษณะการรับความช่วยเหลือจากสหภาพยุโรปด้านการพัฒนาชนบท โดยสหภาพยุโรปสนับสนุนการปลูกพืชแบบผสมผสานและเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร เช่น การพัฒนาพืชถั่วพลูและการปลูกพืชทดแทน

---

[14] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, **อ้างแล้ว**.

[15] ได้แก่ บังกลาเทศ ภูฏาน อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย เนปาล ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ศรีลังกา และไทย

[16] "30 ปี สำนักงานคณะผู้แทนฯ," **EUtoday**, 34 (June 2009), pp. 10-13.

[17] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, **อ้างแล้ว**.

[18] กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, "ข้อมูลการค้าไทย-สหภาพยุโรป," ก.พ. 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เม.ย. 2553, จาก http://www.dtn.go.th/vtl_upload_file//1266916923375/EU-2010.pdf

มันสำปะหลังในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ต่อมาได้หันมามุ่งเน้นความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจเพื่อให้สอดรับกับการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของประเทศไทย จนกระทั่งในปี ค.ศ. 2003 ไทยได้แสดงความจำนงไม่ขอรับความช่วยเหลือในการพัฒนา เนื่องจากต้องการเปลี่ยนความสัมพันธ์ในลักษณะ "ผู้ให้-ผู้รับ" (donor - recipient) มาเป็น "หุ้นส่วนที่เท่าเทียม" (equal partner) บทบาทของสหภาพยุโรปจึงเปลี่ยนมามุ่งเน้นการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และหุ้นส่วนหารือเกี่ยวกับนโยบายด้านการพัฒนาที่สำคัญต่างๆ[19]

ในทัศนะของหัวหน้าคณะผู้แทนคณะกรรมาธิการยุโรปประจำประเทศไทยนั้น ประเทศไทยและสหภาพยุโรปมีความสัมพันธ์ที่ดี เปิดกว้าง และใกล้ชิดกัน แต่สามารถกระชับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นได้อีก ซึ่งสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายในศตวรรษที่ 21 คือ การสรุปความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือสหภาพยุโรป - ไทย (Partnership and Cooperation Agreement: PCA) และการปรับปรุงความตกลงระหว่างสหภาพยุโรปกับอาเซียนที่ใช้กันมาตั้งแต่ ค.ศ. 1980[20]

ในปัจจุบัน ประเทศไทยพยายามปรับบทบาทและกลยุทธ์ให้มีความสอดคล้องและเสริมสร้างความใกล้ชิดกับสหภาพยุโรป โดยมีเป้าหมายในการ (1) เป็นหุ้นส่วนที่สำคัญของสหภาพยุโรปในภูมิภาคเอเชีย (2) เป็นศูนย์กลางของสหภาพยุโรปในภูมิภาคเอเชียในด้านสำคัญ เช่น การผลิตทางอุตสาหกรรม การค้า สาธารณสุข เทคโนโลยีชีวภาพ SMEs การวิจัยและการพัฒนาและการลงทุนของสหภาพยุโรป (3) ลดปัญหาและอุปสรรคทางเศรษฐกิจและการค้าของไทยในตลาดสหภาพยุโรป และขยายส่วนแบ่งการตลาดของสินค้าส่งออกของไทยในสหภาพยุโรป รวมทั้งพิจารณาใช้ประโยชน์จากการจัดทำเขตการค้าเสรี ASEAN - EU (4) ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนต่อประชาชน และความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคม รวมทั้งสื่อมวลชน วงวิชาการ และความร่วมมือระดับท้องถิ่นกับท้องถิ่น (5) เสริมสร้างความร่วมมือกับสหภาพยุโรปในการพัฒนาและปฏิรูปเวทีและองค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งการมีท่าทีร่วมในประเด็นระหว่างประเทศ และ (6) ส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของไทยและความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเทศไทย

ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป มีกลไกการดำเนินความสัมพันธ์ ได้แก่[21]

1. การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสไทย - ประชาคมยุโรป (Thailand - EC Senior Official Meeting: Thai-EC SOM) ซึ่งจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยประธานของแต่ละฝ่ายเป็นระดับปลัดกระทรวง

2. การประชุมคณะทำงานด้านความร่วมมือไทย - คณะกรรมาธิการยุโรป (Thailand - EC Working Group on Cooperation) เป็นการประชุมระหว่างหน่วยงานไทยกับคณะผู้แทน

---

[19] "แนะนำเอกอัครราชทูตท่านใหม่," สัมภาษณ์ เอกอัครราชทูต David Lipman หัวหน้าคณะผู้แทนคณะกรรมาธิการยุโรปประจำประเทศไทย พม่า ลาว และกัมพูชา, **EUtoday**, 34 (June 2009), p. 3.

[20] **เพิ่งอ้าง.**

[21] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, **อ้างแล้ว**.

คณะกรรมาธิการยุโรปประจำประเทศไทย จัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง เพื่อรับทราบความคืบหน้าของโครงการความร่วมมือระหว่างไทยกับยุโรปที่ดำเนินการในประเทศไทย เช่น การส่งเสริมการค้า การลงทุน ความร่วมมือด้านการศึกษา และความร่วมมือด้านสาธารณสุข เป็นต้น

3. การจัดทำกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างไทยกับประชาคมยุโรป (Framework Agreement on Partnership and Cooperation between the Kingdom of Thailand and the European Community) เป็นความตกลงที่มีเนื้อหาครอบคลุมทุกมิติของความสัมพันธ์ อาทิ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม การค้าการลงทุน การศึกษาและวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พลังงาน การต่อต้านยาเสพติด และการต่อต้านการฟอกเงิน เป็นต้น

ทั้งนี้ สหภาพยุโรปจัดทำยุทธศาสตร์รายประเทศ (Country Strategy Paper) ฉบับที่ 2 ของประเทศไทย ระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007-2013 โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์จาก "ผู้ให้ - ผู้รับ" เป็น "หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา" ซึ่งจะมีประเด็นหลัก 2 ประเด็น ได้แก่ (1) การส่งเสริมทุกมิติของความสัมพันธ์ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ผ่านโครงการ Thailand - EC Cooperation Facility และ (2) การให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาไทย ผ่านโครงการ Erasmus Mundus[22]

สำหรับความสัมพันธ์ด้านการค้าระหว่างไทยกับสหภาพยุโรประหว่างปี ค.ศ. 2005-2009 การค้าระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปมีมูลค่าเฉลี่ยปีละ 3 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ ฝ่ายไทยได้ดุลการค้าเฉลี่ยปีละ 7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยในปี ค.ศ. 2009 ไทยได้ดุลการค้า 6,003.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ลดลงจากปีก่อน 3,055.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ไทยส่งออกไปสหภาพยุโรปเป็นมูลค่า 18,154.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ลดลงร้อยละ 22.4 จากปีที่ผ่านมา และไทยนำเข้าจากสหภาพยุโรปเป็นมูลค่า 12,150.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ลดลงร้อยละ 15.2 จากปีที่ผ่านมา โดยประเทศไทยมีแนวโน้มได้ดุลการค้าลดน้อยลง ตลอดจนอัตราการขยายตัวทางการค้าระหว่างกันและสัดส่วนการค้าของสหภาพยุโรปก็มีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบกับคู่ค้าอื่นๆ ของไทย[23]

ในภาพรวมของการค้าระหว่างไทยในกรอบของอาเซียนกับสหภาพยุโรปนั้น ในบรรดาสมาชิกอาเซียน ไทยเป็นคู่ค้าอันดับสามของสหภาพยุโรป โดยสหภาพยุโรปนำเข้าจากไทยเป็นมูลค่า 14.7 พันล้านยูโร ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 1.08 จากการนำเข้าทั้งหมดเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสินค้าไทยไม่ได้มีนัยสำคัญในตลาดสหภาพยุโรป แต่ตลาดสหภาพยุโรปเป็นตลาดสำคัญของไทยที่

---

[22] **เพิ่งอ้าง.**

[23] ข้อมูลจาก กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, "สรุปการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศคู่ค้าสำคัญ ปี 2552" และ "สรุปการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศคู่ค้าสำคัญ ปี 2550", สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เม.ย. 2553, จาก http://www.dtn.go.th/dtn/tradeinfo/trade_statistic_2.php?id_trade=2&mean=สรุปการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศคู่ค้าสำคัญ

รองรับสินค้าไทยถึงร้อยละ 14 ของการส่งออกทั้งหมด และเมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลในปี ค.ศ. 2005 มูลค่าสินค้าของไทยในสหภาพยุโรปเติบโตเพียงร้อยละ 1.37 ในขณะที่มูลค่าสินค้าของประเทศอื่นๆ ในอาเซียน เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และเวียดนาม มีอัตราเติบโตของมูลค่าสินค้าในตลาดสหภาพยุโรปสูงถึงร้อยละ 8.3, 12.3, 14.0 และ 23.1 ตามลำดับ[24]

สำหรับคู่ค้ารายประเทศในสหภาพยุโรปที่นำเข้าสินค้าของไทยมูลค่าสูงสุด 2 อันดับแรก ได้แก่ สหราชอาณาจักร 3.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และเยอรมนี 3.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่ประเทศสมาชิกที่ไทยมีส่วนแบ่งตลาดอยู่ในระดับสูงที่สุด คือ ไอร์แลนด์ ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 0.8 ส่วนประเทศอื่นๆ ที่ไทยมีส่วนแบ่งตลาดสูงกว่าอัตราเฉลี่ยประกอบด้วย สหราชอาณาจักร เช็ก ไซปรัส สเปน และฟินแลนด์ โดยมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 0.60, 0.56, 0.49, 0.48 และ 0.45 ตามลำดับ ส่วนประเทศอื่นๆ ที่ไทยมีส่วนแบ่งตลาดอยู่ใกล้เคียงกับอัตราเฉลี่ย ได้แก่ ฝรั่งเศส เดนมาร์ก เบลเยียม และเยอรมนี โดยมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 0.39, 0.38, 0.38 และ 0.37 ตามลำดับ[25]

อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบการนำเข้าสินค้าในรายประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปจากประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน ประเทศไทยติดอันดับหนึ่งในห้าในทุกประเทศ โดยประเทศที่นำเข้าจากไทยเป็นอันดับหนึ่ง ได้แก่ เบลเยียม ไซปรัส กรีซ ลัตเวีย โรมาเนีย และสวีเดน แต่ประเทศที่ไทยสูญเสียอันดับในการครองส่วนแบ่งตลาดอย่างชัดเจน ได้แก่ ออสเตรีย อิตาลี ลักเซมเบิร์ก ลิทัวเนีย โปรตุเกส สเปน และสวีเดน ส่วนประเทศที่ไทยสามารถพัฒนาตำแหน่งทางการค้าโดยเปรียบเทียบได้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ บัลแกเรีย เอสโตเนีย ลัตเวีย และโรมาเนีย ซึ่งล้วนแต่เป็นประเทศสมาชิกใหม่ของสหภาพยุโรป ส่วนประเทศที่ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงทิศทางอย่างชัดเจนและมีการพัฒนาขึ้นลงในแต่ละปี ได้แก่ เบลเยียม ไซปรัส เช็ก เดนมาร์ก ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี กรีซ ไอร์แลนด์ เนเธอร์แลนด์ โปแลนด์ และสหราชอาณาจักร โดยรวมนั้น อาจสรุปได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกันแล้ว ประเทศไทยมีตำแหน่งทางการค้าที่ดีขึ้นในประเทศสมาชิกใหม่ของสหภาพยุโรป แต่ในกรณีประเทศสมาชิกเดิมของสหภาพยุโรป ไทยได้สูญเสียตำแหน่งทางการค้าให้กับประเทศสมาชิกอื่นๆ ในอาเซียน[26]

เพื่อรักษาตำแหน่งทางการค้าของตนในสหภาพยุโรปเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกอื่นๆ ในอาเซียน ไทยได้ร่วมอยู่ในการเจรจาตกลงการค้าเสรีระหว่างอาเซียน - สหภาพยุโรป (ASEAN - EU FTA)[27] สำหรับท่าทีของไทยต่อเรื่องดังกล่าว สภาผู้แทนราษฎรมีมติเป็นเอกฉันท์เห็นชอบกรอบการเจรจาความตกลงการค้าเสรีดังกล่าวในเดือนมกราคม ค.ศ. 2008 โดยให้ไทย

---

[24] นิธินันท์ วิศเวศวร และคณะ, **โครงการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย เรื่อง การเข้าสู่ตลาดจากการเปิดเสรีทางการค้าสำหรับ SMEs (กรณีศึกษา: FTA อาเซียน-สหภาพยุโรป)**, น. 2-5 - 2-6.

[25] **เพิ่งอ้าง**, น. 2-14.

[26] **เพิ่งอ้าง**, น. 2-15 - 2-16.

[27] รายละเอียดเกี่ยวกับการเจรจาความตกลงการค้าเสรีอาเซียน - สหภาพยุโรป (ASEAN - EU FTA) ดูในส่วนถัดไป

เจรจาในลักษณะภูมิภาคต่อภูมิภาคเท่านั้น ดังนั้น หากสหภาพยุโรปจะกดดันให้ไทยเจรจาเกินกรอบดังกล่าวคงเป็นไปได้ยาก เนื่องจากไทยจะต้องกลับไปดำเนินการขอความเห็นชอบจากสภาฯ อีกครั้ง" ในการเจรจา FTA นี้ ไทยมีวัตถุประสงค์ในการขยายโอกาสการส่งออกสินค้าและบริการของไทย รวมทั้งโอกาสในการลงทุนทำธุรกิจของผู้ประกอบการไทยในสหภาพยุโรป ในทางกลับกันเพื่อให้ผู้บริโภคของไทยได้ใช้สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ โดยส่งเสริมให้มีการลงทุนจากต่างชาติในภาคการผลิตและบริการ ซึ่งจะทำให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการพัฒนาขีดความสามารถของการส่งออกของไทย กรอบการเจรจาที่สภาฯ เห็นชอบครอบคลุมหัวข้อการเจรจา 17 ประเด็น ได้แก่ การค้าสินค้า พิธีการศุลกากร กฎแหล่งกำเนิดสินค้า มาตรการปกป้องและมาตรการเยียวยาด้านการค้า มาตรการสุขอนามัย อุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า การค้าบริการ การลงทุน การระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐ ความร่วมมือและการอำนวยความสะดวกทางการค้า ทรัพย์สินทางปัญญา พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การจัดซื้อโดยรัฐ ความโปร่งใส การแข่งขัน สิ่งแวดล้อม และแรงงาน[28]

การเจรจาฯ ระหว่างอาเซียน - สหภาพยุโรป ยังมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์ในภาพรวมสูงสุดกับประเทศ โดยคำนึงถึงระดับการพัฒนา ระยะเวลาในการปรับตัว รวมถึงมาตรการรองรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เช่น ความพร้อมของกฎหมายภายใน การปรับตัวของภาคธุรกิจ ตลอดจนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) รายการสินค้าและบริการของไทยที่มีศักยภาพในการส่งออกและมีความพร้อมในการเปิดเสรีทางการค้ากับกลุ่มสหภาพยุโรป ประกอบด้วยสินค้าเกษตร สินค้าอุตสาหกรรม และกลุ่มบริการ กล่าวคือ

1. *สินค้าเกษตร* ได้แก่ ยางพารา ข้าว ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง น้ำตาลทราย กุ้งสดแช่เย็น/แช่แข็ง ไก่แปรรูป ผักผลไม้สดและกระป๋อง/แปรรูป อาหารทะเลสดและกระป๋อง/แปรรูป กล้วยไม้ เครื่องเทศและสมุนไพร กาแฟ ข้าวโพด สิ่งปรุงรส เส้นก๋วยเตี๋ยว/บะหมี่สำเร็จรูป
2. *สินค้าอุตสาหกรรม* ได้แก่ สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม รองเท้าและผลิตภัณฑ์หนัง อัญมณี เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ยานยนต์และส่วนประกอบ อัญมณีและเครื่องประดับ เม็ดพลาสติก เคมีภัณฑ์ เครื่องปรับอากาศ เสื้อผ้าสำเร็จรูป เฟอร์นิเจอร์ รองเท้า และผลิตภัณฑ์เซรามิก
3. *กลุ่มบริการ* ได้แก่ นวดแผนโบราณ ร้านอาหารไทย พ่อครัว สปาและบริการสุขภาพ บริหารจัดการธุรกิจโรงแรม สถาปนิก วิศวกรรม บริการจัดแสดงสินค้า[29] โดยผลการศึกษาวิจัยชิ้นหนึ่งระบุว่า ประเทศไทยจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเปิดเสรีสินค้าและบริการ หากประสบความสำเร็จในการเจรจาการค้าเสรีอาเซียน-สหรัฐฯ และอาเซียน-

[28] นิธินันท์ วิศเวศวร และคณะ, **โครงการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย เรื่อง การเข้าสู่ตลาดจากการเปิดเสรีทางการค้าสำหรับ SMEs (กรณีศึกษา: FTA อาเซียน-สหภาพยุโรป)**, น. 5-10 - 5-17.

[29] **เพิ่งอ้าง**, น. 5-16, สรุปจาก การรับทราบความคืบหน้าของการจัดทำการตกลงการค้าเสรีอาเซียน-สหภาพยุโรป ครั้งที่ 1/2551 วันพุธที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2008 ณ กระทรวงพาณิชย์

ญี่ปุ่น ในช่วงเวลาเดียวกัน โดยแรงงานมีฝีมือและไม่มีฝีมือสามารถได้รับการค่าจ้างเพิ่มขึ้นสูงสุดได้ถึงร้อยละ 4.77 และ 3.67 ตามลำดับ ในปี ค.ศ. 2019[30]

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญระหว่างรอผลการเจรจาความตกลงการค้าเสรีอาเซียน - สหภาพยุโรป คือ การให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) โดยโครงการ GSP นั้นเกิดขึ้นนับแต่ ค.ศ. 1971 และถือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการค้าของสหภาพยุโรปที่มีวัตถุประสงค์ในเชิงการพัฒนา มีเป้าหมายสำคัญ คือ การช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาให้ได้รับประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะในการเชื่อมโยงการค้าและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งไทยได้ประโยชน์จากสิทธิพิเศษฯ ของประชาคมยุโรปมากกว่าร้อยละ 40 ของการใช้สิทธิ GSP ทั้งหมดในช่วงปี ค.ศ. 1987 - 1989 มากกว่าประเทศอื่นๆ เช่น สหรัฐฯ และญี่ปุ่น ที่ใช้สิทธิดังกล่าวเพียงร้อยละ 25 และ 21 ตามลำดับ[31]

สำหรับการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) แก่ประเทศกำลังพัฒนาในปัจจุบัน จะมีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2009 ถึง 31 ธันวาคม ค.ศ. 2011 โดยอยู่ภายใต้แนวทางการดำเนินการ (guideline) ของระบบ GSP ในระยะเวลา 10 ปี (ค.ศ. 2006 - 2015) ซึ่งคณะกรรมาธิการฯ ออกเอกสารดังกล่าวเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2004[32] โดยมีเป้าประสงค์ใหม่ๆ ได้แก่ การให้สิทธิประโยชน์กับประเทศที่มีความต้องการมากที่สุด การขยายรายการสินค้าภายใต้ GSP ให้ครอบคลุมรายการที่เป็นที่ต้องการของประเทศกำลังพัฒนา การสร้างความโปร่งใสและมีเสถียรภาพในการตัดสิทธิ GSP และการริเริ่มให้มีมาตรการจูงใจเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนและธรรมาภิบาล[33]

สำหรับสิทธิ GSP ของประเทศไทยในช่วงปี ค.ศ. 2009 - 2011 นั้น จะอยู่ภายใต้ประเภทสิทธิพิเศษทั่วไป (General Arrangement) โดยไทยถูกตัดสิทธิ GSP 1 กลุ่มสินค้า คือ กลุ่มสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับ แต่ได้รับคืนสิทธิ GSP 1 กลุ่มสินค้า คือ กลุ่มยานพาหนะและอุปกรณ์การขนส่งที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถูกตัดสิทธิไปในปี ค.ศ. 2006-2008 ทั้งนี้ กลุ่มสินค้ายานยนต์นับว่าเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญต่อการส่งออกของไทยไปยังสหภาพยุโรป ที่สำคัญ คือ ไทยสามารถใช้กฎว่าด้วย

---

[30] นิธินันท์ วิศเวศวร, "เศรษฐกิจของสหภาพยุโรปและความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศไทย," น. 88-89; นิธินันท์ วิศเวศวร และคณะ, **โครงการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย เรื่อง การเข้าสู่ตลาดจากการเปิดเสรีทางการค้าสำหรับ SMEs (กรณีศึกษา: FTA อาเซียน-สหภาพยุโรป)**, น. 3-6 - 3-10, อ้างจาก Houssein Boumellassa, Yvan Decreux and Lionel Fontagné, "Economic Impact of a Potential Free Trade Agreement (FTA) Between the European Union and ASEAN," Report prepared for the CEPII-CIREM for Commission of the European Union, Directorate-General for Trade, 2006.

[31] สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์, ชุมพร ปัจจุสานนท์ และ สุรพล เหลี่ยมสูงเนิน, "ยุโรปตลาดเดียว 1992: มิติการค้าและการลงทุนสำหรับประเทศไทย," **วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์**, 8:4 (ธันวาคม 2533), น. 149-150.

[32] European Commission, "Developing Countries, International Trade and Sustainable Development: The Function of the Community's Generalised System of Preferences (GSP) for the Ten-year Period from 2006 to 2015," **COM(2004) 461 final**, 7 July 2004.

[33] สำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์, "GSP ของสหภาพยุโรป ค.ศ. 2009-2011," ใน สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์, **กรองยุโรปเพื่อไทย Business Edition ฉบับปี 2551** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), น. 38-39.

แหล่งกำเนิดสินค้าแบบสะสมของอาเซียน และถ้าไทยสามารถบรรลุความตกลงเขตการค้าเสรีกับสหภาพยุโรปในกรอบของอาเซียน - สหภาพยุโรป สิทธิดังกล่าวจะกลายเป็นความตกลงที่มีความแน่นอนและต่อเนื่องภายใต้สิทธิประโยชน์บนพื้นฐานของการให้แบบต่างตอบแทน[34]

สหภาพยุโรปได้จัดทำความกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป (PCA) คู่ขนานไปกับการเจรจาจัดทำความตกลงการเปิดเสรีทางการค้ากับอาเซียนโดยรวม การเจรจาจัดทำร่างความตกลง PCA นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์และส่งเสริมความร่วมมือในสาขาต่างๆ ที่ทั้งสองฝ่ายให้ความสำคัญ โดยสหภาพยุโรปได้เจรจาจัดทำความตกลง PCA ในลักษณะทวิภาคีกับบางประเทศในอาเซียนที่สหภาพยุโรปเห็นว่ามีระดับการพัฒนาที่ดีระดับหนึ่ง เพื่อให้เป็นอีกแนวทางในการขยายและเพิ่มความสัมพันธ์อย่างรอบด้านกับประเทศนั้นๆ นอกจากประเทศไทยแล้ว สหภาพยุโรปยังได้จัดทำกรอบความตกลง PCA กับอินโดนีเซีย (มีข้อสรุปผลการเจรจาแล้ว) สิงคโปร์ (กำลังดำเนินการ) และเวียดนาม (กำลังดำเนินการ) เป็นต้น[35]

ความตกลงดังกล่าวนับเป็นพื้นฐานในการปรึกษาหารือและเพิ่มพูนความร่วมมือที่ครอบคลุมประเด็นอย่างกว้างขวางหลากหลาย อาทิ การค้า การลงทุน การศึกษาและวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การต่อต้านการค้ายาเสพติด การก่อการร้าย ความมั่นคงด้านพลังงาน สาธารณสุข คมนาคม สิทธิมนุษยชน ความยุติธรรม การพัฒนาความสามารถของผู้ประกอบการ ฯลฯ ทั้งนี้ PCA มีความสำคัญสำหรับสหภาพยุโรปในการนำมาใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการเจรจากับประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศ หากผลการเจรจาความตกลงการค้าเสรีอาเซียน - สหภาพยุโรปในระดับภูมิภาคต่อภูมิภาคไม่เป็นผลสำเร็จ อีกประเด็นหนึ่ง คือ การเจรจาในประเด็นอื่นๆ ที่มิใช่การค้าจะได้รับการบรรจุอยู่ภายใต้กรอบ PCA โดยความสัมพันธ์ในเชิงกฎหมายระหว่างกรอบการค้าเสรี และ PCA หรือข้อตกลงความร่วมมืออื่นๆ นั้น จะต้องได้รับการตัดสินใจจากคู่เจรจาก่อนที่จะสรุปความตกลง ทั้งนี้ ไทยและสหภาพยุโรปได้เริ่มการเจรจา PCA นับแต่ปี ค.ศ. 2006 โดยการเจรจาจัดขึ้นระหว่างที่กรุงเทพฯ และที่บรัสเซลส์ แต่ในปัจจุบันยังไม่มีข้อสรุปและยังมิได้มีการลงนามความตกลง PCA ระหว่างกัน ทั้งนี้ฝ่ายไทยจะต้องนำความตกลงนี้เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ตามมาตรา 190 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (ค.ศ. 2007) เพื่อให้ความเห็นชอบก่อนการลงนาม[36]

---

[34] **เพิ่งอ้าง**, น. 43-44.

[35] นิธินันท์ วิศเวศวร และคณะ, **โครงการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย เรื่อง การเข้าสู่ตลาดจากการเปิดเสรีทางการค้าสำหรับ SMEs (กรณีศึกษา: FTA อาเซียน-สหภาพยุโรป)**, น. 5-34 - 5-35. (ทัศนะของเอกอัครราชทูตและหัวหน้าคณะผู้แทนไทยประจำประชาคมยุโรป ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม)

[36] **เพิ่งอ้าง**, น. 5-34 - 5-35.

ความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือสหภาพยุโรป - ไทย (PCA) และความตกลงการค้าเสรีอาเซียน - สหภาพยุโรปนี้ จะเป็นกรอบและกลไกในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหภาพยุโรปได้อย่างรอบด้าน โดยในการเจรจานั้น ทั้งสองฝ่ายควรคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันและความพร้อมของแต่ละฝ่ายเพื่อให้สามารถบรรลุในประเด็นที่ตกลงกันไว้ได้[37]

ในโอกาสที่นาง Benita Ferrero - Waldner กรรมาธิการยุโรปด้านการต่างประเทศในขณะนั้นเดินทางเยือนประเทศไทยเป็นครั้งแรกระหว่างวันที่ 23 - 25 พฤษภาคม ค.ศ. 2009 โดยได้เข้าพบกับนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีของไทย เพื่อหารือเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปกับประเทศไทยด้านเศรษฐกิจและการเมือง รวมถึงประเด็นประเทศพม่า[38] นายกรัฐมนตรีของไทยได้ย้ำจุดยืนว่าประเทศไทยมีความพร้อมที่จะทำงานอย่างใกล้ชิดกับสหภาพยุโรปในฐานะหุ้นส่วนทั้งในลักษณะทวิภาคีและในบริบทภูมิภาค และรัฐบาลไทยพร้อมแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองโดยรับฟังความเห็นจากทุกฝ่ายเพื่อสร้างความสมานฉันท์และแก้ไขปัญหาอย่างสันติวิธีบนพื้นฐานของหลักนิติธรรม นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายได้หารือเกี่ยวกับประเด็นการทำความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือ (PCA) และวิกฤตการณ์การเงินระดับโลกในปัจจุบัน[39] ต่อจากนั้นกรรมาธิการยุโรปด้านการต่างประเทศได้เดินทางเข้าร่วมประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ ASEM ครั้งที่ 9 ที่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม ระหว่างวันที่ 25 - 26 พฤษภาคม และการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียน - สหภาพยุโรป (AEMM) ครั้งที่ 17 ที่กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ระหว่างวันที่ 27 - 28 พฤษภาคม โดยในการประชุม AEMM นี้ ที่ประชุมได้ออกแถลงการณ์ร่วม (Joint Co-Chairman's Statement) ซึ่งมีหลายประเด็นเกี่ยวข้องกับที่ได้หารือกับประเทศไทยในฐานะที่ไทยเป็นประธานอาเซียน[40]

---

[37] "มุมมองไทยจากยุโรป," สัมภาษณ์ นายพิศาล มาณวพัฒน์ เอกอัครราชทูตและหัวหน้าคณะผู้แทนไทยประจำประชาคมยุโรป ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม, **EUtoday**, 34 (June 2009), p. 15.

[38] "กรรมาธิการเฟอร์เรโร-วาลด์เนอร์เยือนไทย," สรุปข่าว, **EUtoday**, 34 (June 2009), p. 17.

[39] Government Spokesman Bureau, Foreign Relations Division, "Commissioner Benita Ferrero-Waldner, EU Commissioner for External Relations and Neighborhood Policy, called on the Prime Minister," **Royal Thai Government News Center**, 26 May 2009, Retrieved 10 October 2009, from http://media.thaigov.go.th/pageconfig/viewcontent/viewcontent1e.asp?pageid=472&directory=1944&contents=31746

[40] ดู ASEAN Secretariat, "Joint Co-Chairman's Statement on the 17th ASEAN-EU Ministerial Meeting (AEMM)," Phnom Penh, Cambodia, 27-28 May 2009, Retrieved 10 October 2009, from http://www.aseansec.org/JC-17AEMM.pdf

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับยุโรป: อาเซียนกับสหภาพยุโรป และการประชุมเอเชีย - ยุโรป

ประเทศไทยในฐานะสมาชิกอาเซียนได้มีความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรปทั้งในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรป และการประชุมเอเชีย-ยุโรปนับแต่ปลายศตวรรษที่ 20 โดยความสัมพันธ์ทั้งสองรูปแบบนี้ได้พัฒนาขึ้นจากการที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเริ่มทวีความสำคัญขึ้นภายหลังทศวรรษ 1970 โดยสหภาพยุโรปได้เริ่มเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ด้วยการทำความตกลงการค้าและความร่วมมือ (trade and cooperation agreement) และได้พัฒนายุทธศาสตร์ต่อเอเชียในปี ค.ศ. 1994 และยุทธศาสตร์ต่ออาเซียนในปี ค.ศ. 1996 ทว่าความสัมพันธ์ในช่วงต้นระหว่างสองฝ่ายนั้นยังมีลักษณะ "อสมมาตร" กล่าวคือ สหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกที่รวมตัวกันอย่างเป็นเอกภาพมุ่งดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศในเอเชียตะวันออกเป็นรายประเทศ

ในปัจจุบันเมื่ออาเซียนได้พัฒนาความเป็นสถาบันและมีสภาพบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศมากขึ้นย่อมจะมีส่วนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรปเริ่มพัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคต่อภูมิภาคมากขึ้น ตามแผนปฏิบัติการที่จัดทำขึ้นในปี ค.ศ. 2007 พร้อมกันนั้นสหภาพยุโรปได้เจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับอาเซียน แม้ต่อมาจะเปลี่ยนเป็นการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปกับสมาชิกอาเซียนเป็นรายประเทศก็ตาม

ส่วนในการประชุมเอเชีย-ยุโรป ซึ่งเป็นเวทีหารือในระดับกว้างนั้น นับว่ามีความสำคัญต่ออาเซียนและประเทศสมาชิก โดยในปัจจุบันเลขาธิการอาเซียนสามารถเข้าร่วมประชุมในฐานะผู้แทนของสำนักเลขาธิการฯ นอกจากนั้นการที่เวทีการประชุมเอเชีย-ยุโรปมีลักษณะเปิดกว้างขึ้นทำให้ประเทศไทยและสมาชิกอาเซียนสามารถร่วมหารือกับคู่เจรจาของตน เช่น จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย รวมถึงสหภาพยุโรปและประเทศสมาชิก และที่จะเข้าร่วมการประชุมในอนาคต ได้แก่ รัสเซีย และออสเตรเลีย เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างยุโรปกับเอเชีย และหารือร่วมกันเกี่ยวกับประเด็นระดับโลก

- อาเซียนกับสหภาพยุโรป (ASEAN-EU)

ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรปเริ่มต้นอย่างไม่เป็นทางการในปี ค.ศ. 1972 เมื่อประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) เป็นคู่เจรจาแรกที่สถาปนาความสัมพันธ์ผ่านคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานของอาเซียน (Special Coordinating Committee of ASEAN: SCCAN) และต่อมาได้สถาปนาความสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการระหว่างการประชุมรัฐมนตรีในปี ค.ศ. 1977 โดยที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนสมัยพิเศษที่มะนิลาได้เสนอให้อาเซียนสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างคณะมนตรี (Council of Ministers) ของประชาคมเศรษฐกิจยุโรป

และคณะกรรมการผู้แทนถาวร (Committee of Permanent Representatives: COREPER) โดยจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานของอาเซียนประจำกรุงบรัสเซลส์ (ASEAN Brussels Committee: ABC) ซึ่งประกอบด้วยเอกอัครราชทูตของประเทศสมาชิกอาเซียนประจำประชาคมยุโรป โดยเป้าหมายแรกนั้นเพื่อหาทางป้องกันและลดนโยบายการกีดกันทางการค้าของประเทศในประชาคมเศรษฐกิจยุโรปที่มีมากขึ้น[41]

ทั้งสองฝ่ายได้จัดการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียน-ประชาคมยุโรป (ASEAN-EC Ministerial Meeting: AEMM) ขึ้นเป็นครั้งแรก ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1978 ที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม โดยการริเริ่มของนาย Hans-Dietrich Genscher รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศเยอรมันที่เสนอต่อนายอุปดิศร์ ปาจรียางกูร รัฐมนตรีต่างประเทศไทยและประธานคณะกรรมการประจำอาเซียน (ASEAN Standing Committee: ASC) ต่อมาในการประชุมระดับรัฐมนตรี (AEMM) ครั้งที่ 2 ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1980 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ทั้งสองฝ่ายได้พัฒนาความสัมพันธ์ให้มีลักษณะเป็นสถาบันมากขึ้นด้วยการลงนามในความตกลงความร่วมมือระหว่างประชาคมยุโรปกับอาเซียน ค.ศ. 1980 (EC-ASEAN Cooperation Agreement 1980) โดยมีวัตถุประสงค์ครอบคลุมความร่วมมือทางการค้า เศรษฐกิจ และวิชาการ ทั้งนี้ความตกลงดังกล่าวได้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือ (Joint Cooperation Committee: JCC) เพื่อเป็นกลไกหลักในการติดตามความร่วมมือระหว่างกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรปกระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 1994 ในการประชุมระดับรัฐมนตรี (AEMM) ครั้งที่ 11 ที่เมืองคาร์ลสรูห์ ประเทศเยอรมนี ซึ่งได้มีการหารือกันอย่างเปิดเผยและเปิดกว้าง โดยที่ประชุมได้ตกลงจัดตั้งคณะผู้ทรงคุณวุฒิ (Eminent Persons Group: EPG) เฉพาะกิจขึ้นประกอบด้วยสมาชิกจากทั้งสองฝ่าย เพื่อพัฒนาแนวทางที่ครอบคลุมความสัมพันธ์อาเซียนกับสหภาพยุโรปทั้งในด้านการเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายในปี ค.ศ. 2000 และในอนาคต ความพยายามดังกล่าวได้รับการผลักดันอย่างต่อเนื่องทั้งในการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส (SOM) อาเซียนกับสหภาพยุโรปครั้งแรกที่สิงคโปร์ ในปี ค.ศ. 1995 การประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือ (JCC) อาเซียนกับสหภาพยุโรปครั้งที่ 12 ที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1995 และการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส ครั้งที่ 2 ที่กรุงดับลิน ประเทศไอร์แลนด์ ในปี ค.ศ. 1996 เป็นต้น

การประชุมเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่ายุโรปตระหนักถึงความสำคัญทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจของอาเซียนและภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก ตามยุทธศาสตร์ในเอกสาร "Towards a New Asia

[41] สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรปในเนื้อหาส่วนนี้ ดู ASEAN Secretariat, "ASEAN-European Union Dialogue," Retrieved 6 October 2009, from http://www.aseansec.org/5612.htm และดูเพิ่มเติมใน Clive Archer, **The European Union** (London: Routledge, 2008), pp. 103-107.

Strategy" ปี ค.ศ. 1994[42] สำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอาเซียนแล้ว สหภาพยุโรปได้ออกเอกสาร "Creating a New Dynamic in EU-ASEAN Relations" ในปี ค.ศ. 1996[43] ซึ่งเป็นการเน้นย้ำยุทธศาสตร์ใหม่ของสหภาพยุโรปต่อเอเชียและการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับอาเซียนในฐานะองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของนโยบายต่อเอเชีย โดยถือว่าอาเซียนนั้นเป็นคู่เจรจาทางการเมืองที่สำคัญและเป็นตัวขับเคลื่อนการหารือร่วมกันระหว่างเอเชียกับยุโรป ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะตามรายงานของคณะผู้ทรงคุณวุฒิ (EPG) ได้ถูกรวมเข้าไปอยู่ในเอกสารดังกล่าว

ต่อมาในปี ค.ศ. 2003 สหภาพยุโรปได้ออกเอกสารยุทธศาสตร์ใหม่ต่ออาเซียนในชื่อว่า "A New Partnership with South East Asia"[44] โดยมีวัถตุประสงค์เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยแนวทางที่ยืดหยุ่น (flexible approach) เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995-2003 ไม่ราบรื่นเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เต็มศักยภาพ สำหรับยุทธศาสตร์ดังกล่าว คณะกรรมาธิการยุโรปได้กำหนดสาระสำคัญไว้ 6 ประเด็น คือ (1) การสนับสนุนให้เกิดเสถียรภาพในภูมิภาคและการต่อต้านการก่อการร้าย[45] (2) การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน หลักประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล (3) ความร่วมมือด้านยุติธรรมและกิจการภายใน (4) การสร้างพลวัตให้กับความสัมพันธ์ด้านการค้าและการลงทุนตามแผนปฏิบัติการด้านการค้ากับอาเซียนที่เรียกว่า Trans-Regional EU-ASEAN Trade Initiative (TREATI)[46] (5) การสนับสนุนการพัฒนาของประเทศที่มีความมั่งคั่งน้อยกว่า และ (6) การขยายการหารือและความร่วมมือเฉพาะสาขา เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การศึกษา และพลังงาน การพัฒนาความสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และกลุ่มประเทศอาเซียนให้แข็งแกร่งขึ้นตามประเด็นเหล่านี้ สหภาพยุโรปมีเป้าหมายในการถ่วงดุลอำนาจในภูมิภาคกับจีนและอินเดียที่เศรษฐกิจกำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว[47]

---

[42] European Commission, "Towards a New Asia Strategy," **COM(1994) 314 final**, 13 July 1994 เอกสารนี้เป็นการกำหนดภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างยุโรปกับเอเชีย ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประชุมเอเชีย-ยุโรป (Asia Europe Meeting: ASEM) ในส่วนถัดไป

[43] European Commission, "Creating a New Dynamic in EU-ASEAN Relations," **COM(1996) 314 final**, 3 July 1996.

[44] European Commission, "A New Partnership with South East Asia," **COM(2003) 399 final**, 9 July 2003

[45] สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้ายนั้น อาเซียนและสหภาพยุโรปได้รับรองเอกสาร ASEAN-EU Joint Declaration on Cooperation to Combat International Terrorism ในการประชุมระดับรัฐมนตรีครั้งที่ 14 ที่กรุงบรัสเซลส์ เมื่อวันที่ 27 มกราคม ค.ศ. 2003

[46] ความริเริ่ม TREATI เป็นแผนขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการค้าระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรป เพื่อให้เกิดประโยชน์โดยรวมที่ชัดเจนต่อทั้งสองฝ่าย และอาจนำไปสู่การจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างกันในอนาคต โดยอยู่บนเงื่อนไขของการเจรจาการค้ารอบโดฮาขององค์การการค้าโลก (WTO)

[47] ทีมงานไทยยุโรป.เน็ต, "สภายุโรปมองอาเซียน," ใน สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์, **กรองยุโรปเพื่อไทย** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), น. 50-51.

การประชุม AEMM ครั้งที่ 15 ที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย ในปี ค.ศ. 2005 ที่ประชุมตระหนักถึงความจำเป็นของการมีส่วนร่วมในการเจรจาหารือเชิงนโยบายเป็นรายสาขาในระดับภูมิภาค (regional sectoral policy dialogue) นอกเหนือจากด้านการค้า โดยที่ประชุมได้ให้การรับรองหลักการของ Regional EU-ASEAN Dialogue Instrument (READI) ซึ่งเป็นกลไกการหารือในเรื่องอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการค้าโดยตรง[48]

ต่อมาในการประชุม AEMM ครั้งที่ 16 ที่เมืองนูเรมเบิร์ก ประเทศเยอรมนี เมื่อวันที่ 15 มีนาคม ค.ศ. 2007 ถือเป็นโอกาสครบรอบ 30 ปี ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรป[49] ที่ประชุมได้ออกปฏิญญานูเรมเบิร์ก (Nuremberg Declaration on an EU-ASEAN Enhanced Partnership)[50] และในเดือนพฤศจิกายน ปีเดียวกัน ทั้งสองฝ่ายได้จัดการประชุมสุดยอดผู้นำขึ้นเป็นครั้งแรกที่สิงคโปร์ เพื่อฉลองวาระการครบรอบดังกล่าว ในการประชุมนี้ได้มีการออกปฏิญญาร่วม (Joint Declaration of the ASEAN-EU Commemorative Summit)[51] และแผนปฏิบัติการในการดำเนินการตามปฏิญญานูเรมเบิร์ก (Plan of Action to Implement the Nuremberg Declaration on an EU-ASEAN Enhanced Partnership)[52]

สำหรับภาพรวมความสัมพันธ์ด้านการค้าระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรปนั้น อาเซียนเป็นหนึ่งในคู่ค้าภายนอกที่สำคัญของสหภาพยุโรป (รองจากสหรัฐฯ จีน รัสเซีย และนอร์เวย์) ด้วยมูลค่าการค้า 128 พันล้านยูโร คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.1 และมีมูลค่าการค้าระหว่างกันเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉลี่ยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมานับแต่ขึ้นศตวรรษใหม่ เติบโตขึ้นประมาณร้อยละ 4 ต่อปี แต่สหภาพยุโรปอยู่ในสถานะขาดดุลการค้ากับกลุ่มอาเซียนมาอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลในปี ค.ศ. 2006 ระบุว่า สหภาพยุโรปนำเข้าจากอาเซียนเป็นมูลค่า 78.8 พันล้านยูโร และส่งออกไปยังอาเซียนเป็นมูลค่า 48.8 พันล้านยูโร สินค้าหลักที่อาเซียนนำเข้าจากสหภาพยุโรป ได้แก่ เครื่องจักร และเคมีภัณฑ์ ส่วนสินค้าหลักที่อาเซียนส่งออกไปยังสหภาพยุโรป ได้แก่ อุปกรณ์สำนักงาน เครื่องอิเล็กทรอนิกส์

---

[48] ASEAN Secretariat, "Joint Co-Chairmen's Statement of the 15th ASEAN-EU Ministerial Meeting," Jakarta, 10 March 2005, Retrieved 26 October 2009, from http://www.aseansec.org/17354.htm

[49] นอกจากนั้น ยังเป็นวาระครบรอบ 50 ปีการลงนามในสนธิสัญญาโรม เมื่อวันที่ 25 เมษายน ค.ศ. 1957 และวาระครบรอบ 40 ปีการลงนามในปฏิญญากรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม ค.ศ. 1967 ด้วย

[50] ASEAN Secretariat, "Nuremberg Declaration on an EU-ASEAN Enhanced Partnership," Nuremburg, Germany, 15 March 2007, Retrieved 1 April 2010, from http://www.aseansec.org/20693.pdf

[51] ASEAN Secretariat, "Joint Declaration of the ASEAN-EU Commemorative Summit," Singapore, 22 November 2007, Retrieved 1 April 2010, from http://www.aseansec.org/21120.htm

[52] ASEAN Secretariat, "Plan of Action to Implement the Nuremberg Declaration on an EU-ASEAN Enhanced Partnership," Singapore, 22 November 2007, Retrieved 1 April 2010, from http://www.aseansec.org/21122.pdf

อุปกรณ์สื่อสาร ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ และเคมีภัณฑ์บางชนิด สินค้าเหล่านี้คิดเป็นสัดส่วนรวมกันประมาณร้อยละ 54 ของการส่งออกทั้งหมดของอาเซียน[53]

เมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่มสมาชิกอาเซียนด้วยกัน คู่ค้าสำคัญของสหภาพยุโรป คือ สิงคโปร์และมาเลเซีย โดยมีมูลค่าการส่งออกและนำเข้ารวมกันคิดเป็นสัดส่วนเกินกว่าครึ่งหนึ่งของการค้าระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรป ส่วนประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีมูลค่าการค้าในการส่งออกและนำเข้า และมูลค่าการค้ารวมในหลักพันล้านยูโรขึ้นไปนั้นมี 6 ประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม ในขณะที่กัมพูชา พม่า บรูไน และลาว แต่ละประเทศมีมูลค่าการค้ารวมไม่ถึง 1 พันล้านยูโร ที่น่าสังเกตคือ ประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศล้วนมีความสำคัญในตลาดสหภาพยุโรปน้อยมาก ในปี ค.ศ. 2006 สหภาพยุโรปนำเข้าจากกลุ่มอาเซียนรวมกันคิดเป็นร้อยละ 2.25 ของการนำเข้าทั้งหมด แต่หากเปรียบเทียบเป็นรายประเทศ สิงคโปร์มีส่วนแบ่งตลาดในสหภาพยุโรปเพียงร้อยละ 0.56 และประเทศไทยมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 0.39 เท่านั้น ในทางตรงกันข้าม สหภาพยุโรปเป็นตลาดสำคัญของสมาชิกอาเซียน เช่น กรณีของเวียดนาม สหภาพยุโรปเป็นตลาดรองรับสินค้าของเวียดนามเป็นอันดับสองรองจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 21 และ 19 ตามลำดับ ทั้งนี้ ประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่ได้เปรียบดุลการค้ากับสหภาพยุโรป ยกเว้นบรูไนและสิงคโปร์ ซึ่งขาดดุลการค้ากับสหภาพยุโรปในปี ค.ศ. 2006 เป็นมูลค่า 0.2 และ 15.8 ล้านยูโร ตามลำดับ[54]

เพื่อขยายการค้าระหว่างกัน อาเซียนและสหภาพยุโรปได้มีแนวคิดในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีมานับแต่ปี ค.ศ. 2003 โดยกลุ่มอาเซียนเป็นฝ่ายเสนอความริเริ่มดังกล่าวต่อสหภาพยุโรป แต่สหภาพยุโรปในขณะนั้นมุ่งให้ความสำคัญต่อการเจรจาภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลก (WTO) มากกว่า ต่อมาในปี ค.ศ. 2005 นาย Peter Mandelson กรรมาธิการยุโรปด้านการค้า (European Commissioner for Trade) ในขณะนั้น เห็นว่า การค้าระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียเริ่มลดลง จึงเห็นควรหาทางขยายการค้าระหว่างกันให้มากขึ้น ในเดือนเมษายน ที่ประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน-สหภาพยุโรปได้มีมติให้จัดตั้งกลุ่ม Vision Group on ASEAN-EU Economic Partnership ขึ้น โดยกลุ่มวิสัยทัศน์ดังกล่าวได้จัดทำรายงาน Transregional Partnership for Shared and Sustainable Prosperity เสนอแนะว่า การทำข้อตกลงการค้าเสรีต้องดำเนินควบคู่ไปกับการเพิ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน สหภาพยุโรปจึงจัดทำ (ร่าง) กรอบความตกลงการค้าเสรี (FTA) ในระดับพหุภาคีอาเซียน - สหภาพยุโรป พร้อมๆ กับการจัดทำ (ร่าง) กรอบความตกลงว่า

---

[53] เนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสหภาพยุโรปกับอาเซียนในส่วนนี้ ดู นิธินันท์ วิศเวศวร และคณะ, **โครงการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย เรื่อง การเข้าสู่ตลาดจากการเปิดเสรีทางการค้าสำหรับ SMEs (กรณีศึกษา: FTA อาเซียน-สหภาพยุโรป)**, น. 2-5 - 2-13.

[54] **เพิ่งอ้าง.**

ด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือ (Partnership and Cooperation Agreement: PCA) ในระดับทวิภาคีระหว่างประเทศอาเซียนและสหภาพยุโรป[55]

การเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน - สหภาพยุโรป (ASEAN - EU FTA) เริ่มขึ้นในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 2007 ในที่ประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน - สหภาพยุโรป ณ ประเทศบรูไน โดยที่ประชุมตกลงกันในเบื้องต้นว่า "การเจรจาจะดำเนินไปในรูปแบบภูมิภาคต่อภูมิภาค" (region-to-region) และนำไปสู่การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมจัดทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-สหภาพยุโรป (Joint Committee) ที่ประกอบด้วยผู้แทนจากอาเซียน 10 ประเทศ และผู้แทนจากกรรมาธิการด้านการค้าของสหภาพยุโรป ทั้งนี้ ฝ่ายอาเซียนตกลงให้เวียดนามเป็นประธานฝ่ายอาเซียนในการเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการร่วมดังกล่าว โดยมีหน้าที่ประสานงานและกำหนดท่าทีร่วมกันก่อนการเจรจากับสหภาพยุโรป[56]

สำหรับการเจรจาความตกลงการค้าเสรีอาเซียน - สหภาพยุโรป ซึ่งดำเนินการเจรจาอย่างเป็นทางการนับแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2007 จนถึงเดือนมีนาคม ค.ศ. 2009 เป็นจำนวน 7 ครั้ง[57] สามารถสรุปท่าทีการเจรจาของทั้งสองฝ่ายได้ ดังนี้[58]

- ท่าทีการเจรจาของสหภาพยุโรป ต้องการจัดทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-สหภาพยุโรปแบบ New Generation FTA (หรือ Comprehensive FTA) ที่มีลักษณะครอบคลุมสินค้าและบริการ และ "ประเด็นสิงคโปร์" (Singapore Issue) อันประกอบด้วยการอำนวยความสะดวกทางการค้า การจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ นโยบายการแข่งขัน และทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นสิ่งที่สหภาพยุโรปพยายามผลักดันในการเจรจาในองค์การการค้าโลก (WTO) มาโดยตลอด นับแต่การประชุมรัฐมนตรี WTO ครั้งแรกที่สิงคโปร์ในปี ค.ศ. 1996 นอกจากนั้น สหภาพยุโรปต้องการให้ข้อตกลง FTA ครอบคลุมประเด็นการผลิตและการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วย และได้นำเอาประเด็นที่มิใช่การค้า (non-trade isssues) เช่น มาตรการด้านสุขอนามัยและอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary: SPS) มาตรการการค้าที่มิใช่ภาษี (non-tariff measures) มาตรฐานสิ่งแวดล้อม และมาตรฐานแรงงาน มาเป็นเงื่อนไขในการเจรจา

  อย่างไรก็ตาม เรื่องการคุ้มครองและส่งเสริมการลงทุนนั้นจะไม่อยู่ในการเจรจา FTA เนื่องจากเป็นอำนาจของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป และสหภาพยุโรปยืนยันจะ

---

[55] **เพิ่งอ้าง**, น. 5-1.

[56] **เพิ่งอ้าง**, น. 5-1 - 5-2.

[57] ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 19-20 กรกฎาคม ค.ศ. 2007 ที่เมืองดานัง ประเทศเวียดนาม, ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 22-23 ตุลาคม ค.ศ. 2007 ที่ประเทศสิงคโปร์, ครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 30 มกราคม - 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2008 ที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม, ครั้งที่ 4 ระหว่างวันที่ 16-18 เมษายน ค.ศ. 2008 ที่กรุงเทพฯ ประเทศไทย, ครั้งที่ 5 ระหว่างวันที่ 25-27 มิถุนายน ค.ศ. 2008 ที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์, ครั้งที่ 6 ระหว่างวันที่ 15-17 ตุลาคม ค.ศ. 2008 ที่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม และครั้งที่ 7 ระหว่างวันที่ 4-6 มีนาคม ค.ศ. 2009 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย

[58] นิธินันท์ วิสเวศวร และคณะ, **โครงการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย เรื่อง การเข้าสู่ตลาดจากการเปิดเสรีทางการค้าสำหรับ SMEs (กรณีศึกษา: FTA อาเซียน-สหภาพยุโรป)**, น. 5-4 - 5-6.

ไม่นำประเด็นแรงงานและสิ่งแวดล้อมมาเป็นเหตุฟ้องร้องหรือเป็นมาตรการบังคับ (sanction) ทางการค้าระหว่างกัน แม้ว่าสหภาพยุโรปจะเห็นด้วยกับการเจรจาในรูปแบบภูมิภาคต่อภูมิภาค ทว่าสหภาพยุโรปก็ได้เริ่มหารือความเป็นไปได้ในการเจรจาแบบทวิภาคีกับประเทศอาเซียน โดยให้แต่ละประเทศประเมินสิ่งที่ต้องการในส่วนข้อผูกพันแบบทวิภาคี (bilateral commitment) เนื่องจากโครงสร้างทางสถาบันของอาเซียนในขณะนั้นค่อนข้างอ่อนแอ และประเทศสมาชิกมีความแตกต่างกันด้านโครงสร้างทางการค้า

- ท่าทีการเจรจาของอาเซียน ประเทศสมาชิกของอาเซียนมีท่าทีที่แตกต่างกัน และยังไม่สามารถกำหนดท่าทีร่วมกันได้ อย่างไรก็ตาม ประเทศสมาชิกอาเซียนมีข้อกังวลในประเด็นแหล่งกำเนิดสินค้า (rule of origin) และต้องการให้ความตกลงการค้าเสรีครอบคลุมเฉพาะประเด็นการลดภาษี (tariff reduction) สมาชิกอาเซียนมีความพยายามผลักดันให้สหภาพยุโรปลดอุปสรรคทางเทคนิคต่างๆ เช่น กฎระเบียบด้านเคมีภัณฑ์ที่ปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

  อาเซียนได้เสนอรูปแบบการเจรจาฯ โดยให้สหภาพยุโรปจัดทำ "template-matrix" เพื่อให้สหภาพยุโรประบุว่าต้องการให้ความตกลงการค้าเสรีดังกล่าวครอบคลุมประเด็นใดบ้าง และสหภาพยุโรปมีท่าทีในประเด็นดังกล่าวอย่างไร นอกจากนี้ ฝ่ายอาเซียนมีความเห็นว่า "ประเด็นสิงคโปร์" เป็นเรื่องอ่อนไหวสำหรับอาเซียน กล่าวคือ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหภาพยุโรปมีความซับซ้อนและครอบคลุมเกินกว่าการเจรจาในกรอบ WTO ส่วนการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจะเป็นการสร้างภาระให้แก่ภูมิภาคอาเซียน สำหรับการจัดซื้อภาครัฐและนโยบายการแข่งขัน ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้ในการเจรจาเรื่องดังกล่าว

ท่าทีการเจรจาที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนทำให้การเจรจาความตกลงการค้าเสรีอาเซียน - สหภาพยุโรปไม่สามารถคืบหน้าต่อไปได้ จนในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2009 ที่ประชุมคณะกรรมการร่วมจัดทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-สหภาพยุโรป ครั้งที่ 7 เห็นชอบให้หยุดพักการเจรจาระดับภูมิภาคไว้ก่อน โดยในขณะนี้ยังไม่มีกำหนดการประชุมครั้งต่อไป ทางออกที่เป็นไปได้สำหรับประเด็นนี้ คือ ดำเนินตามกรอบการเจรจาที่กำหนดใน Draft EU-ASEAN FTA Negotiating Directive (2007) ในหัวข้อ Procedures ซึ่งเปิดทางเลือกให้สามารถเจรจาในระดับทวิภาคีกับประเทศสมาชิกได้ภายใต้กรอบความตกลงความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือ (PCA) ในกรณีที่ไม่สามารถจัดทำข้อตกลง FTA ในระดับภูมิภาคให้เสร็จสิ้นตามกำหนดสองปีนับจากวันเริ่มการเจรจาอย่างเป็นทางการ ดังนั้น รูปแบบการเจรจาที่น่าจะเป็นไปได้ คือ การเจรจาเขตการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปกับอาเซียน 7 ประเทศ (ไม่รวมพม่า ลาว และกัมพูชา) จากนั้นจึงเริ่มการเจรจาทวิภาคีกับประเทศสมาชิกอาเซียนรายประเทศภายใต้กรอบ PCA โดยมีเนื้อหาการเจรจาที่เหมือนกัน แต่อาจมีการปฏิบัติแตกต่างกันไป[59]

[59] **เพิ่งอ้าง**, น. 5-6.

อย่างไรก็ตาม โครงการจับกระแสองค์การการค้าโลก (WTO Watch) (สกว.) ได้ประเมินถึงการเจรจาความตกลงการค้าเสรีระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรปที่ไม่ค่อยประสบความสำเร็จว่าเนื่องจากประเทศสมาชิกไม่มีผลประโยชน์ร่วมกันและยังขาดกลไกการเจรจาต่อรองร่วมกัน เช่นเดียวกับการเจรจาความตกลงการค้าเสรีกับประเทศอื่นๆ ในกลุ่มอาเซียน (ยกเว้นสิงคโปร์) ที่มีแนวโน้มไม่ประสบความสำเร็จมากนัก ดังนั้นสหภาพยุโรปควรจะหันมาให้ความสำคัญกับการร่วมมือกันในประเด็นเรื่องข้อบังคับต่างๆ กับกลุ่มอาเซียนภายใต้กรอบการเจรจา TREATI ควบคู่ไปกับประเด็นความร่วมมือด้านข้อบังคับเชิงการค้าและการลงทุนกับแต่ละประเทศในกลุ่มอาเซียนหรือภายใต้กรอบ PCA โดยเฉพาะกับประเทศสิงคโปร์ ซึ่งสหภาพยุโรปควรให้ความสำคัญกับการเจรจาความตกลงการค้าเสรีในรูปแบบที่มีข้อผูกพันสูงกว่าข้อผูกพันขององค์การการค้าโลก (WTO-Plus)[60]

ทั้งนี้ในปัจจุบันสหภาพยุโรปได้เริ่มหารืออย่างไม่เป็นทางการกับ สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม เพื่อประเมินความคาดหวังในระดับทวิภาคีและผลประโยชน์จากการเจรจา ซึ่งเมื่อดำเนินการเสร็จแล้วจะเสนอคณะกรรมการร่วมฯ เพื่อตัดสินใจว่าจะประกาศเจรจากับประเทศใดต่อไป[61]

- การประชุมเอเชีย-ยุโรป (Asia-Europe Meeting: ASEM)

เป็นเวลากว่า 3 ทศวรรษหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงที่ความสัมพันธ์ระหว่างยุโรปและเอเชียอยู่ในลักษณะที่ไม่ราบรื่น เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่เอเชียปลดปล่อยตัวเองจากการเป็นอาณานิคมและเป็นช่วงของการที่มหาอำนาจยุโรปต้องถอนตัวออกไปจากเอเชียโดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งยุโรปเองก็ประสบไฟสงคราม ต้องมุ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการบูรณาการและฟื้นฟูในช่วงต้นของสงครามเย็น และเริ่มพัฒนาการของบูรณาการในยุโรป ตลอดจนการส่งเสริมการเติบโตของตลาดอย่างช้าๆ โดยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ ในด้านของความสัมพันธ์กับเอเชียนั้น นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐตามปกติแล้ว ในแง่ของสถาบันในทศวรรษ 1970 ประชาคมยุโรปจึงได้พัฒนาความสัมพันธ์ทวิภาคีกับภูมิภาคเอเชีย

---

[60] ชนัญนิษฐ์ ลาภวิไล, "นโยบายการทำข้อตกลงการค้าเสรีของสหภาพยุโรปกับเอเชีย," ใน ชนัญนิษฐ์ ลาภวิไล และ พิสินี ลีลาเฟื่องศิลป์, **ประเทศมหาอำนาจกับการค้าระหว่างประเทศ**, เอกสารวิชาการหมายเลข 24 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552), น. 56-57, 94-100.

[61] สำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์, "สถานะล่าสุดของการเจรจา FTA ของสหภาพยุโรป," **เว็บไซต์กรองยุโรปเพื่อไทย (ThaiEurope.net)**, 5 ต.ค. 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ต.ค. 2552, จาก http://news.thaieurope.net/content/view/3446/175/ สำหรับความคืบหน้าของการเจรจา FTA อาเซียน-สหภาพยุโรปในปัจจุบัน ดู เว็บไซต์เขตการค้าเสรี (FTA) ของกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, http://www.thaifta.com/

ตะวันออกบนพื้นฐานของความตกลงทางการค้าและความร่วมมือ[62] โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 1980 ประเทศเอเชียตะวันออกมีการเติบโตทางเศรษฐกิจภายในภูมิภาคอย่างรวดเร็วทั้งกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Economies: NIEs) เช่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮ่องกง และสิงคโปร์ และกลุ่มประเทศ "เสือเศรษฐกิจ" เช่น มาเลเซีย ประเทศไทย จีน และฟิลิปปินส์ ภูมิภาคเอเชียในช่วงเวลาดังกล่าวนับได้ว่าเป็นภูมิภาคที่มีพลวัตมากที่สุดในโลก[63]

เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลงพร้อมกับการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปลายทศวรรษ 1980 และทศวรรษ 1990 สภาวะความเปลี่ยนแปลงของระบบระหว่างประเทศนับเป็นจุดเปลี่ยนของความสัมพันธ์ระหว่างยุโรปและเอเชีย เช่น การที่สหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวในโลก ประเทศจีนและอินเดียเริ่มขึ้นมาเป็นตัวแสดงที่แข็งขัน การรวมกลุ่มภูมิภาค เช่น อาเซียน เข้มแข็งขึ้น ตลอดจนระเบียบโลกที่อำนาจทางเศรษฐกิจและรูปแบบอื่นของ "soft power" มีความสำคัญ[64] Howard Loewen and Dirk Nabers ซึ่งเปรียบเทียบการค้าระหว่างสหภาพยุโรปกับเอเชียตะวันออก สหภาพยุโรปกับอเมริกาเหนือ และเอเชียตะวันออกกับอเมริกาเหนือ ระหว่างปี ค.ศ. 1980 และ 1996 โดยประมวลข้อมูลจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ชี้ให้เห็นว่า มูลค่าการค้าสินค้าและบริการระหว่างยุโรปและเอเชียตะวันออกได้เพิ่มขึ้น[65] เร็วกว่าการค้าระหว่างสหภาพยุโรปกับอเมริกาเหนือ และระหว่างเอเชียตะวันออกกับอเมริกาเหนือ หากเปรียบเทียบในเชิงสัดส่วนต่อการค้าโลกแล้ว การค้าระหว่างสหภาพยุโรปกับเอเชียตะวันออก ได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.8 เป็นร้อยละ 3.5 ส่วนการค้าระหว่างสหภาพยุโรปกับอเมริกาเหนือลดลงจากร้อยละ 3.5 เหลือร้อยละ 2.9 อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างสหภาพยุโรปกับเอเชียยังน้อยกว่าความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างเอเชียตะวันออกกับอเมริกาเหนือในปี ค.ศ. 1996 ซึ่งมีมูลค่า 533.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 4.8 ของการค้าโลก[66]

เพื่อสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภูมิภาคทั้งสองและเชื่อมประสาน "ความสัมพันธ์ที่ขาดหายไป" หลังจากที่ยุโรปกับสหรัฐฯ และสหรัฐฯ กับเอเชีย มีกรอบความร่วมมือเชื่อมโยงกัน

---

[62] ประชาคมยุโรป (EC) ลงนามความตกลงทางการค้าและความร่วมมือกับประเทศจีนในปี ค.ศ. 1978 กับอาเซียนในปี ค.ศ. 1980 และกับญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1991

[63] Bart Gaens, "ASEM's Background and Rationale," in Bart Gaens (ed.), **Europe-Asia Interregional Relations: A Decade of ASEM** (Aldershot: Ashgate, 2008), pp. 9-10.

[64] **Ibid**, pp. 9-10.

[65] จาก 68.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็น 386.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 566.3

[66] Howard Loewen and Dirk Nabers, "The Asia-Europe Meeting (ASEM) and Its Contribution to the Political Management of Globalization," in Jürgen Rüland, Günter Schubert, Gunter Schucher and Cornelia Storz (eds.), **Asian-European Relations: Buiding Blocks for Global Governance** (London: Routledge, 2008), pp. 102-103.

แล้ว[67] อีกทั้งเพื่อไม่ให้ยุโรปถูกกีดกันออกไปจากความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในเอเชีย-แปซิฟิก จึงเกิดแนวคิดการประชุมเอเชีย - ยุโรปขึ้น แนวคิดดังกล่าวมาจากเอกสารของคณะกรรมาธิการยุโรปที่มีชื่อว่า "Towards a New Asia Strategy" ซึ่งเผยแพร่ออกมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1994 โดยมีประเด็นสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของยุโรปในเอเชีย (2) สร้างเสถียรภาพในเอเชียผ่านการส่งเสริมความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างประเทศ (3) ส่งเสริมพัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศและภูมิภาคที่มีความอ่อนแอ และ (4) สร้างเสริมประชาธิปไตย หลักนิติธรรม การเคารพสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานในเอเชีย[68] ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1994 นายโก๊ะ จ๊ก ตง นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ ได้ร่วมกับนาย Jacques Chirac ประธานาธิบดีฝรั่งเศส เสนอให้จัดการประชุมสุดยอดเอเชีย - ยุโรป ซึ่งเป็นเวทีระหว่างรัฐบาลของเอเชียและยุโรปในการเจรจาปรึกษาหารือกัน[69]

ภายหลังการประชุมสุดยอด ASEM ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1996 สหภาพยุโรปได้พัฒนายุทธศาสตร์ต่อเอเชียฉบับใหม่ที่มีชื่อว่า "Europe and Asia: A Strategic Framework for Enhanced Partnerships" ในปี ค.ศ. 2001 เพื่อแทนที่ฉบับเดิมในปี ค.ศ. 1994 โดยยุทธศาสตร์ใหม่นี้ได้มุ่งเน้น 6 ประเด็น ได้แก่ (1) การร่วมสมทบส่วนต่อสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคและระดับโลก ด้วยการขยายปฏิสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชีย (2) ส่งเสริมความเข้มแข็งทางการค้าร่วมและการไหลเวียนของเงินทุนกับภูมิภาคเอเชีย (3) ส่งเสริมพัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคที่มีความอ่อนแอด้วยการจัดการกับต้นเหตุของความยากจน (4) ร่วมสมทบส่วนในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การเผยแพร่ประชาธิปไตย ธรรมาภิบาล และหลักนิติธรรม (5) สร้างพันธมิตรระดับโลกกับหุ้นส่วนเอเชียที่สำคัญในเวทีระหว่างประเทศที่เหมาะสมเพื่อช่วยจัดการกับความท้าทายและโอกาสที่มากับโลกาภิวัตน์ และเสริมสร้างความพยายามร่วมกันในประเด็นสิ่งแวดล้อมและความมั่นคงของโลก และ (6) ช่วยเสริมสร้างความตระหนักร่วมกันเกี่ยวกับยุโรปในเอเชีย และเอเชียในยุโรป[70]

ปัจจุบัน ASEM มีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 43 ประเทศ และ 2 องค์กร [ได้แก่ คณะกรรมาธิการยุโรป และสำนักเลขาธิการอาเซียน] โดยสมาชิกทั้งหมดนี้เข้าร่วมในการประชุมสุดยอด ASEM ครั้ง

---

[67] ยุโรปกับสหรัฐฯ มีความสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านองค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization: NATO) เป็นต้น สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับเอเชียที่อยู่ภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 6 ของรายงานวิจัยนี้

[68] European Commission, "Towards a New Asia Strategy," **COM(1994) 314 final**, 13 July 1994

[69] Bart Gaens, **op. cit.**, p. 11; European Commission, **10 Years of ASEM: Global Challenges - Joint Responses** (Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2006).

[70] European Commission, "Europe and Asia: A Strategic Framework for Enhanced Partnerships," **COM(2001) 469 Final**, 4 September 2001

ที่ 7 ณ กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน ระหว่างวันที่ 24-25 ตุลาคม ค.ศ. 2008[71] โดยการประชุมครั้งนี้นับเป็นครั้งแรกที่เลขาธิการอาเซียนเข้าร่วมประชุมในฐานะผู้แทนของสำนักเลขาธิการอาเซียน ส่วนในการประชุมครั้งที่ 8 ที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม ที่จะจัดขึ้นในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2010 รัสเซียและออสเตรเลียจะเข้าร่วมประชุมด้วยเป็นครั้งแรก ซึ่งจะทำให้จำนวนประเทศสมาชิก ASEM เพิ่มเป็น 45 ประเทศ โดยเป็นตัวแทนของประชากรร้อยละ 58 ของโลก ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) รวมกันเป็นร้อยละ 50 ของ GDP โลก และมีมูลค่าการค้ารวมกันมากกว่าร้อยละ 60 ของการค้าโลก[72]

อย่างไรก็ตาม การประชุม ASEM มิได้มีสถานะเป็นองค์การระหว่างประเทศและไม่มีสำนักเลขาธิการเป็นของตนเอง แต่เป็นเวทีการพบปะเจรจาผ่านการประชุมซึ่งมีหลายระดับ เช่น การประชุมระดับผู้นำ ซึ่งจัดขึ้น 2 ปีต่อครั้ง โดยฝ่ายเอเชียและยุโรปสลับกันเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม การประชุมระดับรัฐมนตรีซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี การประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสซึ่งมีการประชุม 2 ครั้งต่อปี และการประชุมรัฐมนตรีในสาขาอื่นๆ ซึ่งจัดขึ้นตามวาระ โดยมีประเทศผู้ประสานงานที่ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกและประสานงานในการดำเนินความร่วมมือด้านต่างๆ ประกอบด้วยสมาชิกจากฝ่ายยุโรป ได้แก่ คณะกรรมาธิการยุโรป และประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป 1 ประเทศ และจากฝ่ายเอเชีย 2 ประเทศ ได้แก่ ประเทศเอเชียตะวันออก 1 ประเทศ และอาเซียน 1 ประเทศ ผลัดเปลี่ยนกันไป

การประชุม ASEM มีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและพิจารณาความร่วมมือในประเด็นต่างๆ ที่อยู่ในความสนใจของประเทศที่เข้าร่วม โดยอาจมีการจัดกิจกรรมร่วมตามแต่ที่จะตกลงกัน การประชุม ASEM แบ่งการพบปะเจรจาออกเป็น 3 สาขา / เสาหลัก (pillars) โดยกำหนดเป้าหมายหลักของความร่วมมือตามกรอบความร่วมมือเอเชีย-ยุโรป (Asia-Europe Cooperation Framework: AECF) ซึ่งได้รับการรับรองในที่ประชุมระดับผู้นำ ASEM ครั้งที่ 3 ที่กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้ เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2000 ไว้ดังนี้ คือ (1) ด้านการเมือง ให้ส่งเสริมการหารือซึ่งกันและกัน เน้นและขยายความเห็นร่วมกัน โดยการส่งเสริมความเข้าใจ มิตรภาพ และความร่วมมือระหว่างกัน (2) ด้านเศรษฐกิจ ให้มีเครือข่ายเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นพื้นฐานที่ดี

---

[71] การประชุมสุดยอด ASEM ครั้งแรกจัดขึ้นที่กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 1-2 มีนาคม ค.ศ. 1996 มีประเทศเข้าร่วมทั้งหมด 25 ประเทศกับอีก 1 องค์กร ได้แก่ 15 ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปในขณะนั้น คณะกรรมาธิการยุโรป (EC) ประเทศสมาชิกอาเซียน 7 ประเทศ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ต่อมาในการประชุมสุดยอด ASEM ครั้งที่ 5 ณ กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม ระหว่างวันที่ 7-9 ตุลาคม ค.ศ. 2004 ที่ประชุมมีมติรับประเทศสมาชิกเพิ่มอีก 13 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ลาว พม่า และ10 ประเทศที่เข้าเป็นสมาชิกใหม่ของสหภาพยุโรปเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม ปีเดียวกัน ต่อมาในการประชุมสุดยอด ASEM ครั้งที่ 6 ที่กรุงเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ ระหว่างวันที่ 10-11 กันยายน ค.ศ. 2006 ที่ประชุมรับสมาชิกเพิ่ม 5 ประเทศ กับ 1 องค์กร ได้แก่ บัลแกเรีย โรมาเนีย อินเดีย มองโกเลีย ปากีสถาน และสำนักเลขาธิการอาเซียน ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Asia-Europe Meeting (ASEM), "Chairman's Statement of the Sixth Asia-Europe Meeting," Helsinki, 10-11 September 2006, from http://www.aseminfoboard.org/content/documents/060911_Chairman Statement.pdf

[72] ASEM, "ASEM Summits: ASEM 8," Retrieved 7 April 2010, from http://www.aseminfoboard.org/page.phtml?code= ASEM_8

ของการเป็นหุ้นส่วนระหว่างยุโรปและเอเชีย และ (3) ด้านสังคม / วัฒนธรรม / ปัญญา จะย้ำถึงความสำคัญของความร่วมมือด้านวัฒนธรรมและสังคม โดยให้ตอบสนองและส่งเสริมความสนใจในการสร้างเครือข่ายระหว่างประชาชน สถาบัน Think Tank สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัย และภาคสังคมอื่นๆ ระหว่างยุโรปกับเอเชีย

ในการประชุมสุดยอด ASEM ครั้งแรกนั้น ประเทศไทยได้รับเกียรติเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมขึ้นที่กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 1-2 มีนาคม ค.ศ. 1996 โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างเอเชียกับยุโรปและให้มีการหารืออย่างกว้างๆ ในประเด็นที่มีความสนใจร่วมกัน รวมทั้งที่ประชุมได้วางแนวทางความร่วมมือด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมระหว่างกันในอนาคต ในส่วนความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ที่ประชุมได้วางแนวทางให้เน้นการส่งเสริมและเกื้อกูลต่อระบบการค้าพหุภาคีและภูมิภาคนิยมแบบเปิด เพื่อเร่งสร้างบรรยากาศการค้าและการลงทุนให้เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชีย - ยุโรป ส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจของภาครัฐ ตลอดจนสนับสนุนให้ธุรกิจโดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ของทั้งสองภูมิภาค กระชับความร่วมมือต่อกัน เพื่อนำไปสู่การขยายการค้าและการลงทุนระหว่างกันที่เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น[73]

นอกจากนี้ ที่ประชุมได้มีมติจัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมเอเชีย - ยุโรป (Asia - Europe Environmental Technology Centre: AEETC) ตามข้อเสนอของไทย ด้วยการขยายศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Research and Training Centre: ERTC) ที่จังหวัดปทุมธานี จัดตั้งโครงการมหาวิทยาลัยเอเชีย-ยุโรป และโครงการแลกเปลี่ยนเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความผูกพันทางวัฒนธรรม ตลอดจนจัดตั้งมูลนิธิเอเชีย - ยุโรป (Asia - Europe Foundation: ASEF) ขึ้นตามข้อเสนอของนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1997 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างเอเชียกับยุโรปโดยเฉพาะในระดับประชาชนต่อประชาชน และจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันใน 4 สาขาหลัก ได้แก่ (1) การแลกเปลี่ยนทางวิชาการ (2) การแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชนกับประชาชน (3) การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และ (4) การประชาสัมพันธ์

มูลนิธิเอเชีย - ยุโรป (ASEF) จัดอยู่ในเสาหลักที่สามด้านสังคม/วัฒนธรรม/ปัญญา และเป็นสถาบันเดียวของ ASEM ที่มีการจัดตั้งอย่างถาวรโดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่สิงคโปร์[74] ซึ่งประเทศไทยให้การสนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของมูลนิธิเอเชีย - ยุโรป (ASEF) อย่างต่อเนื่อง อาทิ การให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงิน การส่งเจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติงาน และการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัด ASEM Youth Camp ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม - 8 กันยายน ค.ศ.

---

[73] ข้อมูลจาก กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, "ความร่วมมือภายใต้กรอบการประชุมเอเชีย-ยุโรป," 9 กุมภาพันธ์ 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย. 2553, จาก http://www.dtn.go.th/dtn/tradeinfo/ASEM.pdf

[74] โดยมีสถานะเป็นองค์กรที่ไม่แสวงผลกำไรภายใต้กฎหมายสิงคโปร์ ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, "มูลนิธิเอเชีย-ยุโรป (Asia-Europe Foundation - ASEF)," สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/69.php?id=1814

2001 การจัดเทศกาลหุ่นเอเชีย - ยุโรป (Asia - Europe Puppet Festival) เมื่อวันที่ 16 - 22 กรกฎาคม ค.ศ. 2002 การจัด Asia - Europe Cultural Policy Seminar เมื่อวันที่ 24 - 27 มิถุนายน ค.ศ. 2004 การจัด Asia - Europe Art Camp ครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 21 - 30 มีนาคม ค.ศ. 2008 และการจัด Asia - Europe Young Volunteers Exchange เมื่อวันที่ 4 - 17 พฤศจิกายน ปีเดียวกัน เป็นต้น[75]

ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1998 การประชุมสุดยอด ASEM ครั้งที่ 2 ที่กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร ได้มีการหารือแลกเปลี่ยนความเห็นและร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากวิกฤตการณ์ทางการเงินของเอเชีย และประเด็นภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO) เพื่อเตรียมการสำหรับการประชุมระดับรัฐมนตรีองค์การการค้าโลก ที่นครเจนีวา ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงปลายปี นอกจากนี้ ที่ประชุมได้จัดตั้งกองทุนเอเชีย - ยุโรป (ASEM Trust Fund) ขึ้นภายใต้ธนาคารโลก เพื่อให้ประเทศสมาชิก ASEM ที่ประสบวิกฤตเศรษฐกิจใช้แก้ไขปัญหาทางสังคมที่เกิดจากผลกระทบทางเศรษฐกิจ พร้อมไปกับการแก้ไขปัญหาในภาคการเงิน ตลอดจนรับรองแผนปฏิบัติการอำนวยความสะดวกด้านการค้า (Trade Facilitation Action: TFAP) และแผนปฏิบัติการส่งเสริมการลงทุน (Investment Promotion Action Plan: IPAP) เพื่อใช้เป็นกรอบการดำเนินความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนของ ASEM

การประชุมสุดยอด ASEM ครั้งที่ 3 ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2000 ที่กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้ ผู้นำ ASEM ได้ร่วมหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ และร่วมกันวางพื้นฐานของความเป็นหุ้นส่วนของ ASEM ในสหัสวรรษใหม่ รวมถึงกรอบความร่วมมือด้านต่างๆ ในอีก 10 ปีข้างหน้า โดยการรับรองเอกสารกรอบความร่วมมือเอเชีย - ยุโรป (AECF) ซึ่งได้ระบุถึงวิสัยทัศน์ หลักการ วัตถุประสงค์ ลำดับความสำคัญ และกลไกสำหรับกระบวนการ ASEM ในทศวรรษแรกของสหัสวรรษใหม่ โดยได้เน้นย้ำอย่างชัดเจนถึงหลักประชาธิปไตย หลักนิติธรรม ความเท่าเทียม ความยุติธรรม และสิทธิมนุษยชน อันเป็น "ผลประโยชน์และแรงดลใจร่วมกัน" ของเอเชีย - ยุโรป ในต้นศตวรรษที่ 21 ที่แม้ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย แต่ก็เป็นการแสดงความยินยอมผูกพันของหุ้นส่วน ASEM ต่อหลักการใน AECF[76]

การประชุมสุดยอด ASEM ครั้งที่ 4 ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2002 ที่กรุงโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก ที่ประชุมตกลงร่วมมือกันในหลายด้าน *ด้านการเมือง* ที่ประชุมได้ออกแถลงการณ์ร่วมเกี่ยวกับสถานการณ์บนคาบสมุทรเกาหลี เพื่อแสดงถึงการสนับสนุนกระบวนการสันติภาพที่กำลังดำเนินการ ตลอดจนแถลงการณ์ร่วมและแผนงานความร่วมมือในการต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศสมาชิกในกรอบ ASEM *ด้านเศรษฐกิจ* ที่ประชุมเห็นพ้องให้พิจารณาจัดทำกรอบความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น (Closer Economic Partnership:

[75] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ASEF ใน http://www.asef.org/index.php?option=com_content&task=view&id=17&Itemid=62

[76] Michael Reiterer, "Interregionalism as a New Diplomatic Tool: The EU and East Asia," **European Foreign Affairs Review**, 11:2 (Summer 2006), p. 238.

CEP) โดยให้จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจ (task force) ทำการศึกษาครอบคลุมใน 3 ด้าน ได้แก่ การค้า การลงทุน และการเงิน โดยรายงานความคืบหน้าต่อที่ประชุมรัฐมนตรีคลัง ASEM ก่อนเสนอผลให้ที่ประชุมผู้นำ ASEM ครั้งที่ 5 ที่เวียดนามในปี ค.ศ. 2004 ในการประชุมครั้งนี้ ประเทศไทยเสนอแนวคิดเชื่อมโยงระหว่างพันธบัตรเงินยูโร (Euro Bond) กับพันธบัตรเอเชีย (Asian Bond) ส่วน*ด้านสังคมและวัฒนธรรม* ที่ประชุมได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการศึกษาเพื่อสร้างโอกาสการทำงานและแก้ปัญหาความยากจน

การประชุมสุดยอด ASEM ครั้งที่ 5 ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2004 ที่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม ผลจากประชุมมีดังต่อไปนี้ *ความร่วมมือในด้านการเมือง* ที่ประชุมเน้นย้ำความสำคัญของความร่วมมือแบบพหุภาคีที่มีสหประชาชาติเป็นศูนย์กลาง โดยเห็นควรเพิ่มบทบาทของสหประชาชาติในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ และการปฏิรูปสหประชาชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะมนตรีความมั่นคงฯ *ความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจ* ที่ประชุมเน้นการเป็นหุ้นส่วนที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างเอเชีย - ยุโรป โดยไทยสนับสนุนการพัฒนาตลาดพันธบัตรเอเชีย และที่ประชุมได้มีข้อเสนอแนะเรื่องการจัดตั้งตลาดพันธบัตรที่ประกอบด้วยเงินเยนของญี่ปุ่น เงินยูโรของสหภาพยุโรป และเงินดอลลาร์ของสหรัฐฯ (ASEM "YES" Bond)

การประชุมสุดยอด ASEM ครั้งที่ 6 ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2006 ที่กรุงเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ ที่ประชุมให้ความสำคัญกับการเจรจาการค้าเสรีรอบโดฮาขององค์การการค้าโลก (WTO) ที่อยู่ในภาวะชะงักงัน และเรียกร้องให้ทุกฝ่ายแสดงเจตนารมณ์ทางการเมืองที่จะช่วยฟื้นการเจรจาให้กลับมาโดยเร็วที่สุด โดยมีความเห็นร่วมกันในหลายประเด็นทั้งจากสหภาพยุโรปซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว และจากฝ่ายเอเชียซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศกำลังพัฒนา เช่น การเน้นความสมดุลระหว่างการสร้างโอกาสทางการค้าและการพัฒนากฎระเบียบการค้าโลก กับผลประโยชน์และความจำเป็นของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาน้อยที่สุด ตลอดจนการจัดทำเขตการค้าเสรีที่สนับสนุนการค้าพหุภาคีโดยครอบคลุมทุกสาขาและสอดคล้องกับกฎระเบียบของ WTO เป็นต้น

การประชุมสุดยอด ASEM ครั้งที่ 7 ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2008 ที่กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน ที่ประชุมได้ให้ความสำคัญต่อวิกฤตการณ์ทางการเงิน โดยผู้นำแลกเปลี่ยนทัศนะและเห็นควรให้มีการกำหนดท่าทีและมาตรการในการรับมือวิกฤตการณ์ดังกล่าว ในการประชุมครั้งนี้ ประเทศไทยแจ้งให้ที่ประชุมฯ ทราบถึงผลการประชุมสุดยอดอาเซียน และการประชุมสุดยอดอาเซียน+3 ที่ผ่านมาว่า ประเทศที่พัฒนาแล้วควรสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งเพื่อช่วยลดผลกระทบต่อประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งให้ความร่วมมือกับประเทศกำลังพัฒนาเพื่อสร้างแหล่งเงินทุนเพิ่มขึ้นและขยายโอกาสในการเข้าถึงตลาด ซึ่งผู้นำฝ่ายเอเชียสนับสนุนท่าทีของอาเซียน+3 โดยย้ำความสำคัญของการเพิ่มพูนและพัฒนาความร่วมมือในกรอบความริเริ่มเชียงใหม่ (Chiangmai Initiative: CMI) โดยที่ประชุมเห็นว่า ASEM ควรมีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือแก่

ประเทศกำลังพัฒนาให้เข้าถึงแหล่งเงินทุน รวมทั้งลดนโยบายกีดกันและบิดเบือนตลาดสินค้าเกษตร ตลอดจนความร่วมมือในการช่วยกันป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภาวะโลกร้อน และส่งเสริมการอำนวยความสะดวกทางการค้าระหว่างสองภูมิภาค นอกจากนี้ ไทยยังแสดงความพร้อมในการเป็นหุ้นส่วนด้านความมั่นคงทางอาหารกับสหภาพยุโรปด้วย

กล่าวโดยรวม เวที ASEM มีความสำคัญต่อการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภูมิภาคยุโรปกับเอเชียทั้ง 3 เสาหลัก กล่าวคือ *ด้านการเมือง* ทั้งสองฝ่ายสามารถหารือกันในประเด็นต่างๆ ในระดับโลกที่มีความเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการใช้เครื่องมือแบบ soft security เพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงใหม่ เช่น การก่อการร้าย โรคติดต่อ อาชญากรรมข้ามชาติ และความร่วมมือกันภายใต้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ *ด้านเศรษฐกิจ* แม้ ASEM จะไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อการค้าและการลงทุนระหว่างสองภูมิภาคและมีอิทธิพลน้อยมากต่อการเจรจาการค้าพหุภาคี แต่การประชุมสุดยอด ASEM ได้มีส่วนทำให้เกิดความริเริ่มการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐบาลในรูปแบบการประชุม สัมมนา และโครงการต่างๆ นอกจากนั้นกรอบการทำงานของ ASEM ในด้านนี้อาจจะช่วยให้เกิดความร่วมมือมากขึ้นโดยการเน้นแนวทางแบบทวิภาคีและระหว่างภูมิภาคในการส่งเสริมการค้าเสรี เพื่อเสริมกับการเจรจาพหุภาคี และ *ด้านวัฒนธรรม* ASEM นับว่าเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความตระหนักระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของสองภูมิภาคผ่านการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษา การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างสองภูมิภาคด้วยโครงการต่างๆ ที่ได้รับการสนับสนุนโดย ASEF เช่น "ศรัทธาสนทนา" (Interfaith Dialogue) และกระบวนการสร้างฉันทามติภายใน ASEM เกี่ยวกับการคุ้มครองและส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นต้น[77]

ในส่วนของประเทศไทยนั้น นับว่าได้มีบทบาทสำคัญในการเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสุดยอด ASEM ครั้งแรก เมื่อปี ค.ศ. 1996 และในโอกาสต่างๆ ได้เสนอแนวคิดที่จะเชื่อมโยงยุโรปกับเอเชียให้มากยิ่งขึ้น อาทิ การเชื่อมโยงพันธบัตรเงินยูโรกับพันธบัตรเอเชีย เป็นต้น และในวาระที่ประเทศไทยเป็นประธานอาเซียนได้รับการสนับสนุนจากผู้นำฝ่ายเอเชียในประเด็นที่ว่าประเทศพัฒนาแล้วควรให้ความช่วยเหลือต่อประเทศกำลังพัฒนา อาทิ การขยายโอกาสในการเข้าถึงตลาด การพัฒนาความร่วมมือในกรอบความริเริ่มเชียงใหม่ (CMI) เป็นต้น ทั้งนี้ ประเทศไทยยังได้แสดงความพร้อมในการเป็นหุ้นส่วนด้านความมั่นคงทางอาหารกับสหภาพยุโรปด้วย

จะเห็นได้ว่า การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ประชาคมยุโรปและต่อมาเปลี่ยนเป็นสหภาพยุโรปตามลำดับนั้น มีความเปลี่ยนแปลงในลักษณะความสัมพันธ์ทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพ กล่าวคือ สหภาพยุโรปได้ขยายตัวรับสมาชิกมาตลอดโดยเริ่มจาก 6 มาเป็น 27 ประเทศในวันนี้ และได้มีวิวัฒนาการของบูรณาการยุโรปที่ก้าวหน้ามาเป็นลำดับ เช่น การก้าวเข้าสู่ตลาดเดียวขนาดใหญ่ในปี ค.ศ. 1992 และการปฏิรูปสถาบันให้เป็น

[77] Bart Gaens, "Summary and Conclusions," in Bart Gaens (ed.), **op. cit.** (Aldershot: Ashgate, 2008), pp. 169-170.

สหภาพยุโรปในปี ค.ศ. 1993 การพิจารณาความสัมพันธ์ในที่นี้จึงอยู่ในลักษณะเป็นความสัมพันธ์หลายระดับดังที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวคือ รัฐต่อรัฐ รัฐต่อองค์การฯ องค์การฯ ต่อองค์การฯ และภูมิภาคต่อภูมิภาค

ในกรณีความสัมพันธ์แบบภูมิภาคต่อภูมิภาคนี้ นับเป็นแนวทางหลักร่วมกันของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปในการดำเนินความสัมพันธ์ภายนอก (external relations) ซึ่งในเงื่อนไขเช่นนี้ สถานะการเป็นส่วนหนึ่งขององค์การภูมิภาคแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันได้แก่ อาเซียน จึงเป็นเวทีองค์การระหว่างประเทศที่เสริมการดำเนินการทางการทูตตามปกติของประเทศไทย โดยในกรณีนี้ถือได้ว่าเป็นเวทีความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคเอเชีย-ยุโรป อนึ่ง ในความเป็น "มหาอำนาจทางกิจการพลเรือน" ของสหภาพยุโรป พลังอำนาจและน้ำหนักบนเวทีโลกของสหภาพยุโรปจะอยู่ที่เศรษฐกิจ (และสังคม) เป็นหลัก ข้อกังวลของประเทศไทยโดยเฉพาะแวดวงทางเศรษฐกิจจึงอยู่ที่การพยายามเข้าสู่ตลาดที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 ของโลก ซึ่งการส่งออกของประเทศไทยต้องคำนึงถึงอย่างเลี่ยงไม่ได้ และการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งอาจจะต้องไปเกี่ยวโยงกับประเด็นอื่นๆ ซึ่งเป็นประเด็นทางสังคมระดับโลกหรือในหลายกรณีกลายเป็นเวทีโลกทางสังคมที่แยกไม่ออกจากเวทีโลกทางเศรษฐกิจ อาทิ ความเป็นประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน อันเป็นเงื่อนไข (conditionality) หนึ่งที่ประเทศคู่ค้าของสหภาพยุโรปอาจจะถูกตอบโต้ด้วยมาตรการคว่ำบาตรได้หากไม่ปฏิบัติตาม โดยที่ในปัจจุบันการ "ยกระดับ" ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปในฐานะองคภาวะ (entity) กับแต่ละประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขึ้นสู่ความเป็น "หุ้นส่วน" นั้น เป็นการเจรจารายประเทศซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้สหภาพยุโรปแยกเจรจาเพื่อบรรลุเป้าหมายในภาพรวมเสมือนแนวทาง "การแบ่งแยกเพื่อปกครอง" ของมหาอำนาจในอดีต

ในขณะที่สหภาพยุโรปแห่ง 27 ประเทศและ 27 ตลาดที่รวมกันเป็นหนึ่งเดียวโดยการบูรณาการกติกา ระเบียบ กฎเกณฑ์ และมาตรการต่างๆ เข้าเป็นระบอบ (regimes) เดียวกัน โดยคำนึงถึงกติกาการค้าเสรีในระดับทั้งโลกด้วย การมีความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรปซึ่งแม้จะเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจหรือที่เปรียบกันว่าเป็น "ยักษ์ใหญ่ทางเศรษฐกิจ" แต่ก็เป็นเพียง "คนแคระทางการทหาร" จึงจำเป็นต้องติดตามเฝ้าระวังและเจรจาต่อรองทางด้านการค้าอย่างไม่หยุดหย่อน และจะสามารถเพิ่มศักยภาพในการต่อรองได้ดีกว่าในรูปของกลุ่มประเทศ อันได้แก่ อาเซียน

3. บทบาทในระดับโลกของสหภาพยุโรปในฐานะมหาอำนาจทางกิจการพลเรือน: นัยต่อนโยบายไทย

การรวมตัวขึ้นเป็นสหภาพยุโรปโดยรัฐต่างๆ ตลอดจนกระบวนการบูรณาการและการขยายตัวรับสมาชิกนั้น เป็นการนำเอาอธิปไตยมาร่วมกัน (pooled sovereignty) แต่มิใช่ในทุกด้านหลายๆ ประเทศยังคงสงวนในเรื่องของการป้องกันประเทศและความมั่นคง หรือในบางเรื่องของกิจการภายใน เช่น กระบวนการยุติธรรม ระบบกฎหมาย ฯลฯ ด้วยพลังทางเศรษฐกิจของตลาดเดียวขนาดใหญ่ และเงินตราสกุลเดียวกันในยูโรโซน (Euro Zone) โดยปราศจากพลังทางการทหารหรือนโยบายด้านความมั่นคงร่วมกันอย่างแท้จริง สหภาพยุโรปจึงอยู่ในสถานะที่ใช้อำนาจไปในด้านที่เรียกรวมว่าเป็น "กิจการพลเรือน" ไม่ว่าจะเป็นน้ำหนักในการเจรจาทางการค้าในองค์การการค้าโลก (WTO) หรือการดำเนินความสัมพันธ์กับภายนอกอย่างแข็งขันในเรื่องของมาตรฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการผลักดันเกี่ยวกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก นอกจากนั้น ประเด็นทางด้านสิทธิมนุษยชนก็ยังเป็นประเด็นหลักที่สหภาพยุโรปพยายามวางตัวเป็นผู้นำบนเวทีโลก ในขณะที่ไม่มีขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินนโยบายทางการทหารโดยตรง

3.1 นโยบายสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรป

ในปี ค.ศ. 1972 การประชุมประมุขของรัฐและผู้นำรัฐบาลของประชาคมยุโรปลงมติว่านโยบายสิ่งแวดล้อมของประชาคมเป็นเรื่องสำคัญ จากจุดเริ่มต้นดังกล่าว จนถึงปัจจุบันประชาคมยุโรปและต่อมาสหภาพยุโรปได้รับรองกฎหมายในเรื่องดังกล่าวเป็นจำนวนมากกว่า 250 ฉบับ โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมภายในอาณาเขตของสหภาพยุโรปในทุกๆ มิติ ทั้งในด้านการคุ้มครองคุณภาพอากาศและน้ำ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพ การบริหารจัดการของเสียและควบคุมกิจกรรมที่ส่งผลกระทบในทางลบต่อสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดนโยบายต่อประเด็นดังกล่าวทั้งในระดับรัฐสมาชิกและระดับระหว่างประเทศ และทั้งในลักษณะมาตรการเฉพาะต่อปัญหาหนึ่งๆ หรือในลักษณะมาตรการที่ครอบคลุม และมีลักษณะบูรณาการอยู่ภายในนโยบายด้านอื่นๆ อีกด้วย[78]

---

[78] Yanne Goossens, "Environment policy: general principles," in European Parliament, **Fact Sheets on the European Union – 2009 Edition** (Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009), p. 298; European Union, "Summaries of EU Legislation – Environment," Retrieved 17 October 2009, from http://europa.eu/legislation_summaries/environment/index_en.htm

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับนโยบายสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรป ดูเพิ่มเติม Charlotte Bretherton and John Vogler, **The European Union as a Global Actor**, 2nd ed. (London: Routledge, 2006), pp. 80-108; Alberta M. Sbragia, "Environmental Policy: Economic Constraints and External Pressures," in Helen Wallace, William Wallace, and Mark A. Pollack (eds.), **op. cit.**, pp. 293-316; David

ปัจจุบัน สหภาพยุโรปใช้ "แผนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมของประชาคม" (Community Environment Action Programme) ฉบับที่ 6 ซึ่งมีหัวเรื่องหลักว่าด้วย 'Environment 2010: Our future, our choice" เพื่อเป็นกรอบเชิงยุทธศาสตร์สำหรับนโยบายสิ่งแวดล้อมของประชาคมระหว่างปี ค.ศ. 2002-2012 และถือเป็นองค์ประกอบหลักของยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างยั่งยืนของประชาคมในด้านสิ่งแวดล้อม แผนปฏิบัติการนี้ยึดถือหลักการ "ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย" หลักการป้องกันไว้ก่อนล่วงหน้า (precautionary principle) การปฏิบัติเชิงป้องกัน (preventive action) และหลักการแก้ไขมลพิษที่แหล่งต้นตอ โดยให้ความสำคัญกับการปฏิบัติใน 4 เรื่อง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความหลากหลายทางชีวภาพ สิ่งแวดล้อมและสุขอนามัย การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและบริหารจัดการของเสีย ในแผนงานนี้ได้เสนอการปฏิบัติเชิงยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญใน 5 เรื่อง คือ การปรับปรุงการนำกฎหมายที่มีอยู่เดิมไปปฏิบัติ การรวมเรื่องสิ่งแวดล้อมเข้าไปสู่นโยบายอื่นๆ การทำงานอย่างใกล้ชิดกับภาคตลาด การให้อำนาจประชาชนในฐานะพลเมืองเอกชน (private citizens) และช่วยประชาชนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในการตัดสินใจด้านการวางแผนและการบริหารจัดการการใช้ที่ดิน[79]

นอกจากการมีแผนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมฯ แล้ว สหภาพยุโรปได้จัดตั้ง European Environment Agency (EEA) ขึ้นมาในปี ค.ศ. 1990 EEA นี้ถือเป็นองค์กรส่วนกลางของประชาคม (central Community body) โดยมีวัตถุประสงค์ให้การคุ้มครองและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนดของสนธิสัญญาและแผนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมของประชาคม โดยมุ่งหมายในการสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายในประชาคม เพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ EEA จะจัดหาข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะเป็นกลาง เชื่อถือได้ และเปรียบเทียบได้ในระดับยุโรปให้แก่ประชาคมและรัฐสมาชิก เพื่อช่วยให้เกิดการดำเนินมาตรการที่จำเป็นในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ประเมินการนำมาตรการเหล่านี้ไปปฏิบัติ และทำให้แน่ใจว่าสาธารณชนจะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสถานะของสิ่งแวดล้อม โดยข้อมูลข่าวสารที่ว่านี้อาจแลกเปลี่ยนกันระหว่างหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมในยุโรปในลักษณะของเครือข่ายที่เรียกว่า "European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law" (IMPEL) ระหว่าง EEA กับองค์กรอื่น ๆ และระหว่างรัฐสมาชิกกับ EEA[80]

สหภาพยุโรปนับว่ามีมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมสูงที่สุดในโลก โดยได้รับการพัฒนามาเป็นระยะเวลาหลายทศวรรษครอบคลุมในประเด็นต่างๆ ในปัจจุบันสหภาพยุโรปให้ความสำคัญในประเด็นการต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ การลดปัญหาสุขภาพที่เกิดจากมลพิษ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีความรับผิดชอบมากขึ้น

M. Wood and Birol A. Yeşilada, **op. cit.**, 3rd ed. (New York: Pearson/Longman, 2004), pp. 173-190; Anna Syngellakis, "Environmental Europe," in Fergus Carr and Andrew Massey (eds.), **op. cit.**, pp. 164-182.

[79] Yanne Goossens, **ibid.**, pp. 298-299.

[80] **Ibid.**, p. 299.

นอกจากเป้าหมายเหล่านี้จะมุ่งคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังมีส่วนช่วยต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการส่งเสริมนวัตกรรมและวิสาหกิจด้วย นโยบายสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปในปัจจุบันมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้[81]

1. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นับเป็นประเด็นที่รุนแรงที่สุดที่มนุษยชาติเผชิญอยู่ ซึ่งสหภาพยุโรปดำเนินการในการทำข้อตกลงระดับโลกเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และเป็นแกนนำในการปฏิบัติอย่างแข็งขัน ผู้นำของสหภาพยุโรปได้มีมติในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2008 รับรองชุดมาตรการลดการปล่อยก๊าซอย่างครบถ้วน โดยมุ่งลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างน้อยร้อยละ 20 (จากระดับที่ตกลงไว้ในปี ค.ศ. 1990) เพิ่มสัดส่วนพลังงานหมุนเวียนในตลาดร้อยละ 20 และลดการบริโภคพลังงานโดยรวมร้อยละ 20 ทั้งหมดนี้ภายในปี ค.ศ. 2020 ทั้งนี้ ในการผลักดันการใช้พลังงานหมุนเวียนได้ตกลงกันที่จะใช้พลังงานในการขนส่งร้อยละ 10 จากเชื้อเพลิงชีวภาพ ไฟฟ้า และไฮโดรเจน[82]

2. การซื้อขายสิทธิในการปล่อยก๊าซ เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของยุทธศาสตร์ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของสหภาพยุโรป โดยระบบการซื้อขายการปล่อยก๊าซให้รางวัลแก่บริษัทที่ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) และลงโทษบริษัทที่ปล่อยก๊าซเกินกว่ากำหนด โดยนับแต่ปี ค.ศ. 2005 มีโรงงานประมาณ 12,000 แห่งที่มีส่วนรับผิดชอบในการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ของสหภาพฯ ลงครึ่งหนึ่ง ภายใต้ระบบดังกล่าวรัฐบาลต่างๆ ของสหภาพยุโรปได้กำหนดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์โดยอุตสาหกรรมที่ใช้พลังงานมาก (energy-intensive industries) เช่น การผลิตพลังงานไฟฟ้า โรงงานผลิตเหล็กกล้าและซีเมนต์ ส่วนในอนาคตจะมีอุตสาหกรรมอื่นๆ เข้ามาอยู่ในระบบโควตา เช่น สายการบิน และบริษัทเคมีภัณฑ์ปิโตรเลียม ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปสามารถชดเชยการปล่อยก๊าซโดยการซื้อเครดิตจากโครงการต่างๆ ที่ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในประเทศนอกกลุ่มสหภาพยุโรป

3. ความหลากหลายทางชีวภาพ สหภาพยุโรปยึดมั่นเป้าหมายในการหยุดยั้งการลดจำนวนสายพันธุ์สัตว์และพันธุ์พืชที่ใกล้สูญพันธุ์ตลอดจนแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตดังกล่าวในสหภาพยุโรปภายในปี ค.ศ. 2010 โดยสหภาพยุโรปมีนโยบายและกฎหมายต่างๆ ในการจัดการเรื่องดังกล่าว แต่จำเป็นต้องมีการนำไปปฏิบัติซ้ำในระดับที่กว้างขึ้น สหภาพยุโรปยังต้องการขยายโครงการเครือข่าย "Natura 2000" ซึ่งเป็นชุดของพื้นที่ซึ่งคุ้มครองสายพันธุ์สัตว์ พันธุ์พืชและแหล่งที่อยู่อาศัย ซึ่งมีกว่า 26,000 แห่งทั่วสหภาพยุโรป

4. อนามัยสิ่งแวดล้อม สหภาพยุโรปได้จัดทำกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมมาเป็นระยะเวลากว่าทศวรรษซึ่งครอบคลุมในประเด็นต่างๆ เช่น เสียงรบกวน น้ำในสระว่ายน้ำ พันธุ์สัตว์หายาก

---

[81] European Union, "Activities of the European Union – Environment," Retrieved 17 October 2009, from http://europa.eu/pol/env/index_en.htm

[82] ดูเพิ่มเติมใน Charlotte Bretherton and John Vogler, **op. cit.**, pp. 102-105.

และการตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน กฎหมายเหล่านี้มุ่งสร้างมาตรฐานด้านสุขภาพสำหรับสารก่อมลพิษ ซึ่งประเทศสมาชิกจะต้องตรวจสอบสารพิษต่างๆ และดำเนินการหากระดับของสารดังกล่าวเกินกว่าระดับปลอดภัย

5. การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์ที่ครอบคลุมนโยบายของสหภาพยุโรป โดยผู้นำสหภาพยุโรปได้เริ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหภาพยุโรปครั้งแรกในปี ค.ศ. 2001 และปรับปรุงในปี ค.ศ. 2006 เพื่อจัดการข้อบกพร่องและคำนึงถึงความท้าทายใหม่ๆ อีกทั้งด้วยความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดระหว่างการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและนโยบายสิ่งแวดล้อม ดังนั้น แผนทบทวนในปี ค.ศ. 2006 จึงเน้นความสำคัญของการศึกษา การค้นคว้าวิจัย และการสนับสนุนทางการเงินโดยภาครัฐ เพื่อบรรลุแบบแผนการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืน อีกทั้งในปัจจุบันยังได้มุ่งเน้นการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยในปี ค.ศ. 2009 คณะกรรมาธิการยุโรปได้เสนอชุดมาตรการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงการติดฉลากการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพเช่นที่ปรากฏบนผลิตภัณฑ์ เช่น เครื่องซักผ้า เป็นต้น

ทั้งนี้ นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปยังมีมิติระหว่างประเทศ ซึ่งสหภาพยุโรปดำเนินความร่วมมือในเรื่องดังกล่าวกับประเทศต่าง ๆ เช่น ใน European Neighbourhood Policy Strategy Paper ที่ออกมาในปี ค.ศ. 2004 ซึ่งมุ่งพัฒนาความร่วมมือและบูรณาการระดับภูมิภาคในการจัดการกับประเด็นที่เกิดขึ้นจากการขยายเขตแดนของสหภาพยุโรป, ความร่วมมือกับลาตินอเมริกา รัสเซีย และเอเชีย เช่น การมี Joint Work Programme ด้านสิ่งแวดล้อมใน EU-Latin America-Caribbean Partnership, EU-Russia Partnership and Cooperation Agreement และการอนุรักษ์ระบบนิเวศทางทะเลในความร่วมมือ Danube-Black Sea Region และ Euro-Mediterranean Partnership ไปจนถึงการมีบทบาทสำคัญและมีส่วนช่วยเหลืออย่างแข่งขันในปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลก เช่น การประชุม UN World Summit on Sustainable Development ที่โยฮันเนสเบิร์กในปี ค.ศ. 2002[83] หรือกรณีล่าสุดในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Climate Change Conference) ที่กรุงโคเปนเฮเกน ในปี ค.ศ. 2009

สำหรับการเตรียมการก่อนการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศดังกล่าว คณะกรรมาธิการยุโรปได้รับรองรายงานที่มีชื่อว่า "Stepping up International Climate Finance: A European Blueprint for the Copenhagen Deal" ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2009 เพื่อเสนอแนวทางให้งบประมาณช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 2-15 พันล้านยูโรต่อปี[84] โดยสหภาพยุโรปเห็นว่าการให้งบประมาณดังกล่าวจะอำนวยให้

---

[83] Yanne Goossens, **op. cit.**, p. 300.

[84] งบประมาณดังกล่าวซึ่งสหภาพยุโรปคาดว่าจะใช้เงินโดยรวมประมาณ 1 แสนล้านยูโรให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาในการลดการปล่อยก๊าซ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจนถึงปี ค.ศ. 2020 มีแหล่งที่มาสำคัญ 3 แห่ง คือ (1) การจัดหาเงินจาก

การเจรจาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศระหว่างประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาสามารถบรรลุข้อตกลงฉบับใหม่ที่จะมาแทนพิธีสารเกียวโตที่จะหมดอายุลงในปี ค.ศ. 2012 โดยสหภาพยุโรปจะให้งบประมาณสนับสนุนโดยทันทีแก่ประเทศกำลังพัฒนาน้อยที่สุด เพื่อให้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศก่อนที่ความตกลงทดแทนพิธีสารเกียวโตจะมีผลในปี ค.ศ. 2013 สำหรับไทยในฐานะผู้นำภูมิภาคและประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการเจรจาเรื่องแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อาจจะอยู่ในเงื่อนไขที่สามารถได้รับงบประมาณสนับสนุนสำหรับการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้พลังงานหมุนเวียน และโครงการลดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ[85]

ในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนั้น ที่ประชุมผู้นำสหภาพยุโรปได้กำหนดท่าทีร่วมกันในการประชุม ดังนี้[86]

1. เห็นว่าทุกฝ่ายที่ร่วมในการเจรจาที่โคเปนเฮเกนควรพยายามบรรลุความตกลงที่มีผลผูกพันทางการเมือง ความตกลงนี้ควรนำไปสู่การจัดทำความตกลงที่มีผูกพันทางกฎหมายให้เสร็จสิ้นภายใน 6 เดือน หลังการประชุมที่โคเปนเฮเกน สำหรับดำเนินการในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค. 2013 เป็นต้นไป
2. เงื่อนไขสำหรับความตกลงโคเปนเฮเกน คือ การใช้มาตรฐานระหว่างประเทศสำหรับการวัด การรายงาน และการตรวจสอบ (การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก) ที่เป็นที่ตกลงร่วมกันและโปร่งใส โดยสหภาพยุโรปจะสนับสนุนความพยายามในการเพิ่มธรรมาภิบาลระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม

ภาคเอกชนในประเทศกำลังพัฒนาเอง (2) การขยายตลาดคาร์บอนเครดิตระหว่างประเทศ และ (3) การจัดหาเงินระหว่างประเทศจากแหล่งสาธารณะต่างๆ โดยสหภาพยุโรป ประเทศอุตสาหกรรมอื่นๆ และประเทศกำลังพัฒนาที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ

[85] European Commission, "EU Policy Paper – Financing the Fight Against Climate Change in Developing Countries: Citizens' Summary," Retrieved 17 October 2009, from http://ec.europa.eu/environment/climat/pdf/future_action/citizen_summary2_en.pdf; European Commission, "Stepping up International Climate Finance: A European Blueprint for the Copenhagen Deal," **COM(2009) 475/3**, 10 September 2009.

เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม ค.ศ. 2009 ผู้แทนคณะกรรมาธิการยุโรปประจำประเทศไทยร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศได้จัดการสัมมนา "A View from the EU: Global Climate Negotiations & Climate Action in Thailand and Southeast Asia" เนื่องในโอกาสการส่งเสริมกิจกรรม "EU Green Days" ระหว่างวันที่ 1 - 11 ตุลาคม ค.ศ. 2009 ขึ้นที่ห้องนราธิป กระทรวงการต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะเกี่ยวกับสถานะของการประชุมสหประชาชาติและประเด็นปัญหาในการเตรียมการสำหรับการประชุมภาคี UNFCCC ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2009 ทั้งนี้ คณะผู้แทนฯ ร่วมกับนักวิชาการจาก Swedish Environment Secretary in Asia, International Water Management Institute and Agence française de développement ได้บรรยายและแลกเปลี่ยนทัศนะเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ที่สำคัญคือ สหภาพยุโรปตกลงจะเพิ่มปริมาณการลดก๊าซเรือนกระจกเป็นร้อยละ 30 ซึ่งจะได้นำเสนอต่อที่ประชุมภาคี UNFCCC เพื่อขอความเห็นจากประเทศอื่นๆ และยังได้เน้นย้ำถึงความร่วมมือและความช่วยเหลือที่สหภาพยุโรปให้แก่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศไทย เช่น ความร่วมมือกับอาเซียน การให้ความช่วยเหลือทางการเงิน การสร้างแรงจูงใจเพื่อชักจูงภาคเอกชนให้ความร่วมมือในการจัดการปัญหาดังกล่าว การสร้าง capacity building แก่ชุมชน เป็นต้น

[86] คณะผู้แทนไทยประจำประชาคมยุโรป, "ท่าทีผู้นำอียูสำหรับการเจรจาความตกลงสิ่งแวดล้อมโลกที่โคเปนเฮเกน," 15 ธันวาคม 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เม.ย. 2553, จาก http://news.thaieurope.net/content/view/3520/170/

3. ยินดีกับการตั้งเป้าหมายลดก๊าซเรือนกระจกจากหลายประเทศและเรียกร้องให้ทั้งประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาที่ก้าวหน้าที่ยังไม่ได้กำหนดพันธกรณีดังกล่าว ให้กำหนดเป้าหมายการลดก๊าซเรือนกระจก
4. ยืนยันเพิ่มเป้าหมายลดก๊าซเรือนกระจกร้อยละ 30 ภายในปี ค.ศ. 2020 จากระดับของปี ค.ศ.1990 หากประเทศพัฒนาแล้วอื่นๆ มีพันธกรณีในการลดก๊าซเรือนกระจกที่เทียบเคียงกัน และประเทศกำลังพัฒนามีส่วนร่วมอย่างเพียงพอสอดคล้องตามความรับผิดชอบและความสามารถ
5. ความตกลงโคเปนเฮเกนควรรวมข้อบทในเรื่องการปฏิบัติการอย่างเร่งด่วน (immediate action) ที่เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 2010 ซึ่งจำต้องได้รับการสนับสนุนทางการเงินเพิ่ม ทั้งนี้ ความช่วยเหลือดังกล่าวควรครอบคลุมทั้งในด้านการบรรเทาผลกระทบ (mitigation) และการปรับตัว (adaptation) รวมทั้งด้านป่าไม้และการสร้างพัฒนาขีดความสามารถ โดยเน้นที่ประเทศที่มีความอ่อนไหวและประเทศกำลังพัฒนาน้อยที่สุด โดยสหภาพยุโรปเรียกร้องให้ประเทศพัฒนาแล้วประกาศการสนับสนุนทางการเงิน ซึ่งประเมินว่าค่าใช้จ่ายในระยะเร่งด่วนดังกล่าวมีมูลค่า 7 พันล้านยูโรต่อปี โดยสหภาพยุโรปและประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปพร้อมที่จะให้เงินสนับสนุนในระยะเร่งด่วน 2.4 พันล้านยูโรต่อปี ดังนั้นระหว่างปี ค.ศ. 2010-2012 สหภาพยุโรปจะให้เงินสนับสนุนรวมทั้งสิ้น 7.2 พันล้านยูโร โดยแต่ละประเทศสมาชิกให้เงินสนับสนุนจำนวนแตกต่างกันไปตามความสมัครใจ เช่น สหราชอาณาจักร 1.2 พันล้านปอนด์ ฝรั่งเศส 1.26 พันล้านยูโร เยอรมนี 1.6 พันล้านยูโร สวีเดน 800 ล้านยูโร เบลเยียม 150 ล้านยูโร เดนมาร์ก 160 ล้านยูโร
6. เห็นความจำเป็นในการเพิ่มการไหลเวียนทางเงินทุนทั้งจากงบประมาณภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อการนี้

แม้ว่าผลการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่โคเปนเฮเกนจะสามารถบรรลุได้เพียงความตกลงทางการเมืองที่เรียกว่า "ข้อตกลงโคเปนเฮเกน" (Copenhagen Accord) อีกทั้งข้อผูกพันในการลดการปล่อยก๊าซยังมีลักษณะไม่เข้มแข็งพอ และไม่มีการกำหนดเป้าหมายระยะยาวในการลดการปล่อยก๊าซ ส่วนการทำความตกลงที่มีผลผูกพันทางกฎหมายก็ยังไม่มีความชัดเจน ทว่า ข้อตกลงโคเปนเฮเกนที่ออกมานั้นก็นับว่ามีด้านบวกอยู่หลายประการ เช่น การอ้างอิงถึงเป้าหมายในการลดอุณหภูมิ 2 องศาเซลเซียส ข้อผูกพันที่ให้เงินสนับสนุนแก่การดำเนินการของประเทศกำลังพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ประเทศที่เป็นผู้นำการพัฒนาและมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วนั้นยอมรับรายการข้อผูกพันในการปฏิบัติและจะรายงานผลการดำเนินการด้วยความโปร่งใส เป็นต้น[87]

[87] Swedish Presidency of the European Union, "Outcomes of the Swedish EU Presidency," **Press Releases**, 16 December 2009, Retrieved 4 April 2010, from http://www.se2009.eu/en/meetings_news/2009/12/16/outcomes_of_the_swedish_eu_presidency
ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องนี้ในบทที่ 10 ของรายงานวิจัยนี้

สำหรับวาระการทำหน้าที่ประธานสหภาพยุโรปของสเปนระหว่างเดือนมกราคม-มิถุนายน ค.ศ. 2010 สเปนได้ให้ความสำคัญกับประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นพิเศษ โดยจะเน้นเรื่องการทบทวนบทบาทและการกำหนดท่าทีของสหภาพยุโรปหลังการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำหรับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่สเปนจะผลักดันเป็นพิเศษและเป็นที่น่าสนใจสำหรับประเทศไทย ได้แก่ การทบทวนแผนงานเรื่องการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ (energy efficiency) ข้อเสนอในการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนจากรถตู้ กระบวนการทบทวนระเบียบต่างๆ เช่น การลดปริมาณการทิ้งเศษซากผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (WEEE) ระเบียบการห้ามใช้โลหะหนักที่เป็นอันตราย (อาทิ ตะกั่ว แคดเมียม ปรอท) (RoHs) ระเบียบเรื่องยาฆ่าแมลง และระเบียบ Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC) ส่วนเรื่องอื่นๆ ที่สเปนให้ความสนใจ เช่น การให้คณะมนตรียุโรปรับรองระเบียบว่าด้วยเรื่องดิน การเริ่มการหารือเกี่ยวกับนโยบายเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพภายหลังปี ค.ศ. 2010 การเตรียมให้ประเทศสมาชิกพร้อมที่จะเสนอแผนการใช้พลังงานทดแทน (renewable energies) ในเดือนมิถุนายนนี้ และกรอบระเบียบยุทธศาสตร์ทางทะเลของยุโรป เป็นต้น[88]

สำหรับผลกระทบจากนโยบายสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปที่มีต่อประเทศไทยนั้น สามารถสรุปเป็นบางกรณี ได้ดังนี้[89]

ในกรณีระเบียบการซื้อขายสิทธิในการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) (European Union Greenhouse Gas Emission Trading System: EU ETS) ซึ่งจะเริ่มใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013-2020 โดยจะมีการขยายระบบนี้ไปสู่การขนส่งทางอากาศและการควบคุมการปล่อยก๊าซ CO_2 จากรถยนต์ ซึ่งกำหนดไว้ในปี ค.ศ. 2012 "โครงการติดตามความเคลื่อนไหวและศึกษากฎระเบียบสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปที่มีผลกระทบต่อไทย" ของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ เสนอว่าประเทศไทยต้องติดตามและปรับตัวกับโครงการต่างๆ ของสหภาพยุโรป โดยเฉพาะหลังการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่กรุงโคเปนเฮเกนเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 2009 ส่วนธุรกิจหรืออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น สายการบินของไทย อุตสาหกรรมยานยนต์และส่วนประกอบ ต้องเตรียมปฏิบัติตามระเบียบใหม่นับแต่บัดนี้เป็นต้นไปจนถึงการมีผลบังคับใช้ของกฎระเบียบเหล่านี้[90]

---

[88] คณะผู้แทนไทยประจำประชาคมยุโรป, "สเปน ประธานอียูเน้นกำหนดบทบาทอียูในเรื่องสิ่งแวดล้อมหลังสิ้นสุดประชุมสุดยอดโคเปนฮาเกน," 7 มกราคม 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เม.ย. 2553, จาก http://news.thaieurope.net/content/view/3536/170/

[89] ติดตามรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ที่ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์, "โครงการติดตามความเคลื่อนไหวและศึกษากฎระเบียบสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปที่มีผลกระทบต่อไทย," http://monitorenv09.thaieurope.net

[90] สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์, "สรุปข้อมูลเกี่ยวกับกฎระเบียบและนโยบายอียูด้านสิ่งแวดล้อม และประเด็นที่น่าจับตามองในแง่ผลกระทบต่อไทยในโครงการติดตามความเคลื่อนไหวและศึกษากฎระเบียบสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปที่มีผลกระทบต่อไทย ภายใต้โครงการ FMIP ประจำปีงบประมาณ 2552," 26 มิ.ย. 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ต.ค. 2552, จาก http://www.thaieurope.net/ftp/project09/table_summary.pdf

ในเรื่องของระเบียบการจดทะเบียน การประเมิน การอนุญาต และการกำจัดการใช้สารเคมี (REACH) นั้น โครงการ "การศึกษาผลกระทบ REACH ต่อสายโซ่อุปทานในอุตสาหกรรมส่งออกของประเทศไทยและข้อเสนอ" (สกว.) ได้ประเมินว่า การประกาศใช้ระเบียบ REACH อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ผลิตของไทย ในด้านต้นทุนการผลิตในส่วนของค่าใช้จ่ายสารเคมี และต้นทุนการตลาดในการส่งสินค้าเข้าไปขายในสหภาพยุโรป ซึ่งประกอบด้วยค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียน และค่าใช้จ่ายในการจัดทำเอกสารตามเงื่อนไขของระเบียบ REACH โดยผลกระทบจะเกิดขึ้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านสารเคมีในโครงสร้างต้นทุนของอุตสาหกรรมนั้นๆ และปริมาณการใช้สารเคมีในกลุ่มพิเศษหรือเคมีภัณฑ์ที่มีราคาแพง ในการเตรียมมาตรการเพื่อรองรับระเบียบ REACH ประเทศไทยควรกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบหลัก เสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการผ่านการให้ความรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร พัฒนาหน่วยงานทดสอบและห้องปฏิบัติการทดสอบในประเทศให้มีมาตรฐานและรองรับการทดสอบได้ และกำหนดบทบาทเชิงรุก เช่น การออกกฎหมายที่คล้ายคลึงกับระเบียบ REACH เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค สังคม และสิ่งแวดล้อมไทย ไม่ให้เกิดการหลั่งไหลของสินค้าที่ไม่ได้คุณภาพเข้ามาในประเทศไทย หรือกลายเป็นแหล่งผลิตภัณฑ์ที่ยังมีการใช้สารเคมีอันตราย[91]

ส่วนในกรณีว่าด้วยระเบียบการห้ามใช้โลหะหนักที่เป็นอันตราย (อาทิ ตะกั่ว แคดเมียม ปรอท) (RoHs) และระเบียบการทิ้งเศษซากผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (WEEE) รายงานการศึกษาเรื่อง "การเจรจาเรื่องการจัดการของเสียอันตรายในเวทีสิ่งแวดล้อมและเวทีการค้า: จุดยืนและข้อเสนอของไทย" (สกว.) ได้ประเมินผลกระทบของการที่สหภาพยุโรปใช้ระเบียบ WEEE และระเบียบ RoHS ซึ่งมีผลบังคับใช้แล้วนั้น การดำเนินมาตรการฝ่ายเดียวของสหภาพยุโรปกับประเทศคู่ค้าส่งผลในทางลบต่ออุตสาหกรรมส่งออกผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ของไทยค่อนข้างมาก โดยเฉพาะผู้ประกอบการไทยที่เป็นผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) แต่ผลกระทบไม่ได้รุนแรงนัก เพราะภาครัฐและภาคเอกชนได้ร่วมมือกันในการศึกษา คาดการณ์ผลกระทบ และเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการทั้งในด้านข้อมูลข่าวสารและความช่วยเหลือด้านเทคนิคและโครงสร้างพื้นฐาน อนึ่งระเบียบทั้งสองนี้อาจส่งผลทางลบต่อสถานการณ์ของเสียอันตรายภายในประเทศไทยเอง โดยมีความเป็นไปได้ที่จะมีการนำเข้าหรือลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์หรือสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานตามระเบียบทั้งสองในลักษณะสินค้ามือสองหรือสินค้าตกรุ่นราคาถูกจากประเทศในสหภาพยุโรปมายังประเทศกำลังพัฒนารวมทั้งประเทศไทย ประเทศไทยจึงควรออกกฎหมาย นโยบายและมาตรการในเชิงรุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผ่านกฎหมายที่คล้ายกับระเบียบ WEEE และ RoHS และการผ่านร่างยุทธศาสตร์การจัดการของเสียอันตราย

---

[91] พงษ์วิภา หล่อสมบูรณ์ และคณะ, **โครงการ การศึกษาผลกระทบ REACH ต่อสายโซ่อุปทานในอุตสาหกรรมส่งออกของประเทศไทยและข้อเสนอ** (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550), บทคัดย่อ, สืบค้นเมื่อวันที่ 9 เม.ย. 2553, จาก http://www.trf.or.th/research/abstract/Thai/RDG4930012.txt

ภายในประเทศที่กรมควบคุมมลพิษได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีโดยเร็ว ซึ่งจะช่วยป้องกันปัญหาดังกล่าวได้ และกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาระบบการจัดการเศษเหลือทิ้งผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อแก้ปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศที่เพิ่มปริมาณขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน[92]

กล่าวโดยสรุปในภาพรวมของความสัมพันธ์กับภายนอกโดยสหภาพยุโรปนั้น นโยบายสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปได้รับการขนานนามว่าเป็นเสมือน "นโยบายต่างประเทศ" ที่สำคัญของสหภาพฯ ที่จะสามารถสร้างผลเปลี่ยนแปลงต่อพฤติกรรมของประเทศอื่นๆ หรือสภาพแวดล้อมทางการเมืองของสหภาพยุโรปเอง ดังจะเห็นได้จากการที่ยุโรปพยายามวางตัวเป็นผู้นำระดับโลกในประเด็นนี้ และมีบทบาทอย่างแข็งขันทั้งในฐานะผู้ริเริ่มการประชุมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (UNCHE) ครั้งแรกขึ้นที่กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ในปี ค.ศ. 1972 จนมาถึงการเป็นเจ้าภาพการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในปี ค.ศ. 2009 ที่กรุงโคเปนเฮเกน ซึ่งแม้จะยังไม่ประสบความสำเร็จเพราะเป็นเรื่องของผลประโยชน์โดยตรงของมหาอำนาจสำคัญ เช่น สหรัฐฯ และจีน ตลอดจนประเทศกำลังพัฒนาจำนวนหนึ่ง แต่ก็เป็นการยืนยันถึงภาพลักษณ์และบทบาทของสหภาพยุโรปในเรื่องนี้

มาตรการสำคัญในด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย โดยทำให้อุตสาหกรรมและธุรกิจของไทยต้องปรับตัวให้ทันกับกฎระเบียบต่างๆ ต้องเพิ่มต้นทุนการผลิตและการส่งออก ภาครัฐและภาคเอกชนจำเป็นต้องร่วมมือกันทั้งในเรื่องข้อมูลข่าวสารและความช่วยเหลือทางเทคนิค ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ห้องปฏิบัติการทดสอบ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนที่นโยบายเหล่านี้จะมีผลบังคับใช้อย่างเต็มที่ อนึ่ง นโยบายเหล่านี้นับว่ามีส่วนกระตุ้นให้ประเทศไทยต้องออกกฎหมายที่คล้ายกับระเบียบดังกล่าว อย่างไรก็ตาม แม้มาตรการสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปจะถูกมองว่ามีผลกระทบในทางลบต่อเศรษฐกิจไทย แต่ในอีกมุมมองหนึ่ง การยกระดับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและการป้องกันปัญหาดังกล่าวก็ย่อมเป็นคุณต่อประเทศและสังคมไทยเอง

3.2 สหภาพยุโรปกับการเจรจาการค้าเสรีรอบโดฮา

สหภาพยุโรป (EU) หรือในชื่อเดิม "ประชาคมยุโรป" (EC) มีส่วนร่วมในประเด็นการค้าโลกมานับแต่แรกเริ่ม[93] ในบริบทของการค้าโลกนั้น สหภาพยุโรปถือเป็นหนึ่งในภูมิภาคการค้าที่สำคัญที่สุดและมีบทบาทหลักในการอำนวยความสะดวกในโครงสร้างการค้าต่างๆ ในระดับโลก โดยเฉพาะในกรอบความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (GATT) และองค์การการค้า

---

[92] สุจิตรา วาสนาดำรงดี, **การเจรจาเรื่องการจัดการของเสียอันตรายในเวทีสิ่งแวดล้อมและเวทีการค้า: จุดยืนและข้อเสนอของไทย**, รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549), บทคัดย่อ.

[93] ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของสหภาพยุโรปในด้านเศรษฐกิจบนเวทีโลกใน Charlotte Bretherton and John Vogler, **op. cit.**, pp. 46-79; David M. Wood and Birol A. Yeşilada, **op. cit.**, pp. 191-210.

โลก (WTO) วัตถุประสงค์ในด้านการค้าของสหภาพยุโรป ได้แก่ (1) การเปิดเสรีการค้าสินค้าและบริการ ตลอดจนการลงทุนเพื่อให้เกิดการเติบโตทางการค้า และความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ (2) การปกป้องผลประโยชน์ของยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางสาขา เช่น อุตสาหกรรม เกษตรกรรม บริการสาธารณะ และวัฒนธรรม และ (3) วางกฎเกณฑ์ข้อกำหนดของกรอบการเปิดเสรี โดยมุ่งคุ้มครองสิ่งแวดล้อม คุ้มครองลูกจ้าง และทำให้แน่ใจว่าประเทศที่อยู่ในระดับการพัฒนาน้อยที่สุดจะได้รับสัดส่วนที่เป็นธรรม[94]

แม้ว่าการที่ประเทศยุโรปตะวันตกรวมตัวกันเป็นสหภาพศุลกากร (customs union) ในช่วงต้นนี้อาจนับว่าขัดต่อหลักการปฏิบัติของความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (GATT)[95] แต่ก็ไม่ได้รับการท้วงติงจาก GATT แต่อย่างใด รวมทั้งในช่วงปลายทศวรรษ 1960 ประชาคมยุโรปและญี่ปุ่นก้าวขึ้นมาเป็นศูนย์อำนาจใหม่ทางเศรษฐกิจแทนที่สหรัฐฯ เนื่องจากสหรัฐฯ เริ่มประสบภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันในระบบทุนนิยมโลกนับแต่ทศวรรษ 1950[96] สำหรับการเปิดเสรีการค้าของ GATT ประชาคมยุโรปมีบทบาทอย่างแข็งขันในการสนับสนุนให้ GATT รับรองหลักการต่าง ๆ ได้แก่ (1) หลักการไม่เลือกปฏิบัติที่อยู่ในรูปแบบของข้อกำหนดว่าด้วยชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (most-favoured nation clause) (2) การขจัดข้อจำกัดเชิงปริมาณ การห้ามการอุดหนุนการส่งออก การใช้หลักการที่ให้มีเพียงภาษีอากรเป็นเครื่องมือการปกป้องทางการค้า และหลักการความโปร่งใสของกฎหมายการค้าในระดับชาติ และ (3) การปฏิบัติเป็นพิเศษ (more favourable treatment) แก่ประเทศกำลังพัฒนา[97]

ทว่าในช่วงเวลาดังกล่าว การขยายตัวของการค้าเสรีภายใต้ GATT ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ และสหภาพยุโรปเป็นสำคัญ โดยจะสามารถบรรลุข้อตกลงการเจรจาการค้าเสรีได้ในประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายมีผลประโยชน์ร่วมกัน แต่จะเป็นไปได้ยากหากทั้งสองฝ่ายมีผลประโยชน์ขัดแย้งกัน เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างจะพยายามยืดเวลาการเจรจาฯ เพื่อผลประโยชน์สูงสุดที่ต้องการ โดยในช่วงที่ประชาคมยุโรปเปลี่ยนไปเป็นสหภาพยุโรปตามสนธิสัญญามาสทริชต์ที่มีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1993 ประกอบกับผลประโยชน์ที่ไม่ลงตัวระหว่างสหภาพยุโรปกับสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นคู่การเจรจาที่สำคัญ นับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลทำให้การเจรจารอบอุรุกวัยยืดเยื้อนานกว่า 7 ปี นับแต่เดือนกันยายน ค.ศ. 1986 ถึงเดือนธันวาคม ค.ศ. 1993[98] แต่ในการเจรจารอบอุรุกวัย

---

[94] Dominique Delaunay, "The European Union and the World Trade Organisation (WTO)," in European Parliament, **Fact Sheets on the European Union – 2009 Edition** (Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009), p. 450.

[95] เกี่ยวกับ GATT ซึ่งพัฒนาต่อมาเป็นองค์การการค้าโลก (WTO) นั้น ดูเพิ่มเติมในบทที่ 10 ของรายงานวิจัยนี้

[96] ดู รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, "พัฒนาการของระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ," ใน **จาก GATT สู่ WTO**, เอกสารเหตุการณ์ปัจจุบันหมายเลข 11 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552), น. 3-21.

[97] Dominique Delaunay, **op. cit.**, p. 451.

[98] รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, "การเจรจารอบอุรุกวัยกับทวิภาคีนิยมทางการค้า," ใน **จาก GATT สู่ WTO**, น. 33-35.

ของ GATT นี้ ประชาคมยุโรปยังคงมีบทบาทอย่างแข็งขัน ซึ่งก่อให้เกิดผลที่สำคัญ เช่น การลดภาษีศุลกากรและที่มิใช่ภาษีศุลกากร, การขยายขอบเขตการเปิดเสรีไปยังภาคเกษตรกรรม และสาขาใหม่ๆ เช่น ทรัพย์สินทางปัญญา การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ภาคบริการ และการลงทุน ซึ่งไม่ได้มีการหยิบยกในการเจรจาระหว่างประเทศก่อนหน้านี้, และการให้ความสนใจอย่างเป็นระบบต่อมาตรการการปกป้องทางการค้า โดยเฉพาะมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดและการตอบโต้การอุดหนุน[99]

ความตกลง GATT ได้พัฒนาไปสู่การจัดตั้งองค์การการค้าโลก (WTO) ในปี ค.ศ. 1995 โดยประชาคมยุโรปร่วมกับแคนาดานำเสนอการจัดตั้ง WTO ซึ่งเริ่มแรกใช้ชื่อว่า องค์การการค้าพหุภาคี (Multilateral Trade Organization: MTO) ต่อมาเปลี่ยนมาใช้ชื่อ องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ในภายหลัง[100] นอกจากนี้ สหภาพยุโรปยังแข่งขันกับสหรัฐฯ ในกระบวนการสรรหาผู้อำนวยการ WTO ด้วยการผลักดันผู้แทนของตนหรือบุคคลที่มีแนวโน้มจะสร้างประโยชน์ให้กับตนมากที่สุด เช่น นาย Renato Ruggiero อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ จากประเทศอิตาลี ซึ่งเป็นผู้อำนวยการคนแรกหลังการก่อตั้ง WTO ระหว่างปี ค.ศ. 1995-1999[101] และนาย Pascal Lamy อดีตกรรมาธิการการค้าแห่งสหภาพยุโรป ชาวฝรั่งเศส ซึ่งเป็นผู้อำนวยการ WTO คนปัจจุบัน แม้ว่าสหภาพยุโรปจะมีบทบาทในการจัดตั้ง WTO และผลักดันตัวแทนของตนให้เป็นผู้อำนวยการฯ แต่สหภาพยุโรปก็ไม่สามารถกำหนดกฎเกณฑ์ในการค้าโลกได้ เนื่องจากเดิมพันในการเจรจาการค้าและผู้เล่นสำคัญในเวทีการค้าโลกเพิ่มจำนวนขึ้น เขตเศรษฐกิจที่ขึ้นมามีบทบาท เช่น กลุ่ม BRICs ซึ่งประกอบด้วย บราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน มีผลประโยชน์ในการปกป้องเศรษฐกิจและต่อต้านข้อเรียกร้องของสหภาพยุโรปใน WTO[102]

ในช่วงต้นของ WTO นั้น สหภาพยุโรปได้มีบทบาทในการประชุมระดับรัฐมนตรี WTO ที่สิงคโปร์ ค.ศ. 1996-1997 ด้วยการผลักดันความตกลงสำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศ บริการโทรคมนาคมพื้นฐาน และบริการทางการเงิน ทั้งนี้สหภาพยุโรปให้แรงจูงใจแก่ประเทศกำลังพัฒนาโดยเสนอการปฏิบัติต่อประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (LDCs) ตามข้อกำหนดในอนุสัญญา Lomé ในช่วงระยะสั้น และให้ประเทศเหล่านี้เข้าถึงตลาดของสหภาพยุโรปได้โดยปลอดจากการเก็บอากรศุลกากร หลังจากการประชุมระดับรัฐมนตรี WTO ที่เจนีวา ในปี ค.ศ. 1998 สหภาพยุโรปมีบทบาทสำคัญในการประชุมคณะมนตรีทั่วไปของ WTO เพื่อเตรียมการประชุมที่ซีแอตเทิลในปี ค.ศ. 1999 ซึ่งได้กำหนดวัตถุประสงค์ในเรื่องการจัดตั้งกฎระเบียบในการบริหารดูแลหรืออภิบาลการเปิดเสรี

---

[99] Dominique Delaunay, **op. cit.**, p. 451.

[100] ชญานี ชวะโนทย์, "กำเนิด WTO," ใน รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และ สมบูรณ์ ศิริประชัย (บรรณาธิการ), **หนึ่งทศวรรษ WTO**, เอกสารวิชาการหมายเลข 18 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2551), น. 12-13.

[101] แต่ถือเป็นผู้อำนวยการ WTO ลำดับที่ 2 โดยก่อนหน้านี้ คือ นาย Peter Sutherland เป็นผู้อำนวยการ GATT ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1993 และเป็นผู้อำนวยการ WTO ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1995

[102] Clive Archer, **The European Union**, p. 107.

ในด้านต่าง ๆ เช่น การลงทุน การแข่งขัน การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ, การทำให้ประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของเรื่อง, การเจรจาหารือเกี่ยวกับมาตรฐานทางสังคม, และการพิจารณาผลประโยชน์ของประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (LDCs) และภายหลังจากการประชุมในปี ค.ศ. 1999 สหภาพยุโรปได้มีบทบาทสำคัญในการเสนอจัดการประชุมรอบใหม่[103]

การเจรจาการค้าโลกรอบโดฮาที่มีชื่อรอบว่า "วาระแห่งการพัฒนา" (Doha Development Agenda) เริ่มต้นขึ้นนับแต่เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2001 เป็นต้นมา สหภาพยุโรปได้หันมาดำเนินความสัมพันธ์กับหุ้นส่วนการค้าทั่วโลก โดยเฉพาะการเป็นผู้สนับสนุนอย่างแข็งขันให้จีนได้เข้าเป็นสมาชิก WTO ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2001 เพื่อนำจีนเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจระหว่างประเทศและระบบการค้าโลก ซึ่งจะเป็นการดำเนินปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ในการส่งเสริมการปฏิรูปทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนทั้งในด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน การเสริมสร้างธรรมาภิบาลและหลักนิติธรรม[104]

ในการเจรจาการค้ารอบโดฮา ซึ่งมีวาระการประชุมที่กว้างขึ้นและมุ่งเน้นจัดการความจำเป็นของประเทศกำลังพัฒนา เช่น การปฏิรูปการอุดหนุนด้านเกษตรกรรม การปรับปรุงการเข้าสู่ตลาดระดับโลก และการทำให้มั่นใจว่าการเปิดเสรีในเศรษฐกิจโลกจะเคารพความจำเป็นในการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของประเทศกำลังพัฒนา โดยสหภาพยุโรปได้จัดลำดับความสำคัญในการเจรจาการค้ารอบโดฮา 5 ด้าน ได้แก่ (1) การเข้าถึงตลาดสำหรับสินค้าอุตสาหกรรม (2) เกษตรกรรม (3) การค้าบริการ (4) การพัฒนา และ (5) การใช้เครื่องมือปกป้องทางการค้า สำหรับด้านที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับประเทศไทยนั้น ได้แก่[105]

> *ด้านเกษตรกรรม* สหภาพยุโรปผูกพันตนเองตามข้อตกลงที่จะปฏิรูปโครงการอุดหนุนการเกษตร โดยเสนอที่จะลดภาษีศุลกากรด้านเกษตรลงร้อยละ 60 ลดเงินอุดหนุนการเกษตรที่บิดเบือนการค้าร้อยละ 80 และขจัดการอุดหนุนการส่งออกด้านเกษตร สหภาพยุโรปต้องการโอกาสใหม่ๆ ในการเข้าถึงตลาดสำหรับการส่งออกสินค้าเกษตรที่แปรรูปแล้วของตน
>
> *ด้านการค้าบริการ* สหภาพยุโรปสนับสนุนการเจรจาการเข้าถึงตลาดเพื่อเป็นโอกาสสำหรับธุรกิจต่างๆ และประโยชน์ต่อผู้บริโภคทั่วโลก ยกเว้นสาขาที่มีผลประโยชน์สาธารณะเป็นเดิมพัน โดยสหภาพยุโรปผูกพันตนเองในการปกป้องสิทธิของสมาชิก WTO เพื่อส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม
>
> *ด้านการใช้เครื่องมือปกป้องทางการค้า* สหภาพยุโรปต้องการให้มีการตกลงชุดกติกาใหม่เกี่ยวกับเครื่องมือดังกล่าว เพื่อไม่ให้ถูกนำไปใช้ในทางมิชอบ และให้มีการปรับปรุงหนังสือกฎกติกาของ WTO สำหรับการอำนวยความสะดวกทางการค้า การปฏิบัติด้านศุลกากรที่เป็น

---

[103] Dominique Delaunay, **op. cit.**, p. 451.

[104] Clive Archer, **op. cit.**, p. 104.

[105] European Commission, "The Doha Round: Negotiating the Rules for a Changing Global Economy," Retreived 15 October 2009, from http://ec.europa.eu/trade/issues/newround/doha_da/index_en.htm

มาตรฐาน และระเบียบขั้นตอนเกี่ยวกับชายแดนทั่วโลก นอกจากนี้ สหภาพยุโรปต้องการให้การเจรจารอบโดฮาปรับปรุงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วย

สำหรับประเทศไทย จุดยืนในการเข้าร่วมเป็นสมาชิก WTO นั้น คือ การพยายามทำให้ประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา ลดการอุดหนุนสินค้าเกษตรลง โดยอาศัยการรวมกลุ่มกับประเทศต่างๆ เช่น กลุ่มแคร์นส์ (Cairns Group) และกลุ่ม G20 เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับประเทศดังกล่าว[106] กลุ่มแคร์นส์ นี้เป็นกลุ่มแรกที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการเจรจาสินค้าเกษตร ตั้งแต่ช่วงการเจรจารอบอุรุกวัยในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1986 โดยเป็นกลุ่มที่มียอดการส่งออกสินค้าเกษตรรวมเป็น 25% ของการส่งออกสินค้าเกษตรโลก ในการเจรจา WTO ช่วงปี ค.ศ. 1995 กลุ่มแคร์นส์ได้มีส่วนในการประสานความร่วมมือระหว่างสมาชิก WTO ในการเจรจาเรื่องการปฏิรูปการเกษตรในสหภาพยุโรป การอุดหนุนการส่งออกสินค้าเกษตรและการค้ากับสิ่งแวดล้อม ในปี ค.ศ. 2000 กลุ่มแคร์นส์ได้ยื่นข้อเสนอเรียกร้องให้ประเทศพัฒนาแล้วซึ่งรวมสหภาพยุโรป ลดภาษีนำเข้าลงเหลือร้อยละ 25 หรือน้อยกว่านั้น ให้เพิ่มโควตาการนำเข้า และปรับปรุงการจัดการโควตานำเข้า ในการเจรจาระดับรัฐมนตรีที่ฮ่องกง ปี ค.ศ. 2005 กลุ่มนี้ได้ร่วมหารือกับกลุ่มประเทศ G20 เพื่อผลักดันประเด็นการอุดหนุนสินค้าเกษตรสู่การเจรจาในปี ค.ศ. 2006[107]

ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งที่ประเทศไทยเข้าร่วม คือ กลุ่ม G20 ซึ่งมีความโดดเด่นในการเจรจารอบโดฮา โดยก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ. 2003 ในช่วงการเตรียมการก่อนการประชุมรัฐมนตรี WTO ที่แคนคูนที่มีขึ้นในวันที่ 10-14 กันยายน ค.ศ. 2003 ในการเจรจาด้านเกษตรที่แคนคูนนี้เป็นรูปแบบของการเจรจาปรึกษาระหว่างกลุ่ม G20 กับสหภาพยุโรป และกลุ่ม G20 กับสหรัฐอเมริกา และสุดท้ายจึงเป็นการเจรจาพร้อมกันสามฝ่าย แนวทางของกลุ่ม G20 คือ ให้ปรับปรุงการเปิดตลาด ลดการอุดหนุนภายในให้มาก กำจัดการอุดหนุนการส่งออก และปฏิบัติเป็นพิเศษและแตกต่าง (special and differential treatment) สำหรับประเทศกำลังพัฒนา อย่างไรก็ตาม ในการประชุมครั้งนี้ G20 ไม่ยอมรับข้อเสนอของสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปให้ใช้สูตรผสม ("blended" formula) กับทุกประเทศ โดยเห็นว่า โครงสร้างภาษีของประเทศกำลังพัฒนาต่างจากประเทศพัฒนาแล้ว การใช้สูตรผสมสูตรเดียวกันจะทำให้ต้องลดภาษีของประเทศกำลังพัฒนามากถึงสามเท่าของประเทศพัฒนาแล้ว กลุ่ม G20 เสนอว่า ระดับการลดภาษีของประเทศกำลังพัฒนาควรจะคู่ขนานไปกับสัดส่วนการลดการอุดหนุนของประเทศพัฒนาแล้ว[108]

---

[106] ประสพสุข สังข์บุญมาก, "นโยบายการค้าระหว่างประเทศของไทย: ปัจจุบันและอนาคต," ใน รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และ สมบูรณ์ ศิริประชัย (บรรณาธิการ), **นโยบายการค้าระหว่างประเทศของไทย และการค้ากับสหรัฐอเมริกา**, เอกสารข้อมูลหมายเลข 34 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552), น. 16.

[107] ปัทมาวดี โพชนุกูล ซูซูกิ, **การจัดระเบียบการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ**, เอกสารวิชาการหมายเลข 17 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2550), น. 105-106.

[108] **เพิ่งอ้าง**, น. 107-113.

นอกจากการเข้าร่วมในสองกลุ่มดังกล่าวเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับสหภาพยุโรปในเรื่องสินค้าเกษตรแล้ว ประเทศไทยได้ร่วมกับบางประเทศที่มีผลประโยชน์ตรงกัน เช่น ออสเตรเลียและบราซิล ยื่นข้อร้องเรียนต่อ WTO ในวันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ. 2003 ช่วงก่อนการประชุมรัฐมนตรีการค้าโลกที่แคนคูน เกี่ยวกับการที่สหภาพยุโรปตั้งอัตราภาษีนำเข้าน้ำตาลสูงถึงร้อยละ 140 และเงินอุดหนุนของสหภาพยุโรปทำให้มีผลผลิตส่วนเกินที่ถูกทุ่มออกสู่ตลาดโลกในราคาต่ำ[109]

สำหรับการประชุมระดับรัฐมนตรี WTO ครั้งที่ 6 ที่ฮ่องกง ระหว่างวันที่ 13-18 ธันวาคม ค.ศ. 2005 ประเทศไทยในฐานะสมาชิกกลุ่ม G-20 นั้นประสบผลสำเร็จในการเรียกร้องให้สหภาพยุโรปยอมกำหนดวันยกเลิกการอุดหนุนการส่งออกภายในปี ค.ศ. 2013 แม้ความคาดหวังของกลุ่มจะเป็นภายในปี ค.ศ. 2010[110] อย่างไรก็ตาม ในการจัดทำกรอบความตกลง (modality) เรื่องการเกษตรและการเข้าถึงตลาดสินค้าที่มิใช่สินค้าเกษตร (NAMA) ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 2006 ตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญาการประชุมระดับรัฐมนตรี WTO ที่ฮ่องกง การเจรจาในเรื่องนี้ยังคงไม่มีความคืบหน้า โดยสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่กลุ่ม G-20 ไม่ยอมลดอัตราภาษีศุลกากรสินค้าที่มิใช่สินค้าเกษตรตามข้อเรียกร้องของสหภาพยุโรป ในขณะที่สหภาพยุโรปก็ไม่ยอมลดอัตราภาษีศุลกากรสินค้าเกษตรตามข้อเรียกร้องของกลุ่ม G-20 ส่วนสหรัฐอเมริกายังคงไม่ยอมลดการอุดหนุนสินค้าเกษตรตามข้อเรียกร้องของกลุ่ม G-20 และยังไม่ยอมลดอัตราภาษีศุลกากรสินค้าที่มิใช่สินค้าเกษตรตามข้อเรียกร้องของสหภาพยุโรปเช่นกัน ต่อมาในการประชุมของคณะกรรมการเจรจาการค้า (Trade Negotiation Committee: TNC) ที่เริ่มต้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม ค.ศ. 2006 ความพยายามของกลุ่ม G20 ซึ่งประเทศไทยร่วมอยู่ด้วยนั้นเริ่มประสบผล เมื่อสหภาพยุโรปยอมเปลี่ยนจุดยืนเรื่องการลดอัตราภาษีนำเข้าสินค้าเกษตร จากเดิมที่เสนอลดเพียงร้อยละ 46 โดยอาจยอมลดอัตราภาษีดังกล่าวลงถึงร้อยละ 51-52 ซึ่งเป็นอัตราที่ใกล้เคียงกับข้อเสนอของกลุ่ม G20 ที่ต้องการให้ลดอัตราภาษีนำเข้าสินค้าเกษตรโดยเฉลี่ยลงร้อยละ 54[111]

ในด้านการเจรจาการเปิดเสรีการบริการหลายฝ่าย ซึ่งเริ่มต้นขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2006 และมีการเจรจากันระหว่างวันที่ 27 มีนาคม - 7 เมษายน ค.ศ. 2006 ประเทศสมาชิกยื่นข้อเรียกร้อง (request) ทั้งสิ้น 22 ฉบับ เป็นข้อเรียกร้องให้เปิดเสรีการบริการรายสาขา (sectoral) 16 ฉบับ เป็นข้อเรียกร้องให้เปิดเสรีรูปแบบการให้บริการ (mode of supply) 3 ฉบับ และเป็นข้อเรียกร้องให้ยกเลิกข้อยกเว้นหลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ควรได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (MFN) 3 ฉบับ โดยสหภาพยุโรปเป็นหนึ่งในประเทศที่ยื่นข้อเรียกร้องให้เปิดเสรีการบริการมากที่สุด ส่วนประเทศที่ถูกยื่นข้อเรียกร้องให้เข้าร่วมการเจรจามากที่สุด ได้แก่ ไทย ฟิลิปปินส์ บราซิล อินเดีย มาเลเซีย

---

[109] **เพิ่งอ้าง**, น. 99.

[110] สิทธิกร นิพภยะ, **การเจรจาการค้าพหุภาคีรอบโดฮา บันทึกความคืบหน้าการเจรจา: 2548-2552**, เอกสารวิชาการหมายเลข 25 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552), น. 35.

[111] **เพิ่งอ้าง**, น. 70, 96.

อาร์เจนตินา จีน และแอฟริกาใต้ ในจำนวนนี้มีทั้งที่เป็นประเทศสมาชิกกลุ่มแคร์นส์และกลุ่ม G20 และไทยได้ร่วมกับประเทศกำลังพัฒนา เช่น อาร์เจนตินา บราซิล จีน โคลอมเบีย โดมินิกัน อียิปต์ กัวเตมาลา อินเดีย เม็กซิโก ปากีสถาน เปรู และอุรุกวัย ซึ่งหลายประเทศเป็นสมาชิกในกลุ่มเหล่านี้ ยื่นการเจรจาเปิดเสรีการบริการในด้านการเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดา โดยมีข้อเรียกร้องสำคัญประการหนึ่ง คือ การยกเลิกหรือลดการทดสอบความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Need Tests: ENTs) การให้สิทธิที่เท่าเทียมกันกับผู้ให้บริการต่างด้าวและคุณสมบัติของผู้ให้บริการ และมุ่งเน้นการเปิดเสรีสำหรับผู้ให้บริการที่เป็นแรงงานที่มีฝีมือในสาขาการบริการสาขาหนึ่งสาขาใดใน 24 สาขา เช่น บริการทางบัญชี สถาปัตยกรรม วิศวกรรม แพทย์ โปรแกรมเมอร์ การวิจัยและพัฒนา การจัดการและการตลาด การทดสอบและการวิเคราะห์ทางเทคนิค ฯลฯ[112] ทว่าสหภาพยุโรปนั้นยังไม่ต้องการเปิดตลาดในเรื่องนี้[113]

ส่วนในเรื่องสินค้าตัดแต่งพันธุกรรม (GMOs) ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการค้าระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปนั้น แม้ว่าองค์การการค้าโลกไม่มีข้อกำหนดหรือข้อตกลงใดว่าด้วยประเด็นการค้าสินค้าตัดแต่งพันธุกรรมเป็นการเฉพาะ แต่มีความตกลงที่เกี่ยวข้อง เช่น ความตกลงว่าด้วยการใช้บังคับมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary Measures Agreement: SPS) ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคในการทำความตกลงทางการค้า (Technical Barriers to Trade Agreement) และความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPS Agreement) ทั้งนี้สหภาพยุโรปไม่เห็นด้วยกับเรื่องสินค้าตัดแต่งพันธุกรรม (GMOs) โดยมีเหตุผลประการสำคัญ คือ การไม่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ใดๆ ยืนยันได้ว่า สินค้าตัดแต่งพันธุกรรมเหล่านี้จะไม่เป็นอันตรายและก่อผลกระทบใดๆ ต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมจวบจนถึงปัจจุบัน[114] ตัวอย่างหนึ่งในเรื่องนี้ที่เป็นเครื่องมือกีดกันสินค้าจากไทย คือ การที่สหภาพยุโรปออกสมุดปกขาวว่าด้วยความปลอดภัยอาหาร (White Paper on Food Safety) เพื่อควบคุมและตรวจสอบความปลอดภัยของอาหารตั้งแต่การผลิตจนถึงการบริโภค เช่น การกำหนดให้มาตรฐานการนำเข้าจะต้องเท่าเทียมกับมาตรฐานภายในหรือมาตรฐานส่งออกของสหภาพยุโรป โดยเฉพาะการนำระบบ Hazard Analysis Critical Control Point (HACCP) มาใช้เป็นเกณฑ์[115]

ประเทศไทยไม่เห็นด้วยที่สหภาพยุโรปยกเรื่องดังกล่าวมาเป็นเหตุผลที่จะยกเว้นการปฏิบัติตามความตกลง WTO เช่น การออกกฎเกณฑ์ห้ามนำเข้าสินค้าที่มี GMOs หรือตั้งกฎเกณฑ์มิให้

---

[112] **เพิ่งอ้าง**, น. 87-88.

[113] พิมพ์ชนก วอนขอพร, **การเจรจาการค้าบริการใน WTO**, เอกสารวิชาการหมายเลข 21 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552), น. 197

[114] สิทธิพล วิบูลย์ธนากุล, **GMOs ภายใต้ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ**, เอกสารวิชาการหมายเลข 1 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2547), น. 88, 90-91.

[115] นิรมล สุธรรมกิจ, **มาตรฐานสิ่งแวดล้อมกับระเบียบการค้าระหว่างประเทศ**, เอกสารวิชาการหมายเลข 2 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548), 107-108, 110.

สินค้าเกษตรมี GMOs ปนเปื้อนเกินว่าร้อยละ 0.9 ซึ่งแม้แต่ตัวสหภาพยุโรปเองก็ไม่สามารถใช้กฎเกณฑ์เหล่านี้ได้[116] สำหรับการเจรจาประเด็นสินค้าตัดแต่งพันธุกรรมนั้น ประเทศไทยควรกำหนดยุทธศาสตร์ให้ชัดเจน กล่าวคือ ในประเด็นความตกลงว่าด้วยการใช้บังคับมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS) นั้น ประเทศไทยควรร่วมมือกับประเทศต่างๆ ที่มีจุดยืนคล้ายกันเสนอให้ที่ประชุมชาติสมาชิกใน WTO อนุญาตให้ประเทศต่างๆ สามารถกำหนดมาตรการด้านสุขอนามัยได้โดยไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เป็นข้อพิสูจน์อย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันก่อนที่จะเกิดปัญหา นอกจากนี้ ประเทศสมาชิกควรร่วมมือกันอย่างชัดเจนให้มาตรการข้อจำกัดต่างๆ ที่กำหนดไว้ในการนำเข้าสินค้าตัดแต่งพันธุกรรมสามารถทำได้ โดยไม่ถือว่าเป็นข้อกีดกันทางการค้า[117] โดยเฉพาะมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS) สำนักงานที่ปรึกษาเกษตรต่างประเทศประจำสหภาพยุโรปและคณะผู้แทนไทยประจำประชาคมยุโรป เห็นว่า[118]

> แม้ SPS อาจถูกหลายฝ่ายมองว่าเป็น NTBs แต่การแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มีประสิทธิภาพและการประสานความร่วมมือระหว่างไทย-สหภาพยุโรปในด้าน SPS เพื่อให้ผู้ส่งออกไทยสามารถเรียนรู้กฎระเบียบและปรับมาตรฐานของสินค้าเกษตรและอาหารให้เข้ากับของสหภาพยุโรปมากขึ้นจึงถือเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งนอกจากอาจช่วยลดผลกระทบของมาตรการดังกล่าวและเป็นการเพิ่มศักยภาพผู้ผลิตและส่งออกในการเข้าตลาดขนาดใหญ่อย่างสหภาพยุโรปได้แล้ว ยังเป็นการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารไทยให้สูงขึ้นและสามารถส่งออกไปในตลาดอื่นๆ ทั่วโลกที่อาจมีมาตรฐานที่ไม่สูงเท่าสหภาพยุโรปได้ง่ายอีกด้วย

ในด้านการใช้เครื่องมือปกป้องทางการค้าโดยเฉพาะการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ประเทศไทยและสหภาพยุโรปอยู่ในกลุ่มเดียวกัน คือ ค่ายโลกเก่า (Old World) หรือ "GIs Friend" ซึ่งมีความเห็นว่า การขยายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แบบเข้มงวดที่ใช้กับไวน์และสุราไปสู่สินค้าอื่นๆ จะทำให้สินค้าทุกชนิดได้รับการคุ้มครองที่เท่าเทียมกัน ได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการเพิ่มมูลค่าให้สินค้า ขยายโอกาสทางการค้าให้กับสินค้าที่ได้รับการขยายการคุ้มครองในเรื่องดังกล่าว และยังเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น[119] ตัวอย่างในกรณีของไทยนั้น คือ ข้าวหอมมะลิ ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ โดยมีกระทรวงพาณิชย์เป็นผู้กำหนดมาตรฐานและออกเครื่องหมายรับรองคุณภาพสินค้า ส่วนกรณี

---

[116] ประสพสุข สังข์บุญมาก, **อ้างแล้ว**, น. 16.

[117] สิทธิพล วิบูลย์ธนากุล, **อ้างแล้ว**, น. 119-120.

[118] สำนักงานที่ปรึกษาเกษตรต่างประเทศประจำสหภาพยุโรปและคณะผู้แทนไทยประจำประชาคมยุโรป, "FTA Series: มาตรการ SPS ของสหภาพยุโรป กับการเจรจา FTA," 22 มี.ค. 2550, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เม.ย. 2553, จาก http://news.thaieurope.net/content/view/2319/175/

[119] ศิรยา เลาหเพียงศักดิ์, **สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์**, เอกสารวิชาการหมายเลข 5 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548) น. 32-33.

ของสหภาพยุโรป คือ พาร์มาแฮม ซึ่งมีองค์กรเอกชนของอิตาลี เป็นผู้กำหนดและควบคุมมาตรฐานกรรมวิธีการผลิต[120]

กล่าวโดยสรุป ประเทศไทยในฐานะสมาชิกกลุ่มแคร์นส์ และกลุ่ม G20 ในการเจรจาการค้าโลกนั้น มีจุดยืนที่ขัดแย้งกับสหภาพยุโรปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นสินค้าเกษตร เนื่องจากเป็นสินค้าที่ประเทศไทยส่งออกเป็นหลัก การรวมกลุ่มกับประเทศต่างๆ นั้นจะทำให้ไทยสามารถเจรจาต่อรองเพื่อให้สหภาพยุโรปลดการอุดหนุนสินค้าเกษตรทั้งการส่งออกและการผลิตในประเทศ ส่วนในประเด็นการเปิดเสรีบริการ ประเทศไทยจำเป็นต้องผนึกกำลังกับประเทศต่างๆ ในกลุ่ม G-20 เช่น บราซิล อินเดีย จีน เพราะล้วนเป็นประเทศที่ถูกยื่นข้อเรียกร้องให้เข้าร่วมการเจรจาในเรื่องการเปิดเสรีการบริการมากที่สุด เพื่อผลักดันการเปิดเสรีการบริการในด้านการเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดา ซึ่งสหภาพยุโรปยังไม่ยอมเปิดเสรี สำหรับประเด็นสินค้าตัดแต่งพันธุกรรม (GMOs) แม้ WTO จะไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวโดยตรง แต่มีความตกลงที่เกี่ยวข้อง เช่น ความตกลงว่าด้วยการใช้บังคับมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS) ซึ่งสหภาพยุโรปใช้เป็นมาตรการหลักในการสร้างมาตรฐานการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารที่ต้องมีความปลอดภัย สำหรับประเทศไทยแล้วมาตรการนี้อาจถือได้ว่าเป็น อุปสรรคทางการค้าที่มิใช่ภาษี (NTB) แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการยกระดับมาตรฐานสินค้าของเกษตรและอาหารไทยให้สามารถส่งออกไปในตลาดอื่นๆ ทั่วโลก ส่วนในด้านการใช้เครื่องมือปกป้องทางการค้าโดยเฉพาะการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ประเทศไทยและสหภาพยุโรปอยู่ในกลุ่มเดียวกันโดยสามารถร่วมกันสนับสนุนการขยายการคุ้มครองในเรื่องดังกล่าวไปยังสินค้าอื่นๆ เพราะต่างมีสินค้าส่งออกสำคัญซึ่งต้องการให้มีมาตรฐานจากแหล่งผลิตของตนเองเท่านั้น

3.3 สหภาพยุโรปกับนโยบายด้านสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนนับเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของ "นโยบายต่างประเทศ" ของสหภาพยุโรป โดยถือว่าสิทธิมนุษยชนซึ่งประกอบด้วยสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีความเป็นสากลและไม่อาจแบ่งแยกได้ สหภาพยุโรปมุ่งคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในฐานะส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่สำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์กับภายนอก ควบคู่ไปกับการส่งเสริมประชาธิปไตยแบบพหุนิยม การประกันหลักนิติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและการต่อสู้กับความยากจน[121] ในปัจจุบันประเด็นดังกล่าวได้รับความสำคัญเป็นพิเศษในด้านการส่งเสริมการ

[120] สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับกรณีสินค้าทั้งสอง ดู **เพิ่งอ้าง**, น. 45-60.

[121] Delegation of the European Commission to Thailand, "Promotion of Human Rights and Democratisation in the European Union's External Relations," Retrieved 17 October 2009, from http://www.deltha.ec.europa.eu/eu%20features/eu_hr.htm

เคารพสิทธิมนุษยชนตามแผนการทำงานวาระการทำหน้าที่ประธานสหภาพยุโรปของสวีเดนช่วงครึ่งหลังปี ค.ศ. 2009 (วันที่ 1 กรกฎาคม - 31 ธันวาคม ค.ศ. 2009)[122]

ภายใต้กรอบการทำงานของนโยบายร่วมด้านการต่างประเทศและความมั่นคง (Common Foreign and Security Policy: CFSP) สหภาพยุโรปมีเครื่องมือทำงานที่ใช้ในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในลักษณะความร่วมมือและโครงการความช่วยเหลือที่ดำเนินการกับประเทศที่สามและผ่านการหารือทางการเมือง เช่น การกำหนดยุทธศาสตร์หรือจุดยืนร่วมกันและการปฏิบัติร่วม, การดำเนินการต่างๆ (démarches) และการออกปฏิญญา (declarations), การเจรจาและหารือกับประเทศที่สาม, และการกำหนดแนวนโยบาย (guidelines) เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในเรื่องต่างๆ เช่น โทษประหารชีวิต (ค.ศ. 1998), การทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (ค.ศ. 2001), การหารือทางด้านสิทธิมนุษยชน (ค.ศ. 2001), เด็กและความขัดแย้งกันด้วยกำลังอาวุธ (ค.ศ. 2003), ผู้ปกป้องสิทธิมนุษยชน (ค.ศ. 2004), การส่งเสริมการปรับตามกฎหมายเพื่อมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (ค.ศ. 2005), การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็ก (ค.ศ. 2007), และการต่อต้านความรุนแรงและการต่อสู้กับการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อสตรีและเด็กหญิง (ค.ศ. 2008)[123]

เครื่องมือหลักอีกประการหนึ่งของสหภาพยุโรปในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและการสร้างประชาธิปไตยที่ได้บูรณาการเข้ากับนโยบายความสัมพันธ์กันภายนอกของสหภาพยุโรปในทุกๆ ด้าน คือ การดำเนินการเจรจาและปรึกษาหารือด้านสิทธิมนุษยชน เช่น การเจรจาในหลายระดับโดยเฉพาะในระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านสิทธิมนุษยชนกับจีนและอิหร่าน ซึ่งสหภาพยุโรปจะใช้การเจรจารูปแบบนี้กับประเทศที่ยังไม่มีข้อตกลง และ/หรือ ยังไม่สามารถบรรลุข้อตกลงที่มีข้อกำหนดด้านสิทธิมนุษยชนได้ สหภาพยุโรปมีความตกลงแบบครบวงจรที่เรียกว่า ความตกลงโคโตนู (Cotonou Agreement) กับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคแอฟริกา หมู่เกาะในแคริบเบียนและแปซิฟิก (Africa, Caribbean and Pacific Countries: ACP) ซึ่งสามารถระงับหรือลดการให้ประโยชน์ทางการค้าและโครงการความช่วยเหลือกับประเทศดังกล่าวได้ นอกจากนี้ สหภาพยุโรปได้มีการปรึกษาหารือด้านสิทธิมนุษยชนกับรัสเซียเป็นประจำสองครั้งต่อปี การประชุมในระดับอนุกรรมการกับประเทศในพื้นที่ตามนโยบายว่าด้วยเพื่อนบ้านของยุโรป (European Neighbourhood Policy: ENP) และการประชุมในระดับผู้เชี่ยวชาญทุก 6 เดือนกับประเทศสหรัฐฯ

---

[122] Swedish Presidency of the European Union, "Work Programme for the Swedish Presidency of the EU, 1 July - 31 December 2009," 23 June 2009, Retrieved 17 October 2009, from http://www.se2009.eu/polopoly_fs/1.6255!menu/standard/file/Arbetsprogram%20f%C3%B6r%20det%20svenska%20ordf%C3%B6randeskapet%20i%20EU%201%20juli-31%20dec%202009.pdf

[123] Council of the European Union, **EU Guideline Human Rights and International Humanitarian Law** (Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009).

แคนาดา ญี่ปุ่น หรือนิวซีแลนด์ เพื่อเตรียมการก่อนการประชุมด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญของสหประชาชาติ[124]

ในการทำความตกลงกับประเทศที่สามนับแต่ทศวรรษ 1990 สหภาพยุโรปได้มีการบรรจุ "ข้อกำหนดด้านสิทธิมนุษยชน" (human rights clause) ในความตกลง เพื่อกำหนดหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนและหลักการประชาธิปไตยในนโยบายทั้งภายในและภายนอกสหภาพยุโรป โดยหากมีการละเมิดข้อกำหนดดังกล่าว สหภาพยุโรปอาจใช้มาตรการบางประการ เช่น การปฏิเสธการให้การตรวจลงตราแก่สมาชิกระดับสูงของประเทศดังกล่าว หรือการอายัดทรัพย์สินของประเทศนั้นๆ ที่มีอยู่ในประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรป เป็นต้น นอกจากนี้ อาจมีการใช้ข้อกำหนด "องค์ประกอบพื้นฐาน" (essential elements) ทางด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อระงับความตกลงนั้นๆ อย่างไรก็ตาม เหตุผลสำคัญของข้อกำหนดเหล่านี้เพื่อให้เกิดการหารือกันและจูงใจในเชิงบวก เพื่อให้ประเทศเหล่านี้มีความก้าวหน้าในด้านสิทธิมนุษยชนมากกว่าจะเป็นการลงโทษ[125]

นอกจากการเจรจาและปรึกษาหารือ ตลอดจนการทำความตกลงที่มีข้อกำหนดด้านสิทธิมนุษยชนกับประเทศที่สาม สหภาพยุโรปยังมีเครื่องมือด้านการให้เงินสนับสนุนที่เรียกว่า "European Initiative for Democracy and Human Rights" (EIDHR) เพื่อสนับสนุนกิจกรรมของภาคประชาสังคมที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในประเทศที่สาม หรือสนับสนุนกิจกรรมขององค์การระหว่างประเทศทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก เช่น คณะมนตรีแห่งยุโรป (COE), องค์การเพื่อความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (OSCE), สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR), กองทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) หรือโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) เป็นต้น[126]

EIDHR เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1994 และใช้มาจนกระทั่งปี ค.ศ. 2006 โดยเป็นการให้เงินสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงสถานการณ์ทางด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในประเทศที่สามทั่วโลกเฉลี่ยปีละ 120 ล้านยูโร โดยประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกที่ได้รับการจัดสรรในโครงการย่อยระหว่างปี ค.ศ. 2002-2006 ได้แก่ อัฟกานิสถาน บังกลาเทศ กัมพูชา จีน อินโดนีเซีย ลาว เนปาล ปากีสถาน ศรีลังกา และเวียดนาม ประมาณปีละ 4-6 ล้านยูโรในช่วงปี ค.ศ. 2005-2006 ต่อมาในช่วงปลายเดือนธันวาคม ค.ศ. 2006 สหภาพยุโรปได้ออกระเบียบใหม่โดยเปลี่ยนชื่อเครื่องมือการให้เงินดังกล่าวเป็น "European Instrument for Democracy and Human Rights" (EIDHR) โดยเริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2007 โดยได้เปลี่ยนแปลงรายละเอียดบางประการจาก EIDHR เดิม เช่น

---

[124] European Commission, **The European Union: Furthering Human Rights and Democracy Across the Globe** (Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007), pp. 5-11

[125] **Ibid.**, p. 13.

[126] สำหรับประเด็นสิทธิมนุษยชนในระดับโลก ดูบทที่ 10 ของรายงานวิจัยนี้

มุ่งเน้นการส่งเสริมประชาธิปไตยมากขึ้น และสนับสนุนผู้ปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยมีงบประมาณระหว่างปี ค.ศ. 2007-2013 รวมทั้งสิ้น 1.104 พันล้านยูโร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในประเทศและภูมิภาคที่ยังมีความเสี่ยงในการละเมิดสิทธิมนุษยชน, เสริมสร้างบทบาทของภาคประชาสังคมให้มีความเข้มแข็งในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและปฏิรูปประชาธิปไตย, สนับสนุนการปฏิบัติในด้านต่างๆ ที่แนวนโยบายของสหภาพยุโรปครอบคลุม, สนับสนุนและส่งเสริมกรอบการทำงานทั้งในระดับระหว่างภูมิภาคและระดับภูมิภาคในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การยุติธรรม นิติธรรม และการส่งเสริมประชาธิปไตย, และการสร้างความเชื่อมั่นและการเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสของกระบวนการการเลือกตั้งด้วยภารกิจการสังเกตการณ์การเลือกตั้ง[127]

ภาพรวมเกี่ยวกับนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปประกอบด้วยประเด็น ต่อไปนี้[128]

1. การต่อต้านโทษประหารชีวิต สหภาพยุโรปมีบทบาทอย่างแข็งขันในการต่อต้านและเรียกร้องให้ยกเลิกโทษดังกล่าวโดยมองว่าเป็นการไร้มนุษยธรรมและไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป เครื่องมือที่สหภาพยุโรปใช้ เช่น การเรียกร้องต่อประเทศที่ยังมีโทษประหารชีวิตให้ดำเนินทุกมาตรการที่จำเป็นและพักการลงโทษเพื่อเป็นขั้นตอนแรกที่จะนำไปสู่การยกเลิกโทษประหารชีวิตทั้งหมด สหภาพยุโรปเน้นย้ำว่าในการใช้บทลงโทษประหารชีวิตควรจะต้องมีความโปร่งใสสูงสุดและอยู่ในมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติที่จะไม่ลงโทษผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี หญิงตั้งครรภ์ หรือผู้พิการทางจิตใจ ที่ผ่านมาสหภาพยุโรปได้มีส่วนริเริ่มข้อมติต่างๆ ในคณะกรรมาธิการว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเดิม (CHR) หรือคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNHRC) ในปัจจุบัน ทั้งนี้สหภาพยุโรปได้ออกปฏิญญาและแถลงการณ์ต่างๆ ในระดับระหว่างประเทศ เช่น แถลงการณ์ของสหภาพยุโรปประจำปีว่าด้วยโทษประหารชีวิตทุกวันที่ 10 ตุลาคมของทุกปี, การสนับสนุนปฏิญญาว่าด้วยการยกเลิกโทษประหารในสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2006 เป็นต้น

2. ประเด็นการต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี ซึ่งสหภาพยุโรปหยิบยกประเด็นดังกล่าวขึ้นมาหารือทางการเมืองและการดำเนินการกับประเทศที่สามโดยตลอด ทั้งในลักษณะเป็นรายกรณีและในประเด็นโดยรวม สหภาพยุโรปยังมีบทบาทอย่างแข็งขันเกี่ยวกับประเด็นนี้ทั้งบนเวทีภูมิภาคและเวทีพหุภาคี เช่น การมีบทบาทนำในการรับรองพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานฯ (Optional Protocol to the UN Convention against Torture) ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2002 ซึ่งได้มีผลบังคับใช้ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2006 พิธีสารดังกล่าวได้จัดตั้งระบบกลไกการตรวจเยี่ยมทั้งในระดับชาติและ

[127] ดู European Commission, "European Instrument for Democracy & Human Rights (EIDHR)," Retrieved 17 October 2009, from http://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/eidhr_en.htm

[128] European Commission, **The European Union: Furthering Human Rights and Democracy Across the Globe**, pp. 21-33.

ระหว่างประเทศในการตรวจสอบสถานที่กักขังเพื่อป้องกันการทรมาน ทั้งนี้ สหภาพยุโรปได้เรียกร้องอย่างแข็งขันให้รัฐต่างๆ ทั่วโลกให้สัตยาบันตราสารดังกล่าว และได้ให้การสนับสนุนข้อมติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการทรมานในสหประชาชาติ

3. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาระหว่างประเทศและการต่อสู้กับการไม่ถูกลงโทษ สหภาพยุโรปกำหนดภารกิจในการจูงใจประเทศต่างๆ ด้วยการดำเนินการทางการทูต ความริเริ่มต่างๆ ในการสร้างความตระหนัก และการสนับสนุนทางการเงิน ที่จะนำไปสู่การให้สัตยาบัน ธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ (Rome Statute of the International Criminal Court) ซึ่งได้มีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 2002 เพื่อสร้างระบบยุติธรรมระหว่างประเทศในการดำเนินคดีกับผู้ก่ออาชญากรรมที่ไม่สามารถดำเนินการในระดับชาติ นโยบายของสหภาพยุโรปต่อศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICC) บรรจุอยู่ใน "ท่าทีร่วม" (Common Position) ที่ตกลงกันในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งเสริมด้วยแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ในปี ค.ศ. 2004 นอกจากนั้นข้อกำหนดในการให้สัตยาบันและการนำธรรมนูญโรมฯ ไปปฏิบัติยังได้รับการบรรจุอยู่ในข้อตกลงโคโตนูกับกลุ่มประเทศ ACP สำหรับการดำเนินการทางการทูต คณะมนตรีสหภาพยุโรปได้รับรองหลักการนำทาง (Guiding Principles)[129] ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2002 เพื่อเน้นย้ำความจำเป็นในการรักษาบูรณภาพของศาล และตอบโต้สหรัฐฯ ที่ได้ออกรัฐบัญญัติที่เรียกว่า "American Service-members' Protection Act" (ASPA) ในปี ค.ศ. 2002 ซึ่งเป็นมาตรการในเชิงบังคับให้ประเทศต่างๆ ที่ลงนามความตกลงทวิภาคีกับสหรัฐฯ จะไม่ส่งเจ้าหน้าที่ของสหรัฐฯ ขึ้นศาลอาญาระหว่างประเทศ

4. สิทธิเด็ก สหภาพยุโรปให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวด้วยการนำเสนอความริเริ่มต่างๆ ในเวทีระหว่างประเทศ กำหนดแนวนโยบาย และให้เงินสนับสนุนเพิ่มเติมผ่านโครงการต่างๆ ภายใต้งบประมาณของสหภาพยุโรป ในการนี้สหภาพยุโรปร่วมกับประเทศในลาตินอเมริกาและแคริบเบียนในการหยิบยกข้อมติต่างๆ เกี่ยวกับสิทธิเด็กมาหารือในการประชุมประจำปีของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชน (UNHRC) และการประชุมคณะกรรมการของสมัชชาใหญ่ โดยครอบคลุมประเด็นต่างๆ เช่น ความยากจน สุขภาพ การศึกษา เสรีภาพจากความรุนแรง การจดทะเบียนเกิด การไม่เลือกปฏิบัติ แรงงานเด็ก การแสวงหาประโยชน์ทางเพศ และเด็กที่ได้รับผลจากความขัดแย้งที่ใช้กำลังอาวุธ ทั้งนี้ในปี ค.ศ. 2003 สหภาพยุโรปได้รับรองแนวนโยบายเกี่ยวกับเด็กและความขัดแย้งกันด้วยกำลังอาวุธ เพื่อลดผลกระทบของความขัดแย้งดังกล่าวที่มีต่อเด็กด้วยการติดตามผลและจัดทำรายงาน สหภาพยุโรปยังได้ออกแนวนโยบายว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กในนโยบายของสหภาพยุโรปทั้งภายในและภายนอกด้วย

5. สิทธิสตรีและความเท่าเทียมกันทางเพศ นับแต่การประชุมโลกว่าด้วยสตรี (World Conference on Women) ครั้งที่ 4 ในปี ค.ศ. 1995 ที่กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน สหภาพยุโรปได้มี

[129] EU Guiding Principles Concerning Arrangements between a State Party to the Rome Statute of the International Criminal Court and the United States Regarding the Conditions to Surrender of Persons to the Court

บทบาทสำคัญในการส่งเสริมเรื่องดังกล่าวทั้งในระดับนโยบายและผ่านเครื่องมือให้ความช่วยเหลือทางการเงินต่างๆ กับประเทศที่สาม เพื่อเสริมสร้างการให้อำนาจแก่ผู้หญิง โดยคณะกรรมาธิการได้รับรองรายงานที่มีชื่อว่า "Gender Equality and Women's Empowerment in Development Cooperaiton" ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2007 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการให้แนวทางสำหรับการส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศผ่านรูปแบบความช่วยเหลือใหม่ๆ โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านงบประมาณ และนับแต่เดือนเมษายน ค.ศ. 2007 คณะกรรมาธิการยุโรปได้เริ่มโครงการความเป็นหุ้นส่วนระยะเวลา 3 ปี กับกองทุนเพื่อการพัฒนาสตรีแห่งสหประชาชาติ (UNIFEM) เพื่อสร้างสมรรถนะให้กับประเทศหุ้นส่วนและเพิ่มพูนภาระรับผิดชอบในด้านความเท่าเทียมกันทางเพศ

6. คตินิยมเชื้อชาติ ความเกลียดกลัวต่างชาติ และการคุ้มครองชนกลุ่มน้อย สหภาพยุโรปได้ให้ความสำคัญกับการต่อสู้ในประเด็นดังกล่าวนับแต่สนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัมมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1999 และโดยเฉพาะในกฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐาน (Charter of Fundamental Rights) ของสหภาพยุโรปได้ห้ามการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ และเรียกร้องให้สหภาพยุโรปคุ้มครองความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และภาษา สหภาพยุโรปยังหยิบยกประเด็นดังกล่าวในการหารือทางการเมืองกับประเทศที่สามอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ ประเทศสมาชิกแต่ละประเทศและคณะกรรมาธิการยุโรปได้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมต่างๆ ของสหประชาชาติ คณะมนตรีแห่งยุโรป (COE) และองค์การเพื่อความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (OSCE) เช่น การสนับสนุนให้ทุกประเทศทั่วโลกให้สัตยาบันอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: ICERD) และประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปได้ลงคะแนนอย่างเป็นเอกฉันท์สนับสนุน ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมืองแห่งสหประชาชาติ (UN Declaration on the Rights of Indigeneous Peoples) ในปี ค.ศ. 2007

7. การให้ความช่วยเหลือและสังเกตการณ์การเลือกตั้ง ซึ่งดำเนินการมานับแต่ทศวรรษ 1990 โดยสหภาพยุโรปได้ให้การสนับสนุนการเลือกตั้งทั่วโลกเพิ่มมากขึ้นทั้งในลักษณะการให้ความช่วยเหลือในการเลือกตั้ง และการปฏิบัติภารกิจในการสังเกตการณ์เลือกตั้ง สำหรับความช่วยเหลือในการเลือกตั้ง ได้แก่ การจัดตั้งกรอบการทำงานเชิงกฎหมายในการจัดการเลือกตั้ง, การให้ทรัพยากรทางการเงิน วัสดุ อุปกรณ์ และคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ, การเปิดให้ภาคประชาสังคมและสื่อมวลชนเข้ามาให้ความรู้แก่ผู้เลือกตั้งและสังเกตการณ์การเลือกตั้ง การให้ความช่วยเหลือในเรื่องเหล่านี้สหภาพยุโรปได้ออกเป็นเอกสารเชิงนโยบายที่เรียกว่า "Communication on Election Assistance and Observation" ในปี ค.ศ. 2000 สำหรับการสังเกตการณ์การเลือกตั้งสหภาพยุโรปได้ปฏิบัติภารกิจมาแล้วมากกว่า 60 ครั้ง โดยมีเป้าหมาย คือ การป้องปรามการทุจริตการเลือกตั้งและการใช้ความรุนแรง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการดังกล่าวระหว่างผู้แข่งขันทางการเมือง

ภาคประชาสังคม และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผลจากการสังเกตการณ์ดังกล่าวจะออกมาเป็นรายงานเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งนั้นๆ

สำหรับในกรณีของไทย สหภาพยุโรปได้ดำเนินนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนต่อไทยในเรื่องต่างๆ ตัวอย่างเช่น หลังเกิดการรัฐประหารในประเทศไทยเมื่อวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 2006 สหภาพยุโรปได้แสดงความกังวลต่อการรัฐประหารที่เกิดขึ้นและเรียกร้องให้ประเทศไทยกลับสู่ประชาธิปไตยและระเบียบตามธรรมนูญที่มีความชอบธรรมจากการเลือกตั้งอย่างเสรีและเป็นประชาธิปไตยโดยเร็วที่สุด และเห็นว่าควรยกเลิกกฎอัยการศึก เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายที่เคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพของพลเมืองโดยสมบูรณ์[130] ในปี ค.ศ. 2007 สหภาพยุโรปได้ขอเข้ามาสังเกตการณ์การเลือกตั้งของประเทศไทย แต่ถูกคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งลงมติเป็นเอกฉันท์ปฏิเสธไม่ลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) กับสหภาพยุโรป โดยฝ่ายไทยให้เหตุผลว่าไม่เคยมีธรรมเนียมในการลงนามความตกลงเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวกับประเทศใดมาก่อน แต่ก็ยินดีและเปิดโอกาสให้ทุกประเทศเข้ามาสังเกตการณ์ และได้เคยเชิญบางประเทศที่ไม่เคยมีความสัมพันธ์กับไทยเข้ามาสังเกตการณ์ได้อย่างไม่มีเงื่อนไขเพียงแต่ต้องเข้ามาภายใต้กฎหมายไทย และยืนยันว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถจัดการเลือกได้อย่างมีมาตรฐานสากล[131]

ปี ค.ศ. 2009 ในเดือนสิงหาคม สหภาพยุโรปได้เรียกร้องและแสดงความเสียใจต่อกรณีที่ประเทศไทยกลับมาใช้โทษประหารชีวิต หลังจากที่ไม่ได้มีการลงโทษในลักษณะดังกล่าวโดยพฤตินัยมาเป็นเวลาเกือบ 6 ปี โดยสหภาพยุโรปเห็นว่าเป็นการลงโทษที่โหดร้ายและไร้มนุษยธรรม และได้เรียกร้องให้รัฐบาลไทยยกเลิกโทษดังกล่าวโดยสมบูรณ์ เพื่อเป็นการแสดงถึงความตั้งใจในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน[132] ในเดือนธันวาคม สวีเดนในฐานะประธานสหภาพยุโรปออกแถลงการณ์แสดงความรู้สึก "ผิดหวัง" กับการตัดสินใจของรัฐบาลไทยที่บีบบังคับให้กลุ่มผู้อพยพม้งลาวหลายพันคนต้องกลับประเทศ โดยเห็นว่าการเนรเทศผู้ลี้ภัยดังกล่าวไม่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ในการตรวจสอบถึงความจำเป็นต่อการคุ้มครองแต่ละบุคคลตามขั้นตอนของการตรวจสอบอย่างละเอียด และเพื่อให้แน่ใจด้วยว่าเป็นการสมัครใจในการถูกส่งกลับถิ่นเดิม[133] เป็นต้น

---

[130] Council of the European Union, "Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the situation in Thailand," **Press Release, 13345/06**, Brussels, 28 September 2006, from http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/cfsp/91100.pdf

[131] "ทูตอียูยันเคารพมติ 'กกต.' โทร. เคลียร์ไม่เซ็นเอ็มโอยู," **มติชนรายวัน**, 14 ก.ย. 2550, น. 1, 5.

[132] Council of the European Union, "Declaration by the Presidency on Behalf of the European Union Concerning the Execution of Two Persons in Thailand on 24 August 2009," **Press Release, 12759/09**, Brussels, 27 August 2009, from http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/cfsp/109875.pdf

[133] Swedish Presidency of the European Union, "Presidency Statement on the forced return of refugees by Thailand," **Statements**, 28 December 2009, from http://www.se2009.eu/en/meetings_news/2009/12/28/presidency_statement_on_the_forced_return_of_refugees_by_thailand

ทั้งนี้ ตามรายงานด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปในปี ค.ศ. 2008 ได้ระบุเกี่ยวกับประเทศไทยไว้ ดังมีความว่า[134]

> สหภาพยุโรปจะยังคงให้ความสนใจต่อประเทศไทยภายหลังการรัฐประหารโดยฝ่ายทหารในเดือนกันยายน ค.ศ. 2006 อย่างใกล้ชิดและยินดีที่ได้มีการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยขึ้นเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 2007 ตามมาด้วยการเข้ารับตำแหน่งของรัฐบาลพลเรือน สหภาพยุโรปจะยังคงติดตามพัฒนาการทางการเมือง [ของไทย] อย่างใกล้ชิด รวมทั้งสถานการณ์ในภาคใต้ของไทย ซึ่งมีการรายงานเป็นปกติเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรม กรณีบุคคลสูญหายโดยถูกบังคับ และการทรมานโดยกองกำลังฝ่ายความมั่นคง ความกังวลของสหภาพยุโรปที่หยิบยกในการหารือกับรัฐบาลตามปกติ คือ การปฏิบัติต่อผู้แสวงหาที่ลี้ภัยชาวม้ง ซึ่งหนีจากการกดขี่ข่มเหงโดยเจ้าหน้าที่ของลาว และเป็นผู้ที่ถูกบังคับให้กลับไปยังประเทศลาวโดยปราศจากการติดตามอย่างเป็นอิสระหรือคัดกรองผู้ลี้ภัย, และสถานการณ์ผู้ย้ายถิ่นเข้าประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งโดยมากเป็นผู้ที่มาจากประเทศพม่า/เมียนมาร์

กล่าวโดยรวม ในเรื่องนี้นับว่าสหภาพยุโรป ได้ดำเนินนโยบายด้าน"กิจการพลเรือน"ที่ย่อมมีผลต่อประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยแม้จะเป็นทางอ้อมในประเด็นต่างๆ เช่น การเคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพของพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย การเสนอให้ความช่วยเหลือและสังเกตการณ์การเลือกตั้ง และแสดงท่าทีเกี่ยวกับการต่อต้านโทษประหารชีวิต การคุ้มครองชนกลุ่มน้อย และการต่อสู้กับการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี ประเด็นเหล่านี้รวมขึ้นเป็นเงื่อนไขของความสัมพันธ์ที่อาจจะพิจารณาได้ทั้งในแง่ของข้ออ้างเพื่อกีดกันทางการค้า หรือมองว่าเป็นการส่งเสริมธรรมาภิบาลขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งในการนี้อาจจะมีส่วนส่งเสริมธรรมาภิบาลระหว่างภูมิภาค (inter-regional governance) ระหว่างเอเชีย-ยุโรป และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการธรรมาภิบาลโลก (global governance) ได้

4. ประเทศไทยกับพลวัตของความเปลี่ยนแปลงของยุโรป: ความสัมพันธ์กับมหาอำนาจรัสเซียและประเทศเครือรัฐเอกราช

หลังจากยุคสงครามเย็นซึ่งเป็นการแข่งขันระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมที่นำโดยสหรัฐอเมริกาและฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่นำโดยสหภาพโซเวียตฯ สิ้นสุดลงนั้น สหภาพโซเวียตฯ ประสบปัญหาทั้งการเมืองภายในประเทศและเศรษฐกิจที่ถดถอยอย่างรุนแรง นำไปสู่การล่มสลายอย่างเป็นทางการในวันที่ 26 ธันวาคม ค.ศ. 1991 โดยเกิดรัฐใหม่รวมทั้งสิ้น 15 รัฐ ได้แก่ สหพันธรัฐรัสเซีย ยูเครน อาร์เมเนีย เบลารุส จอร์เจีย มอลโดวา คาซัคสถาน อุซเบกิสถาน เติร์กเมนิสถาน คีร์

---

[134] European Union, **EU Report on Human Rights 2008** (Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008), p. 81.

กิซสถาน ทาจิกิสถาน อาเซอร์ไบจาน ลิทัวเนีย ลัตเวีย และเอสโตเนีย ต่อมารัสเซียและประเทศที่แตกตัวจากสหภาพโซเวียตฯ อีก 10 ประเทศ ได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States: CIS) ขึ้น[135]

ความเปลี่ยนแปลงของยุโรปตะวันตกและยุโรปตะวันออกมีความเกี่ยวเนื่องและส่งผลกระทบระหว่างกัน ในขณะที่ประเทศยุโรปตะวันออกแยกตัวออกจากกัน (disintegrate) กลายเป็นรัฐเกิดใหม่ถึง 15 ประเทศนั้น ยุโรปตะวันตกพัฒนาความร่วมมือโดยมุ่งบูรณาการไปสู่สหภาพยุโรป ซึ่งครอบคลุมสมาชิก 27 ประเทศ ขยายพื้นที่และสมาชิกภาพรวมประเทศบอลติก 3 ประเทศ ได้แก่ ลิทัวเนีย ลัตเวีย และเอสโตเนีย ซึ่งทั้ง 3 ประเทศแยกตัวจากสหภาพโซเวียต ทำให้อาณาเขตของสหภาพยุโรปขยาย "กินแดน" เข้าสู่เขตอิทธิพลของรัสเซีย แม้สหภาพยุโรปจะพยายามสร้างนโยบายว่าด้วยเพื่อนบ้านของยุโรป (ENP) โดยมีเครื่องมือทางการเงินและความช่วยเหลือขึ้นรองรับในการพัฒนาให้เกิดธรรมาภิบาลข้ามแดนและการอยู่ร่วมกันฉันท์เพื่อนบ้านที่ดี แต่เงื่อนไขของการพิพาทขัดแย้งระหว่างทั้งสองฝ่ายหรือระหว่างประเทศนอกสหภาพยุโรปที่พยายามจะสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหภาพฯ ก็สามารถนำมาซึ่งความตึงเครียดระหว่างกันได้ และประเทศไทยต้องคำนึงถึง

ในอดีต สหภาพโซเวียตฯ ผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์เข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมากในช่วงสงครามเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอินโดจีน ซึ่งเป็นผลให้ความสัมพันธ์กับประเทศไทยในขณะนั้นที่อยู่ภายใต้การปกครองของทหารและฝักใฝ่มหาอำนาจตะวันตกภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีความสัมพันธ์และการติดต่อระหว่างกันมากนัก อย่างไรก็ตาม ภายหลังการเปลี่ยนแปลงของการเมืองโลก ความพ่ายแพ้ของค่ายคอมมิวนิสต์ ประกอบกับการสลายตัวของสหภาพโซเวียตและการเกิดรัฐยุโรปตะวันออกใหม่นี้ ทำให้ไทยหันมาปรับแนวนโยบายและความสัมพันธ์กับประเทศรัสเซียและยุโรปตะวันออกใหม่โดยที่ในปัจจุบันรัสเซียนับว่าได้ผ่านช่วงของความตกต่ำและเริ่มมีบทบาทบนเวทีโลกโดยในบางโอกาสได้แสดงถึงเจตนาความเป็น "เอเชีย" และพร้อมที่จะกลับมาเป็นส่วนหนึ่งของกรอบความร่วมมือเช่น EAS ทำให้ในอนาคตอันใกล้ เวทีความสัมพันธ์เอเชีย-ยุโรปจะต้องไม่เพียงแต่คำนึงถึงสหภาพยุโรป แต่ต้องนับรวมรัสเซียและประเทศอื่นๆ ด้วย

[135] ได้แก่ ยูเครน อาร์เมเนีย เบลารุส มอลโดวา คาซัคสถาน อุซเบกิสถาน เติร์กเมนิสถาน คีร์กิซสถาน ทาจิกิสถาน และอาเซอร์ไบจาน ส่วนประเทศบอลติก 3 ประเทศ ได้แก่ ลิทัวเนีย ลัตเวีย และเอสโตเนีย ไม่เข้าร่วมด้วย ในขณะที่จอร์เจียนั้นเคยเข้าร่วมเป็นสมาชิกระหว่างปี ค.ศ. 1993-2009, ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, "สหพันธรัฐรัสเซีย," มีนาคม 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=395

4.1 บริบทใหม่ของยุโรป: การล่มสลายของสหภาพโซเวียตกับกำเนิดเครือรัฐเอกราช

การล่มสลายของสหภาพโซเวียตฯ ในปี ค.ศ. 1991 เกิดขึ้นจากความขัดแย้งเกี่ยวกับสนธิสัญญาสหภาพฉบับใหม่ (New Union Treaty) ซึ่งประธานาธิบดี Mikhail Gorbachev เตรียมการขึ้นในการทำความตกลงกับสาธารณรัฐทั้ง 9 แห่ง เพื่อการรวมตัวกันในรูปแบบใหม่ โดยฝ่ายอนุรักษ์นิยมไม่เห็นด้วยในหลักการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างศูนย์กลางอำนาจที่มอสโกกับสาธารณรัฐต่างๆ เนื่องจากสนธิสัญญาดังกล่าวมอบอำนาจให้แก่สาธารณรัฐต่างๆ มากเกินไป ประกอบความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันในด้านอื่นๆ นำไปสู่การรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาล Gorbachev ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1991 แต่การรัฐประหารดังกล่าวก็ต้องล้มเหลว เมื่อนาย Boris Yeltsin นำกองกำลังเข้าต่อต้านจนประสบชัยชนะในที่สุด[136]

กลุ่มผู้นำทั้ง 3 สาธารณรัฐของอดีตสหภาพโซเวียตฯ อันประกอบด้วย รัสเซีย ยูเครน และเบราุส ได้รวมตัวกันในเครือรัฐเอกราช (CIS) ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยสนธิสัญญาสหภาพฉบับใหม่เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1991 อันถือเป็นการสิ้นสุดอำนาจควบคุมของรัฐบาลกลางโซเวียต โดยต่อมาสมาชิกอีก 8 ประเทศ คือ อาร์เมเนีย อาเซอร์ไบจาน คาซัคสถาน คีร์กิซสถาน มอลโดวา ทาจิกิสถาน เติร์กเมนิสถาน และอุซเบกิสถาน ได้เข้าร่วมในฐานะสมาชิกผู้ก่อตั้ง CIS เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1991 และปัจจุบันมีสำนักเลขาธิการตั้งอยู่ที่กรุงมินสก์ ประเทศเบลารุส อย่างไรก็ตาม มี 4 ประเทศที่เคยเป็นสาธารณรัฐในอดีตสหภาพโซเวียตฯ แต่ไม่ได้เข้าร่วมใน CIS คือ เอสโตเนีย ลัตเวีย และลิทัวเนีย ส่วนจอร์เจียนั้นเคยเข้าร่วมในปี ค.ศ. 1993 แต่เพิ่งถอนตัวจาก CIS ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2009 จากกรณีที่รัสเซียส่งกองกำลังเข้าแทรกแซงในแคว้นเซาท์ออสซีเชีย (South Ossetia) ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2008 ซึ่งจอร์เจียถือว่าการกระทำของรัสเซียเป็นการละเมิดอธิปไตยเหนือดินแดนของตน[137]

สมาชิกของ CIS ดำเนินภารกิจในฐานะรัฐเอกราช โดยสำนักเลขาธิการจะมีอำนาจจำกัดเฉพาะในเรื่องการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจร่วมกัน การประสานนโยบายต่างประเทศและการเข้าเมือง การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และการต่อสู้อาชญากรรม ทั้งนี้ ตามข้อตกลงในการก่อตั้งนั้น สาธารณรัฐต่างๆ จะคงไว้ซึ่งสิทธิในการมีกองกำลังหรือหน่วยพิทักษ์ชาติของตน ใช้เงินรูเบิลของรัสเซียเป็นสกุลเงินร่วมกันและตกลงเกี่ยวกับหลักการเคารพสิทธิมนุษยชน อนุรักษ์วัฒนธรรมชนกลุ่มน้อยทาง

---

[136] รมย์ ภิรมนตรี และคณะ, **โครงการวิจัยรัสเซียใหม่และลู่ทางความสัมพันธ์กับไทย**, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการ "เอเชีย-ยุโรปศึกษา" (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), น. 20-21.

[137] ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเครือรัฐเอกราชในส่วนนี้เรียบเรียงจาก "Commonwealth of Independent States," **Microsoft Encarta 2009** [DVD], Updated 17 September 2009 (Redmond, WA: Microsoft Corporation, 2008); "Commonwealth of Independent States," **Encyclopædia Britannica 2009 Ultimate Reference Suite** [DVD] (Chicago: Encyclopædia Britannica, 2009).

สำหรับประวัติศาสตร์ของประเทศยุโรปตะวันออกระหว่างปี ค.ศ. 1800-2000 ดู สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, **อีกฟากหนึ่งของยุโรป: ประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของยุโรปตะวันออก ค.ศ. 1800-2000** (กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553).

ชาติพันธุ์ ตลอดจนร่วมมือและการประสานงานในการปฏิรูปโดยมุ่งก่อตั้งเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี โดยมีกลไกในการดำเนินความสัมพันธ์ที่สำคัญ ได้แก่ Council of the Heads of States, Council of the Heads of Governments, Council of Foreign Ministers, Council of Defense Ministers, Council of Commanders-in-Chief of Frontier Troops, Inter-Parliamentary Assembly, Economic Council, Executive Committee เป็นต้น[138]

การล่มสลายของสหภาพโซเวียตซึ่งก่อให้เกิดการแยกตัวเป็นรัฐอิสระขึ้นมาใหม่นั้น ได้ทำให้เกิดปัญหาด้านการเมืองและความมั่นคงที่สำคัญ ได้แก่ (1) กลุ่มประเทศ CIS มีความไม่สมดุลด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ เนื่องจากรัสเซียเป็นประเทศขนาดใหญ่มีอำนาจทางการเมืองและการทหารและเป็นมหาอำนาจนิวเคลียร์ ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านอ่อนแอกว่ามาก ทำให้หลายประเทศกลัวการครอบงำของรัสเซีย และวางตัวลำบากในความสัมพันธ์กับชาติมหาอำนาจตะวันตกอื่นๆ (2) สถาบันทางการเมืองในประเทศ CIS อ่อนแอ เนื่องจากประเทศที่ตั้งขึ้นใหม่เหล่านี้ นำระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบบการปกครองแบบใหม่และเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดมาใช้ โดยขาดประสบการณ์และกลไกเชิงสถาบัน รวมทั้งกฎหมายและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้กลไกทางการเมืองและเศรษฐกิจขาดประสิทธิภาพ และเกิดความอ่อนแอของระบอบประชาธิปไตย (3) ชนกลุ่มต่างๆ ในประเทศยังยึดมั่นกับลัทธิชาตินิยม ทำให้เกิดความพยายามเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องเอกราชของชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ตามมาอีก เช่น แคว้นอับคฮาเซีย (Abkhazia) และรัฐเซาท์ออสซีเซีย (South Ossetia) ในจอร์เจีย, นากอร์โน-คาราบัค (Nagorno-Karabakh) ในอาเซอร์ไบจาน, เขตทรานส์-ดนิสเตอร์ ในมอลโดวา, คาบสมุทรไครเมียในยูเครน และสาธารณรัฐปกครองตนเองเชชเนียในรัสเซีย[139]

ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เกิดสองกลุ่มประเทศใน CIS ที่มีนโยบายต่างประเทศและประเด็นด้านความมั่นคงของประเทศแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย เบลารุส คาซัคสถาน อาร์เมเนีย คีร์กิซสถาน ทาจิกิสถาน เป็นประเทศที่มุ่งรวมตัวกับรัสเซียในด้านความมั่นคง โดยเข้าร่วมในองค์การสนธิสัญญาความมั่นคงร่วม (Collective Security Treaty Organization: CSTO) เพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาค และพยายามให้รัสเซียเข้าไปควบคุมกองกำลังนิวเคลียร์ที่ยังคงอยู่ในดินแดนของเบลารุส ยูเครน และคาซัคสถาน ส่วนกลุ่มที่สอง ประกอบด้วย จอร์เจีย ยูเครน อุซเบกิสถาน อาเซอร์ไบจาน และมอลโดวา โดยอาจจะเรียกชื่อกลุ่มนี้ว่า "GUUAM" ตามตัวอักษรตัวแรกของชื่อประเทศเหล่านี้ในภาษาอังกฤษ กลุ่ม GUUAM เป็นประเทศที่มีความพยายามที่จะแยกตัวออกจากกลุ่ม CIS และต้องการรักษาอาณาเขตของตนและ

---

[138] ดู Interstate Statistical Committee of the Commonwealth of Independent States, "About Commonwealth of Independent States," Retrieved 12 October 2009, from http://www.cisstat.com/eng/cis.htm

[139] มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ศูนย์เครือรัฐเอกราชและรัฐบอลข่าน, "ภาพรวมกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช," สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เม.ย. 2553, จาก http://www.cisbalkan.com/document/evolution.pdf

ต่อต้านขบวนการแบ่งแยกดินแดนในประเทศ รวมทั้งมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหภาพยุโรปและสหรัฐฯ กลุ่ม GUUAM มีความสำคัญกับรัสเซียเป็นอย่างมาก เพราะอดีตผู้นำบางประเทศ เช่น จอร์เจีย ยูเครน และมอลโดวา มีความใกล้ชิดกับรัสเซีย แต่ถูกประชาชนโค่นล้มอำนาจลงไป ในขณะที่ผู้นำรุ่นใหม่นั้นดำเนินนโยบายที่ขัดกับผลประโยชน์ของรัสเซีย เช่น ความพยายามพัฒนาเส้นทางขนส่งน้ำมันไปยังยุโรปและทะเลสาบแคสเปียนโดยไม่ผ่านรัสเซีย อีกทั้งบางประเทศ เช่น จอร์เจีย และมอลโดวา ต้องการให้รัสเซียถอนฐานทัพออกจากประเทศตน เป็นต้น ประเทศกลุ่มนี้ทำหน้าที่เป็นเสมือน "กันชน" ระหว่างกลุ่ม NATO กับรัสเซีย โดยที่ NATO นั้นได้พัฒนาความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศ CIS โดยเฉพาะเอเชียกลางและกลุ่มคอเคซัส ด้วยโครงการ Partnership for Peace (PfP) Program[140]

เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ประเทศยุโรปตะวันออกหลายประเทศโดยเฉพาะในเครือรัฐเอกราชสนใจเข้าร่วมเป็นพันธมิตรทางการเมืองและเศรษฐกิจกับฝ่ายตะวันตก โดยมีความพยายามขอเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปและ NATO นั้น เพราะการกระชับไมตรีกับฝ่ายตะวันตกจะเป็นหลักประกันป้องกันการแผ่อำนาจครั้งใหม่ของรัสเซีย[141] ในปัจจุบันประเทศในยุโรปตะวันออก 10 ประเทศ ได้แก่ บัลแกเรีย เช็ก เอสโตเนีย ฮังการี ลัตเวีย ลิทัวเนีย โปแลนด์ โรมาเนีย สโลวะเกีย และสโลวีเนีย เป็นสมาชิกทั้งสหภาพยุโรปและ NATO และมีแนวโน้มว่าบางประเทศในกลุ่ม CIS เช่น จอร์เจีย และยูเครน จะขอเข้าเป็นสมาชิก NATO

กลุ่มประเทศ CIS จึงนับว่ามีความสำคัญต่อรัสเซียและเป็นหนึ่งในประเด็นที่ประเทศไทยต้องตระหนักในการดำเนินความสัมพันธ์ทั้งกับรัสเซียและรัฐเอกราช ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับรัสเซียทั้งทางบกและทางน้ำ และมีประชากรรวมกันกว่า 300 ล้านคน "โครงการวิจัยรัสเซียใหม่และลู่ทางความสัมพันธ์กับไทย" (สกว.) ประเมินว่า ในทางเศรษฐกิจนั้นรัสเซียยังคงมีบทบาทสูงและยังคงรักษาบทบาทของตนเองในระดับที่เป็นอยู่ต่อประเทศเหล่านี้ แม้ว่าบางประเทศจะได้เข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปแล้วก็ตาม ทั้งนี้รัสเซียและประเทศในเครือรัฐเอกราช 11 ประเทศได้ลงนามในสัญญาระหว่างรัฐเกี่ยวกับการใช้เงินสกุลเดียวกันของประเทศสมาชิก และอยู่ระหว่างการเร่งรัดกระบวนการปรับกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆของประเทศสมาชิกให้มีความเป็นเอกภาพหรือใกล้เคียงกันและเป็นสากล[142]

โครงการวิจัยรัสเซียใหม่ฯ นี้ ประเมินว่า กลุ่มเครือรัฐเอกราช (CIS) ยังนับเป็นเขตอิทธิพลของรัสเซียหรือ "หลังบ้าน" ของรัสเซีย กล่าวคือ เป็นอาณาบริเวณที่รัสเซียมีผลประโยชน์อย่างมหาศาล ทั้งในมิติความมั่นคง การเมืองและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากการที่รัสเซียแสดงความไม่พอใจที่ NATO ซึ่งมีสหรัฐฯ เป็นผู้นำ ขยายรับสมาชิกโดยดึงประเทศในอดีต

---

[140] **เพิ่งอ้าง**.

[141] สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, **อ้างแล้ว**, น. 423-424.

[142] รมย์ ภิรมนตรี และคณะ, **อ้างแล้ว**, น. 154.

สหภาพโซเวียตฯ บางประเทศเข้าร่วมจนมาชนเขตอิทธิพลของรัสเซีย[143] เป็นต้น ความพยายามสร้างเอกภาพและความร่วมมือในกลุ่มประเทศ CIS ให้ได้ผลมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ พร้อมกับเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจโดยอาศัยน้ำมันและก๊าซธรรมชาติรวมทั้งทรัพยากรจากแร่ธาตุอื่นๆ เป็นแกนนำ นับเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์และกลยุทธ์หลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียโดยเฉพาะในยุคประธานาธิบดี Vladimir Putin ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย คือ การแสดงสถานะการเป็นศูนย์กลางขั้วอำนาจในยูเรเชีย โดยมุ่งหวังการกลับมาเป็นมหาอำนาจอีกครั้ง[144]

บริบทใหม่ของยุโรปนี้ทำให้ประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนแนวนโยบายจากเดิมซึ่งเคยมองในลักษณะความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างรัฐต่อรัฐ หรือค่ายต่อค่ายมาสู่วิสัยทัศน์ใหม่ของการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งเกิดพลวัตในการเปลี่ยนแปลงอย่างสูงระหว่างการรวมตัว (integration) ของรัฐยุโรปในสหภาพยุโรปกับการสลายตัว (disintegration) ของสหภาพโซเวียตฯ ทำให้เกิดรัฐใหม่ๆ ขึ้น[145] ซึ่งประเทศต่างๆ ในโลกรวมทั้งประเทศไทยต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนศูนย์การตัดสินใจทางการเมืองของหน่วยต่างๆ ที่เคยเป็นส่วนของ "รัฐ" สหภาพโซเวียต และได้กระจายตัวออกเป็น "รัฐอิสระ" แม้จะยังมีความใกล้ชิดหรือยังอยู่ในเขตอิทธิพลของสหพันธรัฐรัสเซียใหม่อยู่ก็ตาม

ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศ CIS นั้น งานวิจัย "การรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช"[146] ระบุว่า สาเหตุหลักๆ ที่ทำให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนของไทยให้ความสนใจกับกลุ่มประเทศ CIS คือ การเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ ทั้งแร่ธาตุต่างๆ ที่จะเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญสำหรับอุตสาหกรรมต่างๆ และพลังงาน เช่น น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ซึ่งในฐานะแหล่งพลังงานนั้น นับเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของไทยในการดำเนินนโยบายความมั่นคงด้านพลังงาน เพื่อลดการพึ่งพาน้ำมันจากตะวันออกกลาง และการมีต้นทุนค่าขนส่งที่น่าจะต่ำกว่าน้ำมันจากภูมิภาคอเมริกา

---

[143] เกี่ยวกับการขยายตัวของสหภาพยุโรปในการรับอดีตประเทศคอมมิวนิสต์ ดู J. Richard Piper, **The Major Nation-States in the European Union** (New York: Pearson/Longman, 2005), pp. 351-376; Ulrich Sedelmeier, "Eastern Enlargement: Towards a European EU?," in Helen Wallace, William Wallace and Mark A. Pollack (eds.), **Policy-making in the European Union**, 5th ed. (Oxford: Oxford University Press, 2005), pp. 401-428; David M. Wood and Birol A. Yeşilada, **Emerging European Union**, 3rd ed. (New York: Pearson/Longman, 2004), pp. 117-134; Adam Fagin, "Eurogovernance and Eastward Expansion of the EU: Formal versus Substantive Democratic Reform," in Fergus Carr and Andrew Massey (eds.), **Public Policy in the New Europe: Eurogovernance in Theory and Practice** (Cheltenham: Edward Elgar, 1999), pp. 183-203.

[144] รมย์ ภิรมนตรี และคณะ, **อ้างแล้ว**, น. 219.

[145] ในเรื่องของ integration และ disintegration ของยุโรปในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนี้ ดูโดยเฉพาะ William R. Keylor, **The Twentieth-Century World and Beyond: An International History since 1900**, 5th ed. (New York: Oxford University Press, 2006), chap. 17 (pp. 423-437).

[146] มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ศูนย์เครือรัฐเอกราชและรัฐบอลข่าน, **การรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States: CIS)**, รายงานวิจัยเสนอ กรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ (กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2549), น. 234-236.

ใต้ นอกจากนั้น ยังเป็นแหล่งพลังงานที่อุดมสมบูรณ์ มีศักยภาพเพียงพอที่ไทยจะพิจารณาลงทุน สำรวจ ขุด เจาะ กลั่น และแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวเนื่องกับน้ำมัน ในอีกด้านหนึ่ง กลุ่มประเทศ CIS เป็นภูมิภาคขนาดใหญ่ มีศักยภาพที่จะเป็นตลาดรองรับสินค้าส่งออกของไทยเนื่องจากเป็นตลาดใหม่ การแข่งขันจากคู่แข่งยังไม่รุนแรงเท่ากับการแข่งขันในตลาดอื่นๆ เช่น สหรัฐฯ สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น ทว่า การทำธุรกิจกับกลุ่มประเทศเหล่านี้ยังมีความเสี่ยงอยู่มาก เนื่องจากระบบกฎหมายกฎระเบียบ ตลอดจนแนวทางการดำเนินการค้าระหว่างประเทศยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานสากล

งานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชนี้ ได้เสนอว่า การดำเนินความสัมพันธ์ของไทยจึงควรพิจารณาในเชิงรายประเทศประกอบกับภาพรวมทั้งภูมิภาค เพราะแต่ละประเทศมีประเด็นอ่อนไหวภายในกลุ่มอยู่พอสมควร ทั้งยังต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศ เช่น นโยบายปิดล้อมรัสเซียของสหรัฐฯ ด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มประเทศ CIS และความสนใจของจีนต่อภูมิภาคดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้ไทยต้องรับแรงกดดันจากการแข่งขันของมหาอำนาจ นอกจากการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศ CIS เป็นรายประเทศแล้ว อีกแนวทางที่ต้องดำเนินคู่ขนานกัน คือ การขยายการติดต่อกับประเทศเหล่านี้ผ่าน Conference on Interaction and Confidence Building Measures in Asia (CICA)[147] ซึ่งเป็นกลไกเน้นการส่งเสริมสันติภาพ ความมั่นคงและเสถียรภาพในเอเชีย โดยประธานาธิบดีของคาซัคสถานเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้ง ประเทศไทยยังเคยมีแนวคิดที่จะรวมการประชุม CICA และการประชุมความร่วมมือเอเชีย (ACD) เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่เป็นปึกแผ่นมากขึ้น และหันมาเน้นเรื่องพันธบัตรเอเชีย (Asian Bond) และความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในแต่ละสาขาในอนาคต

ในขณะที่ "โครงการรัสเซียใหม่ฯ" (สกว.)[148] ได้เสนอถึงลู่ทางความสัมพันธ์ด้านการเมืองระหว่างไทยกับเครือรัฐเอกราชว่า ควรมีเป้าหมายเพื่อยกระดับสถานะความสัมพันธ์ที่ดีไปสู่ความสัมพันธ์ระดับพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ (strategic partnership) เพื่อส่งเสริมบทบาทของไทยในเวทีการเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชีย-แปซิฟิก และระดับโลก ตลอดจนส่งเสริมและยกระดับความร่วมมือทวิภาคีระหว่างไทยกับประเทศเครือรัฐเอกราชที่สำคัญ ได้แก่ ยูเครน คาซัคสถาน และอุซเบกิสถาน ในด้านต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมสถานะของไทยในเวทีการเมืองของโลก และการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของไทยในระบบเศรษฐกิจโลก นอกจากนี้ประเทศไทยสามารถกระชับความสัมพันธ์กับประเทศ CIS โดยเฉพาะประเทศเอเชียกลาง ผ่านกรอบการประชุมความร่วมมือเอเชีย (ACD) สร้างความเชื่อมโยงระหว่าง

---

[147] ประกอบด้วยสมาชิก 22 ประเทศ ได้แก่ อัฟกานิสถาน อาเซอร์ไบจาน จีน อียิปต์ อินเดีย อิหร่าน อิรัก อิสราเอล จอร์แดน คาซัคสถาน คีร์กิซสถาน มองโกเลีย ปากีสถาน ปาเลสไตน์ เกาหลีใต้ รัสเซีย ทาจิกิสถาน ไทย ตุรกี สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ อุซเบกิสถาน และเวียดนาม

ผู้สังเกตการณ์ ประกอบด้วย 7 รัฐ ได้แก่ อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น มาเลเซีย กาตาร์ บังกลาเทศ ยูเครน และสหรัฐฯ และ 3 องค์การ ได้แก่ สหประชาชาติ องค์การเพื่อความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (OSCE) และสันนิบาตแห่งรัฐอาหรับ (LAS)

[148] รมย์ ภิรมนตรี และคณะ, **อ้างแล้ว**, น. 277-278.

โครงสร้างด้านความมั่นคงของทวีปเอเชียระหว่างเวทีการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ARF) กับ CICA และองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organisation: SCO)[149]

อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทยไม่อาจจะใช้วิธีการแบบดั้งเดิมดำเนินความสัมพันธ์กับยุโรปในภาพรวมได้อีกต่อไป เนื่องเพราะพลวัตของการขยายตัวรับสมาชิกใหม่ของสหภาพยุโรป ความปรารถนาของประเทศ CIS ที่จะพ้นจากอิทธิพลของรัสเซียและการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป ตลอดจนองค์การการป้องกัน เช่น NATO ของประเทศเหล่านี้ ในขณะที่รัสเซียซึ่งสูญเสียความเป็นอภิมหาอำนาจลงไปหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตฯ ได้เริ่มฟื้นตัวกลับมามีสถานภาพของประเทศมหาอำนาจสำคัญที่ยังคงเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ยังคงเป็นแหล่งของพลังงานและวัตถุดิบ เศรษฐกิจ และศักยภาพทางการทหารอยู่ โดยที่ประเทศในสหภาพยุโรปยังคงต้องพึ่งพาและคำนึงถึง ซึ่งทำให้กลุ่มประเทศ CIS กลายเป็นเดิมพันในพลวัตการเปลี่ยนแปลงของยุโรป โดยที่รัสเซียถือตัวว่าเป็นประเทศที่มีพื้นที่ครอบคลุมทั้งยุโรปและเอเชียในเวลาเดียวกัน

4.2 ประเทศไทยกับสหพันธรัฐรัสเซียในฐานะมหาอำนาจยุโรปและเอเชีย

นับแต่สงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1914-1918) เป็นต้นมา ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในรัสเซียมาอย่างต่อเนื่อง การปฏิวัติโดยกลุ่มบอลเชวิก (Bolshevik) ภายใต้การนำของนาย Vladimir Lenin ในปี ค.ศ. 1917 ล้มล้างระบบกษัตริย์และเข้ามาบริหารประเทศ พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อประเทศจากจักรวรรดิรัสเซีย (Russian Empire) เป็นสหพันธ์สาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียตรัสเซีย (Russian Soviet Federative Socialist Republic) และได้ใช้กำลังทางทหารเข้ายึดครองรัฐต่างๆ ในจักรวรรดิรัสเซียเดิม และจัดตั้งสหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียต (Union of Soviet Socialist Republic: USSR) หรือสหภาพโซเวียต (Soviet Union) ขึ้นในปี ค.ศ. 1922 โดยมีสาธารณรัฐรัสเซียเป็นแกนนำ สหภาพโซเวียตอยู่ภายใต้การบริหารของพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งเน้นการบริหารและการวางแผนจากส่วนกลางเป็นเวลา 69 ปี[150]

---

[149] ประกอบด้วยสมาชิก 6 ประเทศ ได้แก่ จีน คาซัคสถาน คีร์กิซสถาน รัสเซีย ทาจิกิสถาน และอุซเบกิสถาน

[150] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, **เพิ่งอ้าง**;

สำหรับประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางการเมืองของรัสเซียจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดู อนันต์ชัย เลาหะพันธุ และ สัญชัย สุวังบุตร, **รัสเซียสมัยซาร์และสังคมนิยม**, พิมพ์ครั้งที่ 3 (นครปฐม: โครงการตำราและหนังสือคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553); Nicholas Riasanovsky and Mark Steinberg, **A History of Russia**, 7th ed., combined vol. (New York: Oxford University Press, 2004).

สำหรับภาพรวมของนโยบายต่างประเทศรัสเซีย ดู Andrei P. Tsygankov, **Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity**, 2nd ed. (Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2010).

ในช่วงสงครามเย็น สหภาพโซเวียตแข่งขันกับสหรัฐอเมริกาในการเป็นผู้นำอุดมการณ์ทางการเมืองและการพัฒนาอาวุธ ซึ่งสหภาพฯ เริ่มพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์นับแต่ปี ค.ศ. 1949 และมีบทบาทสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุโรปตะวันออกและในเอเชีย จนกระทั่งในช่วงทศวรรษ 1980 ประธานาธิบดี Mikhail Gorbachev ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์พยายามดำเนินการปฏิรูปทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ ที่เรียกว่านโยบาย "เปิด-ปรับ" (Glasnost-Perestroika) ซึ่งหมายถึง การเปิดทางการเมืองและสังคม และการปรับทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในระดับกว้างและลึก[151] แต่ด้วยโครงสร้างอำนาจทางการเมืองที่มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจรัฐและความเป็นเผด็จการของชนชั้นนำในพรรคคอมมิวนิสต์ ทำให้การบริหารงานขาดประสิทธิภาพเพราะขาดการตรวจสอบ ถ่วงดุล และการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ความพยายามปฏิรูปของกอร์บาชอฟไม่ประสบผลสำเร็จและนำไปสู่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตในวันที่ 26 ธันวาคม ค.ศ. 1991[152] โดยสาธารณรัฐต่างๆ ที่เป็นเสมือนรัฐบริวารในยุโรปตะวันออกเรียกร้องเอกราชและแยกตัวออกเป็น 15 ประเทศ[153]

ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต นาย Boris Yeltsin ได้เป็นประธานาธิบดีคนแรกของสหพันธรัฐรัสเซีย (Russian Federation) ซึ่งเป็นรัฐผู้สืบสิทธิ์จากสหภาพโซเวียต โดยนาย Yeltsin มีบทบาทนำในการสถาปนาสหพันธรัฐรัสเซียไปสู่ระบอบเสรีประชาธิปไตยและนำไปสู่การปรับระบบทั้งภายในและต่างประเทศ โดยเฉพาะการดำเนินการปฏิรูประบบเศรษฐกิจจากระบบวางแผนส่วนกลางไปสู่ระบบเสรีนิยมตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992[154] โดยมีแนวทางที่สำคัญๆ ได้แก่ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การเปิดเสรีการค้า และการปฏิรูประบบการเงินการคลัง โดยมีจุดประสงค์เพื่อนำรัสเซียให้พ้นจากสภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ อันเป็นผลสืบเนื่องจากความล้มเหลวของการบริหารเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางในสมัยสหภาพโซเวียต ทั้งนี้รัสเซียในสมัย Yeltsin นับว่าประสบความสำเร็จในการปฏิรูปเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง เกิดเสถียรภาพทางการเงินควบคู่ไปกับการผลิตภายในและส่งเสริมการส่งออกมากขึ้น และได้รับการหนุนเสริมด้วยปัจจัยสำคัญ คือ รายได้หลักที่เพิ่มสูงขึ้นจากราคาวัตถุดิบด้านพลังงานในตลาดโลก เช่น น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปด้านการคลังภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะการพึ่งพาการกู้ยืมเงินระยะสั้นเพื่อแก้ปัญหาการขาดดุลงบประมาณ รวมทั้งวิกฤตการณ์การเงินในเอเชียส่งผลให้

---

[151] ประทุมพร วัชรเสถียร, **กลาสนอสท์-เปเรสตรอยกา: กอร์บาชอฟปฏิรูป** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532).

[152] ประธานาธิบดีกอร์บาชอฟตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1991 และนับเป็นประธานาธิบดีคนสุดท้ายของสหภาพโซเวียต

[153] สำหรับสภาวการณ์ด้านการเมือง การบริหาร เศรษฐกิจ และการต่างประเทศของสหภาพโซเวียต, ดู รมย์ ภิรมนตรี และคณะ, **อ้างแล้ว**, บทที่ 2 (น. 8-28).

[154] สำหรับสภาวการณ์ด้านการเมือง การบริหาร เศรษฐกิจ และการต่างประเทศ สมัยเยลต์ซิน, ดู **เพิ่งอ้าง**, บทที่ 3 (น. 29-76, น. 111-113).

รัสเซียต้องประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในปี ค.ศ.1998 และต้องขอความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF)

สภาวการณ์ด้านเศรษฐกิจส่งผลให้การกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในสมัย Yeltsin ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างเสถียรภาพ ความมั่นคง และความมั่งคั่งของชาติเป็นสำคัญ ตลอดจนเสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจมหภาคเพื่อให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ โดยคำนึงถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการกอบกู้และฟื้นเศรษฐกิจของประเทศซึ่งตกต่ำและซบเซามายาวนาน รัสเซียในช่วงเวลาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องพึ่งพาโลกตะวันตกและไม่อาจยับยั้งการขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ และ NATO ที่เข้าไปในประเทศยุโรปตะวันออก ซึ่งเคยเป็นเขตอิทธิพลของรัสเซียมาก่อน แต่ในขณะเดียวกันรัสเซียก็พยายามหาทางฟื้นคืนสถานะและอิทธิพลในเวทีการเมืองโลก ด้วยการสร้างดุลยภาพทางการเมืองระหว่างประเทศ โดยการติดต่อสมาคมกับประเทศตะวันตกอย่างระมัดระวัง และเจรจาต่อรองเพื่อลดความตึงเครียดทางอาวุธยุทธศาสตร์กับสหรัฐฯ ในขณะเดียวกันก็หาทางสร้างพันธมิตรกับประเทศในซีกโลกตะวันออกโดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกเพื่อถ่วงดุลสหรัฐฯ ควบคู่ไปกับการเรียกร้องให้องค์การระหว่างประเทศเข้ามามีบทบาทในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น

รัสเซียในสมัยต่อมาภายใต้การนำของประธานาธิบดี Vladimir Putin ซึ่งอยู่ในตำแหน่งระหว่างวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 1999 - 7 พฤษภาคม ค.ศ. 2008 สามารถสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงทั้งทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ[155] อีกทั้งมีความพยายามในการปฏิรูปประเทศให้ก้าวหน้า โปร่งใส มีแบบแผนและทิศทางที่ชัดเจน ดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับสหรัฐฯ และประเทศยุโรปตะวันตก โดยหวังความช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว รัสเซียจึงสามารถดำเนินการให้รอดพ้นวิกฤตการณ์เศรษฐกิจได้ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างเสถียรภาพของเงินรูเบิล การควบคุมอัตราเงินเฟ้อ และการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ประกอบกับรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากราคาน้ำมันในตลาดโลก จนสามารถชดใช้เงินต้นที่กู้ยืมจาก IMF ในช่วงปี ค.ศ. 2000 - 2001 รวมทั้งมีเงินทุนสำรองและกระแสบัญชีเดินสะพัดเกินดุล นอกจากนี้ การปฏิรูปและเปิดเสรีทางการค้าทำให้รัสเซียได้รับการรับรองสถานะเศรษฐกิจแบบตลาดจากสหรัฐอเมริกา และได้รับคำมั่นจากสหภาพยุโรปที่จะให้สถานะเดียวกัน ซึ่งจะเป็นการช่วยสนับสนุนการสมัครเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) ของรัสเซีย ซึ่งสมัครมานับแต่เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1993 ตั้งเป้าหมายว่าจะหาข้อสรุปในการเจรจาและเข้าเป็นสมาชิก WTO ให้ได้ภายในปี ค.ศ. 2010 แต่จนถึงปัจจุบันรัสเซียยังไม่ได้รับการยอมรับเข้าเป็นสมาชิก WTO[156]

---

[155] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, "สหพันธรัฐรัสเซีย".

[156] ศุภณัฏฐ์ ศศิวุฒิวัฒน์, "เหตุใดรัสเซียจึงยังไม่สามารถเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก?," **จดหมายข่าวจับกระแสองค์การการค้าโลก (WTO Watch)**, 6:1 (ธ.ค. 2551), น. 1, 40-42.

ในปัจจุบัน เศรษฐกิจของรัสเซียเข้มแข็งขึ้นจากในอดีตอย่างเห็นได้ชัด รัสเซียก้าวขึ้นมาเป็นประเทศชั้นนำทางเศรษฐกิจของโลก จนได้รับการยอมรับให้เข้าอยู่ในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจชั้นนำ 8 ประเทศ (G-8) มีเงินสำรองระหว่างประเทศเป็นลำดับที่ 3 ของโลก รองจากจีนและญี่ปุ่น ปัจจัยหลักของการเติบโตทางเศรษฐกิจของรัสเซีย คือ อุปสงค์การบริโภคในประเทศสูงขึ้นและรายได้ประชาชนเพิ่มขึ้น อันเป็นผลมาจากราคาน้ำมันในตลาดโลกที่ปรับตัวสูงขึ้น ทำให้รัสเซียสามารถนำรายได้จากส่วนนี้ไปใช้หนี้ต่างประเทศและส่งเสริมธุรกิจอุตสาหกรรมด้านอื่นๆ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยสนับสนุนจากความแข็งแกร่งด้านโครงสร้างอุตสาหกรรมที่มีตั้งแต่สมัยสหภาพโซเวียต ศักยภาพทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การมีบุคลากรที่มีการศึกษาสูงจำนวนมาก รวมทั้งเงินรูเบิลที่กลับมามีเสถียรภาพ และความต่อเนื่องในการดำเนินมาตรการปฏิรูปทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ เช่น การดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การปฏิรูประบบภาษีเพื่อลดความซ้ำซ้อน การปฏิรูปที่ดินและการเงิน และการปรับเปลี่ยนระเบียบขั้นตอนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางเศรษฐกิจและสังคมให้คล่องตัวยิ่งขึ้น นอกจากนี้ รัฐบาลยังให้ความสำคัญต่อการลงทุนของต่างประเทศเป็นอย่างมาก เพื่อเป็นปัจจัยกระตุ้นภาคอุตสาหกรรมโดยรวม อย่างไรก็ตาม รัสเซียยังมีปัญหาเรื่องการทุจริตในตำแหน่งหน้าที่ในภาคการเมืองและในกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัญหาการกระจายรายได้จากการส่งออกน้ำมันและรายได้อื่นๆ ที่เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลไปสู่ผู้ด้อยโอกาสในท้องถิ่น อุปสรรคด้านกฎระเบียบการลงทุนที่ไม่โปร่งใส รวมทั้งระบบการคิดและพฤติกรรมของชาวรัสเซียที่ไม่อำนวยต่อระบบเศรษฐกิจแบบการค้าเสรี[157]

ในส่วนการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในสมัยประธานาธิบดี Putin รัสเซียพยายามสร้างความเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหรัฐฯ ให้มากขึ้น เนื่องจากตระหนักดีถึงบทบาทและอิทธิพลของสหรัฐฯ ในฐานะมหาอำนาจ ซึ่งรัสเซียและประเทศพันธมิตรอื่นๆ ไม่สามารถขัดขวางสหรัฐฯ ในการบุกอิรักได้ หลังเหตุการณ์เมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 รัสเซียจึงวางยุทธศาสตร์สร้างความร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการต่อต้านการก่อการร้าย และพยายามชี้ชวนให้สหรัฐฯ ยอมรับว่ากรณีเชชเนียเป็นประเด็นปัญหาที่เชื่อมโยงกับขบวนการการก่อการร้ายในระดับโลก และให้ถือเป็นกิจการภายในของรัสเซียที่ต้องปราบปราม นอกจากนั้น รัสเซียยังใช้น้ำมันเป็นเครื่องต่อรองทางการเมืองกับสหรัฐฯ เพื่อให้สหรัฐฯ เคารพและยอมรับการคงอยู่ของรัสเซียอย่างมีเสถียรภาพและศักดิ์ศรี และไม่เข้าไปก้าวก่ายกลุ่มเครือรัฐเอกราชซึ่งเป็นเขตอิทธิพลทางการเมืองและเขตผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของรัสเซีย โดยเป้าหมายในระยะยาวของรัสเซียนั้น คือ การกลับมาเป็นมหาอำนาจอีกครั้ง[158]

---

[157] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, "สหพันธรัฐรัสเซีย".

[158] สำหรับสภาวการณ์ด้านการเมือง การบริหาร เศรษฐกิจ และการต่างประเทศ สมัยปูติน ดู รมย์ ภิรมนตรี และคณะ, **อ้างแล้ว**, บทที่ 3 (น. 76-111, 113-115).

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียนั้น ประเทศไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับรัสเซียในปี ค.ศ. 1897 โดยถือการเสด็จประพาสรัสเซียของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 3 - 11 กรกฎาคม ค.ศ. 1897 เป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ทางการทูตจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันระหว่างราชวงศ์ อย่างไรก็ตาม ไทยกับรัสเซียไม่มีการติดต่อกันทางการทูตนับแต่ปี ค.ศ. 1917 เมื่อเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองในรัสเซียจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบคอมมิวนิสต์ ต่อมาทั้งสองประเทศได้ฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตขึ้นใหม่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากรัฐบาลไทยต้องการเสียงของสหภาพโซเวียตในฐานะสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงฯ เพื่อสนับสนุนไทยในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ โดยฝ่ายไทยยินยอมประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 (ค.ศ. 1933) ในปี ค.ศ. 1946 ตามข้อเรียกร้องของรัฐบาลสหภาพโซเวียต และได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันในระดับอัครราชทูต เมื่อวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1947 โดยมีการเลื่อนลำดับชั้นไปเป็นเอกอัครราชทูตต่อมาเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1956[159]

ในช่วงระยะเวลาประมาณหลายสิบปีนับแต่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในปี ค.ศ. 1947 จนกระทั่งปลายยุคสงครามเย็นนั้น ไทยกับสหภาพโซเวียตก็ไม่ได้มีความสัมพันธ์มากนัก ในเรื่องนี้ นรนิติ เศรษฐบุตร ได้อธิบายไว้ในบทความทางวิชาการว่า สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากที่ทั้งสองประเทศมีอุดมการณ์ที่แตกต่างกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพการเมืองภายในของประเทศไทยที่มักปกครองโดยรัฐบาลทหารซึ่งต่อต้านอุดมการณ์คอมมิวนิสต์และมีนโยบายอนุรักษ์นิยม และแม้จะมีรัฐบาลพลเรือนเข้ามาปกครองประเทศแต่ก็เป็นระยะเวลาค่อนข้างสั้น และมักถูกคณะทหารทำการรัฐประหาร ทำให้รัฐบาลไทยในช่วงเวลานั้นไม่เห็นความสำคัญหรือปรารถนาที่จะกระชับสัมพันธไมตรีกับสหภาพโซเวียต สาเหตุอีกประการหนึ่ง คือ ทั้งสองประเทศมีผลประโยชน์ไม่ตรงกันและขัดกันในบางระยะ เนื่องจากในช่วงเวลานั้นประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศสนับสนุนฝ่ายตะวันตกอย่างชัดเจน และได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ เป็นอย่างมากทั้งทางเศรษฐกิจและการทหาร โดยประเทศไทยได้ร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์ทั้งในสงครามเกาหลีและสงครามเวียดนาม[160]

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับรัสเซียปรับตัวดีขึ้นในช่วงปลายยุคสงครามเย็น ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศได้พัฒนาขึ้นหลังจากรัสเซียกดดันให้เวียดนามถอนตัวออกจาก

---

[159] สำหรับพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย ดู **เพิ่งอ้าง**, น. 223-233.

ในเรื่องดังกล่าว กระทรวงการต่างประเทศระบุว่า ได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยครั้งใหม่ ในปี ค.ศ. 1948 โดยได้มีการแลกเปลี่ยนคณะทูตชุดแรกระหว่างกันในระดับอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็ม

[160] นรนิติ เศรษฐบุตร, "ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียต," ใน โคริน เฟื่องเกษม, คมกริช วรคามิน, ประภัสสร์ เทพชาตรี และ ศิริพร วัชชวัลคุ (บรรณาธิการ), **รวมงานเขียนและปาฐกถาเรื่อง การต่างประเทศของไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน**, เล่ม 1 (กรุงเทพฯ: ธาราฉัตรการพิมพ์, 2542), น. 213-216.

กัมพูชาในปี ค.ศ. 1988 อันนำมาสู่การลงนามในข้อตกลงสันติภาพกรุงปารีสโดยเขมร 4 ฝ่ายในปี ค.ศ. 1991 และเกิดการเลือกตั้งในกัมพูชาตามระบอบประชาธิปไตยโดยจัดตั้งเป็นรัฐบาลผสมขึ้นในปี ค.ศ. 1993 ทั้งนี้ หลังจากระบอบคอมมิวนิสต์ล่มสลายและกระแสการต่อต้านสหภาพโซเวียตลดลงเป็นลำดับ ประเทศไทยจึงเริ่มปรับนโยบายและยอมรับความสัมพันธ์กับรัสเซียมากยิ่งขึ้นจนนำไปสู่การฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกันในที่สุด อีกทั้งรัสเซียในสมัยประธานาธิบดี Putin นั้นต้องการขยายยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคงเพื่อฟื้นฟูประเทศและกลับมาเป็นมหาอำนาจรวมถึงถ่วงดุลสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป[161]

บริบทใหม่นี้อำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยนและพัฒนาความร่วมมือระหว่างกันเพื่อส่งเสริมการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆ ระหว่างไทยและรัสเซียในลักษณะต่างตอบแทนกัน นอกจากนี้จากการที่ประเทศไทยในสมัยอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร มีนโยบายที่ต้องการอาศัยรัสเซียเป็นพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ อาทิ การค้าการลงทุน การท่องเที่ยว ความมั่นคง และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น ทำให้ความสัมพันธ์ทั้งสองประเทศพัฒนาไปในทางบวกและมีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น[162] โดยที่ในขณะนั้นประเทศไทยต้องการเห็นรัสเซียเข้ามาแสดงบทบาททางการเมืองที่สร้างสรรค์ในเวทีการเมืองของอาเซียนและภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมบทบาทของไทยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชีย - แปซิฟิก และระดับโลก โดยเฉพาะความร่วมมือระหว่างกันในการแก้ปัญหาข้ามชาติต่างๆ อาทิ ปัญหาการลักลอบค้ายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ และการต่อต้านการก่อการร้าย เป็นต้น โดยเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 2003 ประธานาธิบดี Putin เข้าร่วมการประชุมกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) ที่ไทยเป็นเจ้าภาพ ในโอกาสดังกล่าวยังนับเป็นการเยือนไทยอย่างเป็นทางการของประธานาธิบดี Putin ในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียขึ้นเป็น "หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์" (strategic partnership)[163] จึงนับว่ารัสเซียเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งในการดำเนินความสัมพันธ์กับยุโรปในภาพรวม สถานภาพของรัสเซียที่กำลังฟื้นตัวเพื่อกลับมาเป็นมหาอำนาจอย่างน้อยในยุโรปโดยอาจจะกลับมามีบทบาทในเอเชียได้ในระดับหนึ่งนั้นทำให้ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ทวิภาคีกับรัสเซียควบคู่ไปกับความสัมพันธ์พหุภาคีบนเวทีต่างๆ ที่รัสเซียเข้าร่วม ความสัมพันธ์ในลักษณะเชิงซ้อนเช่นนี้รวมกันขึ้นเป็นเวทีที่อาจจะเรียกในที่นี้ได้ว่า เวทีความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค "เอเชีย-ยุโรป"

นอกจากนั้น ประเทศไทยได้ให้การสนับสนุนรัสเซียอย่างเต็มที่ในการเข้าเป็นสมาชิก WTO โดยทั้งสองฝ่ายสรุปผลการเจรจาภายใต้การสมัครเข้าเป็นสมาชิก WTO ของรัสเซียในเดือนธันวาคม

---

[161] ดู รมย์ ภิรมนตรี และคณะ, **อ้างแล้ว**, บทคัดย่อ.

[162] **เพิ่งอ้าง**.

[163] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, "สหพันธรัฐรัสเซีย".

ค.ศ. 2004 โดยในขณะนั้นไทยได้แสดงความหวังว่ารัสเซียจะสามารถเข้าเป็นสมาชิก WTO ได้ เนื่องจากรัสเซียเป็นหนึ่งในคู่ค้าที่สำคัญของไทยในภูมิภาคยุโรป เมื่อรัสเซียสามารถเข้าเป็นสมาชิก WTO จะส่งผลให้มีการปรับปรุงระเบียบภายในซึ่งจะเอื้อต่อผู้ประกอบการไทยในการขยายการค้าหรือแม้แต่การลงทุนไปสู่รัสเซียได้ อย่างไรก็ตามในเรื่องนี้คงจะไม่ใช่แต่ไทยที่จะได้รับประโยชน์แต่เพียงประเทศเดียว ประเทศคู่แข่งทางการค้าของไทยในตลาดรัสเซียก็จะได้รับประโยชน์เช่นเดียวกันด้วย[164]

กลไกการดำเนินความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างไทยและรัสเซียประกอบด้วย (1) คณะกรรมาธิการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี (JC) ซึ่งจัดขึ้นมาแล้ว 4 ครั้ง ในปี ค.ศ. 1997, 1999, 2002 และ 2009 และ (2) กลไกการหารือประจำปีระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศทั้งสองฝ่ายได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันในด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านทางสังคมและวัฒนธรรม และด้านวิชาการ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้[165]

ในส่วนของความสัมพันธ์ด้านความมั่นคง ไทยได้จัดตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการพิจารณาความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศไทยกับสหพันธรัฐรัสเซีย ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นประธานตามลำดับ เพื่อเป็นกลไกที่สำคัญในการรวมความร่วมมือด้านความมั่นคงในด้านต่างๆ มาไว้ในกรอบเดียวกัน และช่วยให้การติดต่อประสานงานมีเอกภาพ โดยคณะกรรมการฯ เห็นควรจัดตั้งคณะทำงานร่วมว่าด้วยความร่วมมือด้านความมั่นคงไทย-รัสเซีย เพื่อเป็นเวทีในการหารือเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือในด้านนี้ นอกจากนี้ ไทยและรัสเซียได้ลงนามบันทึกความเข้าใจด้านการส่งกำลังบำรุง ระหว่างการเยือนไทยของประธานาธิบดี Putin เมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 2003 โดยมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล การส่งกำลังบำรุง การแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญเทคนิค การสัมมนาและการประชุมร่วม การวิจัย การฝึกร่วม

สำหรับความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ รัสเซียนับเป็นคู่ค้าและตลาดส่งออกอันดับหนึ่งของไทยในกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก และกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (CIS) การค้าระหว่างไทยกับรัสเซียมีมูลค่าเพิ่มขึ้นมานับแต่ปี ค.ศ. 2001 ทว่าไทยเป็นฝ่ายขาดดุลรัสเซียมาโดยตลอดและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากสินค้าที่ไทยส่งออกไปรัสเซียส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีมูลค่าไม่มากนัก ส่วนสินค้าที่ไทยนำเข้าจากรัสเซีย เช่น เหล็กและเหล็กกล้า น้ำมัน และเชื้อเพลิง

[164] รายละเอียดเกี่ยวกับการเข้าเป็นสมาชิก WTO ของรัสเซียและสถานะปัจจุบัน ดู WTO Secretariat, "Accession Status: Russian Federation," Retrieved 13 October 2009, from http://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_russie_e.htm

[165] สำหรับ สถานภาพความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียด้านการเมืองและความมั่นคง การค้าและการลงทุน การศึกษาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ตลอดจนวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว, ดู รมย์ ภิรมนตรี และคณะ, **เพิ่งอ้าง**, บทที่ 5 (น. 237-275).

เนื้อหาบางส่วนที่ปรับปรุงใหม่จนถึงปี ค.ศ. 2009 เป็นข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป, "สหพันธรัฐรัสเซีย".

อื่นๆ มีมูลค่าสูงกว่ามาก เฉพาะสินค้าประเภทเหล็กและเหล็กกล้าก็มีมูลค่ามากกว่ามูลค่าการค้าทั้งหมดที่ไทยส่งออกไปรัสเซีย

สถิติการค้าระหว่างไทยกับรัสเซียของกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ระบุว่า ระหว่างปี ค.ศ. 2007-2009 มีมูลค่าการค้ารวมเฉลี่ยปีละ 2,690 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ไทยส่งออกเฉลี่ยปีละ 660 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และนำเข้าเฉลี่ยปีละ 2,030 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการค้าระหว่างไทยกับรัสเซีย ไทยเป็นฝ่ายขาดดุลการค้าเฉลี่ยถึงปีละ 1,370 ล้านดอลลาร์สหรัฐ[166] ทางด้านการลงทุนนั้น ระดับการลงทุนระหว่างไทยและรัสเซียยังอยู่ในระดับต่ำ เนื่องมาจากการขาดความรู้เรื่องโอกาสการลงทุนของทั้งสองฝ่ายและปัญหาระบบการบริหารจัดการที่สามารถช่วยส่งเสริมนักลงทุนได้ ในขณะที่ประเทศไทยมีศักยภาพในหลายสาขา อาทิ ธุรกิจการท่องเที่ยว ร้านอาหารไทย สปา นวดแผนไทย โรงแรม บริการซ่อมรถยนต์และอะไหล่ อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ และเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น ในทางกลับกัน รัสเซียได้แสดงความสนใจและพร้อมเข้าร่วมในโครงการก่อสร้างต่างๆ ของไทย อาทิ ส่วนขยายเครือข่ายรถไฟความเร็วสูงของกรุงเทพฯ เป็นต้น

ส่วนในด้านความสัมพันธ์ด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้น ทั้งสองประเทศได้ลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านวัฒนธรรมระหว่างกันในปี ค.ศ. 2000 โดยในเดือนกันยายน ค.ศ. 2009 ทั้งสองประเทศลงนามพิธีสารต่อท้ายความตกลงฯ ซึ่งระบุกิจกรรมสำหรับปี ค.ศ. 2009-2011 เหตุการณ์สำคัญที่สุดของความสัมพันธ์ในด้านนี้ คือ การเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในฐานะผู้แทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสฉลองครบรอบความสัมพันธ์ 110 ปี ไทย-รัสเซีย เมื่อปี ค.ศ. 2007 นอกจากนี้ทั้งสองประเทศได้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันโดยตลอด เช่น การกำหนดจัดงานวันวัฒนธรรมรัสเซียในประเทศไทยในปี ค.ศ. 2010 และงานวันวัฒนธรรมไทยในรัสเซียในปี ค.ศ. 2011, การที่ไทยส่งคณะทางวัฒนธรรมไปร่วมงานฉลองครบรอบ 300 ปี การสถาปนานครเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก ระหว่างวันที่ 25-31 สิงหาคม ค.ศ. 2003 เป็นต้น ส่วนในเรื่องการท่องเที่ยวนั้นนับวันจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เพราะมีบทบาทเชิงเศรษฐกิจสูงและจำนวนนักท่องเที่ยวของทั้งสองฝ่ายที่เดินทางระหว่างกันเพิ่มมากขึ้นมาโดยตลอด เพราะประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ชาวรัสเซียนิยมเป็นอันดับ 1 ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นที่ 2 รองจากจีนในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือการท่องเที่ยวระหว่างไทยกับรัสเซีย และความตกลงยกเว้นการตรวจลงตราหนังสือเดินทางไทย-รัสเซียได้มีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 2007

ในด้านของความร่วมมือทางวิชาการ ไทยและรัสเซียมีความร่วมมือในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างกัน อาทิ ทุนการศึกษาแก่นักเรียนไทยไปศึกษาในระดับปริญญาตรี โท และ

[166] กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, "ข้อมูลการค้าไทย-รัสเซีย," กุมภาพันธ์ 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย. 2553, จาก http://www.dtn.go.th/vtl_upload_file//1268285356921/ข้อมูลการค้าไทย-รัสเซีย0253.pdf

เอกที่ประเทศรัสเซียเป็นประจำทุกปี การร่วมกันจัดงานนิทรรศการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ไทยและรัสเซีย เมื่อปี ค.ศ. 2004 ที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย เป็นต้น ไทยมีความสนใจที่จะร่วมมือกับรัสเซีย โดยเฉพาะด้านการจำกัดของเสีย พลังงานแสงอาทิตย์ ไมโครชิพ เทคโนโลยีอวกาศ นาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีด้านพันธุกรรม และเทคโนโลยีชีวภาพ ฯลฯ

พิจารณาในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคและความสัมพันธ์พหุภาคี รัสเซียและไทยมีความสัมพันธ์ในกรอบพหุภาคีระดับภูมิภาคต่างๆ โดยเวทีสำคัญสำหรับไทย ได้แก่ ARF ซึ่งรัสเซียเข้าร่วมประชุมรัฐมนตรี ARF ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1994 ซึ่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ การที่รัสเซียเป็นประเทศคู่เจรจา (dialogue partner) ของอาเซียนนับแต่ปี ค.ศ. 1996 และการเข้าร่วมที่มีความสำคัญในเชิงสัญลักษณ์ ได้แก่ การที่รัสเซียเข้าร่วมเป็นสมาชิกกรอบความร่วมมือเอเชีย (ACD) ที่ประเทศไทยเป็นผู้ริเริ่มนับแต่ปี ค.ศ. 2005 (หลังการประชุมครั้งแรกในปี ค.ศ. 2002 เป็นเวลา 3 ปี) นอกจากนั้น ค.ศ. 2010 นับเป็นปีสัญลักษณ์ของการที่รัสเซียจะเข้าร่วมการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (EAS) เป็นครั้งแรกพร้อมกับสหรัฐฯ[167] และเข้าร่วมในเวที ASEM พร้อมกับออสเตรเลียในปลายทศวรรษแรกของศตวรรษใหม่

ในระดับของความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ความร่วมมือรัสเซีย-อาเซียน เริ่มต้นจากการที่รัสเซียได้สถาปนาความสัมพันธ์ในฐานะคู่หารือ (consultative relations) กับอาเซียนในปี ค.ศ. 1991 และพัฒนาความสัมพันธ์จนได้รับสถานะประเทศคู่เจรจาในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน สมัยที่ 29 เมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1996 ที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย ต่อมาในปี ค.ศ. 2004 รัสเซียได้ภาคยานุวัติสนธิสัญญาไมตรีและความมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC)

ในด้านการเมือง ผู้นำอาเซียนและรัสเซียได้ร่วมประชุมสุดยอด ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ในปี ค.ศ. 2005 และได้ลงนามในเอกสารสำคัญคือ Joint Declaration on ASEAN Russia Progressive and Comprehensive Partnership กำหนดแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งทางด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ในด้านเศรษฐกิจ ทั้งสองฝ่ายได้ทำ Agreement between the Governments of the Member Countries of ASEAN and the Government of the Russian Federation on Economic and Development Cooperation เพื่อให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกันในด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ทั้งสองฝ่ายได้รับรอง Framework of the ASEAN-Russia Comprehensive Plan of Action (CPA) to Promote Cooperation between ASEAN and Russia 2005-2015 เพื่อที่จะดำเนินการตามความเป็นหุ้นส่วนที่ก้าวหน้าและรอบด้าน และได้จัดตั้ง

[167] Kavi Chongkittavorn, "Admitting the US and Russia to the regional architecture," **The Nation**, 25 January 2010, Retrieved 3 April 2010, from http://www.nationmultimedia.com/2010/01/25/opinion/opinion_30121063.php

กองทุน ASEAN-Russian Federation Dialogue Partnership Financial Fund (DPFF) ขึ้นเพื่อใช้ดำเนินกิจกรรมความร่วมมือระหว่างกัน[168]

ทั้งนี้ในปี ค.ศ. 2009 ซึ่งประเทศไทยเป็นประธานอาเซียน ได้มีการหารือในรายละเอียดเกี่ยวกับร่างบันทึกความเข้าใจของการจัดตั้งศูนย์อาเซียนในสถาบันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกรุงมอสโก (Moscow State Institute of International Relations: MGIMO) เมื่อวันที่ 29 มกราคม ค.ศ. 2009[169] ซึ่งต่อมาร่างบันทึกความเข้าใจดังกล่าว ได้รับการลงนามโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศรัสเซียและเลขาธิการอาเซียน ในช่วงการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา (PMC) เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 2009 เพื่อให้ศูนย์ดังกล่าวช่วยเสริมความรู้และสร้างความเข้าใจระหว่างคนรัสเซียและคนในประเทศกลุ่มอาเซียนให้มากยิ่งขึ้น[170]

กล่าวโดยรวม นับว่าสถานภาพความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียมีแนวโน้มไปในทางที่ดี ทั้งในแบบทวิภาคีและพหุภาคีโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจทั้งจากการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว โดยที่ประเทศรัสเซียมีศักยภาพสูงในเรื่องพลังงาน ทั้งในฐานะเป็นประเทศผู้ส่งออกน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ อีกทั้งเศรษฐกิจของรัสเซียก็พัฒนาขึ้นมากโดยมีต้นทุนเป็นความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีชั้นสูง นอกจากนั้น บทบาทของรัสเซียทางด้านความมั่นคงในภูมิภาคก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้รัสเซียเป็นประเทศยุโรปที่ไทยต้องคำนึงถึงในการมีความสัมพันธ์กับยุโรปในฐานะภูมิภาคในภาพรวม โดยเฉพาะในโลกแห่งเกมดุลความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค ในขณะที่รัสเซียจะเข้าร่วมในการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (EAS) และการประชุมเอเชีย-ยุโรป (ASEM) ซึ่งจะทำให้รัสเซียกลับมามีบทบาทในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ จึงนับว่ารัสเซียมีน้ำหนักและบทบาทที่มีนัยสำคัญต่อประเทศไทยจนต้องถือเป็นส่วนประกอบสำคัญของนโยบายและบทบาทของไทยบนเวทีเอเชีย-ยุโรป อันเป็นทั้งเวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับโลก

---

[168] ASEAN Secretariat, "ASEAN-Russia Dialogue Relations," March 2010, Retrieved 7 April 2010, from http://www.aseansec.org/5922.htm

[169] คณะผู้แทนไทย นำโดยนายวิทวัส ศรีวิหก อธิบดีกรมอาเซียน ในนามตัวแทนของประเทศสมาชิกอาเซียน และนาย บัคทิเยร์ ฮาคิมอฟ อธิบดีกรมภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก กระทรวงการต่างประเทศรัสเซีย

[170] สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมอสโก, "อาเซียนและรัสเซียเตรียมเปิดศูนย์อาเซียน ที่กรุงมอสโก," 28 ม.ค. 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ก.ย. 2552, จาก http://th.thaiembassymoscow.com/news/?section=news&artid=4 และ กระทรวงการต่างประเทศ, "การแถลงข่าวสรุปผลการประชุม AMM/PMC ครั้งที่ 42 และการประชุม ARF ครั้งที่ 16," 23 ก.ค. 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ก.ย. 2552, จาก http://www.14thaseansummit.org/thai/highlight_16.php

สำหรับเนื้อหาบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์อาเซียนที่มอสโกฯ ดู "Memorandum of Understanding between the Secretariat of the Association of Southeast Asian Nations and the Moscow State Institute of International Relations on the Establishment of ASEAN Centre in the Moscow State Institute of International Relations (University)," 22 July 2009, Retrieved 13 October 2009, from http://www.14thaseansummit.org/pdf-AMM/32MOU_ASEAN_Russia_Center.pdf

สำหรับประเทศไทย นโยบายและความสัมพันธ์ต่อยุโรปที่มักจะแบ่งเป็นความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรปและส่วนอื่นๆ ของยุโรปนั้น ในความเป็นจริง ยุโรปเป็นระบบความสัมพันธ์เชิงภูมิภาคในตัวเองด้วย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวของสหภาพยุโรปที่ในปัจจุบันเป็นขั้วทางเศรษฐกิจสำคัญของโลกกับสหพันธรัฐรัสเซียและอดีตประเทศยุโรปตะวันออกทั้งหลายมีทั้งลักษณะการพึ่งพาอาศัยกัน เช่น พลังงาน แรงงาน เทคโนโลยี วัตถุดิบ ฯลฯ แต่ในเวลาเดียวกันก็อาจถือได้ว่าเป็นการคุกคามและแข่งขันกันเอง โดยในปัจจุบันมีการคาดการณ์ถึงอนาคตความสัมพันธ์ระหว่าง “ยุโรปทั้งสองส่วน” ว่าจะสามารถเข้ามาอยู่ในกรอบความร่วมมือในภาพรวมได้หรือไม่เพียงใด พลวัตในด้านนี้แม้อาจจะไม่ได้เป็นปัญหาเฉพาะหน้าในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับยุโรป แต่ในอนาคตอันใกล้ก็จะกลายเป็นปัจจัยความเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจจะมีทั้งผลบวกและผลลบระหว่างประเทศไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคที่มีอาเซียนเป็นตัวแสดงกับยุโรปซึ่ง “ความเป็นภูมิภาค” ในเชิงความรู้สึกร่วมยังไม่เด่นชัดนี้ กล่าวโดยสรุปคือ ประเทศไทยต้องมีความชัดเจนทางนโยบายว่ากำลังมีความสัมพันธ์กับยุโรปใด ในลักษณะใด และเมื่อไร

5. สรุป: ประเทศไทยและอาเซียนกับเวทีเอเชีย-ยุโรปในโลกแห่งความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค

สหภาพยุโรปซึ่งได้รับการขนานนามว่าเป็น "มหาอำนาจทางกิจการพลเรือน" มีความสัมพันธ์ทั้งกับไทยและอาเซียนมานับแต่ทศวรรษ 1970 โดยที่สหภาพยุโรปซึ่งโดยธรรมชาติเป็นการรวมกลุ่มภูมิภาคระหว่างรัฐยุโรป ให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์แบบภูมิภาคต่อภูมิภาค (แม้จะมีการปรับกลยุทธ์การเจรจาระหว่างสหภาพยุโรปกับแต่ละประเทศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อบรรลุการเจรจา PCA ก็ตาม) โดยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการรวมกลุ่มภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และพัฒนาความสัมพันธ์มาจนอยู่ในขั้นการสร้างความเป็น "หุ้นส่วน" ระหว่างภูมิภาคในกรอบความร่วมมือต่างๆ นับแต่ความร่วมมือระหว่าง EU-ASEAN และด้วยเวทีการประชุม "เอเชีย-ยุโรป" (Asia-Europe Meeting หรือ ASEM) ที่กว้างขึ้น

ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรปในปัจจุบันนั้น ยังจำเป็นต้องตระหนักถึงมิติที่เกี่ยวกับปทัสถานและกฎเกณฑ์ ตลอดจนมาตรการต่างๆ ที่สหภาพยุโรปอิงในการดำเนินความสัมพันธ์โดยใช้เป็นเงื่อนไขและการทำการค้า เช่น ในประเด็นประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะในการเจรจาเขตการค้าเสรีระหว่างกัน การพยายามทำความตกลงหุ้นส่วนและความร่วมมือกับประเทศไทยและบางประเทศในภูมิภาคเอเชีย ตัวอย่างเช่น ในด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญใน "นโยบายต่างประเทศ" ของสหภาพยุโรป ด้วยการยกระดับและกำหนดเกณฑ์และมาตรการต่างๆ นั้น แม้อาจจะกลายเป็นอุปสรรคทางการค้าและการทำธุรกิจในบางลักษณะ แต่ก็อาจนับเป็นโอกาสสำคัญในการปรับตัวของประเทศไทยเพื่อยกระดับมาตรฐานที่เป็นประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตของสังคมไทยเอง อีกทั้งเป็นการเพิ่มขีดความความสามารถในการแข่งขันระดับโลกด้วย

ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประเทศหรือระหว่างภูมิภาคบนเวทีเศรษฐกิจโลกนั้น เช่น การประชุม WTO รอบโดฮานั้น ประเทศอาเซียนส่วนหนึ่งอาจจะอิงกลุ่ม เช่น กลุ่ม G-20 เพื่อต่อรองกับสหภาพยุโรปในประเด็นการเปิดเสรีสินค้าเกษตร แต่ในอีกสถานการณ์หนึ่งกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศอาเซียนก็อาจจะมีท่าทีบางประการร่วมกับสหภาพยุโรปในการเจรจาต่อรองกับสหรัฐฯ ในบางประเด็น เป็นต้น

พลวัตของความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการ (integration) ที่มีแกนนำอยู่ในสหภาพยุโรปและการสลายตัว (disintegration) ของ "จักรวรรดิสังคมนิยม" คือ สหภาพโซเวียตและประเทศบริวารซึ่งแตกตัวออก ในกระบวนการการเติบโตของสหภาพยุโรปนั้นมีการขยายตัวรับสมาชิกมานับแต่เริ่มต้นจาก 6 ประเทศเป็น 27 ประเทศ ณ ปัจจุบัน ซึ่งในจำนวนนี้มีประเทศที่เคยอยู่ภายใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียต กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง "ยุโรปทั้งสอง" เป็นที่มาของความตึงเครียด การพิพาทที่ท้าทายลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันของยุโรปเอง อาทิ ในด้านของพลังงาน ตลาด

เทคโนโลยี แรงงาน ฯลฯ และมีผลกระทบโดยตรงต่อเศรษฐกิจของไทยดังที่ได้มีการวิจัยวิเคราะห์ไว้

ส่วนในกรณีเฉพาะของความสัมพันธ์ทั้งทวิภาคีและพหุภาคีกับรัสเซียนั้น นอกจากความสำคัญของรัสเซียในฐานะประเทศใหญ่ที่มีศักยภาพที่จะกลับมามีความสัมพันธ์บนเวทีโลก รวมทั้งมีบทบาทในเวทีภูมิภาคแล้ว ยังนับเป็นจุดเชื่อมโยงสำหรับประเทศไทยในความสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ ในยุโรป นอกจากนั้นบนเวทีพหุภาคีต่างๆ ได้แก่ เวที ARF, ACD และ ASEM มีรัสเซียเป็นภาคีอยู่ด้วย และกรอบความร่วมมือที่มีลักษณะเป็น "เอเชีย" โดยตรง เช่น EAS ในปัจจุบันรัสเซียก็เป็นหนึ่งในประเทศสำคัญที่อาจจะเข้ามาร่วมด้วย ซึ่งนับเป็นการทำให้รัสเซียกลับมาเป็นส่วนประกอบสำคัญของเอเชียอีกครั้งและให้ความหมายใหม่แก่ "ความเป็นภูมิภาค" ของเอเชีย

ด้วยขนาดทางเศรษฐกิจและน้ำหนักทางการเมือง ความสลับซับซ้อนเชิงสถาบันของสหภาพยุโรป และพลวัตของความสัมพันธ์ภายในอดีต "ยุโรปตะวันออก" และกับรัสเซีย ทำให้การดำเนินนโยบายของประเทศไทยตามลำพังในภาพรวมของความสัมพันธ์กับยุโรปนั้น เป็นไปได้ยาก โดยปราศจากฐานความสัมพันธ์ในแบบระหว่างภูมิภาค อันได้แก่ อาเซียน หรือร่วมกับประเทศพันธมิตรสำหรับบางประเด็นและบางสถานการณ์ การดำเนินนโยบายแบบทวิภาคีกับยุโรปนั้น ย่อมขาดน้ำหนักต่อรอง แต่บนเวทีพหุภาคีนั้นประเทศไทยสามารถอาศัยฐานอาเซียนเพื่อรวมกันแสดงท่าทีร่วมบนเวทีที่ประเทศไทยเป็นผู้ริเริ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะทั้งสหภาพยุโรป รวมถึงรัสเซีย และสหรัฐฯ ในเกมการจัดระเบียบโลกด้วยภูมิภาค ต่างก็เป็นประเทศคู่เจรจาของอาเซียน

ในบริบทของศตวรรษที่ 21 นี้ การดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ของประเทศไทยกับยุโรปในลักษณะระหว่างภูมิภาคหรือข้ามภูมิภาคบนภาคพื้นเอเชีย-ยุโรปดังกล่าว ซึ่งอาจรวมเรียกในที่นี้ว่าเป็น "เวทีความสัมพันธ์เอเชีย-ยุโรป" นั้น นับเป็นขั้วของความสัมพันธ์บนเวทีระดับโลกที่มีความสำคัญสูงไม่เฉพาะสำหรับประเทศไทยแต่รวมถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออก โดยที่สหภาพยุโรปเองก็ต้องอยู่ในเกมของโลกความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคโดยไม่สามารถละเลยเอเชียตะวันออกที่ประกอบด้วยจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ รวมถึงสิบประเทศแห่งอาเซียน ซึ่งทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคแกนนำ (centrality) ที่เปิดต่อการเชื่อมโยง (connectivity) จนเป็นขั้วสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจและทางยุทธศาสตร์บนเวทีโลก โดยจะถือว่าเป็นเวที "เอเชีย-แปซิฟิก" ในยุทธศาสตร์โลกของสหรัฐอเมริกา หรือเป็นเวที "เอเชีย-ยุโรป" ก็ตาม

ลำดับเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับเอเชีย - ยุโรปที่มีนัยต่อประเทศไทย

1897 - ไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับรัสเซีย จากการเสด็จประพาสรัสเซียของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

1917 - ไทยระงับการติดต่อทางการทูตกับรัสเซีย เนื่องจากเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบคอมมิวนิสต์ในรัสเซีย

1946 - ไทยยินยอมประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกัน และปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 เพราะต้องการเสียงสนับสนุนของสหภาพโซเวียตในฐานะสมาชิกถาวรคณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติ

1947 - ประเทศไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัสเซียในระดับอัครราชทูต และต่อมาได้เลื่อนเป็นระดับเอกอัคราชทูตในปี ค.ศ. 1956

1951 - ประเทศยุโรปตะวันตก 6 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี ลักเซมเบิร์ก และเนเธอร์แลนด์ ก่อตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้า (ECSC)

1957 - ประเทศยุโรปตะวันตก 6 ประเทศ ก่อตั้งอีก 2 ประชาคม คือ ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) และประชาคมพลังงานปรมาณูยุโรป (EAEC หรือ Euratom) ในปี ค.ศ. 1957

1967 - ประชาคมทั้งสามของยุโรป (ECSC, EEC, Euratom) รวมกันเป็นประชาคมยุโรป (European Community: EC) โดยมีการขยายรับสมาชิกมาเป็นระยะๆ จนเป็นสหภาพยุโรปในปัจจุบัน

1971 - ประชาคมยุโรปเริ่มโครงการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลากร (GSP) อันถือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการค้าที่มีวัตถุประสงค์ในเชิงการพัฒนา

1972 - อาเซียนกับประชาคมเศรษฐกิจยุโรปเริ่มต้นความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ โดย EEC เป็นคู่เจรจาแรกที่สถาปนาความสัมพันธ์ผ่านคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานของอาเซียน (SCCAN)

1977 - อาเซียนสถาปนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับคณะมนตรี (Council of Ministers) และคณะกรรมการผู้แทนถาวร (COREPER) ของประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) โดยฝ่ายอาเซียนจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานของอาเซียนประจำกรุงบรัสเซลส์ (ABC) เป็นกลไกประสานงาน

1978 - การประชุมรัฐมนตรีอาเซียน-ประชาคมยุโรป (AEMM) จัดขึ้นเป็นครั้งแรก ที่บรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม (ก.ย.)

- ไทยสถาปนาความสัมพันธ์กับประชาคมยุโรปเป็นครั้งแรกในการลงนามคำแถลงร่วมเกี่ยวกับจัดตั้งคณะผู้แทนของสำนักงานคณะกรรมาธิการประชาคมยุโรป ณ กรุงเทพฯ (พ.ย.)

1979 - ไทยออกพระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานของประชาคมยุโรปและสำนักคณะกรรมาธิการประชาคมยุโรปในประเทศไทย (19 มี.ค.)

- เปิดสำนักงานคณะผู้แทนกรรมาธิการกลุ่มประชาคมยุโรปประจำภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นการชั่วคราวขึ้นที่โรงแรมสยามอินเตอร์คอนทิเนนทัล ดูแลประเทศในภูมิภาคมากถึง 11 ประเทศ (ส.ค.)

1980 - การประชุมรัฐมนตรีอาเซียน-ประชาคมยุโรป (AEMM) ครั้งที่ 2 ได้มีการออกความตกลงความร่วมมือระหว่างประชาคมยุโรปและอาเซียน (EC-ASEAN Cooperation Agreement 1980) เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ให้มีความเป็นสถาบันมากยิ่งขึ้น

1991 - สหภาพโซเวียตล่มสลายแตกออกเป็นรัฐใหม่ 15 รัฐ โดย 10 รัฐรวมตัวกันเป็นกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (CIS) Boris Yeltsin เป็นประธานาธิบดีคนแรกของรัสเซียซึ่งสืบสิทธิจากสหภาพโซเวียต

1992 - สหภาพยุโรปยกระดับฐานะทางการทูตเป็นระดับเอกอัครราชทูตทำหน้าที่หัวหน้าสำนักงานคณะกรรมาธิการยุโรป ณ กรุงเทพฯ

1993 - รัสเซียยื่นความจำนงสมัครเข้าเป็นสมาชิก WTO โดยตั้งเป้าหมายว่าจะได้รับเข้าเป็นสมาชิกภายในปี ค.ศ. 2010 (มิ.ย.)

- ประชาคมยุโรป (EC) เปลี่ยนเป็นสหภาพยุโรป (EU) ตามสนธิสัญญามาสทริชต์ (1 พ.ย.)

1994 - สหภาพยุโรปออกเอกสารยุทธศาสตร์ต่อเอเชียที่มีชื่อว่า "Towards a New Asia Strategy" แสดงถึงการตระหนักถึงความสำคัญทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจของอาเซียนและภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก โดยนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์และประธานาธิบดีฝรั่งเศสได้เสนอให้มีการประชุมสุดยอดระหว่างกันขึ้น (13 ก.ค.)

- รัสเซียเข้าร่วมการประชุม ARF เป็นครั้งแรกโดยไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม (25 ก.ค.)

- การประชุมระดับรัฐมนตรี (AEMM) ครั้งที่ 11 ที่เมืองคาร์ลสรูห์ ประเทศเยอรมนี ที่ประชุมได้ตกลงจัดตั้ง "คณะผู้ทรงคุณวุฒิ" (Eminent Persons Group: EPG) เพื่อพัฒนาแนวทางเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายในปี ค.ศ. 2000 และในอนาคต (เดือน ก.ย.)

1995 - สหภาพยุโรปมีบทบาทอย่างแข็งขันในการเสนอจัดตั้งองค์การการค้าโลก (WTO) ซึ่งพัฒนาจาก GATT โดยตอนแรกได้เสนอชื่อเป็น องค์การการค้าพหุภาคี (MTO) และได้เสนอผู้แทนของตน คือ นาย Renato Ruggiero ซึ่งได้เป็นผู้อำนวยการคนแรกหลังจากการก่อตั้ง WTO

1996 - ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสุดยอดเอเชีย-ยุโรป (ASEM) ครั้งที่ 1 ที่กรุงเทพฯ (1-2 มี.ค.)

- สหภาพยุโรปได้ออกเอกสารยุทธศาสตร์เกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีชื่อว่า "Creating a New Dynamic in EU-ASEAN Relations" ซึ่งได้รวมเนื้อหาตามข้อเสนอแนะของคณะผู้ทรงคุณวุฒิ (EPG) โดยถือว่าอาเซียนเป็นคู่สนทนาทางการเมืองที่สำคัญและเป็นผู้ขับเคลื่อนการหารือร่วมกันระหว่างเอเชียกับยุโรป (3 ก.ค.)

- รัสเซียเป็นประเทศคู่เจรจาของอาเซียนอย่างเป็นทางการ

1999 - นาย Vladimir Putin ขึ้นเป็นประธานาธิบดีต่อจาก Boris Yeltsin

2001 - สหภาพยุโรปออกเอกสารฉบับใหม่ที่มีชื่อว่า "Europe and Asia: A Strategic Framework for Enhanced Partnerships" ซึ่งปรับปรุงมาจากเอกสารยุทธศาสตร์ในปี ค.ศ. 1994 เพื่อเป็นกรอบการดำเนินความสัมพันธ์กับเอเชียในภาพรวม

2003 - สหภาพยุโรปออกเอกสารยุทธศาสตร์ใหม่ต่ออาเซียนในชื่อว่า "A New Partnership with South East Asia" เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ด้วยแนวทางที่ยืดหยุ่น (flexible approach) หลังจากความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายไม่ราบรื่นเท่าที่ควร (9 ก.ค.)

- ไทยแสดงความจำนงไม่ขอรับความช่วยเหลือในการพัฒนาจากสหภาพยุโรป เปลี่ยนความสัมพันธ์จากแบบ "ผู้ให้-ผู้รับ" (donor-recipient) มาเป็น "หุ้นส่วนที่เท่าเทียม" (equal partner)
- ไทยยกระดับความสัมพันธ์กับรัสเซียเป็น "หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์" (strategic partnership) ในโอกาสที่ประธานาธิบดี Putin เข้าร่วมการประชุม APEC ที่ไทยเป็นเจ้าภาพ (ต.ค.)

2004
- สหภาพยุโรปขยายรับสมาชิกครั้งที่ 5 ซึ่งเป็นการขยายรับสมาชิกครั้งใหญ่ที่สุดถึง 10 ประเทศ โดยรวมเอาประเทศยุโรปกลางและยุโรปตะวันออกซึ่งหลายประเทศเคยอยู่ในค่ายคอมมิวนิสต์ และประเทศบริเวณเมดิเตอร์เรเนียนเข้าร่วม

2005
- รัสเซียเข้าร่วมเป็นสมาชิกกรอบความร่วมมือเอเชีย (ACD)
- นาย Pascal Lamy อดีตกรรมาธิการการค้าแห่งสหภาพยุโรป ชาวฝรั่งเศส ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้อำนวยการ WTO คนปัจจุบัน ต่อจาก ดร.สุภชัย พาณิชภักดิ์ ผู้แทนของไทย (1 ก.ย.)

2006
- ไทยและสหภาพยุโรปเริ่มการเจรจากรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือ (PCA)
- Vision Group on ASEAN-EU Economic Partnership นำเสนอรางาน Transregional Partnership for Shared and Sustainable Prosperity เสนอแนะสหภาพยุโรปจัดทำร่างกรอบความตกลงการค้าเสรี (FTA) ในระดับพหุภาคีอาเซียน-สหภาพยุโรป พร้อมกับการจัดทำร่างกรอบความตกลงการเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือ (PCA) ในระดับทวิภาคีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและสหภาพยุโรป (10 พ.ค.)
- สหภาพยุโรปปรับปรุง "European Initiative for Democracy and Human Rights" (EIDHR) ในปี ค.ศ. 1994 เป็น "European Instrument for Democracy and Human Rights" (EIDHR) ให้เงินสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงสถานการณ์ทางด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในประเทศที่สามทั่วโลก โดยเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007 (20 ธ.ค.)

2007
- ที่ประชุมรัฐมนตรีอาเซียน-สหภาพยุโรป (AEMM) ครั้งที่ 16 ออก "Nuremberg Declaration on an EU-ASEAN Enhanced Partnership" ในวาระครบรอบ 30 ปีความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรป (มี.ค.)
- ครบรอบความสัมพันธ์ 110 ปี ไทย-รัสเซีย (มี.ค.)
- ที่ประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน-สหภาพยุโรป ณ ประเทศบรูไน เริ่มการเจรจาจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างอาเซียน-สหภาพยุโรป (ASEAN-EU FTA) อย่างเป็นทางการในรูปแบบ "ภูมิภาคต่อภูมิภาค" โดยได้มีการเจรจาในคณะกรรมการร่วมตั้งแต่เดือน ก.ค. 2005 - มี.ค. 2009 เป็นจำนวน 7 ครั้ง (พ.ค.)
- สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในฐานะผู้แทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการ (ก.ค.)

- อาเซียนกับสหภาพยุโรปจัดการประชุมสมัยพิเศษ (Commemorative Summit) ในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 13 ที่สิงคโปร์ โดยได้ออกปฏิญญาร่วมในโอกาสการประชุมสุดยอดครั้งแรกและแผนปฏิบัติการในการดำเนินการตามปฏิญญานูเรมเบิร์ก

2008

- สภาผู้แทนราษฎรไทยมีมติเป็นเอกฉันท์เห็นชอบกรอบการเจรจาความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-สหภาพยุโรป โดยให้ไทยเจรจาในลักษณะภูมิภาคต่อภูมิภาค (ม.ค.)
- สหภาพยุโรปออกกฎระเบียบสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) รอบใหม่แก่ประเทศกำลังพัฒนา ระหว่างปี ค.ศ. 2009-2011 (ก.ค.)
- การประชุมสุดยอด ASEM ครั้งที่ 7 ที่กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน เป็นครั้งแรกที่เลขาธิการอาเซียนได้เข้าร่วมการประชุม (ต.ค.)
- สหภาพยุโรปรับรองชุดมาตรการลดการปล่อยก๊าซอย่างครบถ้วน โดยมุ่งลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างน้อยร้อยละ 20 (จากระดับที่ตกลงไว้ในปี ค.ศ. 1990) เพิ่มสัดส่วนพลังงานหมุนเวียนในตลาดร้อยละ 20, และลดการบริโภคพลังงานโดยรวมร้อยละ 20 ทั้งหมดนี้ภายในปี ค.ศ. 2020 (ธ.ค.)

2009

- การประชุมคณะกรรมการร่วมในการเจรจาจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียน-สหภาพยุโรป ครั้งที่ 7 เห็นชอบให้หยุดพักการเจรจาการค้าเสรีระดับภูมิภาคก่อน (มี.ค.)
- นาง Benita Ferrero-Waldner กรรมาธิการยุโรปด้านต่างการต่างประเทศเดินทางเยือนประเทศไทยเป็นครั้งแรก และเข้าพบกับนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีของไทย และเข้าร่วมประชุมกับไทยทั้งในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ ASEM ครั้งที่ 9 ที่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม และการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียน-สหภาพยุโรป (AEMM) ครั้งที่ 17 ที่กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา (พ.ค.)
- อาเซียนและรัสเซียลงนามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์อาเซียนในสถาบันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกรุงมอสโก (MGIMO) ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนซึ่งไทยเป็นเจ้าภาพ
- สหภาพยุโรปจัดตั้งกลุ่มทำงาน (working group) เพื่อพิจารณาเรื่องการปฏิรูปนโยบายเกษตรร่วมหลังปี ค.ศ. 2013 (ก.ค.)
- สหภาพยุโรปออกเอกสารยุทธศาตร์เสนอแนวทางให้งบประมาณช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อผลักดันให้ประเทศภาคี UNFCCC บรรลุข้อตกลงฉบับใหม่ที่จะมาแทนพิธีสารเกียวโตที่จะหมดอายุลงในปี ค.ศ. 2012 (ก.ย.)

ภาค 4

ประเทศไทยในโลกแห่งความสัมพันธ์ข้ามชาติ-องค์การระหว่างประเทศ และเวทีพหุภาคีนิยมระดับโลก

บทที่ 8
ประเทศไทยกับปัญหาความสัมพันธ์ข้ามชาติ: การปรับตัวกับเวทีโลกทางสังคมภายในประเทศ

1. กล่าวนำ: ความสัมพันธ์ข้ามชาติกับเวทีโลกทางสังคมในประเทศไทย

มิติความสัมพันธ์ข้ามชาตินับเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในการศึกษาถึงประเทศไทยในกระแสโลกาภิวัตน์ แต่อย่างไรก็ตาม ในการคิดเกี่ยวกับนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีรัฐเป็นศูนย์กลางทำให้ดูเหมือนว่าปรากฏการณ์ทั้งสองชนิด คือ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและความสัมพันธ์ข้ามชาติเป็นสองเรื่องที่ยังแยกจากกัน โดยในด้านหนึ่งอาศัยรัฐเป็นหน่วยของการวิเคราะห์ และอีกด้านหนึ่งอิงสังคมในการวิเคราะห์ ทว่าในยุคปัจจุบันเป็นการยากที่จะแยกแยะระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและข้ามรัฐดังที่เกิดขึ้น แต่ในการติดตามศึกษานโยบายต่างประเทศก็มักจะทำตามแนวคิดที่ว่าเป็นเรื่องของนโยบายแห่งรัฐต่อรัฐอื่นเป็นหลัก ในขณะที่ความสัมพันธ์ข้ามชาติที่อิงอยู่บนความสัมพันธ์ระหว่างสังคมต่างๆ ข้ามเขตแดนของรัฐนั้นในแง่ของการบริหารจัดการอาจจะมิได้อยู่ในขอบเขตอำนาจหน้าที่โดยตรงของนโยบายต่างประเทศของรัฐ หากกระจายไปอยู่ในกระทรวง หน่วยงานที่รับผิดชอบในภารกิจนั้นๆ เช่น ปัญหาโรคระบาดขึ้นอยู่กับกระทรวงสาธารณสุข ปัญหาการอพยพย้ายถิ่นฐานหรือแรงงาน ตลอดจนมิติทางสวัสดิการสังคม ก็จะไปอยู่ในกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ทั้งๆ ที่นับวันปัญหาเหล่านี้มีมิติด้าน "การต่างประเทศ" เพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัด และในการบริหารจัดการปัญหาก็ต้องมีการประสานงานในระดับรัฐและกับตัวแสดงระหว่างประเทศอื่นๆ เช่น องค์การระหว่างประเทศแบบต่างๆ มากขึ้นในกระแสโลกาภิวัตน์

อย่างไรก็ตาม นับว่าในเรื่องนี้ได้มีวิวัฒนาการมาในระดับหนึ่งโดยที่ได้เริ่มมีการคิดถึงนโยบายต่างประเทศในฐานะที่เป็นนโยบายสาธารณะที่คำนึงถึงปัญหาในด้านต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ทั้งในขอบเขตอธิปไตยแห่งรัฐและในแบบข้ามแดน อาทิ ปัญหาการค้ามนุษย์ การค้ายาเสพติด โรคระบาด ภัยพิบัติและอาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบต่างๆ ไปจนถึงการก่อการร้าย ซึ่งต้องการการระดมสรรพกำลังจากหน่วยงานของรัฐอื่นๆ นอกจากกระทรวงที่รับผิดชอบด้านการต่างประเทศโดยตรง เช่น กระทรวงการต่างประเทศ และที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น กระทรวงมหาดไทย รวมไปถึงระบบยุติธรรมของประเทศทั้งระบบ อีกทั้งจำเป็นต้องอาศัยการร่วมมือระหว่างรัฐในลักษณะขององค์การระหว่างประเทศและการร่วมมือที่เปิดต่อการมีส่วนร่วมขององค์การที่มิได้มีรัฐเป็นสมาชิก (NGOs) มากขึ้น

ด้วยความเป็นประเทศเปิดของไทยต่อโลกภายนอกและกระแสโลก ประเทศไทยจึงเป็นทั้งทางผ่าน วงเวียน และแหล่งของความสัมพันธ์ข้ามชาติในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นทั้งโอกาสและปัญหา ทำให้สังคมไทยจำเป็นต้องรับมือกับปัญหาที่บางเรื่องอาจกลายเป็นภัยคุกคามที่เกิดขึ้นในมิติต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจการค้า การขนส่งคมนาคม การโยกย้ายถิ่นฐาน และการท่องเที่ยว เป็นต้น ตัวอย่างมิติทางสังคม เช่น ด้านการท่องเที่ยวซึ่งเป็นปรากฏการณ์การย้ายถิ่นฐานในเชิงบวกเป็นที่ต้องการของประเทศนั้น ในปี ค.ศ. 2007 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวประมาณ 14.46 ล้านคน สร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยประมาณ 547.8 ล้านบาท[1] ส่วนในด้านการโยกย้ายถิ่นฐานนั้น รายงาน "การย้ายถิ่นฐานข้ามชาติในประเทศไทย ฉบับปี 2552" โดยองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM) ได้รวบรวมสถิติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูล ณ ปลายปี ค.ศ. 2007 โดยระบุว่า มีประชากรต่างชาติที่เข้ามาอาศัยและทำงานในประเทศไทยรวมกันประมาณ 2.8 ล้านคน โดยเป็นผู้ย้ายถิ่นจากประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงประมาณ 1.9 ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ย้ายถิ่นโดยผิดกฎหมาย[2]

ในมิติทางเศรษฐกิจการค้านั้น ประเทศไทยมีมูลค่าการค้าระหว่างประเทศในปี ค.ศ. 2009 สูงถึง 9.8 ล้านล้านบาท[3] ส่วนในด้านการลงทุนนั้น เงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศสุทธิในไทยในปี ค.ศ. 2008 มีมูลค่ารวม 330,002 ล้านบาท โดยประเทศที่ลงทุนในไทยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สิงคโปร์ 87,614 ล้านบาท, ญี่ปุ่น 85,316 ล้านบาท และสหรัฐอเมริกา 35,088 ล้านบาท ตามลำดับ[4]

สำหรับประเทศไทย ภาพรวมเชิงปริมาณของตัวอย่างกระแสการไหลเวียนดังกล่าวเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยต้องพัฒนาศักยภาพทั้งทางด้านองค์ความรู้ ระบบบริหารจัดการ และบุคลากรของประเทศ เพื่อบริหารจัดการโอกาสและปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นด้วยกันจากกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งถ้าขาดการบริหารจัดการที่ดีในลักษณะของธรรมาภิบาล (Good Governance) โอกาสที่เกิดก็จะกลายเป็นปัญหาเพิ่มขึ้น ดังนั้นในโลกไร้พรมแดนที่ประเด็นใหม่ๆ กลายมาเป็นประเด็นของทั้งโลก (global issues)[5] นี้ การมีนโยบายแห่งชาติที่คำนึงถึงความสัมพันธ์ข้ามชาติ

---

[1] ข้อมูลจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, "Tourism Statistics in Thailand 1998-2007," 6 พ.ค. 2551, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มี.ค. 2553, จาก http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

[2] Rosalia Sciortino และ สุรีย์พร พันพึ่ง, **การย้ายถิ่นข้ามชาติในประเทศไทย ฉบับปี 2552** (กรุงเทพฯ: องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน สาขาประเทศไทย, 2552), น. 20-23.

[3] ข้อมูลจาก กระทรวงพาณิชย์, **ระบบรายงานข้อมูลการค้าระหว่างประเทศของไทย**, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มี.ค. 2553, จาก http://www2.ops3.moc.go.th/thtrade/yearly_bal/

[4] ข้อมูลจาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, สำนักความร่วมมือการลงทุนต่างประเทศ, "ภาวะการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในไทย ปี 2551," มี.ค. 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มี.ค. 2553, จาก http://www.boi.go.th/thai/download/investment_foreign/123/FDI08.pdf

[5] John Baylis, Steve Smith, and Patricia Owens (eds.), **The Globalization of World Politics: An Introduction to international Relations,** 4th ed. (Oxford: Oxford University Press, 2008); Richard W. Mansbach and Kirsten L. Rafferty, **Introduction to**

แทนที่จะมุ่งเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือระหว่างรัฐ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาในลักษณะนโยบายสาธารณะที่สามารถตอบโต้หรือตอบสนองกระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลต่อประเทศไทยได้อย่างทันการ ในเรื่องนี้หากคำนึงถึงปริมาณของการไหลเวียนเฉพาะเชิงปริมาณของผู้คนตามกิจกรรมในลักษณะต่างๆ และปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกันจนกลายเป็นปัญหาที่ไม่อาจแยกระหว่างภายนอก-ภายใน ระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความสัมพันธ์ข้ามชาติก็นับว่าได้เกิดเป็น "เวทีโลกทางสังคม" ขึ้นในดินแดนและขอบเขตอธิปไตยของรัฐ ซึ่งนับวันจะเกิดการเปลี่ยนแปลงจนถึงขั้นที่ว่าเรากำลังอยู่ใน "โลกไร้พรมแดน" และโลก "ยุคหลังอธิปไตย" ในความหมายที่เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในระบบรัฐแบบเวสต์ฟาเลีย

โดยปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเวทีโลกทางสังคมนี้ เมื่อเทียบกับ "เวทีระหว่างรัฐ" ซึ่งมีประเพณีความสัมพันธ์กันมานาน ก็ยังนับว่าทั้งรัฐและสังคมยังคงขาดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อบริหารจัดการกิจการต่างๆ ของโลกภายในกรอบกติกาและทิศทางเดียวกัน (regulations) ทั้งนี้เนื่องจากทั้งปัญหาเดิมพันและตัวแสดง จะมีความแตกต่างและกระจัดกระจาย นับแต่ปัจเจกบุคคล ชุมชน ชาติพันธุ์ ขบวนการทางศาสนา ไปจนถึงคนหมู่มากในลักษณะต่างๆ รวมทั้งในลักษณะรัฐ โดยแต่ละฝ่ายต่างยังคงมีเดิมพัน วาระ และวิธีการหรือรูปแบบของปฏิกิริยาที่แตกต่างกันเกินกว่าจะคาดการณ์ได้ดังในระบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ

ในที่นี้ จะได้เลือกศึกษาถึงประเทศไทยกับ "เวทีโลกทางสังคม" ที่มากับความสัมพันธ์ข้ามชาติโดยเฉพาะปัญหาการใช้ความรุนแรงที่เชื่อมโยงกับการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ และภัยคุกคามจากโรคระบาดร้ายแรงและภัยพิบัติ อันเป็นปัญหาสำคัญของทั้งโลก และโดยเฉพาะของประเทศไทย ในปัจจุบันปัญหาใหม่ๆ เป็นมิติที่ละเลยมิได้ในการดำเนิน "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ" ซึ่งในการป้องกันและแก้ปัญหาเหล่านี้ นับวันรัฐต้องอาศัยและร่วมมือกับตัวแสดงระหว่างประเทศบนเวทีความสัมพันธ์อื่นๆ เช่น "เวทีองค์การระหว่างประเทศ" "เวทีโลกทางเศรษฐกิจ" และแม้ "เวทีโลกทางสังคม" เอง ดังเช่นการที่ตัวแสดงอื่นๆ อาทิ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมในลักษณะ NGO ระหว่างประเทศ ฯลฯ เข้ามาร่วมมีบทบาทเสริมในบางสถานการณ์ เช่น ภัยพิบัติ โรคระบาด ไปจนถึงอาชญากรรมข้ามชาติบางรูปแบบ เป็นต้น

Global Politics (New York: Routledge, 2008); Charles W. Kegley, Jr., **Word Politics: Trend and Transformation**, 11th ed. (Belmont, Calif.: Thomson/Wadsworth, 2007); Brian White, Richard Little and Michael Smith (eds.), **Issues in World Politics**, 3rd ed. (Basingstoke: Macmillan, 2005);

สำหรับหนังสือในภาษาไทยที่นำเสนอบทบาทของตัวแสดงข้ามชาติต่างๆ ดู สมพงษ์ ชูมาก, **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ 1990 สู่ทศวรรษแรกแห่งศตวรรษที่ 21)**, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551). ส่วนหนังสือที่นำเสนอ "โลกไร้พรมแดน" ซึ่งเกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจการเมืองโลก ดู จุลชีพ ชินวรรโณ, **สู่สหัสวรรษที่ 3: กระแสเศรษฐกิจการเมืองโลกที่ไร้พรมแดน**, พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ: หจก. โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2544).

อนึ่ง ทางวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศถือว่าประเด็นต่างๆ ในลักษณะที่กล่าวมานี้เป็นประเด็นความสัมพันธ์ข้ามชาติหรือประเด็นแบบทั้งโลก และเป็นทั้งปัญหาความมั่นคงแห่งชาติและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นประเด็นของธรรมาภิบาลโลกหรือโลกาธรรมาภิบาล (Global governance) ที่กำลังปรากฏตัวขึ้น ซึ่งต้องการการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในการร่วม “อภิบาลโลก” โดยไม่อาจพึ่งเฉพาะรัฐเพียงฝ่ายเดียว เป็นที่น่าสังเกตว่าวิวัฒนาการของการที่ประเทศไทยต้องเปิดประเทศต่อโลกภายนอกโดยเฉพาะมหาอำนาจยุโรปและตะวันตกในอดีต และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในโลกมานับแต่ยุคโบราณ สยามหรือประเทศไทยได้ผ่านสงครามโลกทั้งสองครั้งและผ่านสงครามเย็นมาจนถึงวันนี้ นับว่าประเทศไทยมาถึงจุดหักเหที่จะต้องปรับตัวให้ทันกระแสโลกแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ในยุคนี้ระบบและวิธีดำเนินความสัมพันธ์กำลังเปลี่ยนแปรไปจาก “โลกแห่งการเมืองระหว่างประเทศ” ที่มีรัฐเป็นเสมือนผู้ผูกขาดบทบาทบนเวทีระหว่างประเทศ สู่สภาพการณ์ที่เรียกว่า “โลกยุคหลังการเมืองระหว่างประเทศ” หรือหลังความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในโลกใหม่นี้ แม้รัฐจะยังคงความสำคัญ แต่ก็ไม่สามารถผูกขาดบทบาทในโลกได้อีกต่อไปดังเดิม ส่วนหนึ่งเนื่องเพราะกระแสความสัมพันธ์ข้ามชาติที่โลกาภิวัตน์ช่วยเร่งผลกระทบอย่างรุนแรงและกว้างขวาง

ในบริบทใหม่ของโลกนี้ ประเด็นทางนโยบายของรัฐที่เกิดขึ้นกลายเป็นประเด็นที่อยู่ในกระบวนการเกิดธรรมาภิบาลโลกขึ้นในระเบียบโลกดังที่เป็นอยู่ สำหรับเวทีโลกแบบต่างๆ ที่ประเทศไทยต้องเผชิญโดยยังไม่ได้มีการเตรียมการภายในอย่างเพียงพอนี้ แม้ประเทศไทยจะมีประสบการณ์และสมรรถนะในการดำเนินความสัมพันธ์บนเวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีพหุภาคีมาเป็นเวลานานพอสมควร แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับการ “อภิบาลโลกาภิวัตน์” นั้น (“Governing Globalization”) ถ้าขาดซึ่งการตระหนักรู้ในปัญหาและการดำเนินการเกี่ยวกับบรรดาประเด็นแบบทั้งโลก ประเด็นต่างๆ ก็จะกลายเป็นปัญหาร้ายแรงสำหรับประเทศต่อไปในอนาคต

2. ประเทศไทยกับปัญหาเวทีโลกทางสังคมภายใน: กรณีการก่อการร้าย

ในปลายศตวรรษที่ 20 ประเทศไทยได้มีประสบการณ์กับการใช้ความรุนแรงโดยมีเป้าหมายทางการเมืองอีกครั้ง โดยครั้งนี้มีมิติที่สลับซับซ้อนและละเอียดอ่อน มีทั้งมิติชาติพันธุ์และศาสนาเกี่ยวข้อง ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ กระแสโลกที่มีการประกาศสงครามกับการ "ก่อการร้าย" หรือ "terrorism" โดยเฉพาะโดยสหรัฐอเมริกา จนเสมือนว่าการก่อการร้ายเป็นปัญหาแห่งศตวรรษและเป็นการ "เผชิญหน้าทางอารยธรรม" ที่ดูเหมือนโลกมุสลิมอย่างน้อยก็ในส่วนหนึ่งเป็นมิติสำคัญของปรากฏการณ์

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์การก่อการร้ายและการใช้ความรุนแรงมีความเกี่ยวพันกันมาอย่างยาวนานในประวัติศาสตร์ และมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม และศาสนาที่ผนวกรวมกับประเด็นทางการเมือง การก่อการร้ายร่วมสมัยที่เกิดขึ้นจากกระบวนการในประเทศทั้งในยุโรป เช่น ไอร์แลนด์และอังกฤษ ในเยอรมนี ในสเปน ไปจนถึงญี่ปุ่นมานับแต่ปลายศตวรรษที่ 20 ปรากฏการณ์มีลักษณะ "ระหว่างประเทศ" "ข้ามชาติ" หรือเป็นประเด็นของทั้งโลกขึ้น เพราะกลายเป็นปรากฏการณ์ที่ได้รับความสนใจทั่วโลก และขยายพื้นที่ปฏิบัติการหรือเครือข่ายความสัมพันธ์โยงในออกไปอย่างกว้างขวาง ในขณะเดียวกันกระบวนการที่มีการเรียกว่า "ศาสนานิยม" (religious terrorism) เริ่มเข้ามาแทนที่กลุ่มก่อการร้ายทางโลกที่อิงกับลักษณะชาตินิยม/เชื้อชาตินิยม (ethno-nationalist terrorism) โดยมีวัตถุประสงค์ด้านอุดมการณ์การเมือง ทำให้เกิดความยากลำบากในการระบุวัตถุประสงค์ จัดแบ่งประเภท หรือแม้กระทั่งแยกแยะกลุ่มก่อการร้ายทางศาสนาออกจากกลุ่มก่อการร้ายทางโลก ความสลับซับซ้อนของการก่อการร้ายเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องคำจำกัดความของการก่อการร้ายที่รัฐสมาชิกของสหประชาชาติยังไม่สามารถตกลงกันได้ และ "นัยกรรม" (discourse) ว่าด้วยการก่อการร้ายเองก็สามารถเป็นเครื่องมือทางอำนาจและทางการเมือง ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการใช้ความรุนแรงเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองเสียเองด้วย

การก่อการร้ายใหม่ (New Terrorism) ในลักษณะการก่อการร้ายแบบ "ศาสนานิยม" นี้กลายเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัฐต่างๆ ทั่วโลก[6] กล่าวคือ เหตุการณ์วินาศกรรมที่เกิดขึ้นกับสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 นับเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้ประชาคมโลก

---

[6] สำหรับงานที่ศึกษาเกี่ยวกับการก่อการร้ายเล่มหลักๆ ในภาษาอังกฤษ ดู Walter Laqueur, **The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction** (New York: Oxford University Press, 1999); Mark Juergensmeyer, **Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence**, 3rd ed., rev. and updated (Berkeley, Calif.: University of California Press, 2003); Marc Sageman, **Understanding Terror Networks** (Philadelphia, Penn.: University of Pennsylvania Press, 2004); Boaz Ganor, **The Counter-Terrorism Puzzle: A Guide for Decision Makers** (New Brunswick, N.J.: Transaction, 2005); Alex P. Schmid and Albert J. Jongman, **Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literatue**, Expanded and update ed. (New Brunswick, N.J.: Transaction, 2005); Bruce Hoffman, **Inside Terrorism**, Rev. and expanded ed. (New York: Columbia University Press, 2006); Angel Rabasa et al., **Beyond al-Qaeda, Part 1: The Global Jihadist Movement**; **Part 2: The Outer Rings of the Terrorist Universe** (Santa Monica, Calif: RAND, 2006).

ตื่นตัวต่อภัยคุกคามจากการก่อการร้าย โดยถือว่าเป็นภัยคุกคามที่มีความสำคัญลำดับแรกที่ประเทศต่างๆ ต้องเร่งเตรียมมาตรการป้องกันและร่วมมือกันปราบปราม ทั้งยังเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่สุดที่แสดงให้เห็นว่ากลุ่มก่อการร้ายมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิด อุดมการณ์ ยุทธศาสตร์ และรูปแบบ/ยุทธวิธีปฏิบัติการที่แตกต่างไปจากที่เคยเป็นมาในอดีต กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การก่อการร้ายเป็นอันตรายยิ่งกว่าที่เคยปรากฏมา เหตุการณ์ดังกล่าวยังได้ทำให้โลกก้าวเข้าสู่การใช้ความรุนแรงใน 2 ลักษณะ คือ สงครามก่อการร้าย และสงครามต่อต้านการก่อการร้าย หรืออีกนัยหนึ่งคือ โลกยุคหลังสงครามเย็นได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ "ยุคสงครามก่อการร้าย" อย่างเต็มรูปแบบ และนำมาสู่สงครามใหญ่ 2 ครั้ง ได้แก่ สงครามอัฟกานิสถาน (ค.ศ. 2001) และสงครามอ่าวเปอร์เซียครั้งที่ 2 (ค.ศ. 2003)[7]

ในกรณีของประเทศไทย นอกจากให้คำจำกัดความของการก่อการร้ายในลักษณะของการกระทำอันเป็นความผิดอาญาแล้ว ประเทศไทยได้เข้าร่วมในปฏิบัติการต่อต้านการก่อการร้ายระดับโลก ทั้งบน "เวทีระหว่างรัฐ" โดยการให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ ใน "สงครามสากลต่อต้านการก่อการร้าย" และบน "เวทีองค์การระหว่างประเทศ" โดยการที่ประเทศไทยเข้าร่วมในอนุสัญญาและพิธีสารรวม 9 ฉบับ จาก 13 ฉบับของสหประชาชาติเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้าย และร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียนในการพัฒนาแนวทางและกำหนดมาตรการต่างๆ ร่วมกันเพื่อจัดการเกี่ยวกับก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้

2.1 ปรากฏการณ์การก่อการร้ายและการใช้ความรุนแรง: ความเป็นมา และวิวัฒนาการจนถึง "ทศวรรษแห่งการก่อการร้าย" 1980-1990 และในปัจจุบัน

การก่อการร้ายเป็นปรากฏการณ์ที่มีมาอย่างยาวนานในประวัติศาสตร์ก่อนที่จะมีการใช้คำว่า "ก่อการร้าย" (terrorism) อย่างน้อย 2,000 ปี และมีความเกี่ยวพันกับการใช้ความรุนแรงอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โดยอาจจะนับย้อนไปในช่วงศตวรรษที่ 1 กลุ่ม Sicari และ Zealots ซึ่งเป็นกลุ่มชาวยิวที่ต่อต้านการปกครองจักรวรรดิโรมันในปาเลสไตน์ มีพฤติกรรมก่อการร้ายในลักษณะการสังหารคนนอกศาสนา อันได้แก่ เจ้าหน้าที่โรมัน และชาวยิวที่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ฯ โดยวิธีการลงทัณฑ์ให้เป็นเยี่ยงอย่างต่อสาธารณชน ต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 11 ได้มีกลุ่มเคร่งศาสนาในยุคโบราณอีกหลายกลุ่มที่ใช้วิธีการสร้างความหวาดกลัวเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของตน เช่น กลุ่ม Assassins ซึ่งเป็นนักรบ-นักลอบสังหารของลัทธิ Ismailis ที่นับถือศาสนาอิสลาม

[7] สุรชาติ บำรุงสุข, **ความมั่นคงศึกษา: การก่อการร้าย และการก่อความไม่สงบร่วมสมัย**, ผลการศึกษาวิจัยโครงการ "ความมั่นคงศึกษา" สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) (กรุงเทพฯ: ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), น. 13, 22-23.

นิกายชีอะห์และเคลื่อนไหวอยู่ในตะวันออกกลาง โดยมีเป้าหมายในการมุ่งสังหารนักการเมืองหรือผู้นำทางศาสนาที่ไม่เชื่อถือหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนาให้หมดสิ้นไป[8]

คำว่า terrorism ถูกนำมาใช้ในภาษาอังกฤษเป็นครั้งแรกในศตวรรษที่ 18 โดย Edmund Burke นักปรัชญาการเมืองและรัฐบุรุษชาวอังกฤษ ซึ่งอ้างอิงมาจากคำในภาษาฝรั่งเศสว่า Régime de la Terreur (หรือแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า reign of terror) ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกระบอบการปกครองของฝรั่งเศสช่วงหลังการปฏิวัติใหญ่ในปี ค.ศ. 1789 ภายใต้การนำของนักปฏิวัติคนสำคัญ คือ Maximilien de Robespierre รัฐบาลฝรั่งเศสในตอนนั้นได้ใช้นโยบายกวาดล้างกำจัดผู้ที่ไม่เห็นด้วยหรือขัดขวางการปฏิวัติอย่างขนานใหญ่ ประมาณกันว่าช่วงที่ Robespierre อยู่ในอำนาจระหว่างปี ค.ศ. 1793-1794 มีผู้ที่ถูกสังหารไปไม่น้อยกว่า 40,000 คน โดยรัฐบาลในขณะนั้นอ้างว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องสร้างความหวาดกลัวในหมู่ประชาชนเพื่อถอนรากถอนโคนอำนาจเก่าและสถาปนาระบอบสาธารณรัฐให้มั่นคง[9]

อาจกล่าวได้ว่านับแต่การปฏิวัติฝรั่งเศสในปลายศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา ได้เกิดการพัฒนาแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองรูปแบบใหม่ๆ ในยุโรปอย่างหลากหลาย ตั้งแต่ลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ลัทธิอนาธิปไตย (Anarchism) และลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) - ลัทธิคอมมิวนิสต์ (Communism) ซึ่งล้วนแล้วแต่กล่าวถึงการเคลื่อนไหวของมวลชนเพื่อล้มล้างระบอบการปกครองที่ไม่พึงประสงค์ โดยเฉพาะการใช้ความรุนแรงเพื่อส่งสารไปถึงประชาชนในวงกว้างเพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในสาเหตุของการก่อการร้ายและเรียกร้องการสนับสนุน ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการโฆษณาชวนเชื่อการก่อการร้ายของ Carlo Pisacane นักปฏิวัติชาวอิตาลี[10]

ตลอดช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ต่อเนื่องไปจนถึงศตวรรษที่ 20 ได้เกิดเหตุการณ์ก่อการร้ายที่สำคัญ อาทิ การวางระเบิดลอบสังหารพระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ 2 ของรัสเซีย โดยกลุ่ม Naronaya

---

[8] Mark Burgess, "A Brief History of Terrorism," **Center for Defense Information**, 2 July 2003, Retrieved 3 April 2010, from http://www.cdi.org/program/issue/document.cfm?DocumentID=1381&IssueID=138&StartRow=1&ListRows=10&appendURL=&Orderby=DateLastUpdated&ProgramID=39&issueID=138, อ้างใน สุรชาติ บำรุงสุข, **เพิ่งอ้าง**, น. 30-31.

ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของการก่อการร้ายจากอดีตถึงปัจจุบันใน Gérard Chaliand and Arnaud Blin (dir.), **Histoire du Terrorisme: De l'Antiquité à Al Qaida**, Nouvelle éd. (Paris: Bayard, 2006). และในภาษาอังกฤษ ดู Gérard Chaliand and Arnaud Blin (eds.), **The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda**, trans. Edward Schneider, Kathryn Pulver, and Jesse Browner (Berkeley, Calif.: University of California Press, 2007).

[9] สำหรับคำว่า "terrorism" โดยทั่วไป และ "reign of terror" ในทศวรรษ 1790 ดู "terrorism," in Encyclopædia Britannica 2009 [DVD] (Chicago: Encyclopædia Britannica, 2009).

ในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิวัติใหญ่ฝรั่งเศส ดูเป็นตัวอย่าง Jean-Paul Bertaud, **Le Révolution Française** (Paris: Librairie académique Perrin, 2004); สำหรับการพยายามให้ความหมายแก่คำว่า "la terreur" หรือความน่าสะพรึงกลัว กับการใช้ความน่าสะพรึงกลัวเป็นสรณะ (le terrorisme) ในยุคของการปฏิวัติฝรั่งเศส ดู Sophie Wahnich, **La Liberté ou la Mort: Essai sur la Terreur et le Terrorisme** (Paris: La Fabrique Éditions, 2003).

ในภาษาไทย ดู สุรชาติ บำรุงสุข, **เพิ่งอ้าง**, น. 31-32.

[10] Mark Burgess, **op. cit**.

Volya เมื่อวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 1881 การลอบสังหารอาร์ชดยุค Francis Ferdinand มกุฎราชกุมารของจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี ในเมืองซาราเจโว โดยกลุ่มชาวบอสเนียที่ได้รับการสนับสนุนโดยรัฐบาลเซอร์เบีย เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1914 เหตุการณ์หลังนี้ถือเป็นครั้งแรกของการก่อการร้ายที่สนับสนุนโดยรัฐ (state-sponsored terrorism) ทั้งนี้หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา การก่อการร้ายที่เป็นการกระทำของกลุ่มที่มิใช่รัฐ (non-state groups) เริ่มปรากฏขึ้นอย่างแพร่หลายในพื้นที่ภายนอกทวีปยุโรป โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นอาณานิคมของชาติยุโรป ทั้งในทวีปเอเชียและทวีปแอฟริกา ขบวนการที่เกิดขึ้นโดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาตินิยมและต่อต้านจักรวรรดินิยมโดยนำเอาปฏิบัติการก่อการร้ายมาใช้ควบคู่กับสงครามกองโจรเพื่อต่อต้านการปกครองของเจ้าอาณานิคม[11]

เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ปลายศตวรรษที่ 20 นั้น การใช้ความรุนแรงของการก่อการร้ายเริ่มมีความชัดเจนในเรื่องจุดประสงค์/แรงจูงใจในทางโลก (secular) ไม่ว่าจะเป็นด้านชาตินิยม/เชื้อชาตินิยมหรือจุดประสงค์ด้านอุดมการณ์การเมือง (ideological terrorism) กล่าวคือ ในปลายทศวรรษ 1960 ถึงต้นทศวรรษ 1970 ผู้ก่อการร้ายที่มีแนวคิดทางอุดมการณ์แบบสังคมนิยมหรือพวกฝ่ายซ้ายหัวรุนแรง (left-wing terrorism) ปรากฏตัวขึ้นในยุโรป ตะวันออกกลาง อเมริกาใต้ ในบางกรณีผู้ก่อการร้ายเหล่านี้จะมีอุดมการณ์ที่ผนวกเข้ากับเรื่องของการแบ่งแยกดินแดนและแนวคิดชาตินิยม เช่น กลุ่มเพื่อปิตุภูมิชาวบาสก์และเสรีภาพ (ETA), กลุ่มกองทัพสาธารณรัฐไอริช (Irish Republican Army: IRA) ฯลฯ แต่เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง ขบวนการผู้ก่อการร้ายฝ่ายซ้ายก็ค่อยๆ ลดบทบาทและอิทธิพลลง เนื่องด้วยอุดมการณ์สังคมนิยมไม่มีศักยภาพในการเป็นแนวคิดทางการเมืองหลักของโลก จนกระทั่งกลางทศวรรษ 1990 ขบวนการของผู้ก่อการร้ายฝ่ายซ้ายจึงถูกแทนที่ด้วยขบวนการของพวกฝ่ายขวาซึ่งมักจะเป็นพวกขวาสุดขั้ว (right-wing terrorism) เช่น กลุ่มนาซีใหม่ (Neo-Nazism)[12]

อย่างไรก็ตาม ทั้งสองขบวนการก็มีลักษณะคล้ายกัน คือ ยึดเอาความรุนแรงเป็นวิถีของการจัดการกับปัญหา แต่จะมีเป้าหมายแตกต่างกัน โดยพวกฝ่ายซ้ายมักจะถือเรื่องของการต่อต้านลัทธิทุนนิยมและจักรรรดินิยมซึ่งเป็นประเด็นระหว่างประเทศ แต่พวกฝ่ายขวาจะมุ่งเป้าหมายประเด็นภายในประเทศ เช่น การต่อต้านรัฐบาลของตนเองหรือการต่อต้านเรื่องทางสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง[13]

---

[11] Bruce Hoffman, **op. cit**.

[12] Martha Crenshaw (ed.), **Terrorism in Context** (Philadelphia, Penn.: University of Pennsylvania Press, 2004); Walter Laqueur, **op. cit.** ดูเพิ่มเติมใน สุรชาติ บำรุงสุข (บรรณาธิการ), **การก่อการร้ายร่วมสมัย**, พิมพ์ครั้งที่ 2, จุลสารความมั่นคงศึกษา (สกว.), ฉบับที่ 57 (พฤษภาคม 2552), น. 1-3.

[13] **เพิ่งอ้าง**, น. 3.

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญประการหนึ่งของการการก่อการร้ายนับแต่ปี ค.ศ. 1968[14] เป็นต้นมา คือ การที่การก่อการร้ายกลายเป็นปรากฏการณ์ "ข้ามชาติ" โดยมีการประมวลทางวิชาการว่าเกิดมาจากปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ[15] การขยายตัวของการเดินทางด้วยการบินพาณิชย์ ซึ่งเอื้ออำนวยให้ผู้ก่อการร้ายสามารถเคลื่อนไหวปฏิบัติการไปตามที่ต่างๆ ได้อย่างสะดวก และยังสามารถจี้เครื่องบินเพื่อเป็นเกราะกำบังตัวเองด้วย นอกจากนั้นการถ่ายทอดข่าวทางโทรทัศน์ทำให้ผู้รับชมจำนวนมากเป็นประจักษ์พยานสมรภูมิของการก่อการร้ายจากที่บ้านของตน บ่อยครั้งผู้ก่อการร้ายต้องการโจมตีให้เกิดความรุนแรงขนานใหญ่เพื่อดึงความสนใจและการถ่ายทอดของสื่อมวลชนเอาไว้ และที่สำคัญ คือ ผลประโยชน์ทางการเมืองและอุดมการณ์ที่สอดคล้องบนสาเหตุร่วมกันระหว่างกลุ่มหัวรุนแรงต่างทำให้เกิดความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนสิ่งต่างๆ อาทิ อาวุธ ยุทโธปกรณ์ เงิน ตลอดจนการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางเทคนิค เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองในท้องถิ่นของตน

นับแต่นั้นเป็นต้นมา ในช่วงเปลี่ยนผ่านศตวรรษโดยเฉพาะการสิ้นสุดสงครามเย็นราวทศวรรษ 1980 ถึงทศวรรษ 1990 ถือเป็น "ทศวรรษแห่งการก่อการร้าย" (decade of terrorism) เพราะเหตุกรณีหลายอย่างที่เกิดขึ้นได้นำมาสู่แนวโน้มใหม่ๆ ได้แก่ การโจมตีที่มีจำนวนลดน้อยลงแต่มีลักษณะไม่เลือกเป้าหมายและมีจำนวนผู้เสียชีวิตมากยิ่งขึ้น การโจมตีที่เกิดขึ้นทวีความซับซ้อนและเป็นปฏิบัติการที่มุ่งโจมตีแบบฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้น[16] โดยแนวโน้มของความรุนแรงนั้นทวีขึ้นตามลำดับ เปรียบเทียบสถิติในช่วง 6 ปี ระหว่างปี ค.ศ 1973-1979 ซึ่งมีผู้เสียชีวิตจำนวนรวมทั้งสิ้น 1,573 คน กับระหว่างปี ค.ศ. 1980-1986 ที่มีจำนวนผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัวถึง 3,225 คน[17]

ในช่วงเวลาดังกล่าว กลุ่มก่อการร้ายทางศาสนาได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปี ค.ศ. 1980 ซึ่งมีกลุ่มก่อการร้ายข้ามชาติทั้งหมด 64 กลุ่ม โดยมีเพียง 2 กลุ่มที่มีแรงจูงใจทางศาสนา ต่อมาในปี ค.ศ. 1992 สัดส่วนของกลุ่มก่อการร้ายทางศาสนาต่อกลุ่มก่อการร้ายอื่นๆ เพิ่มเป็น 11 กลุ่มต่อ 37 กลุ่ม ในปี ค.ศ. 1994 เพิ่มเป็น 16 กลุ่มต่อ 33 กลุ่ม และปี ค.ศ. 1995 เพิ่มเป็น 26 กลุ่มต่อ 30 กลุ่ม ทั้งนี้ ผู้ก่อการร้ายทางศาสนาถือว่าเป็นอันตรายกว่ากลุ่มก่อการร้ายอื่นๆ เพราะสามารถใช้ความรุนแรงโดยมีข้อจำกัดทางศีลธรรมและการเมืองน้อยกว่า และถือเป็นภารกิจอันศักดิ์สิทธิ์ที่มีความชอบธรรมในนามของพระเจ้า เพื่อทำลายสัญลักษณ์ตัวแทนของความชั่วร้าย และใช้ความรุนแรงเป็นการปฏิบัติบูชา (worship) ให้พระเจ้าพอใจและใกล้ชิดพระเจ้ายิ่งขึ้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงการสนับสนุนจากสังคม[18]

---

[14] จากเหตุการณ์ที่ขบวนการของชาวปาเลสไตน์ที่มีชื่อว่า Popular Front for the Liberation of Palestine (PFLP) จี้บังคับอากาศยานของอิสราเอล เหตุการณ์ดังกล่าวได้รับความความสนใจไปทั่วโลก และกลายเป็นรูปแบบหนึ่งของการก่อการร้ายที่นิยมใช้ต่อๆ กันมา

[15] James D. Kiras, "Terrorism and Globalization," in John Baylis, Steve Smith, and Patricia Owens (eds.), **op. cit.**, pp. 374-375.

[16] **Ibid.**, p. 375.

[17] สุรชาติ บำรุงสุข, **ความมั่นคงศึกษา: การก่อการร้าย และการก่อความไม่สงบร่วมสมัย**, น. 101.

[18] **เพิ่งอ้าง**, น. 93, 101-102.

เหตุการณ์เมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 อาจจะนับเป็นจุดอ้างอิงสำคัญของ "การก่อการร้ายใหม่" (New Terrorism)[19] ในลักษณะการก่อการร้ายที่มีการเรียกว่า "ศาสนานิยม" (religious terrorism) อันเป็นผลจากการยุติระเบียบโลกเชิงอุดมการณ์ที่ทำให้ศาสนากลายมาเป็นพลังผลักดันที่สำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมือง ลักษณะสำคัญของการก่อการร้ายใหม่ ได้แก่ (1) การไม่ให้ความสำคัญกับเป้าหมายทางทหาร แต่หันมาเน้นเป้าหมายพลเรือนซึ่งส่งผลทางจิตวิทยาสูง (2) ความต้องการสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินในวงกว้าง (3) ทุกประเทศสามารถเป็นเป้าหมายของการก่อการร้ายได้ เพราะผลประโยชน์ของประเทศคู่กรณีของกลุ่มก่อการร้ายกระจายอยู่ทั่วโลก และ (4) สำหรับกลุ่มการก่อการร้ายนั้นมิติทางศีลธรรมของการใช้ความรุนแรงนับว่าเป็นรองมิติของเป้าหมายที่สูงส่งกว่า[20]

ในกรณีของไทยนั้น หน่วยงานด้านความมั่นคงส่วนใหญ่มักจะถือเอาว่า "ความรุนแรง" ที่เกิดขึ้นในภาคใต้ของไทยมีที่มาจากเหตุการณ์กบฏดุซงญอในเดือนเมษายน ค.ศ. 1948 ซึ่งได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการถือกำเนิดกลุ่มแบ่งแยกดินแดน โดยลักษณะสำคัญของกลุ่มเหล่านี้นั้นคือ การผลักดันอุดมการณ์แบ่งแยกดินแดน โดยมีปฏิบัติการที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพและความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้และบั่นทอนภาพลักษณ์ของไทยในประชาคมระหว่างประเทศมาโดยตลอด อย่างไรก็ตาม ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของกลุ่มก่อความไม่สงบในภาคใต้ของไทยในปัจจุบันโดยเฉพาะนับแต่เหตุการณ์สำคัญในช่วงปี ค.ศ. 2004 เป็นต้นมา ได้พัฒนาคู่ขนานพร้อมไปกับวิวัฒนาการของการก่อการร้ายในระดับโลก

อาจกล่าวได้ว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในกรณีของประเทศไทยนั้นมีลักษณะผสมผสานทั้งความเป็นชาติมลายู ศาสนาอิสลาม และการลุกขึ้นมาปกป้องสิทธิของชาวมลายูปัตตานีหรือที่เรียกกันว่า "ไทยมุสลิม" ซึ่งมีพื้นฐานการอยู่ใต้การปกครองที่ไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐ โดยอาจจะเกี่ยวข้องกับขบวนการค้าสิ่งผิดกฎหมายต่างๆ บนพื้นที่ด้วย โดยประชาชนส่วนที่ออกมาดำเนินการเคลื่อนไหวและก่อความไม่สงบนั้นแสดงถึงการปฏิเสธการปกครองของรัฐบาลไทย โดยใช้ยุทธวิธีการต่อสู้ในรูปแบบการทำสงครามประชาชนเพื่อแย่งชิงประชาชนออกจากฝ่ายรัฐ และใช้การรบกองโจรต่อสู้กับเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งนี้รวมถึงการทำ "สงครามทางการทูต" เพื่อแสวงหาการสนับสนุนจากขบวนการข้ามชาติตลอดจนจากประชาคมระหว่างประเทศด้วย ซึ่งนับเป็นการใช้เวทีระหว่างประเทศหรือเวทีโลกเพื่อสร้างความชอบธรรมแก่ขบวนการ

---

[19] สำหรับการริเริ่มการใช้คำว่า "การก่อการร้ายใหม่" (New Terrorism) นั้น ดู Walter Laqueur, **op. cit.**

[20] สรุปความจากการบรรยายพิเศษโดย นายศิระชัย โชติรัตน์ (ผู้อภิปราย), **การก่อการร้ายใหม่** [วัสดุบันทึกเสียง], เสวนาความมั่นคง "สงครามใหม่ในเวทีโลก" จัดโดย ศูนย์ความมั่นคงศึกษา สภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) สถาบันข่าวกรองและสำนักงานเลขานุการคณะที่ปรึกษาการข่าว สำนักข่าวกรองแห่งชาติ และโครงการความมั่นคงศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ณ โรงแรมสยามซิตี้ กรุงเทพฯ, 5 สิงหาคม 2552

ปรากฏการณ์การก่อการร้ายแบบอิงศาสนานี้มีความชัดเจนขึ้นหลังเหตุการณ์ความรุนแรงระลอกใหม่ที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยในเดือนมกราคม ค.ศ. 2004[21] ซึ่งแนวทางนี้ได้รับการยืนยันจากการแสดงออกต่างๆ ตลอดจนจากข้อความที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ "การต่อสู้เพื่อปลดปล่อยปัตตานี" (Berjihad di Patani) ซึ่งพบจากร่างผู้ก่อความไม่สงบที่มัสญิดกรือเซะ เมื่อวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 2004 ซึ่งมีการใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษาที่สื่อถึงการใช้ความรุนแรงที่มี "นัยทางศาสนา"[22]

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องนี้ Sidney Jones ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสถานการณ์การก่อการร้ายในภูมิภาคและที่ปรึกษาอาวุโสขององค์กร International Crisis Group ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับแนวโน้มสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า ยังคงเป็นเรื่องการดำเนินการของกลุ่มภายในประเทศ และไม่มีกลุ่มก่อการร้ายระหว่างประเทศมาเกี่ยวข้องอย่างชัดเจน และหากเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ในภูมิภาคแล้ว ผู้ก่อความไม่สงบของไทยมีระดับความเป็นมุสลิมหัวรุนแรง (Islamic extremism) ต่ำสุด เนื่องจากยังยึดติดกับอุดมการณ์ชาติพันธุ์นิยมอยู่[23]

2.2 การก่อการร้ายในยุคปัจจุบัน: ปัญหาในการระบุวัตถุประสงค์ การจัดแบ่งประเภท และการให้คำจำกัดความ

ปรากฏการณ์การก่อการร้ายเชื่อมโยงกับการใช้ความรุนแรงโดยไม่สามารถแยกจากกันได้ ทั้งยังมีประเด็นต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้การก่อการร้ายในปัจจุบันมีความซับซ้อนกว่าในอดีตเป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกันได้มีความพยายามที่จะระบุถึงวัตถุประสงค์ การจัดแบ่งประเภท ตลอดจนให้คำจำกัดความของการก่อการร้าย ดังต่อไปนี้

งานศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับการก่อการร้ายของโครงการความมั่นคงศึกษา (สกว.) ได้สรุปว่าการก่อการร้ายโดยส่วนใหญ่จะมีวัตถุประสงค์อย่างน้อยที่สุด คือ การสร้างการยอมรับต่อปฏิบัติการของตนในสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงในชุมชนของพวกเขา ทั้งนี้ การก่อการร้ายมักมีวัตถุประสงค์พื้นฐาน อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎเกณฑ์ที่มีอยู่, การทำลายทางจิตวิทยา, การทำลายทางสังคม, ให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณะ, สร้างสภาพแวดล้อมแห่งการ

---

[21] สุรชาติ บำรุงสุข, **การก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 3 ฉบับปรับปรุง, จุลสารความมั่นคงศึกษา (สกว.), ฉบับที่ 35 (มีนาคม 2551), น. 1-2, 22, 25. สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมในส่วนนี้ ดูบทที่ 9 ของรายงานวิจัยนี้

[22] ปัญญศักย์ โสภณวสุ, **วาทกรรมทางศาสนากับความรุนแรงในภาคใต้**, จุลสารความมั่นคงศึกษา, ฉบับที่ 21 (มิถุนายน 2550).

ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นนี้ในมิติทางสังคมใน สุรชาติ บำรุงสุข (บรรณาธิการ), **ปัญหาภาคใต้ในบริบททางสังคม**, จุลสารความมั่นคงศึกษา (สกว.), ฉบับที่ 17 (มีนาคม 2550), น. 1; ดู ปรีชา คุวินทร์พันธุ์, "ชาติพันธุ์ ศาสนา และชาตินิยม," ใน **ชาติพันธุ์ชาตินิยม**, จุลสารความมั่นคงศึกษา (สกว.), ฉบับที่15 (มกราคม 2550), น. 1-26.

[23] กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักนโยบายและแผน, "สรุปการบรรยายของ Ms. Sidney Jones, Senior Adviser, Asia Program องค์กร International Crisis Group เรื่อง Jemaah Islamiyah, Its Splinters, and Violent Extremism In Southeast Asia, 30 มกราคม 2552 ณ กระทรวงการต่างประเทศ," 19 กุมภาพันธ์ 2552.

เปลี่ยนแปลง, ดึงดูดความสนใจ, มุ่งหวังเบี่ยนเบนให้เกิดผลทางศาสนาหรือเป็นไปตามพระประสงค์ของพระเจ้า, ทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ ตลอดจนต้องการให้เกิดอิทธิพลต่อฝ่ายตรงข้ามหรือศัตรู[24]

ผู้เชี่ยวชาญโดยทั่วไปมักนิยมแบ่งประเภทของการก่อการร้ายออกเป็นอย่างน้อย 6 ประเภท ได้แก่ การก่อการร้ายชาตินิยม (nationalist terrorism), การก่อการร้ายทางศาสนา (religious terrorism), การก่อการร้ายที่ได้รับการสนับสนุนโดยรัฐ (state-sponsored terrorism), การก่อการร้ายของฝ่ายซ้ายจัด (left-wing terrorism), การก่อการร้ายของฝ่ายขวาจัด (right-wing terrorism) และการก่อการร้ายของพวกอนาธิปไตย (anarchist terrorism) ทั้งนี้ขบวนการก่อการร้ายใดๆ อาจถูกจัดอยู่ในประเภทของการก่อการร้ายได้มากกว่าหนึ่งประเภท และยังอาจจัดแบ่งประเภทการก่อการร้ายในแง่มุมอื่นๆ อีก เช่น การจัดแบ่งตามสถานที่ จุดประสงค์ ประเด็นที่เกี่ยวข้อง ลักษณะภัยคุกคาม ทั้งนี้โดยอาจจะนับรวมการก่อการร้ายโดยอาศัยเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีวิธีการเฉพาะตัว ฯลฯ[25]

อย่างไรก็ตาม การก่อการร้ายที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน นักวิชาการบางคน เช่น Mark Jurgensmeyer เห็นว่า การแบ่งหรือจัดประเภทกลุ่มกิจกรรมทางโลกหรือทางศาสนา (รวมถึงการก่อการร้าย) อาจพิจารณาได้จากเป้าหมาย (ศาสนา/ทางโลก) และวิธีการ (รุนแรง/สันติ) ของกลุ่ม โดยการแยกแยะวิธีการนั้นสามารถทำได้ไม่ยากนัก แต่การแยกแยะเป้าหมายนั้นต้องวิเคราะห์ถึงจุดประสงค์ แรงจูงใจพื้นฐานจริงๆ ของกลุ่มดังกล่าว ดังนั้น จึงเป็นการยากในการแยกแยะกลุ่มก่อการร้ายทางศาสนาออกจากกลุ่มก่อการร้ายทางโลกด้วยการพิจารณาจากแรงจูงใจของกลุ่มนั้น เพราะอันที่จริงแล้วการก่อการร้ายทางศาสนาเป็นการผสมผสานระหว่างลัทธิชาตินิยมกับศาสนาเข้าด้วยกัน (religious nationalism) มากกว่า โดยอาจแบ่งออกได้เป็นอีกสองกลุ่มตามเป้าหมายที่นำเอาแนวคิดนี้ไปใช้ คือ ศาสนาในฐานะเป็นเครื่องมือทางเชื้อชาติ เช่น การก่อการร้ายในไอร์แลนด์เหนือของขบวนการ Irish Rupublican Army (IRA) และศาสนาในฐานะเป็นเครื่องมือทางอุดมการณ์ เช่น การปฏิวัติอิสลามในอิหร่านของอยาตุลเลาะห์ โคไมนี เป็นต้น ปัจจัยทางศาสนาจึงมักถูกนำมาใช้เป็นข้ออ้างของกลุ่มก่อการร้ายทางโลกหลายกลุ่มซึ่งอาจจะเป็นเพียงลัทธิชาตินิยมทางศาสนาผสมเชื้อชาติ (ethnic religious nationalism)[26]

นอกจากนั้น แต่ละกลุ่มก่อการร้ายมีวิธีปฏิบัติการหรือจุดมุ่งหมายที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยกลุ่มหนึ่งๆ อาจจะเพิ่มความเป็นศาสนาให้มากขึ้นหรือลดให้น้อยลง หรืออาจจะใช้ความรุนแรงมากขึ้นหรือหันมาใช้วิถีทางการเมืองแทนก็ได้ ในขณะเดียวกันก็เป็นเรื่องที่คาดเดาได้

---

[24] ดลยา เทียนทอง, **ปฐมบทการก่อการร้าย: รากเหง้า ความเป็นไป และพลวัต**, ชุดโครงการปัญหาความมั่นคงใหม่ (สกว.) (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), น. 42.

[25] Audrey Kurth Cronin and James M. Ludes (eds.), **Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy** (Washington, D.C.: Georgetown University Press, 2004); สุรชาติ บำรุงสุข, **ความมั่นคงศึกษา: การก่อการร้าย และการก่อความไม่สงบร่วมสมัย**, น. 45-56.

[26] Mark Juergensmeyer, **op. cit.**

ยากมากเกี่ยวกับโอกาสที่กลุ่มก่อการร้ายจะมีการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายหรือวิธีการ เช่น กรณีที่กลุ่มอัลกออิดะห์ประกาศยุติความรุนแรงกับยุโรปหลังจากรัฐบาลใหม่ของสเปนประกาศถอนทหารออกจากอิรักหลังเหตุวินาศกรรมรถไฟในกรุงมาดริด ประเทศสเปน เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 2004 เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้นกลุ่มก่อการร้ายแต่ละกลุ่มก็ไม่จำเป็นต้องมีจุดมุ่งหมายหรือวิธีการที่จำกัดอยู่เพียงอันใดอันหนึ่งเท่านั้น โดยอาจจะมีจุดมุ่งหมายทางศาสนาและทางโลกควบคู่กันไป หรือใช้ทั้งการก่อการร้ายและการเจรจาแล้วแต่ความเหมาะสมของสถานการณ์ก็ได้[27]

ด้วยความหลากหลายของวัตถุประสงค์ รูปแบบ และวิธีการ ตลอดจนความยากลำบากในการแยกแยะกลุ่มก่อการร้ายทางศาสนาออกจากกลุ่มก่อการร้ายทางโลกเช่นนี้ ทำให้ในปัจจุบันคำว่า "การก่อการร้าย" มีการให้คำจำกัดความไว้เป็นจำนวนมาก ในระดับโลก สหประชาชาติโดยนาย Kofi Annan เลขาธิการฯ ในขณะนั้นได้พยายามผลักดันให้รัฐสมาชิกของ UN ให้การรับรองคำจำกัดความของ "การก่อการร้าย" (terrorism) โดยคณะผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูงของสหประชาชาติว่าด้วยภัยคุกคาม สิ่งท้าทายและการเปลี่ยนแปลง (High-level Panel on Threats, Challenges, and Change: HLP)[28] ที่มีนายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรีไทยเป็นประธาน ซึ่งได้ให้คำจำกัดความในภาษาอังกฤษไว้ว่า

> any action … that is intended to cause death or serious bodily harm to civilians or non-combatants, when the purpose of such an act, by its nature or context, is to intimidate a population, or to compel a Government or an international organization to do or to abstain from doing any act[29]

ทว่า การเสนอคำจำกัดความดังกล่าวได้รับการปฏิเสธจากรัฐสมาชิกเพราะไม่สามารถตกลงกันได้ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันได้เกิดความพยายามครั้งใหม่ในประเด็นดังกล่าวโดยรัฐสมาชิกฯ อยู่ในกระบวนการการเจรจาร่าง Comprehensive Convention on International Terrorism (CCIT)[30]

ปัญหาของการยอมรับคำจำกัดความที่ตรงกันเป็นการทั่วไปนี้เกิดขึ้นเนื่องจากคำดังกล่าวมีลักษณะเป็นนามธรรม อีกทั้งยังมีการให้ความหมายแตกต่างกันไปตามการตีความ มุมมอง และมาตรฐานทางศีลธรรม ซึ่งการที่ฝ่ายหนึ่งถือว่ากลุ่มใดๆ เป็น "ผู้ก่อการร้าย" (terrorist) นั้น อาจเป็น

---

[27] สุรชาติ บำรุงสุข, **ความมั่นคงศึกษา: การก่อการร้าย และการก่อความไม่สงบร่วมสมัย**, น. 105-109.

[28] Kofi A. Annan, **In larger freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All**, Report of the Secretary-General of the United Nations, UNGA A/59/2005 (New York: United Nations, Department of Public Information, 2005), chap. 3 para. 91 on p. 26, Retrieved 15 March 2010, from http://daccess-dds-ny.un.org/ doc/UNDOC/GEN/N05/270/78/PDF/ N0527078.pdf

[29] United Nations, High-level Panel on Threats, Challenges and Change, **A More Secure World: Our Shared Responsibility**, Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change (New York: United Nations, Department of Public Information, 2004), para. 164 on p. 52, Retrieved 15 March 2010, from http://www.un.org/secureworld/report2.pdf

[30] รายละเอียดเพิ่มเติมและความก้าวหน้าเกี่ยวกับการจัดทำ Comprehensive Convention on International Terrorism (CCIT) ดู http://www.un.org/terrorism/

"นักต่อสู้เพื่อเสรีภาพ" (freedom fighter) สำหรับอีกฝ่ายหนึ่งก็เป็นได้[31] ทั้งนี้คำจำกัดความของการก่อการร้ายอาจถูกกำหนดโดยนักวิเคราะห์และผู้เชี่ยวชาญ, หน่วยงานความมั่นคงของรัฐ, ระเบียบข้อกฎหมาย, และองค์การระหว่างประเทศ[32]

กล่าวโดยรวม คำจำกัดความของการก่อการร้ายโดยส่วนใหญ่จะประกอบด้วย (1) บุคคลหรือกลุ่มบุคคล (2) การขู่ว่าจะใช้หรือการใช้ความรุนแรง (3) มุ่งหวังให้มีอิทธิพลต่อจิตใจและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย และ (4) เพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง ศาสนา ลัทธิอุดมการณ์ ฯลฯ[33] ในที่นี้เราอาจจะอาศัยคำจำกัดความของการก่อการร้ายอย่างกว้างที่สุดว่าคือ "การที่กลุ่มบุคคล องค์การ หรือประเทศ ใช้ความรุนแรงเพื่อสร้างความหวาดกลัวต่อสังคมในวงกว้างเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของตน"[34] วัตถุประสงค์สำคัญของกลุ่มก่อการร้าย คือ การก่อให้เกิดการรับรู้ถึงแรงจูงใจหรือข้อเรียกร้องต่างๆ จากสังคมในวงกว้าง ทั้งนี้ การที่รัฐตอบสนองด้วยวิธีการและกำลังอย่างไม่เหมาะสมจะยิ่งเป็นการรับรองการกระทำของกลุ่มก่อการร้ายว่าชอบด้วยกฎหมาย[35]

สำหรับประเทศไทยนั้น พระราชบัญญัติรักษาความสงบภายใน พ.ศ. 2519 (ค.ศ. 1976) ได้ให้คำนิยามว่า "การก่อการร้าย หมายถึง การปฏิบัติการคุกคามหรือใช้ความรุนแรงของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มุ่งหวังผลตามเงื่อนไขข้อเรียกร้องทางการเมือง" ต่อมาในวันที่ 11 สิงหาคม ค.ศ. 2003 ได้มีการประกาศพระราชกำหนด 2 ฉบับลงในราชกิจจานุเบกษา คือ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2546 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2546 โดยในส่วนของพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2546 มีเนื้อหาระบุถึงความหมายของการก่อการร้ายไว้ในมาตรา 135/1 ดังนี้[36]

---

[31] สำหรับข้อสังเกตของนักวิชาการเกี่ยวกับปัญหาในการให้คำจำกัดความของการก่อการร้าย ในภาษาอังกฤษ ดู Bruce Hoffman, **op. cit.**; Audrey Kurth Cronin and James M. Ludes (eds.), **op. cit.**; James D. Kiras, **op. cit.**

ในภาษาไทย ดู สุรชาติ บำรุงสุข, **ความมั่นคงศึกษา: การก่อการร้าย และการก่อความไม่สงบร่วมสมัย**, น. 38-39; จรัญ มะลูลีม, "การใช้ความรุนแรงและการก่อการร้ายระหว่างประเทศ," ใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, บัณฑิตศึกษา, สาขาวิชารัฐศาสตร์, **ประมวลสาระชุดวิชากระแสโลกศึกษา (หน่วยที่ 8-15)** (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2549), น. 13-5 - 13-6; และ ดลยา เทียนทอง, **อ้างแล้ว**, น. 8-9.

[32] ดู สุรชาติ บำรุงสุข, **เพิ่งอ้าง**, น. 38-44; ดลยา เทียนทอง, **เพิ่งอ้าง**, น. 9-29.

[33] ดลยา เทียนทอง, **เพิ่งอ้าง**, น. 29.

[34] สุรชาติ บำรุงสุข, **ความมั่นคงศึกษา: การก่อการร้าย และการก่อความไม่สงบร่วมสมัย**, น. 30.

[35] James D. Kiras, **op. cit.**, pp. 370-385.

[36] สุรชาติ บำรุงสุข, **อ้างแล้ว**, น. 43-44. ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องนี้ในด้านบทบาทของกระบวนการยุติธรรมของไทยและการควบคุมการก่อการร้ายใน ประธาน วัฒนวาณิชย์ และคณะ, **โครงการ "กระบวนการยุติธรรมในการควบคุมการก่อการร้าย: การศึกษาด้านการสอบสวน การฟ้อง และการพิจารณาพิพากษาคดีผู้ก่อการร้าย"**, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549).

1. ใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำการใดอันก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรืออันตรายอย่างร้ายแรงต่อร่างกายหรือเสรีภาพของบุคคลใดๆ
2. กระทำการใดอันก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ระบบการขนส่งสาธารณะ ระบบโทรคมนาคมหรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะ
3. กระทำการใดอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของรัฐหนึ่งรัฐใด หรือของบุคคลใด หรือต่อสิ่งแวดล้อม อันก่อให้เกิดหรือน่าจะก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างสำคัญ

ถ้าการกระทำนั้นได้กระทำโดยมีความมุ่งหมายเพื่อขู่เข็ญหรือบังคับรัฐบาลไทย รัฐบาลต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศให้กระทำหรือไม่กระทำการใดอันจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง หรือเพื่อสร้างความปั่นป่วนโดยให้เกิดความหวาดกลัวในหมู่ประชาชน ผู้นั้นกระทำความผิดฐานก่อการร้ายต้องระวางโทษ ประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สามปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นถึงหนึ่งล้านบาท

สำหรับพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) ได้เพิ่มความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญาเป็น "ความผิดมูลฐาน" ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999)[37]

การระบุถึงความหมายของการก่อการร้ายและการเพิ่มความผิดมูลฐานข้างต้นนับว่ามีส่วนสำคัญในการกำหนด "ลักษณะ" ของการกระทำการก่อการร้ายตามกฎหมายของไทยให้สอดคล้องกับคำจำกัดความที่ได้รับการเสนอในสหประชาชาติ ในขณะเดียวกันก็เป็นการกำหนดให้การกระทำดังกล่าวเป็น "ความผิดอาญา" ในทางกฎหมาย และเป็น "ความผิดมูลฐาน" ในกฎหมายด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินที่เจ้าหน้าที่รัฐสามารถนำไปบังคับใช้ในการต่อต้านการก่อการร้ายได้

2.3 ประเทศไทยกับข้อจำกัดในการเข้าร่วม "สงครามต่อต้านการก่อการร้าย" ระดับโลกกับการแก้ปัญหาการใช้ความรุนแรงในลักษณะการก่อการร้ายภายในรัฐ: ปัญหาเวทีโลกทางสังคมภายในประเทศ

โดยหลักการทั่วไป นับว่าประเทศไทยได้เข้าร่วมการต่อต้านการก่อการร้ายระดับโลก ซึ่งนำโดยสหรัฐฯ และพันธมิตรที่สำคัญในยุโรป เช่น อังกฤษ ตลอดจนพันธมิตรในส่วนอื่นๆ ของโลกไม่ว่าจะเป็นตะวันออกกลางไปจนถึงเอเชียอยู่ในระดับหนึ่ง โดยหลังเหตุการณ์ 9/11 ประธานาธิบดี George W. Bush ประกาศว่า

[37] ดู พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2546 ที่ประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา

> "ชาติทุกชาติ ในทุกภูมิภาค ถึงตอนนี้จำเป็นที่จะต้องตัดสินใจ ว่าพวกท่านจะอยู่ฝ่ายเรา หรือจะอยู่ข้างผู้ก่อการร้าย" อีกทั้งยังรณรงค์ "สงครามสากลต่อต้านการก่อการร้าย" (Global War on Terror: GWOT)[38] ที่กำหนดโดยรัฐบาลสหรัฐฯ ตามหลักการบุช (Bush Doctrine) โดยยืนยันว่าสหรัฐฯ มีเป้าหมายและหน้าที่ในการ "นำมาซึ่งเสรีภาพ" (spread freedom) โดยธำรงรักษาไว้ซึ่ง "ความแข็งแกร่งเหนือการท้าทายใดๆ" (strength beyond challenge) และหากจำเป็นก็จะดำเนินการโดยลำพังแม้ไม่มีใครสนับสนุนและพร้อมจะใช้กำลังในสงครามที่มีขึ้นเพื่อป้องกันตัวเอง ซึ่งถือเป็น "การต่อสู้ระหว่างความดีกับความชั่ว" โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะ "กำจัดทรราชบนโลกใบนี้"[39]

งานวิจัยโดยแมตธิว วีเลอร์ เรื่อง "สหรัฐอเมริกา สงครามต่อต้านการก่อการร้าย และความรุนแรงในชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย" ในโครงการเมธีวิจัยอาวุโส (สกว.) เรื่อง "สันติวิธี ความรุนแรง และสังคมไทย" ได้ประมวลข้อมูลซึ่งสรุปได้ว่า[40] การทำ "สงครามต่อต้านการก่อการร้าย" ของสหรัฐฯ ที่นำมาสู่สงครามในอัฟกานิสถาน (ค.ศ. 2001) และสงครามอิรัก (ค.ศ. 2003) นั้น ประเทศไทยยินยอมให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ เนื่องจากความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงที่มีกันมายาวนานและเป็นพันธมิตรทางทหารระหว่างกัน[41] โดยในสงครามอัฟกานิสถานที่เริ่มต้นในปี ค.ศ.

---

[38] รัฐบาลสหรัฐฯ ยกเลิกการใช้คำดังกล่าวในปี ค.ศ. 2005 และเปลี่ยนมาใช้คำว่า "Global Struggle Against Violent Extremism" (GSAVE) อยู่ระยะหนึ่ง ต่อมากระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ได้หันมาใช้คำว่า "The Long War" ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในรายงานผลการทบทวนด้านกลาโหมระยะสี่ปี (QDR) ปี ค.ศ. 2006 อย่างไรก็ตาม ยังปรากฏการใช้คำว่า "สงครามสากลต่อต้านการก่อการร้าย" เป็นการทั่วไปหลังจากที่มีการใช้คำนี้เป็นเวลาร่วม 5 ปี, ดู แมตธิว วีเลอร์, "สหรัฐอเมริกา สงครามต่อต้านการก่อการร้าย และความรุนแรงในชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย," ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ), **แผ่นดินจินตนาการ: รัฐและการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้**, ผลการศึกษาโครงการวิจัยปีที่ 1 (พ.ศ. 2548-2549) โครงการเมธีวิจัยอาวุโส (สกว.) เรื่อง "สันติวิธี ความรุนแรง และสังคมไทย" (กรุงเทพฯ: มติชน, 2551), เชิงอรรถที่ 3 ใน น. 530.

[39] ดู George W. Bush, Jr., "State of the Union Address 2002," White House, Washington D.C., United States of America, 29 January 2002, Retrieved 26 July 2009, from http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html; George W. Bush, Jr., "President Bush Delivers Graduation Speech at West Point," 1 June 2002, Retrieved 10 August 2009, from http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/ 2002/06/20020601-3.html; George W. Bush, Jr., "President Sworn-In to Second Term," 20 January 2005, Retrieved 10 August 2009, from http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/ 2005/01/20050120-1.html

สำหรับงานในภาษาไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ในช่วงดังกล่าว ดู ฉันทิมา อ่องสุรักษ์, **นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา 2001-2004: หลักการบุช (Bush doctrine)** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548). และสำหรับงานเกี่ยวกับนโยบายของสหรัฐฯ ในการต่อต้านการก่อการร้ายโดยตรง ดู ประภัสสร์ เทพชาตรี, **การก่อการร้ายสากล** (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, 2550).

[40] สรุปจาก แมตธิว วีเลอร์, **อ้างแล้ว**, น. 475-546.

[41] สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย - สหรัฐฯ ดูบทที่ 6 ของรายงานวิจัยนี้ และดูเพิ่มเติมใน ประภัสสร์ เทพชาตรี, **ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐ: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต**, รายงานการวิจัย (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550); สาธิต มนัสสุรกุล, **ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ: ยุคสงครามต่อต้านการก่อการร้าย**, จุลสารความมั่นคงศึกษา, ฉบับที่ 24 (กรกฎาคม 2550).สำหรับพัฒนาการของนโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐฯ นับแต่ยุคสงครามเวียดนามเป็นต้นมา ดู อุไรวรรณ ธนสถิตย์, **นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐอเมริกา (2518-2545)**, พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย

2001 ความร่วมมือของประเทศไทยที่ให้กับสหรัฐฯ ได้แก่ การอนุญาตให้บินผ่านน่านฟ้าของประเทศไทย การยินยอมให้ใช้สนามบินอู่ตะเภาเป็นฐานการบินและสำหรับขนย้ายวิศวกรทหารไปยังอัฟกานิสถาน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยดังกล่าว พบว่า ประเทศไทยมีความระมัดระวังในการให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ โดยหลีกเลี่ยงที่จะประกาศสนับสนุน "สงครามต่อต้านการก่อการร้าย" อย่างเป็นทางการ เนื่องจากรัฐบาลในขณะนั้นได้รับแรงสนับสนุนจากกระแสชาตินิยมของไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ไม่ต้องการให้เกิดความรู้สึกต่อต้านของคนภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกของชาวไทยมุสลิมที่ต่อต้านการรุกรานอัฟกานิสถานของสหรัฐฯ ในขณะเดียวก็ไม่ต้องการให้ประเทศไทยตกเป็นเป้าหมายของการก่อการร้ายสากล โดยประเทศไทยได้แสดงท่าทีดังกล่าวอย่างชัดเจนในลักษณะต่างๆ เช่น การปฏิเสธการมี "คุกลับ" ของหน่วยข่าวกรองกลาง (Central Intelligence Agency: CIA) ในประเทศไทย, การวิพากษ์วิจารณ์ของนายกรัฐมนตรีไทยต่อรายงานที่ระบุว่าประเทศไทยมีกลุ่มก่อการร้ายสากล หลังเกิดเหตุการณ์ระเบิดที่เกาะบาหลีครั้งแรกในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2002, การยืนยันของรัฐบาลไทยว่าไม่ได้อยู่ในรายชื่อกลุ่มประเทศที่สนับสนุนการรุกรานอิรักของสหรัฐฯ ที่เกิดขึ้นต่อมาในปี ค.ศ. 2003 เป็นต้น

แม้ประเทศไทยจะพยายามวางตัวในเรื่องนี้ไว้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งก็ตาม แต่เมื่อสหรัฐฯ เข้าทำสงครามบุกอิรักระหว่างเดือนมีนาคม-พฤษภาคม ค.ศ. 2003 สหรัฐฯ ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจและต้องการสร้างความชอบธรรมต่อนโยบาย "สงครามต่อต้านการก่อการร้าย" ของตน จึงกดดันให้ประเทศไทยต้องแสดงออกอย่างชัดเจนถึงการปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าว เช่น การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไทยดำเนินการจับกุมผู้ต้องสงสัยสามคนที่จังหวัดนราธิวาส[42] เพียงไม่กี่ชั่วโมงก่อนนายกรัฐมนตรีไทยเข้าพบประธานาธิบดี George W. Bush แห่งสหรัฐฯ ที่ทำเนียบขาว ในวันที่ 3 มิถุนายน ค.ศ. 2003 ด้วยข้อหาการวางแผนลอบวางระเบิดสถานทูตประเทศตะวันตกหลายแห่งในกรุงเทพฯ รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวในพัทยาและภูเก็ต และการเป็นสมาชิกกลุ่มญะมะอะฮ์ อิสลามิยะฮ์ (Jemaah Islamiyah: JI)[43]

หอการค้าไทย, 2546); มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สาขาวิชารัฐศาตร์, **เอกสารการสอนชุดวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ**, ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1, 2 เล่ม (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2548).

[42] ผู้ต้องสงสัยทั้งสามคน คือ นายมัยสุริ หะยีอับดุลเลาะ เจ้าของโรงเรียนอิสลามบูรณะโต๊ะนอ, นายมุญาฮิด หะยีอับดุลเลาะ บุตรชาย และ นพ. แวมาฮาดี แวดาโอ๊ะ ผู้นำชุมชนในจังหวัดนราธิวาส ทั้งสามคนเป็นชาวมลายูมุสลิมซึ่งล้วนเป็นที่นับถือในชุมชน ต่อมาเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 2005 ผู้ต้องหาทั้งสามได้ถูกปล่อยตัวหลังศาลตัดสินยกฟ้องทุกข้อกล่าวหา ดู แมตธิว วีเลอร์, **อ้างแล้ว**, น. 483-484.

[43] ดูรายละเอียดเกี่ยวกับ JI และการก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้จาก สุภาค์พรรณ ตั้งตรงไพโรจน์, **เจไอคืออะไร**, โครงการความมั่นคงศึกษา (สกว.) (กรุงเทพฯ: Openbooks, 2549); สุรชาติ บำรุงสุข, **แนวคิด-ยุทธวิธีขบวนการก่อการร้ายเจไอ**, โครงการความมั่นคงศึกษา (สกว.) (กรุงเทพฯ: อนิเมทกรุ๊ป, 2550); ชัยโชค จุลศิริวงศ์, **การก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**, โครงการความมั่นคงศึกษา (สกว.) (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551).

และฉบับย่อในจุลสารความมั่นคงศึกษา (สกว.) อาทิ สุรชาติ บำรุงสุข, **เจไอ**, จุลสารความมั่นคงศึกษา (สกว.), ฉบับที่ 27 (กันยายน 2550); สุภาค์พรรณ ตั้งตรงไพโรจน์, **การก่อการร้ายในภูมิภาค**, จุลสารความมั่นคงศึกษา (สกว.), ฉบับที่ 28 (กันยายน

ท่ามกลางกระแสโลกในขณะนั้นและนโยบายอันแข็งกร้าวของประธานาธิบดี George W. Bush ประเทศไทยได้ลงนามในความตกลงความคุ้มกันทวิภาคี (Bilateral Immunity Agreement) หรือที่รู้จักกันในชื่อ "ความตกลงข้อ 98" (Article 98 agreement) ซึ่งเป็นการเห็นชอบที่จะไม่ส่งพลเรือนชาวอเมริกันในข้อหาอาชญากรสงครามขึ้นศาลอาชญากรรมระหว่างประเทศ (International Criminal Court: ICC) ที่ตั้งอยู่ ณ กรุงเฮก นอกจากนั้นประเทศไทยยังได้ส่งทหารเข้าร่วมในโครงการฟื้นฟูประเทศอิรัก ที่ค่ายลิมา ใกล้เมืองคาร์บาลา ระหว่างเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2003 ถึงกันยายน ค.ศ. 2004 ในขณะที่ภายในประเทศได้มีการประกาศใช้พระราชกำหนดเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้าย 2 ฉบับ ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2003[44] ซึ่ง พรก. นี้จะเพิ่มอำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงให้สามารถทำการดักฟังและควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยว่าเป็นกลุ่มก่อการร้ายได้ทันที โดยต่อมาได้มีการใช้อำนาจตาม พรก. ดังกล่าวจับกุมตัวนายริดวน อิซามุดดิน หรือ ฮัมบาลี (Hambali) ชาวอินโดนีเซีย แกนนำกลุ่ม JI ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยต่อมาได้ส่งตัวให้ทางการสหรัฐฯ เป็นต้น งานวิจัยดังกล่าวได้วิเคราะห์ไว้ว่า

> ในแถลงการณ์ร่วมหลังการเจรจาหารือในวันที่ 10 มิถุนายน ค.ศ. 2003 ประธานาธิบดีจอร์จ บุช กล่าวว่าสหรัฐอเมริกาอาจพิจารณามอบสถานะพันธมิตรพิเศษนอกกลุ่มนาโต้ (Major Non-NATO Ally-MNNA) ให้กับประเทศไทย ถึงแม้ว่าสถานะดังกล่าวนั้นจะไม่มีความสำคัญในทางปฏิบัติมากนัก เนื่องจากประเทศไทยเป็นพันธมิตรตามสนธิสัญญาและเป็นหุ้นส่วนด้านความมั่นคงที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกามาเป็นเวลากว่า 50 ปี หากแต่สถานะดังกล่าวเป็นการยืนยันถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่าง 2 ประเทศ และเป็นการแสดงออกอย่างเป็นทางการว่า นายกฯ ทักษิณ "อยู่ฝ่ายเรา" ในสงครามสากลต่อต้านการก่อการร้าย พร้อมกันนั้นคณะบริหารของประธานาธิบดีจอร์จ บุช เห็นชอบที่จะทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศไทย[45]

อย่างไรก็ตาม นอกจากความร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการต่อต้านการก่อการร้ายสากลที่ประเทศไทยมุ่งหมายในการป้องกันไม่ให้ปัญหาดังกล่าวเข้ามาภายในประเทศแล้ว ประเทศไทยเองจำเป็นที่จะต้องจัดการกับความรุนแรงในลักษณะการก่อการร้ายภายในประเทศเช่นเดียวกัน งานวิจัยโดย ประธาน วัฒนวาณิชย์ และคณะ ว่าด้วย "กระบวนการยุติธรรมในการควบคุมการก่อการร้ายฯ" ได้กล่าวถึงความเป็นมาของการก่อการร้ายในประเทศไทยไว้ว่า การก่อการร้ายเป็นภัยคุกคามที่ประเทศไทยเผชิญมาเป็นเวลาครึ่งศตวรรษ บางขบวนการได้ยุติบทบาทลงและไม่ได้เป็นภัยคุกคามอีกต่อไป เช่น การเผชิญภัยคุกคามจาก "พรรคคอมมิวนิสต์มลายา" (พคม.) หรือที่เรียกกันว่า "โจรจีนคอมมิวนิสต์" (จคม.) ในบริเวณชายแดนไทย-มลายา (หรือมาเลเซียในปัจจุบัน) ระหว่าง

2550); สีดา สอนศรี และ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, **การก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**, จุลสารความมั่นคงศึกษา (สกว.), ฉบับที่ 29 (ตุลาคม 2550).

[44] ดู ลักษณะความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) ในส่วนก่อนหน้านี้

[45] แมตธิว วีเลอร์, **อ้างแล้ว**, น. 488.

ปี ค.ศ. 1946-1989, การก่อการร้ายของกองกำลังติดอาวุธของ "พรรคคอมมิวนิวนิสต์แห่งประเทศไทย" (พคท.) ที่เรียกว่า "กองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย" (ทปท.) ระหว่างปี ค.ศ. 1965-1992 ทว่า บางขบวนการยังมีบทบาทอยู่ เช่น "ขบวนการแบ่งแยกดินแดน" (ขบด.) หรือที่ปัจจุบันทางการไทยเรียกว่า "ผู้ก่อความไม่สงบ" ในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ซึ่งก่อเหตุมานับแต่ปี ค.ศ. 1961 จนถึงปัจจุบัน[46]

ในรายงานวิจัยดังกล่าว ให้ความเห็นต่อว่า การก่อการร้ายสากลแม้จะเกิดขึ้นในไทยมาอย่างน้อย 4 ครั้ง[47] โดยเกิดขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1972 แต่ประเทศไทยก็ไม่ใช่เป้าหมายโดยตรงของการก่อการร้ายสากล แต่ก็อาจเกิดการก่อการร้ายในประเทศขึ้นได้เสมอ เพราะลักษณะที่ประเทศไทยเป็นประเทศเปิดเสรี ผู้ก่อการร้ายสากลจึงสามารถใช้เป็นเส้นทางผ่าน แหล่งพักพิงชั่วคราว แหล่งจัดหาสิ่งสนับสนุนสำหรับการปฏิบัติการ หรือแม้กระทั่งพยายามจัดตั้งเครือข่ายปฏิบัติการขึ้น[48] ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมจะเข้ามามีบทบาทในการควบคุมการก่อการร้ายโดย

> การพัฒนากฎหมายเพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ในระดับระหว่างประเทศและภายในประเทศเป็นปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการควบคู่กับการแก้ไขปัญหาโครงสร้างความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงดังกล่าวแล้ว
>
> โดยเฉพาะการปรับปรุงด้านการสอบสวน การฟ้องและพิจารณาพิพากษาคดีผู้กระทำความผิดต่อความมั่นคงและการก่อการร้ายให้มีความเป็นธรรม ความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายและความรุนแรงในระยะยาว มากกว่าการใช้มาตรการรุนแรงหรือกฎหมายภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินซึ่งควรจะเป็นมาตรการแก้ไขปัญหาในระยะสั้นเท่านั้น[49]

สำหรับแนวทางในการต่อต้านการก่อการร้ายภายในประเทศนั้น ได้มีการเสนอแนวทางในเชิงวิธีการดำเนินการบางประการ อันได้แก่[50]

1. การคุ้มครองเป้าหมายโดยเฉพาะสถานที่สำคัญของทางราชการและสถานที่ที่มีคนสัญจรผ่านไปมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจตกเป็นเป้าหมายของการก่อการร้าย

---

[46] ประธาน วัฒนวาณิชย์ และคณะ, **อ้างแล้ว**, น. 19-24.

[47] ได้แก่ (1) เหตุการณ์ขบวนการก่อการร้ายชาวปาเลสไตน์บุกเข้ายึดสถานทูตอิสราเอลประจำประเทศไทยในปี ค.ศ. 1972 (2) เหตุการณ์ผู้ก่อการร้ายจากขบวนการปลดปล่อยแห่งชาติโมโรแห่งมินดาเนาปล้นยึดเครื่องบินโดยสารภายในประเทศของฟิลิปปินส์แล้วมาลงจอดที่สนามบินดอนเมือง ในปี ค.ศ. 1973 (3) เหตุการณ์ผู้ก่อการร้ายคอมมาโดญิฮาด ปล้นยึดเครื่องบินภายในประเทศของอินโดนีเซียแล้วมาลงจอดที่สนามบินดอนเมือง ในปี ค.ศ. 1981 และ (4) เหตุการณ์วางระเบิด C-4 ในกระเป๋าบรรจุเอกสารหน้าสำนักงานบริษัท เอ.อี.นานา จำกัด ซึ่งเคยเป็นที่ทำการของสถานกงสุลกิตติมศักดิ์อิรัก/กรุงเทพฯ ในปี ค.ศ. 1982

[48] ประธาน วัฒนวาณิชย์ และคณะ, **อ้างแล้ว**, น. 24-26.

[49] **เพิ่งอ้าง**, น. (4).

[50] **เพิ่งอ้าง**, น. 243-246.

2. การประสานงานและร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานผู้รักษากฎหมายด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารหรือในการใช้ข้อมูลข่าวสารร่วมกันในการสืบสวน สอบสวน และจับกุมผู้กระทำความผิด
3. การใช้อำนาจในสถานการณ์ฉุกเฉินหรืออำนาจพิเศษ ซึ่งรวมทั้งการขยายอำนาจให้เจ้าหน้าที่ในการค้น การยึด และการควบคุมตัวบุคคลในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งโดยไม่มีการตั้งข้อหา
4. การมีหลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน ผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องหา และจำเลยตามกฎหมายพิเศษ ตลอดจนการตรวจสอบการใช้อำนาจตามกฎหมายพิเศษของเจ้าหน้าที่รัฐโดยฝ่ายบริหารระดับสูงและศาลยุติธรรม
5. การดำเนินการเจรจาต่อรองกับผู้ก่อการร้ายในกรณีการจับตัวประกัน โดยคำนึงถึงหลักมนุษยธรรม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และผลประโยชน์ของสังคมประชาธิปไตยในระยะยาว
6. ความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น การมีสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนในเรื่องความมั่นคงของชาติ การประสานงานและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความร่วมมือระหว่างประเทศทางการเมืองและการทูตเพื่อกดดันไม่ให้ประเทศใดประเทศหนึ่งให้การสนับสนุนการก่อการร้าย

จะเห็นได้ว่าการที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาที่มีลักษณะสลับซับซ้อนที่เกี่ยวเนื่องกับทั้งชาติพันธุ์ ศาสนา ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการเมืองการปกครองของรัฐไทย ซึ่งเดิมปัญหาดังกล่าวอาจจะแสดงออกอยู่เฉพาะในบางพื้นที่ เช่น ในกรณีของจังหวัดภาคใต้ที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม ได้เกิดกระบวนทัศน์ในการมองปัญหาบางลักษณะที่อาจจะไม่สะท้อนถึงสถานการณ์จริงอีกต่อไป เช่น ปัญหาขบวนการแบ่งแยกดินแดน ปัญหาซึ่งบางครั้งผู้รับผิดชอบระดับสูงถือว่าเป็นเพียงปัญหาที่มาจากการกระทำของ “โจร” หรืออาชญากรโดยทั่วไป ในขณะที่พื้นที่ภาคใต้เป็นพื้นที่สำคัญที่มีกระแสอาชญากรรมข้ามชาติอย่างรุนแรง ดังนั้นปัญหาเหล่านี้แม้จำต้องดูแลเสมือนเป็น “ปัญหาภายใน” ของรัฐ ซึ่งเป็นปัญหาทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคง แต่ในเวลาเดียวกันก็มีมิติของโลกาภิวัตน์อยู่ด้วย

กระแสโลกาภิวัตน์และการเมืองระหว่างประเทศในระดับทั้งโลก เช่น กรณีการทำ “สงครามต่อต้านการก่อการร้าย” นำโดยสหรัฐฯ หรือการต่อต้านสหรัฐฯ โดยขบวนการต่างๆ เช่น ขบวนการที่นำโดยนายอุซามะห์ บิน ลาดิน (Osama bin Laden) นั้น มิได้แยกการเรียกร้องหรือการลงมือกระทำการออกจากมิติทางสังคม-วัฒนธรรม และศาสนาที่เป็นเงื่อนไขของแต่ละประเทศ เมื่อประกอบเข้ากับลักษณะของ “โลกาภิวัตน์แห่งอิสลาม” (Globalized Islam) ทำให้สิ่งที่ประเทศไทยต้องเผชิญอยู่ในลักษณะของเวทีโลกทางสังคมที่เกิดขึ้นภายในหรือข้าม/ผ่านไปมาในประเทศไทย โดยมิอาจจะแยกได้ว่าเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตตามนโยบายต่างประเทศ เช่น ต่อสหรัฐฯ, ต่อประเทศมุสลิม, หรือต่อองค์การฯ เช่น OIC ทั้งนี้เพราะปรากฏการณ์การก่อการร้ายเชื่อมโยงกับทุกมิติของปัญหา รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของ “ชนกลุ่มน้อย” ในประเทศที่นับ

ถือศาสนาอื่นหรือมีชาติพันธุ์อื่นอยู่เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเพื่อป้องกันหรือแก้ปัญหาจำเป็นต้องใช้ชุดของนโยบายสาธารณะที่มีมิติการเชื่อมโยงระหว่างภายในกับภายนอกอยู่ด้วย ดังนั้นระหว่างการเข้าร่วมสิ่งที่เรียกว่า "สงครามต่อต้านการก่อการร้าย" ตามนโยบายของสหรัฐอเมริกา กับการแก้ปัญหาการใช้ความรุนแรงในลักษณะการก่อการร้ายภายในประเทศนั้น ประเทศไทยจึงต้องแสวงหาหนทางอื่นๆ เช่น แนวทางพระราชทานว่าด้วยการ "เข้าใจ เข้าถึง", การแสวงหาวิธีการจัดการกับวิกฤตในแบบ "สันติวิธี" หรือการอาศัยกลไก เช่น การตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (กอส.) ตลอดจนการพยายามให้เกิดการ "สนทนา" (dialogue) ในระดับต่างๆ ทั้งในและระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ด้วยความละเอียดอ่อนสลับซับซ้อนของปัญหาการก่อการร้ายในยุคปัจจุบัน ซึ่งมิอาจจะมองในด้านของความมั่นคงแห่งชาติ โดยไม่คำนึงถึงมิติอื่นๆ เช่น ความมั่นคงแห่งมนุษย์ไปพร้อมๆ กันได้ การดำเนินนโยบายแห่งรัฐจึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศในรูปแบบต่างๆ ทั้งทวิภาคีและพหุภาคี ทั้งกับภาคประชาสังคม ในบรรดาตัวแสดงระหว่างประเทศที่สำคัญและให้ประสิทธิภาพสูงในการดูแลปัญหาได้อย่างครบวงจรนั้น นับว่าองค์การระหว่างประเทศในรูปแบบและระดับต่างๆ เป็นแนวทางหนึ่งที่แม้จะไม่มีประสิทธิภาพสูงสุด แต่ก็เป็นแนวทางที่จะเข้าไปดูแลจัดการปัญหาในภาพรวมได้มากกว่าการแยกกันดูแลโดยแต่ละรัฐ ดังจะได้กล่าวในหัวข้อถัดไป

2.4 ความร่วมมือในการต่อต้านและแก้ปัญหาการก่อการร้าย: จากองค์การระดับโลกสู่องค์การระดับภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในการต่อต้านและแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายนั้น ประเทศไทยได้ดำเนินการโดยอาศัยเวทีองค์การระหว่างประเทศต่างๆ เป็นจำนวนมากและหลากหลาย โดยความร่วมมือนี้อาจจะกระทำกับองค์การฯ ต่างๆ ที่มีภารกิจในเรื่องนั้นๆ เช่น อาชญากรรมข้ามชาติ ความมั่นคงระหว่างประเทศ และองค์การที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความมั่นคงของมนุษย์โดยทั่วไป กิจกรรมทั้งหลายในลักษณะนี้อาจจะเรียกรวมกันได้ว่าเป็นกิจกรรมบน "เวทีองค์การระหว่างประเทศ" ซึ่งดำเนินไปทั้งในระดับโลกและในระดับภูมิภาค[51]

ในระดับโลกนั้น ได้มีความพยายามในการวางกติการ่วมกันเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้ายภายใต้อนุสัญญาและพิธีสารต่างๆ ของสหประชาชาติ เนื่องจากความตระหนักร่วมกันถึงผลกระทบของการก่อการร้ายที่ก่อให้เกิดความไม่สงบและสร้างความโกลาหลในสังคม ทั้งยังสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สิน เสรีภาพ และชีวิตของบุคคลผู้บริสุทธิ์มาอย่างต่อเนื่อง ผลกระทบจากการก่อการร้ายนี้ทำให้หลายประเทศร่วมมือกันแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายอย่างจริงจังโดยการร่วมกันลงนามในอนุสัญญาหลายฉบับเพื่อวัตถุประสงค์หลัก ได้แก่ (1) คุ้มครองความปลอดภัยของบุคคล

[51] ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องนี้ในบทที่ 10 ของรายงานวิจัยนี้

และทรัพย์สินจากการก่อการร้ายทุกรูปแบบ (2) ธำรงรักษาสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของประชาคมโลก (3) สร้างความสัมพันธ์ฉันท์มิตรและการร่วมมือกันแก้ปัญหาการก่อการร้ายของประเทศต่างๆ (4) ทำให้กฎหมายภายในของรัฐต่างๆ มีสภาพบังคับอย่างแท้จริง โดยมีบทลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างรุนแรง และ (5) คุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ อันได้แก่ ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และความปลอดภัยตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน[52]

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าในระดับโลกนั้นยังไม่มีอนุสัญญาฉบับใดที่ครอบคลุมเกี่ยวกับการต่อต้านการกระทำการก่อการร้ายทุกลักษณะ อนุสัญญาที่มีอยู่แต่ละฉบับจะครอบคลุมเฉพาะเรื่องหรือแต่ละลักษณะการกระทำเท่านั้น เช่น การปราบปรามการกระทำผิดบนอากาศยานหรือที่ส่งผลกระทบต่อการบินพลเรือน ตลอดจนการตรวจวัตถุประเภทระเบิดพลาสติก, การให้ความคุ้มครองผู้แทนทางการทูตและการต่อต้านการจับตัวประกัน, ความปลอดภัยเกี่ยวกับวัตถุนิวเคลียร์, ความปลอดภัยของเรือเดินสมุทรและชานชาลาสถานีที่ตั้งอยู่บนไหล่ทวีป, การปราบปรามการใช้ระเบิดและการให้เงินสนับสนุนแก่การก่อการร้าย ฯลฯ อนุสัญญาแต่ละฉบับจะมีองค์การระหว่างประเทศในเครือสหประชาชาติรับผิดชอบแตกต่างกันไปตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (International Civil Aviation Organization: ICAO) รับผิดชอบอนุสัญญาและพิธีสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความปลอดภัยของอากาศยานและการบินพลเรือน, องค์การกิจการทางทะเลระหว่างประเทศ (International Maritime Organization: IMO) รับผิดชอบอนุสัญญาและพิธีสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความปลอดภัยของเรือเดินสมุทรและชานชาลาสถานีที่ตั้งอยู่บนไหล่ทวีป, ทบวงการพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency: IAEA) รับผิดชอบอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุนิวเคลียร์ เป็นต้น (ดู ตารางที่ 8.1 อนุสัญญาของสหประชาชาติในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย)

จากการสำรวจอนุสัญญา 11 ฉบับ และพิธีสารอีก 2 ฉบับ พบว่า ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาและพิธีสารด้วยการให้สัตยาบันหรือภาคยานุวัติจำนวน 9 ฉบับ เรียงตามลำดับเวลาในการเข้าร่วมภาคีของประเทศไทย ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการกระทำความผิดและการกระทำบางประการอื่นๆ บนอากาศยานที่กำลังปฏิบัติการ ในปี ค.ศ. 1972; อนุสัญญาว่าด้วยการปราบปรามการยึดอากาศยานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และ อนุสัญญาว่าด้วยการปราบปรามการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายต่อความปลอดภัยของการบินพลเรือน ในปี ค.ศ. 1978; พิธีสารว่าด้วยการปราบปรามการกระทำรุนแรงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ณ ท่าอากาศยาน ซึ่งให้บริการเกี่ยวกับการบินพลเรือนระหว่างประเทศ ประกอบอนุสัญญาว่าด้วยการปราบปรามการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายต่อความปลอดภัยของการบินพลเรือน ในปี ค.ศ. 1996; อนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติเพื่อการปราบปรามการให้เงินสนับสนุนแก่การก่อการร้าย ในปี ค.ศ. 2004; อนุสัญญาว่าด้วยการทำ

[52] ประธาน วัฒนวาณิชย์ และคณะ, **อ้างแล้ว**, น. 37.

เครื่องหมายวัตถุระเบิดพลาสติกเพื่อการตรวจสอบ ในปี ค.ศ. 2006; อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและการลงโทษต่ออาชญากรรมที่กระทำต่อบุคคลผู้ได้รับความคุ้มกันและตัวแทนทางการทูตระหว่างประเทศ, อนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปราบปรามการใช้ระเบิดในการก่อการร้าย, และอนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านการจับตัวประกัน ในปี ค.ศ. 2007

ส่วนในกรณีอนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปราบปรามการก่อการร้ายด้วยวัตถุนิวเคลียร์แม้ประเทศไทยจะลงนามนับแต่ปี ค.ศ. 2005 แต่ก็ยังไม่มีการให้สัตยาบันจนถึงปัจจุบัน สำหรับอนุสัญญาที่ประเทศไทยไม่ได้เข้าร่วมเป็นภาคี ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองทางกายภาพต่อวัตถุนิวเคลียร์, อนุสัญญาว่าด้วยการปราบปรามการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายต่อความปลอดภัยของการเดินเรือสมุทร, และพิธีสารเพื่อปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายต่อความปลอดภัยของชานชาลาสถานีที่ตั้งอยู่บนไหล่ทวีป ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศไทยไม่ได้ร่วมอยู่ในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายในเรื่องที่เกี่ยวกับวัตถุนิวเคลียร์และเกี่ยวกับความปลอดภัยทางทะเล

ในส่วนความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้ายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น อาเซียนนับเป็นเวทีพหุภาคีในลักษณะเวทีองค์การระหว่างประเทศที่ประเทศไทยในฐานะสมาชิกก่อตั้ง ประสานความร่วมมือและทำงานร่วมกับรัฐสมาชิกด้วยกัน และระหว่างรัฐสมาชิกอาเซียนกับประเทศมหาอำนาจ ภายในอาเซียนเองได้แสดงความกังวลต่อการก่อการร้ายมานับแต่การประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติครั้งแรก ในปี ค.ศ. 1997[53] ซึ่งระบุว่าการก่อการร้ายเป็นหนึ่งในอาชญากรรมข้ามชาติที่รัฐสมาชิกจะร่วมมือกันแก้ไข ภายหลังเกิดเหตุการณ์ 9/11 ได้มีความพยายามสร้างความร่วมมือกันในการต่อต้านการก่อการร้ายในองค์การและการประชุมระหว่างประเทศต่างๆ ในระดับภูมิภาค ตัวอย่างเช่น ในการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ARF) ที่กรุงบันดาร์เสรีเบกาวัน ประเทศบรูไน เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ. 2001 ได้มีการออกแถลงการณ์ประณามการกระทำการก่อการร้ายในเหตุการณ์เมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001[54]

สำหรับการกำหนดแนวทางร่วมกันในการต่อต้านการก่อการร้ายในระดับภูมิภาคนั้น การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 7 ที่ประเทศบรูไน ในเดือนพฤศจิกายนปี ค.ศ. 2001 ผู้นำอาเซียนได้รับรองปฏิญญาการดำเนินการร่วมกันในการต่อต้านการก่อการร้าย ค.ศ. 2001 (2001 ASEAN

---

[53] ASEAN Secretariat, "ASEAN Declaration on Transnational Crime," 1st ASEAN Conference on Transnational Crime, Manila, 20 December 1997, Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/5640.htm

[54] ASEAN Secretariat, "Statement by the Chairman of the ASEAN Regional Forum (ARF) on the Terrorist Acts of the 11th September 2001," Bandar Seri Begawan, 4 October 2001, Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/16170.htm

Declaration on Joint Action to Counter Terrorism)[55] เพื่อเรียกร้องให้สมาชิกอาเซียนให้สัตยาบันอนุสัญญาเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้ายฉบับต่างๆ ของสหประชาชาติ ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย และแลกเปลี่ยนข้อมูลและข่าวกรองเกี่ยวกับการก่อการร้าย[56]

เพื่อให้การต่อต้านการก่อการร้ายมีประสิทธิภาพ สมาชิกอาเซียนจึงได้ร่วมกันพัฒนามาตรการต่างๆ ขึ้น อาทิ ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2002 ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ได้ทำความตกลงแลกเปลี่ยนข้อสนเทศและวิธีดำเนินการว่าด้วยการสื่อสาร (Agreement on Information Exchange and Establishment of Communication Procedures)[57], ในการประชุม ARF ที่บรูไน ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2002 ที่ประชุมได้ออก ARF Statement on Measures Against Terrorist Financing[58] ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ปีเดียวกัน ผู้นำอาเซียนได้ร่วมกันออกปฏิญญาว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้ายของการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 8 (Declaration on Terrorism by the 8th ASEAN Summit)[59] อันเป็นการสะท้อนเจตนารมณ์ของผู้นำอาเซียนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาการก่อการร้าย โดยประณามเหตุการณ์ก่อการร้ายในอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ รวมถึงตกลงช่วยเหลือกันในการติดตามจับกุมผู้ก่อเหตุดังกล่าวและต่อต้านการก่อการร้ายทั้งในและนอกภูมิภาค โดยจะมีการดำเนินมาตรการและกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมร่วมกันตามแผนงานของอาเซียนในการต่อต้านการก่อการร้าย

ประเทศไทยและรัฐสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ได้ให้ความสำคัญและตอบสนองต่อการก่อการร้ายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างแข็งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก่อการร้ายด้วยการวางระเบิดในประเทศอินโดนีเซียและโดยเฉพาะเกาะบาหลีที่มีมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การออกแถลงการณ์โดยรัฐมนตรีต่างประเทศกัมพูชาในฐานะประธาน ARF เกี่ยวกับการโจมตีด้วยการวางระเบิดเพื่อก่อการร้ายที่บาหลี ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2002[60], แถลงการณ์โดย ฯพณฯ สมสะหวาด เล่งสะหวัด รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในฐานะประธานของที่ประชุมคณะกรรมการประจำอาเซียน (ASC) ครั้งที่ 38 เกี่ยวกับการวาง

---

[55] ASEAN Secretariat, "2001 ASEAN Declaration on Joint Action to Counter Terrorism," Bandar Seri Begawan, 5 November 2001, Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/5620.htm

[56] Rodolfo C. Severino, **Southeast Asia in Search of an ASEAN Community: Insights from the Former ASEAN Secretary-General** (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2006), p. 198.

[57] ASEAN Secretariat, "Agreement on Information Exchange and Establishment of Communication Procedures," Putrajaya, Malaysia, 7 May 2002, Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/17346.pdf

[58] ASEAN Secretariat, "ARF Statement on Measures Against Terrorist Financing," Bandar Seri Begawan, 30 July 2002, Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/12001.htm

[59] ASEAN Secretariat, "Declaration on Terrorism by the 8th ASEAN Summit," Phnom Penh, 3 November 2002, Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/13154.htm

[60] ASEAN Secretariat, "Statement by the Chairman of the ASEAN Regional Forum (ARF) on the Tragic Terrorist Bombing Attacks in Bali**,"** Phnom Penh, 16 October 2002, Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/12968.htm

ระเบิดเพื่อก่อการร้ายในกรุงจาการ์ตา เมื่อวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 2004[61], การออกแถลงการณ์ประณามอย่างรุนแรงต่อการโจมตีด้วยการก่อการร้ายที่บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย โดย Syed Hamid Albar รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียในฐานะประธานที่ประชุมคณะกรรมการประจำอาเซียนครั้งที่ 39 ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2005[62] และในการเป็นประธานและเจ้าภาพอาเซียนของประเทศไทย ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศได้ออกแถลงการณ์เกี่ยวกับการวางระเบิดในอินโดนีเซีย ระหว่างการประชุมที่เกาะภูเก็ต เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม ค.ศ. 2009[63] การออกแถลงการณ์ประณามการก่อการร้ายเหล่านี้นับเป็นการแสดงถึงการให้ความสำคัญและความมุ่งมั่นที่จะร่วมมือกันในการต่อต้านการก่อการร้ายในฐานะภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัฐสมาชิกอาเซียน

นอกจากนั้น อาเซียนได้มีความร่วมมือกับหุ้นส่วนคู่เจรจาทั้งหมดของอาเซียนในการต่อต้านการก่อการร้ายในลักษณะของ "ปฏิญญาร่วมว่าด้วยความร่วมมือเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายสากล" (Joint Declaration for Cooperation to Combat International Terrorism) เพื่อประณามและต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศ โดยเรียงตามลำดับจากสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 2002, สหภาพยุโรป อินเดีย ในปี ค.ศ. 2003, ออสเตรเลีย รัสเซีย ญี่ปุ่น ในปี ค.ศ. 2004, เกาหลีใต้ ปากีสถาน นิวซีแลนด์ ในปี ค.ศ. 2005, แคนาดา ในปี ค.ศ. 2006 ปฏิญญาที่อาเซียนประกาศร่วมกับหุ้นส่วนคู่เจรจาเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวางมาตรการในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย (law-enforcement agencies) เพิ่มการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวกรองระหว่างกัน และการช่วยเหลือกันในการเพิ่มพูนสมรรถนะของบุคลากรและของสถาบันโดยมุ่งเน้นบรรดาปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกับการขนส่ง ชายแดน และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนในกรณีของจีนนั้นได้มีการออกแถลงการณ์ร่วมในปี ค.ศ. 2002 โดยถือว่าการต่อต้านการก่อการร้ายอยู่ในบริบทของความร่วมมือในการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติร่วมกัน[64]

ต่อมาในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ที่เซบู ฟิลิปปินส์ ในปี ค.ศ. 2007 รัฐสมาชิกได้ออกอนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้าย (ASEAN Convention on Counter Terrorism: ACCT)[65] ซึ่งถือเป็นแนวทางของอาเซียนในการต่อสู้กับการก่อการร้ายที่เน้นหลักการ

---

[61] ASEAN Secretariat, "Statement by H.E. Somsavat Lengsavad, Deputy Prime Minister and Minister of Foreign Affairs of the Lao's People Democratic Republic, Chairman of the 38th ASEAN Standing Committee in connection to the terrorist bombing in Jakarta on 9th September 2004," Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/16412.htm

[62] ASEAN Secretariat, "ASEAN Strongly Condemns Terrorist Attacks in Bali, Indonesia" Statement by the 39th Chair of the ASC, Kuala Lumpur, 2 October 2005, Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/22931.htm

[63] ASEAN Secretariat, "ASEAN Foreign Ministers' Statement on the Bombings in Indonesia," Phuket, Thailand, 18 July 2009, Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/PR-42AMM-FM-Statement-Bombing-in-Indonesia.pdf

[64] Rodolfo C. Severino, **op. cit.**, p. 200. และปรับปรุงข้อมูลจากเว็บไซต์ทางการของสำนักเลขาธิการอาเซียน, http://www.aseansec.org

[65] ASEAN Secretariat, "ASEAN Convention on Counter Terrorism," Cebu, Philippines, 13 January 2007, Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/19250.htm

สำคัญ 2 ประการ คือ โครงการฟื้นฟูสภาพและบูรณาการกลับเข้าสู่สังคม (rehabilitative and social reintegration programmes) และแนวคิดการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (fair treatment) ที่แสดงให้เห็นถึงการตระหนักเพิ่มมากขึ้นต่อกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ห้ามการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างไร้มนุษยธรรม (inhuman treatment of inmates)[66] ในเรื่องความผิดภายใต้ขอบเขตของอนุสัญญา ACCT นั้นระบุให้ความผิดในอนุสัญญาและพิธีสารของสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการก่อการร้าย 13 ฉบับ ถือเป็นความผิดที่อยู่ภายใต้ขอบเขตอนุสัญญานี้ด้วย ทั้งนี้เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2008 ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันเป็นประเทศที่ 2 ต่อจากสิงคโปร์ อันเป็นการแสดงความมุ่งมั่นของไทยในฐานะสมาชิกร่วมก่อตั้งอาเซียนในการผลักดันให้เกิดแนวทางของอาเซียนเองในการต่อต้านการก่อการร้าย แม้ว่าในปัจจุบันอนุสัญญาดังกล่าวจะยังไม่มีผลบังคับใช้ก็ตาม แต่ก็ได้เพิ่มความพยายามในการต่อต้านการก่อการร้ายโดยกระตุ้นให้มีการเร่งให้สัตยาบันอนุสัญญา ACCT และให้มีการนำ ACCT ไปใช้ปฏิบัติอย่างเต็มที่ ซึ่งนับเป็นแนวทางปฏิบัติประการหนึ่งที่ระบุอยู่ในแผนงานประชาคมการเมือง-ความมั่นคงอาเซียน[67]

กล่าวโดยรวม อาเซียนนับเป็นหนึ่งในเวทีองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคที่สำคัญของประเทศไทยในการร่วมประสานงานและทำงานร่วมกับสมาชิกอื่นๆ และกับประเทศคู่เจรจาเพื่อกำหนดมาตรการและจุดยืนร่วมกันในการต่อต้านการก่อการร้าย อนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้าย (ACCT) นี้ถือเป็นความก้าวหน้าครั้งสำคัญในความพยายามผลักดันให้เกิดแนวทางในระดับภูมิภาคในการจัดการกับการก่อการร้ายในฐานะที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นกลุ่มประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนา

---

[66] Kavi Chongkittavorn, "Asean's Accord on Counter-Terrorism a Major Step Forward," **The Nation**, 19 February 2007, Retrieved 15 March 2010, from http://www.nationmultimedia.com/2007/02/19/opinion/opinion_30027193.php

[67] ASEAN Secretariat, **ASEAN Political-Security Community Blueprint** (Jakarta: Author, 2009), pp. 12-13.

ตารางที่ 8.1 อนุสัญญาของสหประชาชาติในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย

อนุสัญญา/พิธีสารของสหประชาชาติ ในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย	องค์การระหว่างประเทศที่รับผิดชอบตราสารกฎหมาย	วันลงนามอนุสัญญา	วันที่มีผลบังคับใช้	การเข้าร่วมภาคีของประเทศไทย	
				วันที่	วิธีการ
อนุสัญญาว่าด้วยการกระทำความผิดและการกระทำบางประการอื่นๆ บนอากาศยานที่กำลังปฏิบัติการ	ICAO	14 ก.ย. 1963	4 ธ.ค. 1969	6 มี.ค. 1972	ภาคยานุวัติ
อนุสัญญาว่าด้วยการปราบปรามการยึดอากาศยานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย	ICAO	16 ธ.ค. 1970	14 ต.ค. 1971	16 ธ.ค. 1970 16 พ.ค. 1978	ลงนาม ให้สัตยาบัน
อนุสัญญาว่าด้วยการปราบปรามการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายต่อความปลอดภัยของการบินพลเรือน	ICAO	23 ก.ย. 1971	26 ม.ค. 1973	16 พ.ค. 1978	ภาคยานุวัติ
- พิธีสารว่าด้วยการปราบปรามการกระทำรุนแรงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ณ ท่าอากาศยาน ซึ่งให้บริการเกี่ยวกับการบินพลเรือนระหว่างประเทศ ประกอบอนุสัญญาว่าด้วยการปราบปรามการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายต่อความปลอดภัยของการบินพลเรือน	ICAO	24 ก.พ. 1988	6 ส.ค. 1989	14 พ.ค. 1996	ภาคยานุวัติ
อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและการลงโทษต่ออาชญากรรมที่กระทำต่อบุคคลผู้ได้รับความคุ้มกัน และตัวแทนทางการทูตระหว่างประเทศ	UN	14 ธ.ค. 1973	20 ก.พ. 1977	23 ก.พ. 2007	ภาคยานุวัติ
อนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านการจับตัวประกัน	UN	17 ธ.ค. 1979	3 มิ.ย. 1983	2 ต.ค. 2007	ภาคยานุวัติ
อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองทางกายภาพต่อวัตถุนิวเคลียร์	IAEA	3 มี.ค. 1980	8 ก.พ. 1987	-	-
อนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปราบปรามการก่อการร้ายด้วยวัตถุนิวเคลียร์	UN	13 เม.ย. 2005	7 ก.ค. 2007	14 ก.ย. 2005	ลงนาม (แต่ยังไม่ให้สัตยาบัน)

ตารางที่ 8.1 (ต่อ)

อนุสัญญา/พิธีสารของสหประชาชาติ ในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย	องค์การระหว่างประเทศที่รับผิดชอบตราสารกฎหมาย	วันลงนามอนุสัญญา	วันที่มีผลบังคับใช้	การเข้าร่วมภาคีของประเทศไทย	
				วันที่	วิธีการ
อนุสัญญาว่าด้วยการปราบปรามการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายต่อความปลอดภัยของการเดินเรือสมุทร	IMO	10 มี.ค. 1988	1 มี.ค. 1992	-	-
- พิธีสารเพื่อปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายต่อความปลอดภัยของชานชาลาสถานีที่ตั้งอยู่บนไหล่ทวีป	IMO	10 มี.ค. 1988	1 มี.ค. 1992	-	-
อนุสัญญาว่าด้วยการทำเครื่องหมายวัตถุระเบิดพลาสติกเพื่อการตรวจสอบ	ICAO	1 มี.ค. 1991	21 มิ.ย. 1988	25 ม.ค. 2006	ภาคยานุวัติ
อนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปราบปรามการใช้ระเบิดในการก่อการร้าย	UN	15 ธ.ค. 1997	23 พ.ค. 2001	12 มิ.ย. 2007	ภาคยานุวัติ
อนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติเพื่อการปราบปรามการให้เงินสนับสนุนแก่การก่อการร้าย	UN	15 ธ.ค. 1999	10 เม.ย. 2002	18 ธ.ค. 2001 29 ก.พ. 2004	ลงนาม ให้สัตยาบัน

ที่มา: ตารางประมวลและจัดทำโดยโครงการวิจัยฯ ข้อมูลจาก **Text and Status of the United Nations Conventions on Terrorism**, as of 10 August 2009, from http://treaties.un.org/Pages/DB.aspx?path=DB/studies/page2_en.xml&menu=MTDSG

หมายเหตุ: ผู้สนใจรายละเอียดของอนุสัญญาและพิธีสารแต่ละฉบับ ดูเพิ่มเติมได้จาก ประธาน วัฒนวาณิชย์ และคณะ, **โครงการ "กระบวนการยุติธรรมในการควบคุมการก่อการร้าย: การศึกษาด้านการสอบสวน การฟ้องและการพิจารณาพิพากษาคดีผู้ก่อการร้าย"**, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549), บทที่ 2 (น. 36-59).

3. อาชญากรรมข้ามชาติในฐานะปัญหาความมั่นคงของมนุษย์และภัยคุกคามความมั่นคงแห่งรัฐ: ความร่วมมือระหว่างรัฐและความร่วมมือในองค์การระหว่างประเทศ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาเวทีโลกทางสังคม

กระแสโลกาภิวัตน์นับว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้อาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งมีการจัดตั้งในลักษณะองค์กรหรือที่เรียกกันว่า "องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ" (Transnational Organized Crime: TOC) สามารถทำให้โครงสร้างรัฐที่ถูกแทรกซึมนั้น หมดสมรรถภาพในการดำเนินการและกลายเป็นที่พักพิงหลบภัย หรือ 'safe haven' สำหรับการดำเนินปฏิบัติการ นักวิชาการบางคนมีความเห็นว่าอาชญากรรมข้ามชาติได้แบ่งโลกออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ระหว่างรัฐที่รักษากฎหมายและระเบียบ (law-abiding state) กับ "รัฐอาชญากรรม" (criminal state) ซึ่งถูกครอบงำโดยผลประโยชน์ของอาชญากรและเจ้าหน้าที่ที่เป็นอาชญากรเสียเอง[68] ดังนั้น เกือบทุกประเทศในโลกจึงได้พยายามพัฒนาเครื่องมือในการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่เป็นรูปธรรมร่วมกัน คือ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (UNCTOC 2000) และพิธีสารแนบท้าย 3 ฉบับ ซึ่งช่วยสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการติดตามการดำเนินกิจกรรมผิดกฎหมายของกลุ่มองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ สร้างมาตรฐานขั้นต่ำในการพัฒนาและปรับกฎหมายภายในประเทศให้เกิดความสอดคล้องกัน ตลอดจนให้คำจำกัดความและกำหนดลักษณะความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

ในกรณีของไทยซึ่งเป็นประเทศเปิดนั้น ต้องเผชิญกับอาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบต่างๆ ทั้งในฐานะประเทศต้นทาง ทางผ่าน และปลายทาง เช่น ปัญหายาเสพติด รวมถึงปัญหาอื่นๆ ที่ไทยต้องเผชิญ ได้แก่ การค้าแรงงานข้ามชาติ บ่อนการพนันรอบชายแดนไทย การค้าเงินนอกระบบ ฯลฯ โดยล้วนสร้างความเสียหายต่อประเทศไทยในทางเศรษฐกิจรวมกันหลายแสนล้านบาท สำหรับการจัดการกับอาชญากรรมข้ามชาติในฐานะปัญหาเร่งด่วนนั้น ประเทศไทยเข้าร่วมลงนามในอนุสัญญา UNCTOC 2000 และพิธีสารต่อท้ายอีก 2 ฉบับ และกำลังอยู่ในขั้นตอนของการร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ.... เพื่อให้การดำเนินการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศสอดคล้องกับข้อกำหนดในอนุสัญญาฯ โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวจะเป็นกฎหมายฉบับแรกที่สามารถนำไปบังคับใช้ในการจัดการปัญหาองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติได้โดยตรงและเป็นระบบ

---

[68] Phil Williams, "Transnational Crime and Corruption," in Brian White, Richard Little and Michael Smith (eds.), **Issues in World Politics**, 3rd ed. (New York: Palgrave Macmillan, 2005), pp. 235, 238.

กรณีของไทย ดูเพิ่มเติมได้จาก ธนา ยศตระกูล, **อาชญากรรมข้ามแดน**, บรรณาธิการโดย สุรชาติ บำรุงสุข, จุลสารความมั่นคงศึกษา, ฉบับที่ 48 (ตุลาคม 2551). และความเกี่ยวพันระหว่างองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติกับการก่อความไม่สงบในกรณีของไทย ดู สุรชาติ บำรุงสุข, **ทุนกับความรุนแรง: กรณีศึกษาภาคใต้ไทย**, จุลสารความมั่นคงศึกษา, ฉบับที่ 63 (กันยายน 2552).

ด้วยลักษณะของอาชญากรรมข้ามชาติที่มีความสลับซับซ้อนและไม่ได้จำกัดตัวอยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่ง ประเทศไทยได้ร่วมกับประเทศอาเซียนในการพัฒนาความร่วมมือในเรื่องดังกล่าวจนในปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนของแผนการดำเนินงานและแผนปฏิบัติการทั้งในกรอบของอาเซียนเองและในกรอบของ ARF ซึ่งครอบคลุมคู่เจรจาต่างๆ ของอาเซียน ทั้งนี้ ความร่วมมือที่มีแนวทางในการปฏิบัติร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมเช่นนี้จะมีส่วนทำให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการปัญหาอาชญากรรรมข้ามชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในพื้นที่ที่กว้างออกไป คือ ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก

3.1 อาชญากรรมข้ามชาติในฐานะประเด็นปัญหาของทั้งโลก: บทบาทของประเทศไทยบนเวทีโลกเพื่อแก้ปัญหาเวทีโลกทางสังคมในประเทศ

โลกาภิวัตน์นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดโอกาสใหม่ๆ แก่อาชญากรรมข้ามชาติ ในช่วงทศวรรษ 1980-1990 ตลาดที่เชื่อมโยงถึงกันและขยายใหญ่ขึ้นทำให้องค์กรอาชญากรรมฯ ต่างๆ อาศัยสภาพการที่ตลาดขนาดใหญ่เหล่านั้นมีผลิตภัณฑ์อันหลากหลายและมีลักษณะแตกต่างในแง่ของการเก็บภาษีซึ่งเป็นไปตามกฎหมายแต่ละที่ หรือการบริหารจัดการให้เป็นไปตามกฎระเบียบซึ่งผิดแผกแตกต่างกัน และแม้กระทั่งในกรณีการหวงห้ามเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ดังกล่าวในแต่ละที่ ซึ่งก่อให้เกิดช่องว่างสำหรับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติต่างๆ เข้ามาฉกฉวยผลประโยชน์ นอกจากนี้โลกาภิวัตน์และโดยเฉพาะการดำเนินกิจกรรมทางด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ยังทำให้องค์กรอาชญากรรมฯ สามารถดำเนินธุรกรรมแบบผิดกฎหมาย ตลอดจนขนส่งสินค้าและเคลื่อนย้ายทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำอาชญากรรมฯ อย่างรวดเร็วและมีลักษณะนิรนามไปทั่วโลก[69]

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นจากโลกาภิวัตน์ ทำให้การก่ออาชญากรรมข้ามชาติดำเนินการได้อย่างกว้างขวางและสะดวกยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยให้กลุ่มอาชญากรสามารถร่วมมือเป็นพันธมิตรกัน ทุกวันนี้อาชญากรรมข้ามชาติเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ที่เชื่อมโยงกัน เช่น การค้ายาเสพติด, การฉ้อโกงธนาคารและบัตรเครดิต, การค้ามนุษย์และการค้าอาวุธ, การปลอมเงินตราและสินค้า, การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา, การลักลอบขนทรัพยากรธรรมชาติหายาก เป็นต้น[70]

ในโลกยุคไร้พรมแดนที่มีการเปิดกว้างทางด้านเศรษฐกิจและมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเช่นนี้ ทำให้ประเทศต่างๆ ในปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหาอาชญากรรมดังกล่าวข้างต้นที่อาศัยโอกาสของความก้าวหน้าของโลกในยุคปัจจุบันพัฒนารูปแบบเพื่อร่วมมือกันและดำเนินกิจกรรมอาชญากรรมที่มีความรุนแรง สลับซับซ้อน และยากต่อการป้องกันและปราบปรามมากยิ่งขึ้น เนื่องจากไม่เพียงเป็นการกระทำความผิดข้ามเขตแดนของประเทศเท่านั้น แต่

---

[69] Phil Williams, **op. cit.**, p. 239.

[70] Richard W. Mansbach and Kirsten L. Rafferty, **Introduction to Global Politics** (New York: Routledge, 2008), p. 615.

เป็นอาชญากรรมที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (organized crime) ลักษณะเช่นนี้เรียกกันโดยทั่วไปว่า "องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ" (TOC)[71]

กล่าวแต่เฉพาะคำว่า "อาชญากรรมข้ามชาติ" ได้รับการบัญญัติขึ้นโดย United Nations Crime and Criminal Justice Branch ในปี ค.ศ. 1974 เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาของที่ประชุม United Nations Crime Conference โดยเป็นการให้ความหมายในเชิงอาชญาวิทยา สหประชาชาติได้นิยามคำดังกล่าวว่าหมายถึง "การกระทำความผิด (ตั้งแต่เริ่มต้น) การป้องกัน และ/หรือ ผลกระทบทางตรงหรือทางอ้อม โดยมีความเกี่ยวข้องกับประเทศมากกว่าหนึ่งประเทศ" สำหรับอีกคำนิยามที่มีการเสนอในการประชุมเชิงปฏิบัติการ คือ "การกระทำซึ่งเป็นความผิดในประเทศหนึ่ง ที่ครอบคลุมถึงกิจกรรมและผู้กระทำในอีกประเทศหนึ่ง ทั้งนี้ จะต้องมีการทำธุรกรรมระหว่างบุคคลมากกว่าหนึ่งครั้ง"[72]

กิจกรรมอาชญากรรมข้ามชาตินับว่ามีหลากหลายรูปแบบ เอกสารประกอบการประชุมระดับรัฐมนตรีว่าด้วยอาชญากรรมข้ามชาติ (World Ministerial Conference on Organized Transnational Crime) ของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (Economic and Social Council: ECOSOC) ณ เมืองเนเปิลส์ ประเทศอิตาลี ระหว่างวันที่ 21-23 พฤศจิกายน ค.ศ. 1994 ได้จำแนกไว้ 10 ประเภท ดังนี้

> (1) การลักลอบค้ายาเสพติด (2) การลักลอบนำผู้อพยพเข้าเมือง (3) การลักลอบค้าอาวุธ (4) การลักลอบค้าอุปกรณ์นิวเคลียร์ (5) องค์กรอาชญากรรมและการก่อการร้ายข้ามชาติ (6) การลักลอบค้าหญิงและเด็ก (7) การลักลอบค้าชิ้นส่วนของร่างกาย (8) การโจรกรรมและลักลอบค้ายานพาหนะ (9) การฟอกเงิน และ (10) กิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ การโจรกรรมศิลปวัตถุ, การให้สินบนเจ้าหน้าที่ตำรวจและข้าราชการอื่นๆ, อาชญากรรมคอมพิวเตอร์, อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม, อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และการแทรกซึมเข้าครอบงำธุรกิจถูกกฎหมาย เป็นต้น[73]

อนึ่ง ลักษณะของอาชญากรรมข้ามชาติ อาทิ การแทรกซึมของอาชญากรที่มีกิจกรรมข้ามพรมแดนหรือเพื่อหลีกเลี่ยงการบังคับใช้กฎหมายและหาที่ปลอดภัย, การค้าสินค้าผิดกฎหมาย (เช่น ยาเสพติด) หรือสินค้าที่ถูกกฎหมายแต่ขโมยหรือลักลอบนำออกนอกประเทศ (เช่น รถยนต์) หรือนำออกนอกประเทศโดยละเมิดข้อจำกัดการส่งออก (เช่น ศิลปวัตถุ และโบราณวัตถุ) หรือนำเข้าจากประเทศอื่นโดยละเมิดข้อจำกัดการนำเข้าหรือการห้ามสินค้าระหว่างประเทศ (international

---

[71] ประธาน วัฒนวาณิชย์ และ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, **การใช้ถ้อยคำในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรและพิธีสารแนบท้าย**, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการวิจัย "การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2)" ดำเนินโครงการโดย สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), น. 6.

[72] **เพิ่งอ้าง**, น. 24.

[73] **เพิ่งอ้าง**, น. 6-7.

embargoes) (เช่น การนำเข้าอาวุธในยูโกสลาเวีย), การเข้าประเทศของคนต่างด้าวผิดกฎหมาย (ไม่ว่าจะโดยการลักลอบหรือการใช้เอกสารปลอม) ซึ่งละเมิดการจำกัดการเข้าเมือง หรือการค้าผู้หญิงและเด็กข้ามแดนในธุรกิจการค้าทางเพศระดับโลก, การฟอกเงินของธุรกิจอาชญากรรมด้วยการนำทรัพย์สินที่ได้จากกิจกรรมผิดกฎหมายไปไว้ในศูนย์กลางการเงินหรือธนาคารนอกประเทศเพื่อหลบเลี่ยงการยึดและริบทรัพย์, และการถ่ายทอดด้วยสัญญาณดิจิตอลซึ่งสามารถอยู่ในรูปแบบของสื่อลามกเกี่ยวกับเด็ก รหัสคอมพิวเตอร์ที่เป็นอันตราย ซึ่งออกแบบมาเพื่อโจมตีหรือทำลายระบบคอมพิวเตอร์และระบบข้อมูล หรือโจรกรรมธนาคารผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเคลื่อนย้ายเงินออกจากบัญชีอย่างผิดกฎหมาย[74]

ในปัจจุบัน กิจกรรมทางเศรษฐกิจข้ามชาติแบบผิดกฎหมายที่ใหญ่ที่สุดในโลก คือ การค้ายาเสพติด ซึ่งสหประชาชาติประมาณการว่ามีมูลค่า 4 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐหรือคิดเป็นร้อยละ 8 ของการค้าโลกในปี ค.ศ. 1995 โดยในปัจจุบันน่าจะมี "ลูกค้า" ทั่วโลกอยู่ประมาณ 200 ล้านคน[75] การค้ายาเสพติดระดับโลกควบคุมได้ยากเพราะการปราบปรามแหล่งผลิตแห่งหนึ่ง ย่อมนำไปสู่การสร้างแหล่งผลิตอีกแห่งหนึ่ง เนื่องจากปัจจัยสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ผลตอบแทนที่มีโอกาสได้รับสูงมากคุ้มค่าแก่การเสี่ยง, สามารถทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศาล และนักการเมืองในประเทศกำลังพัฒนาทุจริตในตำแหน่งหน้าที่ได้ง่าย, เกษตรกรในบางประเทศปลูกฝิ่นและโคเคนเพราะทำกำไรได้มากกว่าพืชผลที่มี, และกลุ่มผูกขาดธุรกิจในการค้ายารวมตัวเข้ากับชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้การค้ายาเสพติดยังมีด้านที่อันตรายที่สุด คือ การเชื่อมโยงกับการก่อการร้าย โดยผู้ก่อการร้ายผันตัวเองมาสู่อาชญากรรมประเภทนี้เพื่อหาเงินทุนให้ปฏิบัติการของตัวเอง เช่น กลุ่มตอลิบันในอัฟกานิสถานมีรายได้ 40 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปีจากการค้าเฮโรอีน โดยนำรายได้ดังกล่าวมาเป็นเงินทุนในการฝึกผู้ก่อการร้ายอัลกออิดะห์[76]

สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (GA) จึงได้จัดประชุมสมัยพิเศษว่าด้วย "World Drug Problem" ที่นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1998 โดยตระหนักว่าความร่วมมือระหว่างประเทศทางด้านการศาล เช่น การส่งตัวผู้หลบหนี, ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายระหว่างกัน เป็นต้น เป็นสิ่งสำคัญสำหรับความสำเร็จในการต่อสู้กับยาเสพติดผิดกฎหมาย ทั้งนี้ หากปราศจากซึ่งความร่วมมือระหว่างรัฐเสียแล้ว ข้อกำหนดเพียงบางประการในสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการต่อต้านการค้ายาเสพติด อาทิ ข้อกำหนดในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท (United Nations Convention

---

[74] Phil Williams, **op. cit.**, p. 244.

[75] United Nations Development Programme, **Human Development Report 1999** (Oxford: Oxford University Press, 1999), p. 41.

[76] Richard W. Mansbach and Kirsten L. Rafferty, **op. cit.**, pp. 615-617.

against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances) ปี ค.ศ. 1998 จะสามารถนำไปปฏิบัติได้[77]

นอกจากนั้น เป็นที่ตระหนักกันว่าจำเป็นต้องมีความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้นเพื่อเพิ่มโอกาสทางการค้าแก่ประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นแหล่งผลิตยาเสพติด เพื่อให้เกิดทางเลือกสำหรับเศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ ทั้งนี้โดยอาจจะผ่านโครงการการให้เงินสนับสนุนการปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนการปลูกพืชที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตยาเสพติด เป็นต้น[78]

องค์ประกอบสำคัญของกิจกรรมอาชญากรรมข้ามชาตินอกจากการค้ายาเสพติดแล้วยังมีกิจกรรมการฟอกเงิน ซึ่งใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าในการโอนเงินระหว่างประเทศ ตลอดจนการเข้ารหัสอีเมล์โทรศัพท์มือถือและโทรศัพท์ผ่านดาวเทียม กิจกรรมการฟอกเงินมีมูลค่า 3-5 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี ซึ่งอำนวยให้อาชญากรและผู้ก่อการร้ายซ่อนหลักฐานกำไรที่ได้มาอย่างผิดกฎหมาย โดยอาศัยขั้นตอนต่างๆ ของ "วงจรการฟอกเงิน" (laundry cycle) อันได้แก่ การที่อาชญากรแยกตัวเองออกจากเงินทุนที่ได้มาอย่างผิดกฎหมาย โดยอาศัยธุรกิจบังหน้าในลักษณะต่างๆ เช่น ภัตตาคาร กิจการโรงแรม และบ่อนการพนัน เพื่อแปรรูปเงินทุนดังกล่าวไปในรูปแบบต่างๆ จากนั้นจึงดำเนินการโอนเงินไปยังประเทศอื่น เพื่ออำพรางการเคลื่อนไหวของเงินจากเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยเลือกประเทศที่มั่นใจว่ามีกฎหมายปกป้องความลับของลูกค้าธนาคารที่เข้มแข็ง หรือประเทศที่ไม่มีการบังคับใช้กฎหมายฟอกเงิน แหล่งที่นิยมกันสำหรับกิจกรรมนี้ ได้แก่ บาฮามาส และหมู่เกาะเคย์แมน เป็นต้น จากนั้นขั้นตอนถัดไปของวงจร คือ เมื่ออาชญากรรู้สึกว่าได้รักษาระยะห่างจากเงินผิดกฎหมายดังกล่าวพอสมควรแล้วก็จะดำเนินการย้ายเงินทุนเหล่านั้นมาอยู่ในที่ที่สามารถเข้าถึงได้โดยสะดวกก่อนที่จะนำกลับมาลงทุนในธุรกิจที่ถูกกฎหมายต่อไป[79]

การขจัดการฟอกเงินที่มีลักษณะเป็น "วงจร" และมีความซับซ้อนเช่นนี้ จะสามารถช่วยป้องกันไม่ให้ผู้ก่อการร้ายสามารถซื้ออาวุธ อีกทั้งยังช่วยลดรายได้ของอาชญากรรมข้ามชาติโดยทั่วไป โดยมีความพยายามสร้างความร่วมมือในการต่อสู้กับปัญหาดังกล่าวทั้งจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น United Nations Office of Drug Control and Crime Prevention ที่มีโครงการส่งเสริมกฎหมายระดับชาติในการขจัดการฟอกเงิน หรือจากประเทศมหาอำนาจ ได้แก่

---

[77] *"Effective international cooperation on judicial matters, such as the extradition of fugitives, mutual legal assistance, transfer of proceedings and controlled delivery, is essential for success in the global fight against illicit drugs. Without inter-state cooperation in these areas, few of the international treaty provisions against illicit drug trafficking such as those contained in the 1998 United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, can be implemented"* อ้างจาก "Judicial Cooperation to Promote Drug Control," Fact Sheet No. 1, United Nations General Assembly Special Session on the World Drug Problem, New York, United States of America, 8-10 June 1998, Retrieved 18 March 2010, from http://www.un.org/ga/20special/presskit/themes/ judcoo-1.htm

[78] Richard W. Mansbach and Kirsten L. Rafferty, **op. cit.**, pp. 617-618.

[79] "วงจรการฟอกเงิน" (laundry cycle) นี้ เก็บความจาก Richard W. Mansbach and Kirsten L. Rafferty, **ibid.**, p. 619.

สหรัฐอเมริกาที่มีการจัดตั้ง International Law Enforcement Training Academy ในที่ต่างๆ ของโลก เช่น สหรัฐฯ บอตสวานา ฮังการี และประเทศไทย โดยในปี ค.ศ. 2001 มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายจำนวน 1,500 คน จาก 55 ประเทศ[80]

งานวิจัยเรื่อง "การใช้ถ้อยคำในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรและพิธีสารแนบท้าย" โดย ประธาน วัฒนวาณิชย์ และ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์ ได้สรุปว่า ความเสียหายร้ายแรงจากการก่ออาชญากรรมข้ามชาติซึ่งกระทบกระเทือนต่ออธิปไตย สังคม ปัจเจกบุคคล ความมั่นคงแห่งชาติ การเมืองและสถาบันการเมือง ระบบเศรษฐกิจของชาติ สถาบันทางการเงิน การดำเนินงานของภาครัฐและภาคเอกชน การพัฒนาประเทศ ระบอบการปกครองและจรรยาบรรณของโลก ผลักดันให้เกือบทุกประเทศในโลกเกิดความตระหนักและพยายามพัฒนาเครื่องมือในการต่อต้านการก่ออาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรมฯ เพื่อสร้างมาตรการป้องกันและปราบปรามร่วมกันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยประเทศต่างๆ กว่า 140 ประเทศได้ร่วมกันลงนามในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention against Transnational Organized Crime: UNCTOC 2000) ซึ่งมีพิธีสารแนบท้ายอนุสัญญาอีก 3 ฉบับ ได้แก่ พิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะการค้าหญิงและเด็ก (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children), พิธีสารต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ (Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air) และพิธีสารเพื่อต่อต้านการผลิตและลักลอบค้าอาวุธชิ้นส่วนและอุปกรณ์ และเครื่องกระสุนโดยผิดกฎหมาย (Protocol against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their Parts and Components and Ammunition)[81]

ทั้งนี้ UNCTOC สนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการติดตามการดำเนินกิจกรรมผิดกฎหมายของกลุ่มองค์กรอาชญากรรม (organized crime groups) ที่ต้องสงสัยว่ามีส่วนเกี่ยวข้องในอาชญากรรมร้ายแรง (serious crime) และมีองค์ประกอบข้ามชาติ (transnational element) โดยสร้างมาตรฐานขั้นต่ำในการพัฒนากฎหมาย หรือแก้ไขกฎหมายภายในรัฐภาคีให้มีความสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันให้มากที่สุด ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกันในการดำเนินคดีกับองค์กรอาชญากรรม

---

[80] **Ibid.**, p. 619.

[81] ประธาน วัฒนวาณิชย์ และ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, **อ้างแล้ว**, น. 8-9.

ทั้งนี้ อนุสัญญา UNCTOC มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 2003 พิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะการค้าหญิงและเด็ก มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 2003 พิธีสารต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 28 มกราคม ค.ศ. 2004 ส่วนพิธีสารเพื่อต่อต้านการผลิตและลักลอบค้าอาวุธชิ้นส่วนและอุปกรณ์ และเครื่องกระสุนโดยผิดกฎหมาย มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ. 2005

ข้ามชาติให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่จะสามารถกระทำได้และกระทบกระเทือนต่ออำนาจอธิปไตยของรัฐให้น้อยที่สุด[82]

งานวิจัยเดียวกันนี้ ได้ให้ความเห็นต่อว่า การที่แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม (concept of organized crime) มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะขององค์กรอาชญากรรมทำให้เกิดข้อถกเถียงในการพิจารณากำหนดนโยบายทางอาญาของประเทศต่างๆ UNCTOC จึงได้ให้คำจำกัดความองค์กรอาชญากรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันว่าหมายถึง "กลุ่มที่มีการจัดโครงสร้างของบุคคลสามคนหรือมากกว่า ที่ดำรงอยู่เป็นระยะเวลาหนึ่งและที่มีการประสานการดำเนินงานระหว่างกัน โดยมีเป้าหมายในการกระทำอาชญากรรมร้ายแรงหนึ่งอย่างหรือมากกว่า หรือในการกระทำความผิดตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงินหรือผลประโยชน์ทางวัตถุอย่างอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม"[83]

นอกจากนั้น UNCTOC ให้ความหมายเพิ่มเติมของคำที่ใช้ในคำจำกัดความข้างต้น โดยคำว่า "อาชญากรรมร้ายแรง" (serious crime) หมายถึง "การกระทำที่เป็นความผิด ซึ่งสามารถลงโทษโดยการทำให้สูญเสียเสรีภาพขั้นสูงสุดเป็นเวลาอย่างน้อย 4 ปี หรือโดยโทษที่รุนแรงกว่าได้" และคำว่า "กลุ่มที่มีการจัดโครงสร้าง" (structure group) หมายถึง "กลุ่มที่ไม่ได้จัดตั้งขึ้นโดยความบังเอิญเพื่อกระทำความผิดโดยทันใด และไม่จำเป็นต้องมีการกำหนดบทบาทของสมาชิกอย่างเป็นทางการ ไม่จำเป็นต้องมีความต่อเนื่องของการเป็นสมาชิก หรือมีโครงสร้างพัฒนาแล้ว" คำจำกัดความของ "กลุ่มที่มีการจัดโครงสร้าง" นี้ สามารถแยกองค์ประกอบเป็น 3 ส่วน ได้แก่ เป็นกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปที่มีการจัดตั้งขึ้น, เป็นกลุ่มที่มีโครงสร้างในการจัดตั้ง, และมีเป้าหมายในการจัดตั้ง[84]

ความหมายของ "อาชญากรรมข้ามชาติ" ในข้อ 3 ของ UNCTOC ว่าด้วย "ขอบเขตการใช้บังคับ" ได้ให้ความหมายไว้ชัดเจนที่สุด โดยความในส่วนนี้เขียนขึ้นเพื่อกำหนดว่าให้ใช้อนุสัญญานี้ในการป้องกัน การสอบสวน และการฟ้องร้องดำเนินคดีต่ออาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม ในข้อ 2 ย่อยของส่วนนี้ยังระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ลักษณะความผิดต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นอาชญากรรมข้ามชาติ หาก

(ก) ความผิดนั้นกระทำลงในประเทศมากกว่าหนึ่งประเทศ

(ข) ความผิดนั้นกระทำลงในประเทศหนึ่ง แต่ส่วนสำคัญของการตระเตรียมการ การวางแผน การสั่งการ หรือการควบคุม ได้กระทำในอีกประเทศหนึ่ง

---

[82] **เพิ่งอ้าง**, น. 26.

[83] **เพิ่งอ้าง**, น. 26-27.

[84] ดู การอภิปรายเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำนิยามศัพท์ที่สำคัญใน UNCTOC และพิธีสารแนบท้าย ใน ประธาน วัฒนวาณิชย์ และ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, **เพิ่งอ้าง**, บทที่ 3 (น. 23-90).

(ค) ความผิดนั้นกระทำลงในประเทศหนึ่ง แต่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางอาญาในอาณาเขตของประเทศมากกว่าหนึ่งประเทศ หรือ

(ง) ความผิดนั้นกระทำลงในประเทศหนึ่งแต่มีผลกระทบที่สำคัญเกิดขึ้นในอีกประเทศหนึ่ง

นอกเหนือจากการกำหนดคำจำกัดความและความหมายดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น UNCTOC กำหนดมาตรการทั้งในเชิงการสร้างมาตรฐานและในเชิงกฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติของประเทศภาคีสมาชิก ได้แก่ การกำหนดความผิดมูลฐานในการมีส่วนร่วมในกลุ่มองค์กรอาชญากรรม การฟอกทรัพย์สินที่ได้จากอาชญากรรม การทุจริตในตำแหน่งหน้าที่ และการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม, การริบและการยึดทรัพย์สิน, การส่งผู้ร้ายข้ามแดน, การโอนตัวนักโทษ, ความร่วมมือระหว่างประเทศในคดีอาญา, การสืบสวนสอบสวนร่วม, การใช้เทคนิคการสืบสวนสอบสวนพิเศษ (เช่น การจัดส่งภายใต้การควบคุม ปฏิบัติการลับ การเฝ้าติดตามโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์), การโอนการดำเนินคดีอาญา, การจัดทำทะเบียนประวัติอาชญากร, การคุ้มครองพยาน, การให้ความช่วยเหลือและการคุ้มครองผู้เสียหาย, การขยายความร่วมมือกับหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมาย, การเก็บรวบรวมการแลกเปลี่ยนและการวิเคราะห์ข้อสารสนเทศเกี่ยวกับลักษณะขององค์กรอาชญากรรม, และความช่วยเหลือด้านการฝึกอบรมและวิชาการ[85]

3.2 สภาพของปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติสำคัญบางประเภทที่ประเทศไทยต้องเผชิญ

ในกรณีของประเทศไทยนั้น อาชญากรรมข้ามชาติที่สำคัญมีอยู่ประมาณ 7 ประเภท ได้แก่ การลักลอบค้ายาเสพติด, การลักลอบนำผู้อพยพเข้าเมือง, การค้าอาวุธ, อาชญากรรมทางเศรษฐกิจและอาชญากรรมคอมพิวเตอร์, การค้าหญิงและเด็ก, การโจรกรรมรถยนต์และลักลอบค้ายานพาหนะ, และการฟอกเงิน[86] เป็นที่น่าสังเกตว่าการประมวลประเภทของอาชญากรรมข้ามชาตินี้มีความสอดคล้องอยู่พอสมควรกับผลของการทำเวทีวิจัยกับประชาคมชายแดน ซึ่งแสดงถึงการตระหนักรู้ในประเด็นและปัญหาข้ามแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้วย[87]

---

[85] วันชัย รุจนวงศ์ และ สายฝน จันทะพรม, **โครงการ "ปรับปรุงต้นฉบับการวิจัย เรื่อง องค์กรอาชญากรรม: ผลกระทบต่อสังคมและความมั่นคงและมาตรการป้องกันและปราบปรามที่มีประสิทธิภาพ" ฉบับย่อ**, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549), น. 13-21. โครงการดังกล่าวได้ตีพิมพ์เผยแพร่ออกมาเป็นหนังสือโดย วันชัย รุจนวงศ์ และ สายฝน จันทะพรม, **องค์กรอาชญากรรม: ผลกระทบต่อสังคมและความมั่นคงและมาตรการป้องกันและปราบปรามที่มีประสิทธิภาพ** (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549).

[86] ประธาน วัฒนวาณิชย์ และ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, **อ้างแล้ว**, น. 7.

[87] สำหรับการรับรู้ปัญหาชายแดนจากเวทีวิจัยของ สกว. ดู บทที่ 3 ของรายงานวิจัยนี้

งานศึกษาวิจัยหลักในเรื่องนี้โดย ผาสุก พงษ์ไพจิตร, สังศิต พิริยะรังสรรค์ และ นวลน้อย ตรีรัตน์[88] ได้พบว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจนอกระบบขนาดใหญ่ เช่น การค้ายาเสพติด การค้าอาวุธ เถื่อน การค้าน้ำมันเถื่อน การค้าแรงงานข้ามชาติ การค้าประเวณี และการพนัน รวมกันคิดเป็นประมาณร้อยละ 8-13 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของประเทศไทย ในปี ค.ศ. 1994-1995 นักวิชาการต่างประเทศบางคน[89] ที่ศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบในเชิงเปรียบเทียบได้ประมาณการเศรษฐกิจนอกระบบหรือ "เศรษฐกิจเงา" ("shadow economies") ของภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก โดยระบุในกรณีของประเทศไทยว่าในปี ค.ศ. 2000-2001 เศรษฐกิจนอกระบบของไทยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 51.9 ของ GDP

ส่วนงานวิจัยว่าด้วย "สภาพความรุนแรงของปัญหาองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในประเทศไทย" โดย นวลน้อย ตรีรัตน์ และ ปิยวรรณ สุขศรี ได้อ้างถึงแหล่งที่มาของกลุ่มอาชญากรข้ามชาติที่เข้ามาในประเทศไทยจากข้อมูลของหน่วยข่าวกรอง สำนักงานข่าวกรองแห่งชาติ ในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งระบุไว้ว่าแหล่งที่มาของกลุ่มอาชญากรฯ ที่สำคัญอันดับแรกนั้นมาจากกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน รองลงมา คือ กลุ่มจากประเทศในเอเชีย, กลุ่มจากยุโรป อเมริกาเหนือ/ใต้ และเขตโอเชียเนีย, กลุ่มจากแอฟริกา, และกลุ่มจากตะวันออกกลาง ตามลำดับ[90] สภาพการณ์นี้จึงแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านหรือการขยายความร่วมมือในเรื่องนี้ไปยังกรอบที่กว้างออกไป เช่น ในระดับอาเซียน และเอเชียตะวันออก ฯลฯ

ตัวอย่างกิจกรรมนอกกฎหมายที่สำคัญอันมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในประเทศไทย 4 ประเภท คือ การค้ายาเสพติด, การค้าแรงงานข้ามชาติ, บ่อนการพนัน, และการค้าเงินนอกระบบ ซึ่งในหลายกรณีมีความเกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคอย่างชัดเจน และในบางกรณีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และลักษณะอันเป็นประเทศเปิดของประเทศไทยทำให้กลายเป็นทั้งต้นทาง ทางผ่าน และปลายทางของอาชญากรรมข้ามชาติประเภทต่างๆ

1. การค้ายาเสพติด[91]

แม้ในอดีตยาเสพติดที่เป็นปัญหาสำหรับประเทศไทยมานานจะได้แก่ ฝิ่น เฮโรอีน หรือยาเสพติดประเภทกัญชา กระท่อม ฯลฯ แต่ในปัจจุบันปัญหายาเสพติดที่มีความรุนแรงมากที่สุดใน

---

[88] เช่น ผาสุก พงษ์ไพจิตร, สังศิต พิริยะรังสรรค์ และ นวลน้อย ตรีรัตน์, **หวย ช่อง บ่อน ยาบ้า: เศรษฐกิจนอกกฎหมาย กับนโยบายสาธารณะในประเทศไทย**, บรรณาธิการโดย พิรุณ ฉัตรวนิชกุล (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543).

[89] Christopher Bajada and Friedrich Schneider, "The Shadow Economies of the Asia-Pacific," **Pacific Economic Review**, 10:3 (October 2005), pp. 379-401.

[90] นวลน้อย ตรีรัตน์ และ ปิยวรรณ สุขศรี, **สภาพความรุนแรงของปัญหาองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในประเทศไทย**, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการวิจัย "การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2)" ดำเนินโครงการโดย สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), น. 1.

[91] **เพิ่งอ้าง**, บทที่ 2 การค้ายาเสพติด (ยาบ้า) (น. 7-25).

ประเทศไทยคือ การค้ายาบ้า หรือที่เดิมเรียกว่า "ยาม้า" อันหมายถึง สารแอมเฟตามีน ทั้งนี้เพราะการค้ายาบ้ามีลักษณะเป็นเครือข่ายทางการค้าในระดับต่างๆ นับแต่ระดับประเทศไปจนถึงระดับท้องที่ ซึ่งประมาณการรวมกันประมาณ 1 พันกว่าเครือข่ายในต้นศตวรรษที่ 21 การค้ายาเสพติดนี้เป็นการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติโดยเฉพาะกลุ่มจากประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นผู้ผลิต กับกลุ่มอาชญากรในประเทศที่เป็นผู้จำหน่าย

กลุ่มผู้ผลิตยาบ้าสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ (1) กลุ่มชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มที่อยู่ติดชายแดนไทย-พม่า เช่น กลุ่มว้า ซึ่งเป็นกลุ่มหลักที่ทำการผลิตยาบ้าที่จำหน่ายในประเทศไทย โดยนำเข้าสารตั้งต้นที่สำคัญจากประเทศจีน ลักลอบนำเข้าคาเฟอีนผ่านประเทศไทย ซึ่งรวมถึงแป้งผสมอาหารและอุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการอัดเม็ดจากประเทศไทย โดยตั้งเป็นโรงงานอัดเม็ดกระจายอยู่ทั่วไปในฝั่งพม่า และ (2) กลุ่มธุรกิจเถื่อนบริเวณชายแดนทางด้านไทย-กัมพูชา การผลิตตั้งอยู่ที่เกาะกงทั้ง 2 ฝั่งทางด้านประเทศกัมพูชา กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องเป็นผู้มีอิทธิพลทั้งจากไทยและกัมพูชา โดยมากจะทำธุรกิจเถื่อนประเภทอื่นๆ ด้วย เช่น ค้าสินค้าหนีภาษีประเภทเหล้าและบุหรี่ เป็นต้น หรือการค้าในรูปแบบให้ขโมยรถไปแลกกับยา ทั้งนี้ การนำเข้ายาบ้าใช้พื้นที่และเส้นทางเรียงตามลำดับความรุนแรง ได้แก่ เส้นทางในพื้นที่จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก น่าน พะเยา อุตรดิตถ์, พื้นที่ตามแนวชายแดนลำน้ำโขง, ชายแดนด้านตะวันตกตั้งแต่จังหวัดกาญจนบุรีจนถึงระนอง และชายแดนด้านตะวันออกติดกับกัมพูชา

งานวิจัยเรื่องเดียวกันนี้ได้ให้ข้อมูลสถานภาพการใช้ยาและสารเสพติด ปี ค.ศ. 2001 ซึ่งช่วยให้ประเมินได้ว่ามีผู้เสพยาบ้าเป็นครั้งคราวอยู่ประมาณ 1 ล้านคน และผู้ที่เสพอย่างต่อเนื่องประมาณ 5 แสนคน โดยมีการแพร่ระบาดอย่างหนักในกลุ่มเยาวชน ประมาณการได้ว่ามีการนำเข้ายาบ้ามาในประเทศไทยรวม 3-4 ร้อยล้านเม็ด คิดเป็นมูลค่าการนำเข้าหรือเงินที่ประเทศไทยต้องจ่ายให้กับกลุ่มผู้ผลิตนอกประเทศประมาณ 4,710-6,015 ล้านบาท และเป็นวงเงินที่เป็นผลประโยชน์ของผู้ค้ายาบ้าในประเทศรวมประมาณ 11,460-16,245 ล้านบาท อนึ่งข้อมูลจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติในปี ค.ศ. 2002 ได้ประมาณการจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดทั่วประเทศมีอยู่ประมาณ 25,590 คน

2. การค้าแรงงานข้ามชาติ[92]

การค้าแรงงานข้ามชาติเป็นการดำเนินงานของเครือข่ายค้ามนุษย์ที่ในปัจจุบันมีการจัดการที่ดีและซับซ้อนมากขึ้น มีเส้นทางที่ได้รับการวางแผนอย่างดี เหยื่อของการค้ามนุษย์บ่อยครั้งเป็นเหยื่อที่เต็มใจมากกว่าที่จะเป็นการลักพาตัวหรือถูกบังคับ โดยแต่ละเครือข่ายจะมีเส้นทางการขนแรงงานผิดกฎหมายที่ไม่เหมือนกันและเน้นการค้าแรงงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ในปัจจุบันพบว่า

[92] **เพิ่งอ้าง**, บทที่ 3 การค้าแรงงานข้ามชาติ (น. 26-57).

การค้าแรงงานมีอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่ การค้าแรงงานไร้ฝีมือทั่วๆ ไป และการค้าแรงงานหญิงและเด็กเพื่อธุรกิจบริการทางเพศ

สำหรับการค้าแรงงานไร้ฝีมือทั่วไปๆ งานวิจัยเรื่อง "สภาพความรุนแรงของปัญหาองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในประเทศไทย" ได้ตั้งข้อสังเกตว่า องค์กรอาชญากรรมมักดำเนินการด้วยการลักลอบนำเข้าแรงงานไทยไปทำงานในต่างประเทศ และลักลอบนำคนต่างด้าวเข้ามาทำงานที่เมืองไทย ในด้านการค้าแรงงานไทยไปต่างประเทศ ในภาพรวมประเทศปลายทาง ได้แก่ ญี่ปุ่น ไต้หวัน ฮ่องกง สิงคโปร์ บรูไน เยอรมนี สหรัฐอเมริกา ซาอุดีอาระเบีย เป็นต้น ข้อมูลจากกระทรวงแรงงานแสดงให้เห็นว่า ช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1995-2001 แรงงานไทยเดินทางไปทำงานต่างประเทศมากถึงประมาณ 188,500 คนต่อปี โดยประมาณกันว่าในปี ค.ศ. 1995 จำนวนแรงงานไทยที่ทำงานอยู่ต่างประเทศทั่วโลกมีอยู่ประมาณ 450,000 คน โดยเป็นแรงงานอพยพผิดกฎหมายประมาณร้อยละ 60 หรือประมาณ 270,000 คน โดยในปัจจุบันไต้หวันเป็นตลาดนำเข้าแรงงานไร้ฝีมือชาวไทยที่ใหญ่ที่สุด เนื่องจากตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991 ไต้หวันเปิดรับแรงงานไร้ฝีมือแบบถูกกฎหมาย ทำให้แรงงานไทยหลั่งไหลไปทำงานอย่างถูกกฎหมายเฉลี่ยปีละ 105,000 คน (ระหว่างปี ค.ศ. 1995-2001) และเป็นแรงงานที่เดินทางเข้าไปอย่างผิดกฎหมายอีกปีละประมาณ 30,000 คน

ในด้านการนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในประเทศไทย ข้อมูลในช่วงปี ค.ศ. 1996-1997 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง (สตม.) ประมาณการว่ามีการนำเข้าแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายจากพม่า ลาว กัมพูชา จีน และเวียดนาม รวมกันประมาณ 2 ล้านคน ส่วนข้อมูลจากกรมการจัดหางานกระทรวงแรงงาน และการสำรวจและประมาณการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล ระบุว่ามีจำนวน 1 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นแรงงานจากประเทศพม่าไม่ต่ำกว่า 7 แสนคน ส่วนการประเมินจำนวนแรงงานต่างชาติในพื้นที่จากหน่วยงานของรัฐในบางจังหวัด เช่น จังหวัดระนองมีแรงงานต่างชาติอยู่ประมาณ 70,079 คน จังหวัดตากมีอยู่ประมาณ 83,200 คน และจังหวัดสมุทรสาครมีอยู่ประมาณ 143,892 คน

แรงงานต่างชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยนั้นลักลอบเข้ามาหลายรูปแบบ เช่น แรงงานผิดกฎหมายชาวพม่าลักลอบเข้ามาทางจุดผ่านแดนในจังหวัดระนอง แรงงานเขมรเดินทางผ่านช่องทางระหว่างชายแดนไทย-กัมพูชา แรงงานชาวจีนขอเข้าเมืองในฐานะนักท่องเที่ยวแต่ไม่เดินทางออกตามกำหนด หรือบางส่วน เช่น แรงงานชาวจีนและชาวลาวอาจเข้ามาโดยขบวนการลักลอบนำเข้า หรือการปลอมแปลงสัญชาติเป็นคนกัมพูชาก่อนจะเดินทางเข้าประเทศไทยทางปอยเปตของกัมพูชา หรือแรงงานเวียดนามเข้าไทยโดยผ่านประเทศลาวโดยนายหน้าจัดหาแรงงานที่เป็นชาวไทย เป็นต้น

ส่วนการค้าแรงงานหญิงและเด็กเพื่อธุรกิจบริการทางเพศ ตลาดญี่ปุ่นเป็นตลาดส่งออกที่ใหญ่ที่สุดของไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา โดยมีการลักลอบนำหญิงไทยเข้าประเทศญี่ปุ่นปีละ 10,000 ถึง 15,000 คน ส่วนการนำเข้าหญิงและเด็กเพื่อธุรกิจทางเพศในประเทศไทยส่วนใหญ่มาจากพม่า

และมณฑลยูนนานของจีนซึ่งเป็นประเทศต้นทางหลัก ผ่านเข้ามาทางจุดผ่านแดนตามแนวชายแดน เช่น แม่สาย-ท่าขี้เหล็ก, แม่สอด-เมียวดี, ด่านพระเจดีย์สามองค์-เมืองเย, และระนอง-เกาะสอง หญิงและเด็กจากประเทศพม่าและมณฑลยูนนานของจีนจะกระจายเป็นหญิงขายบริการอยู่ทั่วประเทศ แต่เด็กและหญิงจากประเทศลาว กัมพูชา และเวียดนาม จะถูกนำมาขายในสถานขายบริการตามจังหวัดต่างๆ บริเวณแนวชายแดน เช่น เกาะกง ปอยเปต และช่องเม็ก และจะถูกส่งมาขายบริการทางเพศต่อในจังหวัดติดแนวชายแดนในประเทศ เช่น ตราด สระแก้ว และสุรินทร์ เป็นต้น

3. บ่อนการพนันรอบชายแดนไทย[93]

งานวิจัยว่าด้วยบ่อนการพนันตามแนวชายแดนของไทยโดย พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และคณะ ได้พบว่า สาเหตุของการเกิดบ่อนการพนันตามแนวชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมาจากการที่ (1) ผู้ประกอบการต้องการลดค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการส่งส่วยเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้มีอิทธิพล (2) เพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับลูกค้าจากการถูกจับกุม (3) เพื่อพัฒนาสถานการพนันให้เป็นธุรกิจอย่างเต็มที่ และ (4) เพื่อหลีกเลี่ยงความเสื่อมเสียชื่อเสียงของผู้ลงทุนถ้าดำเนินการในประเทศ[94] บ่อนการพนันรอบชายแดนไทยยังเป็นสถานที่ที่สามารถเดินทางได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย ส่งผลให้แม้ประเทศไทยจะไม่มีบ่อนการพนันที่ถูกกฎหมายตั้งอยู่ภายในประเทศ แต่ก็มีบ่อนการพนันที่ถูกกฎหมายสำหรับคนไทยตามแนวชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

ในปี ค.ศ. 2002 พบว่าบ่อนการพนันที่เปิดอยู่รอบชายแดนไทย มีจำนวนทั้งสิ้น 33 แห่ง แบ่งเป็นบ่อนการพนันขนาดใหญ่ 10 แห่ง และบ่อนการพนันขนาดกลางและเล็กอีก 23 แห่ง โดยจากงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบ่อนการพนันของ สังศิต พิริยะรังสรรค์ ระบุว่า ในช่วงปี ค.ศ. 2002-2003[95] บ่อนการพนันขนาดใหญ่จำนวน 10 แห่ง ตั้งอยู่บนชายแดนไทย-กัมพูชาจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ ชายแดนตราด-เกาะกง, อรัญประเทศ-ปอยเปต (3 แห่ง), และสุรินทร์-โอร์เสม็ด; สำหรับชายแดนไทย-พม่านั้นมีบ่อนการพนัน 3 แห่ง ได้แก่ ชายแดนด้านเชียงแสน แม่สาย และระนอง ชายแดนไทย-ลาวมีบ่อนการพนัน 1 แห่งบนแนวชายแดนบริเวณหนองคาย-เวียงจันทน์ และมีบ่อนการพนัน 1 แห่งบนชายแดนไทย-มาเลเซีย

ส่วนบ่อนการพนันขนาดกลางและขนาดเล็กรอบบริเวณชายแดนไทยมีอยู่ประมาณ 23 แห่ง ตั้งอยู่ชายแดนไทย-กัมพูชาประมาณ 10 แห่ง ได้แก่ ชายแดนด้านจังหวัดจันทบุรี (5 แห่ง) อรัญประเทศ-ปอยเปต (4 แห่ง) และสุรินทร์ (1 แห่ง), ชายแดนไทย-พม่าประมาณ 10 แห่ง ได้แก่

---

[93] **เพิ่งอ้าง**, บทที่ 4 บ่อนการพนัน (เฉพาะ น. 75-80).

[94] พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และคณะ, **บ่อนการพนันตามแนวชายแดนของไทย: ผลกระทบและแนวทางแก้ไขปัญหา**, รายงานผลการวิจัย (กรุงเทพฯ: สมาคมรัฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2545).

[95] **เพิ่งอ้าง**; สังศิต พิริยะรังสรรค์ และคณะ, **เศรษฐกิจการพนัน: ทางเลือกเชิงนโยบาย** (กรุงเทพฯ: สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล และ ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546).

ชายแดนด้านจังหวัดเชียงราย (5 แห่ง) เชียงใหม่ (2 แห่ง) ตาก (1 แห่ง) และระนอง (2 แห่ง) รวมถึงชายแดนด้านจังหวัดสงขลาบริเวณอำเภอสะเดาอีกประมาณ 3 แห่ง

นอกจากนั้น ยังมีบ่อนการพนันเรือสำราญ ซึ่งกิจการดังกล่าวนี้ได้เริ่มดำเนินการมานับแต่ปี ค.ศ. 1999 โดยใช้วิธีเดินเรือสัปดาห์ละ 3 เที่ยวระหว่างท่าเรือแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรีของไทย ไปเกาะฟูก๊อก ประเทศเวียดนาม

ทั้งนี้ในส่วนของอาชญากรรมข้ามชาติประเภทบ่อนการพนันนี้ งานวิจัยเรื่องเดียวกันนี้ ได้ประมาณการว่าปริมาณเงินทั้งหมดที่ประเทศไทยเสียให้กับบ่อนตามชายแดนคิดเป็นประมาณ 9-11 พันล้านบาทต่อปี เป็นที่น่าสังเกตว่าชายแดนไทย-กัมพูชานับเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญที่สุดในบรรดาบ่อนการพนันตามแนวชายแดนไทย-เพื่อนบ้านทั้งหลาย กล่าวคือ รายได้ของบ่อนการพนันบริเวณปอยเปตคิดเป็นร้อยละ 70 ของรายได้บ่อนการพนันรอบชายแดนไทย หรือประมาณ 6-8 พันล้านบาท สำหรับสถานภาพของบ่อนการพนันเหล่านี้ โครงการวิจัยฯ ตั้งข้อสังเกตว่าแม้จะเป็นบ่อนถูกกฎหมายที่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลของประเทศนั้นๆ แต่ก็เป็นที่สงสัยว่าจะเป็นสถานที่ที่คนไทยซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจผิดกฎหมาย นักการเมือง นักค้ายาเสพติดใช้เป็นแหล่งฟอกเงินโดยที่รัฐบาลไทยไม่สามารถตรวจสอบได้

4. การค้าเงินนอกระบบ[96]

กิจการค้าเงินเถื่อนในประเทศไทยนั้นมี 3 รูปแบบหลักๆ ได้แก่ (1) การค้าเงินเถื่อนที่มีการซื้อขายเงินตราต่างประเทศจริง ได้แก่ ร้านค้ารับแลกเปลี่ยนซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่ไม่ได้จดทะเบียนรับอนุญาตให้ประกอบกิจการประเภทนี้ (2) การค้าเงินเถื่อนที่ไม่มีการซื้อขายเงินตราต่างประเทศจริงๆ แต่เป็นการหลอกลวงและโกงเงินของลูกค้าที่นำมาลงทุนเก็งกำไรในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ และ (3) การค้าเงินเถื่อนที่ไม่มีการซื้อขายเงินตราต่างประเทศจริงๆ แต่ทำกิจการรับโอนเงินตราต่างประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต[97]

การค้าเงินนอกระบบในรูปแบบที่ 3 รู้จักกันแพร่หลายในชื่อ "โพยก๊วน"[98] นับว่ามีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมข้ามชาติมากที่สุด คำว่า "โพยก๊วน" มาจากภาษาจีนแปลว่า "ธนาคารใต้ดิน" เนื่องจากคนจีนเป็นผู้ริเริ่มทำกิจการนี้หลังจากที่ประเทศไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี ค.ศ. 1975 โดยแต่เดิมนั้นเป็นธุรกิจรับฝากเงินไปส่งให้กับผู้รับในเมืองจีน จนมาในปัจจุบันแม้ธุรกิจดังกล่าวจะถูกควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ แต่ก็ยังเป็นที่นิยมเพราะไม่มีกฎเกณฑ์ที่ยุ่งยากเหมือนการโอนเงิน

---

[96] นวลน้อย ตรีรัตน์ และ ปิยวรรณ สุขศรี, **อ้างแล้ว**, บทที่ 5 การค้าเงินนอกระบบ (เฉพาะ น. 81-84).

[97] **เพิ่งอ้าง.**

[98] วีระพงษ์ บุญโญภาส, **อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ**, พิมพ์ครั้งที่ 3 ปรับปรุงใหม่ (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2544), น. 296-301.

ระหว่างประเทศโดยธนาคารพาณิชย์ นอกจากนั้น การโอนเงินยังไม่ถูกบันทึกให้ทางการรับทราบและเสียค่าธรรมเนียมที่ถูกกว่า

ระบบโพยก๊วนนี้เป็นหนึ่งในวิธีที่องค์กรอาชญากรรมใช้ในการเคลื่อนย้ายเงินที่ได้มาจากธุรกิจผิดกฎหมายต่างๆ นำไปฟอกให้เป็นเงินสะอาด เนื่องจากการโอนเงินด้วยวิธีใต้ดินนั้น จะไม่ถูกบันทึกและตรวจสอบโดยทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะหลังจากการออกกฎหมายฟอกเงินที่กำหนดให้ธนาคารและสถาบันการเงินต่างๆ มีหน้าที่ต้องรายงานธุรกรรมที่เป็นเงินสดมูลค่าตั้งแต่ 2 ล้านบาทขึ้นไป หรือธุรกรรมที่เป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าตั้งแต่ 5 ล้านบาทขึ้นไป ต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เพื่อเป็นข้อมูลในการตรวจสอบการฟอกเงินต่อไป ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้องค์กรอาชญากรรมหันมาใช้บริการของโพยก๊วนกันมากขึ้น แหล่งใหญ่ของร้านโพยก๊วนมักอยู่ในกรุงเทพฯ แถบริมถนนเยาวราช และตามจังหวัดที่มีชุมชนชาวจีนอยู่กันอย่างหนาแน่น

ประเภทของกิจกรรมนอกกฎหมายที่หยิบยกมา 4 ประเภทนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติที่กำลังเป็นปัญหาเร่งด่วนของประเทศไทยซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องหามาตรการป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจัง รวมถึงแสวงหาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหากับนานาชาติ เนื่องจากองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติมีการดำเนินการที่เข้มแข็งและมีเครือข่ายโยงใยไปทั่วโลก และเข้ามาเคลื่อนไหวก่ออาชญากรรมในประเทศไทยมากขึ้น จากการรายงานสรุปสถานการณ์อาชญากรรมข้ามชาติของที่ประชุมสำนักข่าวกรองแห่งชาติสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวในปัจจุบันมีแนวโน้มความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นและได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ โดยปรากฏสถิติผู้กระทำความผิดในช่วงปี ค.ศ. 1998 จำนวน 192 ราย, ปี ค.ศ. 1999 จำนวน 459 ราย และในช่วง 9 เดือนแรกของปี ค.ศ. 2000 จำนวน 880 ราย[99]

3.3 ประเทศไทยในแนวทางการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ: ความร่วมมือระหว่างรัฐและความร่วมมือในกรอบองค์การระหว่างประเทศระดับต่างๆ

ในเรื่องนี้ สหประชาชาตินับเป็นเวทีองค์การระหว่างประเทศในระดับโลกที่สำคัญที่สุดสำหรับการส่งเสริมความร่วมมือที่มีทิศทางเดียวกันในการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ โดยที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมลงนามในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (UNCTOC) เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 2000 และเข้าร่วมลงนามพิธีสารเพียง 2 ฉบับ ได้แก่ พิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะการค้าหญิงและเด็ก และพิธีสารต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 2001 ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ได้ให้สัตยาบัน UNCTOC และพิธีสาร

[99] ประธาน วัฒนวาณิชย์ และ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, **อ้างแล้ว**, น. 2.

แนบท้ายทั้งสองฉบับที่ได้เข้าร่วมลงนาม กระนั้นก็ตามประเทศไทยในฐานะประเทศสมาชิกมีพันธกรณีตาม UNCTOC ที่ต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดผลตามที่อนุสัญญาฯ กำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีกฎหมายหรือข้อบัญญัติของกฎหมายภายใน ตลอดจนมาตรการที่จำเป็นในการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติตามมาตรฐานที่กำหนดใน UNCTOC และพิธีสารแนบท้าย[100]

สำหรับการนำพันธกรณีตามอนุสัญญา UNCTOC มาออกเป็นกฎหมายภายในประเทศนั้น ในขณะนี้ประเทศไทยอยู่ในขั้นตอนของการผลักดัน "ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. ..." ที่ดำเนินการยกร่างโดยสำนักงานอัยการสูงสุด โดยในมาตรา 3 ของร่างพระราชบัญญัติฯ นี้กำหนดความหมายของ "องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ" ไว้ว่า[101]

> "องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ" หมายความถึง กลุ่มจัดตั้งของบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไปที่รวมตัวกันในรูปแบบต่างๆ เป็นระยะเวลาหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระทำความผิดร้ายแรงฐานใดฐานหนึ่งหรือหลายฐาน หรือเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการเงินหรือทรัพย์สินอื่นใดหรือผลประโยชน์อย่างใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรงไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม และเป็นอาชญากรรมที่มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้
>
> 1. เป็นการกระทำความผิดอาญาโดยลักษณะแห่งการกระทำเกิดขึ้นในเขตแดนของรัฐมากกว่าหนึ่งรัฐ
> 2. เป็นการกระทำความผิดอาญาซึ่งในขั้นตอนที่สำคัญของการตระเตรียมการเพื่อกระทำความผิด หรือการวางแผน การสั่งการและการควบคุมการกระทำความผิดได้กระทำในอีกรัฐหนึ่ง
> 3. เป็นการกระทำความผิดอาญาที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติโดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ผิดกฎหมายที่มีการดำเนินการอยู่ในรัฐมากกว่าหนึ่งรัฐ
> 4. เป็นการกระทำความผิดอาญาในรัฐหนึ่ง แต่ผลของการกระทำเกิดในอีกรัฐหนึ่ง ไม่ว่าผู้กระทำจะมีความประสงค์ให้ผลนั้นเกิดขึ้นในอาณาจักรของอีกรัฐหนึ่งไม่ก็ตาม
>
> ส่วน "ความผิดร้ายแรง" นั้น ในร่างพระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้ ให้หมายความรวมถึง "ความผิดอาญาที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุกหรือมาตรการจำกัดเสรีภาพของบุคคลด้วยวิธีอื่นใดมีกำหนดระยะเวลาขั้นสูงตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง "องค์กรอาชญากรรม: ผลกระทบต่อสังคมและความมั่นคงและมาตรการป้องกันและปราบปรามที่มีประสิทธิภาพ" โดย วันชัย รุจนวงศ์ และ สายฝน จันทะพรม ได้สรุปว่า ประเทศไทยประสบปัญหาองค์กรอาชญากรรมและความด้อยประสิทธิภาพในการจัดการกับปัญหาดังกล่าวของเจ้าหน้าที่รัฐ อันมีที่มาจากสาเหตุหลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) กฎหมายที่มีอยู่ล้าสมัย ไม่เป็นระบบ มีความคิดพื้นฐานในการมุ่งดำเนินการกับปัจเจกบุคคลมากกว่าการแก้ปัญหา

---

[100] **เพิ่งอ้าง**, น. 2-3.

[101] ข้อมูลจาก สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, กองการต่างประเทศ (ตำรวจสากล), สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มี.ค. 2553, จาก http://www.interpolbangkok.com/TransnationalCrime.pdf

องค์กรอาชญากรรม ซึ่งไม่เอื้อต่อการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรม (2) ก่อนปี ค.ศ. 2004 ไม่มีหน่วยงานใดพัฒนาความชำนาญเป็นพิเศษในการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมอย่างครบวงจรและครบทุกด้าน โดยรวมเอาทรัพยากรของหน่วยต่างๆ ทั้งเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญและความสามารถจากหน่วยงานต่างๆ เข้ามาไว้ด้วยกัน และ (3) ในอดีตประเทศไทยขาดแนวนโยบายและความมุ่งมั่นทางการเมือง (political will) ในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นระบบ[102]

จากสาเหตุเหล่านี้ทำให้ประเทศไทยได้รับความเสียหายจากองค์กรอาชญากรรมอย่างมาก กิจกรรมผิดกฎหมายบางกิจกรรมสามารถสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจเป็นเงินปีละ 2 แสนล้านบาท อันถือเป็นภัยคุกคามต่อสวัสดิภาพของประชาชน และมีผลกระทบต่อการเมืองและความมั่นคงของชาติอย่างร้ายแรง[103] ในปัจจุบันประเทศไทยมีมาตรการต่างๆ ในการเสริมสร้างศักยภาพในการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรม สามารถจำแนกได้เป็น 3 ส่วน คือ[104]

1. ส่วนที่มีการพัฒนาเป็นกฎหมายและมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาไปบ้างแล้ว ได้แก่
   - กฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมโดยเฉพาะเจาะจง เช่น พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547
   - กฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เช่น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542
   - กฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก เช่น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551
   - มาตรการในการคุ้มครองพยานและผู้เสียหาย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550, พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2545, พระราชบัญญัติค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรการคุ้มครองพยานและผู้เสียหายตามกฎหมายอื่นๆ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
   - การดักฟังทางโทรศัพท์และการใช้เครื่องมืออื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน เช่น พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547
2. ส่วนของมาตรการที่ประเทศไทยมีกฎหมายเดิมอยู่บ้างแล้ว ได้แก่
   - การป้องกันการทุจริตที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม เช่น มาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริตซึ่งปรากฏตามประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

---

[102] วันชัย รุจนวงศ์ และ สายฝน จันทะพรม, **โครงการ "ปรับปรุงต้นฉบับการวิจัย เรื่อง องค์กรอาชญากรรม: ผลกระทบต่อสังคมและความมั่นคงและมาตรการป้องกันและปราบปรามที่มีประสิทธิภาพ" ฉบับย่อ** (สกว., 2549), น. 53.

[103] **เพิ่งอ้าง**, น. 53.

[104] **เพิ่งอ้าง**, น. 57; ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับมาตรการต่างๆ ในการเสริมสร้างศักยภาพในการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมในประเทศไทย และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการดังกล่าวใน **เพิ่งอ้าง**, บทที่ 3 (น. 35-48) และ น. 54-57.

- การส่งผู้ร้ายข้ามแดน เช่น พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2472 และสนธิสัญญาที่ประเทศไทยตกลงกับหลายประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา จีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย เป็นต้น
- ความร่วมมือระหว่างประเทศในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญา ซึ่งประเทศไทยได้รับเอามาตรการในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งกันและกัน และเรื่องความร่วมมือระหว่างประเทศในการริบทรัพย์สินตาม UNCTOC ที่ไทยได้เข้าร่วมลงนามแสดงความจำนงจะเข้าเป็นภาคีสมาชิก ประกอบกับกฎหมายไทยในเรื่องความร่วมมือทางอาญา

3. ส่วนที่ไม่มีอยู่ในระบบกฎหมายไทย ได้แก่ การส่งสายลับเข้าไปฝังตัวเป็นสมาชิกองค์กรอาชญากรรมเพื่อหาข่าวและพยานหลักฐานในการดำเนินคดีกับสมาชิกระดับสูงหรือสมาชิกทั้งหมดขององค์กรอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพ, การยกเว้นโทษให้สายลับในกรณีที่จำเป็นต้องทำผิดกฎหมายบางอย่างในการหาข่าวและข้อมูลข่าวสาร, การส่งเสริมสร้างแรงจูงใจให้ผู้กระทำความผิดรายย่อยให้ความร่วมมือในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดรายใหญ่, การกำหนดความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรมที่ครอบคลุมการกระทำในลักษณะนี้ทั้งหมด เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กฎหมายส่วนใหญ่ของประเทศไทยนั้น ยังมีขอบเขตการใช้ที่แคบและไม่ครอบคลุมกิจกรรมผิดกฎหมายขององค์กรอาชญากรรมส่วนใหญ่ และไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ กฎหมายไทยที่ใช้ปราบปรามองค์กรอาชญากรรมที่มีอยู่เกิดขึ้นจากความจำเป็นเฉพาะหน้าและมีลักษณะตัดตอนแยกกันโดยไม่ได้คำนึงถึงความต่อเนื่องเชื่อมโยงและไม่ได้จัดทำอย่างเป็นระบบ[105] อีกทั้งกฎหมายในการป้องกันและปราบปราบอาชญากรรมข้ามชาติที่เป็นระบบและอยู่ในฉบับเดียวเช่น ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. ... ก็ยังไม่ได้รับการผลักดันออกมาเป็นกฎหมายที่สามารถนำไปบังคับใช้

นอกเหนือจากความร่วมมือในการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติในระดับโลกและความพยายามของไทยในการนำหลักการในอนุสัญญา UNCTOC มาออกเป็นกฎหมายใช้บังคับภายในประเทศแล้ว อาเซียนนับเป็นอีก "เวทีองค์การระหว่างประเทศ" ในระดับภูมิภาคที่ประเทศไทยในฐานะสมาชิกได้ร่วมอยู่ในการพัฒนาความร่วมมือในประเด็นดังกล่าว ในเรื่องนี้ กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศของไทยได้ระบุว่า ประเทศไทยนับว่ามีส่วนสำคัญในการริเริ่มให้ประเทศสมาชิกอาเซียนร่วมมือกันต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติมานับแต่เริ่มต้น ด้วยการผลักดันในระดับนโยบายในการประชุมสุดยอดอาเซียนและการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติจากการที่มีที่ตั้งเป็นศูนย์กลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นประเทศที่เปิดเสรีในการเดินทางเข้า - ออก การผลักดันดังกล่าวเป็นผลให้มีการก่อตั้งกลไกการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสและรัฐมนตรีอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ (ASEAN Ministerial Meeting on Transnational Crime:

[105] **เพิ่งอ้าง**, น. 57.

AMMTC) ขึ้น ความร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียนนี้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยในการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการมีกรอบนโยบายระดับภูมิภาคที่ชัดเจนระหว่างประเทศสมาชิกในการร่วมมือกันต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติด้านต่างๆ การแลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อมูลและประเด็นด้านกฎหมายระหว่างกัน การประสานความร่วมมือกันในการดำเนินคดีต่ออาชญากรข้ามชาติ และการมีเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของประเทศสมาชิก[106]

เอกสารสำคัญที่อาเซียนได้ลงนามและแสดงถึงการให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าว อาทิ ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยอาชญากรรมข้ามชาติ (ASEAN Declaration on Transnational Crime) โดยที่ประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ (AMMTC) ครั้งที่ 1 ที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1997[107], ปฏิญญามะนิลาว่าด้วยการป้องกันและการควบคุมอาชญากรรมข้ามชาติ (Manila Declaration on the Prevention and Control of Transnational Crime)[108] อันเป็นผลมาจากการประชุมรัฐมนตรีระดับภูมิภาคของเอเชียด้านอาชญากรรมซึ่งจัดขึ้นที่กรุงมะนิลาในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1998 โดยคำเชิญของรัฐบาลฟิลิปปินส์

การประชุม AMMTC ครั้งที่ 2 ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1999 ประเทศสมาชิกอาเซียนจัดทำแผนปฏิบัติการอาเซียนเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ (ASEAN Plan of Action to Combat Transnational Crime)[109] ขึ้น เพื่อเป็นกรอบความร่วมมือของประเทศสมาชิกอาเซียนในเรื่องดังกล่าว จนกระทั่งในการประชุม AMMTC ครั้งที่ 3 ที่สิงคโปร์ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2001 ที่ประชุมได้มีมติให้จัดทำแผนการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการฯ (Work Programme to Implement the ASEAN Plan of Action to Combat Transnational Crime) ซึ่งออกมาในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2002[110] โดยกำหนดกิจกรรมเกี่ยวกับอาชญากรรมข้ามชาติไว้ 8 ประการ ได้แก่ การลักลอบค้ายาเสพติด การค้าสตรีและเด็ก การกระทำอันเป็นโจรสลัด การลักลอบขนอาวุธ การฟอกเงิน การก่อการร้าย อาชญากรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ โดยกิจกรรมความร่วมมือในแต่ละด้านของอาชญากรรมข้ามชาติประกอบด้วยการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความร่วมมือด้านกฎหมาย ความร่วมมือด้านการบังคับใช้กฎหมาย การฝึกอบรม การพัฒนาขีดความสามารถของ

---

[106] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมอาเซียน, "ความร่วมมือของอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ," มิ.ย. 2548, สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ต.ต. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/internet/document/646.doc

[107] ASEAN Secretariat, "ASEAN Declaration on Transnational Crime," 1st ASEAN Conference on Transnational Crime, Manila, 20 December 1997, Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/5640.htm

[108] ASEAN Secretariat, "Manila Declaration on the Prevention and Control of Transnational Crime, Asia Regional Ministerial Meeting on Transnational Crime," Manila, 23-25 March 1998, Retrieved 21 March 2010, http://www.aseansec.org/5634.htm

[109] ASEAN Secretariat, "ASEAN Plan Of Action To Combat Transnational Crime," Yangon, 23 June 1999, Retrieved 21 March 2010, http://www.aseansec.org/16133.htm

[110] ASEAN Secretariat, "Work Programme to Implement the ASEAN Plan of Action to Combat Transnational Crime," Kuala Lumpur, 17 May 2002, Retrieved 18 March 2010, from http://www.aseansec.org/5616.htm

องค์กร และความร่วมมือกับภายนอกภูมิภาค กิจกรรมในแผนการดำเนินงานฯ จำนวน 7 ด้านได้รับการรับรองในที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ในเดือนเดียวกัน เฉพาะในส่วนกิจกรรมความร่วมมือด้านการก่อการร้ายเท่านั้นที่ได้รับการรับรองโดยที่ประชุมรัฐมนตรีอาเซียนสมัยพิเศษด้านการก่อการร้ายในเดือนเดียวกัน ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2004 ประเทศสมาชิกอาเซียนบางส่วน เช่น บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และเวียดนาม (ยกเว้นไทยและพม่า) ได้ทำสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา (Treaty on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters)[111]

นอกจากนี้ อาเซียนยังมีแนวคิดที่จะจัดตั้งศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมพิเศษและอาชญากรรมข้ามชาติ [ASEAN Center of Transnational Crime (ACOT) ซึ่งในเอกสารบางชิ้นเรียกว่า ASEAN Centre for Combating Transnational Crime (ACTC)] นับแต่การรับรองปฏิญญาความร่วมมืออาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) ในปี ค.ศ. 1976 ซึ่งกำหนดให้ประเทศสมาชิกร่วมมือกันมากขึ้นในการปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ โดย ACOT/ACTC นี้จะเป็นองค์กรระดับภูมิภาคที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสาร มีการปรับเปลี่ยนและแก้ไขนโยบายให้สอดคล้องกันกับการปราบปรามอาชญากรรมของแต่ละประเทศ[112]

นอกจากความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกันแล้ว อาเซียนได้มีความร่วมมือในเรื่องอาชญากรรมข้ามชาติทั้งในกรอบอาเซียน+3 และกับหุ้นส่วนคู่เจรจาต่างๆ ได้แก่ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น จีน เกาหลีใต้ สหรัฐฯ สหภาพยุโรป อินเดียว และรัสเซีย และได้มีการดำเนินโครงการต่างๆ ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้แก่บุคลากรของอาเซียนและการบังคับใช้กฎหมาย ในบรรดาประเทศคู่เจรจาเหล่านี้ อาเซียนมีความร่วมมือกับประเทศจีนมากที่สุด เช่น แถลงการณ์ร่วมอาเซียน-จีนว่าด้วยความร่วมมือในประเด็นความมั่นคงแบบใหม่ (Joint Declaration of ASEAN and China on Cooperation in the Field of Non-Traditional Security Issues)[113] ในการประชุมสุดยอดอาเซียน - จีน ครั้งที่ 6 ที่กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2002 เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของทั้งสองฝ่ายในการจัดการกับประเด็นความมั่นคงแบบใหม่ โดยสาขาที่จะร่วมมือกันได้แก่ การป้องกันและปราบปรามการลักลอบค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ การกระทำอันเป็นโจรสลัด การก่อการร้าย การลักลอบค้าอาวุธ การฟอกเงิน อาชญากรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ ต่อมารัฐบาลของทั้งสอง

---

[111] ASEAN Secretariat, "Treaty on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters," Kuala Lumpur, 29 November 2004, Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/17363.pdf

[112] ประธาน วัฒนวาณิชย์ และ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, **การใช้ถ้อยคำในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรและพิธีสารแนบท้าย**, น. 73-74.

[113] ASEAN Secretariat, "Joint Declaration of ASEAN and China on Cooperation in the Field of Non-Traditional Security Issues 6th ASEAN-China Summit," Phnom Penh, 4 November 2002, Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/13185.htm

ฝ่ายได้ลงนามบันทึกความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวร่วมกัน ที่กรุงเทพฯ ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2004[114] เพื่อกำหนดกิจกรรมสำหรับความร่วมมือในด้านการแลกเปลี่ยนข่าวสาร การแลกเปลี่ยนและฝึกอบรมบุคลากร ความร่วมมือด้านการบังคับใช้กฎหมาย และการทำวิจัยร่วม

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ (Senior Officials Meeting on Transnational Crime: SOMTC) ครั้งแรกในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2001, การประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ (AMMTC) ครั้งที่ 4 และการประชุมรัฐมนตรีอาเซียน+3 ด้านอาชญากรรมข้ามชาติ (AMMTC+3) เป็นครั้งแรก ที่กรุงเทพฯ ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2004 ในการประชุมระดับรัฐมนตรีดังกล่าว ประเทศไทยมีบทบาทผลักดันให้อาเซียนกระชับความร่วมมือด้านกรอบกฎหมายในการจัดทำร่างมาตรฐานอนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยความช่วยเหลือทางอาญาและการส่งผู้ร้ายข้ามแดน และด้านการแลกเปลี่ยนข่าวกรอง

สำหรับความร่วมมือในประเด็นการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติในเวทีการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ARF) นั้น การประชุม ARF ระดับรัฐมนตรีครั้งที่ 16 ซึ่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดขึ้นที่จังหวัดภูเก็ต ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2009 ที่ประชุมได้รับรองแผนงานสำหรับการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2009-2010[115] โดยมุ่งเน้นการรวบรวมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาไว้ด้วยกัน เพื่อเอื้ออำนวยต่อการดำเนินการและลดภาระของสมาชิก ยกระดับการสนับสนุนเชิงสถาบันเพื่อให้กิจกรรมในเรื่องดังกล่าวมีความต่อเนื่อง อีกทั้งสามารถใช้เป็นยุทธศาสตร์ระยะยาวที่มีลักษณะครอบคลุมทุกมิติที่เชื่อมโยงเพื่อจะได้เป็นประโยชน์กับเวทีและความพยายามอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก โดยแผนงานนี้ได้ให้ความสำคัญกับยาเสพติด การก่อการร้ายและความมั่นคงทางชีวภาพ ตลอดจนความมั่นคงและการก่อการร้ายทางคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ ARF จะมุ่งเน้นการผลิตและการลักลอบขนยาเสพติดและสารตั้งต้น, ยกระดับขีดความสามารถในการบังคับใช้กฎหมายภายในของประเทศที่ได้รับผลกระทบ, จัดการเกี่ยวกับการรั่วไหลตามแนวชายแดน, สนับสนุนการพัฒนากฎหมายภายในประเทศ, เพิ่มการประสานงานระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและหน่วยงานของประเทศใน ARF เป็นต้น

---

[114] ASEAN Secretariat, "Memorandum of Understanding Between The Governments of the Member Countries of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) and the Government of the People's Republic of China on Cooperation in the Field of Non-traditional Security Issues," Bangkok, 10 January 2004, Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/15647.htm

[115] ASEAN Secretariat, "ARF Work Plan for Counter Terrorism and Transnational Crime 2009-2010," 16th ASEAN Regional Forum, 23 February 2009, Retrieved 27 October 2009, from http://www.14thaseansummit.org/pdf-AMM/CTTC%20Workplan%20Feb%2020%202009%20-%20Revised_EN.pdf

กล่าวโดยรวม ประเทศไทยได้ทำหน้าที่ในการสร้างเวทีและมีส่วนร่วมในการจัดประชุมในเรื่องการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติของอาเซียน ซึ่งได้แสดงให้เห็นว่าความร่วมมือในการจัดการปัญหาดังกล่าวมีความก้าวหน้าจนในปัจจุบันได้พัฒนามาถึงขั้นตอนของแผนการดำเนินงาน (Work Programme) ในกรณีของอาเซียน และแผนงาน (Work Plan) ในกรณีของ ARF ตลอดจนความคิดริเริ่มที่จะจัดตั้งศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมพิเศษและอาชญากรรมข้ามชาติ ความก้าวหน้าเหล่านี้จะส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพในการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติทั้งระหว่างไทยและสมาชิกอาเซียนด้วยกัน และระหว่างอาเซียนกับหุ้นส่วนคู่เจรจา โดยรวมกันเป็นเครือข่ายของความร่วมมือที่มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่อาเซียน

4. โรคระบาดร้ายแรงและภัยพิบัติในฐานะภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์: ความจำเป็นของความร่วมมือระหว่างรัฐและความร่วมมือในองค์การระหว่างประเทศ เพื่อบริหารจัดการปัญหาในลักษณะของทั้งโลก

ในปัจจุบันโรคระบาดและภัยพิบัติธรรมชาติกำลังกลายเป็นภัยคุกคามสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อทั้งความมั่นคงแห่งชาติ และโดยเฉพาะความมั่นคงของมนุษย์ เพราะไม่เพียงแต่จะสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจเป็นมูลค่ามหาศาลเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมและความอยู่ดีกินดีของประชาชนในประเทศต่างๆ จนกลายเป็นประเด็นในลักษณะของทั้งโลก (global issues)

สำหรับประเด็นโรคระบาดนั้น ประเทศไทยนับว่าเป็นจุดรวมการไหลเวียนของผู้คนทั้งในเชิงการคมนาคม การโยกย้ายถิ่นฐานและการท่องเที่ยว ทำให้มีความเสี่ยงทั้งจากผู้ที่เดินทางเข้าประเทศเป็นพาหะนำโรคติดต่อเข้ามาในประเทศไทย และจากการติดต่อจากประเทศไทยไปแพร่ระบาดภายนอก โรคระบาดจึงเป็นทั้งประเด็นและปัญหาข้ามชาติที่ไม่อาจใช้การแก้ไขปัญหาที่จำกัดอยู่ภายในประเทศได้ ในเรื่องนี้ประเทศไทยได้มีประสบการณ์ในการร่วมมือกับองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) นับแต่การระบาดของโรคซาร์สในปี ค.ศ. 2003 ตามมาด้วยการระบาดของโรคไข้หวัดนกในปี ค.ศ. 2004 บทเรียนจากการจัดการกับโรคระบาดได้มีส่วนพัฒนาความร่วมมือและการเตรียมความพร้อมมาเป็นลำดับ และในสถานการณ์ล่าสุดจากการระบาดของไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 ได้เกิดการเตรียมความพร้อมระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกอื่นๆ ในกรอบของอาเซียน และการร่วมทำงานกับ WHO เพื่อติดตามและวางแนวทางร่วมกันในการจำกัดการระบาดของโรค

ในประเด็นภัยพิบัติธรรมชาตินั้น ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ได้ประสบความสูญเสียจากพิบัติภัยคลื่นยักษ์ สึนามิปลายปี ค.ศ. 2004 ภายหลังเหตุการณ์ดังกล่าวประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือทางเทคนิคและในเชิงมนุษยธรรม และมีโอกาสร่วมทำงานกับองค์การระหว่าง

ประเทศในเครือของสหประชาชาติ และองค์การนอกภาครัฐระหว่างประเทศ (INGOs) ต่างๆ ในลักษณะการบรรเทาผลกระทบจากภัยพิบัติและฟื้นฟูสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ในขณะที่พม่าซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านของไทยประสบภัยพิบัติจากพายุหมุนนาร์กิสในปี ค.ศ. 2008 กรณีนี้เป็นตัวอย่างสำคัญที่ประเทศไทยในฐานะสมาชิกอาเซียนได้เข้าร่วมปฏิบัติการกับสมาชิกอื่นๆ ในนามขององค์การ เพื่อประสานงานกับรัฐบาลพม่า และประสานความช่วยเหลือจากสหประชาชาติและองค์การฯ ต่างๆ ในเครือ เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมไปจนถึงการบรรเทาผลกระทบโดยตรงด้านต่างๆ ภายหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติ โดยมีการติดตามให้ความช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูสภาพทางสังคมและวิถีชีวิตของประชาชนชาวพม่าเป็นระยะๆ ต่อไป

4.1 ประเทศไทยในกระแสความสัมพันธ์ข้ามชาติกับความจำเป็นของความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยคุกคามจากโรคระบาด: กรณีโรคซาร์ส โรคไข้หวัดนก และโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009

นับเป็นเวลานานมาแล้วที่ประเทศไทยเผชิญและมีประสบการณ์เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ โดยเฉพาะโรคเมืองร้อน เช่น มาลาเรีย อหิวาตกโรค กาฬโรค โรคเท้าช้าง ฯลฯ และโรคติดต่อที่สำคัญบางโรคนับเป็นโรคระบาดใหม่ของศตวรรษ เช่น โรคเอดส์[116] ที่ปรากฏในปลายศตวรรษที่ 20 ประสบการณ์จากการเผชิญปัญหาในด้านนี้ ทำให้ประเทศไทยได้มีโอกาสพัฒนาสมรรถนะในการบริหารจัดการด้านสาธารณสุข จนถึงขั้นที่ประเทศสามารถเป็นศูนย์กลางด้านการสาธารณสุขของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยในกรณีของประเทศเพื่อนบ้านนั้นนับว่าประเทศไทยสามารถเป็นที่พึ่งในการให้บริการทางด้านสาธารณสุขสำหรับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) อย่างกว้างขวาง และเป็นพื้นที่หรือศูนย์กลางสำหรับปฏิบัติการของ INGOs และ NGOs ต่างๆ ด้วย

ขณะที่ในต้นศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยและประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้เผชิญกับโรคซาร์ส โรคไข้หวัดนก และโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 ซึ่งล้วนเป็นโรคที่แพร่ระบาดอย่างรวดเร็วและเป็นภัยคุกคามร้ายแรงต่อชีวิตมนุษย์ ในกรณีของโรคซาร์สเมื่อปี ค.ศ. 2003 มีจุดเริ่มต้นจากประเทศจีน แม้จะมีการแพร่ระบาดในระยะเวลาสั้น แต่จำนวนผู้ติดเชื้อก็เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะเวลาเพียง 10 วัน ต่อมาในช่วงปลายปี ค.ศ. 2003 ได้เกิดโรคไข้หวัดนก อันเป็นโรคระบาดที่เริ่มต้นนั้นติดต่อจากสัตว์ปีกสู่คน ต่อมากลายเป็นการติดต่อจากคนสู่คนได้ โรคไข้หวัดนกนับว่าเป็นโรคระบาดที่มีความรุนแรงเพราะแม้จำนวนผู้ติดเชื้อจะมีน้อย แต่อัตราการตายสูงถึงครึ่งต่อครึ่ง

[116] เกี่ยวกับโรคระบาดโดยตรงนั้น ดู Laurie Garrett, **The Coming Plague: Newly Emerging Diseases in a World Out of Balance** (London: Penguin Books, 1994); Mark Jerome Wlaters, **Six Modern Plagues and How we are Causing them** (Washington, D.C.: Island Press, 2003).

มีจุดเริ่มต้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและยังคงมีการแพร่ระบาดมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนกรณีล่าสุดที่เกิดการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 นับว่าเป็นโรคที่ติดต่อได้ง่ายและแพร่ระบาดไปทั่วโลกอย่างรวดเร็วจนทำให้ WHO ต้องหันมาใช้วิธีการทางระบาดวิทยาในการติดตามการระบาดของโรค และยกระดับการแจ้งเตือนมาเป็นระดับสูงสุด

องค์การอนามัยโลก (WHO) เป็นองค์การระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่หลักในการติดตามและวางแนวทางในการควบคุมโรคระบาด โดยร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ ในกรณีที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) องค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) ตลอดจนทำงานร่วมกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านทางสำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (South East Asia Regional Office: SEARO) ของ WHO

ในกรณีของประเทศไทยที่ประสบกับการแพร่ระบาดของโรคเหล่านี้แม้จะมีจำนวนผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ แต่ประเทศไทยก็จำเป็นต้องร่วมมือกับ WHO ในเรื่องของข้อมูลและความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบและระบุลักษณะของโรคระบาด ตลอดจนรับแนวทางในการติดตามและป้องกันโรคมาใช้ ในขณะที่ในระดับภูมิภาคนั้น ความร่วมมือในกรอบของอาเซียนนับว่ามีความสำคัญต่อการตอบสนองต่อการระบาดของโรค การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ได้ขยายครอบคลุมไปยังประเทศ “+3” ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก เพื่อช่วยกันจำกัดและป้องกันการแพร่ระบาดในภูมิภาคของตนเอง

ในที่นี้จะเริ่มต้นจากการกล่าวถึงโรคซาร์ส โรคไข้หวัดนก และโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 ตามลำดับของการเกิดการระบาด โดยจะเน้นให้เห็นถึงการระบาดของโรคทั้งในระดับโลกและในประเทศไทย การตอบสนองและการรับมือต่อการแพร่ระบาดของโรคโดย WHO และองค์การระหว่างประเทศระดับโลกที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนความร่วมมือของอาเซียนที่ประเทศไทยมีส่วนร่วม

- ปัญหาโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง หรือ โรคซาร์ส ค.ศ. 2003

โรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง หรือ โรคซาร์ส (Severe Acute Respiratory Syndrome: SARS) นั้น ถือเป็นโรคระบาดใหม่ที่มีความรุนแรงและสามารถติดต่อได้ง่ายโรคแรกในต้นศตวรรษที่ 21 ผู้ป่วยโรคซาร์สรายแรกปรากฏขึ้นเมื่อกลางเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2002 ที่มณฑลกวางตุ้ง ประเทศจีน โดยรายงานของกระทรวงสาธารณสุขของจีนฉบับแรกที่แจ้งต่อองค์การอนามัยโลก เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2003 ระบุการพบผู้ติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจจำนวน 305 คน

มีผู้เสียชีวิต 5 คน โดยร้อยละ 30 ของผู้ป่วยดังกล่าวเป็นบุคลากรสาธารณสุข (health care workers) และได้รับการยืนยันว่าผู้ป่วยดังกล่าวเป็นโรคซาร์ส จาก WHO ในวันที่ 2 เมษายน ค.ศ. 2003[117]

ในช่วงเวลาดังกล่าวโรคซาร์สได้ระบาดไปสู่ภายนอก โดยแพทย์ที่ติดเชื้อจากการรักษาผู้ป่วยที่บ้านเกิดเดินทางไปพักโรงแรมแห่งหนึ่งที่ฮ่องกง ทำให้แขกและผู้มาติดต่อที่ชั้นดังกล่าวของโรงแรมได้รับเชื้อและกลายเป็นพาหะของการแพร่ระบาดในระบบโรงพยาบาลของฮ่องกง เวียดนาม และสิงคโปร์ รวมถึงแพร่กระจายไปทั่วโลกตามเส้นทางการบินระหว่างประเทศของแขกที่พักโรงแรมดังกล่าว ซึ่งเดินทางไปยังแคนาดาและที่อื่นๆ การแพร่ระบาดของโรคทำให้จำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วใน 4 เมือง คือ ฮานอย ประเทศเวียดนาม, ฮ่องกง, สิงคโปร์, และโทรอนโต ประเทศแคนาดา[118]

WHO ได้แจ้งเตือนในระดับโลกเกี่ยวกับผู้ป่วยที่ติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจอย่างรุนแรง โดยยังไม่ทราบสมุฏฐานของโรค นับแต่วันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 2003 อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาเพียง 10 วัน ระหว่างวันที่ 28 เมษายน - 8 พฤษภาคม ค.ศ. 2003 จำนวนผู้ป่วยสะสมได้เพิ่มจำนวนสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจากจำนวนเกินกว่า 5,000 ราย จนไปถึงจำนวนเกินกว่า 7,000 ราย โดยมีรายงานผู้ป่วยจาก 30 ประเทศ ใน 6 ทวีป[119] ข้อมูลของ WHO ระบุว่า ระหว่างวันที่ 16 พฤศจิกายน ค.ศ. 2002 - 7 สิงหาคม ค.ศ. 2003 ทั่วโลกมีจำนวนผู้ป่วยสะสม 8,422 ราย (เสียชีวิตจำนวน 916 ราย) โดยประเทศที่พบผู้ป่วยมากที่สุด คือ ประเทศจีนและเขตปกครองพิเศษฮ่องกงรวมกัน 7,082 ราย (เสียชีวิต 649 ราย) รองลงมา คือ ไต้หวัน 665 ราย (เสียชีวิต 180 ราย) แคนาดา 251 ราย (เสียชีวิต 41 ราย) สิงคโปร์ 238 ราย (เสียชีวิต 33 ราย) เวียดนาม 63 ราย (เสียชีวิต 5 ราย) และประเทศอื่นๆ รวมกัน 123 ราย เสียชีวิต 8 ราย[120] ทั้งนี้ เวียดนามเป็นประเทศแรกที่หยุดการติดต่อของโรคซาร์ส ระดับท้องถิ่นได้ ในวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 2003

สำหรับในประเทศไทยพบผู้ป่วยรายแรกเมื่อวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ. 2003 คือ ดร. Carlo Urbani นักวิทยาการระบาดจากสำนักงาน WHO ณ กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นผู้ที่ระบุว่าเกิดการแพร่ระบาดของโรคซาร์สเป็นครั้งแรกในประเทศเวียดนามเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2003 นับแต่การพบผู้ป่วยรายแรกนี้ กระทรวงสาธารณสุขของไทยได้เร่งรัดเฝ้าระวังโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรงทั่วประเทศ และให้มีการรายงานผู้ป่วยที่สงสัยโดยทันที เพื่อการควบคุมป้องกันโรคที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ จนถึงวันที่พบผู้ป่วยรายสุดท้ายเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 2003 พบผู้ป่วยที่เข้าได้กับนิยามโรคซาร์ส (probable case) จำนวน 9 ราย (เสียชีวิตจำนวน 2

---

[117] WHO Secretariat, "Severe acute respiratory syndrome (SARS): Status of the outbreak and lessons for the immediate future," Geneva, Switzerland, 20 May 2003, Retrieved 26 August 2009, from http://www.who.int/csr/media/sars_wha.pdf

[118] **Ibid**.

[119] **Ibid**.

[120] WHO Secretariat, "Summary table of SARS cases by country, 1 November 2002 - 7 August 2003," Geneva, Switzerland, 15 August 2003, Retrieved 26 August 2009, from http://www.who.int/entity/csr/sars/country/country2003_08_15.pdf

ราย) โดยเป็นชาวต่างชาติ 3 ราย ชาวไทย 6 ราย ทุกรายเป็นผู้เดินทางมาจากประเทศที่มีการระบาดของโรค (imported case)[121]

การแพร่ระบาดที่รวดเร็วนี้ ทำให้ WHO ซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการสาธารณสุขในระดับโลก ต้องเข้ามามีบทบาทหลักในการตอบสนองต่อสถานการณ์การระบาดของโรคซาร์ส โดยมี Global Outbreak Alert and Response Network (GOARN)[122] และ Global Public Health and Intelligence Network (GPHIN)[123] เป็นเครื่องมือหลักในการรวบรวมข่าวกรองและแจ้งเตือนเกี่ยวกับการระบาดไปยังประเทศต่างๆ ได้อย่างทันท่วงที ข้อมูลจากเครื่องมือเหล่านี้ทำให้ WHO สามารถส่งทีมผู้เชี่ยวชาญเข้าไปตรวจสอบและระบุลักษณะของโรคที่กำลังระบาด ทั้งนี้ สถานการณ์โรคซาร์สที่เกิดขึ้นผลักดันให้ WHO ออกเป็นมติในการประชุมสมัชชาองค์การอนามัยโลกครั้งที่ 56 เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม ค.ศ. 2003[124] และจัดการประชุมระดับโลกว่าด้วยโรคซาร์ส (Global Conference on SARS) ในหัวข้อ "Where do we go from here?" ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ระหว่างวันที่ 17-18 มิถุนายน ค.ศ. 2003[125] ซึ่งมีผู้เข้าร่วมมากกว่า 900 คน จาก 44 ประเทศทั่วโลก อันเป็นการแสดงถึงการตระหนักในความสำคัญของการเฝ้าระวังและการพัฒนาสมรรถนะในการตอบสนองในระดับโลกด้วยการทำงานร่วมกัน โดยมี WHO เป็นผู้ประสานงาน เพื่อไม่ให้เกิดการปกปิดข้อมูลและสามารถควบคุมโรคไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดไปทั่วโลกได้

ส่วนการตอบสนองในระดับภูมิภาคนั้น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคแรกในโลกที่มีการตอบสนองต่อสถานการณ์โรคซาร์ส ด้วยการจัดการประชุมในระดับต่างๆ และร่วมกับคู่เจรจา

---

[121] WHO Secretariat, **Severe acute respiratory syndrome (SARS): Status of the outbreak and lessons for the immediate future** และ กระทรวงสาธารณสุข, คณะทำงานวิชาการโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง, "สรุปสถานการณ์และความก้าวหน้าการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง," 30 มิถุนายน 2546, สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ส.ค. 2552, จาก http://www.dt.ac.th/learn/kk/AI_Webs/www-ddc/sars_situation.html

[122] เป็นกลไกที่ WHO ริ่เริ่มขึ้นในเดือนเมษายน ค.ศ. 2000 เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ 112 แห่งทั่วโลกที่มีข้อมูล ความชำนาญ และทักษะ เข้ามาไว้ด้วยกัน ซึ่งจำเป็นต่อการแจ้งเตือนประชาคมระหว่างประเทศเกี่ยวกับการระบาดและการเตรียมความพร้อม

[123] เป็นโปรแกรมประยุกต์สำหรับคอมพิวเตอร์ซึ่งพัฒนาขึ้นโดย Health Canada ต่อมา WHO นำมาใช้นับแต่ปี ค.ศ. 1997 โดยทำหน้าที่เป็น search engine ที่ปรับเปลี่ยนขึ้นเพื่อสแกนการติดต่อสื่อสารทางโลกอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับข่าวลือและรายงานเหตุการณ์โรคที่น่าสงสัย

[124] WHO Secretariat, "Severe acute respiratory syndrome (SARS)," Resolution of the 56th World Health Assembly, **WHA56.29**, Agenda item 14.16, Geneva, Switzerland, 28 May 2003, Retrieved 27 August 2009, from http://apps.who.int/gb/archive/pdf_files/WHA56/ea56r29.pdf

[125] WHO Secretariat, "Summary Report – WHO Global Conference on Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS): Where do we go from here?," 17-18 June 2003, Kuala Lumpur, Malaysia, Retrieved 27 August 2009, from http://www.who.int/entity/csr/sars/conference/june_2003/materials/report/en/index.html

โดยเฉพาะกับประเทศเอเชียตะวันออก ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้[126] โดยการประชุมแรกๆ ที่จัดขึ้นเป็นการประชุมรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน+3 สมัยพิเศษว่าด้วยโรคซาร์ส (ASEAN+3 Ministers of Health Special Meeting on SARS) ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ 26 เมษายน ค.ศ. 2003[127] ต่อมาประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมผู้นำอาเซียนสมัยพิเศษว่าด้วยโรคซาร์ส (Special ASEAN Leaders Meeting on SARS)[128] และการประชุมผู้นำอาเซียน-จีนสมัยพิเศษว่าด้วยโรคซาร์ส (Special ASEAN-China Leaders Meeting on SARS)[129] ที่กรุงเทพฯ ในวันที่ 29 เมษายน ปีเดียวกัน โดยมุ่งหมายให้ประเทศสมาชิกอาเซียนทำงานร่วมกันเพื่อทำให้อาเซียนปลอดจากโรคซาร์ส การประชุมครั้งนี้ประเทศไทยได้ประกาศว่าจะสมทบกองทุนอาเซียน-จีนด้านสาธารณสุขเป็นเงิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐ นอกจากนั้น ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2003 ได้มีการประชุมอื่นๆ อาทิ การประชุมรัฐมนตรีด้านแรงงานของอาเซียน การประชุมหน่วยงานด้านการบินและองค์การการท่องเที่ยวแห่งชาติของประเทศอาเซียน+3 เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล กำหนดวิธีดำเนินการ และเสริมสร้างความร่วมมือในการรับมือเกี่ยวกับโรคซาร์ส เป็นต้น

ในการประชุมรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน+3 สมัยพิเศษว่าด้วยโรคซาร์ส ครั้งถัดมาที่เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา ระหว่างวันที่ 10-11 มิถุนายน ค.ศ. 2003[130] ที่ประชุมได้ประกาศว่าอาเซียนเป็นภูมิภาคที่ปลอดจากโรคซาร์สหลังจากการแพร่ระบาดในระดับท้องถิ่นยุติลงและพบผู้ป่วยเป็นรายสุดท้ายในภูมิภาคครบ 30 วัน ซึ่งถือเป็นความสำเร็จจากการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียนและอาเซียน+3 ทั้งด้านแรงงาน คมนาคม การท่องเที่ยว สารสนเทศ และสาธารณสุขที่ดำเนินการในประเด็นโรคซาร์สต่อจากการประชุมสุดยอดเกี่ยวกับโรคซาร์ส ซึ่งการตอบสนองในหลายสาขาเช่นนี้เป็นวิถีทางเดียวที่มีประสิทธิภาพในการจัดการกับปัญหาดังกล่าว และที่ประชุมยังได้รับรองกรอบการทำงานของแผนปฏิบัติการอาเซียน+3 ว่าด้วยการป้องกันและควบคุมโรคซาร์สและโรคติดเชื้ออื่นๆ (ASEAN+3 Action Plan on Prevention and Control of SARS and other Infectious Diseases ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น ASEAN+3 Emerging Infectious Diseases Programme)

---

[126] ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประชุมและแถลงการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โรคซาร์สในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใน ASEAN Secretariat, "SARS Watch," Retrieved 27 August 2009, from http://www.aseansec.org/your_sars.htm

[127] ดู ASEAN Secretariat, "Joint Statement ASEAN+3 Ministers of Health Special Meeting on SARS," Kuala Lumpur, Malaysia, 26 April 2003, Retrieved 1 October 2009, from http://www.aseansec.org/sars1.htm

[128] ดู ASEAN Secretariat, "Joint Declaration Special ASEAN Leaders Meeting on Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)," Bangkok, Thailand, 29 April 2003, Retrieved 1 October 2009, from http://www.aseansec.org/sars2.htm

[129] ดู ASEAN Secretariat, "Joint Statement of the Special ASEAN-China Leaders Meeting on the Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)," Bangkok, Thailand, 29 April 2003, Retrieved 1 October 2009, from http://www.aseansec.org/14751.htm

[130] ดู ASEAN Secretariat, "Joint Statement ASEAN+3 Ministers of Health Special Meeting on Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)," Siem Reap, Cambodia, 10-11 June 2003, Retrieved 1 October 2009, from http://www.aseansec.org/health+3_sars.htm

โดยมีวัตถุประสงค์โดยรวมเพื่อสร้างสมรรถนะของภูมิภาคในการตอบสนองต่อการระบาดในอนาคตด้วยมาตรการต่างๆ[131]

- ปัญหาโรคไข้หวัดนก ค.ศ. 2003

โรคไข้หวัดนกเป็นโรคติดต่อในสัตว์ที่เกิดจากเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ชนิด A ซึ่งโดยปกติจะติดต่อเฉพาะสัตว์ปีก อย่างไรก็ตาม ช่วงกลางปี ค.ศ. 2003 พบว่า ได้เกิดการระบาดของเชื้ออย่างรุนแรงในฝูงเป็ดไก่เลี้ยง (poultry) ซึ่งส่งผลให้อวัยวะภายในหลายส่วนของสัตว์ปีกล้มเหลวและทำให้สัตว์รวมถึงฝูงของสัตว์ดังกล่าวสามารถตายได้ภายใน 48 ชั่วโมง การระบาดลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากไวรัสไข้หวัดนกแบบชนิดย่อย H5N1 และทำให้สัตว์ปีกประมาณ 150 ล้านตัวตาย ต่อมาในกลางเดือนธันวาคม ค.ศ. 2003 ถึงต้นกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2004 การระบาดของไข้หวัดนกในเป็ดไก่เลี้ยงแพร่ขยายไปสู่บริเวณกลุ่มประเทศเอเชีย ได้แก่ เกาหลีใต้ เวียดนาม ญี่ปุ่น ไทย กัมพูชา ลาว อินโดนีเซีย จีน มาเลเซีย (ตามลำดับรายงานการระบาด) ทั้งนี้นับแต่ปลายเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2005 เชื้อไวรัสดังกล่าวได้แพร่กระจายข้ามจากเอเชียเข้าไปในรัสเซีย คาซัคสถาน มองโกเลีย ตุรกี โรมาเนีย โครเอเชีย ยูเครน ซึ่งเป็นประเทศตามเส้นทางการอพยพของนก[132]

การแพร่ระบาดของไวรัส H5N1 ในเป็ดไก่เลี้ยงสามารถติดต่อได้โดยตรงจากสัตว์ปีกสู่คน ซึ่งทำให้ผู้ป่วยอาการทรุดลงอย่างรวดเร็วและมีโอกาสเสียชีวิตสูง โดยเริ่มแรกจะมีอาการปอดติดเชื้อไวรัสและอวัยวะภายในหลายส่วนล้มเหลว และอาจมีความเสี่ยงที่ไวรัสดังกล่าวจะเปลี่ยนรูปแบบเป็นการติดต่อจากคนสู่คน ซึ่งสามารถกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการระบาดใหญ่ทั่วโลกได้[133] ข้อมูลจาก WHO ซึ่งรวบรวมจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคไข้หวัดนกชนิด A (H5N1) นับแต่ปี ค.ศ. 2003-2009 ทั่วโลกมีจำนวนผู้ป่วยสะสม 468 ราย ในจำนวนนี้เสียชีวิตมากถึง 282 ราย โดยประเทศที่พบผู้ป่วยมากที่สุด คือ ประเทศอินโดนีเซีย 162 ราย (เสียชีวิต 134 ราย) รองลงมา คือ เวียดนาม 112 ราย (เสียชีวิต 57 ราย) อียิปต์ 90 ราย (เสียชีวิต 27 ราย) และจีน 38 ราย (เสียชีวิต 25 ราย)[134]

---

[131] สำหรับบทบาทของประเทศไทยเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ดูบทที่ 10 ของรายงานวิจัยนี้

[132] WHO Secretariat, "Avian Influenza Frequently Asked Questions," Geneva, Switzerland, revised 5 December 2005, Retrieved 28 August 2009, from http://www.who.int/csr/disease/avian_influenza/avian_faqs/en/

สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับไข้หวัดนก ดู World Health Organization, **WHO Handbook for Journalists: Influenza Pandemic** (Geneva: Author, 2005)

[133] WHO Secretariat, **Ibid**.

[134] WHO Secretariat, "Cumulative Number of Confirmed Human Cases of Avian Influenza A/(H5N1) Reported to WHO," Geneva, Switzerland, 16 March 2010, Retrieved 17 March 2010, from http://www.who.int/csr/disease/avian_influenza/country/cases_table_2010_03_16/en/index.html

ประเทศไทยพบผู้ป่วยรายแรก เมื่อวันที่ 23 มกราคม ค.ศ. 2004 และได้เริ่มรายงานต่อ WHO เกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส H5N1 ในเป็ดไก่เลี้ยงในหลายจังหวัดทั่วภาคเหนือและบางจังหวัดทางภาคใต้ การระบาดดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปลายปี และต่อมาในวันที่ 27 กันยายน ค.ศ. 2006 ประเทศไทยรายงานการพบผู้ป่วยรายสุดท้าย โดยสรุปมีจำนวนผู้ป่วยรวมทั้งสิ้น 25 ราย (เสียชีวิต 17 ราย)

เพื่อรับมือต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของไข้หวัดนก WHO ได้จัดการประชุมขึ้นหลายครั้งนับแต่ปลายปี ค.ศ. 2005 จนถึงปี ค.ศ. 2007 เพื่อหารือร่วมกับหน่วยงานของสหประชาชาติ องค์การระหว่างประเทศ และประเทศต่างๆ กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาไข้หวัดนก[135] เช่น การประชุมว่าด้วยไข้หวัดนกและไข้หวัดใหญ่ที่ระบาดในคน (Meeting on avian influenza and human pandemic influenza) ซึ่งจัดร่วมกับองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) องค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (World Organisation for Animal Health: OIE) และธนาคารโลก (World Bank), การประชุมร่วมกับญี่ปุ่นเพื่อหาแนวทางตอบสนองในระยะต้นต่อการระบาดใหญ่ที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้น, การประชุมระหว่างประเทศด้านเทคนิคร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ของสหประชาชาติ องค์การระหว่างประเทศ และ NGOs ในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น ยุทธศาสตร์จำกัดการแพร่ระบาดของไข้หวัดใหญ่ การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับผลกระทบของการระบาดของไข้หวัดใหญ่ที่มีต่อผู้ลี้ภัยและประชากรผู้ผลัดถิ่น ตลอดจนการระดมพลังทางสังคมเพื่อลดความเสี่ยงของไข้หวัดนก

นอกจากนี้ ยังมีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่าง WHO, OIE และ FAO เกี่ยวกับความเป็นไปได้ทางเทคนิคในการผลิตวัคซีนในศูนย์การผลิตวัคซีนสำหรับสัตว์ในช่วงการระบาดใหญ่, การประชุมเพื่อสร้างความตระหนักแก่รัฐสมาชิกในประเด็นศีลธรรม, การปรึกษาหารือร่วมกันระหว่าง National Committee for Avian Influenza Control and Pandemic Influenza Preparedness ของอินโดนีเซีย กับ WHO และหน่วยงานอื่นๆ ของ UN, การประชุมของ Influenza Pandemic Task Force (IPTF) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามมติสมัชชาองค์การอนามัยโลก (WHA) ครั้งที่ 59 ในการนำกฎอนามัยระหว่างประเทศ ค.ศ. 2005 (International Health Regulations: IHR 2005) มาใช้ปฏิบัติ[136], การประชุมว่าด้วยการบริหารจัดการผู้ป่วยและการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับไข้หวัดนก ชนิด A

---

[135] ดูรายละเอียดเกี่ยวกับการประชุมต่างๆ ของ WHO เกี่ยวกับไข้หวัดนกใน http://www.who.int/csr/disease/avian_influenza/meetings/en/

[136] ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดของมติดังกล่าวใน WHO Secretariat, "Application of the International Health Regulations (2005)," Resolution of the 59th World Health Assembly, **WHA59.2**, Agenda item 11.1, Geneva, Switzerland, 26 May 2006, Retrieved 28 August 2009, from http://www.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA59/WHA59_2-en.pdf

ทั้งนี้ คณะทำงานเฉพาะกิจฯ ที่มีสมาชิก 21 คน หนึ่งในนั้นเป็นคนไทย คือ นพ. สุภมิตร ชุณห์สุทธิวัฒน์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเวชกรรมป้องกัน กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

(H5N1) ที่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม, และการประชุมเพื่อเพิ่มการเข้าถึงวัคซีนต่อต้านไวรัส H5N1 และโรคระบาดอื่นๆ ของประเทศกำลังพัฒนา เป็นต้น

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับแต่ช่วงต้นของการระบาดประเทศสมาชิกอาเซียนได้ตอบสนองและทำงานร่วมกับรัฐบาลของประเทศอื่นๆ และหน่วยงานระหว่างประเทศ เพื่อจัดการและควบคุมการระบาดของไข้หวัดนก[137] โดยมีกลไกหลัก คือ องค์กรระดับรัฐมนตรีของอาเซียนในสาขาสุขภาพมนุษย์และสัตว์จำนวน 2 องค์กร ได้แก่ ที่ประชุมรัฐมนตรีด้านการเกษตรและป่าไม้อาเซียน (ASEAN Ministers Meeting on Agriculture and Forestry: AMAF) และที่ประชุมรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน (ASEAN Health Ministers Meeting: AHMM) ซึ่งสั่งการลงมาในระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส กลุ่มทำงาน และผู้เชี่ยวชาญต่างๆ เช่น ASEAN Sectoral Working Group on Livestock (ASWGL) และ ASEAN Highly Pathogenic Avian Influenza (HPAI) Task Force ในสาขาสุขภาพสัตว์, Senior Officials Meeting on Health Development (SOMHD) และ ASEAN Expert Group on Communicable Diseases (AEGCD) ในสาขาสาธารณสุข เพื่อกำหนดแนวทางในการประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานและสาขาต่างๆ เพื่อป้องกัน ควบคุม และขจัดการติดเชื้อไข้หวัดนกชนิดรุนแรงในภูมิภาค และดำเนินการมอบหมายภารกิจในการทำงานร่วมกับองค์การระหว่างประเทศ เช่น FAO, OIE และ WHO

นอกจากนี้ อาเซียนยังรับการสนับสนุนในลักษณะของโครงการและกองทุนร่วมกับองค์การระหว่างประเทศและประเทศคู่เจรจาอื่นๆ ในการต่อสู้กับไข้หวัดนก เช่น ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) อนุมัติโครงการมูลค่า 470 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีจุดมุ่งหมายในการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในนกซึ่งเป็นแหล่งกำเนิด เสริมสร้างการตรวจจับโรคแต่แรกเริ่ม รายงานและควบคุมการระบาดของไข้หวัดนก และบริหารจัดการผู้ป่วยในกรณีเกิดการแพร่ระบาดของไข้หวัดนกในคนอย่างรวดเร็ว, ส่วนในกรณีประเทศคู่เจรจาที่ให้การสนับสนุนนั้น รัฐบาลญี่ปุ่นลงนามข้อตกลงมอบเงินจำนวน 70 ล้านดอลลาร์สหรัฐใน "กองทุนบูรณาการญี่ปุ่น-อาเซียน" (Japan-ASEAN Integration Fund: JAIF) โดยเงินจำนวน 47 ล้านดอลลาร์สหรัฐจะถูกนำมาใช้เพื่อจัดการปัญหาไข้หวัดนก พร้อมกับความช่วยเหลือ ได้แก่ สำรองยาทามิฟลู 500,000 ชุด ตลอดจนสำรองชุดทดสอบไข้หวัด สารละลายฆ่าเชื้อ หน้ากากอนามัย ถุงมือยางอนามัย และชุดเสื้อกาวน์แบบใช้แล้วทิ้ง สำหรับคนจำนวน 700,000 คน เป็นต้น[138]

---

[137] ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประชุมและความร่วมมือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โรคไข้หวัดนกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใน ASEAN Secretariat, "ASEAN Response to Combat Avian Influenza," April 2006, Retrieved 28 August 2009, from http://www.aseansec.org/18392.htm

[138] สำหรับบทบาทของประเทศไทยเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ดูบทที่ 10 ของรายงานวิจัยนี้

- ปัญหาโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009

ไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 เกิดขึ้นจากเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ชนิด A (H1N1) ซึ่งไม่เคยปรากฏการแพร่ระบาดในมนุษย์มาก่อน โดยเป็นโรคที่แพร่ติดต่อจากคนสู่คนได้โดยง่ายจากการสัมผัสกับเชื้อในฝอยละอองจากการไอหรือจามของผู้ป่วย โดยผู้ป่วยจะมี "อาการป่วยคล้ายไข้หวัดใหญ่" (influenza-like-illness) โรคดังกล่าวเริ่มปรากฏขึ้นครั้งแรกในประเทศเม็กซิโก เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 2009 ซึ่งก่อนหน้านี้เพียงไม่กี่สัปดาห์ได้เกิดการระบาดของไข้หวัดหมู ต่อมาในช่วงปลายเดือนเมษายน เม็กซิโกรายงานการพบผู้ป่วยรายแรกที่ได้รับเชื้อไวรัส H1N1 ต่อองค์การอนามัยโลก (WHO) หน่วยงานสาธารณสุขของแคนาดาประกาศเรียกไวรัสที่เกิดขึ้นในเม็กซิโกว่า ไวรัส "ไข้หวัดหมู" H1N1 สถานการณ์การระบาดใหญ่ของไข้หวัดดังกล่าวในเม็กซิโกก่อให้เกิดความตื่นตัวทั่วโลก ผู้อำนวยการใหญ่ของ WHO ดร. Margaret Chan ได้เรียกประชุม Emergency Committee ที่สำนักงานใหญ่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ ค.ศ. 2005 (IHR 2005) โดยพิจารณาประกาศให้โรคดังกล่าวเป็น Public Health Emergency of International Concern (PHEIC) และเตือนว่าไวรัสชนิดนี้สามารถติดต่อจากคนสู่คนได้[139]

ระยะเวลาเพียงไม่กี่วันไข้หวัดใหญ่ H1N1 เริ่มระบาดเข้าไปในสหรัฐฯ แคนาดา แพร่กระจายไปประเทศสเปน สกอตแลนด์ เยอรมนี ออสเตรีย ในยุโรป เกิดการระบาดอย่างต่อเนื่องในเอเชียโดยเริ่มต้นที่ฮ่องกง และเริ่มแพร่กระจายไปในห้าทวีปทั่วโลกจากนิวซีแลนด์ ไปถึงอิสราเอลและคอสตาริกา จนในปัจจุบันมีการแพร่ระบาดมากกว่า 160 ประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ในวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 2009 WHO ได้ประกาศเรียกโรคนี้อย่างเป็นทางการว่าไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ชนิด A (H1N1) อีก 1 วันต่อมาองค์การ WHO องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) และองค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) ออกแถลงการณ์ร่วมกันโดยชี้แจ้งว่า หมูและผลิตภัณฑ์จากหมู "จะไม่ได้เป็นแหล่งที่มาของการติดเชื้อ" หากปฏิบัติอย่างถูกสุขอนามัย[140]

ในวันที่ 11 มิถุนายน ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาเพียงไม่ถึง 2 เดือน WHO ได้ยกระดับการแจ้งเตือนการแพร่ระบาดจากระดับ 3 ไล่ระดับเรื่อยมาจนถึงระดับ 6 อันนับเป็นระดับสูงสุด ทั้งนี้ จากจุดเริ่มต้นที่มีการแพร่ระบาดเพียงไม่กี่สิบประเทศและมีจำนวนผู้ป่วยไม่ถึง 1,000 คน ตามข้อมูลของ WHO ณ วันที่ 23 สิงหาคม ค.ศ. 2009 ระบุว่ามีจำนวนผู้ป่วยทั่วโลกมากกว่า 210,000 ราย ใน

---

[139] WHO Regional Office for South-East Asia, "Chronology of Influenza A (H1N1), 18 March - 22 May 2009," Retrieved 29 August 2009, from http://www.searo.who.int/LinkFiles/Influenza_A(H1N1)_Chronology_of_Influenza_ A(H1N1).pdf

[140] **Ibid**.

จำนวนดังกล่าวมีผู้เสียชีวิตแล้วไม่น้อยกว่า 2,185 ราย[141] เนื่องจากโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ชนิด A (H1N1) แพร่ระบาดอย่างรวดเร็วทำให้ในปัจจุบันตัวเลขเหล่านี้ยังคงเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ จนต่อมา WHO ได้แจ้งการยกเลิกรายงานเฉพาะรายและจำนวนสะสมผู้ป่วยที่ได้รับการยืนยัน เนื่องจากจำนวนผู้ป่วยเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากและข้อมูลดังกล่าวไม่สะท้อนความจริงของการระบาดที่ได้ขยายไปสู่ประเทศต่างๆ ทั่วโลก และบางประเทศมีการระบาดในชุมชนแล้ว อีกทั้งการรายงานในลักษณะดังกล่าวเป็นภาระมากและไม่อาจทำได้ทันเวลาเพราะต้องใช้ทรัพยากร คน เวลา ห้องปฏิบัติการจำนวนมาก WHO ได้แนะนำให้ใช้วิธีการทางระบาดวิทยาติดตามแทน (Epidemic Monitoring)

สำหรับประเทศไทยยืนยันการพบผู้ป่วยไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ชนิด A (H1N1) สองรายแรกในวันที่ 12 พฤษภาคม ค.ศ. 2009[142] และจากการเฝ้าระวังนับแต่วันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 2009 - 13 มีนาคม ค.ศ. 2010 นั้น พบว่ามีจำนวนผู้ป่วยสะสมทั้งสิ้น 35,446 ราย เสียชีวิต 218 ราย สถานการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 ของประเทศไทยในขณะนี้ พบว่ามีการระบาดในบางจังหวัด โดยจังหวัดที่มีการแพร่ระบาดอย่างกว้างขวาง ได้แก่ กรุงเทพฯ ส่วนจังหวัดที่ยืนยันการพบผู้ป่วยในช่วง 14 วันมากกว่า 5 รายในพื้นที่หนึ่งอำเภอ ได้แก่ กรุงเทพฯ เชียงใหม่ และนนทบุรี โดยกระทรวงสาธารณสุขประเมินว่ายังมีแนวโน้มที่อาจเกิดการระบาดของไข้หวัดใหญ่ฯ ในบางพื้นที่ของจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ[143]

ในการเตรียมการและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ฯ นับว่ามีความร่วมมือกันอย่างแข็งขันทั้งในระดับโลกและในระดับภูมิภาค โดยในส่วนระดับโลก WHO นับว่าเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาทนำในการผลักดันความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที โดยจัดการประชุมทางไกล (video conference) ระหว่างผู้อำนวยการใหญ่ WHO กับสำนักงานภูมิภาค และได้มีการจัดส่งยาต้านไวรัสจำนวน 2.4 ล้านชุด ไปยัง 72 ประเทศที่มีความจำเป็นมากที่สุด ที่สำคัญที่สุด คือ การประชุมสมัชชาใหญ่องค์การอนามัยโลก (WHA) ครั้งที่ 62

---

[141] WHO Secretariat, "Pandemic (H1N1) 2009 - update 63," 28 August 2009, Retrieved 29 August 2009, from http://www.who.int/csr/don/2009_08_28/en/index.html

หมายเหตุ: เนื่องจากโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 ยังมีการระบาดอยู่ และมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลอย่างรวดเร็ว ดังนั้นผู้ที่สนใจติดตามข้อมูลการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าวที่ได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยจนถึงปัจจุบัน ดูเว็บไซต์ทางการขององค์การอนามัยโลก (WHO), http://www.who.int/csr/disease/swineflu/en/index.html และสำหรับในกรณีของประเทศไทย ดูเว็บไซต์ทางการของสำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, http://epid.moph.go.th

[142] กระทรวงสาธารณสุข, กรมควบคุมโรค, สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่, "พบผู้ป่วยยืนยันไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ชนิดเอ เอช 1 เอ็น 1 จำนวน 2 รายแรกในประเทศไทย," สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มี.ค. 2553, จาก http://beid.ddc.moph.go.th/th/index.php?option=com_content&task=view&id=1909182&Itemid=240

[143] กระทรวงสาธารณสุข, กรมควบคุมโรค, สำนักระบาดวิทยา, "การเฝ้าระวังโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ชนิด A (H1N1)," สถานการณ์ ณ วันที่ 17 มีนาคม 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มี.ค. 2553, จาก http://epid.moph.go.th/Flu/situation/y52/flu_201003171658.pdf

ระหว่างวันที่ 18-22 พฤษภาคม ค.ศ. 2009 เลขาธิการสหประชาชาติ และผู้อำนวยการใหญ่ WHO ได้ประชุมร่วมกับผู้ผลิตยากว่า 30 บริษัท และมีการหารือถึงความจำเป็นในการเข้าถึงวัคซีนอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมสำหรับประเทศกำลังพัฒนา โดยที่ประชุมชื่นชมความรับผิดชอบและการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังของผู้อำนวยการใหญ่ WHO[144]

ในระดับภูมิภาคนั้น สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Regional Office for South-East Asia) ของ WHO ซึ่งมีคนไทย คือ นายแพทย์ สำลี เปลี่ยนบางช้าง ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการภูมิภาค ได้ดำเนินการในหลายประการเพื่อประสานความร่วมมือกับรัฐสมาชิกทั้ง 11 ประเทศในภูมิภาค[145] โดยในปลายเดือนเมษายนได้เริ่มดำเนินงาน Strategic Health Operation Centre (SHOC) ต่อมายังได้จัดการประชุมร่วมระหว่างคณะทำงานเฉพาะกิจตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ (IHR Task Force) และทีมบริหารจัดการวิกฤต (Crisis Manangement Team) ของสำนักงานภูมิภาคฯ จัดแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนในภูมิภาคและจัดการประชุมทางไกลกับผู้แทนของ WHO ประจำ 11 รัฐสมาชิกของภูมิภาค ตลอดจนแจกจ่ายยาโอเซลทามิเวียร์ (Oseltamivir) และอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลแก่รัฐสมาชิก ทั้งนี้ ระหว่างการประชุม WHA ครั้งที่ 62 รัฐมนตรีสาธารณสุขของ 11 รัฐสมาชิกในภูมิภาค ได้รับรองแถลงการณ์ร่วมเพื่อมุ่งให้เกิดการดำเนินนโยบายที่ประสานร่วมกันในการลดผลกระทบจากการระบาดของไข้หวัดใหญ่ที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นในภูมิภาค[146] นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้เป็นเจ้าภาพจัดประชุมรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน+3 สมัยพิเศษว่าด้วยไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ชนิด A (H1N1) ที่โรงแรมดุสิตธานี กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 7-8 พฤษภาคม ค.ศ. 2009 เพื่อรับฟังการบรรยายสรุปจาก ดร. Kenji Fukuda ผู้ช่วยผู้อำนวยการใหญ่ WHO ด้านความมั่นคงและสภาพแวดล้อมทางสุขอนามัย (Health Security and Environment) เกี่ยวกับการรับมือการแพร่ระบาดใหญ่ของ WHO และผลเกี่ยวข้องจากการยกระดับการแจ้งเตือนการระบาดจากระดับ 5 เป็นระดับ 6 และมีการเน้นย้ำถึงการทำงานร่วมกับองค์การระหว่างประเทศและองค์การระดับภูมิภาค โดยเฉพาะความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากหุ้นส่วนต่างๆ เช่น องค์การอนามัยโลก (WHO), US Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ธนาคารโลก และความช่วยเหลือจากหุ้นส่วนของอาเซียน เช่น AusAID, USAID เป็นต้น[147]

---

[144] WHO Regional Office for South-East Asia, "Chronology of Influenza A (H1N1), 18 March - 22 May 2009"

[145] ได้แก่ บังกลาเทศ ภูฏาน เกาหลีใต้ อินเดีย อินโดนีเซีย มัลดีฟส์ พม่า เนปาล ศรีลังกา ไทย และติมอร์-เลสเต

[146] WHO Regional Office for South-East Asia, "Chronology of Influenza A (H1N1), 18 March - 22 May 2009"

[147] ASEAN Secretariat, "Chairman's Press Statement of the ASEAN+3 Health Ministers' Special Meeting on Influenza A (H1N1)," Bangkok, 8 May 2009, Retrieved 29 August 2009, from http://www.aseansec.org/22541.htm

สำหรับบทบาทของประเทศไทยเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ดูบทที่ 10 ของรายงานวิจัยนี้

4.2 ความตื่นตัวของรัฐและสังคมต่อปัญหาภัยพิบัติธรรมชาติ: กรณีคลื่นสึนามิ และพายุหมุนนาร์กิสที่กระทบต่อประเทศไทยและเพื่อนบ้าน

ภัยพิบัติธรรมชาตินับเป็นปรากฏการณ์ที่สร้างความเสียหายอย่างรุนแรงและมักจะส่งผลกระทบในหลายประเทศ กรณีคลื่นสึนามิและกรณีพายุหมุนนาร์กิสนับเป็นตัวอย่างที่รัฐ องค์การระหว่างประเทศ และองค์กรนอกภาครัฐ เข้ามาร่วมกันในการบรรเทาทุกข์เพื่อมนุษยธรรมและฟื้นฟูสภาพหลังภัยพิบัติ โดยกรณีคลื่นสึนามิที่เกิดขึ้นในมหาสมุทรอินเดียปลายปี ค.ศ. 2004 ได้หยิบยกตัวอย่างกรณีของประเทศไทยซึ่งมีลักษณะเป็นประเทศเปิด ได้รับความช่วยเหลือจาก "หุ้นส่วนระหว่างประเทศ" เข้ามาฟื้นฟูสภาพของพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ และประเทศไทยได้ร่วมกับสมาชิกอาเซียนในการผลักดัน ASEAN Agreement on Disaster Management on Emergency Response ในปี ค.ศ. 2005 เพื่อเป็นกรอบการทำงานในการบริหารจัดการภัยพิบัติในภูมิภาค ซึ่งต่อมาความตกลงนี้ได้มีผลบังคับใช้ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2009

ในกรณีของพายุหมุนนาร์กิส ได้หยิบยกกรณีพม่าซึ่งมีลักษณะเป็นประเทศปิดทำให้ความช่วยเหลือจากนานาชาติไม่สามารถเข้าไปได้ ประเทศไทยในฐานะเพื่อนบ้านได้มีบทบาทนำในการเข้าไปให้ความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมในพม่าเป็นประเทศแรก ต่อมาได้ร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียนผลักดันให้เกิดกลไกประสานความช่วยเหลือที่นำโดยอาเซียน โดยให้อาณัติแก่เลขาธิการอาเซียนเป็นผู้ดำเนินการส่งเจ้าหน้าที่บรรเทาทุกข์และบุคลากรทางการแพทย์เข้าไปในพื้นที่ ส่งต่อความช่วยเหลือจากนาชาติ และทำงานร่วมกับสหประชาชาติและรัฐบาลพม่าในลักษณะ "กลุ่มสามฝ่าย" (TCG) ตลอดจนการจัดทำ "แผนฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมหลังภัยพิบัติไซโคลนนาร์กิส" (Post-Nargis Recovery and Preparedness Plan: PONREPP) สำหรับปี ค.ศ. 2009-2011 เพื่อแสวงหาแนวทางในการเปลี่ยนผ่านจากการบรรเทาทุกข์ระยะเร่งด่วนและการฟื้นฟูระยะต้นเป็นการฟื้นฟูระยะกลาง

- กรณีคลื่นสึนามิ ค.ศ. 2004 ในประเทศไทย: การร่วมมือร่วมใจของประชาคมระหว่างประเทศเพื่อบรรเทาผลกระทบของภัยพิบัติต่อนักท่องเที่ยวนานาชาติและประชาชนบนพื้นที่

เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม ค.ศ. 2004 ประเทศไทยประสบกับภัยพิบัติธรรมชาติครั้งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์จากคลื่นยักษ์สึนามิซึ่งก่อตัวขึ้นในมหาสมุทรอินเดียภายหลังเกิดเหตุแผ่นดินไหวในระดับความรุนแรง 9.0 ริคเตอร์นอกชายฝั่งทางตะวันตกของสุมาตราเหนือ โดยนอกจากประเทศไทยแล้วคลื่นสึนามิได้พัดเข้าถล่มชายฝั่งของอินเดีย อินโดนีเซีย มัลดีฟส์ พม่า และ

ศรีลังกา ทั้งยังส่งผลกระทบไปไกลถึงแอฟริกาเป็นระยะทางกว่า 8,000 กิโลเมตรจากจุดเหนือศูนย์เกิดแผ่นดินไหว[148]

ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากคลื่นยักษ์สึนามิโดยตรงบริเวณชายฝั่งด้านอันดามันใน 6 จังหวัดชายฝั่งซึ่งมีประชากรรวมกันประมาณ 1.9 ล้านคน โดยมีหมู่บ้าน 47 แห่ง รวมถึงบ้านพักตากอากาศตามสถานที่สำคัญ เช่น เขาหลัก เกาะพีพี และภูเก็ต ถูกทำลาย ทำให้ประชาชนท้องถิ่นไม่ต่ำกว่า 100,000 คนสูญเสียงานในภาคการท่องเที่ยว นอกจากนั้น ตามข้อมูลของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย เมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 2005 ยังระบุจำนวนผู้เสียชีวิตและสูญหายในประเทศไทยรวมกันประมาณ 8,212 ราย เป็นชาวไทย 3,980 ราย ชาวต่างชาติ 3,332 ราย จาก 37 ประเทศ ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นชาวสวีเดน เยอรมัน ฟินน์ สวิส นอร์เวย์ อังกฤษ และออสเตรีย และที่ไม่สามารถระบุได้อีกประมาณ 900 ราย

ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งต่อมนุษย์ สภาพแวดล้อม และเศรษฐกิจ โดยผลกระทบที่มีต่อมนุษย์นอกจากการสูญเสียชีวิตแล้ว ยังทำให้ผู้รอดชีวิตเกิดภาวะกระทบกระเทือนทางจิตใจ (psychological trauma) จากความกลัวการเกิดภัยสึนามิซ้ำอีก ความรู้สึกไม่อยากกลับไปทะเล ความรู้สึกไม่แน่นอนเกี่ยวกับชีวิตในอนาคต การสูญเสียความรู้สึกปลอดภัยและมั่นคง การสูญเสียคนในครอบครัว ฯลฯ ทั้งนี้ ยังไม่นับรวมความเสียหายต่อบ้านเรือน โรงเรียน และต่อชีวิตของเด็กที่กลายเป็นกำพร้า ตลอดจนชุมชนชาวประมงและกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่น เช่น ชาวเลหรือชาวมอแกน และแรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะชาวพม่า

ในด้านผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ภายหลังเกิดภัยพิบัติทำให้มีเศษซากวัสดุอันตรายกระจายอยู่ทั่วเขตชายฝั่งและแนวปะการัง ส่งผลต่อถิ่นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตในทะเลและบริเวณชายฝั่ง ทั้งยังทำให้น้ำทะลไหลเข้ามาทำลายแหล่งน้ำจืดและเกิดการยุบตัวของดิน ป่าชายเลนในพังงาและระนอง และอุทยานแห่งชาติ 14 แห่งด้านชายฝั่งอันดามันได้รับความเสียหาย โดยหากพิจารณาถึงผลกระทบในด้านเศรษฐกิจมูลค่าความเสียหายและความสูญเสียของประเทศไทยโดยรวมจะสูงถึง 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และเป็นการสูญเสียรายได้จากการท่องเที่ยว 1.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ

สำหรับการตอบสนองต่อภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิในระดับนานาชาตินั้น ประมาณการว่ามูลค่าโดยรวมของความร่วมมือและความช่วยเหลือทางเทคนิคที่ประเทศไทยได้รับรวมกันประมาณ 69 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จากหุ้นส่วนระหว่างประเทศ (international partners) 45 องค์กร ด้วยโครงการเกือบ 200 โครงการ โดยมีทีมงานองค์การสหประชาชาติ (United Nations Country Team:

---

[148] สำหรับข้อมูลทั้งหมดในส่วนนี้เกี่ยวกับผลกระทบของภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ ดู United Nations Country Team in Thailand, **Tsunami Thailand, One Year Later: National Response and Contribution of International Partners**, Rev. version, 4 July 2006, Retrieved 30 August 2009, from http://www.un.or.th/documents/Tsunami-OneYearLater_4july_rev_000.pdf

ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับความช่วยเหลือจากนานาชาติ ดู United Nations Country Team in Thailand, "UNCT Thailand Tsunami Response: Six Months On," June 2005, Retrieved 30 August 2009, from http://www.un.or.th/pdf/6months-Thailand_6month_tsunami-response_analysis2.pdf

UNCT) ประจำประเทศไทย เป็นแกนนำการประสานงาน ซึ่งแม้จะไม่ได้มีบททบาทโดยตรงในการบรรเทาทุกข์เพื่อมนุษยธรรม (humanitarian relief) ต่อประชากรที่ได้รับผลกระทบ แต่ก็ได้ดำเนินภารกิจในการสนับสนุนการตอบสนองและให้ความช่วยเหลือที่นำโดยรัฐบาลต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยภายใน 48 ชั่วโมงหลังจากเกิดภัยพิบัติ ได้มีการระดมความช่วยเหลือด้วยการโอนเงินให้แก่กระทรวงการต่างประเทศ เพื่อใช้ในการให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์อย่างเร่งด่วน การประสานงาน และโลจิสติกส์ ทั้งยังได้ส่ง United Nations Disaster Assessment and Coordination (UNDAC) เข้าไปในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ โดยในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2005 สมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้เรียกร้องให้เลขาธิการสหประชาชาติแต่งตั้ง นาย Bill Clinton อดีตประธานาธิบดีสหรัฐฯ เป็นผู้แทนพิเศษของเลขาธิการฯ ในด้านการฟื้นฟูจากภัยพิบัติสึนามิ เพื่อรักษาเจตนารมณ์ทางการเมืองในระดับโลกในความพยายามฟื้นฟูภัยพิบัติที่เกิดขึ้น

ส่วนหน่วยงานอื่นๆ ในเครือสหประชาชาติของ UN เช่น FAO, ILO, UNAIDS, UNDP, UNEP, UNESCO, UNFPA, UNHCR, UNICEF, WFP, WHO ได้ร่วมสมทบส่วนการให้ความช่วยเหลือเร่งด่วนในลักษณะต่างๆ รวมมูลค่า 2.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่วนในช่วงการฟื้นฟูนั้น FAO, ILO, IOM, UNDP, UNEP, UNESCO, UNFPA, UNICEF, WHO, World Bank ได้ร่วมสมทบส่วนการให้ความช่วยเหลือในลักษณะต่างๆ รวมมูลค่าอีก 38.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ทั้งนี้ ยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยหน่วยงานของสหประชาชาติ อาทิ การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาค เพื่อแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างกัน, การทำงานเพื่อคุ้มครองเด็กในพื้นที่ที่ได้รับกระทบ, การประสานงานในการให้ความช่วยเหลือทางเทคนิค, การช่วยดำเนินการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว ตลอดจนการประชุมเพื่อวางแนวทางในการบริหารจัดการและฟื้นฟูเขตชายฝั่ง เป็นต้น

ในระดับภูมิภาค การประชุมผู้นำอาเซียนสมัยพิเศษว่าด้วยผลกระทบจากแผ่นดินไหวและสึนามิ ที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 6 มกราคม ค.ศ. 2005 ที่ประชุมเห็นชอบ Declaration on Action to Strengthen Emergency Relief, Rehabilitation, Reconstruction and Prevention on the Aftermath of Earthquake and Tsunami Disaster โดยตกลงที่จะร่วมมือกันใน 3 ประเด็น คือ การบรรเทาทุกข์ฉุกเฉิน การฟื้นฟูสภาพและการบูรณะ และการป้องกันและการบรรเทา[149] จากแถลงการณ์ดังกล่าวที่ประชุมรัฐมนตรีท่องเที่ยวอาเซียนว่าด้วยธรณีพิบัติ ครั้งที่ 8 ที่เกาะลังกาวี ประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ 24 มกราคม ค.ศ. 2005 ได้ออกแถลงการณ์แสดงความเสียใจต่อโศกนาฏกรรมธรณีพิบัติที่เกิดขึ้น และสนับสนุนการนำข้อเสนอที่กำหนดในแถลงการณ์ของที่ประชุมผู้นำอาเซียนฯ ไปปฏิบัติ รวมถึงได้ออก "Langkawi Declaration on 'Shifting Paradigm -

[149] ASEAN Secretariat, "Declaration on Action to Strengthen Emergency Relief, Rehabilitation, Reconstruction and Prevention on the Aftermath of Earthquake and Tsunami Disaster of 26 December 2004," Special ASEAN Leaders' Meeting on Aftermath of Earthquake and Tsunami, Jakarta, 6 January 2005, Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/17066.htm

Prospering the Region'" โดยยืนยันที่จะเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกันโดยมุ่งบูรณาการด้านการท่องเที่ยวภายในปี ค.ศ. 2010[150] เพื่อเป็นการกำหนดทิศทางของความร่วมมือล่วงหน้าภายหลังการฟื้นฟูจากสภาพภัยพิบัติ

สำหรับการผลักดันความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวหลังการฟื้นฟูสภาพพื้นที่จากภัยพิบัติ การประชุมรัฐมนตรีท่องเที่ยวอาเซียน จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ เมื่อวันที่ 25 มกราคม ค.ศ. 2005 อันต่อเนื่องจากการประชุมรัฐมนตรีท่องเที่ยวอาเซียน ที่ประชุมได้ออกแถลงการณ์ร่วม โดยตกลงที่จะดำเนินมาตรการส่งเสริมการเดินทางของนักท่องเที่ยวจากประเทศจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ มายังพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิ[151] ในช่วงเดียวกันระหว่างวันที่ 25-26 มกราคม ค.ศ. 2005 ได้มีการจัด China-ASEAN Workshop on Earthquake-Generated Tsunami Warning ที่กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน โดยมุ่งแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการเรียนรู้จากภัยพิบัติสึนามิในมหาสมุทรอินเดียครั้งล่าสุด แลกเปลี่ยนข้อมูลทางเทคโนโลยีในด้านการเตือนภัยสึนามิ และสำรวจแนวทางในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในด้านการเตือนภัยล่วงหน้าด้วยระบบติดตามการเกิดแผ่นดินไหว[152]

เพื่อให้เกิดผลรูปธรรมในการปฏิบัติร่วมกันเกี่ยวกับการรับมือกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติ ประเทศสมาชิกอาเซียนจึงได้ร่วมกันลงนามใน "ความตกลงอาเซียนว่าด้วยการจัดการภัยพิบัติและตอบโต้ต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน" (ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response: AADMER)[153] ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2005 ซึ่งต่อมาได้มีผลบังคับใช้ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2009 ความตกลงนี้ถือเป็นกรอบการทำงานในการบริหารจัดการภัยพิบัติในภูมิภาค โดยมีข้อกำหนด (provisions) เกี่ยวกับการระบุความเสี่ยงในการเกิดภัยพิบัติ การติดตามและเตือนภัยล่วงหน้า การป้องกันและบรรเทาผลกระทบ การเตรียมการและการตอบสนองต่อเหตุการณ์ การฟื้นฟูสภาพ ความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัย กลไกการประสานงาน กระบวนการทางศุลกากร และการเข้าเมืองที่สะดวกยิ่งขึ้น

ความตกลงเดียวกันนี้กำหนดให้มีการจัดตั้ง ASEAN Coordinating Centre for Humanitarian Assistance on disaster management (AHA Centre) เพื่ออำนวยความร่วมมือและการ

---

[150] ASEAN Secretariat, "The Eight Meeting of ASEAN Tourism Ministers (8th M-ATM) Joint Media Release," Langkawi, Malaysia, 24 January 2005, Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/17091.htm

[151] ASEAN Secretariat, "The Fourth Meeting of ASEAN, China, Japan and Korea Tourism Ministers Joint Media Statement," Langkawi, Malaysia, 25 January 2005, Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/17085.htm

[152] ASEAN Secretariat, "Action Plan to Formulate a Technology Platform for Earthquake-Generated Tsunami Warning System," China-ASEAN Workshop on Earthquake-Generated Tsunami Warning, Beijing, 25-26 January 2005, Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/17249.htm

[153] โดยก่อนหน้านี้ ประเทศสมาชิกอาเซียน 5 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ได้ออก "ASEAN Declaration on Mutual Assistance on Natural Disasters" ที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1976

สำหรับความตกลงอาเซียนเกี่ยวกับภัยพิบัติฉบับปัจจุบัน ดู ASEAN Secretariat, "ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response," Vientiane, 26 July 2005, Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/17579.htm

ประสานงานระหว่างภาคีความตกลงกับสหประชาชาติและองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันในระดับภูมิภาค[154] และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน อาเซียนได้มีการกำหนดการฝึกซ้อมแผนเผชิญเหตุภัยพิบัติฉุกเฉินระดับภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Regional Disaster Emergency Response Simulation Exercise: ARDEX) นับแต่เดือนกันยายนปี ค.ศ. 2005 เป็นต้นมา โดยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อทดสอบการระดมบุคลากรและอุปกรณ์ขนาดเบาและอุปกรณ์ขนาดกลางในการให้ความช่วยเหลือข้ามแดนและการจัดวางการค้นหาในเมืองและเพิ่มสมรรถนะในการกู้ภัย[155] สำหรับความก้าวหน้าในปัจจุบัน อาเซียนอยู่ในขั้นตอนการพัฒนาแผนการดำเนินงาน (Work Programme) สำหรับการบริหารจัดการภัยพิบัติซึ่งคาดว่าจะอยู่ในวาระของการประชุมสุดยอดอาเซียนที่เวียดนามในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2010

- กรณีพายุหมุนนาร์กิส ค.ศ. 2008 ในประเทศพม่า: การอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านและกรอบความร่วมมือภูมิภาคและองค์การระหว่างประเทศระดับโลกเพื่อเป็นช่องทางเข้าไปบรรเทาภัยพิบัติซึ่งกระทบต่อประชาชนในประเทศพม่า[156]

พายุหมุนนาร์กิสได้เคลื่อนจากอ่าวเบงกอลพัดเข้าถล่มบริเวณพื้นที่ดินดอนสามเหลี่ยมลุ่มแม่น้ำอิระวดี ประเทศพม่า ระหว่างวันที่ 2-3 พฤษภาคม ค.ศ. 2008 ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตหรือสาบสูญประมาณ 140,000 ราย และส่งผลกระทบต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน 2.4 ล้านคน หรือราวหนึ่งในสามของประชากรในเขตพื้นที่ดังกล่าวใน 37 เมือง (township) ครอบคลุมพื้นที่ 23,500 ตารางกิโลเมตร โดยร้อยละ 55 ของครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากพายุหมุนนาร์กิสมีอาหารสำรองเพียงพอสำหรับวันเดียวหรือน้อยกว่านั้น ภัยพิบัติดังกล่าวยังสร้างความเสียหายต่อระบบสาธารณูปโภคและทรัพย์สินของประชาชนอย่างมาก โดยคิดเป็นมูลค่าความเสียประมาณ 4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และจำเป็นต้องใช้เงิน 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในการฟื้นฟูจนถึงปี ค.ศ. 2012 นับได้ว่าพายุหมุนนาร์กิสเป็นพายุหมุนที่รุนแรงสุดอันดับที่ 8 ที่เคยมีการบันทึกมา และเป็นภัยธรรมชาติครั้งเลวร้ายที่สุดในประวัติศาสตร์ของพม่า

ประเทศไทยในฐานะประเทศเพื่อนบ้านได้มอบความช่วยเหลือพม่าในรูปแบบต่างๆ อย่างรวดเร็ว โดยกระทรวงการต่างประเทศได้มอบเงินช่วยเหลือสำหรับการฟื้นฟูและบูรณะพื้นที่ที่

---

[154] ASEAN Secretariat, "ASEAN Disaster Management Agreement to Enter into Force by End of 2009," **Press Release**, 16 September 2009, Retrieved 17 March 2010, from http://www.aseansec.org/PR-AADMER-EIF-End-2009.pdf

[155] ASEAN Secretariat, "Press Release of the ASEAN Mounts First Regional Disaster Emergency Response Simulation Exercise," 16 September 2005, Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/17734.htm

[156] สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับผลกระทบของพายุหมุนนาร์กิส และความช่วยเหลือต่อประชาชนชาวพม่าที่อาเซียนมีบทบาทนำ ดู ASEAN Secretariat, **A Bridge to Recovery: ASEAN's Response to Cyclone Nargis** (Jakarta: Author, 2009), Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/CN-Publication-ASEAN-Response-to-CN.pdf

ได้รับความเสียหายแก่เอกอัครราชทูตพม่าประจำประเทศไทย เป็นจำนวน 100,000 ดอลลาร์สหรัฐ ในวันที่ 6 พฤษภาคม ค.ศ. 2008 และพลเอกทรงกิตติ จักกาบาตร์ เสนาธิการทหารในขณะนั้น ได้นำอาหารแห้งและยารักษาโรคน้ำหนักรวม 9 ตัน ลำเลียงโดยเครื่องบิน C-130 ไปมอบให้กับทางการพม่าในนามของรัฐบาลไทย ขณะที่สมาคมไทย-พม่าเพื่อมิตรภาพได้มอบเงินช่วยเหลือจำนวน 300,000 บาทให้แก่เอกอัครราชทูตพม่าประจำประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีการส่งความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐของไทย เช่น กระทรวงพลังงาน กระทรวงสาธารณสุข สภากาชาดไทย และจากภาคเอกชนและรัฐวิสาหกิจต่างๆ ได้แก่ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน), บริษัท ปตท.สผ. จำกัด (มหาชน), นิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, การไฟฟ้าฝ่ายผลิต เป็นต้น ทั้งในรูปแบบของเงินช่วยเหลือและสิ่งของที่จำเป็นอื่นๆ เช่น น้ำมันดีเซล อุปกรณ์ไฟฟ้า อาหารแห้ง สังกะสี เป็นต้น ถือได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่พม่า แสดงให้เห็นถึงบทบาทนำของไทยที่จะนำมาซึ่งความช่วยเหลือของประชาคมระหว่างประเทศ[157]

ความเสียหายทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติต่อชาวพม่านั้น ทำให้นานาชาติและหน่วยงานระหว่างประเทศเข้ามาให้ความช่วยเหลือในเชิงมนุษยธรรมเพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การที่รัฐบาลทหารพม่าไม่ยอมรับความช่วยเหลือจากประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศต่างๆ นั้น ทำให้อาเซียนต้องเข้ามามีบทบาทในการทำงานร่วมกับรัฐบาลพม่า เจ้าหน้าที่บรรเทาทุกข์ระหว่างประเทศโดยเฉพาะทีมบรรเทาทุกข์และกู้ภัยของอาเซียน ได้รับอนุญาตให้เข้าไปปฏิบัติงานในประเทศพม่าเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ในระยะฉุกเฉิน ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นไปตาม "ความตกลงอาเซียนว่าด้วยการจัดการภัยพิบัติและตอบโต้ต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน" (AADMER) แม้ว่าความตกลงดังกล่าวยังไม่มีผลบังคับใช้ แต่รัฐบาลพม่าซึ่งได้ให้สัตยาบันผูกพันตามพันธกรณีในความตกลงดังกล่าวได้ตกลงยอมรับการส่งทีมแพทย์จากทุกประเทศสมาชิกอาเซียนโดยทันที ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการเป็นหุ้นส่วนทำงานร่วมกันที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในการตอบสนองหลังเหตุพายุหมุนนาร์กิส

สำหรับบทบาทของอาเซียนนั้น ภายใน 48 ชั่วโมงภายหลังพายุหมุนนาร์กิสเข้าพัดถล่มพม่า ดร. สุรินทร์ พิศสุวรรณ เลขาธิการอาเซียนได้ประสานขอความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยจากประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งรัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยระดมเงินจาก ASEAN Cooperation Fund for Disaster Assistance อันเป็นกองทุนบรรเทาทุกข์เพื่อมนุษยธรรมโดยเร่งด่วนที่ตั้งขึ้นโดยสำนักเลขาธิการอาเซียนที่กรุงจาการ์ตาเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม ค.ศ. 2008

ในช่วงหนึ่งสัปดาห์หลังเหตุการณ์ อาเซียนได้ส่ง ASEAN Emergency Rapid Assessment Team (ASEAN-ERAT) ซึ่งประสานงานโดย ASEAN Committee on Disaster Management (ACDM) เข้าไปในพื้นที่ เพื่อประเมินความจำเป็นเร่งด่วนภายหลังเหตุภัยพิบัติ ทั้งนี้ ASEAN-

[157] กระทรวงการต่างประเทศ, "ความช่วยเหลือจากประเทศไทยกรณีพม่าประสบภัยพิบัติจากพายุไซโคลนนาร์กิส," **ข่าวสารนิเทศ ที่ 249/2551**, 8 พฤษภาคม 2551, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มี.ค. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/463.php?id=19823&lang=th

ERAT ได้เสนอแนะให้จัดตั้ง "Humanitarian Coalition for the Victims of Cyclone Nargis" ซึ่งที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนสมัยพิเศษที่สิงคโปร์ในวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ. 2008 รับข้อเสนอแนะดังกล่าวโดยจัดตั้ง ASEAN Humanitarian Task Force for the Victims of Cyclone Nargis (AHTF) อันประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ระดับสูงและเจ้าหน้าที่อาวุโสจำนวน 20 คนจากประเทศสมาชิกอาเซียน โดยมีเลขาธิการอาเซียนเป็นประธาน เพื่อเป็นกลไกประสานงานที่นำโดยอาเซียนในการอำนวยให้เกิดการกระจายและใช้ประโยชน์จากความช่วยเหลือนานาชาติที่เข้ามาได้อย่างทั่วถึง รวมถึงเจ้าหน้าที่บรรเทาทุกข์และบุคลากรทางการแพทย์ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้ตั้ง "คณะที่ปรึกษา" (Advisory Group) ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากประเทศเพื่อนบ้านของพม่า สหประชาชาติ ขบวนการกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ[158] ธนาคารโลก และธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) และองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ ตลอดจนประเทศผู้บริจาค เพื่อช่วยเหลือในด้านความชำนาญทางเทคนิคและข้อมูลต่างๆ แก่ AHTF

สหประชาชาติและอาเซียนยังได้จัดการประชุม ASEAN-UN International Pledging Conference on Cyclone Nargis ที่กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ. 2008[159] มีผู้แทนจาก 51 ประเทศเข้าร่วม โดยถือเป็นเหตุการณ์สำคัญในการสร้างความไว้วางใจ และความร่วมมือระหว่างรัฐบาลพม่าและประชาคมระหว่างประเทศ โดยที่ประชุมตกลงกันอย่างเป็นเอกฉันท์ถึงความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการยกระดับความพยายามในการบรรเทาทุกข์ที่มีอยู่ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ประสบภัยจะได้รับเสบียงบรรเทาทุกข์ในการดำรงและรักษาชีวิตอย่างรวดเร็วและเพียงพอ และเพื่อบริหารจัดการปฏิบัติการรายวัน AHTF ได้จัดตั้ง "กลุ่มสามฝ่าย" (Tripartite Core Group: TCG) อันประกอบด้วยผู้แทนจากรัฐบาลพม่า อาเซียน และสหประชาชาติ โดยมีพม่าเป็นประธาน เพื่อเป็นองค์กรประสานงาน อำนวยการ และติดตามเกี่ยวกับความช่วยเหลือจากนานาชาติที่เข้ามาในพม่า โดยเลขาธิการอาเซียนได้ตั้งสำนักประสานงานประจำกรุงย่างกุ้ง (Coordinating Office in Yangon) เพื่อทำงานอย่างใกล้ชิดกับผู้แทนจากรัฐบาลพม่าและสหประชาชาติใน TCG และให้การสนับสนุนในการทำงานของ AHTF

การประชุม TCG ครั้งแรกที่กรุงย่างกุ้ง ได้ดำเนินการศึกษาและประเมินผลความเสียหายภายหลังไซโคลนนาร์กิส (Post-Nargis Joint Assessment: PONJA) ทั้งในระยะความจำเป็นเพื่อมนุษยธรรมโดยเร่งด่วน และการฟื้นฟูทั้งในระยะกลางและระยะยาว โดยต่อมาได้นำเสนอและเผยแพร่รายงานประเมินผลดังกล่าวในการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนที่สิงคโปร์ในวันที่ 21 กรกฎาคม

---

[158] คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) และสหพันธ์สภากาชาดและสภาเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ รวมทั้งสภากาชาด และสภาเสี้ยววงเดือนแดงประจำชาติต่างๆ ได้รวมกันเป็นขบวนการกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ (International Red Cross and Red Crescent Movement)

[159] ASEAN Secretariat, "ASEAN and UN Chairmen's Summary of the ASEAN-UN International Pledging Conference on Cyclone Nargis," Yangon, 25 May 2008, Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/21569.htm

ค.ศ. 2008 ซึ่งที่ประชุมได้ให้อาณัติแก่อาเซียนในการดำเนินบทบาทประสานงานการบรรเทาทุกข์และการฟื้นฟูระยะต้นในพม่าไปอีก 12 เดือน[160]

ต่อมาในต้นเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 TCG ได้จัดทำรายงานเกี่ยวกับ "แผนฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมหลังภัยพิบัติไซโคลนนาร์กิส" (Post-Nargis Recovery and Preparedness Plan: PONREPP) สำหรับปี ค.ศ. 2009-2011[161] เพื่อเสริมกับแผนฟื้นฟูของรัฐบาลพม่า และแสวงหาแนวทางในการเปลี่ยนผ่านจากการบรรเทาทุกข์ระยะเร่งด่วนและการฟื้นฟูระยะต้นเป็นการฟื้นฟูระยะกลาง ซึ่งในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ที่อำเภอชะอำ ประเทศไทย ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ตกลงที่จะขยายการให้อาณัติแก่ AHTF และ TCG ไปจนถึงเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2010

ผลสืบเนื่องดังกล่าวอาจนับได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ที่ประชุมรัฐสมาชิกตกลงให้อาณัติแก่เลขาธิการอาเซียนในการทำหน้าที่เป็นผู้ประสานความช่วยเหลือในด้านมนุษยธรรมของอาเซียน ซึ่งสามารถเริ่มดำเนินการได้เมื่อใดก็ตามที่มีการร้องขอจากรัฐสมาชิกที่ได้รับผลกระทบจากเหตุภัยพิบัติครั้งใหญ่ ความสำเร็จในช่วง 9 เดือนของปฏิบัติการเพื่อมนุษยธรรมของอาเซียนในพม่า แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของอาเซียนในฐานะการรวมกลุ่มระดับภูมิภาคที่ประเทศไทยมีส่วนร่วมในเวทีด้านมนุษยธรรมระหว่างประเทศ โดยอาเซียนสามารถมีบทบาทนำในการเชื่อมผลประโยชน์แห่งชาติและความช่วยเหลือจากนานาชาติ รวมถึงความสามารถที่มีเพิ่มขึ้นในการประสานปฏิบัติการเพื่อมนุษยธรรมที่ซับซ้อน[162]

---

[160] ASEAN Secretariat, "Post-Nargis Joint Assessment," A Report prepared by Tripartite Core Group Comprised of Representatives of the Government the Union of Myanmar, the Association of Southeast Asian Nations and the United Nations with the support of the Humanitarian and Development Community, July 2008, Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/21765.pdf

[161] ASEAN Secretariat, "Post-Nargis Recovery and Preparedness Plan," A Report prepared by Tripartite Core Group Comprised of Representatives of the Government the Union of Myanmar, the Association of Southeast Asian Nations and the United Nations with the support of the Humanitarian and Development Community, December 2008, Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/CN-PONREPP.pdf

[162] ASEAN Humanitarian Task Force for Victims of Cyclone Nargis, Coordinating Office, "Extension of AHTF and TCG," **Newsletter**, Issue 3 (March 2009), Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseanhtf.org/newsletter/Newsletter%20-%20Issue%203%2031-03-09.pdf

5. สรุป: กระแสความสัมพันธ์ข้ามชาติกับการแสวงหาทิศทางและรูปแบบสำหรับนโยบายและความสัมพันธ์ของไทยในประเด็นการก่อตัวของเวทีโลกทางสังคม

ในฐานะประเทศเปิด ประเทศไทยนับเป็นเสมือนทางผ่านหรือวงเวียนที่เกิดการไหลเวียนของกระแสข้ามชาติต่างๆ อันนำมาซึ่งโอกาสในด้านต่างๆ เพื่อพัฒนาประเทศและเพื่อความกินดีอยู่ดีของประชาชน ทว่าด้วยโอกาสที่ดีที่กระแสโลกาภิวัตน์นำมาให้ นี้ก็นับว่ามีปัญหาจำนวนมากและหลากหลายซึ่งบางปัญหากลายเป็นภัยคุกคามอย่างรุนแรง การที่ประเทศไทยต้องปรับตัวกับกระแสดังกล่าวโดยอาจจะยังมิได้ประมวลและสรุปแนวคิดเกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์และกระแสความสัมพันธ์ข้ามชาติไว้ในฐานะเป็นนโยบายแห่งชาติที่เป็นนโยบายสาธารณะในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา หรือเป็น "มิติข้ามชาติ" ของนโยบายต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากคำแถลงนโยบายและแผนการบริหารราชการซึ่งตามประเพณีของการจัดแบ่งกระทรวง ทบวง กรม แบบดั้งเดิม ยังคงแยกออกเป็นด้านต่างๆ ตามกิจกรรม เช่น เศรษฐกิจ ความมั่นคง ฯลฯ โดยยังอิงวิธีคิดที่มีรัฐเป็นศูนย์กลางและเป็นตัวแสดงหลักของนโยบาย โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศ

ปัญหาข้ามชาติซึ่งสะท้อนชัดเจนถึงการที่มิติทางสังคมได้แทรกตัวขึ้นมาบน "เวทีระหว่างประเทศ" หรือระหว่างรัฐในโลกที่ "เปลี่ยนแปร" หรือ "พลิกกลับด้าน" นี้ จนถึงปัจจุบันยังมิได้มีการเปลี่ยนวิธีคิดเรื่องนโยบายเพื่อตอบโต้กระแสโลกดังกล่าวอย่างจริงจัง โดยที่ความพยายามในการปฏิรูประบบราชการและพัฒนาระบบใหม่ๆ แม้จะแสดงถึงการตระหนักถึงปัญหา แต่ก็ยังไม่สามารถครอบคลุมปัญหาทางสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในรัฐโดยเชื่อมโยงกับกระแสข้ามชาติอย่างแยกไม่ออก สภาวการณ์เช่นนี้ทำให้ยากแก่การพัฒนาระบบการบริหารจัดการในลักษณะที่เปิดให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้าสู่กระบวนการการมีส่วนร่วมในนโยบายเพื่อการบริหารจัดการในเรื่องดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม สำหรับสังคมไทยซึ่งมีลักษณะเปิดและมีการเร่งรัดพัฒนาทางเศรษฐกิจ แต่ยังอยู่ในลักษณะที่ไม่ได้ดุลกับการพัฒนาทางการเมืองและสังคม แม้จะมีแผนฯ ที่เพิ่มมิติดังกล่าวไว้ก็ตาม สภาพการณ์เช่นนี้ส่งผลให้บรรดาผู้มีส่วนร่วมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในปัญหายังไม่สามารถก่อตัวขึ้นเป็นกลุ่มก้อนหรือเป็นสถาบันได้อย่างเป็นระบบตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย อีกทั้งสถาบันทางการเมืองต่างๆ เช่น พรรคการเมือง สมาคม สหบาล กลุ่มผลประโยชน์ ฯลฯ ดังที่เป็นอยู่ยังไม่สามารถทำหน้าที่ให้การศึกษาทางการเมืองและการนำประเด็นทางสังคมมาแปลงเป็นประเด็นทางการเมืองและเป็นนโยบายของชาติได้

การปรับตัวของประเทศไทยต่อกระแสความสัมพันธ์ข้ามชาติโดยเฉพาะต่อปัญหาสังคม เช่น การอพยพย้ายถิ่นฐาน อาชญากรรมข้ามชาติ ตลอดจนการก่อการร้ายในบางรูปแบบ ไปจนถึงการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของท้องถิ่นหรือชาติพันธุ์และศาสนาที่ในบางกรณีอาจจะอยู่ในกระแสโลกหรือมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับขบวนการต่างๆ ในระดับโลกนั้น จะนำมาซึ่งความต้องการการ

ประสานงาน การดำเนินการทาง “การทูตโดย-ของและเพื่อประชาชน” ในระดับหนึ่งแทนที่จะให้คงเป็นแนวคิดว่าด้วยการทูตของรัฐเพื่อบริการประชาชนเท่านั้น ในเงื่อนไขนี้เมื่อเกิดปัญหาทางสังคมที่รัฐไม่อาจจะบริหารจัดการได้แต่ฝ่ายเดียว สังคมไทยก็จะมี “พื้นที่” ใหม่และ “เวที” ใหม่ทางสังคมขึ้น ซึ่งในกรณีที่เกิด “ตัวแสดง” อื่นๆ ที่ได้รับการส่งเสริมสมรรถนะด้วยการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะในด้านการประสานงานข้ามชาติโดยร่วมมือกับรัฐและกับองค์การระหว่างประเทศในรูปแบบต่างๆ ก็จะเป็นการแบ่งเบาภาระจากรัฐและระบบราชการที่ไม่สามารถจะสนองต่อปัญหาอันมีที่มาในระดับที่ต่ำกว่ารัฐ ซึ่งอยู่กับปัญหาและสามารถเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการได้ดีกว่าทำจาก “ส่วนกลาง” ตามลำพัง

การปรับกระบวนทัศน์เชิงนโยบายต่อเวทีโลกทางสังคมที่อยู่ในอาณาเขตของรัฐเองนี้สามารถเป็นทางเลือกให้กับการที่รัฐมักจะก้าวข้ามไปจัดการกับปัญหาข้ามชาติบางลักษณะบนเวทีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ โดยเป็นพันธมิตรกับประเทศมหาอำนาจ (เช่น กรณีการก่อการร้ายสากล กรณีอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น) หรือโดยพึ่งพาอาศัยเวทีองค์การระหว่างประเทศต่างๆ อาทิ องค์การสหประชาชาติ เป็นต้น โดยที่ในปัจจุบันมีตัวอย่างประเทศและกลุ่มประเทศเป็นจำนวนไม่น้อยที่ได้อาศัยความก้าวหน้าทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนการใช้หลักการอภิบาลร่วมกันโดยหลายฝ่ายหรือ “governance” (ที่เรียกกันในภาษาไทยว่า ธรรมาภิบาล) เพื่อเป็นกระบวนการบริหารจัดการปัญหาภายในและภายนอก รวมถึงการร่วมงานหรือร่วมกัน “อภิบาล” กับองค์การระหว่างประเทศและองค์การเอกชนต่างๆ อย่างไรก็ตามในมิติปัญหาข้ามชาตินั้น แม้ว่าองค์การระหว่างประเทศประเภทและระดับต่างๆ หรือที่ร่วมกันปฏิบัติภารกิจจนเป็นส่วนประกอบสำคัญของธรรมาภิบาลโลก (global governance) และมีส่วนช่วยเสริมหรือสนับสนุนบทบาทของรัฐ แต่ในบางกรณีก็อาจจะเป็นพันธมิตรของประชาชนยามถูกคุกคามโดยรัฐของตนเองด้วย

ในเรื่องนี้ ประเด็นข้ามชาตินับเป็นประเด็นทางนโยบายใหม่ที่สำคัญสำหรับนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยทั้งบนเวทีโลกและในการเผชิญกับเวทีโลกในประเทศไทย ตัวอย่างเช่น ในปัจจุบันปัญหาการก่อการร้ายที่ได้กลายเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติและของมนุษย์ที่ทุกประเทศได้ร่วมกันหามาตรการป้องกันและร่วมมือกันปราบปราม ซึ่งจำเป็นต้องหาทางแยกแยะและระบุให้ชัดเจนโดยอาศัยการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อใช้สนับสนุนในการยกร่างกฎหมายในเรื่องดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นในเชิงคำนิยาม วิธีปฏิบัติ และรูปแบบ ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน โดยในการนี้ได้มีความพยายามในระดับที่จะปรับใช้อนุสัญญาต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมการก่อการร้ายในลักษณะต่างๆ (เช่น อนุสัญญาเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ การต่อต้านการทุจริต การฟอกเงิน) ซึ่งสามารถมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายได้ในระดับหนึ่ง ในขณะเดียวกันก็มีความพยายามในระดับภูมิภาคทั้งในกรอบของอาเซียนและกับคู่เจรจาที่สำคัญ (เช่น จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สหรัฐฯ สหภาพยุโรป เป็นต้น) เพื่อแสวงหาแนวทางร่วมมือเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายที่ถือเป็นภัยคุกคามในลำดับต้นๆ ดังนี้

ปรากฏการณ์อันสลับซับซ้อนที่มีมิติข้ามชาติอันได้แก่ การก่อการร้ายนี้จึงเป็นประเด็นร่วมบนเวทีโลกในรูปแบบต่างๆ ที่สอดประสานกันอย่างเด่นชัด

นอกจากการก่อการร้ายแล้ว ภัยคุกคามใหม่ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน คือ อาชญากรรมข้ามชาติ ในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติแต่ยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของมนุษย์ โดยอาชญากรรมข้ามชาติสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ได้แก่ การค้ายาเสพติด การค้าแรงงานข้ามชาติ การค้ามนุษย์ บ่อนการพนัน และการค้าเงินนอกระบบ ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่มีส่วนเป็นปัญหาที่สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจและส่งผลกระทบต่อทั้งความมั่นคงของมนุษย์และของชาติเป็นอย่างมาก ในการต่อสู้กับเรื่องนี้ประเทศต่างๆ ในโลกรวมทั้งประเทศไทยต้องอาศัยความร่วมมือในระดับนานาชาติในรูปแบบต่างๆ เช่น องค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องหรือความตกลงระหว่างประเทศต่างๆ อาทิ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (UNCTOC) ค.ศ. 2000 และอนุสัญญาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาปรับปรุงกฎหมาย ประเทศให้สอดคล้องกับนิยามและวิธีปฏิบัติระหว่างประเทศ อีกทั้งจำต้องปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมโดยรวม เช่น การบังคับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับสากล ตลอดจนพัฒนาความร่วมมือเพื่อธรรมาภิบาลในอาเซียนในเรื่องต่างๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในเสาหลักด้านสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ตลอดจนกรอบความร่วมมืออื่นๆ อยู่แล้ว

ภัยคุกคามที่สำคัญในระดับทั้งโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ประการหนึ่งได้แก่ โรคระบาด (เช่น โรคซาร์ส โรคไข้หวัดนก และโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009) และภัยพิบัติธรรมชาติ (เช่น คลื่นสึนามิ พายุหมุนนาร์กิส) ซึ่งเป็นภัยที่ประเทศเดียวตามลำพังไม่สามารถจัดการได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากประเทศอื่นๆ และองค์การระหว่างประเทศ เช่น WHO, UN ฯลฯ องค์การระดับภูมิภาคโดยเฉพาะอาเซียน ตลอดจนองค์การระหว่างประเทศที่มิได้มีรัฐเป็นสมาชิก (NGOs) ต่างๆ ในการเผชิญปัญหา แต่ถ้าพิจารณาในอีกมุมมองหนึ่ง ปัญหาข้ามชาติที่กำลังกลายเป็นประเด็นของทั้งโลกนี้นับเป็นโอกาสในการแสดงออกถึงพลังของสังคม ตลอดจนความร่วมมือร่วมใจและร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน เช่นที่สังคมไทยได้แสดงออกได้ดีในกรณีภัยพิบัติสึนามิ โดยในเรื่องนี้อาจจะไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับสถานะพลังอำนาจแห่งรัฐโดยตรงเสมอไป แต่อาจจะมาจากเครือข่ายความมั่นคงทางสังคมเป็นหลัก ทั้งนี้ โดยการสนับสนุนจากองค์การระหว่างประเทศและประเทศอื่นๆ ตัวอย่างปรากฏการณ์สึนามิในประเทศไทยและภัยคุกคามจากโรคระบาดนับว่ามีส่วนแสดงถึงสมรรถนะของประเทศในการจัดการกับปัญหาในด้านนี้ว่าอาจจะเหนือกว่าในการจัดการปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติต่างๆ ซึ่งรวมไปถึงปัญหาใหญ่ เช่น การก่อการร้าย กล่าวโดยรวม กระแสข้ามชาติที่มากับโลกาภิวัตน์นับว่าเป็นตัวเร่งให้โลกเข้าสู่ยุคที่เรียกกันว่า หลังการเมืองระหว่างประเทศหรือระหว่างรัฐอย่างเต็มที่ขึ้น ในบริบทโลกที่แปรเปลี่ยนนี้นโยบายแห่งรัฐจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงมิติของการผลักดันกระบวนการของธรรมาภิบาลโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ลำดับเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ข้ามชาติและบทบาทของประเทศไทย

1946-1989	-	ไทยเผชิญภัยคุกคามจาก "พรรคคอมมิวนิสต์มลายา" (พคม.) หรือที่เรียกกันว่า "โจรจีนคอมมิวนิสต์" (จคม.) ในบริเวณชายแดนไทย-มลายา (หรือมาเลเซียในปัจจุบัน)
1948	-	เกิดเหตุการณ์ "กบฏดุซงญอ" ซึ่งกลายเป็นจุดเริ่มต้นของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ของไทย (เม.ย.)
1961	-	"ขบวนการแบ่งแยกดินแดน" (ขบด.) หรือที่ปัจจุบันทางการไทยเรียกว่า "ผู้ก่อความไม่สงบ" เริ่มปฏิบัติการในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้
1963	-	ประเทศต่างๆ ทั่วโลกลงนามใน "อนุสัญญาว่าด้วยการกระทำความผิดและการกระทำบางประการอื่นๆ บนอากาศยานที่กำลังปฏิบัติการ" ถือเป็นอนุสัญญาฉบับแรกที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย
1965-1992	-	ประเทศไทยเผชิญภัยจากการก่อการร้ายของกองกำลังติดอาวุธของ "พรรคคอมมิวนิวนิสต์แห่งประเทศไทย" (พคท.) ที่เรียกว่า "กองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย" (ทปท.)
1968	-	การก่อการร้ายกลายเป็นปรากฏการณ์ "ข้ามชาติ" จากเหตุการณ์ที่ขบวนการของชาวปาเลสไตน์จี้บังคับอากาศยานของอิสราเอล และกลายเป็นเหตุการณ์ที่ได้รับความสนใจทั่วโลก
1970-1988	-	ประเทศต่างๆ ทั่วโลกลงนามในอนุสัญญาอีก 2 ฉบับ และพิธีสาร 1 ฉบับเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายบนอากาศยานและทางการบินพลเรือน
1972-1996	-	ไทยเข้าร่วมในอนุสัญญา 3 ฉบับ และพิธีสาร 1 ฉบับเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายบนอากาศยานและทางการบินพลเรือน
1972-1982	-	เกิดเหตุการณ์ 4 ครั้งที่ขบวนการก่อการสากลเข้ามาปฏิบัติการในประเทศไทย
1997	-	การประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติครั้งแรก ออกแถลงการณ์โดยถือว่าการก่อการร้ายเป็นประเภทหนึ่งของอาชญากรรมข้ามชาติ
1999	-	ประเทศสมาชิกอาเซียนจัดทำแผนปฏิบัติการอาเซียนเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ
2000	-	140 ประเทศทั่วโลกร่วมกันลงนามในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (UNCTOC) ค.ศ. 2000
2001	-	เกิดเหตุวินาศกรรมในสหรัฐฯ ซึ่งถือเป็นจุดอ้างอิงสำคัญของ "การก่อการร้ายใหม่" (New Terrorism) (11 ก.ย.)
	-	ที่ประชุม ARF ที่กรุงบันดาร์เสรีเบกาวัน ประเทศบรูไน ออกแถลงการณ์ประณามการกระทำการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 (4 ต.ค.)
	-	อาเซียนรับรองปฏิญญาการดำเนินการร่วมกันในการต่อต้านการก่อการร้าย ค.ศ. 2001 (5 พ.ย.)
2002	-	ประธานาธิบดี George W. Bush ประกาศ "สงครามต่อต้านการก่อการร้าย" อย่างเป็นทางการในการแถลงนโยบายประจำปีต่อรัฐสภา (29 ม.ค.)

- อาเซียนออก "แผนการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการอาเซียนเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ" (พ.ค.)
- ประเทศไทยปฏิเสธการมีกลุ่มก่อการร้ายสากลภายในประเทศ หลังเกิดเหตุการณ์ระเบิดที่เกาะบาหลีครั้งแรก (ต.ค.)
- ที่ประชุม ARF ออกแถลงการณ์เกี่ยวกับการโจมตีด้วยการวางระเบิดเพื่อก่อการร้ายที่บาหลีในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2002 (ต.ค.)

2003
- ไทยพบผู้ป่วยโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (SARS) รายแรกในประเทศ (11 มี.ค.)
- ไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมผู้นำอาเซียนสมัยพิเศษว่าด้วยโรคซาร์ส และการประชุมผู้นำอาเซียน-จีนสมัยพิเศษว่าด้วยโรคซาร์ส ที่กรุงเทพฯ (29 เม.ย.)
- นายกรัฐมนตรีไทยเข้าพบประธานาธิบดีสหรัฐฯ อย่างเป็นทางการ ถือเป็นการแสดงความยินยอมให้ความร่วมมือของไทยตามนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐฯ (3 มิ.ย.)
- การประชุมรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน+3 สมัยพิเศษว่าด้วยโรคซาร์ส ที่เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา ประกาศว่าอาเซียนเป็นภูมิภาคปลอดโรคซาร์ส (10-11 มิ.ย.)
- ประเทศไทยออกพระราชกำหนด 2 ฉบับเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้าย คือ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2546 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2546 (11 ส.ค.)
- ทางการไทยใช้อำนาจตามพระราชกำหนดที่ออกใหม่จับกุมตัวนาย "ฮัมบาลี" แกนนำกลุ่ม JI แล้วส่งตัวให้ทางการสหรัฐฯ (11 ส.ค.)

2004-2007
- ประเทศไทยเข้าร่วมในอนุสัญญาของสหประชาชาติในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายในเรื่องต่างๆ ได้แก่ การคุ้มครองตัวแทนทางการทูต การจับตัวประกัน การตรวจสอบวัตถุระเบิดพลาสติก การใช้ระเบิดในการก่อการร้าย และการให้เงินสนับสนุนแก่การก่อการร้าย

2004
- เกิดความรุนแรงและ "การก่อความไม่สงบ" ครั้งใหม่ขึ้นในภาคใต้ของไทย (4 ม.ค.)
- ไทยพบผู้ป่วยโรคไข้หวัดนกภายในประเทศเป็นรายแรก (23 ม.ค.)
- ไทยประสบภัยพิบัติจากคลื่นยักษ์สึนามิ (26 ธ.ค.)

2005
- ที่ประชุมสมัชชาองค์การอนามัยโลกรับรองกฎอนามัยระหว่างประเทศ (International Health Regulations: IHR) ค.ศ. 2005 (23 พ.ค.)
- ประเทศสมาชิกอาเซียนร่วมกันลงนามใน ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response (AADMER) (ก.ค.)
- ไทยเข้าร่วมการฝึกซ้อมแผนเผชิญเหตุภัยพิบัติฉุกเฉินระดับภูมิภาคอาเซียน (ARDEX) ซึ่งเริ่มต้นจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี (ก.ย.)

2006
- ไทยรายงานการพบผู้ป่วยไข้หวัดนกในประเทศเป็นรายสุดท้าย (27 ก.ย.)

2007
- ประเทศสมาชิกอาเซียนลงนามใน "อนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้าย" (ACCT) (13 ม.ค.)

2008
- ไทยให้สัตยาบัน "อนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้าย" (ACCT) เป็นประเทศที่ 2 ต่อจากสิงคโปร์ (21 ก.พ.)

- พายุหมุนนาร์กิสพัดเข้าถล่มประเทศพม่า (2-3 พ.ค.)
- ไทยให้ความช่วยเหลือพม่าหลังเกิดเหตุภัยพิบัติพายุหมุนนาร์กิส (6 พ.ค.)
- อาเซียนโดย ASEAN Humanitarian Task Force for the Victims of Cyclone Nargis (AHTF) เริ่มเข้าให้ความช่วยเหลือในการฟื้นฟูพม่าหลังภัยพิบัติ (19 พ.ค.)

2009

- ไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน+3 สมัยพิเศษว่าด้วยไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ชนิด A (H1N1) ที่โรงแรมดุสิตธานี (7-8 พ.ค.)
- ไทยยืนยันการพบผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 สองรายแรกในประเทศ (12 พ.ค.)
- การประชุม ARF ระดับรัฐมนตรีครั้งที่ 16 ที่ภูเก็ต รับรองแผนงานสำหรับการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2009-2010 และแผนงานสำหรับการบรรเทาภัยพิบัติ ค.ศ. 2009-2011 (ก.ค.)
- ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response (AADMER) มีผลบังคับใช้ (ธ.ค.)

บทที่ 9
ประเทศไทยกับเวทีองค์การมุสลิมโลกและเวทีโลกมุสลิมในประเทศไทย

1. กล่าวนำ พลวัตของโลกมุสลิม: นัยสำหรับนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยบนเวทีโลก

ในต้นศตวรรษที่ 21 หนึ่งในเงื่อนไขของนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยที่จะกลายมาเป็นแรงกดดันต่อทั้งความมั่นคงและเสถียรภาพภายในและสถานะของประเทศไทยบนเวทีโลก ได้แก่ "ประเด็นอิสลาม" หรือ "ประเด็นมุสลิม"โดยแม้ชาวมุสลิมจะเป็นประชากรกลุ่มสำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยมาช้านาน แต่ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และบริบทของการเมืองระหว่างประเทศในลักษณะการเผชิญหน้ากันระหว่างสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร กับสิ่งที่ประธานาธิบดี Geroge W. Bush เรียกว่า "อักษะแห่งความชั่วร้าย" (Axis of Evil)[1] ทำให้เกิดเป็นสมรภูมิและการพิพาทขัดแย้งขึ้นในหลายแห่งในโลกโดยเฉพาะในอิรัก และเกิดการกระจายตัวของลัทธิการใช้ความรุนแรงให้เกิดความสะพรึงกลัว (Terrorism) หรือที่เรียกกันว่า การก่อการร้ายขึ้นในโลก โดยเหตุการณ์ "9/11" กลายเป็นสัญลักษณ์ที่แยกไม่ออกจากประเด็นมุสลิมในการเมืองระหว่างประเทศ โดยที่แนวคิดว่าด้วยการ "เผชิญหน้าทางอารยธรรม" ที่ได้รับการจุดประกายโดยนักวิชาการจากอเมริกาขึ้นอีกครั้ง[2]

ในกรณีของประเทศไทย เนื่องจาก "โลกมุสลิม" นับเป็น "ระบบหนึ่งของสังคมระหว่างประเทศ"[3] ที่ดำรงอยู่ร่วมกับสังคมระหว่างประเทศอันประกอบด้วยรัฐสมัยใหม่ทำให้เกิดเงื่อนไขพิเศษในการดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ต่อประเทศมุสลิมหรือต่อสังคมมุสลิมในโลก ในลักษณะความสัมพันธ์บนเวทีต่างๆที่อาจจะรวมเรียกในที่นี้ได้ว่าเป็น "เวทีโลกมุสลิม" ซึ่งเป็นทั้ง (1) *เวทีระหว่างรัฐ* อันได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยทั่วไป เช่น ความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับประเทศมุสลิมต่างๆ หรือการเข้าร่วมประชุมระหว่างประเทศที่มีประเทศมุสลิมเข้าร่วมด้วยอย่างมีนัยสำคัญ (2) *เวทีองค์การระหว่างประเทศ* เป็นเวทีในลักษณะการประสานงานและพึ่งพาอาศัยกันโดยดำเนินการในลักษณะพหุภาคีระหว่างประเทศในโลกมุสลิม และโดยเฉพาะการทำงานในแบบขององค์การระหว่างประเทศในโลกมุสลิม ซึ่งในกรณีนี้จะได้ให้ความสนใจแก่ สันนิบาตแห่งรัฐอาหรับ (LAS) และองค์การการประชุมอิสลาม (OIC) (3) *เวทีโลก*

---

[1] George W. Bush, Jr., "State of the Union Address 2002," White House, Washington D.C., United States of America, 29 January 2002, Retrieved 26 July 2009, from http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html

[2] Samuel P. Huntington, **The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order** (New York: Simon & Schuster, 1996).

[3] Geoffrey Stern, **The Structure of International Society: An Introduction to the Study of International Relations** (London: Pinter, 1995).

ทางสังคม ซึ่งสำหรับโลกมุสลิมนั้นอาจพิจารณาได้จากทั้งในความหมายของการเป็นประชาคม เช่น ประชาคมทางความเชื่อ หรือ "อุมมะฮ์" (Ummah) และในความหมายของ "ประชาคมทางปัญญา" (epistemic communities)[4] ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ปัญญาชน นักการศาสนา ฯลฯ ในรูปขององค์การที่มิได้มีรัฐเป็นสมาชิก (NGOs) หรือองค์การระหว่างประเทศที่มิได้มีรัฐเป็นสมาชิก (INGOs) หรือเครือข่าย (network) เช่น ในลักษณะของเครือข่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติทั้งที่เป็นไปตามกฎหมายอย่างเปิดเผย อาทิ นะฮ์เฎาะตุล อุละมาอ์ (NU) และสันนิบาตมุสลิมโลก (MWL) ทั้งนี้โดยอาจรวมถึงกระแสการเดินทางไปประกอบพิธีฮัญจ์ที่มักกะฮ์ หรือในอีกมุมหนึ่งจะรวมถึงองค์กรและเครือข่ายที่ไม่เปิดเผย เช่น อัลกออิดะห์, ญะมะอะฮ์ อิสลามิยะฮ์ (JI) และโดยกลุ่มเคลื่อนไหวติดอาวุธหรือไม่ก็ตามในที่ต่างๆ เป็นต้น (4) *เวทีโลกทางเศรษฐกิจ* ซึ่งเป็นเรื่องของโลกาภิวัตน์และการขยายตัวของตลาดและการแลกเปลี่ยนระบบตลาดในระดับทั้งโลก ซึ่งในที่นี้อาจจะหมายถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศแบบทวิภาคีหรือพหุภาคี และเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและธุรกิจแบบข้ามชาติของประเทศหรือบริษัทมุสลิม เช่น การค้าขายแลกเปลี่ยน การลงทุน การท่องเที่ยว การนำเข้าพลังงาน น้ำมัน การส่งออกสินค้าเกษตร ไปจนถึงการตกลงเจรจาต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจการค้า ฯลฯ

การจำแนกเวทีโลกมุสลิมออกเป็นเวทีต่างๆ ซึ่งในความเป็นจริงย่อมเชื่อมโยงกันเพื่อใช้ทำงานในที่นี้ เพียงเพื่อช่วยในการแยกแยะและวางระบบในการศึกษาถึงนโยบายและความสัมพันธ์ของประเทศไทยต่อโลกมุสลิมซึ่งดำเนินไปทั้งบน "เวทีโลก" "เวทีระหว่างประเทศ" หรือกับ "ประเทศมุสลิมและองค์กรมุสลิมระหว่างประเทศ" ตามการเรียกในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลและแผนการบริหารราชการของรัฐบาลต่างๆ ที่ผ่านมาจนถึงรัฐบาลนายกรัฐมนตรี อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ[5]

---

[4] Emanuel Adler and Peter M. Haas, "Conclusion: Epistemic Communities, World Order, and the Creation of a Reflective Research Program," **International Organization**, 46:1 (Winter 1992), pp. 367-390.

[5] ดู แผนการบริหารราชการฯ ในบทที่ 2 รายงานวิจัยนี้

2. โลกมุสลิมกับการเมืองโลก

ในมุมมองของความเป็นสังคมระหว่างประเทศนั้น "โลกมุสลิม" หรือที่เรียกเป็นระบบสังคมได้ว่า "ระบบอิสลาม" (Islamic system) นับเป็นระบบหนึ่งในบรรดาระบบสังคมระหว่างประเทศต่างๆ ของโลกยุคก่อนสมัยใหม่ (Pre-modern international societies) โดยระบบหรือโลกดังกล่าวนี้มีจุดกำเนิดในปี ค.ศ. 622 นับจากการ "ฮิจเราะฮ์" หรือการอพยพ ซึ่งนบี มุหัมมัด ศาสนทูตท่านสุดท้ายในศาสนาอิสลาม ได้นำบรรดาผู้ศรัทธาในอัลลอฮ์ อพยพจากผู้บูชารูปเคารพในนครมักกะฮ์ ไปยังนครมะดีนะฮ์ซึ่งอยู่ห่างออกไปทางเหนือ เพื่อสร้างประชาคมแห่งศรัทธา (community of belief) ของศาสนาอิสลามหรืออุมมะฮ์ขึ้น โดยใช้เวลากว่าทศวรรษจนประชาคมดังกล่าวสามารถตั้งมั่นอยู่บนคาบสมุทรอาหรับ และเมื่อ นบี มุหัมมัดล่วงลับไปในปี ค.ศ. 632 ศาสนาอิสลามก็ได้ขยายตัวออกไปครอบคลุมอาณาบริเวณจากตรีโปลีถึงอินเดีย และจากแม่น้ำไนล์ถึงอาร์เมเนีย โดยมีศูนย์กลางของโลกมุสลิมที่นครมักกะฮ์ ซึ่งมีหินศักดิ์สิทธิ์สีดำ หรือ "กะอ์บะฮ์" ตั้งอยู่เป็นศาสนสถานแห่งศูนย์รวมจิตใจของคนมุสลิมทั่วโลกมาจนทุกวันนี้[6]

แม้ว่าสังคมระหว่างประเทศจะก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ที่มีโครงสร้างอันประกอบด้วยรัฐอธิปไตยแบบระบบเวสต์ฟาเลีย แต่โลกมุสลิมก็ยังคงเป็นระบบสังคมระหว่างประเทศที่ยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนด้วยคำสอนที่เป็นหลักสากลในเรื่องของความเป็นพี่น้องระหว่างชาวมุสลิมด้วยกัน และความเท่าเทียมกันภายใต้พระเจ้า ซึ่งจูงใจต่อศรัทธาของประชาชนที่ยากจน อ่อนแอ ถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบ และไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชนหรือชาติพันธุ์ใดๆ ก็ตาม นักวิชาการมุสลิมยังได้อาศัยประเพณีในศาสนาอิสลามซึ่งมิได้มีการบัญญัติไว้ในพระคัมภีร์อัลกุรอาน แบ่งโลกออกเป็น 2 ส่วน คือ ดารุลอิสลาม (Dar al-Islam) หรือดินแดนของสันติภาพ ความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวด้วยศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และดารุลหัรบ์ (Dar al-Harb) หรือดินแดนแห่งสงคราม ซึ่งเป็นพื้นที่แห่งความขัดแย้งกับผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม[7]

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเชิงการเมืองและภูมิศาสตร์จะเห็นได้ว่า โลกมุสลิมนับว่ามีความสำคัญในการเมืองโลกยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก คาดการณ์กันว่าในปัจจุบันมีประชากรมุสลิมมากถึงประมาณ 1.6-1.8 พันล้านคน[8] จากประชากรทั้งหมดในโลกกว่า 6.8 พันล้านคน[9] หรือคิดเป็นประมาณถึงหนึ่งในสี่ของประชากรโลกทั้งหมด โดยทวีปที่มีชาวมุสลิมมากที่สุดก็คือทวีปเอเชียซึ่ง

---

[6] Geoffrey Stern, **op. cit.**, pp. 55-58.

[7] **Ibid.**; ทั้งนี้การจะถือว่าที่ใดเป็น "ดารุลหัรบ์" หรือดินแดนแห่งสงครามหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับว่าดินแดนแห่งนั้นได้ให้เสรีภาพและความมั่นคงต่ออิสลามิกชนในการปฏิบัติทางศาสนา ถ้ามิได้ให้ในสิ่งดังกล่าวจึงจะสามารถถือว่าเป็น "ดารุลหัรบ์" ได้

[8] ตัวเลขเหล่านี้เป็นเพียงตัวเลขประมาณการซึ่งย่อมแตกต่างกันไปตามแหล่งข้อมูล แหล่งข้อมูลของตะวันตกหรือแหล่งข้อมูลโดยทั่วไปนั้นจะประเมินตัวเลขต่ำกว่าแหล่งข้อมูลของโลกมุสลิมเอง ดู **Muslim Population Worldwide**, Retrieved 1 July 2009, from http://www.islamicpopulation.com เปรียบเทียบกับ Central Intelligence Agency (CIA), **The World Factbook 2008**, Update as of 18 December 2008, Retrieved 1 July 2009, from https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html

[9] ประมาณการในเดือนกรกฎาคม 2009, อ้างจาก CIA, **ibid.**

มีอยู่ถึงประมาณ 1-1.2 พันล้านคน โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียใต้มีชาวมุสลิมมากที่สุดโดยมีมากกว่า 500 ล้านคน ภูมิภาคตะวันออกกลางและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีประชากรมุสลิมอยู่ประมาณ 250 และ 240 ล้านคน ตามลำดับ[10] แต่ประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางจะมีประชากรโดยส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมมากถึงกว่าร้อยละ 90[11] พิจารณาในแง่นี้ตะวันออกกลางจึงเป็นภูมิภาคที่มีประชากรมุสลิมเป็นสัดส่วนต่อประชากรทั้งหมดมากที่สุด ทั้งยังเป็นที่ตั้งทางศาสนสถานและจุดกำเนิดของศาสนาอิสลามอีกด้วย (ดู ตารางที่ 9.1 ประชากรที่เป็นมุสลิมในส่วนต่างๆ ของโลกเพื่อเปรียบเทียบ)

ตารางที่ 9.1 ประชากรที่เป็นมุสลิมในส่วนต่างๆ ของโลก

เขตทางภูมิศาสตร์หรือภูมิศาสตร์การเมือง	**ประชากรที่เป็นมุสลิม (ล้านคน)**
แอฟริกา	
แอฟริกาเหนือ	147.637
แอฟริกาตะวันตก	155.783
แอฟริกากลาง	25.011
แอฟริกาตะวันออก	148.095
แอฟริกาใต้	25.794
เอเชีย	
ประเทศอาหรับ	110.372
ตะวันออกกลาง (ตุรกี อิหร่าน อัฟกานิสถาน)	164.142
สหพันธรัฐรัสเซีย	23.000
เอเชียกลาง	57.796
อนุทวีปอินเดีย	416.929
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้	228.033
เอเชียตะวันออก	92.000
ชาวมุสลิมที่กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ของโลก (Diaspora)	
ยุโรป	27.638
อเมริกาและโอเชียเนีย	10.340
จำนวนรวมทั้งหมด	1,632.570

ที่มา: แปลและปรับจากตารางใน Ali Mérad, **L'Islam Contemporain**, 7e éd. (Paris: Presses Universitaires de France, 2005), p. 107.

แหล่งข้อมูล: United Nations, **World Statistics Pocketbook 2003** (New York: Author, 2004) (ตัวเลขจนถึง ค.ศ. 2003)

[10] ประเทศที่มีชาวมุสลิมอยู่มากเกินกว่า 100 ล้านคน 4 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย 213 ล้านคน, อินเดีย 174 ล้านคน, ปากีสถาน 162 ล้านคน และบังกลาเทศ 129 ล้านคน ข้อมูลนี้เป็นตัวเลขประมาณการจาก **Muslim Population Worldwide** ซึ่งอาศัยแหล่งข้อมูลของโลกมุสลิมเป็นหลัก

[11] ข้อมูลจาก CIA, **The World Factbook 2006**, Retrieved 1 July 2009, from https://www.cia.gov/library/publications/download/ และ **International Religious Freedom Report 2004**, Retrieved 1 July 2009, from http://www.state.gov/g/drl/rls/irf

2.1 ประชาคมมุสลิมทางศรัทธาและประเทศมุสลิมในการเมืองระหว่างประเทศ

กระแสของอิสลามนั้นมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก นับแต่สงครามเย็นสิ้นสุดลง บทบาทของอิสลามกลายมาเป็นหัวข้อสำคัญของวงวิชาการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นักวิชาการ เช่น Samuel Huntington[12] และ Benjamin Barber[13] ล้วนแล้วหันมาให้ความสนใจการยืนหยัดของโลกมุสลิมในการต่อต้านลัทธิเสรีนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ที่มาจากโลกตะวันตก แม้ว่าจะสามารถยืนหยัดต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกได้ แต่โลกมุสลิมก็มีลักษณะที่ไม่เป็นเอกภาพในตัวเอง โดยท่ามกลางความหลากหลายทางด้านนิกาย เผ่าพันธุ์ และกลุ่มทางการเมืองนั้นกลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลามกลับต้องถูกรวมอยู่ภายใต้ค่านิยมหรือความคิดเดียวกัน ทั้งนี้เพราะกลุ่มการเมืองในประเทศมุสลิมต่างก็มุ่งเน้นผลประโยชน์แห่งชาติ และความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของตนเป็นหลัก[14]

จากการเป็นจักรวรรดิสู่การกระจายตัวเป็นรัฐต่างๆ ดังในปัจจุบัน ประเพณีการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของโลกมุสลิมนั้นมีลักษณะที่ต่างออกไปจากความสัมพันธ์ในทัศนะของโลกตะวันตก โดยโลกในทัศนะของอิสลามแบ่งออกเป็นโลกแห่งผู้ที่ศรัทธาในอิสลามและสันติภาพ ("ดารุลอิสลาม" หรือ Dar al-Islam) และโลกภายนอกอันเป็นโลกแห่งสงคราม ("ดารุลหัรบ์" หรือ Dar al-Harb) ทว่าในความเป็นจริงความปรารถนาที่จะเป็นเอกภาพภายใต้การมีพระเจ้าและการถือในหลักปฏิบัติแห่งอิสลามหรือหลักชาริอะฮ์ รวมไปถึงการอยู่ในประชาคมอิสลามหรืออุมมะฮ์เดียวกันนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากเนื่องจากโลกมุสลิมถูกแบ่งออกเป็นหลายสายความคิดมานับแต่ต้น ประกอบกับการที่พรมแดนในเชิงภูมิศาสตร์และประชากรของโลกมุสลิมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และการที่อุดมการณ์ของอุมมะฮ์ค่อยๆ จางลงพร้อมกับการลดบทบาทและการล่มสลายของอาณาจักรออตโตมัน นอกจากนั้นอุดมคติแห่งการมี "ดารุลอิสลาม" ยังถูกท้าทายจากอิทธิพลของแนวคิดรัฐชาติแบบตะวันตกซึ่งทำให้ กลุ่มประเทศมุสลิมจำต้องยึด "ผลประโยชน์แห่งชาติ" เป็นที่ตั้ง อันเป็นที่มาของความขัดแย้งกันระหว่างประเทศมุสลิมทั้งหลายในประเด็นสำคัญ มากกว่าจะเป็นปัจจัยของเอกภาพระหว่างประเทศเหล่านี้ เช่นในกรณีความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์เป็นต้น อย่างไรก็ตามนับว่ากระแสโลกาภิวัตน์มีส่วนส่งเสริมความรู้สึกร่วมและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้นในโลกมุสลิม เพราะเป็นเสมือนกับ

---

[12] Samuel P. Huntington, **op. cit.**

[13] Benjamin R. Barber, **Jihad vs. McWorld: How Globalism and Tribalism are Reshaping the World** (New York: Ballatine Books, 1996).

[14] ประเด็นว่าด้วยอิสลามในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดูเปรียบเทียบทัศนะจากนักวิชาการตะวันตก Simon Murden, « De l'Oumma à la mondialisation: l'islam dans les relations internationales », **Questions Internationales: Islam, Islams**, nº21 (septembre-octobre 2006), pp. 22-29; Roland Pourtier (dir.), **Géopoltique de l'Afrique et du Moyen-Orient** (Paris: Nathan, 2006), chap. 23 Etat-nation, Panarabisme, Islamisme, pp. 307-334.

พาหะของอารยธรรมตะวันตกที่มีลักษณะเป็นปัจจัยร่วมที่คุกคามและท้าทายวิถีปฏิบัติและปทัสถานของสังคมมุสลิม รวมไปถึงวิถีทางเศรษฐกิจของโลกมุสลิม

แม้ในปัจจุบันศาสนาอิสลามและประชากรผู้ศรัทธาจะกระจายกันอยู่ทั่วทั้งโลก โดยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นับว่ามีประเทศมุสลิมขนาดใหญ่ที่สุดในโลก อันได้แก่ อินโดนีเซีย ทั้งนี้ ยังรวมมาเลเซีย บรูไน และประชาคมมุสลิมในประเทศต่างๆ อีกจำนวนหนึ่ง แต่ทว่าในแง่ของศูนย์กลางแห่งศรัทธาหรือที่ตั้งขององค์การระหว่างประเทศของโลกมุสลิมหลายองค์การ (เช่น OIC, LAS, GCC) ภูมิภาคที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของโลกได้แก่ ตะวันออกกลาง[15] อันนับเป็นภูมิภาคที่เป็นสัญลักษณ์ของโลกมุสลิม โดยไม่เพียงแต่เป็นแหล่งกำเนิดของอิสลามเท่านั้น แต่มีสัดส่วนประชากรและลักษณะทางวัฒนธรรมที่อิงกับความเป็นมุสลิมอย่างชัดเจน โดยทั่วไปภูมิภาคตะวันออกกลางมักจะถูกเรียกรวมกับภูมิภาคแอฟริกาเหนือเป็น "ภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือ" (Middle East and North Africa: MENA) เนื่องด้วยลักษณะความใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์และลักษณะทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน[16] และสัดส่วนชาวมุสลิมที่เป็นองค์ประกอบส่วนใหญ่ของประเทศเหมือนกัน โดยประกอบด้วยรัฐที่เป็นมุสลิม 19 รัฐ[17]

อย่างไรก็ตามในกรณีการศึกษาโลกมุสลิมนั้นยังนับว่ามี "โลกอาหรับ" เป็นส่วนหนึ่งอยู่ด้วย ทั้งนี้โดยที่ความเป็นมุสลิมและความเป็นอาหรับไม่จำเป็นต้องพ้องกันเสมอไป เช่น ชาวอาหรับที่นับถือศาสนาคริสต์ในอิสราเอล หรือประชากรมุสลิมที่มิได้เป็นอาหรับอีกจำนวนมาก เช่น ชาวเปอร์เซียในอิหร่าน, ชาวพุชตุนในอัฟกานิสถาน, ชาวเติร์กในตุรกี ฯลฯ และกลุ่มชนในบางรัฐก็ไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นชาวอาหรับแท้ เช่น ชนเผ่าเบอร์เบอร์ในแอลจีเรียและโมร็อกโก รวมทั้งชาวคริสเตียนมารอไนท์ซึ่งไม่นับว่าตนเป็นอาหรับ นอกจากนั้นภูมิภาคตะวันออกกลางซึ่งเป็นเสมือนใจกลางของโลกมุสลิมยังประกอบด้วยชาติพันธุ์อื่นๆ อีกมาก (เช่น ชาวแอฟริกัน, ชาวอัสซีเรีย, ชาวอาร์เมเนีย, ชาวอเซอริส, ชาวดรูซ, ชาวจอร์เจีย, ชาวกรีก, ชาวยิว, ชาวเคิร์ด, ชาวทาจิก,

---

[15] ตามการแบ่งอนุภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ของสำนักงานสถิติแห่งสหประชาชาติ (UNSD) จะใช้คำว่า "เอเชียตะวันตก"(Western Asia) แทนการเรียกคำว่า "ตะวันออกกลาง" (Middle East) ดู United Nations Statistics Division, "Composition of macro geographical (continental) regions, geographical sub-regions, and selected economic and other groupings," revised 1 April 2010, Retrieved 5 April 2010, from http://unstats.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm

[16] ว่าด้วยการรวมตัว (หรือการไม่สามารถรวมตัวกัน) ในลักษณะองค์การฯ ของประเทศในตะวันออกกลางและเขตใกล้เคียง ดู Louise Fawcett and Andrew Hurrell (eds.), **Regionalism in World Politics: Regional Organization and International Order** (New York: Oxford University Press, 1995).

[17] ในส่วนของภูมิภาคตะวันออกกลาง ประกอบด้วย 13 รัฐ ได้แก่ บาห์เรน อิหร่าน อิรัก จอร์แดน คูเวต เลบานอน โอมาน ปาเลสไตน์ กาตาร์ ซาอุดีอาระเบีย ซีเรีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และเยเมน ส่วนของภูมิภาคแอฟริกาเหนือประกอบด้วย 6 รัฐ ได้แก่ แอลจีเรีย อียิปต์ ลิเบีย โมร็อกโก ซูดาน และตูนิเซีย ส่วนอีก 3 ประเทศ คือ อัฟกานิสถาน ตุรกี และไซปรัส ยังมีข้อถกเถียงกันอยู่ว่าควรจัดอยู่ในภูมิภาคใด โดยในกรณีอัฟกานิสถานนั้นอยู่ก้ำกึ่งระหว่างภูมิภาคตะวันออกกลางกับภูมิภาคเอเชียใต้ ส่วนตุรกีกับไซปรัสอยู่ก้ำกึ่งระหว่างทวีปยุโรปกับภูมิภาคตะวันออกกลาง ส่วนอิสราเอลชัดเจนว่าเป็นประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางประเทศเดียวที่ไม่ได้เป็นรัฐมุสลิม

ชาวเติร์ก และชาวเติร์กเมน) อย่างไรก็ตาม ภาษาอาหรับกลับเป็นสิ่งที่ยึดโยงชาวมุสลิมทั้งโลกในฐานะภาษาแห่งพระคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์

ที่มาประการหนึ่งของการศึกษาถึงพลวัตของโลกมุสลิมและนัยสำหรับความสัมพันธ์ประเทศไทยบนเวทีโลกนั้น ส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองระดับโลกและความขัดแย้งที่ต่อเนื่องยาวนานในตะวันออกกลาง ซึ่งในเรื่องนี้โครงการ "ตะวันออกกลางศึกษา" (สกว.) ได้ประเมินถึงภูมิภาคนี้ว่าทวีความสำคัญมากขึ้นในฐานะแหล่งพลังงานประเภทน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ และการเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญของโลก ภูมิภาคตะวันออกกลางจึงได้กลายเป็น "จุดเดือด" และ "ศูนย์อำนาจของโลก" จาก 4 สถานการณ์สำคัญ อันได้แก่ (1) สงครามบุกเข้ายึดครองอิรักของสหรัฐฯ ซึ่งได้กลายเป็นสงครามกลางเมืองที่ไม่มีวันสิ้นสุด (2) ความขัดแย้งอันยืดเยื้อระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ (3) กรณีโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของอิหร่าน และ (4) สงครามในอัฟกานิสถาน ที่ทวีความรุนแรงขึ้นจากการต่อต้านของกลุ่มตอลิบาน โดยที่สถานการณ์เหล่านี้มีความเกี่ยวพันเป็นความขัดแย้งระหว่างฝ่ายอภิมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกากับพันธมิตร เช่น ประเทศตะวันตก ประเทศอิสราเอล ฯลฯ กับฝ่ายที่กำลังก้าวขึ้นมาท้าทายอำนาจและอิทธิพลของสหรัฐฯ และพันธมิตรในภูมิภาคตะวันออกกลาง เช่น รัสเซีย จีน อิหร่าน ฯลฯ[18]

นอกจากนั้น การที่ภูมิภาคตะวันออกกลางมีความสำคัญในการเมืองโลกในต้นศตวรรษที่ 21 และต่อประเทศไทยนั้น ส่วนหนึ่งมาจากความรุนแรงที่เกิดจากการก่อวินาศกรรมในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 หรือที่เรียกว่า "เหตุการณ์ 9/11" ซึ่งได้มีความคิดที่ชี้นัยทางการเมืองว่า โลกะกำลังก้าวเข้าสู่การเผชิญหน้าทางอารยธรรม (Clash of Civilizations)[19] ซึ่งมาพร้อมกับรูปแบบการใช้ความรุนแรงที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า "การก่อการร้าย" (terrorism) หรือการใช้ความสะพรึงกลัว (terror) เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมือง โดยมีความเชื่อมโยงกับอุดมการณ์ ความคิด และความเชื่ออย่างชัดเจน เงื่อนไขนี้ปรากฏเด่นชัดในช่วงของประธานาธิบดี George W. Bush (ค.ศ. 2001-2009) ซึ่งมีการประกาศเกี่ยวกับ "แกนแห่งความชั่วร้าย" และ "สงครามต่อต้านการก่อการร้าย" ในระดับทั้งโลก ซึ่งเป็นการกำหนดให้เลือกระหว่าง "การอยู่ฝ่ายเราหรือไม่ก็เป็นศัตรูเรา" ที่มีผลกระทบไปทั้งโลก อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขนี้อาจจะกำลังเปลี่ยนไปหลังจากการเข้ารับตำแหน่งของ

---

[18] อนุช อาภาภิรม, "ตะวันออกกลางในบริบทโลก: จากจุดเดือดสู่ศูนย์อำนาจโลก?," รายงานวิเคราะห์สังเคราะห์ฉบับที่ 1 (เมษายน 2549 และระยะใกล้), **โครงการตะวันออกกลางศึกษา (MEMP)** (ระยะเริ่มต้น), น. 10. *โครงการตะวันออกกลางศึกษา (Middle East Studies Project: MIDESP / Middle East Watch Project: MIDEWP)* ซึ่งมีนายอนุช อาภาภิรม เป็นหัวหน้าโครงการ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อโครงการในภาษาอังกฤษเป็น *Middle East Monitoring Project (MEMP)* ในช่วงที่เป็นโครงการเต็มรูปแบบเมื่อเดือนกรกฎาคมปีเดียวกัน

ดู Roland Pourtier (dir.), **op. cit.**, โดยเฉพาะบทที่ 20 และ 21 ว่าด้วยทรัพยากรน้ำมันและก๊าซในตะวันออกกลาง (pp. 263-276 และ 277-306)

[19] สำหรับหนังสือที่นำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดนี้โดยตรง ดู Samuel P. Huntington, **op. cit.**

ประธานาธิบดี Barack Obama ซึ่งได้แถลงแนวนโยบายที่แสดงถึงเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงแนวทางดังกล่าวโลกมุสลิม[20]

ในมิติของโลกมุสลิมกับประเทศไทยในปัจจุบันนั้น ชุดโครงการวิจัย "ปัญหาความมั่นคงใหม่" (สกว.)[21] ได้นำเสนอถึงบริบทโลกใหม่ที่มีผลโดยตรงต่อความเป็นไปของประเทศไทย โดยเฉพาะในกรณีของปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยวิเคราะห์และประมวลถึงกระแสโลกดังกล่าวไว้ว่า นับแต่เหตุการณ์ 9/11 เป็นต้นมาโลกได้เข้าสู่สภาวะของความรุนแรงใน 2 ลักษณะ คือ สงครามการก่อการร้าย และสงครามต่อต้านการก่อการร้าย โดยเกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนต่างๆ ของโลก การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคของสงครามการก่อการร้ายเต็มรูปแบบนี้ ทำให้เรื่องของการก่อการร้ายระหว่างประเทศกลับมาเป็นประเด็นหลักและเพิ่มความซับซ้อนขึ้นทั้งในการศึกษาและในการกำหนดนโยบายความมั่นคงของประเทศ เพราะกลุ่มผู้ก่อการร้ายมีแรงจูงใจในการกระทำทั้งจากการเมืองและศาสนา ซึ่งอาจก่อให้เกิดการตีความว่า ศาสนาเป็นบ่อเกิดของความรุนแรง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือความรุนแรงแฝงตัวเป็นองค์ประกอบหนึ่งของศาสนา ทั้งที่ในความเป็นทุกศาสนาสอนให้คนรู้จักอดทนมากกว่าจะเป็นผู้ใช้ความรุนแรง[22]

งานวิจัยดังกล่าวเสนอว่า ความพยายามอ้างอิงกับหลักการทางศาสนา โดยเฉพาะการอ้างแนวคิด "ญิฮาด" (Jihad) ของ "ผู้ก่อการร้าย" (terrorist) นั้น มุ่งวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความชอบธรรมแก่ปฏิบัติการของตน โดยถือว่าเป็น "การต่อสู้ในหนทางของพระเจ้า" เพื่อต่อสู้ความอยุติธรรมหรือสิ่งชั่วร้าย การใช้ความรุนแรงนั้นเกิดขึ้นในฐานะสิ่งจำเป็นที่สามารถระงับคำสอนทางศีลธรรมที่ปฏิเสธความรุนแรงเป็นการชั่วคราว (suspension of ethical) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่

---

[20] ดู Barack Obama, "Remarks by the President on a New Beginning," Cairo University, Cairo, Egypt, 4 June 2009, Retrieved 5 April 2010, from http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-cairo-university-6-04-09

สำหรับการสรุปสุนทรพจน์ดังกล่าวในภาษาไทย ดู จรัญ มะลูลีม, "วันวารของบุช วันนี้ของโอบามา และโลกมุสลิม," 5 ตอน, **มติชนสุดสัปดาห์**, ฉบับที่ 1542 (5 มี.ค. 2553) ถึงฉบับที่ 1546 (4 เม.ย. 2553).

[21] โครงการ "ปัญหาความมั่นคงใหม่" (New Security Problems) ซึ่งมี รศ. ดร. สุรชาติ บำรุงสุข เป็นหัวหน้าโครงการ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) นั้น ได้เริ่มตีพิมพ์เผยแพร่ผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบ "จุลสารความมั่นคงศึกษา" ฉบับแรกในเดือนมกราคม พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) เมื่อโครงการวิจัยในระยะแรกสิ้นสุดลง สกว. จึงได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้ง "โครงการความมั่นคงศึกษา" (Security Studies Project) ขึ้น เพื่อให้เป็น think tank ด้านความมั่นคงในสังคมไทย โดยมี รศ. ดร. สุรชาติ บำรุงสุข เป็นหัวหน้าโครงการ

[22] สุรชาติ บำรุงสุข, "การก่อการร้ายร่วมสมัย," ใน **จุลสารความมั่นคงศึกษา**, ฉบับที่ 1: การก่อการร้ายร่วมสมัย (มกราคม 2549), น. 1, 5.

ยิ่งใหญ่กว่าได้[23] ในขณะที่แนวคิด "ญิฮาด" ตามหลักการของศาสนาอิสลามนั้น ไม่จำเป็นต้องกระทำด้วยความรุนแรง[24]

ความสามารถในการให้ความหมายต่อปฏิบัติการของ "การก่อการ" ด้วยหลักการทางศาสนาเช่นนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากโลกาภิวัตน์ซึ่งกระทบสิทธิอำนาจในการมีคำวินิจฉัยชี้ขาด (ฟัตวา) โดยผู้รู้ทางศาสนาอิสลาม หรือ "อุละมาอ์" เพราะเกิดการปฏิบัติ การสื่อสาร และการประสานกันในรูปแบบใหม่ๆ ในลักษณะเชื่อมโยงถึงกัน (interconnected) ทั่วโลก ทำให้ชาวมุสลิมทุกคนสามารถเข้าถึงเนื้อหาและการตีความของพระคัมภีร์ได้ ทว่าในการทำความเข้าใจต่อหลักการทางศาสนาที่เกิดขึ้นในการก่อตัวของ "ประชาคมมุสลิมโลก" (อุมมะฮ์) นั้น ย่อมทำให้แบบแผนชีวิตทางศาสนาผันแปรไปตามบริบทของแต่ละที่[25] โดยนัยนี้ชาวมุสลิมที่อยู่ในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แม้จะอยู่ร่วมอุมมะฮ์กับชาวมุสลิมในตะวันออกกลางหรือในที่อื่นๆ และได้รับการถ่ายทอดแนวคิดทางศาสนาอิสลาม แต่ในการตีความหลักการเพื่อดำเนินแบบแผนชีวิตทางศาสนาของตนเองย่อมมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมนั่นเอง

ภาพลักษณ์ของอิสลามซึ่งดูเป็นปึกแผ่น มีพลัง และมีอัตลักษณ์ในกระแสโลกาภิวัตน์ แต่มีรูปแบบการแสดงออกอันหลากหลายจากแบบสายกลางไปจนถึงแบบสุดขั้วนั้น ในทัศนะของ Olivier Roy นักวิชาการฝรั่งเศส เห็นว่าเป็นผลมาจากการที่กระบวนการ "อัสดงคตาภิวัตน์" (Occidentalisation / Westernization) ของอิสลามนั้น ดำเนินไปในลักษณะที่ไม่ลงตัวเนื่องจากมีวิถีการดำเนินชีวิตทางศาสนาแบบตะวันตกปรากฏอยู่ด้วย เช่น การให้ความสำคัญแก่ปัจเจกบุคคลโลกาภิวัตน์ในด้านต่างๆ ตลอดจนการสร้างหลักนิยมและพฤติกรรมต่างๆ ขึ้นจากพื้นฐานและด้วยท่าทีที่ไม่เปิดสู่ภูมิปัญญาอื่นๆ และการยึดติดแนวทางของตนอย่างเคร่งครัดไม่รอมชอม

นอกจากนั้น นักวิชาการผู้นี้ยังได้เสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับ "อิสลามทางการเมือง"(political islam) ว่าความล้มเหลวของอิสลามทางการเมืองนั้นมาจากการที่นำเอาการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับศาสนาและการสร้างรัฐอิสลาม ซึ่งเป็นการลดความสำคัญของศาสนาในทางสังคมลงและให้ความสำคัญแก่การเมืองเป็นหลัก อีกทั้งการมุ่งสร้างรัฐ "อิสลาม" ในความหมายของการสร้างรัฐแบบในโลกตะวันตกก็เท่ากับเป็นการยอมรับการแยกการเมืองออกจากศาสนา (secularization) และ

---

[23] คณะทำงานของที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิของนายกรัฐมนตรีด้านความมั่นคง (รศ. ดร. สุรชาติ บำรุงสุข), "การก่อการร้ายในศตวรรษที่ 21," ใน **เพิ่งอ้าง**, น. 16. สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับวิวัฒนาการของการต่อสู้ทางการเมืองซึ่งอาศัยการอ้างอิงกับหลักการของศาสนาอิสลามนั้น ดู **เพิ่งอ้าง**, น. 14-19.

[24] สำหรับตัวอย่างการให้ทัศนะของนักวิชาการมุสลิมต่อแนวคิดดังกล่าว ดู จรัญ มะลูลีม, "แนวคิดเรื่องสงครามของศาสนาอิสลาม," ใน จุลชีพ ชินวรรโณ (บรรณาธิการ), **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: แนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษา** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), น. 66-111.

[25] ประเด็นเกี่ยวกับชาวมุสลิมต่างๆ ที่รวมตัวกันใน "อุมมะฮ์ใหม่" ในบริบทของโลกาภิวัตน์นั้น ดู Olivier Roy, **L'Islam Mondialisé**, Nouvelle éd. (Paris: Seuil, 2004); สำหรับฉบับแปลภาษาอังกฤษ ดู Olivier Roy, **Globalized Islam: The Search for a New Ummah** (New York: Columbia University Press, 2004).

เป็นการผลักให้ศาสนากลับไปอยู่ในเรื่องทางสังคมนั่นเอง ด้วยเหตุดังนี้ความพยายามผลักดัน "อิสลามทางการเมือง" หรือ "โลกาภิวัตน์ของอิสลาม" จึงไม่อาจประสบความสำเร็จได้ เพราะในความพยายามเลี่ยงประเด็นเรื่องการสร้างรัฐอิสลามดังกล่าวนั้นได้นำมาซึ่งกำเนิดของขบวนการที่มุ่งให้เกิด "ความเป็นอิสลามขึ้นใหม่อีกครั้ง" (réislamisation) ด้วยการกลับมาสร้างอัตลักษณ์ที่มีพื้นฐานอยู่บนปัจเจกบุคคลโดยมุ่งสร้างประชาคมขึ้น ซึ่งประชาคมที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานของปัจเจกบุคคลนี้หากปราศจากที่ตั้งรองรับอยู่บนดินแดนที่แน่นอน ประชาคมดังกล่าวจึงจะอยู่ในสภาพเสมือนไร้รูปลักษณ์และเป็นเพียงจินตนาการอันเลื่อนลอย (une forme virtuelle et fantasmatique)

ขบวนการดังกล่าวและการพยายามปลดตัวเองออกจากการยึดติดดินแดนนี้นับเป็นตัวอย่างโลกาภิวัตน์ของอิสลาม ซึ่งจะมีรูปลักษณ์ที่ผิดแผกแตกต่างกันออกไปเป็นอย่างมากตามวิธีการแสดงออกทางการเมืองหรือทางศาสนาไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของอิสลามที่เน้นจิตวิญญาณและมนุษยธรรมนิยม หรือแสดงออกโดยอิสลามแบบ "รากฐานนิยมใหม่" (néo-fundamentalism) และอิสลามแบบ "ประชาคมนิยม" (communautarisme) หรืออีกด้านหนึ่งก็อาจจะเป็นการแสดงออกในลักษณะของอิสลามที่เป็น "ขบวนการแบบสุดโต่ง"

สำหรับในกรณีของประเทศไทยนั้น ได้มีการนำเสนอปรากฏการณ์ "การก่อความไม่สงบ" (หรือการก่อการร้าย) ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาในลักษณะที่ว่ามิได้มีแรงจูงใจหรือจุดประสงค์ทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่สามารถมีประเด็นอื่นๆ โดยเฉพาะชาตินิยมทางชาติพันธุ์ควบคู่อยู่ด้วย ความเกี่ยวพันระหว่างศาสนากับประเด็นต่างๆ โดยมีลักษณะไม่ได้แยกศาสนาออกจากอำนาจรัฐอย่างเด็ดขาด หรือที่เรียกสภาวการณ์นี้โดยทั่วไปว่า "อิสลามทางการเมือง" (political Islam) นั้นอาจจัดประเภทได้เป็น 2 รูปแบบ คือ การทำศาสนาให้เป็นการเมือง (politicization of religion) ด้วยการนำเอาการแก้ปัญหาแบบการเมือง (โดยเฉพาะการใช้ความรุนแรงในรูปแบบของการก่อการร้าย) มาแก้ปัญหาทางศาสนา และการทำการเมืองให้เป็นศาสนา (religionization of politics) ด้วยการนำเอาวิธีแก้ปัญหาทางศาสนามาเป็นทางออกของปัญหาการเมือง นำคำสอนศาสนามาสร้างความชอบธรรม สร้างแรงจูงใจในการใช้ความรุนแรง ตลอดจนเป็นเครื่องดึงดูดและล้างสมองสมาชิกและระดมการสนับสนุน[26]

บริบทโลกของการเชื่อมโยงศาสนากับการเมืองโดยเฉพาะในกรณีของ "โลกมุสลิม" ดังกล่าวมานี้ ในเบื้องต้นอาจเกิดจากการอาศัยหลักการทางศาสนาในการสร้างความชอบธรรมต่อการบรรลุเป้าหมายทางการเมืองในต้นศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความเข้มข้นและรุนแรงสูง โดยเฉพาะในภูมิภาคตะวันออกกลางซึ่งเป็นทั้งศูนย์กลางของโลกมุสลิมและแหล่งส่งออกแนวคิดต่างๆ และต่อมาขยายตัวออกไปในเอเชียใต้ ได้ส่งผลกระทบเปลี่ยนแปลงเวทีสังคมของโลกมุสลิมในส่วนต่างๆ ของโลก ซึ่งประเทศไทยในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นหนึ่งในศูนย์รวมของ

[26] คณะทำงานของที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิของนายกรัฐมนตรีด้านความมั่นคง (รศ. ดร. สุรชาติ บำรุงสุข), **อ้างแล้ว**, น. 16.

ประชากรมุสลิมโลกในปัจจุบัน โดยที่วิวัฒนาการจากอดีตของการก่อตัวของอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาจนถึงปัจจุบันจะเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขระหว่างรัฐไทยกับโลกมุสลิมและโดยเฉพาะสังคมมุสลิมภายในอันนับเป็น "เวทีโลกทางสังคม" ในประเทศไทยเอง

2.2 โลกมุสลิมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: เงื่อนไขสำหรับประเทศไทย

โลกมุสลิมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานและมีส่วนกำหนดบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับโลกมุสลิมในประเทศไทยเป็นเวลาหลายศตวรรษนั้น ก่อตัวขึ้นในช่วงเปลี่ยนผ่านจากศตวรรษที่ 14 ไปสู่ศตวรรษที่ 15 เมื่อผู้ปกครองอาณาจักรมะละกาได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นจักรวรรดิที่มีเขตแดนครอบคลุมทั้งมลายู สุมาตรา ชวา หมู่เกาะโมลุกกะ บอร์เนียว จนไปไกลถึงเกาะลูซอน ซูลู และมินดาเนาของฟิลิปปินส์[27]

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลต่อระบบความสัมพันธ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีลักษณะผสมผสานทางอารยธรรมระหว่างฮินดูกับพุทธที่มีระบบจักรวาลวิทยาซึ่งกษัตริย์มีอำนาจสูงสุดในการปกครองและเป็นผู้อุปถัมภ์ประชาชน การปรากฏขึ้นของระบบสังคมแบบโลกมุสลิมในภูมิภาคนี้ซึ่งอิงกับความเป็นอุมมะฮ์นั้นทำให้ชาวมุสลิมไม่ได้มีลักษณะขึ้นตรงต่ออำนาจจากกษัตริย์แบบจักรวาลวิทยาตามความเชื่อของฮินดูหรือพุทธ แต่มีศูนย์รวมจิตใจอยู่ที่นครมักกะฮ์โดยใช้การประกอบพิธีฮัญจ์ หรือการจาริกแสวงบุญผ่านเส้นทางการค้าที่เชื่อมโยงมะละกากับศูนย์กลางของโลกมุสลิมในตะวันออกกลาง การปฏิบัติดังกล่าวได้เชื่อมโยงแบบแผนชีวิตทางศาสนาของชาวมุสลิมในภูมิภาคนี้ให้มีความใกล้เคียงกับพี่น้องชาวมุสลิมซึ่งมาจากที่ต่างๆ โดยมารวมตัวและได้มีโอกาสพบปะกัน ก่อให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการเป็นอุมมะฮ์ ด้วยศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียวกัน[28]

อย่างไรก็ตาม เมื่อชาติตะวันตกเริ่มเข้ามาแข่งขันแผ่ขยายอำนาจในภูมิภาค โดยเฉพาะเมื่อโปรตุเกสสามารถยึดครองมะละกาได้ในปี ค.ศ. 1511 นับเป็นความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่ได้มีการนำเอาแนวคิดในการแบ่งเขตแดนซึ่งรวมถึงพื้นทะเลให้กลายเป็นอาณาเขตของรัฐต่างๆ[29] มะละ

---

[27] Ira M. Lapidus, **A History of Islamic Societies**, 2nd ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), p. 384.

สำหรับงานศึกษาเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยทั่วไปที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยแล้ว ดู ดี. จี. อี. ฮอลล์, **ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิสดาร**, 2 เล่ม, แปลโดย วรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, บรรณาธิการแปลโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, 2549); นิโคลาส ทาร์ลิ่ง (บรรณาธิการ), **ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฉบับเคมบริดจ์**, 4 เล่ม, แปลโดย มัทนา เกษกมล และ มัทนี เกษกมล, บรรณาธิการแปลโดย มัทนา เกษกมล (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552).

[28] มุมมองของนักวิชาการจากฝรั่งเศสว่าด้วยอิสลามในฐานะปัจจัยเชื่อมโยงประชากรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดูเพื่อเปรียบเทียบใน Alain S. de Sacy, **L'Asie du Sud-Est: L'Unification à l'Épreuve** (Paris: Vuibert, 1999).

[29] **Ibid.**

กาซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางทางความเชื่อของศาสนาอิสลามและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจได้หมดสิ้นอำนาจลงไป แต่ศาสนาอิสลามกลับยิ่งแผ่ขยายออกไปพร้อมกับการอพยพของบรรดาครูและผู้เผยแพร่ศาสนาของชาวมุสลิมไปยังที่ต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดการรวมตัวของอาณาจักรมุสลิมต่อต้านลัทธิล่าอาณานิคมของตะวันตก ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดศูนย์กลางของโลกมุสลิมในภูมิภาค เช่น อาเจะห์ในช่วงศตวรรษที่ 16 ซึ่งสามารถรบชนะโปรตุเกสและยึดครองดินแดนของมุสลิมอย่างปะหัง เกดะห์ และเประ มาได้ แม้ว่าต่อมาจะพ่ายแพ้ต่อรัฐสุลต่านมลายูต่างๆ ในปี ค.ศ. 1629[30] และอีกศูนย์กลางหนึ่งในอดีตของโลกมุสลิมในภูมิภาคที่ได้ก่อตัวขึ้นแทนที่มะละกาและได้มีปฏิสัมพันธ์กับอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก ก็คือ ปาตานี[31]

อาณาจักรกรุงศรีอยุธยาในช่วงเวลาดังกล่าวได้กลายเป็นศูนย์กลางทางการค้าของภูมิภาคแทนที่มะละกา เนื่องจากดินแดนภาคสมุทรของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มถูกยึดครองโดยชาติตะวันตกที่ทยอยกันเข้ามาสร้างอาณานิคมของตัวเองนับแต่ศตวรรษที่ 16-18 เช่น โปรตุเกส สเปน ดัชต์ อังกฤษ เป็นต้น ในขณะที่ปาตานีซึ่งขณะนั้นเป็นประเทศราชของกรุงศรีอยุธยาแล้วก็ได้รับผลดีกลายเป็นศูนย์กลางทางการค้าที่สำคัญด้วยเช่นกัน เมื่อปาตานีมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจมากขึ้นจึงได้พยายามแยกตัวจากการเป็นประเทศราชของกรุงศรีอยุธยา และมีการทำสงครามกันหลายครั้งระหว่างกลางคริสต์ศตวรรษที่ 16 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 ซึ่งปาตานีไม่ประสบความสำเร็จและยังคงมีสถานะเป็นประเทศราชต่อไป แม้ว่าในทางการเมืองสองประเทศนี้จะมีความขัดแย้งกันก็ตาม แต่ในทางเศรษฐกิจและศาสนานั้นกรุงศรีอยุธยาไม่ห้ามหรือแทรกแซงการปฏิบัติทางศาสนาแต่อย่างใด ทั้งยังยินยอมให้ปาตานีคงวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบของตนเองต่อไปอีกด้วย[32]

การเข้ามาครอบงำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของชาติตะวันตกโดยเฉพาะดัชต์ อังกฤษ และฝรั่งเศส ตลอดเวลาห้าศตวรรษระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 16-20 นั้นมีส่วนสำคัญในการวางรากฐานและรูปแบบความสัมพันธ์ภายในรัฐต่างๆ และปฏิสัมพันธ์ที่มีกับโลกมุสลิมในภูมิภาค ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ตามแต่ยุคสมัย และตามแต่ความสัมพันธ์ที่มีกับมหาอำนาจเจ้าอาณานิคม รูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ทำให้ภูมิภาคนี้มีองค์ประกอบของประชากรที่ประกอบด้วยชาวมุสลิมราว 1 ใน 2 คน ในขณะที่มีชาวพุทธประมาณ 1 ใน 3 หรือ 1 ใน 4 โดยมีเส้น

---

[30] Ira M. Lapidus, **op. cit.**, p. 385; ดูเปรียบเทียบกับ Anthony Reid, "Islamization and Christianization in Southeast Asia: The Critical Phase, 1550-1650," in Anthony Reid (ed.), **Southeast Asia in the Early Modern Era: Trade, Power, and Belief** (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1993), pp. 151-179.

[31] อาณาจักรปาตานีนั้นถือกำเนิดขึ้นภายหลังอาณาจักรลังกาสุกะล่มสลายลงแล้วในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 14 ซึ่งเป็นช่วงเดียวกับที่อาณาจักรสุโขทัยกำลังเรืองอำนาจอยู่ทางภาคเหนือ

สำหรับมุมมองด้านความมั่นคงในแง่ของวิถีชีวิตทางศาสนาระหว่างประเทศราชกับอยุธยา ดู สุรชาติ บำรุงสุข, **การก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 3 ฉบับปรับปรุง, จุลสารความมั่นคงศึกษา (สกว.), ฉบับที่ 35 (มีนาคม 2551), น. 3.

[32] **เพิ่งอ้าง**, น. 4.

แบ่งระหว่างพุทธศาสนาบนดินแดนภาคพื้นทวีป กับอิสลามบนดินแดนภาคพื้นสมุทร และมีกรณีพิเศษของฟิลิปปินส์ซึ่งมีจุดแบ่งระหว่างศาสนาคริสต์นิกายคาธอลิกในส่วนเหนือและศาสนาอิสลามบนเกาะมินดาเนา[33]

ผลพวงของการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ภายในรัฐที่เกิดขึ้นจากการเข้ามาของชาติตะวันตกในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 คือ กรณีของราชอาณาจักรสยามหรือประเทศไทยในปัจจุบันกับรัฐมลายูทางตอนใต้ ในขณะนั้นรัฐไทยได้ยินยอมทำความตกลงแบ่งดินแดนกับอังกฤษให้ชัดเจนในสนธิสัญญาไทย-อังกฤษ ค.ศ. 1909[34] ซึ่งกำหนดให้ปาตานีอยู่ในเขตของสยาม ส่วนกลันตัน เประ เกดะห์ และปะลิสอยู่ในเขตของบริติชมลายา ซึ่งต่อมาสยามยังได้แบ่งปาตานีออกเป็น 3 จังหวัด ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส[35] การทำความตกลงดังกล่าวนับเป็นการกำหนดดินแดนของรัฐไทยให้ชัดเจน ภายหลังจากที่ได้ผนวกรวมอาณาจักรปาตานีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ในปี ค.ศ. 1786

รูปแบบของรัฐสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นซึ่งซ้อนทับกับระบบความสัมพันธ์ของโลกมุสลิมในภูมิภาคนั้น ทำให้บรรดาเจ้าเมืองที่มีเชื้อสายมลายูก่อการต่อต้านการปกครองของรัฐไทยมาเป็นระยะๆ จนภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ค.ศ. 1932 จึงได้เกิดรูปแบบการต่อต้านในลักษณะของขบวนการชัดเจนขึ้น นับแต่กรณี "กบฏดุซงญอ" (Dusun Nyur Rebellion) ซึ่งเกิดขึ้นจากการรวมตัวของชาวมุสลิม โดยมีหะยีสุหลง (Haji Sulong หรือ Sulong bin Abdul Kadir Mohammad el Patani) ประธานสภาอิสลามจังหวัดปัตตานีและผู้ก่อตั้งขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อประชาชนปัตตานี (The Patani People's Movement) เป็นผู้นำการชุมนุมต่อต้านอำนาจรัฐเป็นครั้งแรกที่จังหวัดนราธิวาสระหว่างวันที่ 26-28 เมษายน ค.ศ. 1948 ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการเข้าจับกุมและปราบปรามผู้ชุมนุมจนมีผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ครั้งนี้ถึง 400 คน เป็นชนวนเหตุสำคัญที่เกิดการตั้งขบวนการก่อความไม่สงบอย่างเป็นรูปธรรมเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1959 ในชื่อขบวนการแนวร่วมแห่งชาติปลดปล่อยปัตตานี หรือ กลุ่ม The Barisan Nasional Pemberbasan Pattani (BNPP) ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยทายาทเชื้อสายเจ้าเมืองในหัวเมืองมลายูเดิม และยังมีการก่อตั้งขบวนการในลักษณะนี้อีกหลายขบวนการในเวลาต่อมา[36]

---

[33] Alain S. de Sacy, **op. cit.**

[34] นายสโตรเบล ที่ปรึกษาราชการแผ่นดินทั่วไปของรัฐบาลไทย ชาวอเมริกัน มีความเห็นต่อหัวเมืองใต้ของไทยในขณะนั้นว่า "... เป็นบ่อเกิดแห่งความยุ่งยากทั้งมวลของไทย และยังปราศจากคุณค่า โดยเหตุที่มิได้ทำรายได้ที่น่าพอใจให้แก่ท้องพระคลังในกรุงเทพฯ" ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ดูเพิ่มเติมใน เพ็ญศรี ดุ๊ก, **การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงสิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม)** (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2542), น. 154-155. สำหรับมุมมองในรายละเอียดจากชีวประวัติของพระบิดาแห่งการต่างประเทศของไทยและความรู้สึกของสยามต่อเรื่องนี้ ดูเพิ่มเติมใน วิมลพรรณ ปีตธวัชชัย, **สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ**, เล่ม 2 [กรุงเทพฯ: บริษัท โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984) จำกัด, 2547], น. 553-556.

[35] สุรชาติ บำรุงสุข, **การก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย**, น. 4.

[36] **เพิ่งอ้าง**, น. 4-5.

ในขณะที่รัฐไทยเริ่มประสบกับแรงต่อต้านจากชาวมุสลิม ซึ่งรวมตัวกันในรูปแบบของขบวนการต่างๆ นั้น ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มทยอยได้รับเอกราชจากเจ้าอาณานิคมและได้ก่อตัวเป็นรัฐสมัยใหม่ไปตามรากฐานและรูปแบบความสัมพันธ์ในสังคมของรัฐนั้นๆ ทำให้การพิจารณาเกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์ของโลกมุสลิมต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของความเป็นมุสลิมในภูมิภาคและผลต่อรัฐหนึ่งๆ โดยในปัจจุบัน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีจำนวนผู้นับถือศาสนาอิสลามมากถึง 234 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 40.20 ของประชากรทั้งหมดในภูมิภาค 581 ล้านคน ซึ่งประเทศไทยถือเป็นประเทศที่มีสัดส่วนประชากรชาวมุสลิมมากเป็นอันดับ 4 (ประมาณร้อยละ 9) รองจากอินโดนีเซีย (ร้อยละ 86) บรูไน (ร้อยละ 67) และมาเลเซีย (ร้อยละ 60) แต่มีจำนวนประชากรมุสลิมมากเป็นอันดับที่ 3 (ประมาณ 6 ล้านคน) โดยเป็นรองอินโดนีเซีย (205 ล้านคน) และมาเลเซีย (15 ล้านคน)[37]

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นการกระจายตัวและการกระจุกตัวของชาวมุสลิมในบริบทของภูมิภาคนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าในเชิงสัดส่วนของประชากรมุสลิมในรัฐของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ไม่มีรัฐใดที่มีประชากรมุสลิมทั้งประเทศ (หรือประมาณร้อยละ 90 ขึ้นไป) ดังในกรณีของประเทศในตะวันออกกลาง และรัฐมุสลิมที่มีประชากรเกินร้อยละ 50 มีเพียง 3 รัฐได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และบรูไน โดยมี 2 รัฐ ได้แก่ ประเทศไทยและฟิลิปปินส์ที่มีสัดส่วนชาวมุสลิมอยู่ในลักษณะของคนส่วนน้อยคือ ประมาณร้อยละ 5 แต่ไม่ถึงร้อยละ 50

ในกรณีของอินโดนีเซียนั้นเป็นประเทศมุสลิมที่ใหญ่ที่สุดในโลกด้วยประชากรมุสลิมมากกว่า 200 ล้านคน ทั้งยังมีกลุ่มทางศาสนาจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองอย่างพรรคนะฮ์เฎาะตุล อุละมาอ์ ซึ่งมุ่งเน้นการปกครองไปในทางแยกศาสนาออกจากการเมืองอย่างชัดเจนนับแต่สมัยประธานาธิบดีซูฮาร์โตเป็นต้นมา ส่วนในกรณีของมาเลเซียซึ่งมีลักษณะความเป็นพหุสังคม (pluralist society) ประกอบด้วยคนมาเลย์ คนจีน และคนอินเดียนั้น กลับเน้นเชิดชูความสำคัญของเชื้อชาติมาเลย์ด้วยนโยบาย "ภูมิบุตร" ในขณะเดียวกันมาเลเซียก็พยายามก้าวขึ้นมามีบทบาทสำคัญในโลกมุสลิม สำหรับกรณีฟิลิปปินส์ซึ่งอาจจะจัดเป็นกรณีต่างหากเพราะได้รับอิทธิพลของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกจากการเป็นอาณานิคมของสเปน (และต่อมาสหรัฐฯ) ทำให้เกิดชนกลุ่มน้อยในระดับประเทศแต่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของเกาะมินดาเนาตอนใต้ของฟิลิปปินส์ คือ พวก "โมโร" ที่เป็นมุสลิม[38] เป็นที่น่าสังเกตว่า ในขณะที่มาเลเซียเป็นประเทศที่มีภาพลักษณ์ของการเป็น

---

[37] Central Intelligence Agency (CIA), **The World Factbook 2008**, Update as of 18 December 2008, Retrieved 1 July 2009, from https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html

[38] ดู Greg Fealy, "Islamisation and Politics in Southeast Asia: The Contrasting Cases of Malaysia and Indonesia," in Nelly Lahoud Anthony H. Johns (eds.) **Islam in World Politics** (London: Routledge, 2005), pp. 152-169. และ Joseph C. Liow, **Muslim Resistance in Southern Thailand and Southern Philippine: Religion, Ideology, and Politics** (Washington D.C.: East-West Center, 2006).

อิสลามสายกลาง มาเลเซียก็ยังคงเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคที่บังคับใช้กฎหมายอิสลาม หรือ "ชาริอะฮ์" (Shariah) โดยใช้กับคนมาเลย์ที่นับถืออิสลามเท่านั้น

ลักษณะเฉพาะทางสังคมของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นับเป็นบริบทและเงื่อนไขเฉพาะของ "โลกมุสลิม" ในภูมิภาคนี้ ซึ่งทำให้ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยซึ่งมีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธกับประชากรไทยที่เป็นมาเลย์มุสลิมโดยเฉพาะในจังหวัดภาคใต้ของไทยนั้นอยู่ในลักษณะพิเศษเฉพาะตัว แตกต่างจากส่วนอื่นๆ ของโลก และไม่เอื้อต่อการแบ่งแยกหรือจัดขั้วความสัมพันธ์อย่างเด็ดขาด ตามกระแสหลักที่เกิดจากการเผชิญหน้าระหว่างอภิมหาอำนาจสหรัฐอเมริกากับ "โลกมุสลิม" ที่ต่อต้านโลกตะวันตก โดยการใช้ความรุนแรงในลักษณะการก่อการร้าย ในขณะที่การหาสาเหตุหรือการอธิบายปัญหาของประเทศไทยนี้เป็นกระบวนการการให้ความหมายทางสังคมแก่ปรากฏการณ์ "การก่อความไม่สงบ" ในจังหวัดภาคใต้ของไทย ที่มีลักษณะสลับซับซ้อนโดยมีที่มาจากท้องถิ่นหรือพื้นที่เอง โดยที่การเชื่อมโยงกับขบวนการในระดับโลกหรือการแทรงแซงจากภายนอกนั้นแม้จะเป็นส่วนของปัญหาในปัจจุบัน แต่อาจจะไม่ได้เป็นต้นตอที่แท้จริงของปัญหาก็เป็นได้[39]

ในประเด็นนี้ แนวนโยบายแห่งชาติดังปรากฏอยู่ในแผนการบริหารราชการแผ่นดินหลายฉบับที่มุ่งให้ความสำคัญระหว่างประเทศไทยกับประเทศมุสลิมเป็นไปด้วยดีและให้ประเทศไทยมีบทบาทในการทำความเข้าใจถึงปัญหาต่างๆ กับองค์การฯ ของโลกมุสลิมโดยมีวัตถุประสงค์ค่อนข้างจำกัดอยู่ที่การป้องกันมิให้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้กลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศซึ่งเป็นเป้าหมายเชิงการเมืองระหว่างประเทศนั้น ถ้าปราศจากการทำความเข้าใจถึงที่มาทางประวัติศาสตร์ เงื่อนไขทางสังคมภายในอาจจะทำให้ประเทศไทยพลาดโอกาสที่มากับวิกฤติ โดยโอกาสดังกล่าวนั้นอยู่ที่ความตื่นตัวและการตระหนักถึงความหลากหลายของชาติพันธุ์และวัฒนธรรมของสังคมไทยอันสามารถนับเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญเมื่อพิจารณาประชากรมุสลิมของไทยในฐานะเป็น "ประชาคม" รวมกับประชากรมุสลิมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีประชากรมุสลิมเป็นจำนวนสูงที่สุดในโลก การ "เข้าใจ เข้าถึง" โลกมุสลิมหรือสังคมมุสลิมที่อยู่ร่วมกันมาเนิ่นนานนี้นอกจากจะเป็นการแก้ปัญหา "ภายใน" เฉพาะหน้าโดยวิเคราะห์เชื่อมโยงกับภายนอกแล้ว ประเทศไทยยังสามารถอาศัยทั้งเวทีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เวทีองค์การระหว่างประเทศ และที่สำคัญที่สุดสำหรับประเทศไทยคือเวทีโลกทางสังคมของมุสลิมในประเทศเอง เพื่อเป็นโอกาสที่จะให้สังคมไทยคงเป็นสังคมพหุลักษณ์ที่ประชากรต่างศาสนาและชาติพันธุ์สามารถอยู่ร่วมกันได้ในรัฐไทยที่เป็นส่วนของ "ประชาคม" อาเซียนที่กว้างออกไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

[39] โปรดดูบทที่ 8 ของรายงานวิจัยนี้

3. ประเทศไทยกับเวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีโลกทางสังคมของมุสลิม

วิวัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับโลกมุสลิมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งอันเป็นที่มาส่วนหนึ่งของปัญหาที่เกิดขึ้นโลกปัจจุบันที่รัฐอธิปไตยกลายเป็นตัวแสดงสำคัญบนเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยซ้อนทับอยู่กับระบบอิสลามซึ่งผูกโยงชาวมุสลิมเข้าด้วยกันกลายเป็นเวทีสังคมของโลกมุสลิม ความซับซ้อนของระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเวทีที่หลากหลายเช่นนี้สะท้อนถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับ "โลกมุสลิม" อย่างเป็นระบบ เพื่อเข้าใจถึงสังคมไทย ระบบระหว่างประเทศ และความเชื่อมโยงและสอดสานกันระหว่างมิติภายนอก-ภายใน และมิติสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคง

ในเรื่องนี้โครงการวิจัย "องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม" (สกว.) โดย รศ. ดร. จรัญ มะลูลีม[40] ได้นำเสนอวัตถุประสงค์ในการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับ "โลกมุสลิมและองค์การมุสลิมโลก" ที่นับได้ว่าเป็นการประเมินและประมวลความรู้ที่ยังขาดอยู่ในประเทศไทยในเรื่องนี้ไว้ อันได้แก่

1. (เพื่อศึกษา) บทบาทและหน้าที่ขององค์การการประชุมอิสลาม สันนิบาตอาหรับ นะฮ์เฎาะตุล อุละมาอ์ และมุฮัมมะดียะฮ์
2. (เพื่อศึกษาถึง) ความสัมพันธ์ขององค์การการประชุมอิสลามที่มีต่อประเทศมุสลิม และประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่มีมุสลิมเป็นคนกลุ่มน้อย
3. (เพื่อศึกษาถึง) ความสำคัญและอิทธิพลขององค์การการประชุมอิสลาม สันนิบาตอาหรับ นะฮ์เฎาะตุล อุละมาอ์ และมุฮัมมะดียะฮ์ ที่มีต่อการเมืองมุสลิมและการแผ่ขยายของเครือข่ายการก่อการร้ายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และตะวันออกกลาง และ
4. (เพื่อเสนอแนะ) แนวทางในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การการประชุมอิสลาม และองค์กรศาสนาที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างนะฮ์เฎาะตุล อุละมาอ์ และมุฮัมมะดียะฮ์

ความรู้ที่ได้จากผลการศึกษาวิจัยในระยะแรกของโครงการวิจัยนับว่าเป็นความรู้ที่ช่วยให้เข้าใจถึง "เวทีโลกมุสลิม" ในลักษณะต่างๆ ได้แก่ (1) เวทีองค์การระหว่างประเทศของโลกมุสลิม ได้แก่ สันนิบาตแห่งรัฐอาหรับ (League of Arab States: LAS) หรือสันนิบาตอาหรับ (Arab League) และองค์การการประชุมอิสลาม (The Organisation of Islamic Conference: OIC) และ (2) เวทีสังคมของโลกมุสลิม ได้แก่ นะฮ์เฎาะตุล อุละมาอ์ (Nahdatul Ulama: NU) และสันนิบาตมุสลิมโลก

[40] ชุดโครงการวิจัย "องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม" (World Muslim Organization and Muslim World) ซึ่งมี รศ. ดร. จรัญ มะลูลีม และคณะเป็นผู้วิจัย นับแต่วันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 2005 โดยชุดโครงการวิจัยดังกล่าวอยู่ภายใต้กรอบงานวิจัยของฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ (ฝ่าย 1) ดูรายละเอียดโครงการดังกล่าวในเว็บไซต์สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), http://www.trf.or.th/research/project_ detail.asp?PROJECTID=RDG4810010 และภาพที่ 9.1 แผนภูมิแสดงการปฏิบัติภารกิจการวิจัยและเป้าประสงค์ของชุดโครงการวิจัย "องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม" (สกว.) ในภาคผนวกท้ายบท

(Muslim World League: MWL) หรือองค์การรอบีเฎาะฮ์ (Rabita al-Alam al-Islami)[41] ซึ่งจะเป็นเวทีความสัมพันธ์สำหรับไทย

3.1 สันนิบาตแห่งรัฐอาหรับ (LAS) ในฐานะเวทีองค์การระหว่างประเทศแห่งโลกอาหรับ[42]

ในโลกอาหรับซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโลกมุสลิมโดยรวมนั้น สันนิบาตแห่งรัฐอาหรับ (League of Arab States: LAS) หรือชื่อเรียกโดยทั่วไปว่า "สันนิบาตอาหรับ" (Arab League) เป็นเวทีองค์การระหว่างประเทศแห่งโลกมุสลิม ซึ่งมีรากฐานมาจากแนวคิดชาตินิยมรวมอาหรับ (Pan-Arab Nationalism) และแนวคิดต่อต้านการล่าอาณานิคม (Anti-Colonialism) โดยอียิปต์เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสันนิบาตฯ ขึ้นมาด้วยแรงสนับสนุนจากอังกฤษ เมื่อวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1945 ด้วย "กติกาสัญญาสันนิบาตแห่งรัฐอาหรับ" (Pact of the League of Arab States)[43] และมีที่ตั้งสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงไคโร ประเทศอียิปต์ โดยปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 22 รัฐ[44]

วัตถุประสงค์ของการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ คือ การกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกและประสานกิจกรรมทางการเมืองโดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น เพื่อปกป้องเอกราชและอธิปไตย และพิจารณาแนวทางทั่วไปเกี่ยวกับกิจการและผลประโยชน์ของประเทศอาหรับ อีกทั้งยังมุ่งเสริมสร้างความร่วมมือทั้งทางเศรษฐกิจและการเงิน การติดต่อสื่อสาร วัฒนธรรม การดำเนินคดีและการดำเนินการเรื่องบุคคล สวัสดิการสังคม สาธารณสุข

การดำเนินงานของสันนิบาตฯ อยู่ภายใต้โครงสร้างการทำงานหลักใน 2 สถาบัน คือ (1) คณะมนตรี (Council) เป็นสถาบันหลักที่มีความสำคัญสูงสุด จัดประชุมโดยปกติปีละ 2 ครั้งในระดับการประชุมสุดยอด (Summit) ของผู้นำ และ (2) สำนักเลขาธิการ (General Secretariat) มี

---

[41] ทั้งนี้มีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดตัวโครงการวิจัยในชุดโครงการวิจัยนี้ไปจากวัตถุประสงค์เดิมที่ระบุไว้จาก องค์การ "มุฮัมมะดียะฮ์" เป็นองค์การ "สันนิบาตโลกมุสลิม" แทน ซึ่งคาดว่าในระยะถัดไปของชุดโครงการวิจัยจะมีการศึกษาองค์การ "มุฮัมมะดียะฮ์"

[42] ประมวลสรุปจาก ศราวุฒิ อารีย์, **สันนิบาตอาหรับ**, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยชุด "องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม" (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550).

[43] กฎบัตรดังกล่าวถูกร่างขึ้นโดยคณะกรรมการที่ประกอบขึ้นจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และนักวิชาการของประเทศอาหรับที่เข้าร่วมประชุมในครั้งดังกล่าว กฎบัตรนี้ประกอบด้วยส่วนต่างๆ 3 ส่วนด้วยกัน คือ (1) อารัมภบท (2) เนื้อหาของกฎบัตร 20 มาตรา และ (3) ภาคผนวกที่ว่าด้วยเรื่องปาเลสไตน์ (Annex Regarding Palestine) และภาคผนวกที่ว่าด้วยความร่วมมือกับประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกขององค์การฯ

[44] สมาชิกที่ร่วมก่อตั้ง 7 ประเทศ คือ อียิปต์ อิรัก จอร์แดน เลบานอน ซีเรีย ซาอุดีอาระเบีย และเยเมน และสมาชิกที่เข้ามาภายหลังอีก 15 ประเทศ คือ แอลจีเรีย บาห์เรน จิบูตี คูเวต ลิเบีย มอริเตเนีย โมร็อกโก โอมาน กาตาร์ โซมาเลีย ซูดาน ตูนิเซีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ เกาะคอโมโรส และ "รัฐปาเลสไตน์"

"รัฐปาเลสไตน์" นี้ มีองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ (Palestine Liberation Organization: PLO) เป็นผู้แทน ซึ่งได้รับการยอมรับให้อยู่ในสถานะ "ผู้สังเกตการณ์" (observer) ในปี ค.ศ. 1964 และต่อมาได้รับสถานะสมาชิกเต็มในปี ค.ศ. 1976

หน้าที่นำคำแนะนำหรือข้อมติของคณะมนตรีฯ ไปปฏิบัติ และอำนวยความสะดวกทางการเงินและการบริหารแก่องค์การสันนิบาตอาหรับและบุคลากรในองค์การฯ[45]

บทบาทและกิจกรรมของสันนิบาตอาหรับที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน จะเน้นในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกัน ความร่วมมือและการประสานนโยบายทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การป้องกันประเทศ และความรับผิดชอบต่อประเทศในกลุ่มสมาชิกและต่อภูมิภาค ตลอดจนการส่งเสริมความร่วมมือในการป้องกันร่วมกันของประเทศสมาชิกโดยเฉพาะในกรณีที่มีการแทรกแซงจากภายนอก นอกจากนี้สันติบาตฯ ยังมีความร่วมมือกับองค์การระดับภูมิภาคและองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ รวมถึงสหประชาชาติ (UN) สหภาพแอฟริกา (African Union: AU) โดยเฉพาะองค์การการประชุมอิสลาม (OIC) ซึ่งเป็นเวทีองค์การระหว่างประเทศแห่งโลกมุสลิมที่ประกอบด้วยรัฐมุสลิมมากที่สุด

สันนิบาตอาหรับนับเป็นเวทีองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญซึ่งประเทศสมาชิกสามารถปรึกษาหารือร่วมกันและพบปะเจรจาระหว่างกัน ตลอดจนแสดงออกซึ่งท่าทีในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกันในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโลกอาหรับ เช่น การสนับสนุนการก่อตั้งรัฐปาเลสไตน์ โดยเฉพาะการปกป้องผลประโยชน์ของชาวอาหรับในกรณีวิกฤตการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศที่สำคัญ เช่น สงครามบุกเข้ายึดครองอิรักของสหรัฐฯ วิกฤตการณ์นิวเคลียร์อิหร่าน สงครามเลบานอน เป็นต้น เพื่อสงวนรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในเวทีระหว่างประเทศซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อโลกอาหรับโดยตรงอีกด้วย

ในปี ค.ศ. 2004 ประเทศไทยโดยกระทรวงมหาดไทยในสมัยนายโภคิน พลกุล เป็นรัฐมนตรีได้มีความพยายามที่จะเชื่อมความสัมพันธ์กับสันนิบาตอาหรับ โดยเสนอให้มีการจัดประชุมรัฐมนตรีมหาดไทยระหว่างรัฐสมาชิกอาเซียนกับสันนิบาตฯ แม้ว่าข้อเสนอดังกล่าวจะได้รับการสนับสนุนจากสันนิบาตฯ แต่กระทรวงการต่างประเทศของไทยเห็นว่ากระบวนการพิจารณา

---

[45] นอกจากนี้ยังมีองค์กรอื่นๆ อีกที่ประกอบขึ้นเป็นสถาบันหลักอีก 4 สถาบัน ได้แก่ (1) องค์กรที่เกิดจากสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันและความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (Joint Defense and Economic Cooperation Treaty) ได้แก่ คณะมนตรีเพื่อการป้องกันร่วมกัน (Joint Defense Council), คณะมนตรีด้านเศรษฐกิจ (Economic Council), คณะกรรมาธิการถาวรทางการทหาร (Permanent Military Commission) และกองบัญชาการร่วมทางทหารของประเทศอาหรับ (Arab Unified Military Command) (2) กองกำลังป้องปรามอาหรับ (Arab Deterrent Force), องค์คณะทางปกครองแห่งสันนิบาตอาหรับ (Administrative Tribunal of the Arab League), กองทุนอาหรับเพื่อความช่วยเหลือทางเทคนิคแก่ประเทศแอฟริกาและอาหรับ (Arab Fund for Technical Assistance to African and Arab Countries: AFTAAAC) และสำนักพิเศษเพื่อคว่ำบาตรอิสราเอล (Special Bureau for Boycotting Israel) (3) หน่วยงานชำนัญพิเศษ (specialized agencies) ได้แก่ กองทุนอาหรับเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม (Arab Fund for Economic and Social Development: AFESD), กองทุนการเงินอาหรับ (Arab Monetary Fund), สภาเอกภาพเศรษฐกิจอาหรับ (Council for Arab Economic Unity) และองค์การประเทศอาหรับผู้ส่งออกน้ำมัน (Organization of Arab Petroleum Exporting Countries: OAPEC) และ (4) สำนักงานขององค์การสันนิบาตอาหรับและศูนย์สารนิเทศ (Arab League Offices and Information Centres Abroad) ซึ่งตั้งอยู่ในประเทศต่างๆ เป็นจำนวน 17 ประเทศ

ของอาเซียนในการสถาปนาความสัมพันธ์กับสันนิบาตฯ อย่างเป็นทางการนั้นมีความซับซ้อนและต้องใช้เวลานาน ประเทศไทยจึงควรเป็นเจ้าภาพจัดในลักษณะทวิภาคีไปก่อน ทว่าภายหลังการเปลี่ยนแปลงรัฐมนตรีมหาดไทย ก็ไม่ได้มีการดำเนินการผลักดันความร่วมมือในลักษณะดังกล่าวต่อแต่อย่างใด[46]

3.2 องค์การการประชุมอิสลาม (OIC) ในฐานะเวทีองค์การระหว่างประเทศแห่งโลกมุสลิม[47]

องค์การการประชุมอิสลาม (Organisation of the Islamic Conference: OIC) เป็นเวทีองค์การระหว่างประเทศแห่งโลกมุสลิมที่สำคัญ เพราะเป็นเวทีเดียวที่ประกอบด้วย "รัฐมุสลิม" มากที่สุดในโลก ที่อาจอ้างได้ว่าเป็นตัวแทน "อิสลาม" หรือ "อุมมะฮ์" ในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งจรัญ มะลูลีม ได้เอ่ยเป็นเชิงเปรียบเทียบไว้ว่าเป็นเสมือน "สหประชาชาติ" ของประเทศมุสลิม โดยนับแต่ก่อตั้ง OIC ในปี ค.ศ. 1969 ในการประชุมสุดยอดอิสลาม ครั้งที่ 1 ที่กรุงราบัต ประเทศโมร็อกโก[48] OIC ได้ขยายสมาชิกจากช่วงก่อตั้งที่มีเพียง 25 ประเทศ จนปัจจุบันมีมากถึง 57 ประเทศ[49] ครอบคลุม 10 อาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์[50] ในทวีปทั้งสี่ คือ เอเชีย อเมริกา แอฟริกา และยุโรป รวมกันเป็นประชากรมุสลิมมากถึง 1.2 พันล้านคน[51] แต่ความเป็นมุสลิมในแต่ละรัฐย่อมมีความหลากหลายด้วยปัจจัยทั้งในเชิงภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม นิกาย ความเชื่อ วิถีชีวิต แนวนโยบายทางด้านการเมืองของแต่ละรัฐ

---

[46] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา, 18 ก.พ. 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/south_asia/pdf/Arab%20 league%20for%20web%2018%20feb,09.pdf

[47] เนื้อหาส่วนใหญ่ในหัวข้อนี้เป็นการประมวลสรุปจาก จรัญ มะลูลีม, **องค์การการประชุมอิสลาม**, รายงานโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการ "องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม" (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550)

[48] จรัญ มะลูลีม ได้อธิบายสาเหตุของการเร่งก่อตั้ง OIC ในช่วงเวลานั้นว่ามาจาก "ความตระหนกต่อสงครามอาหรับอิสราเอล (Arab-Israeli war) ความพ่ายแพ้อย่างน่าอดสูของกองกำลังอาหรับและการสูญเสียดินแดนอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนครเยรูซาเล็ม ตามมาด้วยการโจมตีโดยผู้ก่ออาชญากรรมที่มัสญิด อัล-อักซอ (al-Aqsa mosque) ในปี ค.ศ. 1969 อันเป็นมัสญิดที่มีความสำคัญเป็นอันดับสามของโลกอิสลามซึ่งตั้งอยู่ที่นครเยรูซาเล็ม…", อ้างจาก จรัญ มะลูลีม, **เพิ่งอ้าง**, น. 7.

[49] ได้แก่ อัฟกานิสถาน แอลแบเนีย แอลจีเรีย อาเซอร์ไบจาน บาห์เรน บังกลาเทศ เบนิน บรูไนดารุสซาลาม บูร์กินาฟาโซ แคเมอรูน ชาด คอโมโรส โกตดิวัวร์ จิบูตี อียิปต์ กาบอง แกมเบีย กินี กินีบิสเซา กายอานา อินโดนีเซีย อิหร่าน อิรัก จอร์แดน คาซัคสถาน คูเวต คีร์กีซสถาน เลบานอน ลิเบีย มาเลเซีย มัลดีฟส์ มาลี มอริเตเนีย โมร็อกโก โมซัมบิก ไนเจอร์ ไนจีเรีย โอมาน ปากีสถาน กาตาร์ ซาอุดีอาระเบีย เซเนกัล เซียร์ราลีโอน โซมาเลีย ซูดาน ซูรินาเม ซีเรีย ทาจิกิสถาน โตโก ตูนิเซีย ตุรกี เติร์กเมนิสถาน ยูกันดา สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ อุซเบกิสถาน และเยเมน ส่วนองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ (PLO) ในฐานะตัวแทนของรัฐปาเลสไตน์ได้เปลี่ยนสถานะจากผู้สังเกตการณ์ในปี ค.ศ. 1969 มามีสถานะสมาชิกเต็มในปี ค.ศ. 1974 โดยในโลกมุสลิมนั้นถือว่าปาเลสไตน์เป็นสมาชิกที่มีสถานะความเป็น "รัฐ" โดยสมบูรณ์

เกี่ยวกับรัฐสมาชิกของ OIC ดู ตารางที่ 9.2-9.4 ในภาคผนวกท้ายบท

[50] ได้แก่ คาบสมุทรอาระเบีย เอเชียใต้ อิหร่านและคอเคซัส เอเชียกลาง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แอฟริกาเหนือ แอฟริกาตะวันตก ฮอร์นออฟแอฟริกา ยุโรป และอเมริกาใต้

[51] ในจำนวนนี้เป็นผู้นับถือนิกายซุนนีย์ 1 พันล้านคน ผู้นับถือนิกายชีอะห์ 168 ล้านคน และที่ไม่สามารถระบุนิกายได้หรือนับถือนิกายอื่นๆ อีก 9.8 ล้านคน นอกเหนือจากจำนวนดังกล่าวยังมีผู้ที่มิใช่ชาวมุสลิมกระจายอยู่ในประเทศสมาชิกของ OIC อีก 292 ล้านคน ทั้งหมดนี้เป็นข้อค้นพบเบื้องต้นในรายงานวิจัยนี้

ปัจจุบัน OIC มีวัตถุประสงค์ตามกฎบัตรใหม่ที่ได้รับการรับรองโดยผู้นำในปี ค.ศ. 2008 โดยมีสาระสำคัญบางประการ ดังต่อไปนี้[52]

1. ส่งเสริมและทำให้ความผูกพันแห่งภราดรภาพและสำนึกในการร่วมทุกข์ร่วมสุขระหว่างประเทศสมาชิกมีลักษณะหนักแน่นขึ้น
2. สงวนและปกป้อง รวมถึงคุ้มครองผลประโยชน์ร่วมกันและสนับสนุนมูลเหตุอันชอบธรรม (legitimate causes) ของรัฐสมาชิก รวมถึงประสานงานและสร้างความเป็นเอกภาพในความพยายามของรัฐสมาชิกต่อการเผชิญความท้าทายที่โลกอิสลามจำต้องเผชิญเป็นการเฉพาะและที่ประชาคมระหว่างประเทศต้องเผชิญโดยทั่วไป
3. เคารพสิทธิในการกำหนดใจตนเอง (self-determination) และการไม่แทรกแซงกิจการภายใน ตลอดจนการเคารพอธิปไตย เอกราช และบูรณภาพแห่งดินแดนของแต่ละรัฐสมาชิก
4. ทำให้แน่ใจถึงการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของรัฐสมาชิกในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมระดับทั้งโลก เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ร่วม
5. ยืนยันถึงการสนับสนุนสิทธิของประชาชนตามที่กำหนดไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศ
6. เสริมสร้างความเข้มแข็งของความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้าในโลกอิสลาม เพื่อบรรลุการบูรณาการทางเศรษฐกิจที่จะมุ่งสู่การสร้างตลาดร่วมอิสลาม (Islamic Common Market)
7. ผลักดันให้มีความพยายามในการบรรลุซึ่งการพัฒนาแห่งมนุษย์และความเป็นอยู่ที่ดีทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนและครบวงจรในรัฐสมาชิก
8. พิทักษ์รักษาและปกป้องภาพลักษณ์อันแท้จริงของอิสลาม ต่อสู้กับการบิดเบือนเกี่ยวกับอิสลาม และส่งเสริมการสนทนาระหว่างอารยธรรมและศาสนาต่างๆ
9. เสริมสร้างและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงส่งเสริมการวิจัยและความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกในสาขาเหล่านั้น
10. สนับสนุนและให้อำนาจแก่ประชาชนปาเลสไตน์ในการใช้สิทธิในการกำหนดใจตนเองและสถาปนารัฐอธิปไตยโดยมี Al-Quds Al-Sharif[53] เป็นเมืองหลวง ในขณะเดียวกันก็ต้องให้การพิทักษ์รักษาลักษณะทางประวัติศาสตร์และความเป็นอิสลาม ซึ่งรวมถึงศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์อยู่ในนั้นด้วย

---

[52] แปล เรียบเรียง และเก็บความอย่างไม่เป็นทางการจากกฎบัตรฯ OIC หมายเลขหัวข้อเป็นลำดับการสรุปในที่นี้ ไม่ตรงตามมาตราของกฎบัตรฯ โปรดตรวจสอบกับฉบับจริงในการอ้างอิงอย่างเป็นทางการ ดู OIC Secretariat, "Charter of the Organisation of the Islamic Conference (2008)," Retrieved 27 October 2009, from http://www.oic-oci.org/is11/english/Charter-en.pdf

สำหรับกฎบัตรฉบับเดิมของ OIC นั้นได้รับความเห็นชอบในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอิสลาม (Islamic Conference of Foreign Ministers: ICFM) ครั้งที่ 3 ที่เมืองเจดดะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ในปี ค.ศ. 1972 ซึ่งอาจจะถือว่าการประชุมครั้งนั้นเป็นการก่อตั้ง OIC อย่างเป็นทางการ

[53] ซึ่งเป็นนามในภาษาอาหรับเรียก สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (Al-Haram al-Sharif) ซึ่งตั้งอยู่ ณ บริเวณที่เป็นเมืองเก่าของกรุงเยรูซาเล็ม (Yerushalayim ในภาษาฮิบรู) ซึ่งในภาษาอาหรับเรียกว่า Al-Quds

OIC มีการจัดองค์การหรือโครงสร้างเพื่อปฏิบัติการกิจที่ซับซ้อน โดยมีองค์กรหลัก 5 องค์กร คือ (1) ที่ประชุมสุดยอดอิสลาม (Islamic Summit) ประกอบด้วยบรรดากษัตริย์ ประมุขของรัฐ และผู้นำรัฐบาลของรัฐสมาชิก เป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุด ประชุมกันตามปกติทุกๆ 3 ปี (2) ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ (Council of Foreign Ministers) ประกอบด้วยรัฐมนตรีต่างประเทศของรัฐสมาชิก ทำหน้าที่พิจารณาการนำนโยบายไปปฏิบัติและคอยแก้ไขปัญหาต่างๆ ประชุมกันเป็นประจำทุกปี (3) คณะกรรมการประจำ (Standing Committee) มีกษัตริย์ ประมุขแห่งรัฐ และผู้นำรัฐบาล ทำหน้าที่เป็นประธาน และก่อตั้งขึ้นตามการตัดสินใจของที่ประชุมสุดยอดฯ หรือตามข้อเสนอแนะของที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศและสมาชิกของคณะกรรมการประจำชุดต่างๆ[54] (4) ศาลยุติธรรมอิสลามระหว่างประเทศ (International Islamic Court of Justice) เป็นองค์กรหลักทางศาลของ OIC ซึ่งก่อตั้งขึ้นตามผลการประชุมสุดยอดครั้งที่ 5 ในปี ค.ศ. 1987 ที่ประเทศคูเวต และ (5) สำนักเลขาธิการ (General Secretariat)[55] เป็นหน่วยงานบริหารขององค์การที่มีโครงสร้างองค์กรย่อยชัดเจน ดูแลรับผิดชอบนำเอาการตัดสินใจของที่ประชุมสุดยอดอิสลามและที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศไปปฏิบัติ[56]

นอกจากนี้ OIC ยังมีองค์กรรอง (subsidiary organs) สถาบันชำนัญพิเศษ (specialized institutions) และสถาบันอื่นที่เข้าร่วมสมทบ (affiliated institutions) เป็นจำนวนรวมกันถึงกว่า 48 หน่วยงาน ซึ่งในความเห็นของนักวิชาการมุสลิมบางคนถือว่าลักษณะโครงสร้างของ OIC เช่นนี้เปรียบเสมือน "สหประชาชาติ" ของโลกมุสลิม[57]

โครงสร้างดังกล่าวทำให้ OIC เป็นกลุ่มที่มีจุดยืนและบทบาทร่วมกันในบางประเด็นอย่างชัดเจนในเวทีโลกต่างๆ เช่น การประชุมของขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement: NAM) หรือโดยเฉพาะในสหประชาชาติ ซึ่ง OIC มีจำนวนรัฐสมาชิกประมาณหนึ่งในสามของสมาชิกสหประชาชาติที่มีจำนวน 192 ประเทศ พลังเชิงจำนวนดังกล่าวทำให้ OIC มีมติวิจารณ์คณะ

---

[54] ได้แก่ คณะกรรมการอัลกุดส์ (Al Quds Committee) คณะกรรมการถาวรด้านข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรม (Standing Committee for Information and Cultural Affairs: COMIAC) คณะกรรมการถาวรด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพาณิชย์ (Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation: COMCEC) คณะกรรมการถาวรด้านความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Standing Committee for Scientific and Technological Cooperation: COMSTECH) คณะกรรมการอิสลามด้านกิจการทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม (Islamic Committee for Economic, Cultural and Social Affairs) คณะกรรมการคลังถาวร (Permanent Finance Committee) และองค์กรควบคุมการคลัง (Financial Control Organ)

[55] ก่อตั้งขึ้นตามผลการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอิสลาม (ICFM) ครั้งที่ 1 ที่เมืองเจดดะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1970 ซึ่งได้ตกลงกันจัดตั้งสำนักเลขาธิการถาวรขึ้นที่เมืองนี้เป็นการชั่วคราวจนกว่าจะได้กรุงอัลกุดส์หรือกรุงเยรูซาเล็มคืนมาจากการครอบครองของอิสราเอล

[56] ทั้งนี้ยังมีองค์กรอื่นๆ ตามที่ระบุไว้ในกฎบัตรฉบับใหม่ ได้แก่ คณะกรรมการบริหาร (Executive Committees) คณะกรรมการผู้แทนถาวร (Committee of Permanent Representatives) และ คณะกรรมาธิการถาวรอิสระด้านสิทธิมนุษยชน (Independent Permanent Commission of Human Rights)

[57] รายละเอียดเกี่ยวกับหน่วยงานต่างๆ ดู จรัญ มะลูลีม, **องค์การการประชุมอิสลาม**, น. 58-71.

มนตรีความมั่นคงอย่างรุนแรงที่ใช้กฎหมายพื้นฐานของสหประชาชาติกำหนดให้เยรูซาเล็มเป็นเมืองหลวงของอิสราเอล เช่นนี้ OIC จึงสามารถเป็น "กระบอกเสียง" ให้กับประเทศมุสลิมในเวทีโลก ตัวอย่างที่สำคัญที่สุด คือ กรณีที่สหรัฐฯ ทำสงครามบุกยึดครองอิรัก ในปี ค.ศ. 2003 OIC ได้จัดการประชุมสุดยอดครั้งพิเศษ ที่กรุงโดฮา ประเทศกาตาร์ ในวันที่ 5 มีนาคม ค.ศ. 2003 รัฐสมาชิกทั้ง 57 ประเทศได้ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้ประเทศมุสลิมทั้งหลาย *"งดเว้นจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในปฏิบัติการทางทหารใดๆ ที่มุ่งเป้าหมายต่อความมั่นคงและบูรณภาพทางดินแดนของอิรักหรือชาติมุสลิมนั้นๆ"*[58] อันถือเป็นพันธกรณีที่สมาชิก OIC จะไม่เข้าร่วมการแทรกแซงทางการทหารใดๆ ในอิรัก การเป็น "ปากเสียง" ของ OIC ดังกล่าวยังสามารถเป็นเครื่องต่อรองและเป็นพื้นที่สำหรับชาวมุสลิมที่เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศต่างๆ อีกด้วย

ประเทศไทยได้เริ่มมีความสัมพันธ์กับ OIC อย่างเป็นทางการ เมื่อได้รับสถานะประเทศผู้สังเกตการณ์ในปี ค.ศ. 1998 ตามมติของที่ประชุม OIC Annual Coordination Meeting ที่กรุงนิวยอร์ก พร้อมกับสาธารณรัฐแอฟริกากลาง บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา และรัสเซีย นับแต่นั้นมาประเทศไทยได้มีส่วนร่วมกับ OIC อย่างสม่ำเสมอด้วยการส่งคณะผู้แทนเข้าร่วมการประชุมสำคัญของ OIC แทบทุกครั้งโดยเฉพาะการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอิสลาม วัตถุประสงค์หลักในการเข้าร่วมของไทยนั้น คือ การใช้ OIC เป็นเวทีเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจต่อโลกมุสลิมเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลต่อชาวไทยมุสลิม แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูล ปรึกษาหารือในประเด็นเกี่ยวกับชุมชนมุสลิม และเพิ่มช่องทางการขยายความร่วมมือกับประเทศอิสลาม[59]

นอกจากนี้ไทยยังมีความร่วมมือในด้านอื่นๆ อีก อาทิ การรับเงินสนับสนุนและเงินกู้จากธนาคารเพื่อการพัฒนาอิสลาม (Islamic Development Bank: IDB) ซึ่งเป็นองค์กรชำนัญพิเศษของ OIC เพื่อใช้ในการสร้างโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาและเป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนไทยมุสลิม ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิและเหตุธรณีภัยพิบัติในจังหวัดภาคใต้ผ่านสภายุวชนมุสลิมโลก (World Assembly of Muslim Youth: WAMY) ผู้นำมุสลิม และผู้นำชุมชนมุสลิมในพื้นที่, การเข้าร่วมเป็นประเทศผู้สังเกตการณ์ของไทยในองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมอิสลาม (Islamic Educational, Scientific, and Cultural Organization: ISESCO) ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2007, สมาคมนักธุรกิจและอุตสาหกรรมไทยมุสลิมเข้าร่วมเป็นสมาชิกสภาหอการค้าและอุตสาหกรรมของ OIC (Islamic Chamber of Commerce and Industry: ICCI) ทั้งนี้สภาหอการค้าฯ OIC ได้ลงนามบันทึกความเข้าใจกับสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาด

---

[58] **เพิ่งอ้าง**, น. 29-30, และในภาษาอังกฤษ ดู A statement issued by the leaders of the 57-member Organization of the Islamic Conference (OIC) called on Muslim countries to "*refrain from taking part in any military action targeting the security and territorial integrity of Iraq or any Muslim nation*." ใน "OIC 'Totally Rejects' U.S War On Iraq," **IslamOnline.net**, 5 March 2003, Retrieved 28 February 2010, from http://www.islamonline.net/english/News/2003-03/05/article13.shtml

[59] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา, "องค์การการประชุมอิสลาม," ธันวาคม 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/south_asia/pdf/OIC%20%20Dec%2009%20.pdf

ย่อมของไทยในปี ค.ศ. 2007 เพื่อร่วมมือในการส่งเสริมธุรกิจและอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมโดยเฉพาะด้านอาหารฮาลาล อัญมณีและเครื่องประดับ และสินค้าแฟชั่น, และประเทศไทยได้ดำเนินโครงการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศสมาชิก OIC ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาไข้หวัดนก ด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่กรุงเทพฯ และกรุงไคโรในปี ค.ศ. 2007[60]

3.3 นะฮ์เฎาะตุล อุละมาอ์ (NU) ในฐานะเวทีโลกทางสังคมของมุสลิม[61]

องค์การนะฮ์เฎาะตุล อุละมาอ์ (Nahdatul Ulama: NU)[62] ที่ตั้งอยู่ในประเทศอินโดนีเซีย นับเป็นเวทีโลกมุสลิมทางสังคม โดยก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 31 มกราคม ค.ศ. 1926 ณ เมืองสุราบายา เขตชวาตะวันออก ประเทศอินโดนีเซีย จากการรวมกันในหมู่เพื่อนและเครือญาติของ กยาอี (หรือโต๊ะครู) หัวอนุรักษ์นิยมเพื่อรักษาแนวทางปฏิบัติแบบดั้งเดิมทางศาสนาในอินโดนีเซีย

NU ก่อตั้งขึ้นด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ (1) การสร้างภาพลักษณ์ในเชิงบวกเพื่อส่งเสริมการรวมตัวของผู้นำมุสลิมกลุ่มต่างๆ (2) แก้ไขความแตกต่างของกลุ่มสำนักคิดที่มีรากฐานทางปรัชญาความคิดในศาสนาอิสลามที่หลากหลาย[63] เพื่อลดความขัดแย้งทั้งในเชิงปรัชญาและในทางปฏิบัติภายในสังคมมุสลิมชวา และ (3) หาทางออกต่อประเด็นผู้นำทางจิตวิญญาณของโลกมุสลิมภายหลังจากการล่มสลายของระบบเคาะลีฟะฮ์ (กาหลิบ) ในจักรวรรดิออตโตมัน

NU มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานซึ่งมุ่งเน้นไปในด้านการศึกษาและด้านศาสนา เช่น การส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างอุละมาอ์ของสำนักนิติศาสตร์อิสลาม (มัซฮับ) ต่างๆ ในมุสลิมซุนนีย์, ตรวจสอบความถูกต้องของตำราต่างๆ, เผยแพร่ศาสนาอิสลามบนพื้นฐานคำสอนของสำนักนิติศาสตร์อิสลาม (มัซฮับ) ทั้งสี่[64], ก่อตั้งมัดเราะซะฮ์ (โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามแนวสมัยใหม่), บริหารจัดการมัสยิดต่างๆ บาลายเศาะฮ์หรือโรงเรียนและศาลาตามชุมชนเพื่อให้นมัสการ (ละหมาด) และโรงเรียนปอเนาะต่างๆ, ให้การอุปถัมภ์เด็กกำพร้าและคนยากไร้, และ

---

[60] **เพิ่งอ้าง**.

[61] ประมวลสรุปจาก อณัส อมาตยกุล, **นะฮ์เฎาะตุล อุลามาอ์**, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยชุด "องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม" (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550).

[62] ชื่อองค์การฯ มาจากภาษาอาหรับ 2 คำ คือ คำว่า "นะฮ์เฎาะฮ์" และ คำว่า "อุละมาอ์" (ซึ่งเป็นพหูพจน์ของคำว่า "อาลิม") อันรวมกันมีความหมายถึง องค์การแห่งการตื่นตัวของบรรดาผู้รู้ในศาสนาอิสลาม หรือ องค์การฟื้นฟูของเหล่าผู้รู้ในศาสนาอิสลาม

[63] ซึ่งมีสองกลุ่มที่ขัดแย้งกัน คือ (1) ขบวนการมุฮัมมะดียะฮ์ องค์การอิสลามขนาดใหญ่อันดับสองของอินโดนีเซีย ซึ่งให้การสนับสนุนแนวคิดปฏิรูปศาสนาอิสลามเพื่อความทันสมัยซึ่งมีรากฐานความคิดมาจากการหวนคืนสู่อิสลามบริสุทธิ์ (fundamentalism) โดยมีศูนย์กลางแนวคิดจากกรุงไคโร ประเทศอียิปต์ กับ (2) ขบวนการนะฮ์เฎาะตุล อุละมาอ์ องค์การอิสลามขนาดใหญ่ที่สุดของอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นกลุ่มมุสลิมหัวอนุรักษ์ที่นิยมการผสานความเชื่อทางศาสนาอิสลามเข้ากับความเชื่อ และขนบธรรมเนียมปฏิบัติแบบเดิม (traditionalism) โดยมีศูนย์กลางแนวคิดจากนครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย

[64] ได้แก่ ฮะนะฟีย์ มาลิกีย์ ชาฟีอีย์ และฮัมบาลีย์

ก่อตั้งองค์การต่างๆ เพื่อพัฒนาการเกษตร การค้า และอุตสาหกรรม ตามที่อนุมัติโดยหลักการของศาสนาอิสลาม

การดำเนินงานของ NU อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารองค์การแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่คณะกรรมการกลาง (Pengurus Besar) ในระดับชาติ, คณะกรรมการเขต (Pengurus Wilayah) ในระดับจังหวัด, คณะกรรมการสาขา (Pengurus Cabang) และคณะกรรมการเฉพาะสาขา (Cabang Istimewa) ในระดับตำบล หรือเทศบาล, ตัวแทนสภาคณะกรรมการสาขา (Pengurus Majelis Waki Cabang) ในระดับต่ำกว่าตำบล และตัวแทนสภาคณะกรรมการสาขาย่อย (Pengurus Ranting) ในระดับชุมชน โดยคณะกรรมการในระดับต่างๆ จะอยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารองค์การของ NU ใน 3 สภาด้วยกัน คือ สภาที่ปรึกษา (Mustasyar), สภาสูงสุด (Syuriyah) และสภาการบริหาร (Tanfidziyah) ยกเว้นคณะกรรมการในระดับชุมชนจะอยู่ภายใต้ 2 สภาเท่านั้น คือ สภาสูงสุด (Syuriyah) และสภาการบริหาร (Tanfidziyah) นอกจากสภาทั้งสามแล้ว NU ยังมีสถาบันอยู่ในเครือข่ายถึง 13 สถาบัน คณะกรรมการในโครงการพิเศษ 1 ชุด และองค์กรอิสระ 8 หน่วยงาน[65]

นอกจาก NU จะมีจำนวนเครือข่ายกระจายอยู่ในประเทศอินโดนีเซีย ในระดับเขต (จังหวัด) 30 เขต ระดับสาขา 339 สาขา ระดับสาขาพิเศษจำนวน 12 สาขา ระดับตัวแทนสภาสาขาจำนวน 2,630 สาขา และระดับตัวแทนสภาสาขาย่อยจำนวน 37,125 สาขา ตามข้อมูลในช่วงปลายปี ค.ศ. 2004 แล้วนั้น ยังเป็นที่ประมาณการว่าในปัจจุบัน NU มีสมาชิกมากกว่า 40 ล้านคนทั่วโลก[66]

นอกจากบทบาทด้านการศึกษาและด้านศาสนาแล้ว NU ยังมีบทบาทด้านการเมือง โดยเฉพาะการจัดตั้งเป็นพรรคนะฮ์เฎาะตุล อุละมาอ์ ซึ่งมักจะเข้าไปดูแลกิจการด้านการศึกษาและ

---

[65] สถาบันในเครือข่ายการบริหารงานของ NU 13 สถาบัน ได้แก่ (1) สถาบันอบรมศาสนาอิสลาม (2) สถาบันการศึกษามาอะรีฟ (3) สถาบันสังคมสงเคราะห์ มาบาร์รอต (4) สถาบันทางเศรษฐกิจ (5) สถาบันพัฒนาเกษตรกรรม (6) สถาบันปสานเตรน (7) สถาบันสวัสดิการครอบครัว (8) องค์กรดูแลด้านมัสยิดอินโดนีเซีย (9) สถาบันเพื่อการศึกษา และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (10) สถาบันพัฒนาอำนาจแรงงาน (11) สถาบันเพื่อให้คำแนะนำ และช่วยเหลือด้านกฎหมาย (12) สถาบันด้านศิลปะการต่อสู้ ปการ์ นูซา และ (13) สมาคมนักอ่าน และท่องจำคัมภีร์อัลกุรอาน

คณะกรรมการในโครงการพิเศษ 1 ชุด คือ คณะกรรมการด้านการพยากรณ์ หรือโหราศาสตร์ โดยมีแผนงานหลักในการศึกษาด้านศาสนาอย่างสัมพันธ์กับการพยากรณ์ การฝึกอบรมและให้บริการข้อมูล ตลอดจนจัดพิมพ์ปฏิทินขององค์การฯ

องค์กรอิสระ 8 หน่วยงาน ได้แก่ (1) ผู้ปฏิบัติตามลัทธิชูฟีย์ (2) องค์กรผู้หญิง (3) กลุ่มการเคลื่อนไหวของเยาวชน (4) องค์กรเยาวชนหญิง (5) สมาคมนักศึกษา (6) สมาคมนักศึกษาหญิง (7) สมาคมนักวิชาการ และ (8) สหภาพการค้ามุสลิมอินโดนีเซีย

นอกจากนี้คณะกรรมการกลางของ NU ยังมีหน่วยงานพิเศษที่แยกออกไปจากเครือข่ายต้นจำนวนหนึ่ง เพิ่มขึ้นอีก 13 สถาบัน 5 คณะกรรมการ และ 5 หน่วยงานอิสระขึ้นตรงต่อคณะกรรมการกลาง สถาบันดังกล่าวมีชื่อว่า ศูนย์กลางการศึกษาวางแผนนโยบาย (Centre for Strategic Policy Studies: CSPS) มีหน้าที่ศึกษาประเด็นต่างๆ ที่สัมพันธ์กับยุทธวิธี และนโยบายทางการเมือง

[66] ทั้งนี้ การรับสมาชิกของ NU มีกฎเกณฑ์สำคัญ 2 ประการ คือ (1) ผู้ที่เข้าเป็นสมาชิกขององค์การฯ ต้องเป็นมุสลิมที่ยึดมั่นต่อแนวทางสำนักคิดทางกฎหมายเดียวกัน คือ มุสลิมนิกายซุนนีย์ และเชื่อตามสำนักคิดชาฟีอีย์ และ (2) ห้ามมิให้สมาชิกปฏิบัติตามความเชื่ออันขัดแย้งกับแนวทางขององค์การฯ

ภายในองค์การยังแบ่งสมาชิกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ (1) สมาชิกกลุ่มผู้รู้ทางศาสนา (อุละมาอ์) ซึ่งมีหน้าที่ในการร่วมอภิปรายปัญหาทางศาสนา และการประชุมหารือเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ และ (2) กลุ่มสมาชิกที่มิใช่ผู้รู้ทางศาสนา ซึ่งจะมีสิทธิ์ออกเสียงแสดงความเห็นตามประเด็นปัญหาในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ด้านศาสนาอิสลามภายในกระทรวงศาสนาเมื่อร่วมรัฐบาล ประธานของ NU คือ นายอับดุรเราะฮ์มาน วาฮิด ยังเคยดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของอินโดนีเซีย นอกจากนี้ในด้านเศรษฐกิจ NU ได้หันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจขององค์การ เช่น การหาช่องทางการค้า การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของมุสลิมในชุมชนที่เป็นสมาชิก NU เป็นต้น การที่ NU ดำเนินงานในหลายๆ ด้านควบคู่ไปนั้น เนื่องจาก NU ตั้งเป้าหมายมิใช่แค่เพียงการเป็นตัวแทนมุสลิมชวาเท่านั้น แต่เป็นตัวแทนของอิสลามอินโดนีเซียในอนาคต และเป็นเสมือนภาพลักษณ์ของประเทศอินโดนีเซีย ทำให้ในปัจจุบัน NU ขยายบทบาทออกไปนอกประเทศด้วยการเป็นองค์การฯ เพื่อความสมานฉันท์ทางศาสนาในประเทศต่างๆ

ประเทศไทยกับ NU นับว่ามีความสัมพันธ์ที่ดีจากการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างผู้นำของ NU และผู้แทนจุฬาราชมนตรีของไทย โดย กยาอี ฮัจญี อัชมัด ฮาชิม มูซาดี ในฐานะประธานสภาการบริหารของนะฮ์เฎาะตุล อุละมาอ์ ได้เดินทางเยือนประเทศไทยในฐานะแขกของกระทรวงการต่างประเทศระหว่างวันที่ 27 มีนาคม ถึงวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 2005 และเข้าพบหารือกับบุคคลสำคัญหลายท่านของไทย เช่น รัฐมนตรีต่างประเทศ จุฬาราชมนตรี เจ้าหน้าที่กองอำนวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กอ.สสส.จชต.) ทั้งยังได้เดินทางลงพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อพบปะกลุ่มประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส ประธานชมรมศึกษาสถาบันปอเนาะ เยี่ยมเยือนโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม และมัสยิดในจังหวัดปัตตานี และพบปะกับพี่น้องมุสลิม ฝ่ายรัฐบาลไทยได้ส่งผู้แทนโดยมีผู้แทนจุฬาราชมนตรี นายประสาน ศีรเจริญ เป็นหัวหน้าคณะผู้นำมุสลิมของประเทศไทยเดินทางเยือนอินโดนีเซียตามคำเชิญของประธานองค์การนะฮ์เฎาะตุล อุละมาอ์ ระหว่างวันที่ 18-23 พฤษภาคม ค.ศ. 2005 เพื่อชี้แจ้งการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในการแก้ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อสภาพความเป็นจริงของสถานการณ์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาในพื้นที่

3.4 สันนิบาตมุสลิมโลก (MWL) ในฐานะเวทีโลกทางสังคมของมุสลิม[67]

สันนิบาตมุสลิมโลก (Muslim World League: MWL) หรือองค์การรอบีเฎาะฮ (Rabita al-Alam al-Islami) เป็นเวทีโลกมุสลิมทางสังคมในลักษณะข้ามชาติ[68] ซึ่งกำหนดแนวทางที่จะเป็นองค์การเผยแพร่ศาสนาและทำงานด้านมนุษยธรรม โดยประกาศว่าจะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการ

---

[67] ประมวลสรุปจาก ศราวุฒิ อารีย์, **สันนิบาตมุสลิมโลก**, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยชุด "องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม" (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550).

[68] MWL นับว่าเป็นองค์การที่มีความสัมพันธ์กับองค์การระดับโลกเป็นจำนวนมาก โดยมีสถานะเป็นองค์การสังเกตการณ์ของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (ECOSOC) องค์การการศึกษาและวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) กองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) และองค์การการประชุมอิสลาม (OIC)

ภายในของประเทศใด และไม่สนับสนุนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสัญชาติใดสัญชาติหนึ่ง MWL ก่อตั้งขึ้นจากมติที่ประชุมอุละมาอ์ ซึ่งมีตัวแทนเข้าประชุมมากถึง 42 ประเทศในการประชุมอิสลามนานาชาติ ที่นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ในปี ค.ศ. 1962 เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองพระเกียรติกษัตริย์ไฟซอล

การประชุมดังกล่าวมุ่งให้ความสำคัญกับความเป็นศูนย์กลางอิสลามของซาอุดีอาระเบียในโลกอาหรับพร้อมทั้งส่งเสริมแนวคิดการรวมอิสลามในระดับทั้งโลก (Pan-Islamism) ซึ่งโดยนัยเป็นการต่อต้านลัทธิชาตินิยมอาหรับในตะวันออกกลาง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด “พหุภาคีอิสลามสากล” ซึ่งให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มด้วยการขยายความร่วมมือแบบหลายฝ่าย เพื่อให้เกิดการรวมตัวเป็นปึกแผ่นในลักษณะความสัมพันธ์แบบพิเศษของการรู้สึกถึงความเป็น “ประชาชาติ” เดียวกันของชาวมุสลิม หรือ “อุมมะฮ์” เพื่อทดแทนระบบเคาะลีฟะฮ์ที่ถูกยกเลิกไปในปี ค.ศ. 1924 พร้อมกับการล่มสลายของอาณาจักรออตโตมัน

MWL มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ (1) เผยแพร่ความรู้ หลักการ คำสอนและวัฒนธรรมของศาสนาอิสลาม (2) ลบล้างข้อกล่าวหาที่พยายามบิดเบือนหลักการสอนของศาสนาอิสลาม และคอยสอดส่องดูแลไม่ให้มีการเผยแพร่แนวคิดที่บิดเบือนต่อศาสนาอิสลาม (3) ปกป้องศาสนาอิสลาม และช่วยแก้ปัญหาต่างๆในบริบทของศาสนา และ (4) ให้ความช่วยเหลือทางด้านการศึกษา วัฒนธรรม สวัสดิการทางสังคม สุขอนามัยและอื่นๆ

ลักษณะการทำงานของ MWL จะดำเนินการภายใต้โครงสร้างพื้นฐานที่มี 3 หน่วยงานหลัก ได้แก่ (1) คณะมนตรีสันนิบาตมุสลิมโลก (General Islamic Conference) เป็นหน่วยงานหลักและมีอำนาจสูงสุด ประกอบด้วยบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิในระดับนักปราชญ์ นักวิชาการ ปัญญาชน นักการศาสนาอิสลามจากหลายสาขา ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทั่วโลก มีหน้าที่หลัก คือ การให้คำวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินและตีความในประเด็นทางศาสนาที่มีความเห็นแตกต่างหรือขัดแย้งกัน อีกทั้งยังมีหน้าที่เสนอชื่อผู้สมควรเป็นสมาชิกในสภามนตรีก่อตั้งด้วย (2) สภามนตรีก่อตั้ง (Constituent Council) เป็นหน่วยงานสูงสุดที่กำกับด้านนโยบาย ประกอบไปด้วยสมาชิก 60 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มาจากกลุ่มคนทั้งในระดับนักปราชญ์ นักวิชาการ ปัญญาชน ทั้งจากประเทศที่มีชนกลุ่มใหญ่เป็นมุสลิมและประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย โดยมีหน้าที่ในการลงคะแนนเพื่อเลือกเลขาธิการสภามนตรีก่อตั้ง และข้อมติต่างๆ อีกทั้งยังเป็นผู้อนุมติแผนและวางทิศทางนโยบายขององค์การฯ และ (3) สำนักเลขาธิการ (Secretariat General) เป็นหน่วยงานบริหารและอำนวยการของ MWL มีเลขาธิการเป็นหัวหน้าสำนักงานและมีผู้ช่วยเลขาธิการ 4 คน เพื่อดูแลด้านต่างๆ ที่มีความสำคัญ ได้แก่ ด้านการเงินและการบริหารทั่วไป ด้านวัฒนธรรมและการให้บริการข้อมูล ด้านมัสยิด

สัมพันธ์ และด้านองค์การระหว่างประเทศและการศึกษา ทั้งนี้ในแต่ละด้านยังมีการแบ่งเป็นแผนกต่างๆ อาทิ แผนกดูแลการประชุม แผนกวัฒนธรรมอิสลามและสาธารณสัมพันธ์ เป็นต้น[69]

สมาชิกของ MWL ในคณะมนตรีสันนิบาตมุสลิมโลก และสภามนตรีก่อตั้ง ปัจจุบัน มาจากประเทศต่างๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ (1) กลุ่มประเทศมุสลิมซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวอาหรับ ในกลุ่มนี้มีด้วยกันทั้งหมด 18 ประเทศ (2) กลุ่มประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม แต่ไม่ใช่ชาวอาหรับ มีด้วยกันทั้งหมด 38 ประเทศ โดยแบ่งออกเป็น ภูมิภาคเอเชียและเอเชียกลาง 15 ประเทศ ภูมิภาคแอฟริกา 21 ประเทศ และภูมิภาคยุโรป 2 ประเทศ และ (3) กลุ่มประเทศที่มุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศ ซึ่งมีไม่น้อยกว่า 130 ประเทศทั่วโลก โดยประเทศไทยอยู่ในกลุ่มนี้

สำหรับกิจกรรมและบทบาทของ MWL สามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ (1) กิจกรรมทางศาสนา โดยมุ่งให้เกิดความเข้าใจในหลักคำสอนที่แท้จริงของอิสลามแก่ผู้ที่มิใช่มุสลิมจำนวนมาก เพื่อลบล้างข้อกล่าวหาในทางที่ไม่ดีต่อศาสนาอิสลาม (2) กิจกรรมทางการเมือง ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการหารือเพื่อแก้ปัญหาทางการเมืองของประเทศในโลกมุสลิมในเวทีการประชุมต่างๆ ตลอดจนการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจขึ้นมารับผิดชอบในเรื่องนั้นๆ (3) กิจกรรมทางการศึกษา เช่น การแจกทุนการศึกษาให้กับชาวมุสลิมที่อยู่ในประเทศต่างๆ ทั่วไปที่ไม่ใช่รัฐอิสลาม ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย (4) กิจกรรมทางด้านมนุษยชน ก่อตั้งองค์การบรรเทาทุกข์นานาชาติอิสลาม (IIRO) อันเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวกับการบรรเทาสาธารณภัย มีการสร้างศูนย์บรรเทาทุกข์สำหรับผู้ลี้ภัย บริการทางด้านสาธารณสุข อบรมอาชีพให้แก่กลุ่มมุสลิมที่เป็นชนกลุ่มน้อยในบางประเทศ และ (5) กิจกรรมด้านงานวิจัยและเอกสารเผยแพร่ เช่น การบรรยายและสัมมนาในช่วงที่มีการประกอบพิธีฮัญจ์ ณ นครมักกะฮ์ โดยรวบรวมงานวิจัยและงานทางด้านวิชาการจัดทำเป็นหนังสือที่ตีพิมพ์และแจกจ่าย เช่น หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ Weekly Muslim World, วารสาร MWL Journal (มีทั้งฉบับที่เป็นภาษาอังกฤษและภาษาอาหรับ) และหนังสือรายเดือน Da'watul Haq (ซึ่งแปลว่า "การเรียกร้องเพื่อความเป็นจริง")

ประเทศไทยมีความเกี่ยวข้องกับ MWL ค่อนข้างมากจากการมีตัวแทน 2 คน คือ นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา และ ดร. อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา เป็นสมาชิกสภามนตรีก่อตั้งของ MWL

[69] นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภายใต้ MWL คือ (1) คณะกรรมการสูงสุดมัสยิดโลก (World Supreme Council Mosques) มีจุดประสงค์เพื่อกระตุ้นให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพของมัสยิด และช่วยปกป้องมัสยิดที่อยู่ในประเทศที่ไม่ใช่มุสลิม (2) สภานิติศาสตร์อิสลาม (Fiqh Council) มีหน้าที่พิจารณาตรวจสอบและทบทวนประเด็นใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอนของอิสลาม และให้ความเห็นในเรื่องนั้นๆ ให้ดำเนินไปบนพื้นฐานของกฎหมายอิสลาม (3) องค์กรบรรเทาทุกข์อิสลามนานาชาติ (International Islamic Relief Organization: IIRO) ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนการศึกษา ให้ความช่วยเหลือในการสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล และให้การบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัยธรรมชาติ และ (4) คณะกรรมการศึกษาคำสอนจากคัมภีร์อัลกุรอานและวัตรปฏิบัติของท่านศาสดามุหัมมัด (Commission on Scientific Signs in the Quran and Sunnah) มีหน้าที่ศึกษาค้นคว้าด้านวิทยาการต่างๆ ที่ระบุในคัมภีร์อัลกุรอานและพระวัจนะของท่านศาสดาฯ (หะดีษ)

นอกจากนี้ในการประชุมสภามนตรีก่อตั้งของ MWL ปี ค.ศ. 2004 ที่ประชุมได้ออกแถลงการณ์สุดท้ายเกี่ยวกับสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเรียกร้องมิให้ชาวมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งองค์กรต่างๆ เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์การก่อความไม่สงบ ซึ่งต่อมา ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2006 ประเทศไทยสามารถทำให้สมาชิกส่วนใหญ่ในที่ประชุมสภา มีความเห็นว่า ควรหลีกเลี่ยงประเด็นเกี่ยวกับการเมืองและการพาดพิงประเทศต่างๆ ในทางลบ โดยถือว่าประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเมืองเป็นหน้าที่ของ OIC นอกจากบทบาททางการเมืองที่มีต่อประเทศไทยแล้ว MWL ยังเข้ามามีบทบาทเด่นในการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบสาธารณกุศลผ่านองค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ (IIR) เช่น ทุนสงเคราะห์เด็กกำพร้าในกรุงเทพฯ และสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และในโอกาสเทศกาลสำคัญต่างๆ ของอิสลาม ตลอดจนให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิในไทยในปี ค.ศ. 2004[70]

4. เวทีโลกมุสลิมในประเทศไทย และประเทศไทยบนเวทีองค์การมุสลิมโลก

ประเทศไทยกับโลกมุสลิมมีภูมิหลังความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน เชื่อกันว่ามีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยมีหลักฐานคือการปรากฏคำว่า "ปสาน" อันหมายถึง ตลาดของแห้ง ซึ่งน่าจะมาจากคำว่า "บาซาร์" (ba-za-r) ซึ่งเป็นศัพท์ภาษาเปอร์เซีย บนหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชในพุทธศตวรรษที่ 19 สมัยกรุงศรีอยุธยาก็มีชนชาติที่นับถือศาสนาอิสลาม เช่น เปอร์เซีย อาหรับ ตุรกี อินเดีย มลายู ชวา และจาม เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขาย ในสมัยรัตนโกสินทร์ชาวมุสลิมยังคงมีบทบาทสำคัญในด้านต่างๆ ทั้งทางการค้า เศรษฐกิจ และการเมือง โดยจำนวนมากได้รับราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ขุนนางเชื้อสายมุสลิมที่มีความก้าวหน้าในราชการที่สุดในสมัยรัตนโกสินทร์ คือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว[71]

การเข้ามาของศาสนาอิสลามในประเทศไทยในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่มะละกา และได้แพร่ขยายต่อมาจากตอนเหนือของมลายูเข้ามาสู่ตอนใต้ของประเทศสยามเข้ามาสู่อาณาจักรปาตานี ตลอดจนเมืองอื่นๆ ทางภาคใต้ของสยาม[72] นอกจาก*ชาวมลายูมุสลิม*แล้ว ยังมีชาวมุสลิมที่มาจากแหล่งอื่นๆ อีก อาทิ *มุสลิมเชื้อสายอาหรับและเปอร์เซีย*เข้ามาค้าขายและตั้งหลักแหล่งอยู่ทางใต้ของประเทศไทย โดยมีบุคคลสำคัญ คือ เฉกอะหมัด คูมี ชาวเปอร์เซียซึ่งได้เข้ารับราชการในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (ค.ศ. 1620-1628) โดยเป็นจุฬาราชมนตรีคน

---

[70] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา, 18 ก.พ. 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 24 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/south_asia/pdf/MWL%2018%20feb%2009.pdf

[71] จรัญ มะลูลีม, "Ramadan Night: ไทย-ตะวันออกกลาง (5)," **มติชนสุดสัปดาห์**, 1 ธ.ค. 2549, น. 26.

[72] จรัญ มะลูลีม, "อิสลามและการเมืองอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (3)," **มติชนสุดสัปดาห์**, 27 มี.ค. 2552, น. 21.

แรกของสยาม และเป็นต้นตระกูลบุนนาค, *มุสลิมเชื้อสายชวาหรืออินโดนีเซีย*ซึ่งมาถึงกรุงสยามก่อนสมัยสุโขทัยหรือในสมัยสุโขทัย, *มุสลิมเชื้อสายจามหรือเขมร*เข้ามาในสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกาทศรถ (ค.ศ. 1609-1620) ในฐานะทหารอาสาและได้มาตั้งรกรากในกรุงศรีอยุธยา โดยต่อมาได้อพยพอีกครั้งแบบเป็นครอบครัว หรือที่เรียกกันว่า "แขกครัว" ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว, *มุสลิมจากอินเดีย ปากีสถาน และอัฟกานิสถาน*เข้ามาตั้งหลักแหล่งประกอบอาชีพค้าขายในไทยในสมัยที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทำสนธิสัญญาต่างๆ กับมหาอำนาจตะวันตก โดยเริ่มต้นกับอังกฤษในปี ค.ศ. 1855, และ*จีนฮ่อมุสลิม*เข้ามาในประเทศไทยทางภาคเหนือเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5[73]

ในปัจจุบันรัฐไทยซึ่งมีประชากรทั้งหมด 66 ล้านคนในปัจจุบัน (ประมาณการของเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2009) ซึ่งตามการสำรวจสำมะโนประชากรเมื่อปี ค.ศ. 2000 ระบุว่ามีชาวพุทธร้อยละ 94.6[74] แต่ในความเป็นจริงนั้นประเทศไทยมีลักษณะเป็นพหุสังคมและยอมรับความหลากหลายของผู้นับถือศาสนาในประเทศ เช่น การที่ไม่มีบทบัญญัติให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติในรัฐธรรมนูญ การมีระบอบการเมืองการปกครองที่กิจกรรมทางการเมืองกับกิจกรรมทางศาสนาแยกจากกัน[75] อีกทั้งยังยอมรับความหลากหลายของผู้นับถือศาสนาต่างๆ โดยเฉพาะผู้นับถือศาสนาอิสลามหรือชาวมุสลิมซึ่งมีอยู่ในประเทศไทยประมาณ 7.5 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 12 ของประชากรทั้งหมดของไทย ประชาคมชาวไทยมุสลิมจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งสามารถอยู่ร่วมกันโดยสันติแม้จะมีความแตกต่างทางศาสนา[76]

เกี่ยวกับประชากรมุสลิมในประเทศไทยได้มีการอธิบายว่า ชุมชนมุสลิมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติประกอบด้วยสองกลุ่มหลัก คือ "มุสลิมท้องถิ่น" และ "มุสลิมอพยพ" โดยมุสลิมกลุ่มแรกนั้นมีที่มาจากช่วงประวัติศาสตร์ของกระบวนการกลายเป็นอิสลามของดินแดนปัตตานีระหว่างปี ค.ศ. 1520-1530 ส่วนมุสลิมกลุ่มที่สองนั้น เป็นการเดินทางเข้ามาของชาวมุสลิมที่ไม่ใช่มลายู เช่น ชาวเปอร์เซีย โมกุล อินเดีย และชนชาติอื่นๆ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 14 ทั้งนี้ ชาวมุสลิมทั้งสองได้รวมเข้ามาอยู่ในรัฐชาติเดียวกัน

---

[73] จรัญ มะลูลีม, "อิสลามและการเมืองอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (4)," **มติชนสุดสัปดาห์**, 3 เม.ย. 2552, น. 20-21. ดู จรัญ มะลูลีม, กิติมา อมรทัต และ พรพิมล ตรีโชติ, **ไทยกับโลกมุสลิม: ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม** (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539).

[74] CIA, **The World Factbook 2009**, Updated on 26 May 2009, Retrieved 1 July 2009, from https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/TH.html

[75] จรัญ มะลูลีม, "อิสลามและการเมืองอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (5)," **มติชนสุดสัปดาห์**, 10 เม.ย. 2552, น. 21.

[76] "Statement by H.E. Dr. Kantathi Suphamongkhon, Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand at the 32nd Session of the Islamic Conference of the Foreign Ministers," Sana'a, Yemen, 29 June 2005, Retrieved 24 July 2009, from http://www.mfa.go.th/web/2642.php?id=13262

ในปี ค.ศ. 1939 เมื่อสยามเปลี่ยนมาเป็นประเทศไทย[77] ทำให้ปัจจุบันชาวมุสลิมในประเทศไทยจึงเป็นกลุ่มศาสนาส่วนน้อยที่ใหญ่ที่สุด โดยอาจถือเป็น "ชนส่วนน้อยในระดับชาติ" ประชากรไทยมุสลิมส่วนใหญ่นับถือนิกายซุนนีย์ แต่ก็มีชุมชนนิกายชีอะห์เล็กๆ อยู่เช่นเดียวกัน ซึ่งเราอาจแบ่งผู้นับถือศาสนาอิสลามในประเทศไทยเป็น 3 กลุ่มตามประวัติศาสตร์และสถานที่ตั้ง คือ[78]

- *ชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูและพูดภาษามลายู* อาศัยอยู่ในจังหวัดตอนใต้สุด คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีจำนวนประมาณร้อยละ 5-7 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 80 ของประชากรมุสลิมทั้งหมดในปัจจุบัน
- *ชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูแต่พูดภาษาไทย* อาศัยอยู่ในจังหวัดสตูล และภาคใต้ตอนบน เช่น สงขลา นครศรีธรรมราช ภูเก็ต กระบี่ และพังงา
- *ชาวมุสลิมหลากหลายชาติพันธุ์ที่พูดภาษาไทยอาศัยอยู่ในจังหวัดภาคกลาง* เช่น กรุงเทพมหานคร และจังหวัดอยุธยา รวมถึงภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย มุสลิมกลุ่มนี้ประกอบด้วยชาวเปอร์เซีย มลายู โมกุล อินโดนีเซีย อินเดีย เบงกอล อัฟกานิสถาน และชาวจีน ชาวมุสลิมอพยพเหล่านี้มีทั้งที่มาจากประเทศเพื่อนบ้านและประเทศที่ห่างไกลออกไป

การแบ่งเช่นนี้ยังไม่ได้นับรวมคนไทยที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามทั้งโดยการสมรสและเปลี่ยนมานับถือด้วยตนเอง

อย่างไรก็ตาม สภาพทางสังคม วิถีชีวิต เชื้อชาติ เศรษฐกิจ และศาสนาของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (นอกเหนือจากอิทธิพลทางประวัติศาสตร์เรื่องอาณาจักรปัตตานีเดิม) นับว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยกระหว่างชาวไทยมุสลิมในพื้นที่กับประชากรในส่วนอื่นๆ ของประเทศ กล่าวคือ ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาสนั้น ถึงแม้จะมีพื้นที่รวมกันถึง 10,936 ตารางกิโลเมตร ซึ่งอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีประชากรรวมกันประมาณ 1.8 ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 79 นับถือศาสนาอิสลาม แต่กลับมีผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี ค.ศ. 2001 เพียงจำนวน 69,606 ล้านบาท และรายได้ต่อหัวเพียง 40,468 บาทต่อคนต่อปี ต่ำกว่าในระดับประเทศซึ่งมีรายได้ต่อหัวเฉลี่ย 81,435 บาทต่อคนต่อปีถึงครึ่งหนึ่ง ขณะที่บุคลากรทางการแพทย์และสิ่งอำนวยความสะดวกก็มีน้อยมาก[79]

---

[77] อิมติยาส ยูซุฟ, "ความรุนแรงในภาคใต้ของไทยและโลกมุสลิม," ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ), **แผ่นดินจินตนาการ: รัฐและการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้**, ผลการศึกษาโครงการวิจัยปีที่ 1 (พ.ศ. 2548-2549) โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เรื่อง "สันติวิธี ความรุนแรง และสังคมไทย" (กรุงเทพฯ: มติชน, 2551), น. 560.

[78] **เพิ่งอ้าง**, น. 559-560.

[79] สุรชาติ บำรุงสุข, **การก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย**, น. 5.

4.1 เวทีสังคมของโลกมุสลิมในประเทศไทย: ปัญหาอัตลักษณ์ การใช้ความรุนแรง และแนวนโยบายของรัฐต่อปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

เมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยนั้นเป็นเสมือนกับการเปิดเวทีสังคมของโลกมุสลิมขึ้นในประเทศไทยและเปิดประเทศไทยต่อโลกมุสลิมรวมทั้งองค์การมุสลิมโลก ในแง่ของเวทีสังคมของโลกมุสลิมในประเทศไทยนั้น ข้อพิจารณาในเบื้องต้นเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การเข้าใจว่าชาวมุสลิมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นเป็นชาวมุสลิมเชื้อสายมลายู ซึ่งจะนิยมเรียกตัวเองว่าเป็น ชาว "มลายูมุสลิม"[80] นักวิชาการมุสลิมบางท่านได้อธิบายว่า ตามความเข้าใจและความรู้สึกของชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูนั้น คำว่า "มลายู" กับคำว่า "มุสลิม" มีความหมายอย่างเดียวกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (เช่น การที่เรียกภาษามาเลย์ว่า "ภาษาอิสลาม" เป็นต้น) เช่นเดียวกับที่คนมลายูมุสลิมมีความรู้สึกต่อคำว่า "ไทย" (หรือสยาม) กับคำว่า "พุทธ" มีความหมายเช่นเดียวกัน ชาวมลายูมุสลิมในภาคใต้ของไทยจึงมีความแตกต่างจากชาวไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบน ภาคกลาง ภาคเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย[81]

อย่างไรก็ตาม ในรายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ ได้เสนอให้ใช้คำว่า "ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู"[82] เพื่อยอมรับถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในหมู่มุสลิมในสังคมไทย แต่ก็มุ่งให้ความสำคัญกับชาวมุสลิมในประเทศนี้เป็นพลเมืองไทยที่มีศักดิ์และสิทธิตามรัฐธรรมนูญเฉกเช่นคนไทยที่นับถือศาสนาอื่นๆ ทั่วประเทศ แต่ในสภาพความเป็นจริงนั้น การใช้คำเรียกขานประชาชนชาวมุสลิมในพื้นที่ให้ถูกต้องย่อมมีความสำคัญต่อความเข้าใจของผู้ปฏิบัติที่ต้องเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ เพราะปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกี่ยวพันกับมิติชาติพันธุ์และศาสนา โดยเฉพาะอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมาเลย์มุสลิมที่อาศัยอยู่ในบริเวณ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยนั้น ซึ่งมีอยู่ประมาณ 1.4 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 79.3[83] ของประชาชนในพื้นที่ อัตลักษณ์ความเป็นมลายูของคนมาเลย์มุสลิมนั้นเชื่อมโยงกับ "โลกวัฒนธรรมมลายู" ทั้งในเชิงภาษาที่มีความใกล้ชิดกับภาษามลายูของรัฐกลันตันที่อยู่ทางเหนือของมาเลเซีย ในเชิงภูมิศาสตร์ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ตอนเหนือของแหลมมลายูถึงเกาะสุ

---

[80] เสาวนีย์ จิตต์หมวด, **กลุ่มชาติพันธุ์: ชาวไทยมุสลิม** (กรุงเทพฯ: กองทุนสง่ารุจิระอัมพร, 2531).

[81] จรัญ มะลูลีม, "อิสลามและการเมืองอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (4)," น. 21, อ้างจาก Surin Pitsuwan, **Islam and Malay Nationalism: A Case Study of the Malay-Muslims of Southern Thailand** (Bangkok: Thai Khadi Research Institute, Thammasat University, 1985).

[82] เป็นคำที่เสาวนีย์ จิตต์หมวด อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี หนึ่งในกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภาคประชาสังคมนอกพื้นที่คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) เสนอให้ใช้แทนคำว่า "มลายูมุสลิม" ที่มีผู้ใช้มาก่อน, ดู คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, **รายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ: เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2549), เชิงอรรถที่ 10 ใน น. 102.

[83] คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, **เพิ่งอ้าง**, น. 26.

มาตราของอินโดนีเซียไปจนถึงตอนใต้ของฟิลิปปินส์ และในเชิงประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะกรณี ขบถ "เจ้าแขกเจ็ดหัวเมือง" อันเป็นส่วนหนึ่งของ "ขบถ ร.ศ. 121"[84] ในช่วงการก่อตัวของรัฐชาติไทยซึ่งเริ่มมีดินแดนที่แน่นอนจากการทำสนธิสัญญาอังกฤษ-สยาม (Anglo-Siamese Treaty) ในปี ค.ศ. 1909[85]

ความเป็นมลายูนี้จำเป็นต้องมีควบคู่ไปกับการนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์สำคัญทางชาติพันธุ์-ศาสนาของชุมชนมาเลย์มุสลิม โดยไม่ต้องการที่จะบูรณาการวัฒนธรรมของตนเข้ากับความเป็นไทย[86] อีกด้วยความเป็นคนกลุ่มน้อยทางศาสนา จึงพยายามรักษาและส่งเสริมอัตลักษณ์ของตนด้วยการเดินทางไปศึกษาในประเทศมุสลิมต่างๆ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน อินเดีย ปากีสถาน ซาอุดีอาระเบีย คูเวต กาตาร์ อิหร่าน และอียิปต์ ความหลากหลายของนักศึกษามุสลิมที่ได้รับการศึกษาจากที่ต่างๆ นั้น ทำให้การตีความหลักการทางศาสนาอิสลามในประเทศไทยอยู่ในลักษณะที่เกิดจากการทำความเข้าใจในแบบข้ามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม[87]

สำหรับปัญหาความหลากหลายทางอัตลักษณ์ที่มีผลต่อการบูรณาการ "ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู" ในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ได้ให้ทัศนะไว้ว่า[88]

> เมื่อประมาณ 15 ปีที่แล้ว ข้าพเจ้าเคยตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาความมั่นคงกับบูรณาการทางสังคมในกรณีสี่จังหวัดภาคใต้โดยชี้ให้เห็นว่า ในบางสถานการณ์การพยายามสร้างบูรณาการทางสังคม (social integration) อาจเป็นปัญหาต่อความมั่นคงของประเทศได้ โดยเฉพาะบูรณาการประเภทที่ได้มาจากการกดบังคับ (forced integration) บูรณาการประเภทนี้บังเกิดขึ้นเมื่อรัฐปรารถนาจะเห็นบูรณาการ โดยที่ภาคส่วนต่างๆ ในสังคมอาจไม่เห็นพ้องต้องด้วย เหตุผลที่ภาคส่วนอื่นๆ ไม่เห็นพ้องกับรัฐอาจเพราะพวกเขามีตัวมีตนที่ต่างกันออกไป อาจกล่าวได้ว่าความพยายามสร้างบูรณาการด้วยการบังคับ มิได้วางอยู่บนฐานความเป็นจริงทางสังคม และ "ความเป็นจริง" ที่ว่านั้นคือความแตกต่างของชุมชนอันหลากหลายในสังคมไทย (…)

โดยภาพรวม ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอด 6 ปีที่ผ่านมา นับแต่เหตุการณ์ปล้นปืนที่กองพันพัฒนาที่ 4 ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2004

---

[84] สำหรับงานที่ศึกษากรณีเจ้าแขกเจ็ดหัวเมืองในฐานะปัญหาของการจัดการ "ความจริง" ในประวัติศาสตร์ ซึ่งได้ส่งผลต่อปัญหาความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อมา ดู ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, **ความรุนแรงกับการจัดการ "ความจริง": ปัตตานีในรอบกึ่งศตวรรษ**, โครงการวิจัยชุด "การจัดการ 'ความจริง' ในสังคมไทย" สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551).

ส่วนงานที่ศึกษากรณีเจ้าแขกเจ็ดหัวเมืองในฐานะส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ "ขบถ ร.ศ. 121" ดู เตช บุนนาค, **ขบถ ร.ศ. 121**, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2551).

[85] คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, **อ้างแล้ว**, น. 28, 32-33.

[86] อิมติยาส ยูซุฟ, **อ้างแล้ว**.

[87] **เพิ่งอ้าง,** อ้างจาก Peter Mandaville, **Transnational Muslim Politics** (London: Routledge, 2004), p. 55.

[88] ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, **อ้างแล้ว**, น. 317.

จนถึงเดือนมกราคม ค.ศ. 2010 เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบรวม 9,446 ครั้ง ผู้เสียชีวิตประมาณ 4,100 ราย และบาดเจ็บประมาณ 6,509 ราย รวมเหยื่อของเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งสิ้น 10,609 ราย และหากนับว่าผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บมีคนในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากความสูญเสียประมาณว่าจะมีผู้ได้รับกระทบจากความสูญเสียโดยตรงอีกประมาณ 53,045 คน โดยเหยื่อของความรุนแรงมีทั้งชาวพุทธและชาวมุสลิม กล่าวคือ ในกลุ่มผู้เสียชีวิต ส่วนใหญ่จะเป็นชาวมุสลิม (2,417 คน หรือร้อยละ 59) มากกว่าชาวพุทธ (1,559 คน หรือร้อยละ 38) ส่วนในกลุ่มผู้ได้รับบาดเจ็บนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นคนพุทธ (3,894 คน หรือร้อยละ 59.8) มากกว่าคนมุสลิม (2,094 คน หรือร้อยละ 32.17) ทว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ก่อความไม่สงบขึ้นนั้น กลุ่มผู้นำศาสนาอิสลามมีโอกาสจะเสียชีวิตจากการโจมตีมากที่สุดถึงร้อยละ 83.9 และแม้ว่าแนวโน้มของการก่อเหตุความไม่สงบจะมีการลดระดับความถี่ลงมา แต่การโจมตีแต่ละครั้งกลับมีผลทำให้เกิดการตายและบาดเจ็บมากขึ้น[89]

อย่างไรก็ตาม ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับประเทศไทยเสียทีเดียว แต่มีนัยสัมพันธ์ต่อโลกมุสลิมโดยมีพัฒนาการมาเป็นลำดับ ในเรื่องนี้งานวิจัยเรื่อง "นโยบายความมั่นคงแห่งชาติจังหวัดชายแดนภาคใต้เปรียบเทียบในรอบ 30 ปี"[90] ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1974-2003 ซึ่งอาจแยกออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะแรกระหว่าง ค.ศ. 1974-1977 ระยะที่สองระหว่าง ค.ศ. 1978-1998 และระยะที่สามระหว่าง พ.ศ. 1999-2003

ระยะแรก (ค.ศ. 1974-1977) รัฐไทยได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตาม นโยบายแก้ไขปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2518 ในลักษณะความสัมพันธ์แบบทวิภาคีกับประเทศมุสลิมที่เป็นเพื่อนบ้าน คือ มาเลเซีย ด้วยการประสานความร่วมมือระหว่างกันผ่านทาง "คณะกรรมการชายแดนไทย-มาเลเซีย" ในการป้องกันปราบปรามโจรก่อการร้าย และด้วยการหารือระดับผู้นำในลักษณะการสนทนาที่เปิดเผยความรู้สึกของทั้งสองฝ่ายและแสดงความจริงใจต่อกัน[91]

ระยะที่สอง (ค.ศ. 1978-1998) ในเอกสารนโยบายความมั่นคงทั้ง 3 ฉบับ ได้แก่ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2521, นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2531 และ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2537 มีการระบุอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับ "กลุ่ม

---

[89] ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี, "สรุปหกปีไฟใต้: พลวัตการก่อความไม่สงบกับการสร้างจินตกรรมของการก่อความรุนแรง," บทความวิชาการ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, 8 มีนาคม 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย. 2553, จาก http://www.deepsouthwatch.org/node/728

[90] มารค ตามไท และ สมเกียรติ บุญชู, "นโยบายความมั่นคงแห่งชาติจังหวัดชายแดนภาคใต้เปรียบเทียบในรอบ 30 ปี," ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ), **แผ่นดินจินตนาการ: รัฐและการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้**, น. 53-107.

[91] **เพิ่งอ้าง**, น. 82, 86-88.

ประเทศมุสลิม" โดยนโยบายฯ พ.ศ. 2521 มุ่งสร้างความเข้าใจของกลุ่มประเทศมุสลิมโดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนไทยมุสลิม เพื่อส่งเสริมนโยบายของรัฐไทยด้วยการระงับการให้ความช่วยเหลือขบวนการโจรก่อการร้าย และต่อต้านบทบาทของขบวนการเหล่านี้ในวงการเมืองระหว่างประเทศ สำหรับนโยบาย ฯ พ.ศ. 2531 นั้นมุ่งเน้นการร่วมมือกับประเทศมุสลิมสายกลางเพื่อสกัดกั้นการขยายอิทธิพลแนวความคิดแบบรุนแรง ส่วนนโยบายฯ พ.ศ. 2537 มีวัตถุประสงค์สร้างความเข้าใจกับประเทศมุสลิมเพื่อให้ร่วมมือกับไทยในการแก้ไขปัญหา โดยประเทศไทยนั้นมีนโยบายในการ "ยกระดับความสัมพันธ์และความร่วมมือทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมกับประเทศมุสลิม" และ "เพิ่มประสิทธิภาพหน่วยงานในพื้นที่ในการติดต่อสัมพันธ์สร้างความร่วมมือพัฒนาพื้นที่กับประเทศเพื่อนบ้าน"[92]

ระยะที่สาม (ค.ศ. 1999-2003) ปรับเปลี่ยนไปอย่างชัดเจนทั้งในเชิงการมองปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้และการวางแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ทั้งกับประเทศเพื่อนบ้านและโดยเฉพาะกับโลกมุสลิมซึ่งกินความหมายกว้างกว่า "ประเทศมุสลิม" ดังเช่นที่ปรากฏในเอกสารนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2542-2546 ซึ่งกำหนดวิสัยทัศน์ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการให้ความสำคัญกับคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อให้ "ชาวไทยมุสลิมซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ 'อยู่อย่างมุสลิมในสังคมไทย'" ได้ ซึ่งจะเป็น "พลังสำคัญที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในทางสร้างสรรค์และการพัฒนาร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านและประชาคมมุสลิม" และระบุอยู่ในตอนหนึ่งในสาระสำคัญของนโยบายด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนและสังคม โดย "เน้นการคุ้มครองและส่งเสริมให้ประชาชน ... สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและโลกมุสลิม" ทั้งในเชิงการปรับปรุงกฎระเบียบของทางราชการ และการจัดการศึกษาที่เหมาะสม[93]

งานวิจัยเดียวกันนี้ได้ให้ข้อสรุปในเชิงการดำเนินนโยบายความมั่นคงต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า การที่รัฐไทยให้ความหมายของความมั่นคงในเชิง "การปกป้องดินแดน" และ "การรักษาอำนาจรัฐ" โดยอิงกับความเข้าใจตนเองว่าเป็น "รัฐเดี่ยว" (Unitary state) ที่มีเอกภาพทางเชื้อชาติ ซึ่งขัดแย้งกับความเป็นจริงที่ว่ารัฐไทยนั้นประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ ลักษณะดังกล่าวส่งผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งมีความเข้าใจความหมายของ "ความมั่นคงแห่งชาติ" ต่างออกไปหรือตั้งใจปฏิบัติสวนทางกับนโยบายซึ่งมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในความเห็นของผู้วิจัยเชื่อว่าปัญหาเช่นนี้อาจจะเป็นเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ความรุนแรงในพื้นที่เพิ่มขึ้นในช่วงท้ายของ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติฯ พ.ศ. 2542-2546[94]

---

[92] **เพิ่งอ้าง**, น. 88-94.

[93] **เพิ่งอ้าง**, น. 94-99.

[94] **เพิ่งอ้าง**, น. 54, 99-104.

ทว่านับแต่นโยบายความมั่นคงแห่งชาติฯ ได้หมดอายุลงและเกิดเหตุการณ์ก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน รัฐบาลจึงต้องลงมาแก้ไขปัญหานี้โดยตรง โดยไม่ได้ใช้กลไกของสภาความมั่นคงแห่งชาติเช่นเดิมตามเอกสารแนวนโยบายที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น แต่มีนโยบายของรัฐบาลมาแทนที่[95]

รัฐบาลไทยเริ่มมีแนวนโยบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ นับแต่รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (สมัยที่ 2)[96] ที่จัดเรื่องนี้อยู่ในหมวด "นโยบายรักษาความมั่นคงของรัฐ" โดยเน้นการแก้ไขปัญหาด้วยการระดมทรัพยากร การปรับปรุงการบริหารจัดการตามหลักการ "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" การใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยการอำนวยให้เกิดความเป็นธรรมและความยุติธรรม การขจัดอิทธิพลอำนาจมืดและการทุจริตประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ การให้ความสำคัญกับการดำเนินการที่ต้องสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะในด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการแก้ไขปัญหา[97]

รัฐบาลชุดต่อมาภายใต้การนำของ พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์[98] นับเป็นรัฐบาลชุดแรกที่เริ่มจัดเรื่องปัญหาจังหวัดชายแดนภายใต้เป็นนโยบายในหมวด "นโยบายการต่างประเทศ" ในการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยรัฐบาลจะ "ดำเนินบทบาทเชิงรุกในกรอบทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อสนับสนุนความปรองดองและความมั่นคงในชาติ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ในภาคใต้"[99] แต่ก็ยังคงถือเป็นนโยบายในหมวด "นโยบายการรักษาความมั่นคงของรัฐ" ดังเช่นรัฐบาลชุดก่อน โดยในส่วนเกริ่นนำของแนวนโยบายในหมวดนี้นั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักต่อเงื่อนไขของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งทำให้ปัญหาดังกล่าวเป็น "วิกฤตการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น สามารถแพร่กระจายความรุนแรงได้อย่างรวดเร็ว จนอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและความสงบสุขของประชาชนโดยรวม" รัฐบาลจึงมีนโยบายที่จะ "ส่งเสริมการผนึกกำลังระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสังคม และภาควิชาการ" ให้สามารถระดมสรรพกำลังเพื่อยกระดับความสามารถของกองทัพทั้งในยามปกติและในยามไม่ปกติ ศักยภาพของกองทัพนั้นจะสนับสนุนพลังอำนาจของชาติในทุกด้านในการแก้ไขปัญหาของการก่อความไม่สงบ

---

[95] **เพิ่งอ้าง**, น. 94-95.

[96] รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (สมัยที่ 2) เป็นคณะรัฐมนตรีคณะที่ 55 ดำรงตำแหน่งระหว่างวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2548 - 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่งถูกรัฐประหารโดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) เป็นผลทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 สิ้นสุดลง

[97] ทักษิณ ชินวัตร, **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภาวันที่ 23 มีนาคม 2548** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548), น. 24-25.

[98] รัฐบาลพลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นคณะรัฐมนตรีคณะที่ 56 ดำรงตำแหน่งระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2549 - 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 โดยบริหารงานภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549

[99] สุรยุทธ์ จุลานนท์, **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ วันศุกร์ที่ 3 พฤศจิกายน 2549** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2549), น. 22.

ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันนับเป็นปัญหาที่สำคัญของชาติ โดยน้อมนำแนวทางพระราชทาน "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา"[100]

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ฉบับใหม่ สองรัฐบาลที่บริหารงานต่อมาแม้ระยะเวลาในการบริหารงานค่อนข้างสั้น[101] แต่ก็ได้วางแนวนโยบายที่สอดคล้องและต่อเนื่องกัน โดยในส่วน รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช ได้จัดเรื่องดังกล่าวเป็น "นโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรก"[102] โดยเน้นย้ำดังเช่นรัฐบาลชุดที่ผ่านๆ มาที่จะ "น้อมนำแนวทางพระราชทาน 'เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา' มาดำเนินภารกิจในด้านความมั่นคงและด้านการพัฒนา" ให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเชื่อของประชาชนในพื้นที่ การอำนวยความเป็นธรรมและความยุติธรรม การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม[103] และยังเป็นหนึ่งใน "นโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ" ที่รัฐบาลจะ "...สานต่อความร่วมมืออย่างใกล้ชิดเพื่อความเข้าใจอันดีกับองค์กรทางศาสนาอื่นๆ[104] แต่ในหมวด "นโยบายความมั่นคงของรัฐ" ได้กล่าวรวมไว้กับประเด็นอื่นๆ โดยถือเป็นความขัดแย้งที่ส่งกระทบต่อความมั่นคงของชาติที่จำเป็นต้องแก้ไขให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขสามัคคี[105]

สำหรับรัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นั้นก็จัดเรื่องนี้อยู่ในหมวด "นโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรก" โดยมีเนื้อหาหลักไม่ได้แตกต่างไปจากแนวนโยบายของรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช เพียงแต่ระบุรายละเอียดภารกิจในด้านต่างๆ เพิ่มเติมขึ้น เช่น "ด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ด้านการพัฒนาเพื่อปรับปรุงส่งเสริมธรรมาภิบาล ซึ่งรวมถึงการอำนวยความเป็นธรรมและความยุติธรรม ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ ซึ่งรวมถึงการจัดให้มีบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง"[106] ในหมวด "นโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ" ระบุอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นถึงการ "ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีและความร่วมมือกับทุกประเทศและองค์กรมุสลิมระหว่างประเทศ เพื่อให้ประเทศและองค์กรเหล่านี้มีความ

---

[100] **เพิ่งอ้าง**, น. 23-24.

[101] ได้แก่ รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช ซึ่งเป็นคณะรัฐมนตรีคณะที่ 57 ดำรงตำแหน่งระหว่างวันที่ 29 มกราคม - 8 กันยายน พ.ศ. 2551 และรัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ซึ่งเป็นคณะรัฐมนตรีคณะที่ 58 ดำรงตำแหน่งระหว่างวันที่ 24 กันยายน - 2 ธันวาคม พ.ศ. 2551

[102] การจัดหมวดคำแถลงนโยบายเช่นนี้เริ่มมีขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยเฉพาะมาตรา 75 วรรค 2 ซึ่งระบุว่า "ในการแถลงนโยบายต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ชัดแจ้งว่าจะดำเนินการใด ในระยะเวลาใด เพื่อบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และต้องจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคเสนอต่อรัฐสภาปีละหนึ่งครั้ง"

[103] สมัคร สุนทรเวช, **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 18 กุมภาพันธ์ 2551** (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2551), น. 4.

[104] **เพิ่งอ้าง**, น. 22.

[105] **เพิ่งอ้าง**, น. 22-24.

[106] สมชาย วงศ์สวัสดิ์, **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันอังคารที่ 7 ตุลาคม 2551** (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2551), น. 4-5.

เข้าใจที่ถูกต้องและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้"[107] โดยไม่มีการระบุถึงปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ในหมวด "นโยบายความมั่นคงของรัฐ" อีกต่อไป

รัฐบาลชุดปัจจุบันภายใต้การนำของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ถือเรื่องดังกล่าวเป็น "นโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรก" และมีลักษณะที่เป็นรูปธรรมและก้าวหน้ามากขึ้น กล่าวคือ รัฐบาลจะ "จัดให้มีสำนักงานบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นองค์กรถาวร เพื่อทำหน้าที่แก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ชายแดนภาคใต้" ตามหลักการสร้างความสมานฉันท์และแนวทาง "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รัฐบาลยังกำหนดจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็น "เขตพัฒนาพิเศษ" โดยในด้านการพัฒนานั้นรัฐบาลจัดให้ "มีการสนับสนุนแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ สิทธิพิเศษด้านภาษี และอุตสาหกรรมฮาลาล" อีกด้านหนึ่งรัฐบาล "สนับสนุนให้เป็นเขตพัฒนาพิเศษที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม"[108] ในขณะเดียวกันรัฐบาลปัจจุบันก็ตระหนักถึงการดำเนินนโยบายดังกล่าวคู่ขนานไปกับ "นโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ" ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายมุ่ง "ส่งเสริมความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับประเทศมุสลิมและองค์กรมุสลิมระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและสนับสนุนแนวทางการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย"[109]

นอกเหนือจากการระบุเรื่องดังกล่าวไว้ในนโยบายที่รัฐบาลแถลงต่อสภาแล้ว รัฐบาลไทยในปัจจุบันได้พยายามเข้าไปแก้ไขปัญหาและจำกัดให้เป็นประเด็นภายในประเทศ โดยในการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้น นับแต่ปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2551 นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีได้มีแนวคิดที่จะหันมาให้ความสำคัญในด้าน "การพัฒนา" และ "ความยุติธรรม" ในการแก้ไขปัญหาภาคใต้ และลดการเน้นปฏิบัติการด้านความมั่นคงที่มีมากเกินไป นายกรัฐมนตรีเสนอให้ยกเลิกกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่มากในภาคใต้และสนับสนุนให้ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ. บต.) ซึ่งเป็นหน่วยงานพลเรือนเป็นอิสระจากกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ซึ่งคุมโดยทหาร ตลอดจนจัดตั้ง "คณะกรรมการรัฐมนตรีพัฒนาพื้นที่พิเศษห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้" (รชต.)[110]

ในทางปฏิบัติ คณะรัฐบาลได้ให้ความเห็นชอบต่อ "ร่างพระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ..." เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2552 และขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรเพื่อผ่านเป็นกฎหมาย ประเด็นสำคัญในร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวคือ การแบ่งแยกหน้าที่ของ กอ.รมน. และ ศอ.บต. ซึ่งเป็นสองหน่วยงานที่ดูแลความมั่นคงใน

---

[107] **เพิ่งอ้าง**, น. 27.

[108] อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 29 ธันวาคม 2551** (กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2551), น. 4.

[109] **เพิ่งอ้าง**, น. 30.

[110] International Crisis Group, "ภาคใต้ของไทย: ก้าวไปสู่การแก้ปัญหาด้วยการเมือง?," **รายงานเอเชีย ฉบับที่ 181**, 8 ธันวาคม 2552, น. 11.

ภาคใต้ โดยให้ ศอ.บต. ดูแลงานด้านการพัฒนา นายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้อำนวยการ ศอ.บต. เหมือนกับโครงสร้างของ กอ.รมน. ในปัจจุบัน รัฐมนตรีกระทรวงที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่รองผู้อำนวยการฯ และข้าราชการพลเรือนระดับสูงจากกระทรวงมหาดไทยทำหน้าที่เลขาธิการ ในขณะที่คณะกรรมการรัฐมนตรีพัฒนาพื้นที่พิเศษห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ (รชต.) ทำหน้าที่ดูแล ศอ.บต. ภายในโครงสร้างที่ถูกนำเสนอใหม่นี้ และเป็นผู้ดูแลงบประมาณระหว่างปี ค.ศ. 2009-2012 จำนวน 63,000 ล้านบาทตาม "แผนพัฒนาพื้นที่พิเศษห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้" โดยงบประมาณส่วนใหญ่จะใช้ในการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับหมู่บ้าน และส่งเสริมมาตรการด้านความมั่นคง รวมทั้งการแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมและการปรับปรุงระบบยุติธรรม[111] นอกจากนี้กระทรวงยุติธรรมและ ศอ.บต. อยู่ระหว่างการร่างกฎหมายเพื่อปรับปรุงการใช้กฎหมายอิสลาม (ชาริอะฮ์) ในจังหวัดชายแดนภาคใต้สำหรับคดีครอบครัวและมรดก[112]

นอกจากแนวทางที่เน้นด้านการพัฒนาแล้ว รัฐบาลได้ดำเนินปฏิบัติการด้านความมั่นคงควบคู่กันไป โดยระดมกำลังของกองทัพเข้ามาในพื้นที่มากกว่า 60,000 นาย และใช้งบประมาณของรัฐไปมากกว่า 109,000 ล้านบาท[113] คณะรัฐมนตรีได้ยกเลิกกฎอัยการศึกและประกาศใช้ "พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร" ใน 4 อำเภอของจังหวัดสงขลาเป็นเวลาหนึ่งปีแทน โดยเริ่มต้นในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2552 และหากใช้ได้ผล จะขยายการประกาศใช้ไปที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส พร้อมทั้งยกเลิก "พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน" และกฎอัยการศึกในพื้นที่ดังกล่าว เนื่องจาก "พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร" แม้จะทำให้ศาลปกครองไม่สามารถใช้อำนาจตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการปฏิบัติของรัฐ แต่อนุญาตให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการบังคับใช้กฎหมายฟ้องร้องคดีผ่านศาลระบบยุติธรรมตามปกติ และมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าชดเชยและการเยียวยาได้ ในขณะที่ "พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน" และกฎอัยการศึก ก่อให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการจับกุมตัวและควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยโดยเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายไม่ต้องรับผิดทั้งในทางแพ่ง อาญา และวินัย ในช่วงระหว่างนี้คณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อรับข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินโดยมีนายสาทิตย์ วงศ์หนองเตย รัฐมนตรีประจำ

---

[111] ดู คณะกรรมการรัฐมนตรีพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้, **แผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2552-2555** (เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์, พฤษภาคม 2552).

[112] International Crisis Group, **อ้างแล้ว**, น. 11.

[113] คณะทำงานสนามข่าวสีแดง (กองบรรณาธิการ), "การเมือง 'ทำลาย' การเมือง: ดุลอำนาจสุมไฟใต้," ใน ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, **Deepsouth Bookazine: เล่ม 4, Change ไฟใต้** (กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2552), น. 59-60.

สำหรับทัศนะของฝ่ายความมั่นคงที่ยืนยันถึงความจำเป็นของการคงกำลังทหารและทุ่มงบประมาณเพื่อพื้นที่ โดยเห็นว่าเป็นความสำเร็จของปฏิบัติการทางทหารที่สามารถหยุดการขยายตัวของกลุ่มก่อความไม่สงบตลอด 5 ปีที่ผ่านมา, ดู "พล.ท.ดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ: ถอนทหารไม่ได้-ป่วนใต้ขยายวง," บทสัมภาษณ์, **กรุงเทพธุรกิจ**, 11 ก.ค. 2552, น. 13, 16

สำนักนายกรัฐมนตรี และนายถาวร เสนเนียม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานกรรมการ โดยจะรายงานข้อร้องเรียนให้คณะรัฐมนตรีทราบโดยตรง[114]

จะเห็นได้ว่า "ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้" หรือ "การก่อความไม่สงบ" ตามสำนวนภาษาที่ใช้กันโดยทั่วไปนั้น ยังไม่แสดงถึงความสลับซับซ้อนอันมาจากความสัมพันธ์ระหว่างโลกมุสลิมในประเทศไทยกับเหตุการณ์การใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ จากทุกฝ่าย โดยแต่ละฝ่ายล้วนเป็นเป้าหมายและผู้ได้รับผลกระทบของปรากฏการณ์การใช้ความรุนแรงที่ยังไม่ได้รับการอธิบายในภาพรวมในลักษณะที่เชื่อมโยงระหว่างอัตลักษณ์ของพื้นที่และแนวนโยบายแห่งรัฐซึ่งออกมาจากส่วนกลาง นอกจากนั้น เป็นการยากที่จะแยก "ปัญหา" นี้ออกจากบริบทของพื้นที่ชายแดนโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นด้านใดของประเทศก็ตาม ซึ่งโดยทั่วไปด้วยความห่างไกลจากศูนย์กลางคือเมืองหลวง มักกลายเป็นอาณาบริเวณที่ขาดธรรมาภิบาลที่ดี (good governance) มีปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นแหล่งของกิจกรรมผิดกฎหมาย อาชญากรรมข้ามชาติ ฯลฯ ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นเงื่อนไขของปัญหาที่ยากจะระบุถึงสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงเรื่องเดียว อีกทั้งเมื่อปัญหาเริ่มยืดเยื้อและมีส่วนขยายที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศ กระแสคิด และขบวนการข้ามชาติต่างๆ ก็ยิ่งทำให้ปัญหาทางสังคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประชากรมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทวีความสลับซับซ้อนจนถึงขั้นกลายเป็น "ประเด็นระหว่างประเทศ" ในลักษณะที่มีทั้งประเทศมุสลิม องค์การมุสลิมโลกต่างๆ และองค์การที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนให้ความสนใจติดตามความเป็นไปของปรากฏการณ์ที่กลายเป็น "เวทีโลกทางสังคม" ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็น "โลกมุสลิม" ในประเทศไทย ซึ่งจะผลักดันให้ต้องกำหนดบทบาทของ "ประเทศไทยบนเวทีองค์การมุสลิมโลก" ซึ่งจำเป็นต้องมีมิติที่กว้างไกลไปกว่าเป็นเพียงการสร้างความสัมพันธ์อันดีเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่น่าจะเป็นก้าวหนึ่งไปสู่การอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขในสังคมพหุลักษณ์ เช่น ประเทศไทย ซึ่งอยู่ในอาเซียนแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม

4.2 บทบาทขององค์การมุสลิมโลกต่อปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้: การปรับทิศทางนโยบายของประเทศไทย

เมื่อสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเกิดความรุนแรงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเหตุการณ์มัสยิดกรือเซะ ซึ่งมีการปะทะยิงต่อสู้กันระหว่างผู้ก่อความไม่สงบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 2004 จนมีผู้ก่อความไม่สงบเสียชีวิตที่มัสยิดดังกล่าว 32 คน และจากกรณีการจับกุมกลุ่มผู้ชุมนุมที่หน้าสถานีตำรวจภูธร อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม ค.ศ. 2004 ที่ทำให้มีผู้เสียชีวิตจากการขาดอากาศหายใจระหว่างการลำเลียงผู้ที่

[114] International Crisis Group, **อ้างแล้ว**, น. 14-17.

ถูกจับไปยังค่ายอิงคยุทธบริหารที่จังหวัดปัตตานีถึง 79 คน[115] องค์การการประชุมอิสลาม (Organisation of the Islamic Conference: OIC) ได้เชิญรัฐบาลไทยเข้าร่วมปรึกษาหารือกับตัวแทนของ OIC ในวันที่ 5 มีนาคม ค.ศ. 2005 เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น เลขาธิการ OIC ยังได้มีแนวคิดที่จะส่งคณะผู้แทนมาเยือนไทย เพื่อรับทราบถึงสาเหตุของปัญหาและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชาวมุสลิมในพื้นที่ดังกล่าว[116]

คณะผู้แทนระดับสูงของ OIC ได้มาเยือนประเทศไทยตามคำเชิญของกระทรวงการต่างประเทศของไทย ระหว่างวันที่ 2-13 มิถุนายน ค.ศ. 2005 โดยมี นายซัยยิด กาซิม อัล-มัสริ (Syed Qasim Al-Masri) ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติและเอกอัครราชทูตถาวรของอียิปต์ประจำสันนิบาตอาหรับ (Arab League) ซึ่งในอดีตเคยดำรงตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูตอียิปต์ประจำหลายประเทศและผู้ช่วยเลขาธิการ OIC เป็นหัวหน้าคณะ[117]

แม้ว่าการเยือนชุมชนมุสลิมของคณะผู้แทน OIC ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะไม่ได้ทำให้สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่มีแนวโน้มลดลง แต่ OIC นับว่าได้มีบทบาทสำคัญด้วยการให้เลขาธิการออกมาแสดงความห่วงใยอย่างลึกซึ้งต่อสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น และในการศึกษาหาหนทางลดกระแสความรุนแรงในพื้นที่ด้วยการประสานความร่วมมือกันทั้งในระดับระหว่างประเทศและระดับประชาชาติมุสลิมกับองค์กรสิทธิมนุษยชนภายในและภายนอกประเทศ และเรียกร้องให้ใช้แนวทางสันติด้วยการเจรจาบนพื้นฐานความถูกต้องตามกฎหมายของรัฐ มากกว่าการแก้ไขปัญหาด้วยมุมมองเฉพาะด้านความมั่นคงซึ่งอาจนำไปสู่ความรุนแรง และยิ่งทำให้สถานการณ์เลวร้ายมากขึ้น ดังนั้นการแก้ไขปัญหาจะตั้งอยู่บนความเข้าใจสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาและหาทางลดเงื่อนไขความรุนแรง แนวทางเช่นนี้ยังอาจอำนวยให้ประชาชนในพื้นที่สามารถแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นในท้องถิ่นภายใต้การรับรองสิทธิมนุษยชนของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (ค.ศ. 1997)[118] หรือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (ค.ศ. 2007) ในปัจจุบัน

---

[115] ดูข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ทั้งสองใน คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, **อ้างแล้ว**, น. 43-45.

[116] จรัญ มะลูลีม, **องค์การการประชุมอิสลาม**, น. 116-117.

[117] คณะดังกล่าวยังประกอบด้วย (1) ศาสตราจารย์ ดร. อุมัร ญาห์ (Prof. Dr. Omar Jah) ที่ปรึกษาเลขาธิการ OIC อดีตเอกอัครราชทูตแกมเบียในหลายประเทศ เคยเป็นศาสตราจารย์ทั้งในประเทศแกมเบียและมาเลเซีย จบการศึกษาทั้งจากอียิปต์และแคนาดา จึงเชี่ยวชาญทั้งภาษาอาหรับและภาษาอังกฤษ และมีความรู้ทางปรัชญาอย่างลึกซึ้ง (3) นายอับดุลลอฮ์ คัรบัช (Abdullah Kharbash) ชาวลิเบีย ผู้อำนวยการสำนักชุมชนมุสลิมและมุสลิมส่วนน้อยในประเทศที่ไม่ใช่สมาชิก OIC (Department of Muslim Community and Minorities in Non-OIC Member States) อดีตผู้แทนของลิเบียประจำหลายประเทศ (4) นายฏอฮิร เซอีฟ (Taher Seif) ชาวเยเมน ผู้อำนวยการสำนักมุสลิมส่วนน้อยและชุมชนมุสลิมส่วนน้อย ณ สำนักเลขาธิการ OIC (Department of Muslim Minorities and Communities at the General Secretariat) และ (5) นายอะห์มัด อิบรอฮีม (Ahmad Ibrahim) ผู้สื่อข่าวและช่างภาพของสำนักข่าวอิสลามระหว่างประเทศ (International Islamic News Agency: IINA) ของ OIC เป็นผู้จดบันทึกการเดินทางครั้งนี้อย่างละเอียดทุกขั้นตอน, อ้างจาก จรัญ มะลูลีม, **เพิ่งอ้าง**, น. 117-118.

[118] **เพิ่งอ้าง**, น. 118.

การประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของ OIC ครั้งที่ 32 ที่กรุงซานา ประเทศเยเมน เลขาธิการ OIC ได้นำเสนอรายงานผลการเดินทางของคณะผู้แทนระดับสูง ซึ่งออกมาในเชิงบวก โดยยืนยันว่าความรุนแรงในภาคใต้เป็นปัญหาภายในและมิได้มาจากความขัดแย้งอื่นใด แต่เป็นเรื่องของความเข้าใจผิดและการใช้อำนาจผิดๆ ของประชาชนบางกลุ่ม มติของ OIC ในการประชุมดังกล่าวได้อ้างถึงรายงานของเลขาธิการโดยสนับสนุนให้ร่วมมือกับรัฐบาลไทย และเห็นควรให้มีประเด็น "ชนกลุ่มน้อย" เพื่อการรับทราบแต่มิได้เพื่อการอภิปรายโดยรัฐสมาชิก รัฐมนตรีต่างประเทศที่มาร่วมประชุมนั้นยังขอให้เลขาธิการทำงานร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับรัฐบาลไทย เพื่อพยายามแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดภาคใต้และส่งเสริมความอยู่ดีกินดีของชุมชนมุสลิมทั้งมวล[119]

รายงานและมติข้างต้นมีความสอดคล้องกับรายงาน 10 หน้ากระดาษของกลุ่มผู้มาติดตามความจริงในเรื่องการขยายตัวของความรุนแรงในภาคใต้ของไทย โดยเห็นว่ามิได้เป็นเรื่องความแตกแยกทางศาสนา แต่เรียกร้องให้มีความก้าวหน้าในกระบวนการทางกฎหมาย โดยเฉพาะกรณีการหายตัวไปของทนายสมชาย นีละไพจิตร เป็นต้น อีกทั้งยังมีข้อเสนอแนะว่าข้อมติต่อปัญหาดังกล่าวจะต้องพิจารณาประกอบกับบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมด้วยการนำเสนอรากเหง้าของปัญหาและพิจารณาถึงมาตรการที่จะป้องกันโศกนาฏกรรมจากความผิดพลาดในการจัดการปัญหาของฝ่ายความมั่นคงอย่างกรณีกรือเซะและตากใบในอนาคต[120]

นายกาซิม อัล-มัสริ หัวหน้าคณะผู้แทนระดับสูงของ OIC ได้ให้สัมภาษณ์กับ Bangkok Post ในช่วงท้ายของการประชุมว่า การที่รัฐบาลไทยยินยอมให้คณะผู้แทนฯ เดินทางมายังประเทศไทย เพื่อปฏิบัติหน้าที่ค้นหาความจริง (fact-finding) ด้วยการตรวจสอบหาข้อมูลเบื้องต้นอย่างเสรี นับเป็นการช่วยเปลี่ยนผ่านปัญหาภาคใต้จากระดับแหล่งข่าวที่มิได้มีความถูกต้องไปสู่ข้อมูลที่เข้าถึงได้ด้วยความร่วมมือจากประเทศไทย นอกจากนี้ หัวหน้าคณะผู้แทนฯ ยังยอมรับว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นน่าจะเป็นการต่อสู้ในเรื่องการแบ่งแยกดินแดน ซึ่งมีลักษณะชาตินิยมและถูกขับเคลื่อนด้วยความรู้สึกขมขื่นทางประวัติศาสตร์และจากความอยุติธรรมต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องการขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ ดังนี้จึงเป็นปัญหาของรัฐบาลไทยที่ต้องแก้ไขไม่ใช่ปัญหาของ OIC ผลจากการประชุมครั้งนี้ได้มีการออกเอกสาร 3 ฉบับเกี่ยวกับความรุนแรงที่ขยายตัวออกไปในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเนื้อหาของเอกสารดังกล่าวสร้างความพอใจให้กับผู้แทนไทยที่เข้าร่วมประชุม ทั้งนี้เพราะไม่ได้เป็นการพาดพิงในทางเสียหาย หรืออย่างน้อยที่สุด คือ มีการอ้างอิงต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของไทยในทางบวก ซึ่งจะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อนโยบายของประเทศไทยในหมู่ชาวมุสลิม[121]

---

[119] **เพิ่งอ้าง**, น. 118-120.

[120] **เพิ่งอ้าง**, น. 120.

[121] **เพิ่งอ้าง**, น. 120-124.

จุดเริ่มต้นจากการให้องค์การระหว่างประเทศแห่งโลกมุสลิมอย่าง OIC เข้ามามีบทบาทตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเวทีทางสังคมที่เกิดขึ้นกับโลกมุสลิมในไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับเป็นการกระตุ้นให้ประเทศไทยเกิดการปรับทิศทางของนโยบายให้มีลักษณะเปิดกว้างและโปร่งใส จนได้รับสิทธิ์ในการกล่าวถ้อยแถลงต่อที่ประชุมบนเวที OIC ตั้งแต่การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของ OIC ในปี ค.ศ. 2005 แม้ว่าประเทศไทยจะมีสถานะเป็นเพียงประเทศผู้สังเกตการณ์ก็ตาม โอกาสดังกล่าวยังมาจากการปรับทิศทางของนโยบายด้วยการทูตเชิงรุก โดยการเข้าไปสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสถานการณ์ภาคใต้แก่ประเทศสมาชิก OIC และอาศัยการสนับสนุนจากมิตรประเทศมุสลิม เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย บาห์เรน ปากีสถาน บังกลาเทศ เยเมน ฯลฯ ตลอดจนการเดินทางเยือนและพบปะกับรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะผู้แทนประเทศต่างๆ แบบทวิภาคี[122]

เลขาธิการ OIC ได้เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 30 เมษายน - 2 พฤษภาคม ค.ศ. 2007 โดยแถลงข่าวร่วมกับนายนิตย์ พิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น ในวันที่ 1 พฤษภาคม ค.ศ. 2007 แสดงความพอใจต่อการดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยที่ดำเนินมาในทิศทางที่ถูกต้องโดยมุ่งสร้างความสมานฉันท์ และเลขาธิการ OIC ได้ประณามผู้ก่อความไม่สงบที่ทำให้ผู้บริสุทธิ์จำนวนมากตกเป็นเหยื่อของเหตุการณ์ความรุนแรง พร้อมทั้งยืนยันที่จะร่วมมือกับรัฐบาลไทยในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว[123]

นอกจากเลขาธิการ OIC แล้ว ผู้นำทางศาสนาของประเทศมุสลิมและองค์การมุสลิมต่างๆ ยังเข้ามาแสดงบทบาทบนเวทีสังคมของโลกมุสลิมในประเทศไทยด้วยการแสดงปาฐกถาเพื่อชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานของหลักการอิสลามที่ถูกต้อง อาทิ การเดินทางเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการของ ศ. ดร. อับดุลลอฮ์ บิน อับดุลมุห์ซิน อัตตุรกี เลขาธิการสันนิบาตมุสลิมโลก (MWL) ระหว่างวันที่ 25-28 มิถุนายน ค.ศ. 2007, ศ. ดร. มูฮัมหมัด ซัยยิด ฏอนฏอวี ผู้นำสูงสุดทางศาสนาอิสลามของอียิปต์ ระหว่างวันที่ 23-27 กรกฎาคม ค.ศ. 2007 ตลอดจนการเดินทางเยือนจังหวัดปัตตานีของ ศ. ดร. เอ็ม. ดิน ชัมซุดดีน ประธานองค์กรมุหัมมาดียะฮ์ และรองประธานสภาอุละมาอ์ ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม ค.ศ. 2007[124]

ในปัจจุบัน OIC ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์การระหว่างประเทศแห่งโลกมุสลิมอย่างแท้จริงที่มีบทบาทหลักต่อสถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ได้พยายามมีบทบาทหลักในการ

---

[122] **เพิ่งอ้าง**, น. 124.

[123] กระทรวงการต่างประเทศ, "แถลงข่าวร่วมระหว่างศาสตราจารย์ Ekmeleddin Ihsanoglu เลขาธิการองค์การการประชุมอิสลาม (OIC) และนายนิตย์ พิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในโอกาสการเยือนไทยอย่างเป็นทางการของเลขาธิการ OIC วันที่ 1 พฤษภาคม 2550," **ข่าวสารนิเทศ**, 14 พ.ค. 2550, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=18065

[124] ดู สภาที่ปรึกษาเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้, **ชุมนุมปาฐกถาผู้นำองค์กรมุสลิมโลก** (ยะลา: ผู้แต่ง, 2550).

สร้างความเข้าใจต่อประชาคมระหว่างประเทศว่าศาสนาอิสลามไม่ได้ส่งเสริมการใช้ความรุนแรงหรือสนับสนุนการก่อการร้ายแต่อย่างใด โดย OIC นั้นได้ใช้เวทีสังคมแห่งโลกมุสลิมในประเทศไทยแสดงบทบาทดังกล่าวเพื่อย้ำชัดเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าไม่ได้มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางศาสนา โดยถือเป็นเรื่องกิจการภายในและเคารพในอำนาจอธิปไตยของไทย ทั้งนี้ OIC มุ่งหมายที่จะร่วมมือกับประเทศไทยในการแก้ไขปัญหาและให้ความช่วยเหลือพี่น้องชาวไทยมุสลิมในด้านต่างๆ เช่น กรณีที่มีคนร้ายยิงเข้าไปในมัสยิดอัลฟุรกอน อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน ค.ศ. 2009 OIC ได้แสดง "ความเสียใจอย่างสุดซึ้ง" ต่อการสังหารครั้งนี้ รวมทั้งเรียกร้องรัฐบาลไทยให้นำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ในแถลงการณ์ระบุว่า "เหตุโศกนาฏกรรมครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลายเหตุการณ์ที่กลุ่มจัดตั้งที่ติดอาวุธได้กระทำการทำร้ายผู้อื่นซึ่งพุ่งเป้าไปที่ศาสนิกชนและศาสนสถานในภาคใต้ของไทย ทั้งนี้เพื่อทำให้ชาวมุสลิมเกิดความสะพรึงกลัวและกดดันไม่ให้พวกเขาเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรม กลุ่มติดอาวุธเหล่านี้ได้รับความสนับสนุนปกป้องจากกลุ่มที่มีอิทธิพล"[125] รัฐบาลไทยโดยกระทรวงการต่างประเทศได้ชี้แจงตอบแถลงการณ์โดยยืนยันที่จะสอบสวนเหตุการณ์ดังกล่าวและดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมอย่างเต็มที่เพื่อปกป้องประชาชนทุกคนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตาม ซึ่งสามารถตกเป็นเป้าของการกระทำอาชญากรรมเช่นนี้ได้เหมือนกัน[126]

4.3 นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศมุสลิมและองค์การมุสลิมโลก: แสวงหาการสนับสนุนเพื่อแก้ไขและป้องกันไม่ให้ปัญหาชายแดนภาคใต้กลายเป็นประเด็นระหว่างประเทศ

ความสำคัญของประเทศมุสลิมและองค์การมุสลิมทั้งในลักษณะ IGO และ NGO ต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้รัฐไทยเริ่มหันมากำหนดนโยบายต่างประเทศต่อโลกมุสลิมเป็นการเฉพาะ โดยภาพรวม ประเทศไทยมีนโยบายต่างประเทศต่อโลกอิสลามหรือโลกมุสลิมและตะวันออกกลางในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 3 ด้านด้วยกัน คือ ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม-วัฒนธรรม ซึ่งสามารถสรุปสาระโดยสังเขปได้ ดังนี้[127]

1. *ด้านการเมือง* ส่งเสริมการเจรจาและความเข้าใจอันดีกับโลกอิสลาม การส่งเสริมความเป็นกลางในอิสลามโดยใช้ทั้งการทูตทวิภาคีและพหุภาคี การขยายพันธมิตรและความสัมพันธ์ด้วยความร่วมมือในทุกมิติโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบาย "มองตะวันตก" (Look West Policy) และ

---

[125] OIC Secretariat, "OIC Secretary General condemns killing of Muslim worshippers at Mosque in Southern Thailand," **News**, 9 June 2009, Retrieved 23 July 2009, from http://www.oic-oci.org/press.asp

[126] กระทรวงการต่างประเทศ, "กรณีการยิงเข้าไปในมัสยิดอัลฟุรกอน," **ข่าวสารนิเทศ**, 12 มิถุนายน 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=22578

[127] สำหรับรายละเอียดของการดำเนินการหรือกิจกรรมที่สำคัญของรัฐบาลไทย ดู จรัญ มะลูลีม, **องค์การการประชุมอิสลาม**, น. 132-137.

แสวงหาการสนับสนุนจากโลกมุสลิม/องค์การระหว่างประเทศของโลกอิสลามในการแก้ไขปัญหาภาคใต้

2. *ด้านเศรษฐกิจ* เพิ่มพูนความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ ขยายตลาดใหม่และส่งเสริมความร่วมมือในด้านพลังงาน จากการที่ประเทศอิสลาม รวมทั้งตะวันออกกลาง เป็นคู่ค้า เป็นตลาด และแหล่งพลังงานที่สำคัญของไทยและจากการที่ประเทศในตะวันออกกลางต่างกำลังมีนโยบาย "มองตะวันออก" (Look East Policy) จะเป็นโอกาสดีที่ไทยจะเพิ่มพูนความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคนี้ โดยมีจุดเน้นการดำเนินการในปัจจุบัน 2 ด้าน คือ ด้านการค้า/การท่องเที่ยว และด้านพลังงาน

3. *ด้านสังคม-วัฒนธรรม* สร้างองค์ความรู้ เพิ่มพูนความเข้าใจเกี่ยวกับอิสลาม และให้การสนับสนุนนักศึกษามุสลิมไทยในต่างประเทศ รวมทั้งนักศึกษามุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

แม้ว่าปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเริ่มเกิดขึ้นในช่วงเวลาของการแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551 โดยกำหนดอยู่ในประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการรักษาความมั่นคงของรัฐ ที่มีเป้าประสงค์ คือ "สามารถควบคุมสถานการณ์ความไม่สงบในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้" ซึ่งมีตัวชี้วัด คือ "สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าสู่ระดับสภาวะปกติ"[128] อย่างไรก็ตาม นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศมุสลิมและองค์การมุสลิมโลกตามที่แต่ละรัฐบาลแถลงต่อสภานั้น ได้รับการบรรจุเป็นสารัตถะอยู่ในแผนการบริหารราชการแผ่นดินในส่วนนโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เพื่อให้รัฐบาลนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติโดยมีเป้าหมาย ตัวชี้วัด และกลยุทธ์/วิธีการดำเนินการอย่างชัดเจน เป็นครั้งแรก ในแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 ซึ่งคณะรัฐมนตรีชุดที่มีนายสมัคร สุนทรเวช เป็นนายกรัฐมนตรีจัดทำขึ้น

ในที่นี้จะเปรียบเทียบแผนการบริหารราชการแผ่นดิน 3 ฉบับ คือ (1) แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 [คณะรัฐมนตรีที่มี นายสมัคร สุนทรเวชเป็นนายกรัฐมนตรี เห็นชอบเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2551 (ค.ศ. 2008)][129] (2) แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 [คณะรัฐมนตรีที่มี นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี เห็นชอบเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2551 (ค.ศ. 2008)][130] และ (3) แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 [คณะรัฐมนตรีที่มี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี เห็นชอบเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2552 (ค.ศ. 2009)][131] โดย

---

[128] "แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551 (คณะรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2548)," **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 122 ตอนพิเศษ 34 ง, 12 เม.ย. 2548, น. 86.

[129] "แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 (คณะรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2551)," **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 125 ตอนพิเศษ 58 ง, 21 มี.ค. 2551, น. 73, 78.

[130] "แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 (คณะรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2551)," **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 125 ตอนพิเศษ 175 ง, 12 พ.ย. 2551, น. 100.

[131] "แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 (คณะรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2552)," **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 126 ตอนพิเศษ 12 ง, 27 มกราคม 2552, น. 112-113.

แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 ทั้งที่จัดทำโดย คณะรัฐมนตรีที่มีนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี และ คณะรัฐมนตรีที่มีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี มีเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายของไทยต่อประเทศมุสลิมและองค์การมุสลิมโลกคล้ายคลึงกันมาก การเปรียบเทียบในที่นี้จึงจะเน้นถึงความต่อเนื่องและความสอดคล้องของนโยบายระหว่างแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 กับ แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ เป้าหมายเชิงนโยบาย ตัวชี้วัด ประเด็นนโยบาย และกลยุทธ์/วิธีการ[132]

- *เป้าหมายเชิงนโยบาย* แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 รัฐบาลไทยจะมี "ความสัมพันธ์ฉันท์มิตรกับประเทศทั่วโลก" และมี "ปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นกับโลกมุสลิม" ส่วนในแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 ได้เน้นย้ำให้ "ไทยขยายความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศและองค์กรมุสลิมระหว่างประเทศเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้"
- *ตัวชี้วัด* แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 กำหนดไว้เพียงการมี "ระดับความสัมพันธ์ ความไว้เนื้อเชื่อใจกับโลกมุสลิม อยู่ในระดับดี" ส่วนในแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 กำหนดเพิ่มเติมว่านอกจากการมี "ระดับความสัมพันธ์กับประเทศมุสลิมอยู่ในระดับดี" แล้ว "ปัญหาชายแดนภาคใต้ของไทยไม่กลายเป็นประเด็นระหว่างประเทศ"
- *ประเด็นนโยบาย* แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 ได้ระบุถึง "การสานต่อความร่วมมืออย่างใกล้ชิดเพื่อความเข้าใจอันดีองค์กรทางศาสนาอื่นๆ ส่วนในแผนการบริหารราชการแผ่นดิน" พ.ศ. 2552-2554 กำหนดไว้ชัดเจนว่า "ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีและความร่วมมือกับทุกประเทศและองค์กรมุสลิมระหว่างประเทศเพื่อให้ประเทศและองค์กรเหล่านี้มีความเข้าใจที่ถูกต้องและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้"
- *กลยุทธ์/วิธีการ* แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 จะกล่าวรวมไปกับประเด็นอื่นๆ โดยมีกลยุทธ์/วิธีการ 3 ประการ คือ "(1) ดำเนินการตามแนวทางของการทูตเพื่อประชาชน และการทูตเชิงรุกเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของไทยและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของไทยผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดมิตรภาพที่ดีระดับประชาชนในกรอบความสัมพันธ์ทวิภาคี (2) เสริมสร้างมิตรภาพ ความร่วมมือระดับประชาชน รวมทั้งการให้ความร่วมมือทางวิชาการแก่ประเทศกำลังพัฒนา และ (3) สร้างเครือข่ายพันธมิตรทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในกลุ่มผลประโยชน์และผู้นำทางความคิดในต่างประเทศ รวมทั้งใช้เวทีการประชุมการสื่อสารทางวัฒนธรรมเพื่อช่วยส่งเสริมและรักษาผลประโยชน์ของประเทศ" ส่วนในแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 กำหนดกลยุทธ์/วิธีการเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนว่า "สร้างความเข้าใจ

[132] ดู ตารางที่ 9.5 เปรียบเทียบแผนการบริหารราชการแผ่นดิน 3 ฉบับ เฉพาะส่วนนโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโลกมุสลิม ในภาคผนวกท้ายบท

ที่ถูกต้องเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของไทย รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดมิตรภาพที่ดีระดับประชาชนในกรอบความสัมพันธ์ทวิภาคี

จากการเปรียบเทียบแผนการบริหารราชการแผ่นดินทั้ง 3 ฉบับในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายของไทยต่อประเทศมุสลิมและองค์การมุสลิมโลกนั้น พบว่า แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 ทั้งสองฉบับ มีเป้าหมาย ตัวชี้วัด นโยบาย กลยุทธ์/วิธีการ ที่ชัดเจนกว่า แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 โดยแม้ว่าอาจจะเน้นความร่วมมือและความสัมพันธ์ทวิภาคีกับประเทศมุสลิม แต่ก็ให้ความสำคัญกับ "องค์กรมุสลิมระหว่างประเทศ" ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อไม่ให้ปัญหาชายแดนภาคใต้กลายเป็นประเด็นระหว่างประเทศ และเพื่อให้ประเทศและองค์กรมุสลิมระหว่างประเทศเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง และสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

นอกจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศมุสลิมและองค์การมุสลิมโลกโดยภาพรวมและที่บรรจุอยู่ในแผนการบริหารราชการแผ่นดิน ในเชิงรูปธรรม ประเทศไทยได้ใช้เวทีองค์การมุสลิมโลกอย่าง OIC เป็นเวทีสำคัญในการแสวงหาการสนับสนุนเพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้และป้องกันไม่ให้ปัญหากลายเป็นประเด็นระหว่างประเทศ ซึ่งนับแต่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี ค.ศ. 2004 ประเทศไทยก็ได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมการประชุมอย่างสม่ำเสมอและได้มีโอกาสกล่าวถ้อยแถลงในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของ OIC ทุกครั้งนับแต่ปี ค.ศ. 2005 เป็นต้นมา และยังได้มีโอกาสส่งผู้แทนเข้าร่วมการประชุมสุดยอดของ OIC ในปี ค.ศ. 2008 โดยเวทีการประชุมที่ประเทศไทยส่งผู้แทนเข้าร่วมมีรายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

การประชุมขององค์การ การประชุมอิสลาม (OIC)	**หัวหน้าคณะผู้แทนของประเทศไทย ที่เข้าร่วมประชุม**
การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของ OIC ครั้งที่ 32 ที่กรุงซานา ประเทศเยเมน (28-30 มิถุนายน ค.ศ. 2005)	ดร. กันตธีร์ ศุภมงคล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของ OIC ครั้งที่ 33 ที่กรุงบากู ประเทศอาเซอร์ไบจาน (19-21 มิถุนายน ค.ศ. 2006)	ดร. กันตธีร์ ศุภมงคล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของ OIC ครั้งที่ 34 ที่กรุงอิสลามาบัด ประเทศปากีสถาน (15-17 พฤษภาคม ค.ศ. 2007)	นายนิตย์ พิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
การประชุมสุดยอดอิสลาม ครั้งที่ 11 ที่กรุงดาการ์ ประเทศเซเนกัล (13-14 มีนาคม ค.ศ. 2008)	นายพิทยา พุกกะมาน ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (นายนพดล ปัทมะ) ในฐานะผู้แทนพิเศษของนายกรัฐมนตรี (นายสมัคร สุนทรเวช)
การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของ OIC ครั้งที่ 35 ที่กรุงกัมปาลา ประเทศยูกันดา (18-20 มิถุนายน ค.ศ. 2008)	นายพิทยา พุกกะมาน ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (นายนพดล ปัทมะ)
การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของ OIC ครั้งที่ 36 ที่กรุงดามัสกัส ประเทศซีเรีย (23-25 พฤษภาคม ค.ศ. 2009)	นายพนิช วิกิตเศรษฐ์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (นายกษิต ภิรมย์)

การดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้วยการเข้าไปมีบทบาทกล่าวถ้อยแถลงบนเวทีดังกล่าวในระยะเวลา 5 ปี ตั้งแต่การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของ OIC ครั้งที่ 32 ที่กรุงซานา ประเทศเยเมน ในปี ค.ศ. 2005 จนถึงครั้งที่ 36 ที่กรุงดามัสกัส ประเทศซีเรีย ในปี ค.ศ. 2009 และได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมมาแล้ว 5 คน ตั้งแต่ระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ คือ ดร. กันตธีร์ ศุภมงคล และนายนิตย์ พิบูลสงคราม จนมาถึงระดับที่ปรึกษารัฐมนตรีต่างประเทศ คือ นายพิทยา พุกกะมาน และผู้ช่วยรัฐมนตรีต่างประเทศคนปัจจุบัน คือ นายพนิช วิกิตเศรษฐ์ มีความก้าวหน้าอย่างสำคัญ ครอบคลุมตั้งแต่เรื่องที่เกี่ยวข้องเฉพาะประเทศไทย จนไปถึงการเป็นหุ้นส่วนร่วมกันในประเด็นระดับโลก โดยสรุปสาระสำคัญ[133] อาทิ

[133] ประมวลสรุปจากการกล่าวถ้อยแถลงของผู้แทนไทยในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของ OIC ครั้งที่ 32-36 (ค.ศ. 2005-2009):

- "Statement by H.E. Dr. Kantathi Suphamongkhon, Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand at the 32nd Session of the Islamic Conference of the Foreign Ministers," Sana'a, Yemen, 29 June 2005, Retrieved 24 July 2009, from http://www.mfa.go.th/web/2642.php?id=13262
- "Statement by H.E. Dr. Kantathi Suphamongkhon, Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand at the 33rd Session of the Islamic Conference of the Foreign Ministers," Baku, Azerbaijan, 20 June 2006, Retrieved 24 July 2009, from http://www.mfa.go.th/web/201.php?id=16786
- "Statement by H.E. Nitya Pibulsonggram, Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand at the 34th Session of the Islamic Conference of the Foreign Ministers," Islamabad, Pakistan, 16 May 2007, Retrieved 24 July 2009, from http://www.mfa.go.th/web/201.php?id=18161

การที่ประเทศไทยมุ่งมั่นที่จะทำให้ OIC และประเทศสมาชิกมีความเข้าใจที่ถูกต้องว่าประเทศไทยถือว่าประชาคมชาวไทยมุสลิมเป็นส่วนสำคัญในรัฐไทยที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม มีสิทธิเท่าเทียมกับพลเมืองไทยและมีเสรีอย่างเต็มที่ในการนับถือศาสนาและได้รับการเคารพในค่านิยมทางวัฒนธรรมที่แตกต่าง พร้อมทั้งอธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าไม่ใช่ความขัดแย้งทางศาสนา ทว่า รัฐบาลยังคงยืนยันถึงการใช้แนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างสันติและสมานฉันท์ นอกจากนี้ ไทยส่งเสริมและปกป้องผลประโยชน์ของประชาคมมุสลิมในประเทศ โดยเฉพาะในกรณีของพื้นที่ความขัดแย้งนั้น ได้ใช้การพัฒนาและเศรษฐกิจในแนวทาง "3Es" คือ การศึกษา (Education) การจ้างงาน (Employment) ทักษะด้านการประกอบการ (Entrepreneurship) เพื่อทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองและบริหารจัดการท้องถิ่น รวมถึงทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน ทั้งยังให้ความสำคัญกับการให้ความยุติธรรม หลักนิติรัฐ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนด้วย

นอกจากนั้น ประเทศไทยให้การสนับสนุนและร่วมมือกับ OIC ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ความเชี่ยวชาญทางเทคนิค เพื่อประโยชน์ต่อการจัดการปัญหาและความท้าทายในปัจจุบัน อาทิ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การแก้ปัญหาความยากจน สาธารณสุข ภัยคุกคามจากการก่อการร้าย การค้ามนุษย์และยาเสพติด วิกฤตด้านอาหาร นิเวศวิทยา เป็นต้น นอกจากนี้ ไทยยังสนับสนุนความริเริ่มของ OIC และประชาคมโลกในการต่อต้านแนวคิดแบบสุดโต่งและแนวคิดที่มุ่งส่งเสริมการก่อการร้าย โดยเฉพาะการใช้ศาสนาในการให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงต่อผู้บริสุทธิ์ ส่งเสริมแนวทางของ OIC ในการผลักดันให้มุสลิมสายกลางมีบทบาทมากขึ้น และส่งเสริม "ศาสนิกสนทนา" (interfaith dialogue) หรือการสนทนาระหว่างวัฒนธรรม (inter-cultural dialogue) เพื่อป้องกันการบิดเบือนและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อหลักการศาสนาอิสลาม ในส่วนที่เกี่ยวกับสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐบาลไทยยินยอมให้ตัวแทนของ OIC เข้ามารับทราบข้อเท็จจริงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ด้วยตัวเอง

ในการแก้ไขปัญหาภาพลักษณ์ของไทยที่ถูกโลกมุสลิมมองว่าเลือกปฏิบัติต่อคนมุสลิมในชาตินั้น ประเทศไทยโดยกรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ได้จัดโครงการเชิญสื่อมวลชนจากประเทศมุสลิมทั่วโลกมาเยือนไทยเป็นประจำทุกปีนับแต่ปี ค.ศ. 2007 ในเรื่องนี้ จรัญ มะลูลีม ได้ให้ข้อมูลถึงการดำเนินนโยบายของไทยว่า

- "Statement by H.E. Mr. Pithaya Pookaman, Special Envoy of the Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand at the 35th Session of the Council of Foreign Ministers," Kampala, Uganda, 18-20 June 2008, Retrieved 24 July 2009, from http://www.mfa.go.th/internet/news/25418.doc
- "Statement by H.E. Mr. Panich Vikitsreth, Special Envoy of the Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand at the 36th Session of the Council of Foreign Ministers," Damascus, Syria, 24 May 2009, Retrieved 24 July 2009, from http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=22476

> กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ได้จัดทำโครงการเชิญสื่อมวลชนจากประเทศมุสลิมทั่วโลกกว่า 10 ประเทศ ให้มาเยือนไทยเพื่อให้ได้มาสัมผัสถึงความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนไทยที่ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็อยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุกมายาวนาน และเพื่อให้สื่อมวลชนซึ่งเป็นเสมือนกระจกที่จะช่วยสะท้อนข้อเท็จจริงและสื่อกลางในการถ่ายทอดความเป็นไปต่างๆ ได้มารับรู้และรับทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชาวมุสลิมในไทย รวมไปถึงสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น[134]

ในขณะเดียวกันเพื่อให้นานาชาติโดยเฉพาะประเทศมุสลิมเห็นแนวทางการพัฒนาและสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ประเทศไทยโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นาย กษิต ภิรมย์ ได้นำคณะเอกอัครราชทูตเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรก ระหว่างวันที่ 11-12 ตุลาคม ค.ศ. 2009 ประกอบด้วยคณะเอกอัครราชทูตและเจ้าหน้าที่การทูตของสถานเอกอัครราชทูตประเทศต่าง ๆ อาทิ กาตาร์ ซาอุดิอาระเบีย สิงคโปร์ เวียดนาม ลาว กัมพูชา ฯลฯ รวม 16 ประเทศ และครั้งที่สอง ระหว่างวันที่ 20-21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2010 ประกอบด้วยคณะเอกอัครราชทูตและเจ้าหน้าที่การทูตของสถานเอกอัครราชทูตประเทศต่างๆ อาทิ เปรู อาร์เจนตินา แอฟริกาใต้ ชิลี แคนาดา สวิตเซอร์แลนด์ ฯลฯ รวม 12 ประเทศ โดยทั้งสองครั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและคณะเอกอัครราชทูตได้เยี่ยมชมโครงการต่างๆ ของรัฐบาล เช่น ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่ อ.ยะรัง จ. ปัตตานี ซึ่งเป็นศูนย์ที่ให้ความช่วยเหลือและฝึกอบรมประชาชนในท้องถิ่นให้สามารถดำเนินชีวิตตามแนวทางการพัฒนาแบบพอเพียง การพบปะแลกเปลี่ยนความเห็นกับคณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี การหารือกับผู้นำชุมชนท้องถิ่น นักวิชาการ ผู้แทนองค์การนอกภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อรับทราบแนวนโยบายของรัฐบาลไทยในการแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และรับทราบถึงวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ประเทศไทยได้รับการชื่นชมแนวทางนโยบายในการดำเนินการที่มีทิศทางที่ถูกต้องในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนคณะเอกอัครราชทูตฯ จากประเทศต่างๆ ที่เยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับทราบและเห็นสภาพความเป็นจริงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งไม่ได้เลวร้ายดังเช่นปรากฏในสื่อทั่วไป[135]

---

[134] จรัญ มะลูลีม, **โครงการ ไทยในการรับรู้และความเข้าใจของประเทศเพื่อนบ้าน: มาเลเซีย**, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552), น. 684-685.

[135] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, "รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนำคณะเอกอัครราชทูตเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้," **ข่าวเด่น**, 20 ตุลาคม 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/2662.php?id=32368; กระทรวงการต่างประเทศ, กระทรวงการต่างประเทศ, "ระหว่างวันที่ 20-21 กุมภาพันธ์ 2553 นายกษิต ภิรมย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและคณะเอกอัครราชทูตและเจ้าหน้าที่การทูตของสถานเอกอัครราชทูตประเทศต่างๆ อาทิ เปรู อาร์เจนตินา แอฟริกาใต้ ชิลี แคนาดา และสวิตเซอร์แลนด์ รวม 12 ชาติ เยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) เพื่อรับทราบสถานการณ์และแนวทางของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวได้ดียิ่งขึ้น," **ข่าวเด่น**, 22 กุมภาพันธ์ 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/2662.php?id=33978

5. สรุป: เวทีโลกทางสังคมในประเทศไทย: กรณีความสัมพันธ์ระหว่างเวทีต่างๆ ของ"เวทีโลกมุสลิม" กับการดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ของประเทศไทย

อาจกล่าวได้ว่ากรณี "โลกมุสลิม" สำหรับนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในปัจจุบันนับเป็นกรณีตัวอย่างในหลายๆ ด้านและนับได้ว่าเป็นเวทีความสัมพันธ์ที่ถือได้ว่าเป็นเวทีโลกมุสลิมในทุกด้าน ในด้านของการเมืองภายในนั้น การที่รัฐพยายามจะเข้าไปจัดการในเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นถึงมิติต่างๆ ของปัญหาที่แยกส่วนไม่ออกและยากที่จะดำเนินนโยบายต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะ การกล่าวถึง "ปัญหาจังหวัดชายแดนใต้" หรือ "ปัญหาการก่อการไม่สงบ" ตามสำนวนทั่วไปจึงนับว่าไม่สะท้อนถึงความเป็นจริงได้ครบถ้วนเกี่ยวกับโลกมุสลิม และโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโลกมุสลิมกับสังคมไทยและรัฐไทย ทั้งนี้ ในเชิงนโยบายนั้นการทำความเข้าใจและการให้คำจำกัดความต่อประเด็น-ปัญหาทางนโยบายหนึ่งๆ ซึ่งในงานวิจัยนี้รวมเรียกว่า "โลกมุสลิม" นับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการกำหนดทิศทางและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ด้วยเหตุดังนี้ ไม่ว่าเหตุการณ์หรือสถานการณ์บนพื้นที่จะมีลักษณะอย่างไร กระบวนการให้ความหมายแก่ "ปัญหา" นั้นนับว่ามีความสำคัญยิ่ง ทั้งนี้เพราะแต่ละฝ่ายต่างก็ให้ความหมายและความชอบธรรมจากมุมมองของตน ความละเอียดอ่อนในเรื่องนี้จึงอยู่ที่มีการเผชิญหน้าระหว่าง "อัตลักษณ์" ของรัฐไทยและ "ส่วนอื่นๆ" ซึ่งในที่นี้คือ โลกมุสลิม แต่ยังมีชนกลุ่มน้อยหรือชนชายขอบอื่นๆ อีกมากในสังคมไทยที่ก็เผชิญปัญหาอยู่ด้วย

ก่อนที่จะไปถึงนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในกรณีนี้ การเข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับโลกมุสลิมนั้นจำเป็นต้องย้อนกลับไปพิจารณาวิวัฒนาการการก่อตัวของโลกมุสลิมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และการก่อตัวของรัฐสมัยใหม่แบบตะวันตกขึ้นในภูมิภาค การแบ่งเขตแดนในยุคอาณานิคมในหลายๆ กรณีมีส่วนทำให้กลุ่มชาติพันธุ์และศาสนาที่ตกไปอยู่ในบางรัฐต้องกลายเป็น "ชนกลุ่มน้อย" ซึ่งในกรณีจังหวัดภาคใต้ของไทยมีมิติทางวัฒนธรรมและศาสนา และทางเศรษฐกิจการเมืองพร้อมๆ กัน เงื่อนไขดังกล่าวนำมาสู่ความขัดแย้งกับรัฐ ซึ่งในบางช่วงเวลาก็ทวีความรุนแรงขึ้นหรือลดระดับลงตามเงื่อนไขต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความมั่นคง และบทบาทของอำนาจรัฐ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ของประเทศไทยในบริบทของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความแตกต่างไปจากตะวันออกกลาง เพราะมีประเด็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธ์ที่มีจิตสำนึกทางชาตินิยมแบบมลายู มากกว่าจะเป็นเพียงสำนึกทางศาสนาและความเชื่อ เหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ของไทยในครั้งใหม่นี้ซึ่งเกิดขึ้นนับแต่ ค.ศ. 2004 ส่วนหนึ่งอธิบายได้ว่ามาจากการที่ประชากรมุสลิมถูกละเลยและถูกเลือกปฏิบัติจากรัฐบาลส่วนกลางก่อนที่จะพิจารณาถึงการแทรกแซงจากภายนอก ดังนั้นในแง่ของนโยบายจึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการแยกแยะประเด็นมุสลิม (Muslim issue) ในประเทศไทยออกจากประเด็นการใช้ความ

รุนแรงโดยก่อการร้ายในระดับโลกโดยแยกแยะระหว่างปัญหาในพื้นที่ภาคใต้กับปัญหาในส่วนอื่นของโลก

ในเรื่องนี้การติดตามพลวัตของโลกมุสลิมและการเรียนรู้เรื่องประชาคมมุสลิมโลกโดยเฉพาะในมิติบทบาทขององค์การมุสลิมโลกนั้น จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินนโยบายต่างประเทศบนเวทีองค์การระหว่างประเทศของโลกมุสลิม เช่น การทำความเข้าใจขอบเขตอำนาจขององค์การเหล่านี้ ผลของการปฏิบัติภารกิจขององค์การต่อนโยบายของแต่ละรัฐที่เข้ามาประสานท่าทีออกมาเป็นท่าทีร่วมอย่างเป็นทางการตลอดจนการประสานงานต่างๆ รวมถึงการอาศัยพลังของโลกมุสลิมที่นิยมแนวทางสายกลางในการป้องกันไม่ให้ปัญหาความขัดแย้งภายในกลายเป็นประเด็นระหว่างประเทศตามแนวนโยบายแห่งรัฐที่ได้รับความสำคัญจนกลายมาเป็นแผนการบริหารราชการแผ่นดินของหลายรัฐบาล

อย่างไรก็ตาม แม้เรื่องที่เกี่ยวกับโลกมุสลิมในประเทศไทยจะกลายเป็นประเด็นระหว่างประเทศก็สามารถเป็นประเด็นที่ดีได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีความหมายหรือผลกระทบในทางลบบนเวทีระหว่างประเทศเสมอไป หากได้มีการดูแลจัดการ “ปัญหาภายใน” อย่างเหมาะสมเช่น ประเทศไทยอาจจะอาศัยโอกาสของความเป็นสังคมพหุลักษณ์ การเป็นประเทศเปิดอยู่ในอาเซียนซึ่งเป็นองค์การฯ ของภูมิภาคที่มีประชากรเป็นมุสลิมอยู่รวมกันมากเป็นอันดับ 2 ของโลก รวมถึง 228 ล้านคนโดยประมาณ ในการมีบทบาทบนเวทีโลกต่างๆ ประเทศไทยสามารถแสดงถึงสมรรถนะในการสามารถอยู่ร่วมกับโลกมุสลิมทั้ง “ภายใน” และ “ภายนอก” และร่วมสมทบส่วนประสบการณ์ของ “สันติสุขระหว่างศรัทธา” ในการอยู่ร่วมกันในภูมิภาคซึ่งกำลังอยู่ในช่วงเวลาที่ผลักดันให้อาเซียนเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ที่คำนึงถึงประชาชนมากขึ้น ด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประเทศที่ประกอบขึ้นเป็นประชาคมระหว่างรัฐ ทำให้มีโอกาสที่จะเกิดประชาคมระหว่างผู้คน (communities) อันหลากหลายและแตกต่าง (diversity) แม้ยังจะไม่ก้าวหน้าไปถึงขั้นหลอมรวมประชาคมที่มีอัตลักษณ์ของตนเองจำนวนมากเข้าอยู่ใน “อัตลักษณ์” (identity) ขององค์การอาเซียนบนเวทีโลกก็ตาม

ในบริบทนี้ สิ่งที่นโยบายของรัฐสมาชิกอาเซียนรวมถึงประเทศไทยจะละเลยเสียมิได้คือการที่อาเซียนเป็นองค์การฯ ที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม เงื่อนไขนี้นับเป็นบริบทสำคัญและเป็นพลังของภูมิภาคบนเวทีโลกและของประเทศไทยซึ่งมีประสบการณ์กับทั้งโลกมุสลิมในประเทศไทยและการดำเนินความสัมพันธ์ไปบนเวทีโลกมุสลิมจะสามารถสรุปบทเรียน กำหนดทิศทางนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาและป้องกันไม่ให้ “เวที” ในมิติต่างๆ กลายเป็น “สังเวียน” ของการเผชิญหน้าหรือเปลี่ยนปัญหาให้กลายเป็นความรู้และกลับกลายเป็นโอกาสอันดีสำหรับสังคมไทยในที่สุด

ลำดับเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับโลกมุสลิมและบทบาทของประเทศไทย

ศตวรรษที่ 17	-	เฉกอะหมัด คูมี ชาวมุสลิมเชื้อสายเปอร์เซียเข้ารับราชการในสมัยอาณาจักรอยุธยา และเป็นจุฬาราชมนตรีคนแรก
1909	-	สนธิสัญญาอังกฤษ-สยาม กำหนดให้ปาตานีซึ่งประชากรส่วนมากเป็นชาวมลายูมุสลิมเข้ามาอยู่ในดินแดนของราชอาณาจักรสยาม
1926	-	นะฮ์เฎาะตุล อุละมาอ์ (NU) ก่อตั้งขึ้น ณ เมืองสุราบายา เขตชวาตะวันออก ประเทศอินโดนีเซีย
1930	-	NU จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในประเทศอินโดนีเซีย
1945	-	สันนิบาตแห่งรัฐอาหรับ (Arab League) ก่อตั้งขึ้น ณ กรุงไคโร ประเทศอียิปต์
1948	-	เกิดกรณี "กบฏดุซงญอ" ที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่รัฐปะทะกับผู้ชุมนุมจนมีผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์จำนวนมาก และกลายเป็นชนวนเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการตั้งขบวนการก่อความไม่สงบอย่างเป็นรูปธรรมต่อมา
1962	-	สันนิบาตมุสลิมโลก (MWL) ก่อตั้งขึ้นโดยมติที่ประชุมอุละมาอ์ในการประชุมอิสลามนานาชาติ ณ นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย
1969	-	องค์การการประชุมอิสลาม (OIC) เริ่มต้นขึ้นอย่างไม่เป็นทางการในการประชุมสุดยอดอิสลาม (Islamic Summit Conference) ครั้งที่ 1 ณ กรุงราบัต ประเทศโมร็อกโก
1970	-	การก่อตั้งสำนักเลขาธิการ OIC ณ เมืองเจดดะห์ ตามมติที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอิสลามครั้งที่ 1
1972	-	องค์การการประชุมอิสลามก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ ภายหลังจากการให้ความเห็นชอบกฎบัตร OIC ฉบับแรกโดยที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอิสลามครั้งที่ 3
1989	-	NU ได้รับการต่ออายุและจดทะเบียนใหม่อีกครั้งตามประกาศของรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมแห่งอินโดนีเซีย
1998	-	ประเทศไทยได้รับสถานะประเทศผู้สังเกตการณ์ของ OIC
2004	-	เหตุการณ์ปล้นปืนที่กองพันพัฒนาที่ 4 ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ นับเป็นจุดเริ่มต้นของความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยระลอกใหม่ (4 ม.ค.)
2005	-	คณะผู้แทนระดับสูงของ OIC นำโดยนายซัยยิด กาซิม อัล-มัสรี (Sayed Kasim El-Masry) เดินทางเยือนประเทศไทยตามคำเชิญของกระทรวงการต่างประเทศ (2-13 มิ.ย.)
2005	-	ดร. กันตธีร์ ศุภมงคล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ OIC ครั้งที่ 32 ที่กรุงซานา ประเทศเยเมน (28-30 มิ.ย.)
2006	-	ดร. กันตธีร์ ศุภมงคล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ OIC ครั้งที่ 33 ที่กรุงบากู ประเทศอาเซอร์ไบจาน (19-21 มิ.ย.)
	-	พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี กล่าวคำขอโทษประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับกรณีเหตุการณ์ตากใบแทนรัฐบาลไทย (2 พ.ย.)
2007	-	เลขาธิการ OIC แถลงข่าวร่วมกับนายนิตย์ พิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยระหว่างการเดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการ (1 พ.ค.)

- นายนิตย์ พิบูลสงคราม เข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของ OIC ครั้งที่ 34 ที่กรุงอิสลามาบัด ประเทศปากีสถาน (15-17 พ.ค.)
- ศ. ดร. อับดุลลอฮ์ บิน อับดุลมุห์ซิน อัตตุรกี เลขาธิการสันนิบาตมุสลิมโลก (MWL) เยือนไทยอย่างเป็นทางการ (25-28 มิ.ย.)
- ศ. ดร. มูฮัมหมัด ซัยยิด ฏอนฏาวี ผู้นำสูงสุดทางศาสนาอิสลามของอียิปต์ เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการ (23-27 ก.ค.)
- ศ. ดร. เอ็ม. ดิน ชัมซุดดีน ประธานองค์กรมุหัมมาดียะฮ์ และรองประธานสภาอุละมาอ์ประเทศอินโดนีเซีย เดินทางเยือนจังหวัดปัตตานี (26 ก.ค.)
- ประเทศไทยเริ่มจัดโครงการเชิญสื่อมวลชนจากประเทศมุสลิมทั่วโลกมาเยือนไทย (5-11 ส.ค.) โดยจัดขึ้นต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี

2008
- นายพิทยา พุกกะมาน ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (นายนพดล ปัทมะ) ในฐานะผู้แทนพิเศษของนายกรัฐมนตรี (นายสมัคร สุนทรเวช) เข้าร่วมการประชุมสุดยอดอิสลามของ OIC ครั้งที่ 11 ที่กรุงดาการ์ ประเทศเซเนกัล โดยในการประชุมเดียวกันนี้ผู้นำประเทศสมาชิกได้ร่วมกันลงนามรับรองกฎบัตรฉบับใหม่ (13-14 มี.ค.)
- นายพิทยา พุกกะมาน ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของ OIC ครั้งที่ 35 ที่กรุงกัมปาลา ประเทศยูกันดา (18-20 มิ.ย.)

2009
- นายพนิช วิกิตเศรษฐ์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (นายกษิต ภิรมย์) นำคณะผู้แทนไทยเข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ OIC ครั้งที่ 36 ณ กรุงดามัสกัส ประเทศซีเรีย (23-25 พ.ค.)
- นายกษิต ภิรมย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นำคณะเอกอัครราชทูตและเจ้าหน้าที่การทูตของสถานเอกอัครราชทูตประเทศต่าง ๆ อาทิ กาตาร์ ซาอุดีอาระเบีย สิงคโปร์ เวียดนาม ลาว กัมพูชา ฯลฯ รวม 16 ประเทศ เยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ (11-12 ต.ค.)

2010
- นายกษิต ภิรมย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นำคณะเอกอัครราชทูตและเจ้าหน้าที่การทูตของสถานเอกอัครราชทูตประเทศต่างๆ อาทิ เปรู อาร์เจนตินา แอฟริกาใต้ ชิลี แคนาดา สวิตเซอร์แลนด์ ฯลฯ รวม 12 ประเทศ เยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ (20-21 ก.พ.)

ภาคผนวกท้ายบทที่ 9

ตารางที่ 9.2 ตารางแสดงการขยายรับสมาชิกของ OIC

ปี	รัฐที่เข้าเป็นสมาชิก	จำนวนรัฐสมาชิกของ OIC
1969	อัฟกานิสถาน แอลจีเรีย ชาด อียิปต์ กินี อินโดนีเซีย อิหร่าน จอร์แดน คูเวต ลิเบีย เลบานอน มาเลเซีย มาลี มอริเตเนีย โมร็อกโก ไนเจอร์ ปากีสถาน ซาอุดีอาระเบีย เซเนกัล โซมาเลีย ซูดาน ตูนิเซีย ตุรกี เยเมนเหนือ และเยเมนใต้	25
1972	บาห์เรน โอมาน กาตาร์ เซียร์ราลีโอน ซีเรีย และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	31
1974	บังกลาเทศ บูร์กินาฟาโซ แคเมอรูน กาบอง แกมเบีย กินีบิสเซา ปาเลสไตน์ (PLO) และยูกันดา	39
1975	อิรัก	40
1976	คอโมโรส มัลดีฟส์ และจิบูตี	43
1978	เบนิน	44
1983	บรูไน	45
1984	ไนจีเรีย	46
1986	แอลเบเนีย	47
1990	เยเมนเหนือรวมกับเยเมนใต้เป็น "สาธารณะรัฐเยเมน"	46
1992	อาเซอร์ไบจาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน เติร์กเมนิสถาน และโมซัมบิก	51
1994	คาซัคสถาน	52
1995	ซูรินาเม	53
1996	อุซเบกิสถาน	54
1997	โตโก	55
1998	กายอานา	56
2001	โกตดิวัวร์	57

ที่มา: Organisation of the Islamic Conference (OIC) Official Site, http://www.oic-oci.org

ตารางที่ 9.3 รัฐและองค์การที่ได้รับสถานะผู้สังเกตการณ์ของ OIC

ปีที่เข้าร่วม	รัฐ
1994	บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา
1997	สาธารณรัฐแอฟริกากลาง
1998	ราชอาณาจักรไทย
2005	สหพันธรัฐรัสเซีย
1979	รัฐไซปรัสตุรกี (Turkish Cypriot State)

ปีที่เข้าร่วม	องค์การประเทศ
1976	สหประชาชาติ (UN)
1977	กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (NAM)
1975	สันนิบาตแห่งรัฐอาหรับ (LAS)
1977	สหภาพแอฟริกา (AU)
1995	องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (ECO)

ปีที่เข้าร่วม	ประชาคม/องค์การมุสลิม
1977	แนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติโมโร (MNLF)

ปีที่เข้าร่วม	สถาบันอิสลาม
2000	สหภาพรัฐสภาแห่งรัฐสมาชิก OIC (PUOICM)
2005	การประชุมเวทีเยาวชนอิสลามเพื่อการเจรจาและความร่วมมือ (ICYFDC)

ที่มา: Organisation of the Islamic Conference (OIC) Official Site, http://www.oic-oci.org

ตารางที่ 9.4 แสดงองค์ประกอบรัฐสมาชิกของ OIC แบ่งตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์

ชื่อรัฐมุสลิม	ปีที่เข้าเป็นสมาชิก	การจัดแบ่งประเทศตามเกณฑ์รายได้ของธนาคารโลก	สัดส่วนชาวมุสลิมต่อประชากรทั้งหมดในประเทศ	จำนวนประชากรมุสลิม (ล้านคน)
ตะวันออกกลาง (13 ประเทศ)				186.5 (15.1%)
บาห์เรน	1972	สูง	81%	0.6
อิหร่าน	1969	กลางค่อนไปทางต่ำ	98%	65.1
อิรัก	1975	กลางค่อนไปทางต่ำ	97%	28.1
จอร์แดน	1969	กลางค่อนไปทางต่ำ	92%	5.8
คูเวต	1969	สูง	85%	2.3
เลบานอน	1969	กลางค่อนไปทางสูง	60%	2.4
โอมาน	1972	สูง	93%	3.2
ปาเลสไตน์	1969	กลางค่อนไปทางต่ำ	83.7%	3.4
กาตาร์	1972	สูง	77.5%	0.65
ซาอุดีอาระเบีย	1969	สูง	100%	28.7
ซีเรีย	1972	กลางค่อนไปทางต่ำ	90%	18.2
สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	1972	สูง	96%	4.6
เยเมน	1969	ต่ำ	99%	23.6
แอฟริกากลาง (3 ประเทศ)				9.4 (0.8%)
แคเมอรูน	1974	กลางค่อนไปทางต่ำ	20%	3.8
ชาด	1969	ต่ำ	53.1%	5.5
กาบอง	1974	กลางค่อนไปทางสูง	12%	0.18

ชื่อรัฐมุสลิม	ปีที่เข้าเป็นสมาชิก	การจัดแบ่งประเทศตามเกณฑ์รายได้ของธนาคารโลก	สัดส่วนชาวมุสลิมต่อประชากรทั้งหมดในประเทศ	จำนวนประชากรมุสลิม (ล้านคน)
แอฟริกาเหนือ (6 ประเทศ)				185.1 (14.9%)
แอลจีเรีย	1969	กลางค่อนไปทางต่ำ	90%	30.8
อียิปต์	1969	กลางค่อนไปทางต่ำ	90%	74.8
ลิเบีย	1969	กลางค่อนไปทางสูง	97%	6.1
โมร็อกโก	1969	กลางค่อนไปทางต่ำ	98.7%	34.4
ซูดาน	1969	กลางค่อนไปทางต่ำ	70%	28.8
ตูนิเซีย	1969	กลางค่อนไปทางต่ำ	98%	10.3
แอฟริกาตะวันออก (5 ประเทศ)				19.2 (1.6%)
คอโมโรส	1976	ต่ำ	98%	0.74
จิบูตี	1978	กลางค่อนไปทางต่ำ	94%	0.49
โมซัมบิก	1994	ต่ำ	20%	4.3
โซมาเลีย	1969	ต่ำ	99%	9.7
ยูกันดา	1974	ต่ำ	12.1%	3.9
เอเชียกลาง (6 ประเทศ)				52.3 (4.2%)
อาเซอร์ไบจาน	1992	กลางค่อนไปทางต่ำ	70%	5.8
คาซัคสถาน	1995	กลางค่อนไปทางสูง	47%	7.2
คีร์กีซสถาน	1992	ต่ำ	75%	4.0
ทาจิกิสถาน	1992	ต่ำ	90%	6.6
เติร์กเมนิสถาน	1992	กลางค่อนไปทางต่ำ	89%	4.3
อุซเบกิสถาน	1996	ต่ำ	88%	24.3

ตารางที่ 9.4 (ต่อ)

ชื่อรัฐมุสลิม	ปีที่เข้าเป็นสมาชิก	การจัดแบ่งประเทศตามเกณฑ์รายได้ของธนาคารโลก	สัดส่วนชาวมุสลิมต่อประชากรทั้งหมดในประเทศ	จำนวนประชากรมุสลิม (ล้านคน)
แอฟริกาตะวันตก (13 ประเทศ)				150.3 (12.1%)
เบนิน	1983	ต่ำ	24.4%	2.1
บูร์กินาฟาโซ	1974	ต่ำ	50%	7.9
โกตดิวัวร์	2001	ต่ำ	40%	8.2
แกมเบีย	1974	ต่ำ	90%	1.6
กินี	1969	ต่ำ	85%	8.5
กินีบิสเซา	1974	ต่ำ	45%	0.69
มาลี	1969	ต่ำ	90%	11.4
มอริเตเนีย	1969	ต่ำ	100%	3.1
ไนเจอร์	1969	ต่ำ	90%	13.8
ไนจีเรีย	1986	ต่ำ	50%	74.6
เซเนกัล	1969	ต่ำ	94%	12.9
เซียร์ราลีโอน	1972	ต่ำ	60%	3.9
โตโก	1997	ต่ำ	25%	1.5
เอเชียใต้ (4 ประเทศ)				334.1 (27%)
อัฟกานิสถาน	1969	ต่ำ	99%	33.3
บังกลาเทศ	1974	ต่ำ	83%	129.5
มัลดีฟส์	1976	กลางค่อนไปทางต่ำ	100%	0.4
ปากีสถาน	1969	ต่ำ	97%	170.9
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (3 ประเทศ)				222.7 (18.0%)
บรูไน	1984	สูง	67%	0.26
อินโดนีเซีย	1969	กลางค่อนไปทางต่ำ	86.1%	206.9
มาเลเซีย	1969	กลางไปทางสูง	60.4%	15.5
ยุโรป (2 ประเทศ)				79.2 (6.4%)
แอลเบเนีย	1992	กลางค่อนไปทางต่ำ	70%	2.5
ตุรกี	1969	กลางค่อนไปทางสูง	99.8%	76.7
อเมริกาใต้ (2 ประเทศ)				0.17 (0.0001%)
กายอานา	1998	กลางค่อนไปทางต่ำ	10	0.08
ซูรินาเม	1996	กลางค่อนไปทางสูง	19.6	0.09
		รวม	80	1,238 (100%)

ที่มา: ตารางปรับปรุงจาก ขจิต จิตตเสวี. "องค์การระหว่างประเทศในฐานะเวทีและตัวแสดงระหว่างประเทศ: บริบทใหม่ของการปรับนโยบายต่างประเทศของรัฐไทยในกระแสโลกาภิวัตน์." **สราญรมย์**, 63 (กุมภาพันธ์ 2549), น. 298-337.

ข้อมูลการจัดแบ่งประเทศตามเกณฑ์รายได้ของธนาคารโลก (เดือนเมษายน ค.ศ. 2009) คำนวณจากรายได้ประชาชาติมวลรวม (GNI) ต่อหัวของปี 2007 จาก http://go.worldbank.org/K2CKM78CC0 โดยมีหลักการแบ่ง คือ รายได้ต่ำ ($ 935 หรือน้อยกว่านั้น) รายได้กลางค่อนไปทางต่ำ ($936 - $3,705) รายได้กลางค่อนไปทางสูง ($3,706 - $11,455) และ รายได้สูง ($11,456 หรือมากกว่านั้น

ข้อมูลจำนวนและสัดส่วนประชากรมุสลิม (คำนวณจากตัวเลขประมาณการของประชากรทั้งหมดในแต่ละประเทศในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2009), จาก Central Intelligence Agency, **The World Factbook 2008**, Updated as of 18 December 2008, from https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html; Muslim Population Worldwide, from http://www.islamicpopulation.com และกระทรวงการต่างประเทศ, จาก http://www.mfa.go.th

ตารางที่ 9.5 เปรียบเทียบแผนการบริหารราชการแผ่นดิน 3 ฉบับ เฉพาะส่วนนโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโลกมุสลิม

แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช (29 มกราคม ค.ศ. 2006 - 8 กันยายน ค.ศ. 2008)	**แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554** รัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ (24 กันยายน ค.ศ. 2008 - 2 ธันวาคม ค.ศ. 2008)	**แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554** รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (20 ธันวาคม ค.ศ. 2008 – ปัจจุบัน)
เป้าหมายเชิงนโยบาย: ความสัมพันธ์ฉันท์มิตรกับประเทศทั่วโลก ความไว้เนื้อเชื่อใจจากประเทศเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประเทศหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างไทยกับโลกมุสลิม	**เป้าหมายเชิงนโยบาย:** ไทยขยายความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศและองค์กรมุสลิม ระหว่างประเทศเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้	**เป้าหมายเชิงนโยบาย:** ไทยขยายความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศและองค์กรมุสลิม ระหว่างประเทศเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้
ตัวชี้วัด: ระดับความสัมพันธ์ ความไว้เนื้อเชื่อใจกับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศหุ้นส่วนยุทธศาสตร์โลกมุสลิม อยู่ในระดับดี	**ตัวชี้วัด:** ระดับความสัมพันธ์กับประเทศมุสลิมอยู่ในระดับดีและปัญหาชายแดนภาคใต้ของไทยไม่กลายเป็นประเด็นระหว่างประเทศ	**ตัวชี้วัด:** ระดับความสัมพันธ์กับประเทศมุสลิมอยู่ในระดับดีและปัญหาชายแดนภาคใต้ของไทยไม่กลายเป็นประเด็นระหว่างประเทศ
นโยบาย: ดำเนินงานเชิงรุกทางการทูตเพื่อประชาชนวัฒนธรรม และการศึกษา ตลอดจนการแลกเปลี่ยนในระดับประชาชนกับนานาประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศกำลังพัฒนา และสานต่อความร่วมมืออย่างใกล้ชิดเพื่อความเข้าใจอันดีกับองค์กรทางศาสนาอื่นๆ	**นโยบาย:** ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีและความร่วมมือกับทุกประเทศและองค์กรมุสลิมระหว่างประเทศเพื่อให้ประเทศและองค์กรเหล่านี้มีความเข้าใจที่ถูกต้องและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้	**นโยบาย:** ส่งเสริมความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับประเทศมุสลิมและองค์กรมุสลิมระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและสนับสนุนแนวทางการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย
กลยุทธ์/วิธีการ: 1. ดำเนินการตามแนวทางของการทูตเพื่อประชาชน และการทูตเชิงรุกเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของไทยและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของไทยผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดมิตรภาพที่ดีระดับประชาชนในกรอบความสัมพันธ์ทวิภาคี 2. เสริมสร้างมิตรภาพ ความร่วมมือระดับประชาชน รวมทั้งการให้ความร่วมมือทางวิชาการแก่ประเทศกำลังพัฒนา 3. สร้างเครือข่ายพันธมิตรทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในกลุ่มผลประโยชน์และผู้นำทางความคิดในต่างประเทศ รวมทั้งใช้เวทีการประชุมการสื่อสารทางวัฒนธรรมเพื่อช่วยส่งเสริมและรักษาผลประโยชน์ของประเทศ	**กลยุทธ์/วิธีการ:** สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของไทย รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดมิตรภาพที่ดีระดับประชาชนในกรอบความสัมพันธ์ทวิภาคี	**กลยุทธ์/วิธีการ:** สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของไทย รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดมิตรภาพที่ดีระดับประชาชนในกรอบความสัมพันธ์ทวิภาคี

ที่มา: ปรับจาก "แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 (คณะรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2551)," ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 125 ตอนพิเศษ 58 ง, 21 มี.ค. 2551, น. 73, 78; "แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 (คณะรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2551)," ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 125 ตอนพิเศษ 175 ง, 12 พ.ย. 2551, น. 100; "แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 (คณะรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2552)," ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 126 ตอนพิเศษ 12 ง, 27 มกราคม 2552, น. 112-113.

ภาพที่ 9.1 แผนภูมิแสดงการปฏิบัติภารกิจการวิจัยและเป้าประสงค์ของ
ชุดโครงการวิจัย "องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม" (สกว.)
นำเสนอโดย ดร. ขจิต จิตตเสวี ที่ปรึกษาโครงการในโอกาสการนำเสนอผลงานวิจัย
ที่กระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ 8 มีนาคม ค.ศ. 2007

มิติของการปฏิบัติภารกิจการวิจัยและเป้าประสงค์

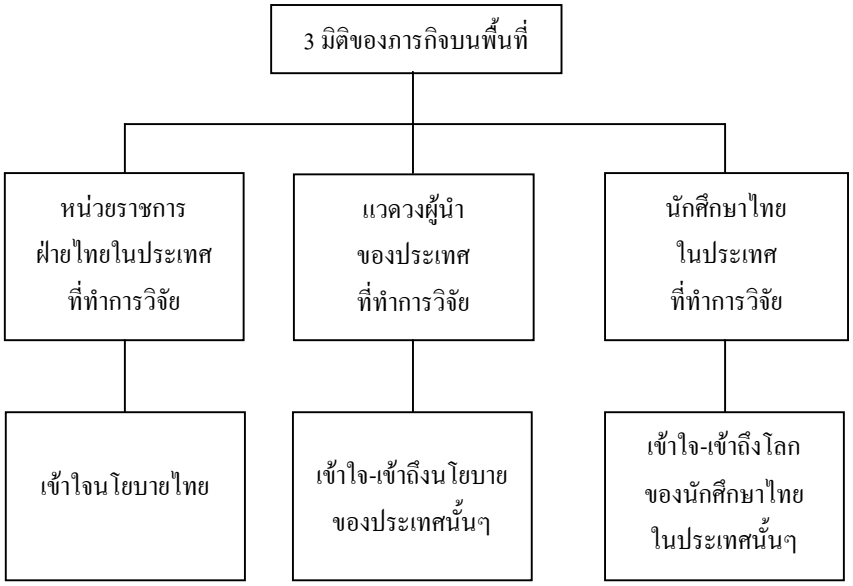

ได้รับความรู้เกี่ยวกับ ประเทศไทยกับโลกมุสลิม
และโลกมุสลิมในประเทศไทย

บทที่ 10
ประเทศไทยกับเวทีองค์การระหว่างประเทศ และเวทีพหุภาคีระดับโลก

1. กล่าวนำ: ความสำคัญของเวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีพหุภาคีต่อนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยบนเวทีโลก

ด้วยพลังผลักดันทางความมั่นคงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง องค์การระหว่างประเทศระดับโลกองค์การใหม่ได้ถือกำเนิดขึ้น ประเทศไทยที่เป็นประเทศขนาดเล็กและอยู่ในสภาวะที่ต้องการทั้งการรับรองและความช่วยเหลือในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติและประสบผลสำเร็จได้เข้าเป็นสมาชิกในลำดับที่ 55 เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1946 หลังจากที่สหประชาชาติก่อตั้งประมาณ 1 ปี ในเรื่องนี้นายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นได้บันทึกถึงความจำเป็นของการที่ประเทศไทยเข้าร่วมในเวทีองค์การระหว่างประเทศในบริบทโลกขณะนั้น โดยได้กล่าวถึงเหตุผล 4 ประการในการสมัครเป็นสมาชิกสหประชาชาติว่ามีวัตถุประสงค์[1]

> (1) เพื่อความมั่นคงของไทย อันเนื่องมาจากการที่สหประชาชาติเป็นองค์การระหว่างประเทศที่สามารถธำรงสันติภาพและความมั่นคงและให้ความยุติธรรมสำหรับประเทศขนาดเล็กอย่างไทย (2) เพื่อแสดงให้โลกเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศเก่าแก่ชาติหนึ่ง ซึ่งการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติเท่ากับเป็นยืนยันรับรองฐานะของประเทศไทย (3) ต้องการความช่วยเหลือจากสหประชาชาติในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (4) เพื่อแสดงให้โลกเห็นว่าไทยประสงค์จะร่วมมือในการสร้างสันติภาพและความมั่นคงของโลกอย่างจริงจัง

บันทึกเหตุผลจากอดีตรัฐมนตรีต่างประเทศของไทย นักการทูต และนักรัฐศาสตร์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศท่านนี้ นับเป็นการสรุปหลักการและเหตุผลของการที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่เวทีโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยอาศัยเวทีองค์การสหประชาชาติที่เปิดรับสมาชิกอย่างกว้างขวางและขยายตัวรับสมาชิกเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นองค์การระหว่างประเทศในระดับของทั้งโลกที่รัฐต่างๆ เข้าเป็นสมาชิกขององค์การในช่วงหลังสงครามโลกและสงครามเย็น แม้แต่ละประเทศซึ่งอยู่ในค่ายหรือกลุ่มที่แตกต่างกันจะไม่เห็นด้วยกับหลักการหรือวิธีการบริหารของสหประชาชาติเสมอไป แต่สหประชาชาติและองค์การในเครือก็ได้กลายมาเป็นเวทีสำคัญในระดับโลกสำหรับรัฐต่างๆ มากขึ้น และแม้ความสำคัญที่เพิ่มขึ้นนี้จะยังมีลักษณะรองลงมาจากเวที

[1] ดู ดิเรก ชัยนาม, **ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2**, พิมพ์ครั้งที่ 4 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา, 2549) และ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, "การเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติของไทย," ส.ค. 2548, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ส.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/UNandThailand/Relation.htm

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ แต่เวทีองค์การระหว่างประเทศนับว่ามีความสำคัญสูงและจัดได้ว่าเป็นเวทีพิเศษของนโยบายไทย

บทบาทของประเทศไทยบนเวทีองค์การระหว่างประเทศนั้น สามารถพิจารณาได้จากภารกิจและบทบาทขององค์การฯ นั้นๆ ที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมหรือได้รับผลของการปฏิบัติงานขององค์การซึ่งตามหลักวิชาโดยทั่วไปถือกันว่าองค์การระหว่างประเทศจะมีบทบาทในด้านต่างๆ อันได้แก่ การสารสนเทศ (Information) ในการรวบรวม วิเคราะห์ และเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ, การเป็นเวที (Forum) โดยเป็นแหล่งการแลกเปลี่ยนทัศนะและการตัดสินใจระหว่างรัฐที่เข้าร่วมในองค์การฯ นอกจากนั้น ภารกิจสำคัญอีกชนิดหนึ่งซึ่งยากที่รัฐจะทำได้ในแบบทวิภาคีหรือนอกสถาบันระหว่างประเทศในลักษณะขององค์การฯ และกรอบความร่วมมือต่างๆ คือ การวางระเบียบทางปทัสถาน (Normative) ซึ่งได้แก่ การร่วมกันกำหนดมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติ ตลอดจนการวางกฎเกณฑ์ทางกฎหมาย (Rule-creating) ไปถึงการยกร่างสนธิสัญญาต่างๆ ที่จะมีผลผูกพันทางกฎหมาย เพื่อที่จะให้เกิดผลในทางปฏิบัติอันพึงปรารถนาต้องมีการควบคุมดูแลให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ (Rule-supervisory) และติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ได้ร่วมกันวางไว้ ตัวอย่างได้แก่ การระงับกรณีพิพาทและการดำเนินมาตรการบังคับในรูปแบบต่างๆ นอกจากนั้น ยังมีภารกิจสำคัญประการหนึ่งขององค์การระหว่งประเทศ อันได้แก่ การลงมือทำปฏิบัติการ (Operational) ซึ่งในเรื่องนี้จะมีความละเอียดอ่อนเพราะการที่รัฐจะอนุญาตให้องค์การฯ ทำปฏิบัติการได้นั้นมีความหมายถึงการมอบอำนาจหรือการจำกัดอธิปไตยแห่งรัฐเองอยู่ด้วย[2]

กว่าครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา นับได้ว่าประเทศไทยมีบทบาทที่แข็งขันและสร้างสรรค์บนเวทีองค์การสหประชาชาติและเวทีองค์การระหว่างประเทศในประเภทและระดับต่างๆ เป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย และได้ร่วมปฏิบัติภารกิจเกือบทุกประเภทดังที่กล่าวมาข้างต้น รวมทั้งภารกิจประเภทการทำปฏิบัติการ (Operations) โดยในภาพรวมจะเห็นถึงความต่อเนื่องของการเปิดต่อโลกภายนอก และต่อมาคือการปรับตัวกับกระแสโลกด้วยการเข้ามีส่วนร่วมบนเวทีโลกทั้งหลาย โดยมีเวทีองค์การระหว่างประเทศเป็นเวทีสำคัญรองจากเวทีความสัมพันธ์แบบรัฐต่อรัฐและเสริมการมีบทบาทบนเวทีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ นอกจากนั้น ในปัจจุบันยังได้เกิดความสำนึกและความร่วมมือระหว่างประเทศในประเด็นต่างๆ ที่รวมเรียกว่าเป็นประเด็นของทั้งโลก (global issues) ที่มากับกระแสโลกาภิวัตน์และเกิดความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มเวทีความร่วมมือ

---

[2] ดู Margaret P. Karns and Karen A. Mingst, **International Organizations: The Politics and Processes of Global Governance** (Boulder, Colo.: Lynne Rienner, 2004), p. 9. อ้างใน ขจิต จิตตเสวี, **องค์การระหว่างประเทศ (องค์การระหว่างประเทศในกระแสโลกาภิวัตน์และภูมิภาคาภิวัตน์)** (กรุงเทพฯ: วิญญชน, 2552), น. 107.

พหุภาคีเพื่อจัดการปัญหาจำนวนมากที่กำลังเป็นประเด็นของกระบวนการการพัฒนาธรรมาภิบาลโลก (global governance)[3]

อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปประเทศใดประเทศหนึ่งที่ไม่ใช่อภิมหาอำนาจย่อมไม่สามารถเข้าร่วมได้ในทุกเวทีโดยให้ความสำคัญในระดับเดียวกัน แต่ในภาพรวมนับว่าประเทศไทยสามารถเข้าร่วมและมีบทบาททั้งในประเด็นและบนเวทีที่มีนัยสำคัญต่อประเทศได้ตามควร อาทิ กรณีเวทีการประชุมระหว่างประเทศในประเด็นของทั้งโลก เช่น ด้านสิ่งแวดล้อมโลกและปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ประเด็นการโยกย้ายถิ่นฐาน เวทีการประชุมเกี่ยวกับโรคระบาดต่างๆ และการต่อต้านการทุจริต เป็นต้น อย่างไรก็ตาม นอกจากประเด็นใหม่ในระดับโลกที่สำคัญแล้ว ยังมีตัวอย่างการเข้าร่วมเวทีพหุภาคีทางการเมือง เช่น ขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (NAM) ซึ่งเป็นเวทีพหุภาคีของ "โลกที่สาม" ตามเงื่อนไขทางการเมืองระหว่างประเทศของยุคสงครามเย็นโดยปัจจุบันนี้ขบวนการฯ หันมาปฏิบัติภารกิจทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้นในบริบทโลกใหม่ ภาพรวมนี้แสดงถึงบทบาทของประเทศไทยบนเวทีโลกที่มีเวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีพหุภาคีต่างๆ เป็นเวทีเสริมที่สำคัญสำหรับการดำเนินนโยบายของไทยในโลกที่เปลี่ยนแปรไป

[3] Charles W. Kegley, Jr, **World Politics: Trend and Transformation**, 11th ed. (Belmont, Calif.: Thomson/Wadsworth, 2007), pp. 258-299. Paul D'Anieri, **International Politics: Power and Purpose in Global Affairs** (Belmont, Calif.: Wadsworth Cengage Learning, 2010), chap. 14 Emerging Grounds for Global Governance? Crime, Health, and Environmental Problems (pp. 391-418).

2. บทบาทของประเทศไทยบนเวทีองค์การระหว่างประเทศระดับโลก: กรณีกิจกรรมหลักในระบบสหประชาชาติ

ดังที่ได้มีการบันทึกถึงเหตุผลของการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในองค์การสหประชาชาติซึ่งแสดงถึงวัตถุประสงค์เชิงนโยบายที่ชัดเจนว่า ประเทศไทยต้องการทั้งความมั่นคง ความยุติธรรม รับรองฐานะของประเทศ โดยต้องการแสดงให้โลกโดยเฉพาะฝ่ายสัมพันธมิตรเห็นว่า ประเทศไทยมีความประสงค์จะร่วมมือในการสร้างสันติภาพและความมั่นคงของโลกอย่างจริงจังอันนับเป็นแรงจูงใจที่เกี่ยวกับสถานภาพของประเทศไทยในประชาคมระหว่างประเทศในขณะนั้น ซึ่งสหประชาชาติเป็นองค์การฯ ที่มุ่งให้ทุกประเทศในโลกเข้าเป็นส่วนหนึ่ง แม้ในขณะก่อตั้งองค์การฯ ที่เข้ามาแทนที่สันนิบาตชาติโดยสืบต่อภารกิจบางประการจะมีสมาชิกเพียง 54 ประเทศ โดยที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกลำดับที่ 55 นอกจากนั้น แรงผลักดันสำคัญอีกประการให้เข้าร่วมในเวทีองค์การระดับโลกของไทยคือ "ความต้องการความช่วยเหลือทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม"

นับว่ากว่าหกทศวรรษที่ผ่านมา วัตถุประสงค์แรกของประเทศไทยก็ได้บรรลุเป้าหมาย ในขณะที่วัตถุประสงค์ด้านความช่วยเหลือต่างๆ นั้น แม้ประเทศไทยจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์เช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ ที่เข้าเป็นสมาชิก แต่ก็นับว่าประเทศไทยสามารถเข้ามีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งสมทบส่วนให้กับองค์การสหประชาชาติในหลายด้าน เช่น ในการเป็นที่ตั้งสำนักงานที่สำคัญแห่งภูมิภาค[4] เป็นประเทศที่รับช่วงในการให้ความช่วยเหลือกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ในภูมิภาค เข้าร่วมในกิจกรรมและปฏิบัติการรวมทั้งส่งบุคลากรของชาติเข้าไปร่วมบริหารองค์การต่างๆ

หลังจากยุคของสงครามโลกและสงครามเย็นมาจนปัจจุบัน องค์การสหประชาชาติกลายเป็นส่วนประกอบสำคัญของระบบระหว่างประเทศ โดยในปัจจุบันมีสมาชิกถึง 192 ประเทศ และกำลังเพิ่มขึ้นอีก สหประชาชาติได้รับความสำนึกในคุณประโยชน์และข้อวิจารณ์ในด้านต่างๆ แต่กระนั้นก็มีประเทศไม่มากนักในโลกนี้ที่จะสามารถดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยไม่พึ่งพาหรือคำนึงถึงองค์การระหว่างประเทศระดับโลกแห่งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระแสโลกาภิวัตน์และปัญหาของทั้งโลกที่กำลังทวีความรุนแรงขึ้น ทำให้ประชากรโลกต้องหันมาร่วมมือกันเพื่อจัดการปัญหาที่ไม่สามารถทำได้ตามลำพังและต้องการการทำงานแบบร่วมมือกันหลายฝ่ายทั้งนอกและในองค์การระหว่างประเทศ แต่ไม่ว่าจะถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างไรก็ตาม ประเทศต่างๆ ยังคงให้ความสำคัญและความสนใจในการเข้าร่วมปฏิบัติภารกิจในองค์การฯ หรือในบางกรณีก็ต้องยอมรับหรือปฏิเสธการที่องค์การฯ เช่น UN ก้าวเข้ามาดูแลปัญหาบางด้านซึ่งถือกันว่าเป็น "กิจการภายใน" แห่งรัฐ

[4] ดู ตารางที่ 10.1 ประเทศไทยกับองค์การระหว่างประเทศ ในภาคผนวกท้ายบท

ในต้นศตวรรษที่ 21 นี้ ประเทศไทยได้เข้าร่วมกิจกรรมในด้านต่างๆ โดยเริ่มมีการคิดในภาพรวมถึงแนวนโยบายต่อสหประชาชาตินอกจากนโยบายหรือแผนงานของกระทรวงต่างๆ ที่มีภารกิจต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับสหประชาชาติแล้ว ในปี ค.ศ. 2005 ประเทศไทยได้เริ่มมีแผนการบริหารราชการแผ่นดินฉบับแรก เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยมีการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ รวมถึงกลไกในการถ่ายทอดและดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์ดังกล่าวสู่การปฏิบัติ ด้วยตระหนักถึงความจำเป็นที่จะส่งเสริมความร่วมมือในกรอบพหุภาคีและการสร้างบทบาทไทยในเวทีโลก จึงได้บรรจุประเด็นดังกล่าวไว้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในทุกแผนการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งในเรื่องนี้สหประชาชาตินับว่ามีตำแหน่งแห่งที่สำคัญอยู่ในแผนฯ ต่างๆ

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ในประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศของแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551 (ค.ศ. 2005-2008) เกี่ยวกับการส่งเสริมความร่วมมือภายใต้กรอบพหุภาคีและการสร้างบทบาทไทยในเวทีโลก ได้ระบุให้ "ประเทศไทยจะยึดมั่นต่อพันธกรณีของไทยต่อกฎบัตรสหประชาชาติ กฎหมายระหว่างประเทศ กรอบความร่วมมือต่างๆ ที่ไทยเป็นสมาชิก รวมทั้งจะมุ่งสานต่อการเพิ่มบทบาทของไทยในเวทีต่างๆ" โดยมีตัวชี้วัด 2 ประการ คือ

1. การได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งของไทยในองค์การระหว่างประเทศ กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ และการประชุมระหว่างประเทศ
2. จำนวนการประชุมระหว่างประเทศที่ไทยเข้าร่วมเพื่อส่งเสริมและรักษาผลประโยชน์ของไทยในกรอบพหุพาคี รวมทั้งจำนวนการเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระหว่างประเทศในประเทศไทย

และมีกลยุทธ์หลัก 6 ประการ ได้แก่

1. เพิ่มบทบาทของไทยและสนับสนุนให้ไทยดำรงตำแหน่งในกรอบสหประชาชาติ และเสริมสร้างบทบาทของไทยและความร่วมมือในเวทีระหว่างประเทศ
2. เพิ่มบทบาทของไทยในฐานะหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาและผู้ให้ความช่วยเหลือ เพื่อมนุษยธรรม
3. ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในมิติความมั่นคงของมนุษย์ในเวทีระหว่างประเทศ รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานภายในประเทศในเรื่องนี้
4. แสวงหาและให้ความร่วมมือกับนานาชาติในการส่งเสริมและรักษาสันติภาพ การลดอาวุธ การต่อต้านการก่อการร้ายสากล การฟอกเงิน การปราบปราม อาชญากรรมข้ามชาติ และการป้องกันแก้ไขปัญหาข้ามชาติที่สำคัญๆ เช่น โรคติดต่อ การค้ามนุษย์ การจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
5. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและประโยชน์ที่ไทยจะได้รับจากความร่วมมือพหุภาคี

6. ผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์การประชุมระหว่างประเทศและเป็นที่ตั้งของสำนักงาน องค์การระหว่างประเทศว่าด้วย "การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในมิติความมั่นคงมนุษย์ในเวทีระหว่างประเทศ รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานภายในประเทศในเรื่องนี้" และ "การแสวงหาและให้ความร่วมมือกับนานาชาติในการส่งเสริมและรักษาสันติภาพ การลดอาวุธ การต่อต้านการก่อการร้ายสากล การฟอกเงิน การปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ และการป้องกันแก้ไขปัญหาข้ามชาติที่สำคัญๆ เช่น โรคติดต่อ การค้ามนุษย์ การจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ" เป็นต้น[5]

สำหรับแผนการบริหารราชการแผ่นดินฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2552-2554 (ค.ศ. 2009-2011) ระบุยุทธศาสตร์ประการหนึ่งคือ "ส่งเสริมการมีบทบาทร่วมกับประชาคมโลก ในเรื่องการกำหนดบรรทัดฐานระหว่างประเทศ" โดยมีเป้าหมายเชิงนโยบายและตัวชี้วัดสำคัญประการหนึ่ง คือ "บทบาทและท่าทีไทยเป็นที่ยอมรับในองค์การระหว่างประเทศต่างๆ ในการกำหนดบรรทัดฐานระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเรื่องการค้าสินค้าเกษตร กฎระเบียบด้านทรัพย์สินทางปัญญา การรักษาสันติภาพ ความมั่นคง การส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน มนุษยธรรม สิ่งแวดล้อมและพลังงาน และให้ความร่วมมือในการแก้ไขประเด็นปัญหาข้ามชาติด้านความมั่นคงของมนุษย์" ซึ่งมีตัวชี้วัดคือ "การปฏิบัติตามข้อมติ ความตกลงพันธกรณีที่ไทยเป็นภาคี และท่าทีไทยเป็นที่ยอมรับ"[6]

ทั้งนี้ โดยมีกลยุทธ์/วิธีดำเนินการ คือ "ส่งเสริมการมีบทบาทร่วมกับประชาคมโลก ในเรื่องการกำหนดบรรทัดฐานระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเรื่องการค้า สินค้าเกษตร และกฎระเบียบด้านทรัพย์สินทางปัญญา การปกป้องรักษาและฟื้นฟูสันติภาพและความมั่นคง การส่งเสริมและคุ้มครองค่านิยมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน มนุษยธรรม การอนุรักษ์ และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ตลอดจนร่วมมือในการแก้ไขประเด็นปัญหาข้ามชาติทุกด้านที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งส่งเสริมให้ไทยเป็นที่ตั้งของสำนักงานสาขาขององค์การระหว่างประเทศ และมีความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้น" และมีกลยุทธ์/วิธีการ อาทิ

1. เสริมสร้างบทบาทของไทยในสหประชาชาติ องค์การระหว่างประเทศทั้งในภาครัฐและเอกชน
2. ยกระดับและพัฒนาบทบาทของไทยในกรอบสหประชาชาติและภูมิภาคและส่งเสริมให้ประเทศไทยหรือคนไทยดำรงตำแหน่งในองค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมความ

[5] ดู "แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551 (คณะรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2548)," **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 122 ตอนพิเศษ 34 ง, 12 เม.ย. 2548.

[6] ดู "แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 (คณะรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2552)," **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 126 ตอนพิเศษ 12 ง, 27 มกราคม 2552.

ร่วมมือทางวิชาการกับประเทศกำลังพัฒนา และติดตามความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องที่มีผลกระทบต่อไทย

3. เสริมสร้างความร่วมมือระดับประชาชน รวมทั้งการให้ความร่วมมือทางวิชาการแก่ประเทศกำลังพัฒนา

กล่าวโดยรวม นับได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญต่อกิจการต่างประเทศเป็นอย่างสูงมาโดยตลอด นับแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมาสหประชาชาติได้รับความสำคัญอย่างต่อเนื่องตามปกติอย่างเป็นทางการ ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศอย่างไรก็ตาม ก็จะมีการแถลงถึงพันธกรณีที่มีต่อองค์การระหว่างประเทศระดับโลกแห่งนี้อย่างเป็นวิถีปฏิบัติของการเป็นส่วนหนึ่งในประชากรโลก[7] ในช่วงเวลาของการศึกษาวิจัยนี้ ประเทศไทยปัจจุบันก็ยังคงให้ความสำคัญในการส่งเสริมการมีบทบาทบนเวทีองค์การระหว่างประเทศ ตลอดจนการยึดมั่นในพันธกรณีที่มีอยู่กับต่างประเทศตามสนธิสัญญา ความตกลงต่างๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมทั้งกฎหมายระหว่างประเทศ กฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

2.1 การปฏิรูปสหประชาชาติกับบทบาทของประเทศไทย

นับแต่การก่อตั้งสหประชาชาติ ประเทศจำนวนมากวิพากษ์วิจารณ์การทำงานขององค์การฯ ในประเด็นต่างๆ เช่น อาณัติ อำนาจหน้าที่ การบริหารจัดการ การงบประมาณ เป็นต้น ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการปฏิรูปในลักษณะเล็กๆ เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ผ่านบทบาทการดูแลของรัฐสมาชิก ส่วนการปฏิรูปครั้งใหญ่นั้น จำเป็นต้องอิงกระบวนการแก้ไขปรับปรุงกฎบัตรสหประชาชาติ ซึ่งรัฐสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council: UNSC) ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และจีน มีอำนาจแบบเด็ดขาดในการตัดสินใจแก้ไขกฎบัตรฯ ดังกล่าว[8]

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ในต้นศตวรรษที่ 21 อันมีลักษณะซับซ้อนและมีพลวัตสูง ประกอบกับการเกิดรัฐต่างๆ ขึ้นเป็นจำนวนมากหลังสิ้นสุดสงครามเย็น และรัฐเหล่านั้นได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติจนปัจจุบันมีสมาชิกถึง 192 ประเทศ ทำให้สหประชาชาติซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศระดับโลกองค์การเดียวที่ทำหน้าที่รักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศและได้รับการยอมรับจากนานารัฐว่ามีความ

---

[7] ดู ตารางที่ 10.2 เปรียบเทียบแผนการบริหารราชการ 4 ฉบับ ประเด็นเกี่ยวกับความร่วมมือพหุภาคี ในภาคผนวกท้ายบท

[8] เกี่ยวกับภูมิหลังและการดำเนินการการปฏิรูปสหประชาชาติ ดู Robert F. Gorman, **Great Debates at the United Nations: An Encyclopedia of Fifty Key Issues, 1945-2000** (Westport, Conn.: Greenwood Press, 2001), pp. 315-322. และ Thomas G. Weiss, David P. Forsythe, and Roger A. Coate, **The United Nations and Changing World Politics**, 4th ed. (Colorado: Westview Press, 2004) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง chap. 4 Groping into the Twenty-First Century (pp. 93-125).

เป็นกลางมากที่สุด จำเป็นต้องได้รับการปฏิรูปเพื่อสามารถจัดการกับประเด็นความท้าทายใหม่ๆ ที่มาพร้อมกับโลกาภิวัตน์ และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ความริเริ่มสำคัญของการปฏิรูปสหประชาชาติในศตวรรษที่ 21 นี้ เกิดจากคำปราศรัยของนายโคฟี อันนัน (Kofi A. Annan) เลขาธิการคนที่ 7 ของสหประชาชาติ[9] เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ. 1996 ซึ่งวางเป้าหมายให้สหประชาชาติช่วงการดำรงตำแหน่งเลขาธิการฯ ของตนนั้น ทำงานได้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ตอบสนองต่อความปรารถนาและความต้องการของรัฐสมาชิก และวางวัตถุประสงค์และพันธะร่วมกันในลักษณะที่เป็นไปได้จริง หลังจากนั้น ได้มีความพยายามดำเนินการเกี่ยวกับการปฏิรูปองค์การสหประชาชาติมาอย่างต่อเนื่อง[10] โดยมีเอกสารและรายงานเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวหลายฉบับ ที่สำคัญได้แก่ รายงาน Renewing the United Nations: A Programme for Reform ปี ค.ศ. 1997[11], ปฏิญญาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Declaration)[12] อันนับเป็นเอกสารสำคัญที่ให้ทิศทางที่ชัดเจนเกี่ยวกับการปรับปรุงองค์การฯ ในศตวรรษที่ 21 และการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) จากการประชุมสุดยอดแห่งสหัสวรรษ (Millennium Summit) ระหว่างวันที่ 6-8 กันยายน ค.ศ. 2000 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา, รายงาน Strengthening of the United Nations: an agenda for further change ปี ค.ศ. 2002[13]

สำหรับประเด็นการปฏิรูปสหประชาชาตินั้น ประเทศไทยนับว่ามีบทบาทค่อนข้างสูงในเรื่องดังกล่าว จากการที่อดีตนายกรัฐมนตรี อานันท์ ปันยารชุน ได้รับเลือกจากนายโคฟี อันนัน ให้ดำรงตำแหน่งประธานของคณะผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูงของสหประชาชาติว่าด้วยภัยคุกคาม สิ่งท้าทายและการเปลี่ยนแปลง (High-level Panel on Threats, Challenges, and Change: HLP)[14] ในปี ค.ศ. 2003 และได้เสนอผลการศึกษาเป็นรายงานเรื่อง A More Secure World: Our Shared

---

[9] เป็นชาวกานา ซึ่งนับเป็นเลขาธิการของสหประชาชาติคนแรกที่ได้รับการเลือกในขณะที่ทำงานอยู่ในองค์การฯ นายโคฟี อันนัน เข้าดำรงตำแหน่งสมัยแรกนับแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1997 และในวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 2001 ได้รับความเห็นชอบให้ดำรงตำแหน่งเป็นสมัยที่ 2 นับแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2002 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 2006

[10] สำหรับลำดับรายละเอียดการปฏิรูปสหประชาชาติ ดู United Nations, Department of Public Information, "Reform at the United Nations: Chronology," Retrieved 2 September 2009, from http://www.un.org/reform/chronology.shtml

[11] Kofi A. Annan, **Renewing the United Nations: A Programme for Reform**, Report of the Secretary-General, United Nations General Assembly, **A/51/950**, 14 July 1997, Retrieved 2 September 2009, from http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=A/51/950

[12] United Nations, General Assembly, "United Nations Millennium Declaration," **A/RES/55/2**, 18 September 2000, Retrieved 2 September 2009, from http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf

[13] Kofi A. Annan, **Strengthening of the United Nations: An Agenda for Further Change**, Report of the Secretary-General, United Nations General Assembly, **A/57/387**, 9 September 2002.

[14] คณะทำงานประกอบด้วยสมาชิก 16 คน และได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 2003

Responsibility[15] ต่อเลขาธิการฯ เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 2004 ที่นครนิวยอร์ก ซึ่งเป็นการศึกษาเบื้องต้นที่ใช้สำหรับการจัดทำรายงานของเลขาธิการสหประชาชาติ In larger freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All[16] เกี่ยวกับการพัฒนา ความมั่นคง และสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ปี ค.ศ. 2005 นอกจากนี้ ประเทศไทยให้การสนับสนุนการทำงานของคณะผู้ทรงคุณวุฒิฯ มาโดยตลอด เช่น ด้านการเงิน รวมถึงยืนยันถึงความพร้อมที่จะเข้าร่วมการหารือเพื่อนำข้อเสนอแนะของรายงาน A More Secure World ไปสู่การปฏิบัติอย่างเหมาะสมเพื่อช่วยให้ประชาคมระหว่างประเทศสามารถรับมือกับภัยคุกคามและสิ่งท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป[17] อนึ่ง ประเทศไทยยังเคยเป็นรองประธานคณะทำงานเฉพาะกิจว่าด้วยการปรับปรุงและขยายคณะมนตรีความมั่นคงฯ ระหว่างปี ค.ศ. 1994-1998 ด้วย

เมื่อวันที่ 14-16 กันยายน ค.ศ. 2005 ได้มีการประชุมสุดยอดระดับโลก (World Summit) ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อทบทวนการปฏิบัติตามปฏิญญาแห่งสหัสวรรษ[18] ซึ่งที่ประชุมยืนยันถึงพันธกรณีในการสร้างความเข้มแข็งให้กับสหประชาชาติทั้งในด้านอำนาจหน้าที่ และประสิทธิภาพในการตอบสนองอย่างทันท่วงทีต่อความท้าทายระดับโลกปัจจุบัน รายงานฉบับสุดท้ายภายใต้การดำเนินงานของเลขาธิการฯ นายโคฟี่ อันนัน คือ Investing in the United Nations: For a Stronger Organization Worldwide ซึ่งได้รับการนำเสนอในปี ค.ศ. 2006[19]

ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 2005 ประเทศไทยได้เข้าร่วมประชุมเครือข่ายผู้นำเพื่อสนับสนุนการปฏิรูปสหประชาชาติ ครั้งที่ 1 ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน เครือข่ายฯ ดังกล่าวเป็นเครือข่ายผลักดันการปฏิรูปฯ ต่อไปในระดับผู้นำหากการเจรจาในบางเรื่องที่นครนิวยอร์กประสบอุปสรรค รวมถึงให้ผู้นำเป็นตัวแทนของเครือข่ายฯ ในการหารือและผลักดันการปฏิรูปฯ กับประเทศในภูมิภาคของตน[20] ต่อมา เมื่อวันที่ 24 เมษายน ค.ศ. 2006 ประเทศไทยได้เป็น

---

[15] High-level Panel on Threats, Challenges, and Change of the United Nations, **A More Secure World: Our Shared Responsibility**, Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change (New York: Department of Public Information, United Nations, 2004). ดูสรุปเนื้อหาสำคัญของรายงาน A More Secure World: Our Shared Responsibility ในภาคผนวกท้ายบท

[16] Kofi A. Annan, **In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All**, Report of the Secretary-General of the United Nations (New York: Department of Public Information, United Nations, 2005).

[17] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, "ท่าทีของกระทรวงการต่างประเทศต่อรายงานของคณะผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูงของสหประชาชาติว่าด้วยภัยคุกคาม สิ่งท้าทายและการเปลี่ยนแปลง," 3 ธ.ค. 2547, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/463.php?id=3237&lang=th

[18] ซึ่งการประชุมดังกล่าวรับรอง Millennium Declaration of the Millennium Development Goals (MDGs) ดูเพิ่มเติมในหัวข้อที่ 2.2 โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) ของไทย

[19] ดูรายงานดังกล่าวใน Kofi A. Annan, **Investing in the United Nations: For a Stronger Organization Worldwide,** Report of the Secretary-General of the United Nations (New York: Department of Public Information, United Nations, 2006).

[20] ประเทศไทยตอบรับคำเชิญจากนายกรัฐมนตรีสวีเดน ทั้งนี้ ประเทศสมาชิกเครือข่ายฯ ดังกล่าวมีทั้งสิ้น 14 ประเทศ คือ อาร์เจนตินา อังกฤษ แคนาดา อียิปต์ กาบอง อินเดีย อินโดนีเซีย เม็กซิโก ไนจีเรีย แอฟริกาใต้ สวีเดน ไทย ตุรกี และยูเครน

เจ้าภาพการประชุมผู้แทนผู้นำเครือข่ายฯ ครั้งที่ 2 โดยประเด็นการหารือที่สำคัญ คือ การพัฒนาและการปฏิรูป ECOSOC และการบริหารจัดการที่หลีกเลี่ยงการหารือประเด็นที่เป็นปัญหา (target hardening) แต่เจรจาในประเด็นที่สามารถร่วมมือกันได้ เป็นต้น[21]

ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2008 เลขาธิการสหประชาชาติคนปัจจุบันซึ่งเป็นชาวเกาหลีใต้ นาย บัน คี มูน (Ban Ki Moon)[22] ยกร่างประเด็นที่มีความจำเป็นต่อการปฏิรูปองค์การฯ เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายที่มีลักษณะไร้พรมแดน ทั้งในเรื่องสิ่งแวดล้อม สาธารณสุขและความมั่นคงแห่งมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ได้ โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างรัฐ องคภาวะ (entities) และตัวแสดงอื่นๆ เช่น ภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจ ที่ดำเนินการโดยมีองค์การสหประชาชาติเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์และเกี่ยวข้องกับประชาชนในโลก สหประชาชาติจึงเน้นความสำคัญของการมีชีวิตที่ปลอดภัย สุขภาพและความเป็นอยู่ดี ปราศจากความกลัวและความอยุติธรรมต่างๆ โดยที่ความก้าวหน้าทั้งหลายจะขึ้นอยู่กับการรับผิด (accountability) ของทุกฝ่ายที่มีต่อกัน การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้องค์การฯ จำเป็นต้องดำเนินการโดยรัฐสมาชิก เจ้าหน้าที่บริหารระดับสูงและเจ้าหน้าที่ของสหประชาชาติ และภาคส่วนอื่นๆ ทั้งนี้ โดยมีประเด็นสำคัญได้แก่ การก้าวไปสู่ความท้าทายด้านการพัฒนา การเสริมสร้างความพยายามเกี่ยวกับสันติภาพและความมั่นคง สิทธิมนุษยชนแก่ประชาชนในโลก เสริมสร้างความแข็งแกร่งในปฏิบัติการด้านมนุษยธรรม และการปฏิรูปการบริหารจัดการและปฏิบัติการต่างๆ[23]

ยุคศตวรรษที่ 21 นี้ ภัยคุกคามและความท้าทายในด้านความมั่นคงได้เปลี่ยนจากความขัดแย้งระหว่างรัฐ (Inter-state conflict) ไปสู่ความขัดแย้งภายในรัฐ (Intra-state conflict) อันเนื่องมาจากสาเหตุทางเชื้อชาติ ศาสนาและความเชื่อ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาข้ามชาติต่างๆ เช่น การก่อการร้าย ความยากจน โรคระบาด เป็นต้น[24] รัฐเพียงรัฐเดียวไม่สามารถจัดการกับปัญหาดังกล่าวได้ แม้องค์การระหว่างประเทศที่ก่อตั้งมานานกว่าครึ่งศตวรรษยังจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระแสโลกาภิวัตน์อยู่ตลอดเวลา ในเรื่องนี้ ประเทศไทยก็นับว่าอยู่ในสถานการณ์ดังกล่าว ทว่านับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ประเทศไทยก็ได้เข้าร่วมในกิจการต่างๆ ขององค์การระหว่างประเทศในทุกระดับ ทั้งระดับโลกเช่น สหประชาชาติ และระดับภูมิภาค โดยในหลายๆ กรณี บุคลากรจากประเทศไทยก็ได้มีบทบาทการนำโดยตรง

---

[21] กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, 7 กันยายน 2549, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/UNandThailand/Reform.htm

[22] เข้าดำรงตำแหน่งเลขาธิการสหประชาชาติ คนที่ 8 นับแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2007 จนถึงปัจจุบัน

[23] United Nations, "Reform Under Ban Ki-moon: A Stronger United Nations for a Better World," Retrieved 1 September 2009, from http://www.un.org/reform/

[24] Kofi A. Annan, **In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All**.

2.2 มิติด้านการพัฒนา: การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) และบทบาทในองค์กรการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) ของไทย

แม้ว่ามิติที่ได้รับความสนใจมากที่สุดเกี่ยวกับการดำเนินงานของสหประชาชาติ คือ สันติภาพและความมั่นคง ในความเป็นจริงแล้ว ทรัพยากรส่วนใหญ่ขององค์การฯ เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับมิติด้านการพัฒนา ดังจะเห็นได้จากกฎบัตรสหประชาชาติที่ระบุไว้ว่า "สนับสนุนมาตรฐานชีวิตที่สูงขึ้น การจ้างงาน และเงื่อนไขของการพัฒนาและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม"[25] ทั้งนี้ โดยมีแนวคิดพื้นฐานว่า สันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศนั้นจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อประชาชนมีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดี องค์กรหลักที่ทำหน้าที่ประสานงานเกี่ยวกับมิติด้านเศรษฐกิจและสังคมของสหประชาชาติ คือ คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (Economic and Social Council: ECOSOC)[26] ซึ่งมีองค์กรสนับสนุนหลัก คือ Department for Economic and Social Affairs (DESA) รวมทั้งหน่วยงานรอง องค์การระหว่างประเทศระดับโลกและระดับภูมิภาคอื่นๆ องค์การชำนัญพิเศษ องค์การระหว่างประเทศที่มิได้มีรัฐเป็นสมาชิก (NGOs) มูลนิธิ ภาคประชาสังคมต่างๆ เป็นต้น ร่วมผลักดันและดำเนินกิจกรรมในมิติด้านการพัฒนาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งมวล[27]

สหประชาชาติมีบทบาทสูงในการสร้างฉันทามติระหว่างประเทศผลักดันให้เกิดกระบวนการพัฒนาด้านต่างๆ นับแต่ปี ค.ศ. 1960 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (General Assembly: GA) กำหนดเป้าหมายหลักผ่าน "กลยุทธ์การพัฒนาระหว่างประเทศ 10 ปี" (10-year International Development Strategies) ขึ้น ซึ่งยังคงมุ่งเน้นประเด็นเฉพาะเท่านั้น ต่อมาสหประชาชาติได้กำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาในประเด็นสำคัญ เช่น การพัฒนาแบบยั่งยืน การพัฒนาของสตรี สิทธิมนุษยชน การป้องกันสิ่งแวดล้อม และธรรมาภิบาลที่ดี (good governance) และได้จัดตั้งโครงการต่างๆ ขึ้นเพื่อผลักดันให้เกิดการปฏิบัติและเป็นจริง โครงการที่สำคัญ คือ การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1964 และโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) ก่อตั้งในปี ค.ศ.

---

[25] "promote higher standards of living, full employment, and conditions of economic and soial progress and development".

[26] United Nations, "About Development," Retrieved 2 September 2009, from http://www.un.org/en/development/other/overview.shtml; United Nations, "Economic and Social Development," Retrieved 2 September 2009, http://www.un.org/aboutun/untoday/ecodev.htm

[27] เกี่ยวกับมิติด้านการพัฒนา ดูเพิ่มเติมใน Thomas G. Weiss, David P. Forsythe, and Roger A. Coate, **The United Nations and Changing World Politics**, chap. 3 Sustainable Human Development (pp. 221-322).

1965 องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูนิเซฟ (United Nations Children's Fund: UNICEF) ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1946 เป็นต้น[28]

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น มิติด้านการพัฒนาเป็นมิติที่สำคัญไม่น้อยไปกว่ามิติสันติภาพและความมั่นคง ซึ่งการขจัดความยากจนนับเป็นเป้าหมายและระเบียบวาระในมิติด้านการพัฒนาที่สำคัญที่สุดของสหประชาชาติ ในเรื่องนี้ สหประชาชาติได้มีการประชุมระหว่างประเทศด้านการพัฒนาที่สำคัญ อาทิ การประชุมสุดยอดแห่งสหัสวรรษ (Millennium Summit) ปี ค.ศ. 2000 ณ นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา, การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development: WSSD) ปี ค.ศ. 2002 ณ นครโจฮันเนสเบอร์ก สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ และการประชุมสุดยอดระดับโลก (World Summit) ปี ค.ศ. 2005 ณ นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา[29]

เมื่อวันที่ 6-8 กันยายน ค.ศ. 2000 สหประชาชาติจัดการประชุมสุดยอดแห่งสหัสวรรษ (Millennium Summit) ขึ้น ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในระหว่างการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 53 เพื่อให้ผู้นำประเทศต่างๆ มีโอกาสเสนอแนะข้อคิดเห็นและรับรองรายงานของเลขาธิการสหประชาชาติ (Millennium Report) อันเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาปรับปรุงองค์การและการดำเนินงานของสหประชาชาติในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการปรับปรุงสหประชาชาติให้สามารถตอบสนองกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ประชุมได้ให้การรับรองปฏิญญาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Declaration) โดยกำหนด "เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ" (Millennium Development Goals: MDGs) อันประกอบด้วย 8 เป้าหมายใหญ่ 18 เป้าหมายย่อย และ 48 ตัวชี้วัด และตั้งเป้าหมายให้สำเร็จภายในปี ค.ศ. 2015[30]

การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (WSSD) หรือการประชุม Rio+10 ระหว่างวันที่ 26 สิงหาคม-4 กันยายน ค.ศ. 2002 ณ นครโจฮันเนสเบอร์ก สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ จัดขึ้นเพื่อเป็นการทบทวนความคืบหน้า รวมทั้งร่วมกันหากลไกในการเร่งรัดการอนุวัติตามแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) การประชุม WSSD ได้รับการเตรียมการจากคณะกรรมาธิการว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (Commission on Sustainable Development: CSD)[31] อันเป็นองค์กรทาง

---

[28] องค์การระหว่างประเทศในเครือสหประชาชาติและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามีจำนวนมาก ดู United Nations, "Development: UN Bodies," Retrieved 2 September 2009, from http://www.un.org/en/development/

[29] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, "ความก้าวหน้าในการขจัดความยากจน," สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/UNandThailand/poor.htm

[30] ดูเพิ่มเติมใน Kofi A. Annan, **We the Peoples: The Role of the United Nations in the 21st Century** (New York: Department of Public Information, United Nations, 2000). และส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทย ดูในส่วนถัดไป

[31] ทั้งนี้ ประเทศไทยได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการฯ ดังกล่าว ระหว่างวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2001 - 31 ธันวาคม ค.ศ. 2004 และดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับ CSD ใน United Nations, Department of Economic and Social Affairs, "Division for Sustainable Development: CSD Session," Retrieved 2 September 2009, from http://www.un.org/esa/dsd/csd/csd_index.shtml

การเมือง (Central Political Forum) รายงานโดยตรงต่อสมัชชาฯ ผ่านคณะมนตรีเศรษกิจและสังคมฯ (ECOSOC) ที่ประชุม WSSD รับรองเอกสารสำคัญ 2 ฉบับคือ Type I Outcome ซึ่งเป็นเอกสารที่มีลักษณะเป็นพันธกรณี ได้แก่ ปฏิญญาโจฮันเนสเบิร์ก (Johannesburg Declaration on Sustainable Development)[32] และแผนการดำเนินงานโจฮันเนสเบอร์ก (Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development)[33] และ Type II Outcome ซึ่งมีลักษณะของความเป็นหุ้นส่วนหรือข้อริเริ่ม (partnership/initiatives) เสริมเติมจากข้อตกลงระหว่างรัฐบาล[34]

การประชุมสุดยอดระดับโลก 2005 (2005 World Summit) ระหว่างวันที่ 14-16 กันยายน ค.ศ. 2005 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีตัวแทนและผู้นำจากประเทศสมาชิกเข้าร่วมถึง 191 ประเทศ อันนับเป็นการรวมตัวระหว่างผู้นำประเทศที่ใหญ่ที่สุด ทั้งยังได้รับการกล่าวว่าเป็น "A once-in-a-generation opportunity to take bold decisions in the areas of development, security, human rights and reform of the United Nations" วาระการประชุมส่วนใหญ่เป็นข้อริเริ่มที่อยู่ในรายงาน In Larger Freedom ของเลขาธิการฯ นายโคฟี่ อันนัน ทั้งนี้ การประชุมระดับผู้นำ High-Level Plenary Meeting เห็นชอบที่จะดำเนินการเพื่อตอบสนองความท้าทายระดับโลกในด้านต่างๆ ที่สำคัญคือ (1) ด้านการพัฒนา ประเทศต่างๆ เน้นย้ำถึงการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย MDGs ภายในปี ค.ศ. 2015 และตระหนักถึงความท้าทายอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางภูมิอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้อนุสัญญากรอบปฏิบัติงานของสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UN Framework Convention on Climate Change: UNFCCC) ปี ค.ศ. 1994[35] เป็นต้น (2) ด้านสันติภาพและความมั่นคง ที่ประชุมจัดตั้งคณะกรรมาธิการสร้างสันติภาพ (Peacebuilding Commission) ขึ้น[36] รัฐต่างๆ ยังร่วมประณามและต่อต้านการก่อการร้ายทุกรูปแบบ พร้อมทั้งสนับสนุนการจัดทำอนุสัญญาร่วมเพื่อต่อต้านการก่อการร้าย และให้มีการบังคับใช้ล่วงหน้าตามอนุสัญญาเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายที่ใช้นิวเคลียร์ (Nuclear Terrorism Convention) ที่สำคัญคือ รัฐบาลทุกประเทศยอมรับในเรื่องความรับผิดชอบระหว่างประเทศร่วมกันเพื่อปกป้องพลเมืองให้ปลอดภัยจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมสงคราม และอาชญากรรมที่ต่อต้านมนุษยธรรม (3) ด้านสิทธิมนุษยชน ที่ประชุมเห็นชอบให้มีขั้นตอนที่ชัดเจน

---

[32] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อที่ 4.1 กรณีสิ่งแวดล้อมและปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

[33] United Nations, "Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development," **A/CONF.199/20**, 4 September 2002, Retrieved 2 September 2009, from http://www.un-documents.net/jburgpln.htm

[34] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน World Summit on Sustainable Development, http://www.un.org/events/wssd/; กระทรวงการต่างประเทศ, "การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development - WSSD) ที่นครโจฮันเนสเบอร์ก ประเทศแอฟริกาใต้ 26 สิงหาคม - 4 กันยายน 2545," **ข่าวสารนิเทศ**, 24 ก.ค. 2549. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ก.ย. 2552, จาก http://test.mfa.go.th/web/200.php?id=1604; และ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมพัฒนาที่ดิน, "คณะกรรมาธิการว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ," สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ก.ย. 2552, จาก http://www.ldd.go.th/Web_UNCCD/Thai/ReportUNCSD/UNCSD.pdf

[35] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อที่ 4.1 กรณีสิ่งแวดล้อมโลกและปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

[36] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อที่ 2.3

ในการส่งเสริมความแข็งแกร่งให้แก่กลไกในการรักษาสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ และตกลงที่จะก่อตั้งคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Council) ขึ้นภายในปี ค.ศ. 2006 นอกจากนี้ ยังรับรองให้ประชาธิปไตยเป็นคุณค่าสากล ตกลงกำจัดการเลือกปฏิบัติทางเพศ การให้สัตยาบันบังคับใช้อนุสัญญาต่อต้านการทุจริต (UNCAC)[37] และการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม เป็นต้น และ (4) การปฏิรูปองค์การฯ โดยการปฏิรูปการบริหารจัดการ การปรับปรุงกฎบัตรฯ โดยยกเลิกคณะมนตรีภาวะทรัสตี (Trusteeship Council)[38] เป็นต้น[39]

ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนาได้พยายามแสดงบทบาทในประชาคมระหว่างประเทศในการส่งเสริม สนับสนุน และสร้างความแข็งแกร่งให้กับมิติการพัฒนาด้านต่างๆ ซึ่งอาจนับได้ว่า ประเทศไทยได้รับการยอมรับและสามารถแสดงบทบาทได้เป็นอย่างดียิ่ง อาทิ เป็นสมาชิกคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมฯ (ECOSOC) 6 สมัย ได้แก่ ค.ศ. 1974 - 1976, ค.ศ. 1980 - 1982, ค.ศ. 1983 - 1985, ค.ศ. 1989 - 1991, ค.ศ. 1995 - 1997 และ ค.ศ. 2005 - 2007

นอกจากนี้ ยังเป็นประธานคณะกรรมการบริหารของ UNDP และกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (United Nations Population Fund: UNFPA) ปี ค.ศ. 1998-1999 สมาชิกคณะกรรมาธิการการพัฒนาสังคม (Commission for Social Development: CsocD) ปี ค.ศ. 2000-2002, สมาชิกคณะกรรมาธิการรายงานการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา (Commission on Crime Prevention and Criminal Justice: CCPCJ) คณะกรรมาธิการยาเสพติด (Commission on Narcotics Drugs: CND) และคณะกรรมาธิการโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme: UNEP) ในปี ค.ศ. 2000-2003 และสมาชิกคณะกรรมาธิการว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (CSD) ระหว่างวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2001 - 31 ธันวาคม ค.ศ. 2004 เป็นต้น[40] และยังเป็นที่ตั้งของสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก (Economic and Social Commission for Asia and the Pacific: ESCAP)[41] อันเป็นคณะกรรมาธิการเศรษฐกิจส่วนภูมิภาค (Regional Commissions) ของ ECOSOC ด้วย

---

[37] ดูรายละเอียดเกี่ยวกับ UNCAC เพิ่มเติมในหัวข้อที่ 4.2

[38] สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติม ดู ขจิต จิตตเสวี, **องค์การระหว่างประเทศ (องค์การระหว่างประเทศในกระแสโลกาภิวัตน์และภูมิภาคาภิวัตน์)**, น. 150.

[39] คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ, "สรุปสาระสำคัญการประชุมสุดยอดระดับโลก 2005 (2005 World Summit)," สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ก.ย. 2552, จาก http://www.unescap.org/unis/Thai/World_Summit_Outcome_thai.pdf สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติม ดู United Nations, **The 2005 World Summit**, 60th Session of the General Assembly, http://www.un.org/summit2005/

[40] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในลำดับเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับสหประชาชาติและบทบาทของประเทศไทย ท้ายบท

[41] ก่อตั้งเมื่อวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 1947 ณ นครเซี่ยงไฮ้ สาธารณรัฐประชาชนจีน เดิมคือ คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและตะวันออกไกลแห่งสหประชาชาติ (Economic Commission for Asia and the Far East: ECAFE) ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นองค์การ ESCAP ในปัจจุบัน และได้ย้ายสำนักงานมาตั้งที่ประเทศไทยในปี ค.ศ. 1949

สำหรับการประชุมที่สำคัญในมิติการพัฒนานั้น ประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) อันเป็นการประชุมที่สำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา โดยมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาและประเทศยากจนต่างๆ ที่สำคัญคือ คนไทยได้รับการเลือกให้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการของ UNCTAD สองวาระต่อเนื่อง และความพยายามพัฒนาประเทศให้บรรลุตามเป้าหมายของการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) อันเป็นแบบอย่างสำหรับประเทศอื่นๆ ด้วย

- **เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) ของสหประชาชาติกับความก้าวหน้าของประเทศไทย**

หลักการพื้นฐานของ MDGs คือ การแบ่งสรรความรับผิดชอบระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา ระหว่างสหประชาชาติและองค์การพัฒนาระหว่างประเทศ และรัฐบาลประเทศต่างๆ และระหว่างภาคีการพัฒนาในแต่ละประเทศ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ดังกล่าวร่วมกัน โดยปฏิญญาแห่งสหัสวรรษได้กำหนดให้การขจัดความยากจนเป็นเป้าหมายแรกของการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs)[42] ที่จะลดสัดส่วนประชากรที่ยากจนที่สุดลงครึ่งหนึ่งในช่วงปี ค.ศ. 1990-2015 ทั้งนี้ เป้าหมายใหญ่ 8 ประการของ MDGs คือ (1) ขจัดปัญหาความยากจนและความหิวโหย (2) ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา (3) ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรี (4) ลดอัตราการตายของเด็ก (5) พัฒนาสุขภาพสตรีมีครรภ์ (6) ต่อสู้โรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคสำคัญอื่นๆ (7) รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ (8) ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก[43] ทั้งนี้ โดยกำหนดกรอบระยะเวลาให้สำเร็จภายในปี ค.ศ. 2015

ประเทศไทยเข้าร่วมลงนามในปฏิญญาแห่งสหัสวรรษ โดยที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติร่วมกับทีมงานองค์การสหประชาชาติประจำประเทศไทยได้พิจารณาว่า ไทยเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และจัดอยู่ในกลุ่มบนในลำดับ "ดัชนีการพัฒนามนุษย์ปานกลาง" ที่ผ่านมาไทยได้บรรลุเป้าหมายย่อยหลายข้อภายใต้แต่ละเป้าหมายใหญ่ของ

---

[42] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับ MDGs ภาษาอังกฤษ ใน Thomas G. Weiss, David P. Forsythe, and Roger A. Coate, **The United Nations and Changing World Politics**, chap. 10 The UN, Development, and Globalization (pp. 285-322); UN Millennium Project, **Investing in Development: A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals** (New York: Author, 2005); A Gateway to the UN System's Work on the MDGs, http://www.un.org/millenniumgoals/; และภาษาไทยใน **เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ**, http://www.un.or.th/mdg/index.htm

[43] (1) Eradicate extreme poverty and hunger (2) Achieve universal primary education (3) Promote gender equality and empower women (4) Reduce child mortality (5) Improve maternal health (6) Combat HIV/AIDS, malaria and other diseases (7) Ensure environmental sustainability (8) Develop a global partnership for development

MDGs[44] ก่อนปีกำหนด ค.ศ. 2015 อันนับเป็นตัวอย่างที่ดีต่อประเทศสมาชิกอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายการขจัดความยากจนและความหิวโหย การส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ การต่อสู้โรคเอดส์และมาลาเรีย และการเข้าถึงน้ำดื่มสะอาด และใกล้จะบรรลุเป้าหมายการศึกษาในไม่ช้า รวมทั้งมีความก้าวหน้าที่จะบรรลุเป้าหมายการลดอัตราการตายของเด็ก การพัฒนาสุขภาพสตรีมีครรภ์ การต่อสู้กับวัณโรค การยกระดับคุณภาพชีวิตประชากรในชุมชนแออัด และการรักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน แต่ประเทศไทยยังมีปัญหาท้าทายต่างๆ อาทิ ความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาคและระหว่างกลุ่มต่างๆ ภายในประเทศ รวมถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาส[45]

จากความสำเร็จดังกล่าว รัฐบาลไทยยังได้พัฒนาแนวคิด MDG Plus (MDG+) ขึ้น ภายใต้การสนับสนุนของสหประชาชาติ เพื่อเน้นความสำคัญของการพัฒนาไปข้างหน้าหลังจากบรรลุเป้าหมายย่อยที่กำหนดแล้ว ในส่วนนี้ เป้าหมายใหญ่เป็นตัวกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกควรยึดถือเป็นเรื่องสำคัญอันดับแรก ไม่ว่าระดับการพัฒนาของประเทศจะเป็นเช่นไร นอกจากนี้ เป้าหมาย MDG+ ยังเปิดโอกาสให้แต่ละประเทศสามารถแปลความหมายตามสภาพการณ์และบริบทเฉพาะ และแสดงให้เห็นว่าเป้าหมายแรกนั้น เป็นเพียงเป้าหมายพื้นฐานมากกว่าเป็นจุดมุ่งหมายระดับสูง ซึ่งไทยนับเป็นหนึ่งในประเทศแรกๆ ที่พิจารณายุทธศาสตร์ MDG+[46]

ประเทศไทยบรรลุเป้าหมายในการขจัดความยากจนก่อนกำหนดปี ค.ศ. 2015 ตัวชี้วัดความยากจนในทุกด้านลดลงอย่างมาก คุณภาพชีวิตของคนจนดีขึ้น แม้อาจจะยังมีช่องว่างระหว่างภูมิภาคต่างๆ และระหว่างกลุ่มประชากร อย่างไรก็ตาม หากวัดตามเกณฑ์รายได้ 1 เหรียญสหรัฐต่อวัน อันเป็นเกณฑ์สากลของ MDG สัดส่วนคนจนในประเทศไทยลดลงจากร้อยละ 12.5 เหลือ 5.2 ในช่วงปี ค.ศ. 1990-2000 ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ประเทศไทยสามารถลดความยากจนและความหิวโหยลงในอัตราส่วนมากกว่า 2 ใน 3 ซึ่งสูงกว่าเป้าหมาย MDG ที่กำหนดให้ลดสัดส่วนประชากรที่หิวโหยในประเทศลงครึ่งหนึ่งในช่วงปี ค.ศ. 1990-2015 และเนื่องจากความสำเร็จดังกล่าว รัฐบาลไทยจึงกำหนดเป้าหมาย MDG+ ที่ท้าทายยิ่งขึ้น คือ การลดความยากจนให้ต่ำกว่าร้อยละ 4 ภายในปี ค.ศ. 2009 และสำหรับเป้าหมายการลดสัดส่วนประชากรที่หิวโหยลงครึ่งหนึ่งในช่วงปี ค.ศ. 1990-2015 นั้น ประเทศไทยก็บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้วเช่นกัน ตลอดทศวรรษที่ผ่านมาประชากรในประเทศไทยมีภาวะโภชนาการ รวมถึงคุณภาพการศึกษาและสาธารณสุขดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ปัญหาภาวะโภชนาการเกินกำลังเป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กในเขตเมือง

---

[44] สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย, "เกี่ยวกับสหประชาชาติในไทย," สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ส.ค. 2552, จาก http://www.un.or.th/thai/aboutun/priorities.html

[45] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ ทีมงานองค์การสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย, **รายงานผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษของประเทศไทย พ.ศ. 2547** (กรุงเทพฯ: สำนักงาน, 2547), บทสรุปสำหรับผู้บริหาร, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ส.ค. 2552, จาก http://www.un.or.th/mdg/MDGreport_Th.htm

[46] สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย, **อ้างแล้ว**.

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีความจำเป็นที่จะต้องติดตามแนวโน้มและดำเนินมาตรการสำคัญ เช่น การให้การศึกษาด้านโภชนาการแก่ประชากรบางกลุ่มบางพื้นที่[47]

สำหรับด้านการศึกษานั้น นอกจากประเทศไทยมีความก้าวหน้าในการผลักดันให้เด็กทุกคนทั้งหญิงและชายในประเทศสำเร็จการศึกษาระดับประถมภายในปี ค.ศ. 2015 ซึ่งใกล้จะบรรลุเป้าหมายแล้ว ยังได้มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนายกระดับคุณภาพการศึกษา โดยรัฐบาลได้กำหนดเป้าหมาย MDG+ ขึ้น ด้วยการขยายโอกาสทางการศึกษาไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา กล่าวคือ ให้เด็กทุกคนได้เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นภายในปี ค.ศ. 2006 และให้เด็กทุกคนได้เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายภายในปี ค.ศ. 2015[48]

ประเทศไทยได้บรรลุเป้าหมายการส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรี โดยการให้เด็กหญิงและชายมีความเสมอภาคทางการศึกษา กล่าวคือ ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาภายในปี ค.ศ. 2005 และทุกระดับการศึกษาภายในปี ค.ศ. 2015 ในเป้าหมายด้านนี้ ประเทศไทยเพิ่มเป้าหมาย MDG+ ด้วยการเพิ่มสัดส่วนการเป็นตัวแทนของสตรีและลดช่องว่างทางเพศ ได้แก่ เพิ่มสัดส่วนผู้หญิงในรัฐสภา องค์การบริหารส่วนตำบลและตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงในราชการส่วนกลางเป็นสองเท่าในช่วงปี ค.ศ. 2002-2006[49]

สำหรับเป้าหมายการลดอัตราการตายของเด็ก ประเทศไทยไม่สามารถใช้เป้าหมายการลดอัตราการตายของเด็กอายุต่ำกว่าห้าปีลงสองในสามในช่วงปี ค.ศ. 1990-2015 ตามที่กำหนดไว้ใน MDG ได้ เนื่องจากขาดข้อมูลแสดงแนวโน้มอัตราฯ ดังกล่าว อันเกิดจากการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดเก็บข้อมูล อย่างไรก็ตาม ข้อมูลอื่นๆ ชี้ให้เห็นว่า ตลอดทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยมีความก้าวหน้าในเรื่องนี้ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการให้การบริการสุขภาพและสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ดีขึ้น และการกำหนดเป้าหมาย MDG+ นั้น ไทยจำเป็นต้องลดอัตราการตายของทารกให้เหลือ 15 ต่อการเกิดมีชีพ 1,000 ภายในปี ค.ศ. 2006[50] และลดอัตราการตายของเด็กอายุต่ำกว่าห้าปีในเขตพื้นที่สูงจังหวัดภาคเหนือบางจังหวัดและสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ลงครึ่งหนึ่งภายในระยะเวลาปี ค.ศ. 2005-2015[51]

---

[47] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ ทีมงานองค์การสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย, **อ้างแล้ว**, บทที่ 3 รายงานผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษที่ 1-7, เป้าหมายหลักที่ 1: ขจัดความยากจนและหิวโหย (น. 11-18).

[48] **เพิ่งอ้าง**, เป้าหมายหลักที่ 2: ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา (น. 19-22).

[49] **เพิ่งอ้าง**, เป้าหมายหลักที่ 3: ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรี (น. 23-26).

[50] เนื่องจากอัตราการตายของเด็กในปี ค.ศ. 1990 ร้อยละ 12.8 ต่อการเกิดมีชีพ 1,000 ค่อนข้างต่ำ จึงเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติที่ประเทศไทยจะผลักดันให้ลดลงสองในสามให้เหลือ 4.3 ต่อการเกิดมีชีพ 1,000 ได้ จึงจำเป็นที่จะต้องปรับเป้าหมายให้เป็นไปดังกล่าว

[51] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ ทีมงานองค์การสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย, **อ้างแล้ว**, เป้าหมายหลักที่ 4: ลดอัตราการตายของเด็ก (น.27-29).

เป้าหมายด้านการพัฒนาสุขภาพสตรีมีครรภ์นั้น ประเทศไทยไม่สามารถใช้เป้าหมายลดอัตราการตายของมารดาลงสามในสี่ในช่วงปี ค.ศ. 1990-2015 ได้ อย่างไรก็ตาม ในทศวรรษที่ผ่านมา อัตราการตายของมารดาในประเทศไทยค่อนข้างต่ำและลดลงโดยลำดับ คือ จาก 36 ต่อการเกิดมีชีพ 10,000 ราย ในปี ค.ศ. 1990 ลดลงเหลือ 24 ในปี ค.ศ. 2002 สำหรับเป้าหมาย MDG+ นั้น ประเทศไทยตั้งเป้าหมายจะลดลงให้เหลือ 18 ต่อการเกิดมีชีพ 100,000 ภายในปี ค.ศ. 2006 โดยส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพของสตรีมีครรภ์ และลดอัตราการตายของมารดาในเขตพื้นที่สูง จังหวัดภาคเหนือบางแห่ง และสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ลงครึ่งหนึ่งในช่วงปี ค.ศ. 2005-2015[52]

เป้าหมายที่ 6 เกี่ยวกับการต่อสู้โรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคสำคัญอื่นๆ นั้น แม้ว่าโรคเอดส์จะยังคงเป็นภัยคุกคามที่สำคัญ แต่จากการประเมินผลพบว่า ประเทศไทยจัดเป็นประเทศแรกๆ ที่ประสบความสำเร็จในการยับยั้งการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1990 ซึ่งเป็นผลจากการที่ภาครัฐมีนโยบายที่เอื้ออำนวยในการรณรงค์ต่อสู้กับโรคเอดส์ ภารกิจท้าทายภายใต้เป้าหมายของ MDG+ ประเทศไทยกำหนดเป้าหมายในการลดอัตราการติดเชื้อโรคเอดส์ในประชากรวัยเจริญพันธุ์ให้เหลือร้อยละ 1 ภายในปี ค.ศ. 2006 นอกจากนี้ ประเทศไทยยังประสบความสำเร็จในการลดอัตราการเกิดโรคและอัตราการตายของผู้ติดเชื้อมาลาเรียและวัณโรคให้อยู่ในระดับต่ำอย่างต่อเนื่อง อัตราการตายจากโรคมาลาเรียลดลงจนไม่เป็นภัยคุกคามต่อชีวิตประชากรส่วนใหญ่แล้วในปัจจุบัน แต่การแพร่ระบาดของวัณโรคในกลุ่มผู้ป่วยโรคเอดส์และอัตราผู้ป่วยโรคหัวใจอันเป็นหนึ่งในสาเหตุการป่วยและการตายที่สำคัญที่สุดของคนไทยยังคงเป็นเรื่องท้าทายอยู่ ดังนั้น ในเป้าหมายของ MDG+ จึงได้กำหนดให้มีการลดอัตราการเกิดโรคมาลาเรียใน 30 จังหวัดชายแดน[53]ให้ต่ำกว่า 1.4 ต่อประชากร 1,000 คน ภายในปี ค.ศ. 2006 ซึ่งจำเป็นต้องมีการประสานความร่วมมือระดับภูมิภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ได้ผลที่ยั่งยืน[54]

การประเมินผลการพัฒนาเกี่ยวกับการรักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยมีความก้าวหน้าในการพิทักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและสามารถลดการปล่อยสารคาร์บอนไดออกไซด์และสารทำลายโอโซน โดยได้บูรณาการหลักการและแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นร่วมดูแลและบริหารการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในนโยบายและแผนงานโครงการต่างๆ แต่ยังต้องเร่งรัดการดำเนินงานด้านอื่นๆ

---

[52] **เพิ่งอ้าง**, เป้าหมายหลักที่ 5: พัฒนาสุขภาพสตรีมีครรภ์ (น. 30-32).

[53] ตัวเลขตาม รายงานผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษของประเทศไทย พ.ศ. 2547 อย่างไรก็ตาม การจัดแบ่งประเภทว่าเป็นจังหวัดชายแดนอาจแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน ดูเพิ่มเติมใน ขจิต จิตตเสวี, **อาณาบริเวณชายแดนไทยในศตวรรษที่ 21: ปัญหาและบริบทใหม่ของนโยบายต่างประเทศไทยต่อเพื่อนบ้าน**, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (โครงการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552) และ ขจิต จิตตเสวี, "อาณาบริเวณชายแดนไทยในศตวรรษที่ 21: ปัญหาและบริบทใหม่ของนโยบายต่างประเทศไทยต่อเพื่อนบ้าน," **รัฐศาสตร์สาร**, 30:3 (ก.ย. - ธ.ค. 2552), น. 1-151.

[54] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ ทีมงานองค์การสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย, **อ้างแล้ว**, เป้าหมายหลักที่ 6: ต่อสู้โรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคสำคัญอื่นๆ (น. 33-39).

นอกจากนี้ การแสวงหาดุลยภาพระหว่างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังคงเป็นเรื่องท้าทายที่สำคัญ ทั้งนี้ ยังได้กำหนดเป้าหมาย MDG+ เพิ่มอีกคือ การเพิ่มอัตราการนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ให้เป็นร้อยละ 30 ภายในปี ค.ศ. 2006 และการเพิ่มสัดส่วนพลังงานทดแทนในพลังงานเชิงพาณิชย์ขั้นต้นให้เป็นร้อยละ 8 ภายในปี ค.ศ. 2011 และยังมีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรต่างๆ ที่จะสร้างสมดุลระหว่างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนในเรื่องของการเข้าถึงน้ำดื่มสะอาดและส้วมถูกสุขลักษณะนั้น ประชากรไทยมีน้ำดื่มสะอาดและส้วมถูกสุขลักษณะเกือบทั้งหมด แต่ยังควรต้องปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้น สำหรับการยกระดับคุณภาพชีวิตประชากรในชุมชนแออัด 100 ล้านคนทั่วโลกภายในปี ค.ศ. 2020 นั้น อาจนับได้ว่าประเทศไทยมีโอกาสบรรลุเป้าหมายสูง เนื่องจากในทศวรรษที่ผ่านมาประชากรในชุมชนแออัดมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นมาก มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิตดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังควรมีการรณรงค์ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงเขตเมืองบางพื้นที่ให้น่าอยู่อาศัยยิ่งขึ้น[55]

เป้าหมายหลักสุดท้ายเกี่ยวกับการส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก ซึ่งเรียกร้องให้องค์การระหว่างประเทศโดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วสนับสนุนและอำนวยให้ประเทศกำลังพัฒนาบรรลุเป้าหมายแห่งสหัสวรรษทั้ง 7 ข้อ จากการที่ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีรายได้ปานกลางและจัดอยู่ในลำดับการพัฒนาคนในระดับกลาง ดังนั้น จึงอยู่ในฐานะที่สามารถสนับสนุนและส่งเสริมเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายนี้ได้ โดยการให้ความร่วมมือในการพัฒนาระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน การเปิดตลาดทางการค้า และมีส่วนร่วมในกรอบความร่วมมือต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่สำคัญ โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ การให้ความช่วยเหลือในด้านวิชาการและบริการทางด้านการเรียนรู้ต่างๆ และช่วยเหลือสนับสนุนในความพยายามที่จะพัฒนาของประเทศต่างๆ ประเทศไทยเป็นผู้นำในการริเริ่มความร่วมมือหลายด้านในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาค โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันคือ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นอกจากนี้ ไทยยังได้ขยายบทบาทและความร่วมมือไปสู่ประเทศอื่น เช่น ประเทศเพื่อนบ้าน และให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนการพัฒนาประเทศที่เคยเกิดความขัดแย้ง เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการเพื่อรักษาสันติภาพในติมอร์ตะวันออก การมีบทบาทแข็งขันในเวทีความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น การเป็นสมาชิกของคณะกรรมาธิการว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2003 การเป็นประธานการประชุม UNCTAD การดำรงตำแหน่งสำคัญในเวทีระดับโลก การเข้าร่วมปฏิบัติการสันติภาพของสหประชาชาติ เป็นต้น[56]

---

[55] **เพิ่งอ้าง**, เป้าหมายหลักที่ 7: รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (น. 40-48).

[56] **เพิ่งอ้าง**, บทที่ 4 การมีส่วนร่วมของประเทศไทยเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ, เป้าหมายที่ 8: ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก (น. 49-54). และดูเพิ่มเติม Ministry of Foreign Affairs of Thailand and United Nations

รายงานผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษของประเทศไทย พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) ในส่วนของเป้าหมายที่ 8 การมีส่วนร่วมของประเทศไทยเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษนั้น ระบุว่า "ประเทศไทยเป็นผู้นำในการริเริ่มความร่วมมือหลายๆ ด้านในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาค โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกัน เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ"[57] และยังได้สรุปไว้ว่า

> ประเทศไทยเป็นผู้บุกเบิกและส่งเสริมความพยายามของประชาคมโลกที่จะส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การพัฒนามนุษย์ สันติภาพ และความมั่นคง ไทยยังมีบทบาทที่สำคัญในการส่งเสริมหุ้นส่วนระดับโลกในการที่จะบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ในขณะเดียวกับที่มีการดำเนินการที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนชาวไทยตามเป้าหมายแห่งการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ 1-7 และนอกเหนือจากนั้น[58]

- **ประเทศไทยในฐานะเจ้าภาพการจัดประชุม UNCTAD ครั้งที่ 10 และการดำรงตำแหน่งเลขาธิการ UNCTAD ของคนไทย[59]**

การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade and Development: UNCTAD) จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1964 ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานของสหประชาชาติเพื่อสร้างความเจริญทางการค้าและการพัฒนา สนับสนุนการดำเนินงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสาขาการลงทุน การเงิน เทคโนโลยี การพัฒนาองค์กรธุรกิจ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน มุ่งเน้นส่งเสริมให้ประเทศกำลังพัฒนาและประเทศยากจนร่วมกันหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ สามารถยกระดับความเจริญ และการพัฒนาให้ทันกับภาวะเศรษฐกิจโลกในกระแสโลกาภิวัฒน์ การประชุม UNCTAD มีการดำเนินงานที่ก้าวหน้าในลักษณะที่เป็นสถาบันทางวิชาการเน้นฐานความรู้ที่เชื่อถือได้ในการให้บริการประสานการหารือเกี่ยวกับนโยบายและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา รวมทั้งเน้นการประสานให้นโยบายต่างๆ

Country Team in Thailand, **Global Partnership for Development: Thailand's Contribution to Millennium Development Goal 8** (Bangkok, 2005).

[57] ดู ตารางที่ 10.3 การร่วมมือในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาค ในภาคผนวกท้ายบท

[58] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ ทีมงานองค์การสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย, **อ้างแล้ว**, น. 54.

[59] เว็บไซต์ทางการของ United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "Tenth session of the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD X): Summary," Retrieved 30 August 2009, http://www.unctad.org/Templates/Meeting.asp?intItemID=4302&lang=1; กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, "การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา หรือ อังค์ถัด," สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ส.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/business/66.php; สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, "UNCTAD & ITD," สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ส.ค. 2552, จาก http://www.itd.or.th/th/node/462; ดูเพิ่มเติมใน Robert F. Gorman, **Great Debates at the United Nations: An Encyclopedia of Fifty Key Issues, 1945-2000**, pp. 186-192.

ภายในประเทศ เข้ากับการดำเนินงานในระดับระหว่างประเทศให้สอดคล้องส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ปัจจุบันมีสมาชิก 192 ประเทศ ครอบคลุมทุกภูมิภาคของโลก[60]

UNCTAD ปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก 3 ประการ[61] ได้แก่

1. ทำหน้าที่เป็นเวทีการหารือแลกเปลี่ยนระหว่างรัฐบาลต่างๆ ผ่านการหารือของผู้เชี่ยวชาญ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเน้นการสร้างฉันทามติระหว่างกัน

2. ดำเนินงานวิจัย วิเคราะห์นโยบาย และรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ประกอบการหารือระหว่างผู้แทนหน่วยงานและผู้เชี่ยวชาญ ทั้งจากภาครัฐและเอกชน

3. จัดให้มีความช่วยเหลือทางเทคนิคที่ได้ปรับปรุงให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศกำลังพัฒนาแล้ว โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับความต้องการของประเทศที่มีการพัฒนาน้อยที่สุด (least developed countries: LDCs) และประเทศที่มีเศรษฐกิจอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่าน ทั้งนี้ UNCTAD จะร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ และประเทศผู้บริจาคเพื่อให้ความช่วยเหลือทางวิชาการกับประเทศกำลังพัฒนาตามความเหมาะสม

ประเทศไทยในฐานะประเทศกำลังพัฒนาสามารถแสดงบทบาทในองค์การ UNCTAD ได้ค่อนข้างมาก อาทิ การเป็นเจ้าภาพการประชุม UNCTAD ครั้งที่ 10 ระหว่างวันที่ 12-19 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2000 และการประชุมเพื่อประเมินและติดตามผลการประชุม UNCTAD ครั้งที่ 10 (UNCTAD Mid- term Review) ระหว่างวันที่ 29 เมษายน - 3 พฤษภาคม ค.ศ. 2002 การที่คนไทยดำรงตำแหน่งเลขาธิการ UNCTAD ถึงสองสมัยติดต่อกัน และในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2004 ไทยยังได้เข้าร่วมเป็นหนึ่งในคณะกรรมการบริหารว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (Trade and Development Board) ด้วย[62]

สำหรับการประชุม UNCTAD ครั้งที่ 10 นั้น ที่ประชุมรับรองเอกสารสำคัญ 2 ฉบับ คือ (1) ปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration) ซึ่งเป็นเอกสารที่แสดงฉันทามติของสมาชิกเกี่ยวกับผลของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของโลก และแสดงเจตนารมณ์ทางการเมืองร่วมกันในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกโดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาให้ได้ประโยชน์จากกระบวนการโลกาภิวัตน์ในด้านการค้า การลงทุน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และสามารถเข้าร่วมในระบบเศรษฐกิจโลกได้อย่างมี

---

[60] UNCTAD, "About UNCTAD," Retrieved 30 August 2009, from http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=1530&lang=1; กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, **เพิ่งอ้าง**.

[61] **Ibid.**

[62] โดยคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้จัดตั้งคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการประชุมว่าด้วยการค้าและการพัฒนาตามที่กระทรวงการต่างประเทศเสนอ เพื่อทำหน้าที่ประสานข้อคิดเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถเตรียมท่าทีของไทยในการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์และระบบการค้าพหุภาคี เพื่อรักษาผลประโยชน์และแสวงหาโอกาสของไทยในกรอบความร่วมมืออย่างเต็มที่และต่อเนื่อง อนึ่ง UNCTAD จัดให้มีประชุมสมัยสามัญปีละ 1 ครั้งที่นครเจนีวา เพื่อพิจารณาทบทวนการดำเนินกิจกรรมของสำนักงานเลขาธิการ รวมถึงประเด็นทางสถาบันและการบริหารจัดการ และจัดให้มีการประชุมเป็นการเฉพาะต่างหากอีกไม่เกินปีละ 3 ครั้งเพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหาเร่งด่วนได้อย่างทันท่วงที

ประสิทธิภาพ[63] (2) แผนปฏิบัติการกรุงเทพ (Bangkok Plan of Action) ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการที่ระบุรายละเอียดของยุทธศาสตร์ นโยบาย และมาตรการในการดำเนินนโยบายการค้า การเงิน การลงทุน และการพัฒนาที่ประเทศสมชิก UNCTAD ได้ตกลงโดยฉันทามติ[64] การประชุมครั้งนี้ยังได้ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มในอนาคตที่ภาคประชาสังคมจะเข้ามามีส่วนร่วมต่อการดำเนินการขององค์การระหว่างประเทศมากขึ้น ทั้งนี้ ด้วยตระหนักว่า ความสำเร็จของบูรณาการของประเทศกำลังพัฒนาในระบบเศรษฐกิจโลกต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ เอกชน การมีส่วนร่วมขององค์กรพัฒนาร่วมภาคเอกชน (NGOs) ภาควิชาการ ฝ่ายนิติบัญญัติ และสมาคมธุรกิจ

นอกจากนี้ รัฐบาลไทยได้ลงนามข้อตกลงกับ UNCTAD ร่วมกันจัดตั้งสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (International Institute for Trade and Development: ITD) อันเป็นความร่วมมือด้านการศึกษากับประเทศไทย โดยสถาบันฯ จะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการวิจัยและฝึกอบรมให้แก่บุคลากรในภูมิภาคเอเชีย โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถและประสิทธิภาพ รวมทั้งทักษะในการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ เพื่อการกำหนดและดำเนินนโยบายให้สามารถรับมือและจัดการกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากโลกาภิวัตน์และการเปิดเสรี[65]

ประเทศไทยยังได้เป็นเจ้าภาพการประชุมเพื่อประเมินและติดตามผลการประชุม UNCTAD ครั้งที่ 10[66] ระหว่างวันที่ 29 เมษายน - 3 พฤษภาคม ค.ศ. 2002 ซึ่งยกระดับให้เป็นการประชุมระดับรัฐมนตรี ที่ประชุมเห็นควรปรับปรุงกลไกการทำงานและการประสานงานระหว่างคณะกรรมการและการประชุมผู้เชี่ยวชาญให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การจัดการกับโอกาสและสิ่งท้าทายของทางเลือกนโยบายใหม่ๆ อาทิ ธรรมาภิบาล การปฏิรูปสถาบันภายในประเทศ การปฏิรูประบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูประบบการเงินและการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น[67]

---

[63] ปฏิญญากรุงเทพนี้ ไม่มีผลผูกพันตามกฎหมาย แต่มีผลผูกพันทางการเมือง โดยประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามแนวนโยบายที่ได้แถลงร่วมกันไว้ ดูรายละเอียดใน UNCTAD, "Bangkok Declaration: Global Dialogue and Dynamic Engagement," **TD/387**, 18 February 2000, Retrieved 30 August 2009, from http://www.unctad.org/en/docs/ux_td387.en.pdf

[64] เป็นเอกสารที่มีผลผูกพันทางการเมืองเช่นเดียวกับปฏิญญากรุงเทพ ดูรายละเอียดใน United Nations Conference on Trade and Development, "Plan of Action," **TD/386**, 18 February 2000, Retrieved 30 August 2009, from http://www.unctad.org/en/docs/ux_td386.en.pdf

[65] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, http://www.itd.or.th

[66] การประชุม Mid-Term Review ครั้งที่ 10 เป็นการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสของประเทศสมาชิก เพื่อประเมินพัฒนาการของเศรษฐกิจโลกและการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการกรุงเทพฯ

[67] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน เว็บไซต์ทางการของการประชุม UNCTAD ครั้งที่ 10, http://www.unctad-10.org; กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, "การประชุมอังค์ถัด ครั้งที่ 10 (UNCTAD X, BANGKOK 2000)," สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ส.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/business/66.php?id=3290

สำหรับการดำเนินการของไทยตามแผนการบริหารราชการแผ่นดินและนโยบายของรัฐบาลในการยกระดับและพัฒนาบทบาทของไทยในกรอบสหประชาชาติและส่งเสริมให้ประเทศไทยหรือคนไทยดำรงตำแหน่งในองค์การระหว่างประเทศนั้น นับว่าประเทศไทยประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในกรณีของการประชุม UNCTAD ทั้งจากการเป็นเจ้าภาพจัดประชุมดังกล่าว และจากการที่ ดร.สุภชัย พานิชภักดิ์ ได้รับเลือกจากสมัชชาใหญ่ฯ ให้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ UNCTAC นับแต่วันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 2005 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ. 2009 (สมัยที่ 1 วาระ 4 ปี) และได้รับการเห็นชอบให้ดำรงตำแหน่งต่อในวาระที่ 2 นับแต่วันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 2009 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ. 2013 อันนับเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศไทย การได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งต่อเนื่องเป็นวาระที่ 2 นั้น แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นในการบริหารและผลักดันให้ UNCTAD ดำเนินงานได้ตามเป้าหมายในด้านการค้าและการพัฒนาที่เน้นความสำคัญและความช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนา

2.3 มิติด้านสันติภาพและความมั่นคง: ประเทศไทยกับการเข้าร่วมปฏิบัติการรักษาสันติภาพในติมอร์ตะวันออก (UNAMET ถึง UNMIT) และการเตรียมปฏิบัติการสำหรับกรณีซูดาน (UNAMID)

สหประชาชาติเป็นองค์การระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับจากประเทศสมาชิกให้มีบทบาทหน้าที่ในการธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติตามที่ระบุในกฎบัตรสหประชาชาติ 3 ประการคือ (1) การแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี (peaceful settlement) (บทที่ 6 มาตรา 33-38) (2) การแก้ไขความขัดแย้งด้วยการบังคับ (peace-enforcement) บทที่ 7 มาตรา 39-51) ซึ่งถือเป็นมาตรการการใช้กำลังเพื่อบีบบังคับให้เกิดสันติภาพ[68] และ (3) ความตกลงในระดับภูมิภาค (มาตรา 52-54) โดยองค์กรหลักที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับสันติภาพและความมั่นคง คือ คณะมนตรีความมั่นคงฯ ซึ่งมีอำนาจในการอนุมัติมาตรการที่เหมาะสมเพื่อระงับหรือยุติความขัดแย้งรุนแรงที่เกิดขึ้น โดยข้อมติจะมีผลผูกพันให้รัฐสมาชิกต้องปฏิบัติตาม ส่วนสมัชชาใหญ่ฯ มีอำนาจจำกัดอยู่เพียงการให้ข้อเสนอแนะแก่คณะมนตรีความมั่นคงฯ เท่านั้น แม้ว่าประเทศสมาชิกสหประชาชาติจะสามารถหยิบยกปัญหาความขัดแย้งขึ้นสู่การพิจารณาของสมัชชาฯ ได้ แต่ข้อพิจารณาจะไม่มีผลผูกพันแต่อย่างใด นอกจากนี้ ยังมีศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International

[68] ความสำเร็จของสงครามอ่าวเมื่อปี ค.ศ. 1991 ทำให้สหรัฐฯ และประเทศตะวันตกผลักดันแนวความคิดเกี่ยวกับ New World Order ที่มีการจัดกำลังในลักษณะ collective security system ภายใต้สหประชาชาติ (มีสหรัฐฯ และพันธมิตรกลุ่มประเทศตะวันตกเป็นแกนนำ) เพื่อทำหน้าที่ควบคุมดูแลสันติภาพของโลก ทั้งนี้ ได้มีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงบทบาทของปฏิบัติการรักษาสันติภาพให้เน้นไปที่บทบาท peace-enforcement ภายใต้บทที่ 7 ของกฎบัตรฯ มากขึ้น

Court of Justice: ICJ) และสำนักเลขาธิการสหประชาชาติ (United Nations Secretariat) ร่วมปฏิบัติและดำเนินงานในมิติทางด้านสันติภาพและความมั่นคงอีกด้วย[69]

การดำเนินงานด้านสันติภาพและความมั่นคงของสหประชาชาติในภาพรวมอาจเรียกว่าปฏิบัติการสันติภาพ (Peace Operations)[70] ซึ่งเป็นเพียงหนึ่งในมาตรการของสหประชาชาติที่กำหนดขึ้นมาภายหลัง ไม่ได้มีมาตรการดังกล่าวระบุไว้ในกฎบัตรฯ ดังนั้น ความหมายและขอบข่ายอำนาจหน้าที่จึงเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของรูปแบบความขัดแย้งเป็นรายกรณี เช่น ปฏิบัติการรักษาสันติภาพแบบดั้งเดิม ในช่วงก่อนการสิ้นสุดของสงครามเย็น (ค.ศ. 1948-1989) มีขอบเขตหน้าที่จำกัดและมีจำนวนภารกิจไม่มากนัก ความขัดแย้งมีลักษณะระหว่างรัฐ (inter-state conflict) อันมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งของอุดมการณ์ทางการเมือง บทบาทและภาระหน้าที่จำกัดเฉพาะด้านทหารในการตรวจสอบ ตรวจตรา และรายงานการปฏิบัติตามข้อตกลงหยุดยิงหรือข้อตกลงสันติภาพชั่วคราว การจัดตั้งและกำหนดอาณัติขอบเขตจึงเป็นปฏิบัติการตามบทที่ 6 ของกฎบัตรฯ[71] ปฏิบัติการสันติภาพยุคหลังสงครามเย็น (ค.ศ. 1990-1995) ซึ่งส่วนมากเกิดขึ้นเพื่อระงับความขัดแย้งภายในภูมิภาค จนกระทั่งยุคตกต่ำ (ค.ศ. 1995-1999) จากการที่สหประชาชาติเปลี่ยนรูปแบบการจัดตั้งกองกำลังฯ โดยให้มีลักษณะเป็นการบังคับให้เกิดสันติภาพ (peace enforcement) ซึ่งประสบความล้มเหลว[72]

ในปัจจุบัน (ค.ศ. 1999 เป็นต้นมา) รูปแบบของความขัดแย้งในโลกได้เปลี่ยนไป สาเหตุของความขัดแย้งมิได้จำกัดเฉพาะรัฐต่อรัฐ แต่เกิดจากความขัดแย้งภายในประเทศ (intra-state conflict) อาทิ ความขัดแย้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา การละเมิดสิทธิมนุษยชน การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เป็นต้น ซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้มีความซับซ้อนและครอบคลุมหลากหลายมิติ ซึ่งไม่อาจจัดการได้โดย

---

[69] กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, "ปฏิบัติการรักษาสันติภาพในกรอบของสหประชาชาติ," มิ.ย. 2548, สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ส.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/57.php; กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, **ปฏิบัติการสันติภาพของสหประชาชาติ (United Nations Peace Operations)** [สิ่งพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์], มีนาคม 2552.

สำหรับภาษาอังกฤษ ดู Paul F. Diehl, **Peace Operations** (Cambridge: Polity, 2008); Katharina P. Coleman, **International Organisations and Peace Enforcement** (Cambridge: Cambridge University Press, 2007); Andrzej Sitkowski, **UN Peacekeeping: Myth and Reality** (Westport: Praeger Security International, 2006); David J. Whittaker, **United Nations in Action** (London: University College London Press, 1995), pp. 27-37 และ Thomas G. Weiss, David P. Forsythe, and Roger A. Coate, **The United Nations and Changing World Politics**, chap. 1 International Peace and Security (pp. 3-125).

[70] ดูรายชื่อปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติทั้งหมด ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1948 ถึงปัจจุบัน (ค.ศ. 2009) ใน http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/list.shtml

[71] โดยยึดหลักการพื้นฐานในการดำเนินงานปฏิบัติการสันติภาพสำคัญ 3 ประการ คือ การได้รับความยินยอมของประเทศเจ้าบ้าน (consent) การไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (impartiality) และการไม่ใช้กำลัง (non-use of force) ยกเว้นกรณีป้องกันตัว

[72] ปฏิบัติการรักษาสันติภาพในลักษณะ peace-enforcement ในประเทศรวันดา โซมาเลีย และบอสเนีย-เฮอร์เซโกวินา เป็นตัวอย่างความล้มเหลวที่ชัดเจน จนอาจเรียกได้ว่า "ไม่มีสันติภาพให้รักษา (There is no peace to keep)" อันเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่รักษาสันติภาพไม่มีอาวุธยุทโธปกรณ์และไม่ได้รับการสนับสนุนทางการเมืองอย่างเพียงพอ เป็นเหตุให้มีเจ้าหน้าที่เสียชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่จำนวนมากและชื่อเสียงของปฏิบัติการฯ ด่างพร้อย

อาศัยเพียงปฏิบัติการในลักษณะการทหารเท่านั้น จึงจำเป็นที่สหประชาชาติต้องใช้บุคลากรจากหลากหลายอาชีพเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเบ็ดเสร็จพร้อมกันในหลายด้านและวางรากฐานสันติภาพที่ยั่งยืน โดยอิงอยู่กับหลักการพื้นฐานทั้ง 3 ประการ คือ ความยินยอมของประเทศเจ้าบ้าน การไม่เข้าข้างฝ่ายใด และการไม่ใช้กำลัง

เอกสาร Agenda for Peace[73] ซึ่งเป็นข้อริเริ่มของเลขาธิการสหประชาชาติคนที่ 6 ชาวอียิปต์ นาย บูโทรส บูโทรส-กาลี (Boutros Boutros-Ghali) เมื่อปี ค.ศ. 1992 ระบุกรอบแนวทางเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านสันติภาพและความมั่นคงของสหประชาชาติออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่[74]

1. การทูตเชิงป้องกัน (Preventive Diplomacy) อันเป็นการดำเนินการทางการทูตเพื่อระงับข้อพิพาทไม่ให้ขยายตัวเป็นความขัดแย้งภายในประเทศหรือขยายตัวไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน และภูมิภาคโดยวิธีการต่างๆ อาทิ การสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างคู่กรณี การจัดส่งคณะตรวจสอบข้อเท็จจริง เป็นต้น
2. การสร้างสันติภาพ (Peacemaking) เป็นการดำเนินการเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้ว โดยสหประชาชาติหรือประเทศอื่นจะเป็นคนกลางเพื่อจัดทำข้อตกลงสันติภาพที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
3. การรักษาสันติภาพ (Peacekeeping) เป็นการดำเนินการภายหลังจากการสร้างสันติภาพในชั้นต้น โดยมีวัตถุประสงค์ให้ทุกฝ่ายเคารพต่อข้อตกลงสันติภาพที่เห็นชอบร่วมกัน และสร้างบรรยากาศของความร่วมมือเพื่อยุติความขัดแย้งอย่างถาวร
4. การเสริมสร้างสันติภาพ (Peacebuilding) เป็นการสร้างสภาวะที่เอื้อต่อการธำรงสันติภาพอย่างยั่งยืนในประเทศที่เพิ่งผ่านพ้นความขัดแย้งโดยมุ่งเน้นการสร้างรากฐานสำหรับสันติภาพและกระบวนการพัฒนาในระยะยาวในด้านต่างๆ เช่น การปฏิรูปโครงสร้างหน่วยงานด้านความมั่นคง การเสริมสร้างหลักนิติธรรมและการปกครอง การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม การฟื้นฟูเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

สำหรับปฏิบัติการสันติภาพของสหประชาชาตินั้น มีลักษณะความเป็นสากลและได้รับความยอมรับทางการเมืองจากทุกฝ่าย เนื่องจากยึดหลักการเกี่ยวกับการยินยอมของประเทศเจ้าบ้าน การไม่เข้าข้างฝ่ายใด และการไม่ใช้กำลัง ดังนั้น จึงควรเน้นบทบาทการเป็นกองกำลังในลักษณะ

---

[73] นายบูโทรส บูโทรส-กาลี ได้เสนอให้มีการจัดตั้งกองกำลังของสหประชาชาติ (UN Army) เพื่อทำหน้าที่ดูแลรักษาสันติภาพและความมั่นคง แต่แนวความคิดดังกล่าวถูกคัดค้านอย่างรุนแรงจากประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย เนื่องจากอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้กำลังในกรอบของสหประชาชาติขึ้นกับคณะมนตรีความมั่นคงฯ ซึ่งถูกครอบงำด้วยผลประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจเป็นหลัก มิได้สะท้อนความเห็นและผลประโยชน์ของสมาชิกส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม แนวทางเกี่ยวกับปฏิบัติการรักษาสันติภาพ 4 ประการได้รับการยอมรับและปฏิบัติมาถึงปัจจุบัน

ดูรายละเอียดเอกสารดังกล่าวใน United Nations, "An Agenda for Peace: Preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping," Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992, **A/47/277 - S/24111**, 17 June 1992, Retrieved 30 August 2009, from http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html

[74] กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, **ปฏิบัติการสันติภาพของสหประชาชาติ (United Nations Peace Operations)**, น. 1.

ป้องปรามมากกว่ากองกำลังสู้รบ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีข้อจำกัดของปฏิบัติการรักษาสันติภาพ ได้แก่ (1) สหประชาชาติไม่มีกองกำลังเป็นของตนเอง ต้องพึ่งการสนับสนุนจากประเทศสมาชิก ทำให้การจัดกองกำลังแต่ละครั้งใช้เวลารวบรวมกำลังพลและอาจจะได้ไม่ครบตามที่ต้องการ (2) องค์ประกอบด้านบุคลากร ยุทโธปกรณ์ และการบังคับบัญชาไม่เอื้ออำนวยให้จัดหน่วยรบที่มีประสิทธิภาพได้ และ (3) การปฏิบัติการในลักษณะ peace-enforcement มีระดับความเสี่ยงในการปฏิบัติงานสูง เนื่องจากการสูญเสียเพียงเล็กน้อยที่เกิดขึ้นอาจทำให้รัฐบาลประเทศสมาชิกที่สนับสนุนกองกำลังจำเป็นต้องถอนการสนับสนุนเนื่องจากกระแสสังคมและแรงกดดันภายในประเทศ ซึ่งอาจส่งผลให้ปฏิบัติการรักษาสันติภาพนั้นๆ ต้องล้มเลิกไปในที่สุด

อย่างไรก็ตาม ด้วยสาเหตุและสภาพเงื่อนไขของสถานการณ์ความขัดแย้งที่มีผลต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป สหประชาชาติจึงจำเป็นต้องทบทวนและพัฒนาบทบาทให้สามารถตอบสนองต่อพัฒนาการและความท้าทายต่างๆ โดยมีแนวโน้มหลัก คือ (1) การปฏิรูปปฏิบัติการรักษาสันติภาพ (peacekeeping) ทั้งด้านแนวคิดและกระบวนวิธีการดำเนินงาน รวมถึงการปรับโครงสร้างองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ โดยมีผลการศึกษาที่สำคัญคือ Brahimi Report (ค.ศ. 2000)[75] และแผนยุทธศาสตร์ปฏิบัติการสันติภาพปี ค.ศ. 2010 (Peace Operations 2010) ซึ่งรวมถึงการพัฒนาองค์กรด้วยการสร้างบูรณาการการปฏิบัติงานของฝ่ายปฏิบัติการรักษาสันติภาพ (Department of Peacekeeping Operations: DPKO) และฝ่ายสนับสนุนภาคสนาม (Department of Field Support: DFS)[76] (2) การขยายภารกิจในลักษณะบูรณาการ (Integrated Mission) ที่สำคัญคือ การจัดตั้งคณะกรรมาธิการเสริมสร้างสันติภาพ (Peacebuilding Commission: PBC) เพื่อเป็นกลไกให้คำปรึกษาด้านนโยบายที่มุ่งเสริมสร้างสันติภาพแบบบูรณาการในประเทศที่เพิ่งผ่านพ้นความขัดแย้งหลังจากที่ภารกิจรักษาสันติภาพสิ้นสุดลง เพื่อกำกับและประสานนโยบายระหว่างสหประชาชาติและรัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องที่จะเข้าไปมีบทบาทในประเทศนั้นๆ[77] (3) บทบาทขององค์กรระดับภูมิภาค (ตามกฎบัตรฯ บทที่ 8) กล่าวคือมีการปรับโครงสร้างของภารกิจรักษาสันติภาพที่มีความสัมพันธ์กับองค์กรระหว่างภูมิภาคในลักษณะปฏิบัติการสันติภาพแบบผสม (hybrid mission) และ (4) การเสริมสร้างบทบาทด้านการป้องกัน

---

[75] ซึ่งเน้นความสำคัญของการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อชี้นำการปฏิบัติในระดับยุทธการของปฏิบัติการฯ และการแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม

[76] แผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวให้ความสำคัญต่อการปฏิรูป 5 ด้าน คือ (1) หลักนิยม (doctrine) โดยมีการยกร่างเอกสาร Capstone Doctrine (2) การบริหารจัดการบุคลากร (3) การพัฒนาองค์กรด้วยการสร้างบูรณาการการปฏิบัติงานของ DPKO และ DFS (4) การบริหารจัดการทรัพยากรและการกำหนดอาณัติของปฏิบัติการสันติภาพ โดยอยู่บนพื้นฐานของสภาพปัญหาที่แท้จริง และ (5) การเพิ่มความร่วมมือกับองค์กรระดับภูมิภาค โดยการวางแผนร่วมกันและประสานงานกันอย่างเป็นระบบ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน United Nations, "'Peace operations 2010' reform strategy," excerpts from the Report of the Secretary-General, Retrieved 1 October 2009, from http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/po2010.pdf

[77] ความตระหนักถึงความจำเป็นในการจัดตั้งคณะกรรมาธิการดังกล่าวเกิดขึ้นระหว่างการประชุม World Summit ปี ค.ศ. 2005 และได้รับการจัดตั้งจากข้อมติจัดตั้ง PBC เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ. 2005

ความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ โดยเน้นการเสริมสร้างประสิทธิภาพของกระบวนการและกลไกป้องกันความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพโดยอาศัยการทูตเชิงป้องกันมากขึ้น อันเป็นภารกิจของฝ่ายการเมืองสหประชาชาติ (Department of Political Affairs: DPA)[78]

ประเทศไทยสนับสนุนการดำเนินมาตรการป้องกันและความพยายามของสหประชาชาติในการสร้างวัฒนธรรมการป้องกัน (culture of prevention) ให้เกิดขึ้นในบรรดาประเทศสมาชิกมากกว่าการใช้มาตรการแก้ไขปัญหา อีกทั้งยังสนับสนุนปฏิบัติการสันติภาพด้วยการพิจารณาถึงลักษณะและข้อจำกัดในแต่ละสถานการณ์ รวมถึงความพร้อมที่จะสนับสนุนการเข้าร่วมดังกล่าวหากได้รับการร้องขอ ทั้งนี้ ในประเด็นการปฏิบัติการรักษาสันติภาพนั้น ประเทศไทยเห็นว่าสหประชาชาติควรมี entry & exit strategy ที่ชัดเจนในการพิจารณาจัดตั้งปฏิบัติการรักษาสันติภาพ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังสนับสนุนให้มีการเพิ่มความร่วมมือและการปรึกษาอย่างใกล้ชิดระหว่างประเทศผู้สนับสนุนกำลังพลกับคณะมนตรีความมั่นคงฯ และสำนักเลขาธิการสหประชาชาติ โดยร่วมกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ เรียกร้องให้สหประชาชาติใส่ใจในการแก้ไขปัญหาเรื่องความล่าช้าในการเบิกจ่าย ระดับความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ในปฏิบัติการรักษาสันติภาพ และการปรึกษาอย่างใกล้ชิดระหว่างประเทศผู้ส่งทหารเข้าร่วมกับคณะมนตรีความมั่นคงฯ[79]

นับแต่ปี ค.ศ. 1950 ซึ่งไทยได้เริ่มสนับสนุนกองกำลังเข้าร่วมในปฏิบัติการสันติภาพเป็นครั้งแรก[80] ไทยได้เตรียมความพร้อมและจัดส่งกำลังพลเข้าร่วมในภารกิจปฏิบัติการสันติภาพของสหประชาชาติอย่างต่อเนื่อง ทั้งการส่งบุคลากรเป็นรายบุคคลและการส่งกองกำลังระดับกองร้อยหรือกองพัน เช่น เจ้าหน้าที่ทหารจำนวนหนึ่งซึ่งได้รับการคัดเลือกจากสหประชาชาติ ให้ปฏิบัติงานในฝ่ายปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติประจำสำนักงานใหญ่สหประชาชาติ[81] และในอนาคตมีแนวโน้มว่าหน่วยงานด้านพลเรือนจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นเพื่อตอบสนองภารกิจที่มีความซับซ้อนและต้องการบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ มากขึ้น นอกจากนี้ ประเทศไทยเคยเป็น

---

[78] ในส่วนนี้ สหประชาชาติยังได้จัดตั้งภารกิจหรือสำนักงานด้านการเมืองพิเศษ (special political missions) เพื่อป้องกันความขัดแย้งและสร้างสันติภาพซึ่งครอบคลุมมิติด้านการเมือง และภารกิจหรือสำนักงานด้านการเสริมสร้างสันติภาพภายหลังปัญหาความขัดแย้งยุติลง (post-conflict peacebuilding) ซึ่งปัจจุบันมีจำนวน 12 ภารกิจในภูมิภาคแอฟริกา เอเชียใต้ เอเชียกลาง และตะวันออกกลาง

[79] กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, "ปฏิบัติการรักษาสันติภาพในกรอบของสหประชาชาติ".

[80] ไทยเป็นผู้สนับสนุนทางทหารนับแต่ปี ค.ศ 1950 กระทรวงกลาโหมและกองบัญชาการกองทัพไทยดูแลด้านนโยบาย ด้านการเตรียมความพร้อม ส่วนด้านโครงสร้างการอำนวยการนั้นได้มีการจัดตั้งสำนักงานที่ปรึกษาทางทหารประจำคณะทูตถาวรแห่งประเทศไทยประจำสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก ในปี ค.ศ. 2002 และต่อมาจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ สังกัดกองบัญชาการกองทัพไทยในปี ค.ศ. 2006 ส่วนด้านปฏิบัติการนั้น ก็ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่และกองกำลังเข้าร่วมปฏิบัติการรักษาสันติภาพหลายภารกิจ

สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจไทยเข้าร่วมปฏิบัติการสันติภาพครั้งแรกตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 14 ตุลาคม ค.ศ. 1997 ในปฏิบัติการสันติภาพของสหประชาชาติในประเทศบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาภายใต้ภารกิจกองกำลังตำรวจนานาชาติของสหประชาชาติ (United Nations International Police Task Force) และสิ้นสุดเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 2002

[81] ดู ตารางที่ 10.4 แสดงการส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในปฏิบัติการรักษาสันติภาพของไทย

สมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงฯ ปี ค.ศ. 1985-1986 ทั้งยังได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการเสริมสร้างสันติภาพ (PBC) ระหว่างปี ค.ศ. 2009-2010 ด้วย

สำหรับการพิจารณาการเข้าร่วมปฏิบัติการรักษาสันติภาพนั้น ในทางปฏิบัติ กระทรวงการต่างประเทศจะเป็นผู้พิจารณาในแต่ละกรณี ด้วยการกำหนดนโยบายภาพกว้าง โดยพิจารณาผลกระทบด้านความมั่นคง การเสริมสร้างศักดิ์ศรีและบทบาทของประเทศในปฏิบัติการระหว่างประเทศ และการพัฒนาความรู้และความเชี่ยวชาญของหน่วยงานไทยในบทบาทเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงระหว่างประเทศ โดยประสานงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยปฏิบัติของไทย โดยเฉพาะฝ่ายทหารและตำรวจเพื่อทราบระดับความพร้อมของไทย นอกจากนี้ กระทรวงการต่างประเทศยังทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับสหประชาชาติ ดูแลภาพรวมของความร่วมมือระหว่างไทยกับสหประชาชาติในกรอบต่างๆ[82] และกระจายข่าวสารข้อมูล และการวิเคราะห์พัฒนาการของปฏิบัติการรักษาสันติภาพให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งที่ผ่านมาการประสานงานต่างๆ เป็นไปด้วยดี เนื่องจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต่างมีนโยบายที่สอดคล้องกันในการให้ความร่วมมือกับกิจกรรมที่สำคัญของสหประชาชาติ[83]

[82] ทั้งนี้ คณะทูตถาวรแห่งประเทศไทยประจำสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์กเป็นหน่วยงานหลักของไทยที่เข้าร่วมการประชุมสหประชาชาติที่เกี่ยวข้อง ทั้งในที่ประชุมสมัชชาฯ คณะกรรมการ 4 และคณะกรรมการพิเศษว่าด้วยการรักษาสันติภาพ (Special Committee on Peacekeeping Operations หรือที่รู้จักกันในนามกลุ่ม C-34) โดยได้มีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดกับประเทศกำลังพัฒนาภายใต้กลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (NAM) เพื่อผลักดันประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศกำลังพัฒนา อาทิ ความช่วยเหลือด้านการฝึกอบรม การปรับอัตราค่าทดแทนกรณีเสียชีวิต/บาดเจ็บให้เป็นมาตรฐานเดียว การเร่งรัดกระบวนการเบิกจ่ายเงินค่าใช้จ่าย การเรียกร้องให้มีการกระจายตำแหน่งเจ้าหน้าที่ในฝ่ายปฏิบัติการรักษาสันติภาพให้ทั่วถึงตามภูมิภาค และการเรียกร้องให้ประเทศกำลังพัฒนาที่ให้การสนับสนุนปฏิบัติการรักษาสันติภาพได้มีโอกาสร่วมหารือกับคณะมนตรีความมั่นคงฯ เกี่ยวกับการกำหนดขอบข่ายอาณัติ รวมทั้งการประเมินสถานการณ์ได้มากขึ้น

[83] กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, "ปฏิบัติการรักษาสันติภาพในกรอบของสหประชาชาติ".

ตารางที่ 10.4 แสดงการส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในปฏิบัติการรักษาสันติภาพของไทย

ปี ค.ศ.	การส่งเจ้าหน้าที่ไทยเข้าร่วมในปฏิบัติการรักษาสันติภาพ
1990	เจ้าหน้าที่ตำรวจพลเรือนเข้าร่วมการตรวจสอบและสังเกตการณ์การเลือกตั้งในนามิเบีย ภายใต้ United Nations Transition Assistance Group (UNTAG)
1991-2003	เจ้าหน้าที่ทหาร เข้าร่วมในบริเวณชายแดนอิรัก-คูเวต ปีละ 7 คน ภายใต้ United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission (UNIKOM)
1991-2005	เจ้าหน้าที่นายทหารสังเกตการณ์ ในเซียร์ราลีโอน (United Nations Mission in Sierra Leone: UNAMSIL)
1992	- กองพันทหารช่างเฉพาะกิจในกัมพูชา จำนวน 705 นาย ภายใต้ United Nations Advance Mission in Cambodia (UNAMIC) - ทหารเข้าร่วมรักษาความปลอดภัยในอิรัก รวม 2 ผลัด ผลัดละ 50 นาย ภายใต้United Nations Guards Contingent in Iraq (UNGCI)
1993	เจ้าหน้าที่พลเรือนเข้าร่วมการตรวจสอบและสังเกตการณ์การเลือกตั้งในกัมพูชา ภายใต้ United Nations Transitional Authority in Cambodia (UNTAC)
1994	เจ้าหน้าที่ตำรวจพลเรือนเข้าร่วมการตรวจสอบและสังเกตการณ์การเลือกตั้งในแอฟริกาใต้ ภายใต้ United Nations Observer Mission in South Africa (UNOMSA)
1997-2002	เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าร่วมปีละ 5 คน ในบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา ภายใต้ United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina (UNMIBH)
1999	ปฏิบัติการรักษาสันติภาพในติมอร์ตะวันออก ภายใต้ UN Mission in East Timor (UNAMET) และ International Force in East Timor (INTERFET)
2000-2002	ปฏิบัติการรักษาสันติภาพในติมอร์ตะวันออก ภายใต้ UN Transitional Administration in East Timor (UNTAET)
2001	เจ้าหน้าที่พลเรือนเข้าร่วมการตรวจสอบและสังเกตการณ์การเลือกตั้งในฟิจิ ภายใต้ United Nations Fijian Electoral Mission (UNFEOM)
2002-2004	ปฏิบัติการรักษาสันติภาพในติมอร์ตะวันออก ภายใต้ UN Mission of Support in East Timor (UNMISET)
2004	เจ้าหน้าที่นายทหารสังเกตการณ์ ในสาธารณรัฐบุรุนดี (UN Operations in Burundi: ONUB)
2005-2006	กองร้อยทหารช่าง จำนวน 177 นาย เข้าร่วมในบุรุนดี ภายใต้ UN Operations in Burundi: ONUB
2009-2010	ไทยได้รับเลือกจากที่ประชุมสมัชชาใหญ่ฯ สมัยสามัญ สมัยที่ 63 ให้ดำรงตำแหน่งสมาชิก PBC

ที่มา: ตารางประมวลและจัดทำโดยโครงการวิจัย "ประเทศไทยบนเวทีโลกฯ" โดยสรุปจากข้อมูลของ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, "ปฏิบัติการรักษาสันติภาพในกรอบของสหประชาชาติ," มิ.ย. 2548, สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ส.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/57.php http://www.mfa.go.th/web/57.php

- **การเข้าร่วมปฏิบัติการรักษาสันติภาพในติมอร์ตะวันออกจากภารกิจ UNAMET ถึง UNMIT**

สำหรับปฏิบัติการรักษาสันติภาพในติมอร์ตะวันออกนั้น ไทยได้ส่งเจ้าหน้าที่ทหารประสานภารกิจจำนวน 2 นายและเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าร่วมการเตรียมการเลือกตั้งภายใต้ภารกิจรักษาสันติภาพของสหประชาชาติในติมอร์ตะวันออก (UN Mission in East Timor: UNAMET) ตามข้อ

มติคณะมนตรีความมั่นคงฯ ที่ 1246 นับแต่ปี ค.ศ. 1999 ต่อมาเมื่อสหประชาชาติได้รับรองข้อมติที่ 1264 ปีเดียวกัน อนุมัติการจัดตั้งกองกำลังนานาชาติในติมอร์ตะวันออก (International Force in East Timor: INTERFET)[84] ไทยก็ได้ส่งกองกำลังจำนวน 1,581 นาย เข้าไปร่วมเพื่อรักษาสันติภาพและฟื้นฟูบูรณะติมอร์ตะวันออก โดยพลตรีทรงกิตติ จักกาบาตร์ (ตำแหน่งในขณะนั้น) ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการกองกำลัง INTERFET ระหว่างเดือนตุลาคม ค.ศ. 1999 - วันที่ 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2000[85]

ต่อมาเมื่อคณะมนตรีความมั่นคงฯ ได้รับรองข้อมติที่ 1272 (ค.ศ. 2000), 1410 (ค.ศ. 2002) และ 1480 (ค.ศ. 2003) ให้จัดตั้งภารกิจการเปลี่ยนถ่ายการบริหารในติมอร์ตะวันออก (UN Transitional Administration in East Timor: UNTAET) ไทยส่งเจ้าหน้าที่ทหารจำนวน 925 นายเข้าร่วมภารกิจดังกล่าวระหว่างปี ค.ศ. 2000-2002 โดยพลโทบุญสร้าง เนียมประดิษฐ์ ได้รับเลือกให้เป็นผู้บัญชาการกองกำลังของ UNTAET (วันที่ 19 กรกฎาคม ค.ศ. 2000 - วันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ. 2001) และพลโทวินัย ภัททิยกุลเป็นผู้บัญชาการกองกำลังของ UNTAET (วันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 2001 - วันที่ 30 สิงหาคม ค.ศ 2002) สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น มีหน้าที่เป็นผู้รักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อยโดยประจำการสถานีตำรวจหรือหน่วยงานต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงการถ่ายทอดวิชาการและประสบการณ์ให้แก่ตำรวจท้องถิ่นที่เริ่มจัดตั้งกองกำลังตำรวจเป็นของตนเองหลังการประกาศเอกราช

ต่อมาในปี ค.ศ. 2002-2004 ได้มีการจัดตั้งภารกิจสนับสนุนของสหประชาชาติในติมอร์ตะวันออก (UN Mission of Support in East Timor: UNMISET) แทน UNTAET เพื่อให้ความช่วยเหลือขั้นต้นแก่ติมอร์ฯ ให้มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะปกครองตนเอง ทั้งนี้ ไทยได้จัดส่งกองกำลังทางทหารไปทั้งสิ้น 9 ผลัด และได้ถอนหน่วยแพทย์ชุดสุดท้ายจากกรุงดิลี ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในภารกิจรักษาสันติภาพภายใต้ UNMISET เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2004 และในปี ค.ศ. 2005 สหประชาชาติจัดตั้งภารกิจประสานงานของสหประชาชาติในติมอร์ตะวันออก (United Nations Integrated Mission in Timor-Leste: UNMIT) ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจไทยให้การสนับสนุนกองกำลังตำรวจติมอร์ฯ ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยสาธารณะและการบังคับใช้กฎหมาย[86]

การปฏิบัติหน้าที่ของกำลังพลไทยทั้งฝ่ายทหารและเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ผ่านมาได้รับการชื่นชมและยอมรับจากสหประชาชาติและรัฐบาลติมอร์ฯ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะประเด็นที่ไทยเน้น

---

[84] ดู Katharina P. Coleman, **International Organisations and Peace Enforcement: The Politics of International Legitimacy**, chap. 7 Peace enforcement through a global organisation: the United Nations and INTERFET in East Timor (pp. 240-277).

[85] กระทรวงการต่างประเทศ; กองบัญชาการกองทัพไทย, กรมยุทธการทหาร, ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ และ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, **ไทยกับปฏิบัติการสันติภาพของสหประชาชาติ** [สิ่งพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์], มีนาคม 2552; กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, "ปฏิบัติการรักษาสันติภาพในกรอบของสหประชาชาติ".

[86] **เพิ่งอ้าง**.

การให้ความช่วยเหลือประชาชนในด้านต่างๆ อาทิ ความช่วยเหลือทางการแพทย์ การรักษาพยาบาล การฝึกอบรมอาชีพ ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม การเกษตร เป็นต้น[87]

- **การเตรียมการเข้าร่วมภารกิจรักษาสันติภาพผสมระหว่างสหภาพแอฟริกาและสหประชาชาติในดาร์ฟูร์ (UNAMID)**

ภารกิจการปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติที่กำลังดำเนินอยู่และได้ร้องขอให้ไทยพิจารณาสนับสนุนกองกำลังเข้าร่วมภารกิจรักษาสันติภาพผสมระหว่างสหภาพแอฟริกาและสหประชาชาติในดาร์ฟูร์ (African Union/United Nations Hybrid Operation in Darfur: UNAMID) ประเทศซูดาน ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 2007 ซึ่งต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ. 2007 เห็นชอบการจัดส่งกองพันทหารราบจำนวน 800 นาย เข้าร่วมภารกิจ UNAMID ตามที่สหประชาชาติขอรับการสนับสนุน

อย่างไรก็ตาม ในขณะนี้ประเทศไทยยังอยู่ในขั้นตอนการจัดทำ (ร่าง) ยุทธศาสตร์การเข้าร่วมปฏิบัติการรักษาสันติภาพของไทยในภารกิจต่างๆ ของสหประชาชาติ ปี ค.ศ. 2010-…. และ (ร่าง) แผนกลยุทธ์การส่งกองพันทหารราบไทยเข้าร่วมภารกิจรักษาสันติภาพผสมระหว่างสหภาพแอฟริกาและสหประชาชาติในดาร์ฟูร์ (UNAMID) ซึ่งจากการเข้าร่วมการประชุมระดมสมองกลุ่มศึกษา เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ฯ และแผนกลยุทธ์ฯ ดังกล่าว พบว่า ประเทศไทยยังขาดนโยบายพหุภาคีที่มีลักษณะบูรณาการและมีกรอบการดำเนินการล่วงหน้า จะมีก็เพียงการปฏิบัติการแบบเฉพาะกิจตอบสนองต่อสถานการณ์เฉพาะที่เกิดขึ้นเท่านั้น[88] จึงนับเป็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ต้องมีการศึกษาและวิจัย เพื่อพัฒนาให้เกิดนโยบายหรือแนวทางในการปฏิบัติสำหรับกิจกรรมพหุภาคีต่างๆ ในเวทีโลก

จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันประเทศไทยเริ่มปรับบทบาทเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ (donor) ทั้งในกรอบของสหประชาชาติและกรอบทวิภาคี ซึ่งการเข้าร่วมปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ (UNPKO) เป็นการดำเนินการคู่ขนานกับการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม ซึ่งนอกจากจะเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์และเกียรติภูมิของไทยในเวทีระหว่างประเทศแล้ว ยังเป็นการพัฒนาความรู้ ความเชี่ยวชาญ และเสริมสร้างทักษะ ประสบการณ์ในมิติด้านสันติภาพและความมั่นคงของไทย และอาจนำไปสู่การขยายโอกาสในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศ

---

[87] ข่าวจากการสัมมนาเรื่อง "นโยบายและทิศทางปฏิบัติการรักษาสันติภาพของไทย" โดยพลเอกบุญสร้าง เนียมประดิษฐ์ อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการกองกำลังของ UNTAET วันที่ 12-13 มีนาคม ค.ศ. 2009 ณ กระทรวงการต่างประเทศ

[88] การประชุมระดมสมองกลุ่มศึกษา (Study Group) เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์การเข้าร่วมปฏิบัติการเพื่อสันติภาพในกรอบสหประชาชาติของไทย และแผนกลยุทธ์การเข้าร่วมภารกิจ UNAMID เมื่อวันที่ 7-9 สิงหาคม ค.ศ. 2009 ณ โรงแรม ราวินทรา บีช รีสอร์ท แอนด์ สปา จอมเทียน จ.ชลบุรี

ในภูมิภาคนั้นๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน[89] และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขอเสียงสนับสนุนในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย เช่น เหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม อันเนื่องมาจากพลวัตของปฏิบัติการสันติภาพในกรอบสหประชาชาติที่มีภารกิจซับซ้อน หลากหลาย และมีความเชื่อมโยงกับมิติต่างๆ รอบด้านมากขึ้น ทั้งยังมีความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานต่างๆ ของสหประชาชาติที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนองค์กรอื่นๆ นับแต่กระบวนการสร้างสันติภาพ การรักษาสันติภาพ และการเสริมสร้างสันติภาพ ไทยจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมและปรับเปลี่ยนบทบาทเพื่อตอบสนองต่อพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของปฏิบัติการรักษาสันติภาพ จากการมุ่งเน้นการแก้ไขและยุติความขัดแย้ง มาสู่ภารกิจที่ครอบคลุมหลายมิติและให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสันติภาพในประเทศที่เพิ่งผ่านพ้นความขัดแย้ง โดยเฉพาะในกระบวนการที่เชื่อมต่อระหว่างการยุติการสู้รบ การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และการฟื้นฟู ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อนำไปสู่สันติภาพที่ยั่งยืน[90]

ประเทศไทยจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการกำหนดกรอบด้านนโยบายและเสริมสร้างกลไกการประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแบบบูรณาการ เพื่อให้การมีส่วนร่วมของไทยในกระบวนการสันติภาพของสหประชาชาติมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับผลประโยชน์ของประเทศไทย ทั้งยังสามารถสามารถตัดสินใจและปฏิบัติการได้ทันท่วงที ซึ่งในเรื่องนี้ แม้ว่าประเทศไทยจะมีคณะกรรมการประสานงานด้านการเข้าร่วมในปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ[91] อันเป็นกลไกระดับปฏิบัติที่ทำหน้าที่เสนอแนวนโยบายเบื้องต้นเกี่ยวกับการเข้าร่วมในปฏิบัติการฯ โดยพิจารณาจากหลักการพื้นฐาน ได้แก่ ผลกระทบต่อความมั่นคงของไทย ผลประโยชน์ที่ไทยจะได้รับ ระดับความเสี่ยงของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน และความพร้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่การเข้าร่วมปฏิบัติการฯ ยังคงเป็นไปในลักษณะพิจารณาเป็นรายกรณี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยยังขาดภาพรวมของนโยบาย ยุทธศาสตร์ และเป้าหมายระดับชาติที่มีลักษณะบูรณาการ ครอบคลุมเชื่อมโยงทุกมิติ มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่ง

---

[89] จากการสัมมนาเรื่อง "นโยบายและทิศทางปฏิบัติการรักษาสันติภาพของไทย" จัดขึ้นเมื่อวันที่ 12-13 มีนาคม ค.ศ. 2009 ณ กระทรวงการต่างประเทศ

[90] กระทรวงการต่างประเทศ; กองบัญชาการกองทัพไทย, กรมยุทธการทหาร, ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ และ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, **อ้างแล้ว.**

[91] จัดตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1995 โดยกระทรวงการต่างประเทศ มีอธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศเป็นประธานและผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นกรรมการ ประกอบด้วยกระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย สภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี และสำนักงบประมาณ ซึ่งหลังจากการหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว กระทรวงการต่างประเทศจะเป็นผู้เสนอเรื่องเข้าคณะรัฐมนตรีเพื่ออนุมัติในหลักการ โดยในรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและขนาดของกองกำลังที่เข้าร่วมให้อยู่ในดุลยพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ โดยให้มีการปรึกษาหารืออย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และรายงานคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบ

สามารถวางแผน ประสานงาน และดำเนินการร่วมกัน เพื่อตอบสนองต่อปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 ประเทศไทยกับการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนในระดับโลก

ภารกิจหลักอีกมิติหนึ่งที่สหประชาชาติให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งคือ การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน รัฐสมาชิกทั้ง 192 ประเทศของสหประชาชาติพยายามดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยผ่านการบรรลุข้อตกลงแบบพหุภาคีในการส่งเสริมให้โลกปลอดภัยยิ่งขึ้น น่าอยู่ยิ่งขึ้น ด้วยการเพิ่มโอกาสและความยุติธรรมให้แก่ประชาชนทุกคน ลักษณะที่ครอบคลุมของกฎหมายระหว่างประเทศ อันรวมถึงกฎหมายสิทธิมนุษยชนนี้นับเป็นความสำเร็จหนึ่งของสหประชาชาติ[92] ทั้งนี้ ในกฎบัตรสหประชาชาติ ได้ระบุไว้ในอารัมภบทว่า "เราบรรดาประชาชนแห่งสหประชาชาติ...และที่จะยืนยันความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชน อันเป็นหลักมูลในเกียรติศักดิ์และคุณค่าของมนุษยบุคคลในสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี และของประชาชาติใหญ่น้อย ..." และในหมวดที่ 1 ข้อ 1 วรรค 3 ระบุว่า "เพื่อให้บรรลุถึงการร่วมมือระหว่างประเทศ ในอันที่จะแก้ปัญหาระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือมนุษยธรรมและในการส่งเสริมและสนับสนุนการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และต่ออิสรภาพอันเป็นหลักมูลสำหรับทุกคน โดยไม่เลือกประติบัติในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา และ"[93] อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเป็นวัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งของสหประชาชาติ

สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิที่ติดตัวมนุษย์นับแต่กำเนิด ไม่จำกัดสัญชาติ ถิ่นพำนักอาศัย เพศ กำเนิดเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ สีผิว ศาสนา ภาษา หรือสถานะทางสังคม มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันโดยไม่มีการกีดกันแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติใดๆ สิทธิเหล่านี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน พึ่งพาอาศัยกันและแบ่งแยกจากกันไม่ได้ สิทธิมนุษยชนสากลได้รับการรับรองโดยกฎหมายทั้งในรูปแบบ

---

[92] ดู United Nations, "The UN in Brief: Justice, Human Rights and International Law," Retrieved 1 October 2009, from http://www.un.org/Overview/uninbrief/hr_law.shtml

เกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชนในภาษาไทย ดู เสน่ห์ จามริก, **สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก** (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2549).

ในภาษาอังกฤษ ดู Robert F. Gorman, **Great Debates at the United Nations: An Encyclopedia of Fifty Key Issues 1945-2000**, Debate 10 Human Rights (1948) (pp. 101-107); Thomas G. Weiss, David P. Forsythe, and Roger A. Coate, **The United Nations and Changing World Politics**, Part Two: Human Rights and Humanitarian Affairs (pp. 129-220); David J. Whittaker, **United Nations in Action**, pp. 133-145; Hans Peter Schmitz and Kathryn Sikkink, "International Human Rights", in Walter Carlsnaes, Thomas Risse and Beth A. Simmons (eds.), **Handbook of International Relations** (London: Sage, 2002), pp. 517-537.

ในภาษาฝรั่งเศส ดู Maurice Bertrand, **L'ONU**, 6th ed. (Paris: La Decouverte, 2006).

[93] องค์การสหประชาชาติ, **กฎบัตรสหประชาชาติ** แปลโดย กรมองค์การระหว่างประเทศ (กรุงเทพฯ: กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2545).

ของสนธิสัญญา กฎหมายระหว่างประเทศที่มีลักษณะเป็นจารีตประเพณี หลักการโดยทั่วไป และแหล่งที่มาอื่นๆ ของกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศกำหนดพันธกรณีต่อรัฐบาลในการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติใดๆ เพื่อส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล[94]

การเคลื่อนไหวทางด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศได้รับการสนับสนุนอย่างเข้มแข็งด้วยการรับรอง ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948: UDHR)[95] โดยสมัชชาใหญ่ฯ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ปฏิญญาฯ ดังกล่าวระบุถึงสิทธิพื้นฐานของการเป็นพลเมือง สิทธิทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่มนุษย์ทุกคนควรได้รับเป็นครั้งแรก จึงเปรียบเสมือน "มาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับประชาชนทั้งหลายและประชาชาติทั้งปวง" ('a common standard of achievement for all peoples and nations') ซึ่งได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะเป็นปทัสถานพื้นฐาน (fundamental norms) เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่มนุษย์ทุกคนควรเคารพและปกป้อง[96]

ประชาคมระหว่างประเทศตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน จึงได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวในหลายลักษณะ รวมถึงการสร้างเครื่องมือหลักว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Core International Human Rights Instruments) และองค์กรควบคุมตรวจสอบ (monitoring body) ขึ้น สำหรับสนธิสัญญาหลักเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (Core International Human Rights Treaties) ที่สำคัญมี 9 ฉบับ ได้แก่

1. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ปี ค.ศ. 1965 (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: ICERD) โดยมีคณะกรรมการว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ (Committee on the Elimination of Racial Discrimination: CERD) ควบคุมดูแล[97]

---

[94] Office of the High Commissioner for Human Rights, "What are human rights?," Retrieved 1 October 2009, from http://www.ohchr.org/EN/Issues/Pages/WhatareHumanRights.aspx

[95] United Nations, "The Universal Declaration of Human Rights," Retrieved 1 October 2009, from http://www.un.org/en/documents/udhr/

[96] Office of the High Commissioner for Human Rights, "International Human Rights Law," Retrieved 1 October 2009, from http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/InternationalLaw.aspx

[97] อนุสัญญา ICERD ได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1965 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 4 มกราคม ค.ศ. 1969 ดู http://www2.ohchr.org/english/law/cerd.htm และดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคณะกรรมการ CERD ใน Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Committee on the Elimination of Racial Discrimination, http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/index.htm

2. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ปี ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) โดยมีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee: HRC) กำกับดูแล[98]
3. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ปี ค.ศ. 1966 (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) โดยมีคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (Committee on Economic, Social and Cultural Rights: CESCR) ดูแล[99]
4. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อสตรี ปี ค.ศ. 1979 (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: CEDAW) โดยอยู่ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี (Committee on the Elimination of Discrimination against Women: CEDAW)[100]
5. อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี ปี ค.ศ. 1984 (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT) โดยมีคณะกรรมการว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน (Committee against Torture: CAT) กำกับดูแล[101]
6. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ปี ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child: CRC) กำกับดูแลโดยคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็ก (Committee on the Rights of the Child: CRC)[102]
7. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกครอบครัว ปี ค.ศ. 1990 (International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and

---

[98] กติกา ICCPR ได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1966 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1976 ดู http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm และดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคณะกรรมการ HRC ใน Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Human Rights Committee, http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/index.htm

[99] กติกา ICESCR ได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1966 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1976 ดู http://www2.ohchr.org/english/law/cescr.htm และดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคณะกรรมการ CESCR ใน Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Committee on Economic, Social and Cultural Rights, http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/index.htm

[100] อนุสัญญา CEDAW ได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 1979 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 กันยายน ค.ศ. 1981 ดู http://www2.ohchr.org/english/law/cedaw.htm และดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคณะกรรมการ CEDAW ใน Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Committee on the Elimination of Discrimination against Women, http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/committee.htm

[101] อนุสัญญา CAT ได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1984 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1987 ดู http://www2.ohchr.org/english/law/cat.htm และดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคณะกรรมการ CAT ใน Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Committee against Torture, http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/index.htm

[102] อนุสัญญา CRC ได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1989 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1990 ดู http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm และดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคณะกรรมการ CRC ใน Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Committee on the Rights of the Child, http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/index.htm

Members of Their Families: ICRMW) กำกับดูแลโดยคณะกรรมการว่าด้วยแรงงานข้ามชาติ (Committee on Migrant Workers: CMW)[103]

8. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ ปี ค.ศ. 2006 (Convention on the Rights of Persons with Disabilities: CRPD) มีคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Committee on the Rights of Persons with Disabilities: CRPD) ควบคุมและกำกับดูแล[104]
9. อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ ปี ค.ศ. 2006 (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance)[105]

ทั้งนี้ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ปี ค.ศ. 1948, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ปี ค.ศ. 1966, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (ICESCR) ปี ค.ศ. 1966 และพิธีสารเลือกรับทั้งสองฉบับของ ICCPR (its two Optional Protocols)[106] รวมเรียกเป็น ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (International Bill of Human Rights)

นอกจากปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสนธิสัญญาหลักว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้ว ยังมีเครื่องมือสากลอื่นๆ ซึ่งมีสถานะแบ่งออกได้เป็นลักษณะที่ไม่มีผลผูกพันตามกฎหมาย ได้แก่ ปฏิญญา, หลักการ, แนวนโยบาย, กฎเกณฑ์มาตรฐาน, และข้อเสนอแนะ ซึ่งแม้จะไม่มีผลผูกพันตามกฎหมายแต่เป็นพลังทางจริยธรรมที่ปฏิเสธมิได้ และเป็นคู่มือปฏิบัติให้รัฐดำเนินการ และเครื่องมือที่มีผลผูกพันตามกฎหมายต่อรัฐที่ให้สัตยาบันหรือยอมรับ (accede) อันได้แก่ กติกา, บทบัญญัติ, พิธีสาร, และอนุสัญญา สหประชาชาติได้จัดแบ่งหมวดหมู่และประเภทของเครื่องมือ

---

[103] อนุสัญญา ICRMW ได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 1990 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2003 ดู http://www2.ohchr.org/english/law/cmw.htm และดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคณะกรรมการ CMW ใน Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Committee on Migrant Workers, http://www2.ohchr.org/english/bodies/cmw/index.htm

[104] อนุสัญญา CRPD ได้รับการรับรองเมื่อวันที่13 ธันวาคม ค.ศ. 2006 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 2008 ดู http://www2.ohchr.org/english/law/disabilities-convention.htm และดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคณะกรรมการ CRPD ใน Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Committee on the Rights of Persons with Disabilities, http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/CRPDIndex.aspx

[105] อนุสัญญาฯ ได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ. 2006 ปัจจุบันยังไม่มีผลบังคับใช้ ดู http://www2.ohchr.org/english/law/disappearance-convention.htm

[106] ได้แก่ Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR-OP1) ได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1966 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1976 ดู http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr-one.htm และ Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, aiming at the abolition of the death penalty (ICCPR-OP2) ได้รับการรับรองและประกาศเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1989 ดู http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr-death.htm

เกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ไว้เป็นจำนวนมาก เช่น สิทธิในการกำหนดใจตนเอง โดยมีเครื่องมืออาทิ United Nations Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples เป็นต้น[107]

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมีเป็นจำนวนมาก ทั้งที่เป็นองค์กรของสหประชาชาติ องค์การระหว่างประเทศในระบบสหประชาชาติ องค์การฯ ในระดับภูมิภาค, INGOs, NGOs, ภาคประชาสังคม อาทิ สมัชชาใหญ่ฯ คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมฯ สำนักงานผู้แทนข้าหลวงใหญ่เพื่อผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR), Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), UNESCO, Joint United Nations Programme on HIV/AIDS (UNAIDS) เป็นต้น[108] อย่างไรก็ตาม องค์กรของสหประชาชาติที่เป็นหลักในการทำงานด้านมิติสิทธิมนุษยชนคือ สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) โดยทำหน้าที่ในการเสนอแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด และสนับสนุนกลไกติดตามเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ต่างกันไปในระบบสหประชาชาติ[109]

องค์กรว่าด้วยมิติสิทธิมนุษยชน (Human Rights Bodies) นั้น ยังสามารถแบ่งได้เป็นองค์กรตามกฎบัตรฯ (Charter-based bodies) และองค์กรตามสนธิสัญญา (Treaty-based bodies) โดยได้รับการสนับสนุนทางด้านเลขานุการจากคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations Human Rights Council: UNHRC) อันเป็นองค์กรตามกฎบัตรฯ ซึ่งทำหน้าที่แทนคณะกรรมาธิการว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเดิม (Commission on Human Rights: CHR)[110] และจากฝ่ายสนธิสัญญา (Treaties Division) ของ OHCHR องค์กรตามกฎบัตรฯ ที่สำคัญอีกองค์กรคือ กระบวนการพิเศษ (Special Procedures) ส่วนองค์กรตามสนธิสัญญาประกอบด้วย 8 องค์กรตามสนธิสัญญาหลักว่า

---

[107] ดูรายละเอียดใน Office of the United Nations High Commissioners for Human Rights, "THE CORE INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS INSTRUMENTS and their monitoring bodies," Retrieved 1 October 2009, from http://www2.ohchr.org/english/law/index.htm#core

[108] เกี่ยวกับองค์กรของสหประชาชาติอื่นๆ ในประเด็นดังกล่าว ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Office of the United Nations High Commissioners for Human Rights, "Other United Nations Bodies," Retrieved 1 October 2009, from http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/OtherUnitedNationsBodies.aspx

[109] Office of the United Nations High Commissioners for Human Rights, "Human Rights Bodies," Retrieved 1 October 2009, from http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/HumanRightsBodies.aspx; ดูเพิ่มเติมใน Hans Peter Schmitz and Kathryn Sikkink, "International Human Rights," pp. 524-533.

[110] ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1946 เพื่อวางโครงร่างเบื้องต้นของเนื้อหาทางกฎหมายในระดับระหว่างประเทศ (to weave the international legal fabric) ที่ปกป้องสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยรัฐสมาชิก 53 ประเทศ ทำหน้าที่เสมือนเวที (forum) ที่ประเทศต่างๆ ทั้งขนาดใหญ่และเล็ก กลุ่มที่ไม่ใช่รัฐ และผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนจากทั่วโลกสามารถแสดงความกังวลในประเด็นดังกล่าวได้ และยังทำหน้าที่ในการเสนอรายงานและข้อเสนอแนะต่อคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมฯ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้ คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนฯ ไม่มีอำนาจใช้มาตรการลงโทษ แต่สามารถออกข้อมติประณามประเทศที่มีปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเสนอต่อคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมฯ เพื่อนำเสนอต่อสมัชชาใหญ่ฯ พิจารณาต่อไปได้ นอกจากนั้น ยังอาจแต่งตั้งผู้เสนอรายงานพิเศษ (special rapporteur) เพื่อติดตามสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนและหารือกับรัฐบาลของประเทศดังกล่าวเพื่อหาวิธีแก้ไขปัญหา

ด้วยสิทธิมนุษยชน (ยกเว้นอนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ ปี ค.ศ. 2006 ซึ่งยังไม่มีผลบังคับใช้) อันได้แก่ คณะกรรมการของผู้เชี่ยวชาญอิสระซึ่งกำกับดูแลให้มีการนำสนธิสัญญาหลักว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าวไปปฏิบัติ โดยมี OHCHR ทำหน้าที่ในการประสานวิธีการทำงานระหว่างคณะกรรมการและรายงานความต้องการต่างๆ ผ่านทางสำนักเลขาธิการ[111]

คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNHRC) เป็นหน่วยงานระหว่างรัฐบาลภายใต้สหประชาชาติ ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม ค.ศ. 2006 จากข้อมติของสมัชชาใหญ่ฯ[112] ประกอบด้วยรัฐ 47 ประเทศที่รับผิดชอบในการสร้างการสนับสนุนและปกป้องสิทธิมนุษยชนทั้งโลก โดยการติดตามสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนต่างๆ และให้ข้อเสนอแนะในกรณีนั้นๆ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนได้ให้การรับรอง Institution building package เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ. 2007 ซึ่งวางองค์ประกอบการทำงานขององค์กรในอนาคต ที่สำคัญคือ (1) กลไก Universal Periodic Review ซึ่งจะประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศสมาชิก (2) คณะกรรมการที่ปรึกษา (advisory committee) ที่จะทำหน้าที่เป็น "คณะคิด" (think tank) เพื่อสนับสนุนการทำงานของคณะมนตรีฯ ทั้งในด้านความชำนาญและคำแนะนำในประเด็นสิทธิมนุษยชน (3) กลไก Complaints Procedure ซึ่งอนุญาตให้บุคคลและองค์การฯ ต่างๆ ร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนแก่คณะมนตรีฯ ได้ นอกจากนี้ คณะมนตรีฯ ยังทำงานอย่างใกล้ชิดและยอมรับ UN Special Procedures อันเป็นการทำงานจากคณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนเดิม (Commission on Human Rights)[113]

สหประชาชาติจัดการประชุมโลกเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่สำคัญทั้งหมด 4 ครั้ง ครั้งที่ 1 จัดขึ้นเมื่อวันที่ 22 เมษายน-13 พฤษภาคม ค.ศ. 1968 ที่กรุงเตหะราน ประเทศอิหร่าน โดยมีวัตถุประสงค์ในการทบทวนความก้าวหน้าภายหลังการรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) แล้ว 20 ปี และกำหนดวาระสำหรับอนาคต[114] ต่อมาเมื่อวันที่ 14-25 มิถุนายน ค.ศ. 1993 จัด United Nations World Conference on Human Rights ครั้งที่ 2 ขึ้นที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย สมาชิกที่ประชุม 171 ประเทศรับรอง Vienna Declaration and Programme of Action ซึ่งนับเป็นการบรรลุขั้นตอนการทบทวนและไตร่ตรองเกี่ยวกับสถานะปัจจุบันของกลไกสิทธิมนุษยชน และยังเสนอแนะให้จัดตั้งข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชน (High Commissioner for Human Rights) ด้วย[115] นอกจากนี้ ยังมีการประชุม World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance ระหว่างวันที่ 31 สิงหาคม-7 กันยายน ค.ศ.

---

[111] Office of the United Nations High Commissioners for Human Rights, "Human Rights Bodies."

[112] ดู United Nations, General Assembly, "Human Rights Council," **A/RES/60/251**, 3 April 2006, Retrieved 1 October 2009, from http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/A.RES.60.251_En.pdf

[113] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคณะมนตรีสิทธิมนุษยชน ใน http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/

[114] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประชุมดังกล่าว ใน http://www.un.org/en/development/devagenda/humanrights.shtml

[115] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประชุมดังกล่าว ใน http://www.ohchr.org/EN/ABOUTUS/Pages/ViennaWC.aspx

2001 ณ เมือง Durban ประเทศแอฟริกาใต้ ซึ่งที่ประชุมเห็นชอบใน Durban Declaration and Programme of Action[116] และล่าสุดเมื่อวันที่ 20-24 เมษายน ค.ศ. 2009 จัดการประชุม Durban Review Conference ขึ้นที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เพื่อประเมินความก้าวหน้าของเป้าหมายที่กำหนดไว้ในการประชุมครั้งก่อน[117]

จะเห็นได้ว่า สหประชาชาตินับเป็นต้นกำเนิดสำคัญในการกำหนดมาตรฐานสากลและได้จัดตั้งกลไกในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศหลายรูปแบบ ซึ่งมีผลผูกพันต่อประเทศสมาชิก รวมทั้งประเทศไทย หลักการหรือแนวคิดสิทธิมนุษยชนมีบทบาทต่อองค์การสหประชาชาตินับตั้งแต่การก่อตั้ง โดยปรากฏอยู่ในมาตราต่างๆ ของกฎบัตรฯ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และตราสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนต่างๆ ของสหประชาชาติ กลไกด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติที่จัดตั้งขึ้นทั้งโดยกฎบัตรฯ ตราสารต่างๆ และกลไกอื่นๆ ของสหประชาติ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อกำหนดมาตรฐานสากล ตลอดจนการตรวจสอบการปฏิบัติตามมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนที่กำหนดไว้ ซึ่งแต่ละกลไกต่างมีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกันไป ในขณะเดียวกัน สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และองค์การเอกชนได้มีบทบาทที่ทวีความสำคัญในการดำเนินงานของสหประชาชาติด้านสิทธิมนุษยชน นอกเหนือจากกลไกที่จัดตั้งขึ้นในระบบสหประชาชาติ[118]

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในทุกด้านและพยายามปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนผ่านการออกกฎหมายและนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับข้อบทและสนธิสัญญาต่างๆ ที่ไทยเป็นภาคี ซึ่งไทยมีความก้าวหน้ามากพอสมควร ทั้งนี้ เนื่องจากไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาจึงให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิทธิของผู้ที่อ่อนแอหรือด้อยโอกาส เช่น คนยากจน คนพิการ เด็ก สตรีและคนชรา เป็นต้น[119] นอกจากนี้ ไทยยังได้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (National Human Rights Commission) ขึ้นนับแต่ปี ค.ศ. 1997[120]

---

[116] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประชุมดังกล่าว ใน http://www.un.org/WCAR/coverage.htm

[117] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประชุมดังกล่าว ใน http://www.un.org/durbanreview2009/

[118] สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, "แนวทางปฏิบัติและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ," สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จาก http://www.nhrc.or.th/menu_content.php?doc_id=32

[119] กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, "ท่าทีไทยในด้านสิทธิมนุษยชน," สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/UNandThailand/human.htm

[120] เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) เกิดขึ้นจากแรงผลักดันและความเรียกร้องต้องการของประชาชน ที่มุ่งหวังให้มีกลไกอิสระ เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริม คุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิเสรีภาพของประชาชนให้มีผลปรากฏเป็นจริง ตามที่มีการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพอย่างกว้างขวางไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ โดยที่กระบวนการร่างกฎหมายเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ภายหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นับเป็นแบบอย่างที่ดีของการร่างกฎหมายที่มีผลเกี่ยวข้องกับประชาชน โดยคณะรัฐมนตรีกำหนดให้มีการประชาพิจารณ์ทั่วประเทศ ในขณะที่ภาคประชาชนก็ตื่นตัวมีส่วนร่วมจัดเวทีศึกษาแลกเปลี่ยนบทเรียนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของประเทศอื่น ๆ ซึ่งเป็นผลให้มีการ

นอกเหนือจากการเป็นหนึ่งใน 47 ประเทศที่ร่วมรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปี ค.ศ. 1948 (UDHR) แล้ว จนถึงปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบสหประชาชาติรวม 7 ฉบับ (จาก 9 ฉบับ) และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน 3 ฉบับ (ดูตารางที่ 10.5 แสดงการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบสหประชาชาติของไทย) อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของประเทศไทยที่จะร่วมกับประชาคมระหว่างประเทศในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชน แม้ว่าจะยังคงมีบางอนุสัญญาที่ไทยไม่สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีได้อย่างเต็มที่ อันเนื่องมาจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในพันธกรณีของไทยภายใต้อนุสัญญา อาทิ อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ ที่ไทยเพิ่งเข้าเป็นภาคีเมื่อปี ค.ศ. 2007 และความไม่ตระหนักดังกล่าวได้นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งส่งผลกระทบภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของไทยในเวทีระหว่างประเทศ[121]

ประเทศไทยสนับสนุนการทำงานของสหประชาชาติ องค์การระหว่างประเทศในระบบสหประชาชาติ และองค์การฯ อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับมิติด้านสิทธิมนุษยชนมากมาย ทั้งในลักษณะของการดำเนินกิจกรรมตามหลักการ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายต่างๆ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงินและเทคนิค เป็นต้น ทั้งนี้ ไทยยังเป็นที่ตั้งของสำนักงานผู้แทนข้าหลวงใหญ่เพื่อผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติประจำภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (UNHCR) สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) เป็นต้น

ปรับปรุงร่างกฎหมายนี้ให้ดีขึ้นจากร่างเดิมในหลายประเด็น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติชุดแรก ได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม ค.ศ. 2001 และหมดวาระเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน ค.ศ. 2009 ประกอบด้วย ประธานกรรมการ 1 คน คือ ศ. เสน่ห์ จามริก และกรรมการอื่นอีก 10 คน สำหรับคณะกรรมการฯ ชุดที่สอง (ชุดปัจจุบัน) จะทำหน้าที่นับแต่วันที่ 25 มิถุนายน ค.ศ. 2009 ถึงวันที่ 24 มิถุนายน ค.ศ. 2015 ประกอบด้วยประธานกรรมการ 1 คน คือ นางอมรา พงศาพิชญ์ และกรรมการอื่นอีก 6 คน ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, http://www.nhrc.or.th

[121] กระทรวงการต่างประเทศ, "แบบข้อเสนอโครงการสนับสนุนภารกิจต่างประเทศแบบบูรณาการปีงบประมาณ 2553 (โครงการเสริมสร้างความตระหนักและส่งเสริมการปฏิบัติตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบสหประชาชาติ)," สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/internet/news/30464.doc

ตารางที่ 10.5 แสดงการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบสหประชาชาติของไทย

สนธิสัญญา	การเข้าเป็นภาคีของประเทศไทย	
	วันที่เข้าเป็นภาคี (วิธีการ)	วันที่มีผลบังคับใช้
1. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW)	9 สิงหาคม 1985 (ภาคยานุวัติ)	8 กันยายน 1985
2. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC)	20 พฤศจิกายน 1989 (ภาคยานุวัติ)	2 กันยายน 1990
3. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)	29 ตุลาคม 1996 (ภาคยานุวัติ)	30 มกราคม 1997
4. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (ICESCR)	5 กันยายน 1999 (ภาคยานุวัติ)	5 ธันวาคม 1999
5. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (ICERD)	28 มกราคม 2003 (ภาคยานุวัติ)	28 กุมภาพันธ์ 2003
6. อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT)	2 ตุลาคม 2007 (ภาคยานุวัติ)	1 พฤศจิกายน 2007
7. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (CRPD)	29 กรกฎาคม 2008 (ให้สัตยาบัน)	28 สิงหาคม 2008
8. พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ	14 มิถุนายน 2000 (ให้สัตยาบัน)	ไม่มีข้อมูล
9. พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กว่าด้วยการขายเด็ก โสเภณีเด็กและสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก	11 มกราคม 2006 (ภาคยานุวัติ)	ไม่มีข้อมูล
10. พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กว่าด้วยสภาวะความขัดแย้งที่มีการใช้อาวุธ	27 กุมภาพันธ์ 2006 (ภาคยานุวัติ)	ไม่มีข้อมูล

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, "พันธกรณีระหว่างประเทศ," สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, http://www.nhrc.or.th/menu_content.php?doc_id=29

ในมิติด้านสิทธิมนุษยชนระดับโลกนั้น ประเทศไทยนับว่ามีบทบาทในการส่งเสริมและเป็นตัวอย่างที่ดีประเทศหนึ่ง อาทิ ไทยได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (CHR) เป็นครั้งแรกระหว่างปี ค.ศ. 2001-2003 คณะกรรมาธิการฯ ดังกล่าวถือเป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดในด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (ซึ่งต่อมาถูกแทนที่ด้วย UNHRC ในปี ค.ศ. 2006) ซึ่งจะช่วยให้ไทยสามารถเพิ่มบทบาทด้านสิทธิมนุษยชนในเวทีระหว่างประเทศอย่างเป็นรูปธรรม แสดงท่าทีอย่างสร้างสรรค์ในการพิจารณาปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนในรูปแบบต่างๆ เนื่องจากไทยมีระดับการพัฒนาประเทศและค่านิยมทางสังคมที่ส่งเสริมความเป็น

ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนแล้ว[122] ทั้งนี้ ประเทศไทยได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกคณะมนตรีฯ (UNHRC) เมื่อปี ค.ศ. 2006 และได้ลงสมัครอีกครั้งในวาระปี ค.ศ. 2010-2013 นอกจากนี้ ไทยยังเป็นสมาชิกคณะกรรมการสถานภาพสตรีระหว่างปี ค.ศ. 2002-2006 ด้วย

ในการเตรียมการสำหรับการประชุม United Nations World Conference on Human Rights ครั้งที่ 2 เมื่อปี ค.ศ. 1993 นั้น ประเทศไทยยังเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมระดับภูมิภาคอันเป็นหนึ่งในกระบวนการเตรียมการด้วย นอกจากนี้ ประเทศไทยภายใต้ความร่วมมือกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) เป็นเจ้าภาพการประชุมและการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาคหลายครั้ง อาทิ ในปี ค.ศ. 2001 ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัด Asia-Pacific Workshop on Regional Cooperation for the Promotion and Protection of Human Rights ครั้งที่ 9, ในปี ค.ศ. 2004 เป็นเจ้าภาพจัด Inter-Sessional Workshop on National Human Rights Plans of Action and Human Rights Education in the Asia-Pacific Region and the Sub-Regional Workshop on the Implementation of the Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child เป็นต้น[123]

ในการเชื่อมโยงประเด็นว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจากองค์การระหว่างประเทศในระดับโลกสู่ภูมิภาคนั้น ประเทศไทยได้มีบทบาททั้งระดับเอเชีย-แปซิฟิก และโดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในกรณีของอาเซียน โดยในระดับเอเชีย-แปซิฟิกนั้น ไทยเป็นสมาชิกและให้ความสนับสนุนทางการเงินแก่กรอบความร่วมมือระหว่างสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (The Asia-Pacific Forum of National Human Rights Institutions: APF) ซึ่งเป็นองค์กรความร่วมมือที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1996 เพื่อให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในภูมิภาคที่เป็นสมาชิกได้เสริมสร้างความร่วมมือและสนับสนุนช่วยเหลือระหว่างกัน โดยสมาชิกทั้งหมดต้องได้รับการพิจารณาแล้วว่า มีความเป็นอิสระในการดำเนินงานส่งเสริมและ คุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้องกับหลักการปารีส (Paris Principles)[124] ปัจจุบัน APF มีสมาชิกทั้งสิ้น 12 ประเทศ[125] นอกจากนี้ ไทย

---

[122] กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, "พันธกรณีของไทยด้านสิทธิมนุษยชน," ส.ค. 2548, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/55.php

[123] Permanent Mission of Thailand to the United Nations, "Thailand's Voluntary Pledge and Commitments in the Field of Human Rights," 24 April 2006, Retrieved 5 September 2009, from http://www.un.org/ga/60/elect/hrc/thailand.pdf

[124] ในปี ค.ศ. 1991 สหประชาชาติเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมผู้แทนของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจากทั่วโลกขึ้นที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาหลักการที่ครอบคลุมเพื่อใช้เป็นแนวทางการก่อตั้งและดำเนินการสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ประชุมเห็นชอบใน Principles Relating to the Status and Functions of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights หรือที่รู้จักกันในชื่อ Paris Principles อันเป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำที่สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องดำเนินการ ได้แก่ (1) มีอำนาจหน้าที่ที่กำหนดชัดเจนและกว้างขวาง โดยตั้งอยู่บนมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล (2) ได้รับการรับรองความเป็นอิสระโดยกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญ (3) เป็นอิสระจากรัฐบาล (4) มีความเป็นพหุลักษณ์ (pluralism) กล่าวคือ สมาชิกต้องเป็นตัวแทนที่สะท้อนสังคม (5) มีอำนาจพอเพียงในการตรวจสอบ และ (6) มีทรัพยากรที่พอเพียง ทั้งนี้ หลักการปารีส ได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติและสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ ดูเพิ่มเติมใน Asia

ยังเป็นสมาชิกก่อตั้งเครือข่ายความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Network: HSN) อันเป็นการรวมกลุ่มประเทศในภูมิภาคต่างๆ ซึ่งมีแนวคิดคล้ายคลึงกัน (like-minded countries) เกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์ภายในประเทศและในเวทีโลก ปัจจุบันประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 13 ประเทศและประเทศผู้สังเกตการณ์ 1 ประเทศ ทั้งนี้ ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพการจัดประชุมเครือข่ายฯ ระหว่างวันที่ 1-2 มิถุนายน ค.ศ. 2006[126]

ในกรณีของอาเซียนและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ระหว่างการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 42 วันที่ 17-23 กรกฎาคม ค.ศ. 2009 ที่จังหวัดภูเก็ต ไทยผลักดันให้ที่ประชุมอาเซียนรับรองร่างกรอบการจัดตั้งคณะกรรมาธิการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนของอาเซียน (Term of Reference of ASEAN Inter-governmental Commission on Human Rights: AICHR) ต่อมาได้รับการรับรองในที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 15 ซึ่งไทยจะเป็นเจ้าภาพระหว่างวันที่ 23-25 ตุลาคม ปีเดียวกัน ที่ประชุมยังได้ออกแถลงการณ์ Cha-Am Hua Hin Declaration on the Intergovernmental Commission on Human Rights[127] รวมถึงการจัดตั้งคณะกรรมาธิการว่าด้วยการส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิสตรีและเด็กของอาเซียน (ASEAN Commission on the Promotion and Protection of the Rights of the Women and Children) ด้วย[128] ซึ่งนับเป็นโอกาสสำคัญในวาระที่ประเทศไทยได้เป็นประธานอาเซียน อนึ่ง เวียดนามซึ่งรับหน้าที่ประธานอาเซียนต่อจากไทยนั้น มิได้มีการบรรจุวาระเกี่ยวกับการปกป้องสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมมีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจในอาเซียน หรือทำให้อาเซียนมีจุดศูนย์กลางที่ประชาชนแต่อย่างใด[129] ดังนั้น ท่ามกลางสถานการณ์การเมืองภายในที่ไร้เสถียรภาพและปัญหาทางเศรษฐกิจและความมั่นคงที่เกิดขึ้นในประเทศไทย สิ่งหนึ่งที่ประเทศไทยได้แสดงในเวทีอาเซียน ได้แก่ การผลักดันเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน อันนับเป็นวาระสำคัญทางการเมืองในระดับทั้งโลก โดยที่ประเทศไทยสามารถพัฒนาเวทีเพื่อเชื่อมโยงระหว่างธรรมาภิบาลระดับภูมิภาคหรือ "ภูมิภาคาธรรมาภิบาล" กับธรรมาภิบาลในระดับทั้งโลกหรือ "โลกาธรรมาภิบาล" ได้

Pacific Forum, "International Standards," Retrieved 5 September 2009, from http://www.asiapacificforum.net/members/international-standards

[125] ได้แก่ ออสเตรเลีย ฟิจิ อินเดีย อินโดนีเซีย มองโกเลีย เนปาล นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ ศรีลังกา มาเลเซีย เกาหลีใต้ และไทย

[126] ประเทศสมาชิก 13 ประเทศคือ ชิลี กรีซ ไอร์แลนด์ จอร์แดน แคนาดา มาลี เนเธอร์แลนด์ นอร์เวย์ ออสเตรีย สวิตเซอร์แลนด์ สโลวีเนีย คอสตาริกา และไทย ประเทศผู้สังเกตการณ์คือ แอฟริกาใต้ สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติม ดู Human Security Network, "Members of the Human Security Network," Retrieved 5 September 2009, from http://www.humansecuritynetwork.org/menu-e.php

[127] ดู รายละเอียด TOR ของ AICHR และ Cha-Am Hua Hin Declaration on the Intergovernmental Commission on Human Rights ในภาคผนวกท้ายบทที่ 4 ของรายงานวิจัยนี้

[128] ดู Terms of Reference of the ASEAN Commission for the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children (ACWC), http://www.aseansec.org/documents/TOR-ACWC.pdf

[129] ดู กวี บ้านไท, "อาเซียนซัมมิต 'ฮานอย' เชือดนิ่ม 'มังกร' ในทะเลจีนใต้, **เนชั่นสุดสัปดาห์**, 18:931, 2 เมษายน 2553, น. 90.

ในระดับบุคคล มีคนไทยหลายคนที่ได้ดำรงตำแหน่งสำคัญทางด้านสิทธิมนุษยชน อาทิ ดร. สายสุรี จุติกุล ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกคณะกรรมการสิทธิเด็ก (CRC) วาระปี ค.ศ. 2001-2005, ศาสตราจารย์ ดร. วิฑิต มันตาภรณ์ ได้รับการแต่งตั้งโดยคณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (CHR) ให้ดำรงตำแหน่งผู้เสนอรายงานพิเศษว่าด้วยสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในเกาหลีเหนือ (Special Rapporteur) เมื่อปี ค.ศ. 2004, และล่าสุด พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ในฐานะองค์ทูตสันถวไมตรีในการต่อต้านความรุนแรงต่อสตรีในประเทศไทย ภายใต้กองทุนการพัฒนาเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Fund for Women: UNIFEM)[130] ยังได้เข้าร่วมการประชุมคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนฯ สมัยที่ 12 ณ สำนักงานสหประชาชาติ นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ระหว่างวันที่ 14 กันยายน - 2 ตุลาคม ค.ศ. 2009 โดยได้นำเสนอโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิง (Enhancing Lives of Female Inmates: ELFI) เพื่อให้เป็นมาตรฐานของสหประชาชาติในการปรับปรุงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงให้ดีขึ้น[131] ทั้งนี้ ประเทศไทยได้ร่างข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่ไม่ใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง โดยจะจัดประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญระหว่างประเทศขึ้นที่กรุงเทพฯ ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2009 เพื่อเป็นการเตรียมการสำหรับการพัฒนาร่างข้อกำหนดดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม ประเด็นสิทธิมนุษยชนในไทยที่สำคัญและอยู่ในความสนใจของต่างประเทศ ได้แก่ สถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ค.ศ. 2005) กรณีการหายสาบสูญของนายสมชาย นีละไพจิตร การสังหารนอกระบบกฎหมายในช่วงการดำเนินนโยบายปราบปรามยาเสพติดระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ค.ศ. 2003 ในเรื่องนี้ ประเทศไทยอาจถือได้ว่า ไม่ใช่สมาชิกที่ปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติได้ดีนัก เนื่องจากไทยปฏิเสธสหประชาชาติโดยสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ในการส่งผู้แทนพิเศษเข้ามาตรวจสอบเกี่ยวกับการทำวิสามัญฆาตกรรม (ที่รู้จักกันในนามของการ "ฆ่าตัดตอน") ระหว่างการดำเนินนโยบายปราบปรามยาเสพติดของอดีตนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 2003

---

[130] UNIFEM เป็นกองทุนเพื่อสตรีของสหประชาชาติ โดยการให้ความช่วยเหลือทางการเงินและทางเทคนิคแก่โครงการและกลยุทธ์ใหม่ๆ ที่สนับสนุนสตรีและความเท่าเทียมทางเพศ ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1976 กรอบความตกลงระหว่างประเทศที่สำคัญ 2 ฉบับ คือ Beijing Platform for Action 1995 และ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) หรือที่รู้จักในชื่อ the women's bill of rights ดูเพิ่มเติมใน http://www.unifem.org

[131] ความเชื่อมโยงกันระหว่างเรื่องสิทธิมนุษยชนกับหลักนิติธรรมเป็นประเด็นที่มีความชัดเจนมานับแต่การประชุมอาชญากรรมครั้งแรกที่นครเจนีวา เมื่อปี ค.ศ. 1955 จนถึงการประชุมสมัยที่ 12 ที่จะจัดขึ้นที่เมืองซัลวาดอร์ ประเทศบราซิล ในปี ค.ศ. 2010 ความแตกต่างระหว่างเพศเป็นประเด็นใหม่ที่จะต้องให้ความสำคัญ ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงให้ดีขึ้นก็นับเป็นประเด็นหนึ่งในนั้น

กล่าวโดยรวม นับว่าประเทศไทยได้เลือกที่จะเข้าร่วมอยู่ในระบบขององค์การสหประชาชาติอย่างเต็มที่ เพื่อความอยู่รอดของประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และตลอดเวลาของการดำรงสมาชิกภาพก็ได้พยายามเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ โดยเข้าร่วมในกิจกรรมหลักๆ ทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนา ด้านสันติภาพและความมั่นคง การส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน รวมถึงประเด็นการปฏิรูปองค์การฯ ฯลฯ โดยมีบุคลากรไทยเข้าร่วมรับตำแหน่งสำคัญในหลายๆ ด้าน อย่างไรก็ตาม นอกจากกิจกรรมดังกล่าวแล้ว ภารกิจแบบครอบจักรวาลขององค์การสหประชาชาติยังประกอบด้วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งนับว่ามีความสำคัญอย่างสูงในการพัฒนาประเทศต่างๆ ระหว่างช่วงสงครามเย็น ในบริบทของโลกาภิวัตน์ที่เกิดระบบเศรษฐกิจของทั้งโลกนี้ ทั้งองค์การฯ และการประชุมระหว่างประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจึงนับเป็นเวทีโลกทางเศรษฐกิจที่สำคัญยิ่งสำหรับประเทศไทย

3. ประเทศไทยกับเวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีโลกทางเศรษฐกิจ

3.1 ประเทศไทยกับองค์การการค้าโลก (WTO): ระเบียบการค้าระหว่างประเทศ

องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) เป็นองค์การระหว่างประเทศที่มุ่งส่งเสริมการค้าเสรีระหว่างประเทศสมาชิกด้วยการลดอุปสรรคทางการค้าต่างๆ ระหว่างกัน และทำหน้าที่ดูแลและรักษาระเบียบการค้าระหว่างประเทศที่ส่งเสริมการแข่งขันทางการค้าอย่างเป็นธรรม WTO ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1995 โดยพัฒนามาจาก "ความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า" (General Agreement on Tariffs and Trade: GATT)[132] เมื่อการเจรจาการค้าระหว่างประเทศรอบอุรุกวัย (ค.ศ. 1986-1993) สิ้นสุดลง โดย WTO มีสมาชิกแรกเริ่ม 81 ประเทศ ในปัจจุบัน (สถานะ ณ วันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 2008) มีสมาชิก 153 ประเทศ และมีที่ตั้งอยู่ที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์[133]

WTO เป็นองค์การระหว่างประเทศที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบทางการค้าต่างๆ ที่เป็น "ข้อตกลงการค้าพหุภาคี" (Multilateral Trade Agreement: MTA)[134] โดยมีหน้าที่สำคัญ 4 ประการ

---

[132] GATT ก่อตั้งขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1947

[133] ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับพัฒนาการจาก GATT สู่ WTO ใน รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, **จาก GATT สู่ WTO**, เอกสารเหตุการณ์ปัจจุบัน หมายเลข 11 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552)

[134] ได้แก่ (1) GATT ฉบับแก้ไข ปี ค.ศ. 1994 (2) ข้อตกลงว่าด้วยมาตรการการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Investment Measures: TRIMs) (3) ข้อตกลงว่าด้วยการค้าสินค้าที่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญา (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS) (4) ข้อตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (Agreement on Technical Barriers to Trade: TBT) (5) ข้อตกลงว่าด้วยการบังคับใช้มาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Standards: SPS) (6) ข้อตกลงว่าด้วยการอุดหนุนและมาตรการตอบโต้

ได้แก่ (1) การดูแลและกำกับให้การค้าระหว่างประเทศเป็นไปตามข้อตกลงพหุภาคี (MTA) โดยไม่เลือกปฏิบัติและมีความโปร่งใส (2) การอำนวยความสะดวกในการเจรจาระหว่างประเทศภาคีเพื่อประโยชน์การค้าแบบพหุภาคี รวมทั้งให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาในด้านข้อมูล ข้อแนะนำ เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีได้อย่างเพียงพอตลอดจนทำการศึกษาประเด็นการค้าที่สำคัญๆ (3) เป็นเวทีสำหรับแก้ไขข้อขัดแย้งทางการค้าระหว่างสมาชิก และหากไม่สามารถตกลงกันได้ก็จะมีการจัดตั้งคณะผู้พิจารณา (Panel) ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและให้ข้อเสนอแนะ รวมทั้งมีกลไกยุติข้อพิพาททางการค้าด้วย และ (4) การบริหารกลไกการทบทวนนโยบายการค้าของประเทศภาคี[135]

ในปัจจุบัน การเจรจาการค้าพหุภาคีรอบโดฮา (Doha Round) เป็นรอบที่ 9 นับแต่มีการเจรจาการค้าภายใต้ WTO เป็นต้นมา[136] โดยเริ่มต้นขึ้นในการประชุมระดับรัฐมนตรีองค์การการค้าโลก ณ กรุงโดฮา ประเทศกาตาร์ (Doha Ministerial Conference) ในปี ค.ศ. 2001 โดยได้รับความคาดหมายจากประเทศสมาชิกให้เป็นวาระแห่งการพัฒนา (Doha Development Agenda: DDA) ซึ่งนานาชาติคาดหวังว่าความสำเร็จจากการเจรจาการค้าในรอบนี้จะทำให้การกระจายประโยชน์ระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศด้อยพัฒนาสมดุลกันมากขึ้น บรรลุในกฎเกณฑ์ที่เสรีและเป็นธรรม ซึ่งจะทำให้ประเทศที่พัฒนาแล้วไม่สามารถดำเนินนโยบายปกป้องตลาดภายในของตนได้ต่อไป[137]

อย่างไรก็ตาม ประเทศพัฒนาแล้วพยายามขยายประเด็นการเจรจาการค้าให้กว้างขึ้น โดยมุ่งหมายให้ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศภายใต้ WTO ขยายครอบคลุมไปเกินกว่าระเบียบการค้า ประเด็นการเจรจาดังกล่าวนั้นมีที่มาจากการประชุมรัฐมนตรีที่สิงคโปร์ (Singapore Ministerial Conference) ในปี ค.ศ. 1996 อันประกอบด้วย ประเด็นการค้ากับการลงทุน (Trade and Investment) นโยบายการแข่งขัน (Competition Policy) การจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ (Government Procurement)

(Agreement on Subsidies and Countervailing Measures: SCM) (7) ข้อตกลงว่าด้วยสินค้าเกษตร (Agreement on Agriculture) (8) ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (General Agreement on Trade in Services: GATS) (9) การทบทวนความเข้าใจเกี่ยวกับกฎและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes: DSU) และ (10) กลไกการประเมินนโยบายการค้า (Trade Policy Review Mechanism)

[135] ดูเพิ่มเติมใน Anne O. Krueger (ed.), **The WTO as an International Organization** (Chicago: University of Chicago Press, 1998)

[136] การเจรจาการค้า 8 รอบที่ผ่านมาของ WTO ได้แก่ (1) รอบเจนีวา (เมษายน ค.ศ. 1947 - ตุลาคม ค.ศ. 1948) (2) รอบอันซี (เมษายน - สิงหาคม ค.ศ. 1949) (3) รอบทอร์คีย์ (กันยายน ค.ศ. 1950 - เมษายน ค.ศ. 1951) (4) รอบเจนีวา ครั้งที่ 2 (มกราคม - พฤษภาคม ค.ศ. 1956) (5) รอบดิลลอน (กันยายน ค.ศ. 1960 - กรกฎาคม ค.ศ. 1962) (6) รอบเคเนดี (พฤษภาคม ค.ศ. 1964 - มิถุนายน ค.ศ. 1967) (7) รอบโตเกียว (กันยายน ค.ศ. 1973 - พฤศจิกายน ค.ศ. 1979) และ (8) รอบอุรุกวัย (กันยายน ค.ศ. 1986 - ธันวาคม ค.ศ. 1993)

[137] เกี่ยวกับการเจรจาการค้าพหุภาคีรอบโดฮา ดูเพิ่มเติมใน สิทธิพล วิบูลย์ธนากุล, **การเจรจาการค้าพหุภาคีรอบโดฮา**, เอกสารข้อมูลหมายเลข 4 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2547) และ สิทธิกร นิพภยะ, **การเจรจาการค้าพหุภาคีรอบโดฮา บันทึกความคืบหน้าการเจรจา: 2548-2552**, เอกสารวิชาการหมายเลข 25 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552).

และการอำนวยความสะดวกทางการค้า (Trade Facilitation) ทว่า ประเทศสมาชิก WTO ได้ตัดประเด็นเหล่านี้ออกไปจากวาระการเจรจา โดยคงเหลือไว้เฉพาะประเด็นการอำนวยความสะดวกทางการค้าเพียงประเด็นเดียว กล่าวโดยรวมได้ว่า นับแต่การเจรจาการค้าในการประชุมระดับรัฐมนตรีที่แคนคูน ประเทศเม็กซิโก ในปี ค.ศ. 2003 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนั้น ประเด็นการเจรจายังคงอยู่ในวาระเดิม คือ ประเด็นสินค้าเกษตรและการเข้าถึงตลาดของสินค้าที่มิใช่สินค้าเกษตร[138]

วิกฤตเศรษฐกิจโลกในปี ค.ศ. 2008 และการกลับมาดำเนินนโยบายการค้าแบบปกป้อง (Protectionism) ที่เพิ่มสูงขึ้นภายหลังการชะงักงันของการเจรจาการค้าภายใต้ WTO นั้น ได้สร้างแรงกดดันให้ประเทศสมาชิก WTO ต้องกลับมาเริ่มต้นการเจรจารอบโดฮาต่ออีกครั้ง โดยจัดการประชุมรัฐมนตรี WTO ครั้งที่ 7[139] ระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน - 2 ธันวาคม ค.ศ. 2009 โดยมีหัวข้อหลักของการประชุม คือ "The WTO, the Multilateral Trading System and the Current Global Economic Environment" เพื่อประเมินกลไกการดำเนินงานของระบบการค้าพหุภาคีโดยรวม[140]

ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิก GATT ในปี ค.ศ. 1982 (GATT เริ่มต้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1947) เพื่อประโยชน์อย่างน้อย 2 ประการ คือ (1) สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร และ (2) ได้รับความยุติธรรมในการค้าระหว่างประเทศ โดยไทยสามารถร้องเรียน GATT ได้หากประเทศสมาชิกอื่นใช้มาตรการกีดกันการนำเข้าจากไทยที่ไม่เป็นธรรม ผลจากการเข้าเป็นสมาชิก GATT ทำให้ไทยต้องลดกำแพงภาษีลงทั้งทางด้านสินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรม[141] ต่อมาเมื่อ WTO ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1995 ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกในปีดังกล่าว เป็นลำดับที่ 59

ระหว่างวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 2002 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ. 2005 ดร. ศุภชัย พาณิชภักดิ์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของไทยได้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ (Director General) ของ WTO เป็นเวลา 3 ปี ต่อจากนาย Mike Moore ชาวนิวซีแลนด์ ที่ดำรงตำแหน่งระหว่างวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1999 - 31 สิงหาคม ค.ศ. 2002 หลังจากทั้งสองลงสมัครแข่งขันชิงตำแหน่งผู้อำนวยการ WTO เป็นเวลา 4 เดือน (ตามปกติผู้อำนวยการฯ จะมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี) การแข่งขันกันดังกล่าวผู้แทนของไทยได้รับการสนับสนุนอย่างแข็งขันจากญี่ปุ่น และเสียงสนับสนุนจากประเทศต่างๆ ในเอเชีย-แปซิฟิก ตะวันออกกลาง และบางส่วนในแอฟริกาและสหภาพยุโรป

---

[138] อิสร์กุล อุณหเกตุ, "WTO กับการเปลี่ยนแปลง 2546-2552," **จดหมายข่าวจับกระแสองค์การการค้าโลก (WTO Watch)**, 6:3 (มิถุนายน 2552), น. 40-41.

[139] การประชุมรัฐมนตรี WTO 6 ครั้งที่ผ่านมาจัดขึ้นตามที่ต่างๆ ได้แก่ (1) ประเทศสิงคโปร์ ปี ค.ศ. 1996 (2) กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ปี ค.ศ. 1998 (3) เมืองซีแอตเทิล ประเทศสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1999 (4) กรุงโดฮา ประเทศกาตาร์ ปี ค.ศ. 2001 (5) เมืองแคนคูน ประเทศเม็กซิโก ปี ค.ศ. 2003 และ (6) ฮ่องกง ในปี ค.ศ. 2005

[140] WTO Secretariat, "Seventh WTO Ministerial Conference," Retrieved 4 September 2009, from http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min09_e/min09_e.htm

[141] ประสพสุข สังข์บุญมาก, "นโยบายการค้าระหว่างประเทศของไทย: ปัจจุบันและอนาคต," ใน รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และ สมบูรณ์ ศิริประชัย (บรรณาธิการ), **นโยบายการค้าระหว่างประเทศของไทย และการค้ากับสหรัฐอเมริกา**, เอกสารข้อมูลหมายเลข 34 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552), น. 5.

ทั้งนี้ ในช่วงที่ ดร. ศุภชัย ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการฯ ได้ทำหน้าที่ดำเนินการประชุมรัฐมนตรี WTO ครั้งที่ 5 ที่แคนคูน ประเทศเม็กซิโก ในปี ค.ศ. 2003[142]

นอกจากการมีผู้แทนดำรงตำแหน่งสูงสุดใน WTO แล้ว WTO ยังมีความสำคัญต่อประเทศไทยในด้านต่างๆโดยเฉพาะต่อการส่งออกและนำเข้าสินค้าต่างๆ รวมถึงนโยบายการอุดหนุนและการคุ้มครองอุตสาหกรรมของไทย โดยประเทศไทยมักได้รับผลประโยชน์จากระบบสิทธิพิเศษทางศุลกากร (General System of Preference: GSP) ในการส่งออกไปประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา แต่บ่อยครั้งก็ถูกกีดกันทางการค้าด้วยการตัดสิทธิ GSP เพื่อต่อรองข้อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ เนื่องจากเป็นวิธีการที่จะไม่ถูกตำหนิจากนานาชาติทั้งยังไม่ผิดกฎของ WTO ด้วย เช่น การที่สหรัฐฯ เรียกร้องให้ประเทศไทยดำเนินนโยบายและมาตรการเปิดตลาดให้กับสินค้าของสหรัฐฯ มากขึ้น และเรียกร้องให้คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า ส่งผลให้รัฐบาลไทยต้องออกพระราชบัญญัติสิทธิบัตรยา และพระราชบัญญัติทรัพย์สินทางปัญญา เป็นการแลกเปลี่ยนกับสหรัฐฯ เพื่อไม่ตัดสิทธิ GSP ของไทย[143]

ข้อตกลงทางการค้าบางรายการ อาทิ ข้อตกลงว่าด้วยมาตรการการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการค้า (TRIMs) ที่ให้ยกเลิกมาตรการการลงทุนที่มีผลเป็นการจำกัดและบิดเบือนการค้าระหว่างประเทศ เช่น ให้ยกเลิกมาตรการกำหนดสัดส่วนการใช้ชิ้นส่วนและวัตถุดิบภายในประเทศ (local content) ภายในปี ค.ศ. 1999 ส่งผลให้ธุรกิจ เช่น ผู้ผลิตชิ้นส่วนภายในประเทศไทยไม่สามารถได้รับสิทธิประโยชน์จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ในเงื่อนไขเกี่ยวกับสัดส่วนการใช้ชิ้นส่วนและวัตถุดิบภายในประเทศ อีกทั้งยังต้องเผชิญกับการแข่งขันจากผู้ผลิตหรือผู้ประกอบรถยนต์สามารถซื้อสินค้าชิ้นส่วนในราคาถูกจากต่างประเทศได้มากขึ้น[144]

ภายใต้ข้อตกลงว่าด้วยการค้าสินค้าที่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs) ของ WTO ที่กำหนดให้มีการแก้ไขกฎหมายคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทต่างๆ ทำให้บางธุรกิจในประเทศไทย เช่น อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์ ผลิตภัณฑ์ยาและเภสัชกรรม สารเคมีเพื่อการเกษตร ต้องขายสินค้าในราคาที่แพงขึ้น เนื่องจากไม่สามารถลอกเลียนแบบสูตรหรือผลิตภัณฑ์หรือไม่สามารถซื้อวัตถุดิบราคาถูกที่ลอกเลียนแบบสินค้าที่มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาได้[145] สำหรับข้อตกลงเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข เช่น ยารักษาโรคเอดส์ ไทยพยายามผลักดันมิให้มีการใช้ TRIPs ซึ่งจะทำให้ยานำเข้ามีราคาแพงมากจนไม่

---

[142] ดู รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, **จาก GATT สู่ WTO**, ภาคที่สี่ ผู้อำนวยการองค์การการค้าโลก (น. 135-180).

[143] ดู นิรมล สุธรรมกิจ, **สังคมกับเศรษฐกิจ: กรณีศึกษาประเทศไทย (พ.ศ. 2500-2545)** (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น. 471-473.

[144] เพิ่งอ้าง. เกี่ยวกับการจัดระเบียบการลงทุน ดูเพิ่มเติมใน บัญชา ดอกไม้ และเอกพล จงวิลัยวรรณ, **การค้าและการลงทุน: การจัดระเบียบการลงทุนในเศรษฐกิจโลก**, เอกสารข้อมูลหมายเลข 14 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2550).

[145] นิรมล สุธรรมกิจ, **อ้างแล้ว**, น. 471-473.

สามารถเข้าถึงยาได้[146] ส่วนกรณีสิทธิบัตรและการเข้าถึงยานั้น ประเทศไทยและประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก กล่าวคือ สิทธิบัตรยาไม่ก่อให้เกิดการวิจัยและพัฒนายาใหม่ในประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากขาดความพร้อมในการรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และแม้จะมีการวิจัยและพัฒนายาในประเทศพัฒนาแล้ว แต่ก็มิได้ให้ความสำคัญกับยาโรคเขตร้อนซึ่งเป็นโรคที่มักเกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนา นอกจากนี้ ราคายาที่เพิ่มขึ้นเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงยาของผู้ป่วยด้วย[147] อนึ่งแม้ว่าจะมีมาตรการบังคับใช้สิทธิ อันเป็นกลไกปกป้องและช่วยรับประกันว่าการออกและการคุ้มครองสิทธิบัตรจะเป็นไปอย่างมีดุลยภาพ สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย และช่วยให้มีทางเลือกที่หลากหลายในการเข้าถึงยาและการสาธารณสุข แต่ประเทศกำลังพัฒนารวมถึงประเทศไทยก็ยังต้องประสบกับแรงกดดันทั้งจากบรรษัทข้ามชาติและจากประเทศพัฒนาแล้ว ประกอบกับมาตรการดังกล่าวมีความเข้มงวดและซับซ้อน จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายเป็นอย่างดี[148]

ในด้านสินค้าอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มนั้น ในการเจรจาการค้าพหุภาคีรอบอุรุกวัย ภาคี GATT ตกลงผนวก "ข้อตกลงเส้นใยระหว่างประเทศ" (Multi-Fibre Arrangement: MFA เข้าสู่ระเบียบการค้าระหว่างประเทศภายใต้ GATT/WTO เพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนสู่แนวทางการค้าเสรี ซึ่งจะก่อให้เกิดการปรับโครงสร้างการผลิตอย่างสำคัญ โดยประเทศที่ไม่มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบในการผลิตต้องออกจากตลาดและผันทรัพยากรไปใช้ในการผลิตสินค้าและบริการประเภทอื่น อย่างไรก็ตาม การปรับตัวของอุตสาหกรรมดังกล่าวเป็นไปอย่างเชื่องช้าและมิได้เป็นไปตามกำหนดการ เนื่องจากประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปต่างพยายามปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศ โดยใช้การควบคุมโควตาการนำเข้า การใช้มาตรการควบคุมเชิงปริมาณ (Quantitative Restrictions: QRs) เป็นต้น อนึ่งในกรณีของประเทศไทยซึ่งเดิมเคยได้รับประโยชน์จากระบบโควตานำเข้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม แต่นับจากวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2005 เกิดการเปิดเสรีการค้าอุตสาหกรรมดังกล่าว ประเทศไทยจึงต้องอยู่ภายใต้ระเบียบและข้อตกลงต่างๆ ของ WTO ดังนั้น ภาครัฐและเอกชนจึงมีความจำเป็นอันเร่งด่วนที่ต้องปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงนี้ อาทิ การปรับตัวตามกรอบการค้าที่เปลี่ยนแปลงไปโดยหันไปเจรจาทวิภาคีเพิ่มมากขึ้น การปรับตัวทางการผลิตโดยเสริมสร้างองค์ประกอบธุรกิจสิ่งทอให้ครบวงจรและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ

---

[146] ชยันต์ ตันติวัสดาการ, **นโยบายการค้าระหว่างประเทศของไทยช่วงปี 2543 - 2549**, เอกสารวิจัยหมายเลข 5 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2549), น. 33.

[147] ดู สิทธิกร นิพภยะ, **สิทธิบัตรกับการเข้าถึงยา**, เอกสารวิชาการหมายเลข 7 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548).

[148] ดู จักรกฤษณ์ ควรพจน์, **มาตรการบังคับใช้สิทธิกับปัญหาการเข้าถึงยา: ข้อพิจารณาด้านกฎหมายและความตกลงระหว่างประเทศ**, เอกสารวิชาการหมายเลข 15 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2550). และเกี่ยวกับประเด็นสิทธิบัตรยาระหว่างไทย-สหรัฐ ดู จักรกฤษณ์ ควรพจน์, **การตอบโต้ทางการค้าของสหรัฐฯ ผ่านมาตรา 301 และสิทธิจีเอสพี: ศึกษากรณีการบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตรยาของไทย**, เอกสารวิชาการหมายเลข 20 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2551).

การปรับตัวทางการตลาดเพื่อให้ไทยสามารถก้าวขึ้นเป็นผู้นำในภูมิภาคและของโลกในอนาคตโดยอาศัยวิสัยทัศน์โครงการกรุงเทพเมืองแฟชั่น เป็นต้น[149] นอกจากนี้ ยังใช้การกระจายการส่งออกไปยังตลาดอื่นๆ โดยอาศัยสิทธิพิเศษจากความตกลงการค้าเสรีที่ทำกับประเทศต่างๆ เช่น AFTA[150]

สำหรับการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ ได้รับการจัดระเบียบการค้านับแต่การบังคับใช้ GATT ทว่า ในทางปฏิบัติการบังคับใช้กติกาในประเด็นดังกล่าวไม่เข้มงวดนัก และมักประสบปัญหาการกีดกันทางการค้าจากประเทศพัฒนาแล้ว ประเทศกำลังพัฒนาจึงพยายามนำหัวข้อการเปิดเสรีการค้าสินค้าเกษตรขึ้นมาพิจารณา อย่างไรก็ตามขั้นตอนการเจรจามักจะมีปัญหา และไม่ได้ผลตามที่คาดหมาย[151] ในปัจจุบันการจัดระเบียบดังกล่าวเป็นไปตามความตกลงว่าด้วยการเกษตร (Agreement on Agriculture: AoA) จากการเจรจาการค้าพหุภาคีรอบอุรุกวัย และต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ซึ่งเน้น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การเข้าถึงตลาด (Market Access) การแข่งขันเพื่อการส่งออก (Export Competition) และการอุดหนุนภายในประเทศ (Domestic Support)[152] สำหรับผลกระทบต่อสินค้าเกษตรสำคัญของไทย อันได้แก่ ข้าว[153] และผักผลไม้สดนั้น ไทยมีแนวโน้มที่จะประสบปัญหาการกีดกันทางการค้าในประเด็นมาตรฐานสินค้าและมาตรฐานการผลิตหรือมาตรฐานด้านความปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้บริโภค ตลอดจนประเทศไทยเริ่มประสบปัญหาปริมาณการผลิตข้าว

---

[149] รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (บรรณาธิการ), **อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม: การปรับตัวยุคการค้าเสรี**, เอกสารวิชาการหมายเลข 8 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548) และดูเพิ่มเติมใน เกรียงไกร เตชกานนท์ และ ภัททา เกิดเรือง, **ผลกระทบการเปิดเสรีการค้าและการปรับตัวในห่วงโซ่อุปทานในภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอของไทย**, เอกสารวิจัยหมายเลข 7 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2550).

[150] ดู สมคิด พุทธศรี, **อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มยุคหลังความตกลง ATC**, เอกสารวิชาการหมายเลข 22 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552) และดูเพิ่มเติมใน สายพิณ ชินตระกูลชัย, **ผลกระทบของการยกเลิกโควตาสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มภายใต้ความตกลงว่าด้วยการค้าสิ่งทอระหว่างประเทศ**, เอกสารวิจัยหมายเลข 9 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552).

[151] เกี่ยวกับระเบียบการค้าสินค้าเกษตร ดูเพิ่มเติมใน จิตติมา เกรียงมหศักดิ์, **ระเบียบการค้าสินค้าเกษตรภายใต้ GATT/WTO**, เอกสารข้อมูลหมายเลข 1 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2547), จิตติมา เกรียงมหศักดิ์ และอมรรัตน์ สุรเกียรติชานุกูล, **ข้อเสนอว่าด้วยการจัดระเบียบการค้าสินค้าเกษตร**, เอกสารข้อมูลหมายเลข 10 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548), นิพนธ์ พัวพงศกร และ สิริลักษณา คอมันตร์, **การเจรจาการค้าพหุภาคีสินค้าเกษตร: ความไม่สมดุล ความล้มเหลว และอนาคตของรอบการพัฒนา (โดฮา)**, เอกสารวิจัยหมายเลข 1 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548), และปัทมาวดี โพชนุกูล ซูซูกิ, **การจัดระเบียบการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ**, เอกสารวิชาการหมายเลข 17 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2550).

สำหรับข้อพิพาททางการค้าเกี่ยวกับสินค้าเกษตร ดู รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (บรรณาธิการ), **ข้อพิพาทการค้าระหว่างประเทศ: สินค้าเกษตร**, เอกสารข้อมูลหมายเลข 8 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548).

[152] ระเบียบการค้าสินค้าเกษตรใน WTO ดู อิสร์กุล อุณหเกตุ (บรรณาธิการ), **เอกสารระเบียบองค์การการค้าโลกว่าด้วยการค้าสินค้าเกษตร เล่ม 1 และเล่ม 2**, เอกสารข้อมูลหมายเลข 35 และ 36 ตามลำดับ (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552).

[153] สำหรับประเด็นข้าว ดู มณเฑียร สติมานนท์, **ข้าวภายใต้องค์การการค้าโลก**, เอกสารวิชาการหมายเลข 10 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2549), ศุภณัฏฐ์ ศศิวุฒิวัตน์, **นโยบายข้าวหลังการเจรจารอบอุรุกวัย: สหรัฐอเมริกาและอาเซียบูรพา**, เอกสารข้อมูลหมายเลข 23 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552).

ต่อพื้นที่ลดต่ำลงประกอบกับมีคู่แข่งหลายประเทศ เช่น เวียดนาม ปากีสถาน อินเดีย สหรัฐอเมริกา และจีน เป็นต้น[154]

ในปัจจุบัน ประเทศไทยดำเนินนโยบายการค้า (Trade Policy)[155] ภายใต้โครงสร้างที่ประกอบด้วย 3 ส่วนหลักๆ คือ คณะรัฐมนตรี คณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และกระทรวงที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายนั้นๆ ซึ่งโดยหลัก ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการคลัง กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงการต่างประเทศ โดยอาจรวมกระทรวงอื่นๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเกษตรในเรื่องสุขอนามัยพืช เป็นต้น[156] การดำเนินนโยบายการค้าของไทยในภาพรวมนั้น ประเทศไทยมีแนวทางของการเจรจาการค้าในลักษณะสองแนวทางคู่ขนานกัน (dual track approach) ทั้งในระดับพหุภาคี (multilateral) และระดับทวิภาคี/ระดับภูมิภาค (bilateral/regional) โดยเฉพาะในระดับพหุภาคีนั้น WTO มีความสำคัญต่อการเจรจาข้อตกลงในบางเรื่อง ซึ่งไม่สามารถตกลงภายใต้การเจรจาระดับทวิภาคีได้ เช่น เรื่องกฎเกณฑ์การลดการอุดหนุนสินค้าเกษตร เรื่องข้อกำหนดการใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด เป็นต้น นอกจากนี้ การเจรจาใน WTO ยังมีกระบวนการระงับข้อพิพาท (dispute settlement process) ซึ่งไม่สามารถทำได้ในการเจรจาระดับทวิภาคี เนื่องจากมีคู่เจรจาเพียง 2 ประเทศ[157]

การเจรจาภายใต้ WTO ทำให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์ในเรื่องของการสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อให้มีความยุติธรรมสำหรับการค้าของไทยในเวทีการค้าโลก ในขณะที่การเจรจาในระดับทวิภาคีเกี่ยวกับเขตการค้าเสรี เป็นการอาศัยช่องทางในการเข้าสู่ตลาดของประเทศต่างๆ ที่ประเทศไทยดำเนินการเจรจา เช่น สหรัฐอเมริกา หรือญี่ปุ่น ฯลฯ ในขณะเดียวกันประเทศไทยจำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (Most Favored Nation: MFN) กับทุก

---

[154] นิรมล สุธรรมกิจ, **อ้างแล้ว**, น. 471-473.

[155] นโยบายการค้า (trade policy) เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการบรรลุวัตถุประสงค์ของรัฐบาล โดยอาจทำงานร่วมกับนโยบายอื่นๆ หรืออาจนำหน้านโยบายอื่นตามแต่วัตถุประสงค์ ลักษณะเช่นนี้ทำให้นโยบายการค้าอาจเป็นได้ทั้งตัวกำหนดนโยบายอื่นๆ หรือถูกกำหนดจากนโยบายอื่นๆ เช่น การดำเนินนโยบายการเปิดเสรีทางการค้าย่อมเกี่ยวข้องกับนโยบายการลงทุน และนโยบายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เช่น นโยบายเกษตร นโยบายอุตสาหกรรม เป็นต้น, ดู ประสพสุข สังข์บุญมาก, **อ้างแล้ว**, น. 1-2.

[156] ประสพสุข สังข์บุญมาก, **เพิ่งอ้าง**, น. 6.

[157] **เพิ่งอ้าง**, น. 8.

สำหรับรายงานที่รัฐบาลไทยเสนอต่อ WTO เพื่อใช้ในกระบวนการประเมินนโยบายการค้าระหว่างประเทศของไทย ใน รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (บรรณาธิการ), **Trade Policy Review of Thailand: The Thai Government Reports, 1995-2007**, เอกสารข้อมูลหมายเลข 17 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2551). และดูรายงานที่ WTO ประเมินนโยบายการค้าระหว่างประเทศของไทย ใน รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (บรรณาธิการ), **Trade Policy Review of Thailand: The WTO Secretariat Reports, Volume One: 1995-1999** และ **Trade Policy Review of Thailand: The WTO Secretariat Reports, Volume Two: 2003-2007**, เอกสารข้อมูลหมายเลข 18 และ 19 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2551).

การระงับข้อพิพาทของไทยใน WTO ดู ประสิทธิ์ เอกบุตร, **การระงับข้อพิพาททางการค้าของไทยใน WTO**, เอกสารวิชาการหมายเลข 13 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2550).

ประเทศสมาชิก WTO ตามพันธกรณีของการเป็นสมาชิก ประเทศไทยยังพยายามดำเนินการตามแนวทางของ APEC ที่นอกจากจะไม่เลือกปฏิบัติกับประเทศสมาชิกแล้วยังเปิดการค้ากับประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกด้วย ทั้งนี้ ไทยพยายามเปลี่ยนนโยบายการลงทุนให้มีเสรีเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับหลัก MFN ใน WTO จากการมีสนธิสัญญาทางไมตรีและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1966 (Treaty of Amity and Economic Relations, 1966) ซึ่งกำหนดให้ประเทศไทยต้องปฏิบัติกับนักลงทุนของสหรัฐอเมริกาเหมือนกับนักลงทุนของไทย โดยประเทศไทยทำข้อตกลงลักษณะนี้กับสหรัฐฯ เพียงประเทศเดียว ในปัจจุบันยังไม่มีความชัดเจนว่าหลังจากครบกำหนดที่ไทยขอผันผ่อนหลัก MFN เป็นการชั่วคราวกับ WTO ที่สิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 2005 ประเทศไทยจะมีแนวทางแก้ไขปัญหาเรื่องนี้อย่างไรต่อไป[158]

ประเทศไทยมีกลยุทธ์ในการเจรจาการค้าพหุภาคีภายใต้ WTO ด้วยการรวมตัวกับประเทศอื่นๆ เพื่อให้มีพลังในการเจรจาต่อรองบนเวที WTO มากขึ้น เช่น การเข้ากับกลุ่มประเทศ G-20 ที่นำโดยประเทศกำลังพัฒนาเช่น จีน อินเดีย บราซิล เป็นต้น โดยเฉพาะการผลักดันการเจรจาสินค้าเกษตรภายใต้ WTO ส่วนในประเด็นอื่นๆ ประเทศไทยยังรวมกลุ่มกับประเทศต่างๆ เช่น การรวมกลุ่มกับกลุ่ม Friends of Anti-Dumping ซึ่งประกอบด้วย 14 ประเทศ เช่น บราซิล ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เป็นต้น เพื่อเจรจาในเรื่องการใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดให้มีกฎระเบียบที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นต้น[159]

นอกจากการเป็นสมาชิก WTO ที่มีพันธกรณีต่อการปฏิบัติตามหลักการ MFN กับทุกประเทศสมาชิก WTO แล้ว ไทยให้ความสำคัญภาคการเกษตรมากที่สุด เพราะเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยโดยเฉพาะประเด็นการให้การอุดหนุนสินค้าเกษตร ทั้งการอุดหนุนการส่งออกและการอุดหนุนการผลิตในประเทศของประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา โดยรวมกลุ่มกับประเทศต่างๆ เช่น Cairns Group หรือกลุ่ม G-20 ฯลฯ เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและผลักดันให้มาตรการการลดการอุดหนุนสินค้าเกษตรเป็นผลลัพธ์หนึ่งของการเจรจารอบโดฮา[160]

นอกจากนี้ ไทยยังมีจุดยืนไม่เห็นด้วยกับการนำประเด็นสิ่งแวดล้อมมาเป็นมาตรการกีดกันทางการค้าแบบใหม่ เพื่อยกเว้นการปฏิบัติตามข้อตกลง WTO โดยยืนยันจะไม่ให้มีการยอมรับหลักการการป้องกันไว้ก่อนที่ไม่ใช่หลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ซึ่งอยู่นอกเหนือกรอบของกฎระเบียบของ WTO[161] เช่น ประเด็นพันธุวิศวกรรม (Genetically Modified Organism: GMOs) ที่สหภาพยุโรปออกกฎเกณฑ์ห้ามนำเข้าสินค้าที่มี GMOs หรือตั้งกฎเกณฑ์มิให้สินค้าเกษตรมี GMOs

---

[158] ประสพสุข สังข์บุญมาก, **เพิ่งอ้าง**, น. 8-9.

[159] สำหรับเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการเจรจาการค้าและจุดยืนของไทยใน WTO ในส่วนนี้ ดู **เพิ่งอ้าง**, น. 9, 16-17. และ ชยันต์ ตันติวัสดาการ, **อ้างแล้ว.**, น. 33-34.

[160] **เพิ่งอ้าง**.

[161] เกี่ยวกับประเด็นสิ่งแวดล้อมใน WTO ดู นิรมล สุธรรมกิจ, **มาตรฐานสิ่งแวดล้อมกับระเบียบการค้าระหว่างประเทศ**, เอกสารวิชาการหมายเลข 2 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548).

ปนเปื้อนเกินกว่า 0.9% ในท้ายที่สุดสหภาพยุโรปไม่สามารถใช้กฎเกณฑ์เหล่านี้ได้ เนื่องจากไม่มีเหตุผลทางวิทยาศาสตร์มารองรับว่าสินค้าที่มี GMOs มีอันตรายต่อมนุษย์หรือไม่[162]

ส่วนในประเด็นอื่นๆ เช่น ประเด็นการขยายขอบเขตข้อบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) ประเทศไทยอาจนำเรื่องดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ให้ครอบคลุมสินค้าอื่นนอกเหนือจากไวน์และสุรา โดยเฉพาะสินค้าที่เป็นภูมิปัญญาของไทยได้ เช่น ข้าวหอมมะลิ สำหรับประเด็นการผนวกการลงทุนและกฎหมายการแข่งขันทางการค้าเข้า WTO อาจส่งผลกระทบต่อประเทศไทย เนื่องจากยังไม่มีการบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้าที่มีอยู่อย่างจริงจัง และมีปัญหาเรื่องการกำหนดความหมายของผู้มีอำนาจเหนือตลาด และในเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างของรัฐบาล ไทยยังไม่ได้เป็นภาคีหรือเป็นผู้สังเกตการณ์ในความตกลงว่าด้วยการจัดซื้อของรัฐ เนื่องจากยังไม่มีความพร้อม แต่ไทยได้เข้าร่วมในคณะทำงานด้านความโปร่งใสในการจัดซื้อของรัฐ (WTO Working Group on Transparency in Government Procurement) แล้ว[163]

องค์การ WTO เป็นเวทีสำคัญที่ประเทศไทยสามารถใช้ในการฟ้องร้องในกรณีเกิดความไม่เป็นธรรมทางการค้า ตัวอย่างที่สำคัญ ได้แก่ กรณีประเทศไทยชนะข้อพิพาททางการค้ากับสหรัฐฯ ในกรณีที่กระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐฯ เรียกเก็บอากรตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-Dumping Duty) ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2004 เป็นต้นมา ทั้งยังกำหนดให้ผู้นำเข้าที่ถูกเรียกเก็บอากรฯ ต้องวางพันธบัตรเงินสดต่อเนื่องเป็นจำนวนสูงมาก ซึ่งทำให้ผู้ส่งออกของไทยกลายเป็นผู้แบกรับภาระดังกล่าว รัฐบาลไทยยื่นฟ้องข้อพิพาทดังกล่าวต่อ WTO เมื่อวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 2006 แต่ประสบความล้มเหลวในการหารือร่วมกัน ประเทศไทยจึงได้ยื่นคำร้องขอให้องค์กรระงับข้อพิพาท (Dispute Settlement Body: DSB) ภายใต้ WTO ตั้งคณะกรรมการพิจารณา เมื่อวันที่ 15 กันยายน ปีเดียวกัน โดยมีมติจาก DSB และได้รับความเห็นชอบจากคณะมนตรีทั่วไปในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2006 และมกราคม ค.ศ. 2007 ตามลำดับ คณะกรรมการพิจารณาได้สรุปชี้ขาดว่าสหรัฐฯ ทำผิดจริง เนื่องจากมีการคำนวณส่วนเหลื่อมการทุ่มตลาดและการกำหนดให้ผู้นำเข้าที่ถูกเรียกเก็บอากรตอบโต้การทุ่มตลาดต้องวางพันธบัตรเงินสดอย่างต่อเนื่อง อันขัดกับกฎระเบียบของ WTO และภายหลังการอุทธรณ์คำวินิจฉัยเบื้องต้นดังกล่าวของทั้งสองประเทศ คณะพิจารณาอุทธรณ์ (Appellate Body) ยังคงมีมติให้ยืนตามคำตัดสินตามคำวินิจฉัยชั้นต้นของคณะกรรมการพิจารณาข้อพิพาทคดี อันเป็นการสิ้นสุดกระบวนการระงับข้อพิพาทของ WTO[164]

---

[162] **เพิ่งอ้าง.** เกี่ยวกับ GMOs ดูเพิ่มเติมใน สิทธิพล วิบูลย์ธนากุล, **GMOs ภายใต้ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ**, เอกสารวิชาการหมายเลข 1 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2547)

[163] **เพิ่งอ้าง.**

[164] สมคิด พุทธศรี, "ความคืบหน้ากรณีพิพาทว่าด้วยกุ้งระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา," **จดหมายข่าวจับกระแสองค์การการค้าโลก (WTO Watch)**, 5:4 (กันยายน 2551), น. 38-40.

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการเจรจาการค้าพหุภาคีรอบโดฮาภายใต้กรอบ WTO ชะงักงันมาเป็นเวลาหลายปี ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย ได้หันมาทำความตกลงเปิดเสรีการค้าแบบทวิภาคีและพหุภาคีในระดับภูมิภาค[165] โดยมีเป้าหมาย คือ การพยายามลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศ อีกทั้ง FTA ยังเป็นเครื่องมือในการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุน และเป็นกลไกสำคัญในการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภายในของแต่ละประเทศอันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคู่ภาคีทั้งสองฝ่าย[166]

ประเทศไทยเริ่มการเจรจาการค้าเสรีระดับทวิภาคีอย่างจริงจังนับแต่ปี ค.ศ. 2003 เป็นต้นมาในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งใช้แนวทางการทำความตกลงแบบทวิภาคีและพหุภาคีในระดับภูมิภาคเป็นยุทธศาสตร์ทางการค้าที่สำคัญ โดยมียุทธศาสตร์การเจรจา FTA (ตามข้อมูลของกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ) คือ "เพื่อรักษาตลาดเดิมที่เป็นตลาดหลักของไทย เช่น สหรัฐฯ และญี่ปุ่น และขยายตลาดใหม่ทั้งในแนวกว้างและเจาะลึกในตลาดที่มีศักยภาพ เช่น จีน อินเดีย ตลาดที่เป็นประตูการค้าในภูมิภาคอื่นๆ เช่น บาห์เรนในตะวันออกกลาง เปรูในทวีปเอมริกาใต้ เป็นต้น พิจารณาเตรียมความพร้อมในการทำ FTA ก้าวต่อไป กับ สหภาพยุโรป แคนาดา แอฟริกาใต้ ชิลี เม็กซิโก เกาหลี กลุ่ม Mercosur และ EFTA เป็นต้น" และมีเป้าหมาย คือ "เพื่อสร้างพันธมิตรทางเศรษฐกิจ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ เพิ่มโอกาสในการส่งออก และปรับโครงสร้างการผลิตในประเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น"

การเจรจาการค้าเสรีของไทยในปัจจุบันมีขั้นตอนที่ซับซ้อนขึ้นเนื่องจากต้องผ่านกระบวนการตามรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2550) มาตรา 190 กล่าวคือ ต้องผ่านการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนทั่วไปก่อนการลงนามในความตกลงกับประเทศคู่เจรจา และให้ผ่านกระบวนการพิจารณาของรัฐสภาในการให้ความเห็นชอบ ตลอดจนให้ประชาชนสามารถเข้าถึงรายละเอียดของข้อตกลง FTA กระบวนการเหล่านี้แม้จะทำให้เจรจาการค้าเสรีเป็นไปอย่างโปร่งใสและเป็นที่ยอมรับได้มากขึ้น แต่ก็ทำให้เกิดความล่าช้าในการเจรจาฯ ทั้งนี้ ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องทำข้อตกลงการค้าเสรี เพื่อให้ทุกภาคส่วนอันได้แก่ รัฐบาล เอกชน และประชาสังคม สามารถปรับตัวภายใต้กระแส

[165] การทำความตกลงการค้าเสรีสามารถทำได้ในระดับ 3 คือ (1) การเจรจาแบบพหุภาคีในองค์การการค้าโลก (WTO) (2) การเจรจาแบบรวมกลุ่มทางภูมิภาค (Regional Integration) ต่างๆ เช่น การจัดทำเขตการค้าเสรีแห่งทวีปอเมริกาเหนือ (NAFTA) ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เป็นต้น และ (3) การเจรจาเพื่อทำความตกลงแบบทวิภาคี (Bilateral Agreement) เช่น ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย, สหรัฐ-สิงคโปร์, ญี่ปุ่น-เม็กซิโก เป็นต้น

[166] ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการทำข้อตกลงการค้าเสรีในส่วนนี้ ดู สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, **คู่มือประชาชนด้าน FTA** (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2552, จาก http://www.ftadigest.com/fta/backgroundHandbook.html

โลกาภิวัตน์ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพที่เป็นพลวัตใน 3 มิติ คือ ความเร็ว ขนาดของการปรับปรุง/เปลี่ยนแปลง และทิศทางที่ถูกต้อง[167]

ประเทศไทยจัดทำข้อตกลงการค้าเสรี (FTA) กับคู่เจรจาทั้งในลักษณะที่เป็นประเทศและกลุ่มประเทศ ทั้งนี้ จากข้อมูลกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (สิงหาคม ค.ศ. 2009) ระบุว่า ประเทศไทยได้เจรจาทำ FTA ในลักษณะทวิภาคีกับ 7 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย ญี่ปุ่น เปรู สหรัฐอเมริกา และบาห์เรน กับอีก 1 กลุ่มประเทศ คือ EFTA และในลักษณะการรวมกลุ่มประเทศ คือ อาเซียนกับคู่เจรจา 4 ประเทศ ได้แก่ จีน เกาหลีใต้ อินเดีย และญี่ปุ่น กับอีก 2 กลุ่มประเทศ คือ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ และสหภาพยุโรป นอกจากนั้น ยังมีความตกลง FTA ในอีก 2 กลุ่ม คือ East Asia Free Trade Area (EAFTA) และ Comprehensive Economic Partnership in East Asia (CEPEA)[168]

ความตกลงที่ประเทศไทยร่วมลงนามและมีผลบังคับใช้แล้วมีทั้งหมด 10 ข้อตกลง ได้แก่

1. ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (Thailand-Australia Free Trade Agreement: TAFTA) มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2005
2. ความตกลงว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดระหว่างไทย-นิวซีแลนด์ (Thailand-New Zealand Closer Economic Partnership Agreement: TNZCEP) มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2005
3. กรอบความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับอินเดีย (Framework Agreement for Establishing Free Trade Area between the Republic of India and the Kingdom of Thailand) ซึ่งตกลงทยอยเปิดตลาดสินค้าระหว่างกันรวม 82 รายการ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2004-2006 และกำหนดเป้าหมายเป็นเขตการค้าเสรีในปี ค.ศ. 2010
4. ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA) มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 2007
5. กรอบความตกลงการค้าเสรีว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างไทยกับเปรู (Framework Agreement on Closer Economic Partnership between the Republic of Peru and the Kingdom of Thailand) มีการเปิดเสรีการค้าและอำนวยความสะดวกทางการค้าระหว่างกันตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005 ปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินการ

[167] มูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง, "ผลพวงรัฐธรรมนูญ ปี 2550 กับการเจรจาการค้าเสรี," บทความเสนอต่อ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ตามโครงการจัดสัมมนาเวทีสาธารณะและการสร้าง Public Awareness, เมษายน 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ก.ย. 2552, จาก http://www.thaifta.com/thaifta/Home/บทความตาง/tabid/62/ctl/Details/mid/433/ItemID/5072/Default.aspx

[168] สำหรับรายการ FTA ของไทย และเนื้อหาเกี่ยวกับความคืบหน้าการเจรจาการค้าเสรีในส่วนนี้ ดู กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, "ความคืบหน้าการเจรจาการค้าเสรี เดือนสิงหาคม 2552," สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ก.ย. 2552, จาก http://www.thaifta.com/thaifta/Home/tabid/36/ctl/Details/mid/436/ItemID/5342/Default.aspx

กระบวนการภายในเพื่อให้ความตกลงมีผลบังคับใช้ ซึ่งคาดว่าจะมีผลบังคับใช้ในครึ่งปีแรกของปี ค.ศ. 2010

6. ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี (ASEAN-Republic of Korea Free Trade Agreement: AKFTA) ความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้าและความตกลงว่าด้วยการบริการมีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2010
7. ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน (Framework Agreement on Comprehensive Economic Co-operation between ASEAN and China) มีการเปิดเสรีสินค้าผักและผลไม้ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 2003 ความตกลงดังกล่าวจะมีผลบังคับใช้โดยสมบูรณ์ในปี ค.ศ. 2010
8. ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ (ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Agreement: AANZFTA) ได้มีการลงนามความตกลงฯ แล้วเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 และมีผลบังคับใช้สำหรับประเทศไทยเมื่อวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 2010
9. ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย (Comprehensive Economic Cooperation between ASEAN and India) ได้มีการลงนามความตกลงฯ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม ค.ศ. 2009 และเริ่มลดภาษีนับแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2010 ระหว่างอินเดีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และไทย ส่วนประเทศที่เหลือจะมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 2010
10. ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Comprehensive Economic Partnership: AJCEP) มีผลบังคับใช้แล้วกับประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ เวียดนาม ลาว และพม่า เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ. 2008 บรูไน เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2009 และมาเลเซีย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 และมีผลบังคับใช้กับไทย ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 2009

ความตกลง FTA ของไทยที่ระงับการเจรจามี 3 ความตกลง ได้แก่

1. ความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา (Thailand-U.S. Free Trade Agreement: TUSFTA) ได้มีการร่วมลงนามกรอบความตกลงด้านการค้า และการลงทุน (Trade and Investment Framework Agreement between the United States and the Kingdom of Thailand: TIFA) และเริ่มการเจรจา FTA มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2004 แต่ได้หยุดชะงักลงตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2006
2. กรอบความตกลงว่าด้วยการเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจอย่างใกล้ชิดระหว่างไทยกับบาห์เรน (Framework Agreement between the Kingdom of Thailand and the Kingdom of Bahrain on Closer Economic Partnership) เริ่มการเจรจาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 แต่ขณะนี้ได้หยุดการเจรจา โดยไทยได้สนับสนุนบาห์เรนในการผลักดันให้มีการเจรจาความตกลงการค้าเสรีระหว่าง ASEAN กับ GCC ซึ่งบาห์เรนเป็นสมาชิกอยู่
3. ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-สหภาพยุโรป (ASEAN-EU Free Trade Agreement) เริ่มการเจรจาตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ. 2008 หยุดการพักการเจรจาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2009 โดยสหภาพยุโรปต้องการเจรจากับบางประเทศที่มีความพร้อม ในขณะเดียวกัน EU ได้เจรจาทำกรอบความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป (Partnership and Co-operation Agreement: PCA) ซึ่งมีลักษณะที่

ครอบคลุมกว่า FTA และสอดคล้องกับนโยบายของ EU ในทุกๆ ด้าน โดยเริ่มเจรจากันตั้งแต่ปี ค.ศ. 2006

ความตกลง FTA ของไทยที่อยู่ระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ ได้แก่

1. ความตกลงเขตการค้าเสรีเอเชียตะวันออก (East Asia Free Trade Area: EAFTA) ขณะนี้อยู่ระหว่างการศึกษาเพิ่มเติมในขั้นที่ 2 โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (expert group) ของ EAFTA ซึ่งมีตัวแทนของประเทศไทย คือ รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์ ประธานศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับแต่ ค.ศ. 2007 เป็นต้นมา
2. ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับ 6 ประเทศ (Comprehensive Economic Partnership in East Asia: CEPEA) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (expert group) ของ CEPEA ซึ่งมีตัวแทนของประเทศไทย คือ รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์ ได้สรุปผลการศึกษาขั้นที่ 2 เมื่อวันที่ 13-16 สิงหาคม ค.ศ. 2009 ขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาดำเนินการขั้นต่อไป

จนถึงปัจจุบัน ยุทธศาสตร์การทำ FTA ของไทยยังไม่มีความชัดเจนนักหรือไม่ได้มีสถานะเป็นกฎหมายเหมือนในบางประเทศ เช่น Trade Act 2002 ของสหรัฐอเมริกา หรือ White Paper on International Economic and Trade ของประเทศญี่ปุ่น โครงการ FTAdigest ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้เสนอแนะให้ประเทศไทยมียุทธศาสตร์ในการทำ FTA โดยรวมเพื่อให้มีความสอดคล้องกันในการเจรจาการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศต่างๆ โดยคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ได้แก่ ความสอดคล้องระหว่างความตกลงการค้าเสรี FTA กับความตกลงแบบพหุภาคีใน WTO ความสอดคล้องระหว่างความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ลำดับความเร่งด่วนในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าในการศึกษาแต่ละประเทศ การลดผลกระทบในด้านลบที่อาจเกิดจากการเบี่ยงเบนทางการค้า (trade diversion) และการสวมสิทธิ์ทางการค้า (trade deflection) ตลอดจนการกำหนดยุทธศาสตร์ข้อเสนอแนะและข้อควรระวังในการทำความตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีโดยรวม[169]

3.2 ประเทศไทยกับธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF): ระเบียบการเงินระหว่างประเทศ

นอกจากเวทีเศรษฐกิจในรูปแบบระเบียบการค้าระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าร่วมทั้งในฐานะสมาชิก WTO และการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับคู่เจรจาในลักษณะที่เป็นประเทศและกลุ่มประเทศต่างๆ แล้ว ประเทศไทยยังอยู่บนเวทีเศรษฐกิจในอีกรูปแบบหนึ่ง คือ ระเบียบการเงินระหว่างประเทศที่เรียกว่า "ระบบเบรตตัน วูดส์" (Bretton Woods System) ซึ่งริเริ่มขึ้นในการ

[169] สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, **คู่มือประชาชนด้าน FTA**.

ประชุมของประเทศพันธมิตร 44 ประเทศ ช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1944 เพื่อจัดตั้งสถาบันการเงินขึ้นมาดูแลระบบเศรษฐกิจโลก โดยในที่นี้จะกล่าวถึงสถาบันการเงินระหว่างประเทศ 2 สถาบันที่ได้รับการจัดตั้งขึ้น คือ ธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและพัฒนา (International Bank of Reconstruction and Development: IBRD) และ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF)

ธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและพัฒนา (IBRD) หรือ ธนาคารโลก (World Bank) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1944 โดยในปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 186 ประเทศ มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางในการระดมเงินทุนและจัดสรรทรัพยากรทางการเงินให้แก่ประเทศสมาชิกใช้ในการบูรณะและพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งในด้านเกษตรกรรม การศึกษา การขนส่งและคมนาคม สาธารณูปโภค และอุตสาหกรรม ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกของธนาคารโลกในปี ค.ศ. 1949[170]

ธนาคารโลกมีบทบาทต่อไทยในการเปิดเสรีในระบบเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลไทยได้ดำเนินการตามรายงานและข้อเสนอแนะของธนาคารโลกตลอดมาในหลายประการ อาทิ การจัดตั้ง "สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ" ในปี ค.ศ. 1959 ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น "สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ", การจัดตั้ง "บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย" (Industrial Finance Corporation of Thailand: IFCT) ภายใต้พระราชบัญญัติบรรษัทเงินอุตสาหกรรมแห่งประเทศ พ.ศ. 2502 (ค.ศ. 1959) ซึ่งต่อมาได้ควบรวมกิจการกับธนาคารทหารไทย-ไทยทนุ ตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติบรรษัทเงินอุตสาหกรรมแห่งประเทศ พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004), การจัดตั้ง "คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน" (Board of Investment: BOI) ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อธุรกิจอุตสาหกรรม พ.ศ. 2503 (ค.ศ. 1960) ซึ่งต่อมาได้มีการปรับปรุงแก้ไขและเปลี่ยนชื่อเป็น "พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520" (ค.ศ. 1977) การส่งเสริมการลงทุนของภาคเอกชนทั้งจากไทยและต่างประเทศฯลฯ ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทิศทางเศรษฐกิจไทยอย่างมากและต่อเนื่อง อาทิ ทำให้นักลงทุนต่างชาติมาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้น การขาดดุลการค้ากับสหรัฐฯ ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป อันเนื่องมาจากการสั่งซื้อวัตถุดิบที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากการลงทุน[171]

ธนาคารโลกยังเป็นแหล่งเงินกู้แหล่งสำคัญของรัฐบาลไทย ซึ่งทำให้ไทยต้องปรับเปลี่ยนนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาตามเงื่อนไขการกู้ (loan conditionality) ของธนาคารโลก เช่น

---

[170] เกี่ยวกับธนาคารโลก ดูเพิ่มเติมใน ขจิต จิตตเสวี, **องค์การระหว่างประเทศ (องค์การระหว่างประเทศในกระแสโลกาภิวัตน์และภูมิภาคาภิวัตน์)**, น. 187-189. และเว็บไซต์ทางการของ IBRD, http://www.worldbank.org. ภาษาอังกฤษดู Christopher L. Gilbert and David Vines (eds.), **The World Bank: Structure and Policies** (Cambridge: Cambridge University Press, 2000).

[171] เนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญของธนาคารโลกที่มีต่อประเทศไทยในส่วนนี้ ดู นิรมล สุธรรมกิจ, **สังคมกับเศรษฐกิจ: กรณีศึกษาประเทศไทย (พ.ศ. 2500-2545)**, น. 459-464.

โครงการพัฒนาพลังงาน คมนาคม และการสื่อสาร ในช่วง ค.ศ. 1967-1981 เพื่อเอื้อประโยชน์แก่การลงทุนของภาคเอกชนทั้งไทยและต่างประเทศ, การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจโดยเน้นปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ ด้วยการกู้ยืมเงินจำนวน 150 ล้านเหรียญสหรัฐฯ และบรรจุมาตรการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจเข้าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (ค.ศ. 1982-1986) และการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเดิมมีหนี้สินสูงมาก โดยได้บรรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (ค.ศ. 1987-1991) ทว่า รัฐบาลจำเป็นต้องชะลอนโยบายดังกล่าว เนื่องจากมีฝ่ายที่คัดค้านอยู่มาก[172]

สำหรับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) เป็นองค์การระหว่างประเทศที่มุ่งส่งเสริมความร่วมมือทางการเงินระหว่างประเทศ อันจะอำนวยความสะดวกให้การค้าระหว่างประเทศขยายตัวและส่งผลต่อการรักษาระดับการจ้างงาน รวมถึงเพื่อส่งเสริมให้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศมีเสถียรภาพ และยินยอมให้สมาชิกได้ใช้ทรัพยากรทางการเงินของกองทุนไปปรับดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1944 ก่อนการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ปัจจุบันมีสมาชิก 186 ประเทศ[173]

IMF มีบทบาทหลัก 2 ประการ คือ เป็นแหล่งเงินกู้สำหรับการแก้ไขปัญหาการเงินระหว่างประเทศของสมาชิก และเป็นผู้ตั้งกฎเกณฑ์การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของประเทศสมาชิก โดยปัจจุบัน IMF ได้เปลี่ยนกฎเกณฑ์จากเดิมที่ใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่มาเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว หรือระบบลอยตัวแบบมีการควบคุม[174]

ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกของ IMF ในปี ค.ศ. 1949 โดยประเทศไทยสามารถกำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาทตามพระราชกฤษฎีกากำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาท พ.ศ. 2506 (ค.ศ. 1963) และเริ่มเปลี่ยนมาใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวในปี ค.ศ. 1978 โดยมีอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบหลายอัตราตามเงินสกุลหลัก เช่น ดอลลาร์ ปอนด์ ยูโร เยน ทั้งนี้ ประเทศไทยได้พยายามควบคุมมิให้อัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวนี้เปลี่ยนแปลงมากเกินไปซึ่งจะส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม มีการปรับอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทหลายครั้งเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ เช่น ค่าเงินบาทอยู่ในระดับ 21 บาทต่อหนึ่งดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ. 1978 และอยู่ที่

---

[172] **เพิ่งอ้าง**.

[173] เกี่ยวกับ IMF ดูเพิ่มเติมใน ขจิต จิตตเสวี, **อ้างแล้ว**, น. 189-192 และเว็บไซต์ทางการของ IMF, http://www.imf.org

[174] ทั้งนี้ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ (fixed exchange rate system) IMF ใช้ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึง ค.ศ. 1971 โดยให้ประเทศสมาชิกกำหนดค่าเสมอภาค (par value) เงินตราของตนเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐ และเงินดอลลาร์สหรัฐจะกำหนดค่าเทียบเสมอภาคกับทองคำบริสุทธิ์ โดยยินยอมให้เปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราของประเทศได้ไม่เกินร้อยละ 1 ของค่าเสมอภาค

ส่วนระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว (flexible exchange rate system) หรือ ระบบลอยตัวแบบมีการควบคุม (managed floating exchange system) ที่เริ่มใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 จนถึงปัจจุบัน เป็นการให้ประเทศสมาชิกกำหนดค่าเสมอภาคเงินตราของตนเทียบกับเงินสกุลใดก็ได้ และสามารถปรับเปลี่ยนอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราของตนได้อย่างค่อนข้างเสรี โดยมีธนาคารกลางของประเทศตนเป็นผู้ดูแล ดู นิรมล สุธรรมกิจ, **สังคมกับเศรษฐกิจ: กรณีศึกษาประเทศไทย (พ.ศ. 2500-2545)**, น. 464-466.

ประมาณ 25-27 บาท ในช่วงทศวรรษ 1990 จนกระทั่งเกิดวิกฤตทางการเงินในเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. 1997 ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ปรับลดค่าเงินบาทเป็น 50 บาทต่อหนึ่งดอลลาร์สหรัฐ และปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวอย่างค่อนข้างเสรีมากขึ้น โดยลดการควบคุมหรือจัดการอัตราแลกเปลี่ยนลงมา[175]

ประเทศไทยขอกู้ยืมเงินจาก IMF หลายครั้ง เช่น ในปี ค.ศ. 1983, 1985 และ 1990 เพื่อแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าและขาดเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ แต่ละครั้งก็ได้ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของไทย เช่น ไทยต้องปรับปรุงการหารายได้ด้านภาษีเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น การใช้นโยบายการคลังแบบรัดเข็มขัด ความพยายามลดการขาดดุลการค้าและลดการขาดดุลงบประมาณแผ่นดินด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการหารายได้ของรัฐบาล และการยกเลิกข้อจำกัดการชำระการโอนและการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ส่งผลให้การโอนเงินตราต่างประเทศเป็นไปอย่างค่อนข้างเสรีและเงินตราต่างประเทศไหลเข้าประเทศมากขึ้น[176]

การประกาศลอยตัวค่าเงินบาทในวันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 1997 มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ (1) การดำเนินนโยบายเสรีนิยมที่เป็นผลให้เงินทุนระยะสั้นที่ไหลเข้ามาถูกนำไปใช้ในการลงทุนภาคอสังหาริมทรัพย์และการเก็งกำไรตลาดหุ้น (2) การเปลี่ยนแปลงของค่าเงินหยวนและดอลลาร์สหรัฐ ตลอดจนภาวะถดถอยของตลาดส่งออกของไทย นำไปสู่ปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดและบั่นทอนความเชื่อมั่นต่อความสามารถในการชำระหนี้ของประเทศ (3) ปัญหาการขาดธรรมาภิบาลในการปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงินโดยเฉพาะในกรณีของธนาคารกรุงเทพพาณิชยการ (BBC) ในปี ค.ศ. 1996 ทำให้สาธารณชนขาดความมั่นใจในระบบเศรษฐกิจของไทย และ (4) การโจมตีค่าเงินบาทของนักเก็งกำไรอัตราแลกเปลี่ยนและกองทุนป้องกันความเสี่ยง (Hedge Fund) ตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1996 จนถึงกลางปี ค.ศ. 1997 ส่งผลให้ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องดำเนินการปกป้องค่าเงินบาท อันเป็นผลให้ทุนสำรองระหว่างประเทศสุทธิลดลงเหลือเพียง 0.8 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1997[177]

สำหรับบทบาทของ IMF กับวิกฤตการณ์การเงินไทย ค.ศ. 1997 ที่สำคัญมี 3 ประการ คือ การก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ การป้องกันการเกิดวิกฤตการณ์ และการแก้ไขวิกฤตการณ์[178] ดังนี้

1. บทบาทของ IMF กับการก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ฯ โดย IMF นับว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความอ่อนแอของระบบเศรษฐกิจ โดยเร่งรัดให้ประเทศไทยประกาศรับพันธะข้อ 8 ของ IMF เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม ค.ศ. 1990 คือ ยกเลิกข้อจำกัดในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเพื่อการ

---

[175] **เพิ่งอ้าง**, น. 465-466.

[176] **เพิ่งอ้าง**, น. 466.

[177] สุกำพล จงวิไลเกษม, **กองทุนการเงินระหว่างประเทศกับวิกฤตการณ์ทางการเงินไทย 2540**, โครงการเมธีวิจัยอาวุโส เรื่อง "วิกฤตการณ์เงินไทย 2540" (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), น. 3-4.

[178] **เพิ่งอ้าง**, น. 4-56.

ซื้อขายสินค้ากับต่างประเทศ การเปิดเสรีบัญชีทุน และผ่อนคลายเงื่อนไขในการนำเงินตราออกนอกประเทศมากขึ้นในปี ค.ศ. 1991 และ ค.ศ. 1994 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม IMF ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการปฏิรูปและเตรียมความพร้อมระบบสถาบันการเงินของไทยในการรับมือกับปริมาณเงินมหาศาลที่ไหลเข้า - ออกหลังจากการเปิดเสรีทางการเงินดังกล่าว นอกจากนั้น การคงสถานะของ IMF ในการเป็นแหล่งที่ให้กู้ระหว่างประเทศแหล่งสุดท้าย (International Lender of Last Resort) ยังทำให้เกิดปัญหา "moral hazard" กล่าวคือ ผู้กู้ขาดความระมัดระวังในการใช้เงินกู้ เพราะเกิดความไว้วางใจว่าหากปัญหาการเงินแล้ว IMF จะเข้ามาช่วยเหลืออย่างแน่นอน ซึ่งในกรณีของไทย IMF และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ให้เงินกู้แก่ไทยเป็นจำนวน 17,200 ล้านเหรียญสหรัฐ ในขณะที่ประเทศไทยในขณะนั้นมีหนี้ต่างประเทศเป็นจำนวนถึง 72,000 ล้านเหรียณสหรัฐ ซึ่งครึ่งหนึ่งของเงินจำนวนนี้เป็นหนี้ระยะสั้น

2. บทบาทของ IMF ในการป้องกันการเกิดวิกฤตการณ์ฯ ช่วงการโจมตีค่าเงินบาทใน 5 เดือนแรกของปี ค.ศ. 1997 IMF พยายามแนะนำให้ไทยผ่อนคลายนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นด้วยการลดค่าเงินบาท และขยายขอบอัตราแลกเปลี่ยน ทว่า ทางการไทยยังยืนยันที่จะคงนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนแบบตายตัวไว้ในระดับเดิม เพราะกลัวว่าจะเป็นการส่งสัญญาณที่ผิดพลาดแก่ตลาดและอาจเป็นการซ้ำเติมปัญหาภาระหนี้ต่างประเทศของภาคเอกชน ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นถึงความไร้ประสิทธิภาพของ IMF ในการป้องกันการเกิดวิตกฤตการณ์การเงิน เนื่องจาก IMF ไม่มีอำนาจบังคับให้ประเทศหนึ่งประเทศใดดำเนินนโยบายเศรษฐกิจตามที่ IMF ต้องการได้ หากประเทศนั้นไม่แสวงหาความช่วยเหลือจาก IMF อย่างไรก็ตาม มีการตั้งข้อสังเกตว่า นโยบายที่ IMF แนะนำประเทศไทยนั้นไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาในขณะนั้น อีกทั้ง IMF ก็มิได้แจ้งเตือนล่วงหน้าหรือทันท่วงทีเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้นโยบายเสรีนิยมทางการเงินและการเปลี่ยนแปลงของระบบอัตราแลกเปลี่ยน

3. บทบาทของ IMF ในการแก้ไขวิกฤตการณ์ฯ[179] ภายหลังการประกาศลอยตัวค่าเงินบาทและไม่ได้รับความช่วยเหลือในการขอกู้เงินในแบบทวิภาคีนั้น ประเทศไทยจึงได้ขอรับความช่วยเหลือจาก IMF เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม ค.ศ. 1997 และจำเป็นต้องยอมรับเงื่อนไขการดำเนินนโยบาย (policy conditionalities) ที่ผูกติดมากับเงินกู้ รัฐบาลขอเงินกู้ฉุกเฉิน (Standby Arrangement) จาก IMF เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม ค.ศ. 1997 และรัฐบาลไทยได้ลงนามในหนังสือแสดงเจตจำนง (Letter of Intent)[180] และได้รับอนุมัติเงินกู้เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม ค.ศ. 1997 รัฐบาล

[179] ดูเนื้อหาในส่วนนี้เปรียบเทียบกับ นิรมล สุธรรมกิจ, **สังคมกับเศรษฐกิจ: กรณีศึกษาประเทศไทย (พ.ศ. 2500-2545)**, น. 466, 483.

[180] รัฐบาลไทยนำเสนอหนังสือแสดงเจตจำนงต่อ IMF รวมทั้งสิ้น 8 ฉบับ ฉบับที่ 1 ลงนามเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ. 1997 และฉบับสุดท้ายลงนามเมื่อวันที่ 21 กันยายน ค.ศ. 1999 ฉบับแรกเป็นการร้องขอความช่วยเหลือจาก IMF และชี้แจงปัญหาเศรษฐกิจและการเงินที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งระบุแผนการดำเนินการในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและการเงิน ส่วนฉบับที่ 2-8 เป็นการรายงานความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและการเงินตามที่ได้เคยแจ้งนโยบายและมาตรการไว้ในฉบับก่อนหน้าและที่จะดำเนินการ

ไทยสามารถชำระหนี้ IMF ทั้งหมดเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 2003 รวมระยะเวลาการกู้ยืมทั้งสิ้นเกือบ 6 ปี

เงินกู้ที่ประเทศไทยได้รับนั้นเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 17,200 ล้านเหรียญสหรัฐ เงินจำนวนดังกล่าวมาจาก IMF จำนวน 4,000 ล้านเหรียญสหรัฐ ญี่ปุ่นจำนวน 4,000 ล้านเหรียญสหรัฐ ธนาคารโลก 1,500 ล้านเหรียญสหรัฐ ADB 1,200 ล้านเหรียญสหรัฐ และจากประเทศต่างๆ ในเอเชีย-แปซิฟิก 7 ประเทศ 1 เขตเศรษฐกิจ รวมกัน 6,500 ล้านเหรียญสหรัฐ[181] แต่ก็ทำให้ประเทศต้องจ่าย "เงินดาวน์" (Down Payment) ในรูปแบบมาตรการต่างๆ เช่น การประกาศปิดกิจการบริษัทเงินทุนและเงินทุนหลักทรัพย์จำนวน 42 บริษัท (เป็นการชั่วคราว) การเปิดเผยข้อมูลเงินกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน และฐานะสุทธิของทุนสำรองระหว่างประเทศ

เงื่อนไขการดำเนินนโยบายที่ผูกติดมากับเงินกู้เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจตามที่ระบุในหนังสือเจตจำนงทั้ง 8 ฉบับ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ นโยบายการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาระบบสถาบันการเงินด้วยมาตรการต่างๆ ได้แก่ การปิดสถาบันการเงินและเข้าแทรกแซงกิจการสถาบันการเงินที่อ่อนแอ การเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่สถาบันการเงินที่ยังเปิดดำเนินการอยู่ด้วยการเพิ่มความเข้มงวดการจัดชั้นลูกหนี้และการกันเงินสำรอง และการเพิ่มทุน สำหรับส่วนที่สอง นโยบายเศรษฐกิจมหภาค ด้านนโยบายการคลังนั้น ประเทศไทยถูกกำหนดให้ใช้นโยบายการคลังแบบหดตัวโดยกำหนดเป้าหมายให้งบประมาณเกินดุล 1% ของ GDP ในช่วงเริ่มต้นของโครงการให้ความช่วยเหลือของ IMF ต่อมาจึงให้ใช้นโยบายการคลังแบบผ่อนคลาย โดยให้ขาดดุลงบประมาณได้ 2-3% ของ GDP และปรับเปลี่ยนเพิ่มขึ้นเป็น 5-6% ในภายหลัง ด้านนโยบายการเงิน ในช่วงเริ่มต้น IMF กำหนดให้ไทยใช้นโยบายการเงินเพื่อรักษาเสถียรภาพในตลาดเงินตราต่างประเทศและป้องกันการไหลออกเงินทุนโดยการตรึงอัตราดอกเบี้ยไว้ในระดับสูง ต่อมาเมื่อค่าเงินบาทแข็งขึ้น จึงอนุญาตให้ทางการไทยใช้นโยบายการเงินแบบผ่อนคลายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ[182]

สถานะของประเทศไทยบนเวทีองค์การระหว่างประเทศในกรณี WTO, IMF, และ IBRD เป็นต้นนั้น อยู่ในลักษณะใกล้เคียงกับบรรดาประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย

ต่อไป, ดู สุกำพล จงวิไลเกษม, **อ้างแล้ว**, น. 16-56; รายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือแสดงเจตจำนงแต่ละฉบับ ดู สุกำพล จงวิไลเกษม, **เพิ่งอ้าง**, น. 105-134.

[181] ประเทศในเอเชีย-แปซิฟิก 7 ประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ ออสเตรเลีย มาเลเซีย จีน เกาหลีใต้ บรูไน และอินโดนีเซีย และ 1 เขตเศรษฐกิจ คือ ฮ่องกง, ดู **เพิ่งอ้าง**, น. 77.

[182] รายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและปรับเปลี่ยนนโยบายเศรษฐกิจมหภาคของไทยตามข้อกำหนดของ IMF ดู **เพิ่งอ้าง**, น. 16-56.

ส่วนข้อวิจารณ์เกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาของ IMF ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ค.ศ. 1997 และความล้มเหลวในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของไทยในช่วงปี ค.ศ. 1997-1998 ดู สมบูรณ์ ศิริประชัย, "แนวความคิดกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจของไทยก่อนและหลังวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ: ความล้มเหลวของสถาบัน," บทความนำเสนอในการสัมมนาวิชาการประจำปี พ.ศ. 2543 เรื่อง "เศรษฐกิจไทย แลไปข้างหน้า" จัดโดยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543, น. 27-30.

ซึ่งดำเนินความสัมพันธ์ทางการค้าและการเงินอยู่ในกรอบของความร่วมมือพหุภาคีในระดับที่กว้างขึ้นจนครอบคลุมเกือบทั้งโลกหลังสงครามเย็น ซึ่งในเรื่องนี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย กล่าวคือ พัฒนาการจาก GATT สู่ WTO ในฐานะองค์การที่มีบทบาทหลักในการดูแลให้เกิดระเบียบการค้าระหว่างประเทศ โดยอยู่บนพื้นฐานของการค้าเสรีและเป็นธรรม อย่างไรก็ดี ในมุมมองของประเทศด้อยพัฒนานั้น "ระเบียบการค้าระหว่างประเทศในปัจจุบันนับว่าไม่เกื้อกูลกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในประเทศโลกที่สาม โดยเฉพาะการที่การเจรจาการค้ารอบโดฮาซึ่งได้ขยายขอบเขตระเบียบการค้าไปสู่ระเบียบว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงการจัดระเบียบสิ่งแวดล้อม การลงทุนระหว่างประเทศ ฯลฯ ทั้งนี้ ข้อดีของพัฒนาการดังกล่าวคือ การที่ระบบการค้าโลกเป็นระบบที่ยึดกฎกติกาที่ชัดเจนมากขึ้น อันจะมีผลทำให้กลไกการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ WTO เป็นกลไกที่ดีกว่าของ GATT และมีส่วนช่วยป้องกันการเกิดสงครามการค้าระหว่างประเทศ ประเทศด้อยพัฒนาสามารถพึ่งกลไกดังกล่าวได้และไม่เสียเปรียบประเทศพัฒนาแล้วมากนักในยามที่เกิดข้อพิพาททางการค้า ทว่า ภาคี WTO ต้องสูญเสียอธิปไตยในการกำหนดนโยบายของตนเอง สูญเสียปริมณฑลด้านนโยบาย (Policy Space) อันก่อให้เกิดต้นทุนแก่สมาชิกและประเทศที่ต้องการเข้าเป็นสมาชิกใหม่ ซึ่งยังผลให้ประโยชน์สุทธิที่ได้จากการเป็นสมาชิก WTO ลดน้อยลง เนื่องจากประเทศด้อยพัฒนาไม่มีศักยภาพทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองในการดำเนินการภายใต้กฎกติกาเดียวกับประเทศพัฒนาแล้ว อีกทั้งประเทศพัฒนาแล้ว โดยเฉพาะสหรัฐฯ และสหภาพยุโรปไม่ได้ปฏิบัติตามกฎกติกาภายใต้ WTO อย่างเคร่งครัด ซึ่งบางกรณียังได้สร้างอุปสรรคที่มิใช่ภาษีศุลกากร (NTB) ในการปกป้องอุตสาหกรรมภายในด้วย"[183]

ในด้านการเงินนั้น เนื่องจากทั้ง IBRD และ IMF เป็นองค์การฯ ที่ประเทศที่ร่ำรวยหรือมหาอำนาจจะสามารถกำหนดทิศทาง นโยบาย และการบริหารจัดการได้ โดยอาศัยน้ำหนักที่มาจากสัดส่วนการสมทบทุนในองค์การฯ นั้นๆ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่นับว่าล้าหลังเช่นประเทศไทยจึงอยู่ในลักษณะที่ได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการ ผ่านผู้เชี่ยวชาญและการเสนอแนะทางนโยบายต่างๆ ที่จะมาพร้อมกับการขอความช่วยเหลือทางการเงิน ดังนั้น "จึงไม่ใช่เรื่องยากที่จะผลักดันให้องค์การทั้งสองกำหนดนโยบายจัดสรรเงินกู้เฉพาะแก่ประเทศที่มีนโยบายการค้าเสรี ประเทศที่ไม่ยอมเปิดตลาดรับสินค้าและบริการจากต่างประเทศจะหวังพึ่งเงินกู้จากองค์การฯ ทั้งสองต่อไปไม่ได้"[184]

ในขณะที่ประเทศไทยต้องดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจและการค้ากับประเทศต่างๆ หรือกลุ่มประเทศที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์สำหรับประเทศไทย ระบบโลกดังที่ก่อตัวขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทางด้านการเงิน การคลัง โดยเฉพาะในกรณีของธนาคารโลก (IBRD) และ

---

[183] รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และสมบูรณ์ ศิริประชัย (บรรณาธิการ), **หนึ่งทศวรรษ WTO**, เอกสารวิชาการหมายเลข 18 (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2551).

[184] รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, **จาก GATT สู่ WTO**, น. 44-45.

กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ตลอดจนองค์กรที่เกี่ยวข้องนั้นยังคงเป็นระเบียบระหว่างประเทศในเรื่องนี้อยู่ แม้จะมีความเปลี่ยนแปลงทางสถานภาพด้านเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากหลังสงครามโลกฯ มาจนถึงปัจจุบัน ก็ยังนับว่าองค์การฯ เหล่านี้เป็นเวทีโลกทางเศรษฐกิจที่ประเทศต่างๆ ยากที่จะเลี่ยงหรือไม่คำนึงถึงได้ โดยเฉพาะในกรณีของประเทศที่เปิดตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลกอย่างเต็มที่เช่นประเทศไทย อย่างไรก็ตามแม้จะมีลักษณะเป็น "เวทีโลกทางเศรษฐกิจ" โดยมีการเจรจาหรือดำเนินความสัมพันธ์บนพื้นฐานของปัญหาทางเศรษฐกิจและการเงิน แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเกณฑ์ความช่วยเหลือ ตลอดจนคุณค่าและปทัสถานบางอย่างที่เป็นส่วนขององค์การฯ เช่น IBRD และ IMF นั้น ผู้ติดอยู่กับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและเสรีนิยมซึ่งทำให้เวทีโลกทางเศรษฐกิจซึ่งดูจะเป็นการเข้ามาร่วมการปฏิบัติภารกิจทางเทคนิคที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าวแท้จริงแล้วมีมิติทางการเมืองอยู่มาก โดยในหลายๆ กรณีมีประเทศจำนวนไม่น้อยที่รู้สึกว่าถูกครอบงำ หรือเลือกปฏิบัติและถูกแทรกแซงเกี่ยวกับทางเลือกในการพัฒนาของตนโดยองค์การฯ ดังกล่าว ในหลายๆ โอกาส ภาคประชาสังคมที่มีแนวคิดแบบต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ก็ถือว่าองค์การฯ เช่นนี้เป็นเครื่องมือการครอบงำโลกโดยมีมหาอำนาจหลักอยู่เบื้องหลัง

อย่างไรก็ตาม ด้วยปรัชญาและตรรกะของการก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศมานับแต่เริ่มแรกที่องค์การฯ จะมีบทบาทได้มากน้อยเพียงใดก็ขึ้นกับว่ารัฐผู้ร่วมก่อตั้ง โดยเฉพาะรัฐที่สำคัญจะอนุญาตให้มีบทบาท ในเรื่องนี้ทำให้หลายๆ ประเด็นที่มีความสำคัญต่อความเป็นไปหรือความอยู่รอดของโลกถูกแยกจากการปฏิบัติภารกิจตามปกติขององค์การฯ และให้เป็นเรื่องของการประชุมระหว่างประเทศในรูปแบบและในเรื่องต่างๆ เวทีพหุภาคีเช่นนี้ ในกลายๆ กรณีก็จะได้รับการสนับสนุนจากสหประชาชาติเอง และในกรณีอื่นๆ ก็อาจจะเป็นความริเริ่มที่มาจากกลุ่มรัฐที่เกี่ยวข้อง

4. ความร่วมมือพหุภาคีระดับโลก: ประเด็นที่มีนัยสำคัญต่อประเทศไทย

นอกจากองค์การสหประชาชาติ อันอาจนับเป็นองค์การระหว่างประเทศระดับสากล (universal) หรือระดับทั้งโลกเพียงองค์การฯ เดียวในโลก[185] ซึ่งก่อตั้งมานับแต่ปี ค.ศ. 1946 และทำ

[185] เกี่ยวกับการจัดแบ่งประเภทองค์การฯ ภาษาไทย ดู ขจิต จิตตเสวี, **องค์การระหว่างประเทศ (องค์การระหว่างประเทศในกระแสโลกาภิวัตน์และภูมิภาคาภิวัตน์)**, โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทที่ 2 ส่วนที่ 3 การจัดแบ่งประเภทองค์การระหว่างประเทศ: ความพยายามและปัญหา (น. 117-134). ภาษาอังกฤษ ดู David Armstrong, Lorna Lloyd and John Redmond, **International Organisation in World Politics**, 3rd ed. (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004), pp. 8-9; Charles W. Kegley, Jr., **World Politics: Trend and Transformation**, 11th ed. (Belmont, Calif.: Thomson/Wadsworth, 2007), p. 171; Volker Rittberger and Bernhard Zangl (with Matthias Staisch), **International Organization: Polity, Politics and Policies**, Trans. Antoinette Groom; translation consultant,

หน้าที่ในการรักษาสันติภาพและความมั่นคง การพัฒนา และการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประชาคมระหว่างประเทศแล้ว ยังมีการประชุมระหว่างประเทศอื่นๆ ทั้งที่อยู่ในระบบสหประชาชาติและองค์การฯ อื่นๆ ที่ให้ความสนใจกับประเด็นของทั้งโลกทั้งทางด้านการเมือง อาทิ การประชุมกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (NAM) ทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การประชุม WTO และ IMF เป็นต้น และมิติการพัฒนาอื่นๆ อาทิ ประเด็นสิ่งแวดล้อมโลกและปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การทุจริตคอร์รัปชั่น ประเด็นการโยกย้ายถิ่นฐานในระดับโลก เรื่องโรคระบาด เป็นต้น การประชุมระหว่างประเทศเหล่านี้มีทั้งที่ประเทศไทยมีบทบาทดำเนินกิจกรรมในระดับสูง และ/หรือ จำกัดบทบาทเพียงการเข้าร่วมเพื่อผลประโยชน์ของประเทศและประชาคมโลกโดยรวม

4.1 กรณีสิ่งแวดล้อมโลกและปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

สหประชาชาติให้ความสนใจประเด็นสิ่งแวดล้อมในฐานะเป็นหนึ่งในนโยบายระดับโลก โดยจัดการประชุม United Nations Conference on the Human Environment (UNCHE) ครั้งแรกขึ้นที่กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ระหว่างวันที่ 5-16 มิถุนายน ค.ศ. 1972 อันเป็นการแสดงถึงจุดเริ่มต้นสำคัญทางการทูตในลักษณะการประชุมพหุภาคีที่กระตุ้นความตระหนักระหว่างประเทศถึงปัญหา ขอบเขต นัยเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และความสัมพันธ์กับประเด็นอื่นๆ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจและประชากร รวมถึงกิจกรรมของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม[186] การประชุมครั้งนี้มีตัวแทนจาก 113 ประเทศเข้าร่วมและยังมีตัวแทนจากองค์การต่างๆ เช่น IGOs, INGOs, และทบวงการชำนัญพิเศษจำนวนมาก การประชุมดังกล่าวยอมรับว่าเป้าหมายของการลดผลกระทบของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาระดับโลกตามธรรมชาติ ที่ประชุมรับรอง Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment (หรือที่รู้จักในนาม Stockholm Declaration)[187] ซึ่งได้นิยามหลักการสำหรับการอนุรักษ์และปรับปรุงสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และเน้นย้ำถึงความจำเป็นของการสนับสนุนประชาชนในกระบวนการดังกล่าว[188]

John Groom (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006), p. 10; Clive Archer, **International Organizations**, 3rd ed. (London: Routledge, 2001), pp. 38-39.

[186] Robert F. Gorman, **Great Debates at the United Nations: An Encyclopedia of Fifty Key Issues**, Debate 27 (p. 207-216); John Vogler, "Environmental issues," in John Baylis, Steve Smith and Patricia Owens (eds.), **The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations**, 4th ed. (Oxford: Oxford University Press, 2008), pp. 350-368.

[187] United Nations, General Assembly, "Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment," 21st plenary meeting, Stockholm, 16 June 1972, Retrieved 1 October 2009, from http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1503

[188] ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับ UNCHE ใน Rose Buss, "United Nations Conference on the Human Environment (UNCHE), Stockholm, Sweden," in Cutler J. Cleveland (ed.), **Encyclopedia of Earth** (Washington, D.C.: Environmental Information Coalition, National

ผลสำเร็จของการประชุม UNCHE ทำให้สหประชาชาติก่อตั้งองค์กร (body) ที่ให้ความสำคัญกับนโยบายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศเป็นองค์การแรกขึ้นนั่นคือ โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme: UNEP) ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสมัชชาใหญ่ฯ[189] จุดมุ่งหมายขององค์การฯ คือ "การเป็นผู้นำและส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการสร้างแรงจูงใจ ให้ข้อมูล และทำให้ชาติและประชาชนพัฒนาคุณภาพชีวิตในลักษณะที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมของคนรุ่นหลัง"[190]

การดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมได้รับความสนใจเพิ่มมากยิ่งขึ้น มีการจัดทำความตกลงต่างๆ อาทิ อนุสัญญาเกี่ยวกับการค้าพืชพันธุ์และสัตว์ป่าระหว่างประเทศที่ไม่คุกคามการอยู่รอด (Convention on International Trade in Endangered Species: CITES)[191] ในปี ค.ศ. 1973 การก่อตั้ง Global Environmental Monitoring System (GEMS) และ Mediterranean Action Plan first UNEP-brokered Regional Seas agreement ในปี ค.ศ. 1975 อนุสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของสายพันธุ์สัตว์ป่า (Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals หรือที่รู้จักกันในชื่อ Convention on Migratory Species (CMS) หรือ Bonn Convention)[192] ในปี ค.ศ. 1979 และการปกป้องชั้นโอโซนผ่าน Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer 1985 และ Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer 1987 เป็นต้น

ประเด็นสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นประเด็นที่นานาประเทศให้ความสนใจโดยเฉพาะในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (climate change) ซึ่งมีความเชื่อมโยงต่อปัญหาการใช้พลังงาน และยังมีส่วนกระตุ้นให้เกิดภัยพิบัติธรรมชาติที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เช่น ปรากฏการณ์ทางสภาพอากาศที่แปรปรวน ความแห้งแล้ง น้ำท่วม ระดับน้ำทะเลที่เพิ่มสูงขึ้น ระดับคาร์บอนไดออกไซด์ในชั้นบรรยากาศสูงขึ้น ธารน้ำแข็งละลาย ทวีปอาร์คติกมีอุณหภูมิสูงขึ้น ปัญหาเรื่องความดันน้ำที่เพิ่มมากขึ้น ปริมาณอาหารในหลายส่วนของโลก การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของโรคระบาดต่างๆ และอัตราการสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นต้น ทั้งนี้ กิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิลหรือเชื้อเพลิง

Council for Science and the Environment, 2007), Retrieved 15 September 2009, from http://www.eoearth.org/article/United_Nations_Conference_on_the_Human_Environment_(UNCHE),_Stockholm,_Sweden; United Nations Environment Programme (UNEP), "Report of the United Nations Conference on the Human Environment," Retrieved 15 September 2009, from http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=97

[189] สำนักงานใหญ่ของ UNEP ตั้งอยู่ที่กรุงไนโรบี ประเทศเคนยา ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับ UNEP ใน http://www.unep.org/Documents.multilingual/Default.asp?DocumentID=287 ส่วนสำนักงานระดับภูมิภาคในเอเชีย-แปซิฟิก ตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ ประเทศไทย ทั้งนี้ ไทยยังเป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการ UNEP ในปี ค.ศ. 2000 ด้วย

[190] "To provide leadership and encourage partnership in caring for the environment by inspiring, informing, and enabling nations and peoples to improve their quality of life without compromising that of future generations".

[191] ดู Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, http://www.cites.org

[192] ดู Convention on Migratory Species, http://www.cms.int

ที่ได้จากซากพืช ซากสัตว์ตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ เช่น ถ่านหิน น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ มีส่วนในการปล่อยคาร์บอนขึ้นสู่ชั้นบรรยากาศจำนวนมาก ซึ่งมีส่วนในการเร่งปฏิกิริยาเรือนกระจกตามธรรมชาติที่ช่วยรักษาอุณหภูมิในชั้นบรรยากาศให้เหมาะสมสำหรับสิ่งมีชีวิตในการดำรงชีพ ความเข้มข้นของก๊าซเรือนกระจกที่เพิ่มมากขึ้นนี้ทำให้ความร้อนไม่สามารถระบายออกไปสู่ชั้นบรรยากาศนอกโลกได้ อันนำไปสู่ปรากฏการณ์โลกร้อน (global warming)[193]

ในปี ค.ศ. 1988 องค์การ UNEP และองค์การอุตุนิยมวิทยาโลก (World Meteorological Organization: WMO)[194] จัดตั้งคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Intergovernmental Panel on Climate Change: IPCC) ขึ้น[195] เพื่อประเมินความรู้ที่มีอยู่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับศาสตร์สิ่งแวดล้อม ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงกลยุทธ์การรับมือที่เป็นไปได้ และได้จัดทำรายงาน "Climate Change 2007" ซึ่งระบุว่า "นโยบายที่มีเงื่อนไขเกี่ยวกับต้นทุนของคาร์บอนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมสามารถกระตุ้นผู้ผลิตและผู้บริโภคให้ลงทุนในผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยี และกระบวนการที่ก่อให้เกิดการสร้างก๊าซเรือนกระจกแบบต่ำได้"[196] นับได้ว่า IPCC เป็นองค์กรด้านวิทยาศาสตร์และเทคนิคชั้นนำของ

---

[193] ดู ประเภทของปัญหาสิ่งแวดล้อมในกระแสโลกาภิวัตน์ ใน David Held, Anthony McGrew, David Goldblatt and Jonathan Perraton, **Global Transformations: Politics, Economics and Culture** (Cambridge: Polity Press, 1999), chap. 8 Catastrophe in the Making: Globalization and the Environment (pp. 376-413) และ Steven Yearley, "Environmental Issues and the Compression of the Globe," in David Held and Anthony McGrew (eds.), **The Global Transformations Reader: An Introduction to the Globalization Debate** (Cambridge: Polity, 2000), pp. 374-386.

[194] เป็นทบวงการชำนัญพิเศษของสหประชาชาติอย่างเป็นทางการเมื่อปี ค.ศ. 1951 ปัจจุบัน (ค.ศ. 2009) มีสมาชิก 182 รัฐ และ 6 ดินแดน เกี่ยวกับ WMO ในภาษาไทย ดู ขจิต จิตตเสวี, **อ้างแล้ว**, น. 200-203. และเว็บไซต์ทางการขององค์การฯ ที่ http://www.wmo.int

[195] IPCC แบ่งเป็น **Working Group 3 กลุ่ม** ได้แก่ Working Group I (WGI) ประเมินมุมมองทางวิทยาศาสตร์กายภาพของระบบสภาพภูมิอากาศและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ, Working Group II (WGII) ประเมินความอ่อนไหวของระบบเศรษฐกิจ-สังคมและระบบธรรมชาติ ผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ และทางเลือกสำหรับการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ Working Group III (WGIII) ประเมินทางเลือกสำหรับบรรเทาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผ่านการจำกัดหรือป้องกันการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และเสริมสร้างกิจกรรมทำลายก๊าซดังกล่าวออกจากชั้นบรรยากาศ; **Task Force on National Greenhouse Gas Inventories (TFI) 1 กลุ่ม** ดูแล the IPCC National Greenhouse Gas Inventories Programme (IPCC-NGGIP); และ **Task Group on Data and Scenario Support for Impacts and Climate Analysis (TGICA) 1 กลุ่ม** สนับสนุนความร่วมมือระหว่างโมเดลสภาพภูมิอากาศและประชาคมการประเมินผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศ ดูเพิ่มเติมใน http://www.ipcc.ch/index.htm

สำนักเลขาธิการของ IPCC ตั้งอยู่ที่สำนักงานใหญ่ของ WMO และการประชุมสมัยที่ 31 จะจัดขึ้นที่เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย วันที่ 26-29 ตุลาคม ค.ศ. 2009

[196] รายงานฉบับดังกล่าวเป็นรายงานการสังเคราะห์ (Synthesis Report) ฉบับที่ 4 (AR4) ดู Core Writing Team, Rajendra K. Pachauri and Andy Reisinger (eds.), **Climate Change 2007: Synthesis Report**, Contribution of Working Groups I, II and III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change (Geneva: Intergovernmental Panel in Climate Change, 2008).

สำหรับรายงานการประเมินการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศฉบับที่ 5 (Fifth Assessment Report) นั้น WGI จะจัดส่งรายงานการศึกษาพื้นฐานวิทยาศาสตร์ทางกายภาพในปี ค.ศ. 2013 WGII รับหน้าที่จัดทำการปรับตัวต่อผลกระทบและความอ่อนไหว และ WGIII จัดทำรายงานการบรรเทาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งภายในต้นปี ค.ศ. 2014 และจัดทำรายงานการสังเคราะห์ (Synthesis Report) ภายในสิ้นปีเดียวกัน

โลกในการประเมินการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทั้งนี้ IPCC ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพประจำปี ค.ศ. 2007 ร่วมกับนายอัล-กอร์ อดีตรองประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา จาก "ความพยายามในการสร้างและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนภูมิอากาศที่กระทำโดยมนุษย์ และได้วางรากฐานสำหรับมาตรการที่จำเป็นต่อการแก้ไขการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว"

การประชุมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นระหว่างวันที่ 3-14 มิถุนายน ค.ศ. 1992 ได้แก่ การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมโลกและการพัฒนา (United Nations Conference on Environment and Development: UNCED) หรือ Earth Summit หรือ Rio Summit ที่นครริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล นำไปสู่การจัดทำ The Rio Declaration on Environment and Development[197], กรอบอนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของสหประชาชาติ (United Nations Framework Convention on Climate Change: UNFCCC), อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (United Nations Convention on Biological Diversity)[198] และแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) อันเป็นแผนแม่บทของโลกสำหรับการดำเนินงานในศตวรรษที่ 21 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยระบุถึงการบูรณาการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และกล่าวถึงกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อสนับสนุนให้ประเทศกำลังพัฒนาบรรลุถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนบทบาทของภาคประชาสังคมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อให้สามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ยั่งยืนตามที่กำหนดไว้[199] การประชุม Earth Summit ครั้งนี้ส่งผลให้เกิดการสำรวจและให้ความสำคัญกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในการประชุมของสหประชาชาติครั้งต่อๆ มา ไม่ว่าจะเป็นประเด็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชน ประชากร การพัฒนาทางสังคม การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์และผู้หญิง เป็นต้น[200] นอกจากนี้ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนยังได้รับการบรรจุเป็นหนึ่งในเป้าหมายแห่งสหัสวรรษ (MDGs)[201] ด้วย

อนุสัญญา UNFCCC กำหนดกรอบภาพรวมสำหรับความพยายามระหว่างรัฐบาลในการต่อสู้กับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อนุสัญญาฯ ดังกล่าว ตระหนักว่า ระบบสภาพภูมิอากาศ คือ ทรัพยากรร่วมที่อาจจะได้รับผลกระทบทางด้านความมั่นคงจากการปล่อยก๊าซ

---

[197] ดูเพิ่มเติมใน UNEP, "Rio Declaration on Environment and Development," Retrieved 1 October 2009, from http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?documentID=78&articleID=1163

[198] ดูเพิ่มเติมใน Convention on Biological Diversity, http://www.cbd.int

[199] ดูเพิ่มเติมใน UNEP, "Agenda 21: Environment and Development Agenda," Retrieved 1 October 2009, http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=52

[200] United Nations, Department of Public Information, "UN Conference on Environment and Development (1992)," Revised 23 May 1997, Retrieved 1 October 2009, from http://www.un.org/geninfo/bp/enviro.html

[201] ดู หัวข้อที่ 2.2 โดยเฉพาะในส่วน เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) ของสหประชาชาติกับความก้าวหน้าของประเทศไทย

คาร์บอนไดออกไซด์จากอุตสาหกรรมต่างๆ และก๊าซเรือนกระจกอื่นๆ จึงได้กำหนดให้รัฐบาล (1) รวบรวมและแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับการปล่อยก๊าซเรือนกระจก นโยบายชาติและแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด (2) จัดทำกลยุทธ์ระดับชาติเกี่ยวกับการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการปรับตัวจากผลกระทบที่คาดไว้ รวมถึงการเตรียมการสนับสนุนทางการเงินและเทคโนโลยีแก่ประเทศกำลังพัฒนา และ (3) ร่วมมือในการเตรียมการปรับตัวจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อนุสัญญา UNFCCC มีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1994 และมีการประชุมภาคีอนุสัญญาฯ ดังกล่าวทุกปี ปัจจุบันมีประเทศที่ให้สัตยาบันอนุสัญญา UNFCCC แล้วจำนวน 192 ประเทศ[202]

ในกระบวนการเจรจาระหว่างรัฐบาลเกี่ยวกับประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนี้ ครอบคลุมการประชุมของรัฐภาคีในกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Conference of the Parties (COP) to the UNFCCC: COP) หรือที่ปัจจุบันเรียกว่า United Nations Climate Change Conference (UNCCC) ซึ่งนับเป็นองค์กรสูงสุด ของอนุสัญญา UNFCCC และการประชุมรัฐภาคีพิธีสารเกียวโต (the Meeting of the Parties to the Kyoto Protocol: CMP) ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดของพิธีสารฯ นอกจากนี้ อนุสัญญาฯ ยังได้ก่อตั้งองค์กรรองถาวรขึ้น 2 องค์กรคือ the Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice (SBSTA) และ Subsidiary Body for Implementation (SBI) ด้วย

การประชุมรัฐภาคีฯ สมัยที่ 3 (COP 3) เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม ค.ศ. 1997 ที่กรุงเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น ที่ประชุมรับรองพิธีสารเกียวโต (The Kyoto Protocol) ซึ่งมีลักษณะหลัก คือ กำหนดเป้าหมายที่มีผลผูกพันประเทศอุตสาหกรรม 37 ประเทศและประชาคมยุโรป[203] ในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (ระบุอยู่ในรายการของ Annex I ของ UNFCCC) จากระดับเดิมในปี ค.ศ. 1990 ให้เหลือเฉลี่ยเพียงร้อยละ 5 ระหว่างปี ค.ศ. 2008-2012 จะเห็นได้ว่า ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างอนุสัญญา UNFCCC และพิธีสารเกียวโต คือ อนุสัญญาฯ เพียงส่งเสริมให้ประเทศอุตสาหกรรมรักษาระดับการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่พิธีสารเกียวโตมีผลผูกมัดตามกฎหมาย พิธีสารฯ ดังกล่าวมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2005 โดยที่ 184 รัฐภาคีของอนุสัญญา UNFCCC ให้สัตยาบันในพิธีสารฯ ทั้งนี้ พิธีสารเกียวโตระบุอย่างชัดเจนว่าประเทศภาคีต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายผ่านมาตรการระดับชาติเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม พิธีสารฯ ยังให้กลไกเสริม 3 วิธีในการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการลงทุนแบบสะอาดและช่วยให้ประเทศภาคีบรรลุเป้าหมายการปล่อยก๊าซอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด ได้แก่ (1) การซื้อขายการปล่อยก๊าซ หรือที่รู้จักในนาม

---

[202] United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) Secretariat, "United Nations Framework Convention on Climate Change," Retrieved 1 October 2009, from http://unfccc.int/essential_background/convention/items/2627.php

[203] สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศอุตสาหกรรมประเทศเดียวในรายการ Annex I ของ UNFCCC ที่ไม่ได้ให้สัตยาบันพิธีสารเกียวโต แม้จะลงนามแล้วตั้งแต่ปี ค.ศ. 1998 โดยอ้างว่าการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจะกระทบต่อภาวะทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำ และเรียกร้องให้จำกัดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศกำลังพัฒนา เช่น จีนและอินเดีย ที่ได้รับการยกเว้นจากพิธีสารดังกล่าว

"ตลาดคาร์บอน" (Emission trading known as "the carbon market") (2) กลไกการพัฒนาที่สะอาด (Clean development mechanism: CDM) และ (3) การนำไปปฏิบัติร่วม (Joint implementation: JI)[204]

ในปี ค.ศ. 2002 ระหว่างวันที่ 26 สิงหาคม-4 กันยายน ได้จัดการประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (WSSD) หรือการประชุม Rio+10 ขึ้น ณ นครโจฮันเนสเบอร์ก สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ เพื่อเป็นการทบทวนความคืบหน้า รวมทั้งร่วมกันหากลไกในการเร่งรัดการอนุวัติตามแผนปฏิบัติการ 21 ที่ประชุม WSSD รับรองปฏิญญาโจฮันเนสเบิร์ก (Johannesburg Declaration on Sustainable Development)[205] ซึ่งมีรากฐานมาจากแถลงการณ์ที่จัดทำขึ้นจากแถลงการณ์ระหว่างการประชุม UNCHE 1972 และการประชุม Earth Summit 1992 อันเป็นแถลงการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยอาศัยพหุภาคีนิยมและในการประชุมสุดยอดระดับโลก 2005 (2005 World Summit) ระหว่างวันที่ 14-16 กันยายน ค.ศ. 2005 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา วาระการประชุมที่สำคัญประการหนึ่งคือ การตระหนักถึงความท้าทายอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางภูมิอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้อนุสัญญา UNFCCC

พิธีสารเกียวโตนับเป็นก้าวสำคัญในการมุ่งสู่การสร้างระบอบการลดการปล่อยก๊าซระดับโลกที่แท้จริง ซึ่งจะมีส่วนช่วยรักษาระดับการปล่อยก๊าซฯ และเป็นโครงสร้างที่สำคัญสำหรับความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อย่างไรก็ตาม พิธีสารเกียวโตจะหมดอายุลงในปี ค.ศ. 2012 จึงจำเป็นที่ประชาคมโลกต้องวางกรอบระหว่างประเทศที่สามารถลดการปล่อยก๊าซอย่างเคร่งครัดได้ ทั้งนี้ สหประชาชาติจึงได้จัดการประชุม COP 15 และ CMP 5 ขึ้นระหว่างวันที่ 7-19 ธันวาคม ค.ศ. 2009 ที่กรุงโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก เพื่อจัดทำความตกลงเพื่อแก้ไขปัญหาสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมีทัศนะ จุดยืน และท่าทีที่แตกต่างกันมากระหว่างกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วและกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา[206] ทำให้การเจรจาไม่

---

[204] UNFCCC Secretariat, "Kyoto Protocol," Retrieved 1 October 2009, from http://unfccc.int/kyoto_protocol/items/2830.php

[205] สำหรับแถลงการณ์ฯ ดู United Nations, "Johannesburg Declaration on Sustainable Development," **A/CONF.199/20**, 4 September 2002, Retrieved 1 October 2009, from http://www.un-documents.net/jburgdec.htm

[206] กลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่รับรองพันธกรณีของพิธีสารเกียวโต ได้แก่ สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น และ (2) กลุ่มที่ไม่รับรองพันธกรณีฯ คือ สหรัฐอเมริกา สำหรับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (G77 และจีน) สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่ม BASIC (บราซิล แอฟริกาใต้ อินเดีย และจีน) เป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกในอันดับต้นๆ และพยายามผลักดันให้ประเทศพัฒนาแล้วรับภาระหลัก (2) Alliance of Small Island States (AOSIS) หรือประเทศเกาะ เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและระดับน้ำทะเลโดยตรง ต้องการให้ทุกฝ่ายเพิ่มตัวเลขที่จะผูกพันในการลดก๊าซให้มากขึ้น (3) กลุ่มตะวันออกกลาง เป็นกลุ่มที่กังวลว่าผลกระทบของการใช้มาตรการลดก๊าซฯ จะกระทบกับอุปสงค์การใช้น้ำมันของโลก และ (4) กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่เหลือ (รวมทั้งประเทศไทย) ซึ่งยังไม่มีจุดยืนชัดเจน แต่รวมกลุ่มกันเพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วและค่อยตัดสินใจว่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตนหรือไม่

คืบหน้าเท่าที่ควร ท้ายที่สุด ที่ประชุม COP 15 จึงได้แต่เพียง "รับทราบ" ข้อตกลงโคเปนเฮเกน (Copenhagen Accord 2009)[207] เท่านั้น

นอกจากองค์การระหว่างประเทศและระบอบกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศดังกล่าวข้างต้นที่มีส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแล้ว สหประชาชาติยังได้จัดระบบพันธมิตรเพื่อร่วมในการจัดการเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกมิติอีกจำนวนมาก อาทิ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO), Global Climate Observing System (GCOS), โครงการเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP), การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD), องค์การอนามัยโลก (WHO), องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (ICAO), กองทุนระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรม (IFAD), สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (ITU), กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) เป็นต้น[208] สำหรับในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาโลกร้อนโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้องค์การอาเซียน ดังนั้น ในแผนแม่บท (Blueprint) 2 ฉบับ ได้แก่ ASEAN Economic Community Blueprint (AEC) และ ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint (ASCC) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ASCC ได้ให้ความสำคัญโดยการรับรองความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมไว้ในแผนแม่บทดังกล่าว

ประเทศไทยลงนามและให้สัตยาบันทั้งอนุสัญญา UNFCCC และพิธีสารเกียวโต ทั้งยังมีความคืบหน้าในการอนุวัติตามพันธกรณีของสนธิสัญญาทั้งสองฉบับ โดยแม้ว่าไทยจะจัดเป็นประเทศนอกภาคผนวกที่ 1 (Non-Annex I) ซึ่งไม่มีพันธกรณีในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในอัตราส่วนที่กำหนด ดังเช่นประเทศพัฒนาแล้วที่อยู่ในภาคผนวกที่ 1 ต้องปฏิบัติก็ตาม[209] แต่ไทยได้พยายามออกมาตรการและดำเนินการลดการปล่อยก๊าซดังกล่าวในหลายด้าน อาทิ การจัดตั้งองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) (อบก.) (Thailand Greenhouse Gas Management Organization (Public Organization): TGO)[210] ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักในการวิเคราะห์

---

[207] ดูเพิ่มเติมใน UNFCCC Secretariat, "Copenhagen Accord," Conference of the Parties, 15th session, Copenhagen, 7-18 December 2009, **FCCC/CP/2009/L.7**, Retrieved 1 October 2009, from http://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/l07.pdf

[208] ดูเพิ่มเติมใน UNFCCC Secretariat, "Parties & Observers," Retrieved 1 October 2009, from http://unfccc.int/parties_and_observers/items/2704.php

[209] เนื่องจากเมื่อเทียบกับประเทศอุตสาหกรรมและประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ประเทศไทยปล่อยก๊าซเรือนกระจกคิดเป็นร้อยละ 0.6 ของการปล่อยก๊าซฯ จากทั่วทุกประเทศ และการปล่อยก๊าซฯ รายหัวของไทย (per capita emission) ยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลก

[210] คณะรัฐมนตรี มีมติเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม ค.ศ. 2007 เห็นชอบให้จัดตั้งองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก เป็นองค์การมหาชนตามกฎหมายว่าด้วยองค์การมหาชน เพื่อให้การบริหารจัดการโครงการดังกล่าว มีความเป็นเอกภาพและคล่องตัวในการดำเนินงาน รวมทั้ง เป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์การระหว่างประเทศ ทั้งนี้ พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2550 (2007) ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 31 ก เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม ค.ศ. 2007 โดยองค์การฯ อยู่ภายใต้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดู องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก, http://www.tgo.or.th

กลั่นกรอง และจัดทำความเห็นเกี่ยวกับการให้คำรับรองโครงการที่ลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามกลไกการพัฒนาที่สะอาด (CDM) รวมทั้งติดตามประเมินผลโครงการที่ได้รับคำรับรอง ส่งเสริมการพัฒนาโครงการ และตลาดซื้อขายปริมาณก๊าซเรือนกระจก (carbon credit) ที่ได้รับการรับรอง เป็นศูนย์กลางข้อมูลที่เกี่ยวกับสถานการณ์ดำเนินงานด้านก๊าซเรือนกระจก จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับโครงการที่ได้รับคำรับรอง และการขายปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ได้รับการรับรอง ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ ตลอดจนให้คำแนะนำแก่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก ทั้งนี้ อบก. ได้ร่วมกับธนาคารโลก จัดงานสัมมนาด้านกลไกการพัฒนาที่สะอาดระดับนานาชาติ (The Regional Workshop on Programme of Activities (PoA)) ในหัวข้อ "The Business Case for PoAs" and "PoAs in Cities Context" เพื่อเผยแพร่ข้อมูลด้านการพัฒนาโครงการ CDM เพื่อการจัดการก๊าซเรือนกระจกในภาคเมือง (Cities Context) โดยวิธีการ Programmatic CDM ในวันที่ 24-25 กันยายน ค.ศ. 2009 ที่กรุงเทพฯ

นอกจากนี้ ไทยยังเป็นเจ้าภาพการประชุม Bangkok Climate Change Talks 2009 ระหว่างวันที่ 28 กันยายน-9 ตุลาคม ค.ศ. 2009 ซึ่งเป็นการประชุมส่วนแรกของ Ad Hoc Working Group on Further Commitments for Annex I Parties under the Kyoto Protocol (AWG-KP) สมัยที่ 9 และ the Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action under the Convention (AWG-LCA) สมัยที่ 7 เพื่อเป็นการเตรียมการสำหรับการประชุมรัฐภาคี UNFCCC ครั้งที่ 15 ที่กรุงโคเปเฮเกนปลายปีเดียวกัน[211] สำหรับความร่วมมือในอาเซียนเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวนี้ การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 15 วันที่ 23-25 ตุลาคม ปีเดียวกัน ซึ่งไทยเป็นเจ้าภาพ ที่ประชุมยังรับรอง คำแถลงร่วมของอาเซียนว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อการประชุมรัฐภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสมัยที่ 15 (COP 15) และการประชุมรัฐภาคีพิธีสารเกียวโต สมัยที่ 5 (CMP 5)[212] อันแสดงให้เห็นว่าประเด็นข้ามชาติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไทยและประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ เห็นความสำคัญและพยายามดำเนินการให้สอดคล้องกับระบอบกฎเกณฑ์ระดับของทั้งโลก

---

[211] ดูเพิ่มเติมใน UNFCCC, "Bangkok Climate Change Talks - 2009," Retrieved 1 October 2009, from http://unfccc.int/meetings/intersessional/bangkok_09/items/4967.php

[212] ดู ASEAN Secretariat, "ASEAN Joint Statement on Climate Change to the 15th Session of the Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change and the 5th Session of the Conference of Parties serving as the Meeting of Parties to the Kyoto Protocol," 15th ASEAN Summit, Cha-am Hua Hin, 24 October 2009, Retrieved 24 October 2009, from http://www.aseansec.org/23578.htm

ทั้งนี้ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนบวกสามช่วงเวลาเดียวกัน เกาหลีใต้ตกลงจะให้การสนับสนุนทางการเงิน จำนวน 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ภายใต้ข้อริเริ่มว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนของเอเชียตะวันออกเพื่อแก้ไขปัญหาโลกร้อน (East Asia Climate Partnership Initiative)

4.2 ประเทศไทยกับประเด็นการโยกย้ายถิ่นฐานในระดับโลก

การโยกย้ายถิ่นฐานเป็นประเด็นสำคัญที่มีผลกระทบต่อทุกประเทศในโลก ประมาณการว่าประชากร 175 ล้านคนมีสถานะเป็นผู้อพยพระหว่างประเทศ ซึ่งสาเหตุที่ก่อให้เกิดการย้ายถิ่นฐานอาจสืบเนื่องจากความขัดแย้งและความไม่มั่นคง แนวโน้มประชากรและเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวและการติดต่อสื่อสารที่สะดวกขึ้น ขอบเขตและธรรมชาติของการย้ายถิ่นฐานส่งผลกระทบต่อทุกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศต้นทาง ทางผ่าน และปลายทาง ในขณะที่นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐานให้ความสำคัญกับผลประโยชน์แห่งชาติเป็นหลัก ผลสะท้อนของนโยบายดังกล่าวต่อรัฐและภูมิภาคเกินขอบเขตที่ประเทศหนึ่งใดจะสามารถจัดการได้ ด้วยเหตุนี้ ประเทศต่างๆ จึงได้เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกันในการติดตามความเคลื่อนไหวของการย้ายถิ่น โดยผ่านการเข้าถึงปัญหาที่มีประสิทธิภาพและการประสานงาน[213]

ในปี ค.ศ. 2002 เลขาธิการฯ โคฟี่ อันนัน เสนอรายงาน Strengthening of the United Nations: an agenda for further change แก่ที่ประชุมสมัชชาใหญ่ฯ ซึ่งรายงานดังกล่าวบรรจุประเด็นการโยกย้ายถิ่นฐานเป็นประเด็นสำคัญสำหรับประชาคมโลก และได้จัดตั้งคณะทำงานว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นฐาน (Migration Working Group) อันเป็นคณะทำงานภายในที่จะนำเสนอรายงานลับ ในปี ค.ศ. 2003 รายงานฉบับนี้นำเสนอมุมมองการย้ายถิ่นฐานที่หลากหลาย รวมถึงให้ข้อเสนอแนะสำคัญ 3 ประการ ที่สำคัญคือ การก่อตั้งคณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ (Global Commission on International Migration: GCIM) ซึ่งได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นทางการในเดือนกรกฎาคม ปีเดียวกัน การประชุม GCIM ครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 2003 ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ นับเป็นการอภิปรายทางการเมืองเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศครั้งแรกของโลก[214]

ประเด็นการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศและการพัฒนาได้รับการกำหนดเป็นระเบียบวาระหลักของสหประชาชาติในปี ค.ศ. 2006 โดยระหว่างการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ 61 ที่นครนิวยอร์ก เมื่อวันที่ 14-15 กันยายน ค.ศ. 2006 เลขาธิการสหประชาชาตินายโคฟี่ อันนัน ได้กำหนดจัดการหารือระดับสูงว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศและการพัฒนา (High-Level Dialogue on International Migration and Development: HLD)[215] ทั้งนี้ ไทย

---

[213] ดูเพิ่มเติมใน Global Commission on International Migration (GCIM), "The Mandate," Retrieved 1 October 2009, from http://www.gcim.org/mandate/GCIM_Mandate.pdf

[214] **Ibid.**

[215] ดูเพิ่มเติมใน United Nations, General Assembly, "High-level Dialogue on International Migration and Development 14-15 September 2006," http://www.un.org/migration/

สนับสนุนแนวคิดของสหประชาชาติที่จะจัดการประชุม HLD และบทบาทของสหประชาชาติในการดำเนินการด้านการโยกย้ายถิ่นฐาน[216]

ประเทศไทยได้รับผลกระทบโดยตรงจากการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ เนื่องจากไทยมีสถานะเป็นทั้งประเทศต้นทาง ทางผ่าน และปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ทำให้มีนโยบายที่ต้องรักษาความสมดุลระหว่างความมั่นคงปลอดภัยของรัฐกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ย้ายถิ่น และเนื่องจากประเด็นดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในสภาวะที่ยังคงมีความแตกต่างในระดับการพัฒนาของประเทศต่างๆ ทั้งยังก่อให้เกิดทั้งผลกระทบในเชิงบวกและลบต่อประเทศที่เกี่ยวข้อง ประเทศไทยจึงเห็นว่าการบริหารจัดการการโยกย้ายถิ่นฐานนับเป็นกลไกที่จะสามารถส่งเสริมประโยชน์ด้านการพัฒนาและลดผลกระทบในเชิงลบอันเกิดจากการโยกย้ายถิ่นฐานได้[217]

ประเทศไทยมีบทบาทในการเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับผลสืบเนื่องจากรายงานของคณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Workshop on Implications of the Global Commission on International Migration (GCIM) Report on Asia and Pacific) เมื่อวันที่ 26-28 เมษายน ค.ศ. 2006 โดยมีวัตถุประสงค์ให้รัฐบาลจากประเทศต่างๆ ในกลุ่มกรอบการหารือระหว่างรัฐบาลในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกว่าด้วยผู้ลี้ภัย ผู้พลัดถิ่น และผู้โยกย้ายถิ่น (Asia-Pacific Intergovernmental Consultations on Refugees, Displaced Persons and Migrants: APC) ได้มีโอกาสหารือและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำเนินงานด้านผู้อพยพและผู้ลี้ภัย[218] อันจะพัฒนาไปสู่การจัดทำแนวทางของภูมิภาคเพื่อเตรียมใช้ในการหารือ HLD ดังกล่าวในเดือนกันยายน ณ สำนักงานสหประชาชาติ นครนิวยอร์ก นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้เข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีประเทศกำลังพัฒนาที่มีสถานการณ์การโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ (Special International Conference, at the Ministerial Level, of Developing Countries with Substantial International Migrant Flows)[219] ระหว่างวันที่ 15-16 พฤษภาคม ปีเดียวกัน ที่กรุงลิมา ประเทศเปรู เพื่อแสวงหาท่าทีร่วมกันระหว่างประเทศกำลังพัฒนาในประเด็นการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ

---

[216] กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, "ท่าทีไทยต่อประเด็นการโยกย้ายถิ่นฐาน," สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/UNandThailand/move.htm

[217] **เพิ่งอ้าง.**

[218] ผู้ร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ระดับสูงและผู้เชี่ยวชาญจากรัฐบาลประเทศกลุ่ม APC 21 ประเทศ และองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง 5 องค์การ คือ UNHCR, IOM, องค์การการประชุมอธิบดีกรมตรวจคนเข้าเมืองของภูมิภาคแปซิฟิก (Pacific Immigration Directors Conference: PIDC), ESCAP และองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO)

[219] ดูเพิ่มเติมใน International Organization for Migration (IOM), Office of the Permanent Observer to the United Nations, "Calendar of Events Related to the Preparation of the HLD of Relevance to IOM (in 2006)," Retrieved 1 October 2009, from http://www.un.int/iom/Calendar.html

การประชุมเชิงปฏิบัติการดังกล่าวนั้น จัดขึ้นภายใต้กรอบการหารือระหว่างรัฐบาลประเทศเอเชียแปซิฟิกว่าด้วยผู้ลี้ภัย ผู้พลัดถิ่นและผู้อพยพ (APC) ซึ่งส่งเสริมการสนทนาและแสวงหาโอกาสความร่วมมือระดับภูมิภาคที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายประชากรของผู้ลี้ภัย ผู้พลัดถิ่นหรือ trafficked persons และผู้อพยพให้กว้างขึ้น[220] APC เป็นหุ้นส่วนที่ใกล้ชิดกับ UNHCR และองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการย้ายถิ่นฐาน (International Organization for Migration: IOM) ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1951 เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับผู้พลัดถิ่น ผู้อพยพ และผู้ย้ายถิ่นฐาน แม้ว่า IOM ไม่ได้เป็นองค์การในระบบสหประชาชาติโดยตรง แต่อาจจะถือว่าอยู่ในเครือ โดยมีการประสานงานกับสหประชาชาติและองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ ทั้งองค์การของรัฐบาลและองค์การเอกชนอย่างใกล้ชิด[221]

เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน ค.ศ. 2009 ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพการประชุมระดับโลกของหัวหน้ากระบวนการหารือระดับภูมิภาคเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐาน (Global Meeting of Chairs and Secretariats of Regional Consultative Processes on Migration: RCPs) ซึ่งเป็นการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการโยกย้ายถิ่นฐานและการพัฒนา รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ RCPs ดำเนินการอยู่ แนวทางปฏิบัติที่ดี และการบริหารจัดการของ RCPs ต่างๆ[222] ผลการหารือจะได้นำเสนอต่อการประชุมระดับโลกว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นฐานและการพัฒนา (The Global Forum on Migration and Development: GFMD)[223] ครั้งที่ 3 ประเทศกรีซ ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2009 อันเป็นการพบปะกันของตัวแทนภาคประชาสังคม และระหว่างรัฐบาล ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการระดับ

---

[220] ดูเพิ่มเติมใน Inter-governmental Asia-Pacific Consultations on Refugees, Displaced Persons and Migrants (APC), http://www.apcprocess.net

[221] ในปี ค.ศ. 2009 มีสมาชิก 127 ประเทศ และ 17 ผู้สังเกตการณ์ ดูเพิ่มเติมใน ขจิต จิตตเสวี, **องค์การระหว่างประเทศ (องค์การระหว่างประเทศในกระแสโลกาภิวัตน์และภูมิภาคาภิวัตน์)**, น. 207-209; และติดตามข้อมูลล่าสุดในเว็บไซต์ทางการของ IOM, http://www.iom.int

[222] ผู้เข้าร่วมการประชุมครั้งนี้ประกอบด้วยหัวหน้ากระบวนการหารือจากภูมิภาคต่างๆ 13 กรอบการหารือที่สำคัญ เช่น กรอบ Asia Pacific Consultations on Refugees, Displaced Persons and Migrants (APC), Bali Process, Ministerial Consultation on Overseas Employment and Contractual Labour for Countries of Origin (Colombo Process) เป็นต้น โดยนายนรชิต สิงหเสนี รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานร่วมกับนาง Michele Klein-Solomon ผู้อำนวยการฝ่ายการประสานงาน การวิจัย และนโยบายด้านการโยกย้ายถิ่นฐาน (Migration Policy, Research and Communications Department) ขององค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM) ทั้งนี้ ในระหว่างการประชุมดังกล่าว ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงการต่างประเทศได้พบหารือทวิภาคีกับนาย William Lacy Swing ผู้อำนวยการใหญ่ IOM และได้แลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับการกระชับความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับ IOM ทั้งในระดับประเทศและในระดับภูมิภาคด้วย, ดู IOM, http://www.iom.int

[223] การประชุม GFMD ครั้งแรก จัดขึ้นเมื่อวันที่ 9-11 กรกฎาคม ค.ศ. 2007 ณ กรุงบรัสเซลล์ ประเทศเบลเยี่ยม โดยการรับเอาการเข้าปัญหาทางนโยบายแบบสอดคล้องกัน (adopting a more consistent policy approach), ระบุเครื่องมือใหม่และการปฏิบัติที่ดีที่สุด (identifying new instruments and best practices), แลกเปลี่ยน know-how และประสบการณ์เกี่ยวกับกลยุทธ์และวิธีการใหม่ (exchanging know-how and experience about innovative tactics and methods), และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง (establishing cooperative links between the various actors involved) ดู Global Forum on Migration and Development, http://www.gfmd-fmmd.org

โลกใหม่ที่จะเสริมสร้างผลกระทบด้านบวกเกี่ยวกับประเด็นการโยกย้ายถิ่นฐานบนพื้นฐานการพัฒนาและการพัฒนาบนพื้นฐานของการโยกย้ายถิ่นฐาน[224]

4.3 การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยโรคระบาด เช่น SARS ไข้หวัดนกและ ไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่

ในศตวรรษที่ 21 อันเป็นยุคของกระแสโลกาภิวัตน์ที่โลกไร้พรมแดนก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวอย่างเสรีในด้านต่างๆ รวมถึงการเดินทางไปมาหาสู่และการค้า ปัจจัยเหล่านี้เป็นการเอื้ออำนวยให้โรคภัยต่างๆ ระบาดได้ง่ายและรวดเร็วมากกว่าในอดีต ตามคำนิยามขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) นั้น สิ่งที่เรียกว่าการ "ระบาด" คือ เมื่อเกิดกรณีต่างๆ ที่โรคติดต่อที่พึงจะอยู่ในขอบเขตหนึ่งๆ ไม่ว่าจะเป็นขอบเขตของประชาคม พื้นที่ทางภูมิศาสตร์หรือตามฤดูกาลนั้น กลับกระจายตัวเกินขอบเขตที่น่าจะเป็นในสถานการณ์ปกติโดยการเริ่มมีการระบาด (outbreak) นั้น อาจจะเกิดขึ้นในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อันจำกัดหนึ่งใดก็ได้ หรืออาจจะแพร่กระจายตัวไปในหลายประเทศ การระบาดนั้นอาจจะอยู่ในช่วงเวลาเพียงสองสามวันหลายสัปดาห์ หรือหลายปีก็ได้ นอกจากนั้น การระบาดชนิดที่จำต้องได้รับการรายงานและสืบสวนก็อาจจะเป็นกรณีเฉพาะของโรคติดต่อโรคใดโรคหนึ่ง ที่แม้จะไม่ปรากฏอยู่ในประชากรใดหรืออาจมาจากพาหะ (เช่น แบคทีเรียหรือไวรัส) ที่ประชาคมหรือพื้นที่นั้นๆ ไม่รู้จักมาก่อน[225]

แม้ว่าการสาธารณสุขจะเป็นประเด็นหลักในความดูแลของรัฐบาลแต่ละประเทศ แต่มีความจำเป็นที่ต้องสร้างความร่วมมือในการจัดการเกี่ยวกับโรคระบาด ดังนั้น สหประชาชาติซึ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับนโยบายสุขภาพ การควบคุมและกำจัดเชื้อโรค เป็นต้น จึงได้ก่อตั้งองค์การอนามัยโลก (WHO) ขึ้น เมื่อวันที่ 7 เมษายน ค.ศ. 1948 วัตถุประสงค์หลักขององค์การฯ คือ การส่งเสริมให้ประชากรโลกมีสุขภาพดี โดยการประสานงานด้านสาธารณสุขกับประเทศต่างๆ ผ่านการประชุมระดับโลก และการดำเนินงานผ่านสำนักงานประจำภูมิภาคต่างๆ ในการกำหนดแผนงานและโครงการทั่วโลก ทั้งการจัดให้มีบริการด้านสาธารณสุขมูลฐาน กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การบำบัดโรค และการฟื้นฟูสุขภาพ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางสาธารณสุขอย่างเร่งด่วนแก่ประเทศสมาชิกที่ประสบภัยโรคระบาดร้ายแรงด้วย ปัจจุบัน (ค.ศ. 2009) WHO มีสมาชิกจำนวน 193 ประเทศ[226]

---

[224] ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, ข่าวเด่นประจำวันที่ 11 มิ.ย. 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/2662.php?id=30375

[225] WHO Secretariat, "Disease outbreaks," Retrieved 1 October 2009, from http://www.who.int/topics/disease_outbreaks/en/ และสำหรับประเด็นนี้ ดูเพิ่มเติมใน Robert F. Gorman**, Great Debates at the United Nations: An Encyclopedia of Fifty Key Issues, 1945-2000**, pp. 90-95

[226] สำหรับรายนามประเทศสมาชิกดูเว็บไซต์ทางการของ WHO, http://www.who.int/countries/en

สำหรับโรคระบาดร้ายแรงที่เกิดขึ้นในต้นศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญ ได้แก่ โรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง หรือโรคซาร์ส (Severe Acute Respiratory Syndrome: SARS) อันเป็นโรคติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจที่มีความรุนแรงและสามารถติดต่อได้ง่าย เริ่มพบการระบาดตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2002 และได้เกิดการระบาดไปทั่วโลกตลอดปี ค.ศ. 2003, โรคไข้หวัดนก ซึ่งเป็นโรคติดต่อในสัตว์ที่เกิดจากเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ชนิด A (H5N1) ระบาดขึ้นในฝูงเป็ดไก่เลี้ยง กลางปี ค.ศ. 2003 โดยเริ่มต้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, และโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 อันเป็นโรคที่ไม่เคยปรากฏการแพร่ระบาดในมนุษย์มาก่อน เกิดจากเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ชนิด A (H1N1) ซึ่งแพร่ติดต่อจากคนสู่คนได้โดยง่ายจากการสัมผัสกับเชื้อในฝอยละอองจากการไอหรือจามของผู้ป่วย โดยเริ่มต้นพบการระบาดเป็นครั้งแรกที่เม็กซิโกในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2009[227]

กรณีสถานการณ์การระบาดของโรคซาร์สนั้น WHO ทำหน้าที่ในการรวบรวมข่าวและแจ้งเตือนเกี่ยวกับการระบาดไปยังประเทศต่างๆ ทั้งยังดำเนินการส่งทีมผู้เชี่ยวชาญเข้าไปตรวจสอบและสรุปลักษณะของโรคที่กำลังระบาด ตลอดจนจัดการประชุมระดับโลกว่าด้วยโรคซาร์ส (Global Conference on SARS) ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2003 เพื่อร่วมหารือในการเตรียมการรับมือกับการระบาดและวางแนวทางการทำงานร่วมกันในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและควบคุมโรคไม่ให้แพร่ระบาดไปทั่วโลก ต่อมา นับแต่ปลายปี ค.ศ. 2004 จนถึงปี ค.ศ. 2007 เกิดการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกรุนแรง WHO รับหน้าที่ดำเนินการในลักษณะการหารือร่วมกับหน่วยงานของสหประชาชาติ และองค์การระหว่างประเทศต่างๆ เช่น FAO, ธนาคารโลก, องค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (World Organisation for Animal Health: OIE) หรือกับประเทศต่างๆ เช่น ญี่ปุ่น ตลอดจน NGOs เป็นต้น สำหรับกรณีไข้หวัดใหญ่ 2009 นั้น WHO มีบทบาทนำในการผลักดันความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงทีทั้งในลักษณะของการประชุมร่วมกันระหว่างเลขาธิการสหประชาชาติ ผู้อำนวยการใหญ่ WHO และผู้ผลิตยากว่า 30 บริษัท ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2009 เพื่อเตรียมการให้ประเทศต่างๆ สามารถเข้าถึงวัคซีนในการรักษาได้

ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการใช้มาตรการเพื่อควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคซาร์สได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับจากองค์การอนามัยโลก และสามารถเป็นประเทศตัวอย่างให้ประเทศในภูมิภาคดำเนินมาตรการอย่างเข้มงวดได้[228] ทั้งนี้ ไทยยังมีบทบาทเชิงรุกในการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในระดับภูมิภาค รวมทั้งองค์กรอื่นๆ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค เช่น ในวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 2003 ไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมผู้นำอาเซียนสมัย

---

[227] เกี่ยวกับประเด็นโรคระบาด ดูรายละเอียดบทที่ 8 ของรายงานวิจัยนี้ โดยเฉพาะส่วนที่ 4.1 ประเทศไทยในกระแสความสัมพันธ์ข้ามชาติกับความจำเป็นของความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยคุกคามจากโรคระบาด: กรณีโรคซาร์ส โรคไข้หวัดนก และโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009

[228] กระทรวงการต่างประเทศ, "การประชุมผู้นำอาเซียนและการประชุมผู้นำอาเซียน-จีน สมัยพิเศษว่าด้วยโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (Special ASEAN Leader' Meeting on SARS)," **ข่าวสารนิเทศ**, 24 ก.ค. 2549, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=2083

พิเศษว่าด้วยโรคซาร์ส (Special ASEAN Leaders Meeting on SARS)[229] และการประชุมผู้นำอาเซียน-จีนสมัยพิเศษว่าด้วยโรคซาร์ส (Special ASEAN-China Leaders Meeting on SARS)[230] นอกจากนี้ ระหว่างการเป็นเจ้าภาพการประชุมรัฐมนตรีการค้าเอเปค ประจำปี ค.ศ. 2003 (APEC MRT 2003) ระหว่างวันที่ 1-3 มิถุนายน ค.ศ. 2003 นั้น ที่ประชุมรับรองแผนปฏิบัติการร่วมกันของเอเปคว่าด้วยโรคซาร์ส (APEC Action Plan on SARS)[231] เพื่อป้องกันและตอบสนองต่อภัยคุกคามทางสาธารณสุขในระดับภูมิภาค[232]

ในกรณีของไข้หวัดนก ประเทศไทยร่วมกับประเทศสมาชิกอื่นๆ ในอาเซียนตามกลไกการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างๆ เช่น ที่ประชุมรัฐมนตรีด้านการเกษตรและป่าไม้อาเซียน (ASEAN Ministers Meeting on Agriculture and Forestry: AMAF) และที่ประชุมรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน (ASEAN Health Ministers Meeting: AHMM) เป็นต้น โดยเป็นการทำงานร่วมกับองค์การระหว่างประเทศในระดับโลก เช่น FAO, OIE, WHO โดยอาจจะอยู่ในลักษณะของโครงการแบบให้เงินจากธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) หรือการให้เงินสนับสนุน สำรองยา และอุปกรณ์ที่จำเป็นจากประเทศที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐบาลญี่ปุ่นผ่าน "กองทุนบูรณาการญี่ปุ่น-อาเซียน" (Japan-ASEAN Integration Fund: JAIF) เป็นต้น

สำหรับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 อันนับเป็นโรคระบาดใหญ่ระดับโลกนั้น ประเทศไทยดำเนินการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับองค์การระหว่างประเทศ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Regional Office for South-East Asia) ของ WHO ซึ่งมีคนไทย คือ นายแพทย์ สำลี เปลี่ยนบางช้าง ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการฯ ในปี ค.ศ. 2004-2009[233] นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นเจ้าภาพจัดการ

---

[229] ดู ASEAN Secretariat, "Joint Declaration Special ASEAN Leaders Meeting on Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)," Special ASEAN Leaders Meeting on SARS Bangkok, Thailand, 29 April 2003, Retrieved 1 October 2009, from http://www.aseansec.org/sars2.htm

[230] ดู ASEAN Secretariat, "Joint Statement of the Special ASEAN-China Leaders Meeting on the Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)," Special ASEAN-China Leaders Meeting on Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS), Bangkok, Thailand, 29 April 2003, Retrieved 1 October 2009, from http://www.aseansec.org/14751.htm

[231] APEC Secretariat, "APEC Action Plan on Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)," Meeting of APEC Ministers Responsible for Trade, Khon Kaen, Thailand, 2-3 June 2003, Retrieved 1 October 2009, from http://www.apec.org/apec/ministerial_statements/sectoral_ministerial/trade/2003_trade/action_on_sars.html.

[232] กระทรวงพาณิชย์, กรมการค้าต่างประเทศ, "ผลการประชุมรัฐมนตรีการค้าเอเปค (ประจำปี 2546 APEC MRT 2003)," 24 มิ.ย. 2546, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จาก http://www.dft.go.th/level4Frame.asp?sPage=/the_files/$$15/level3/krm_jun_15.htm&level3 680

[233] สำนักงานประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งอยู่ ณ กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย และนายแพทย์สำลี เปลี่ยนบางช้างดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการประจำภูมิภาคสมัยที่ 1 นับแต่ ค.ศ. 2004-2009 โดยได้รับการลงคะแนนเสียงจากประเทศภาคีสมาชิก WHO ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้ดำรงตำแหน่งต่อเป็นสมัยที่ 2 (ค.ศ. 2009-2014) ด้วย

ประชุมรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน+3 สมัยพิเศษว่าด้วยไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ชนิด A (H1N1) ที่โรงแรมดุสิตธานี กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 7-8 พฤษภาคม ค.ศ. 2009 ด้วย[234]

4.4 ประเทศไทยกับการต่อต้านการทุจริต

การทุจริตเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจที่มีความสลับซับซ้อนและส่งผลกระทบต่อทุกประเทศ ความริเริ่มในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระหว่างประเทศนั้นเกิดขึ้นในระดับชาติ โดยเชื่อมโยงกับระดับภูมิภาคและขยายตัวออกไปจนต่อมาประชาคมโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการปัญหานี้ จึงเป็นที่มาของการร่างอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (United Nations Convention against Corruption: UNCAC 2003) ขึ้น ในฐานะเป็นกิจกรรมสืบเนื่องมาจากกิจกรรมและโดยองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องของสหประชาชาติ และนับเป็นเครื่องมือต่อต้านการทุจริตระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันทางกฎหมายฉบับแรก[235]

จุดเริ่มต้นของวิวัฒนาการในเรื่องการต่อต้านการทุจริตเกิดขึ้นมาจากความริเริ่ม "ระดับประเทศ" และ "ระดับภูมิภาค" พัฒนาไปสู่ "ระดับโลก" ด้วยแรงผลักดันของสหรัฐอเมริกาขยายผลไปยังอาณาบริเวณอื่นๆ ของโลก เช่น ในละตินอเมริกาผ่านองค์การรัฐอเมริกัน (OAS) ในยุโรปตะวันตกผ่านองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและพัฒนา (OECD) คณะมนตรีแห่งยุโรป (COE) และสหภาพยุโรป (EU) ในทวีปแอฟริกาผ่านสหภาพแอฟริกา (AU) ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกผ่านความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ทั้งนี้ ด้วยการอิงถึงหลักการและวิธีการดำเนินการโดยปรับตามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแต่ละพื้นที่[236]

ภายใต้สหประชาชาตินั้น ความริเริ่มเกี่ยวกับประเด็นการทุจริตเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1974 ด้วยการก่อตั้ง Commission on Transnational Corporations (CTC) โดยมีสถานะเป็นองค์กรรองระหว่าง

---

[234] ASEAN Secretariat, "Chairman's Press Statement of the ASEAN+3 Health Ministers' Special Meeting on Influenza A (H1N1)," Bangkok, 8 May 2009, Retrieved 1 October 2009, from http://www.aseansec.org/22541.htm

[235] ดูรายละเอียดเพิ่มเติม ใน United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), "UNODC and corruption," Retrieved 20 September 2009, from http://www.unodc.org/unodc/en/corruption/index.html

[236] สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคต่างๆ ที่ได้ทำงานในประเด็นการทุจริต เช่น คณะมนตรีแห่งยุโรป (COE) สหภาพยุโรป (EU) องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) องค์การรัฐอเมริกัน (OAS) สหภาพแอฟริกา (AU) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) และอาเซียน ดู แสวง บุญเฉลิมวิภาส, วิสูตร ตุวยานนท์, ขจิต จิตตเสวี, บรรเจิด สิงหะเนติ และคณะ, **การศึกษาพันธกรณีและความพร้อมของประเทศไทยในการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003**, รายงานวิจัย (ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2551), โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทที่ 2 วิวัฒนาการของความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตจากระดับภูมิภาคสู่ระดับโลก: นัยยะสำคัญต่อความเป็นมาของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต (UNCAC 2003) และบริบทสำหรับประเทศไทย.

รัฐบาล (intergovernmental subsidiary body) ภายใต้คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมฯ เพื่อเตรียมการให้สหประชาชาติรับ Code of Conduct on Transnational Corporations โดยกำหนดให้มิติในทางลบของการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศหรือข้ามชาติอันได้แก่ การทุจริตประพฤติมิชอบนั้น อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของคณะทำงานชั่วคราวระหว่างรัฐบาลว่าด้วยปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบ (Ad Hoc Intergovernmental Working Group on the Problem of Corrupt Practices) และโดยคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมฯ (ด้วยการออก General Assemble Resolution 3514 (XXX) ลงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1975) ต่อมาเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1978 คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมฯ จัดตั้ง Committee on an International Agreement on Illicit Payments เพื่อทดแทนคณะทำงานชั่วคราวระหว่างรัฐบาลฯ ดังกล่าว และวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1996 สมัชชาใหญ่ฯ รับรอง The U.N. Declaration against Corruption and Bribery in International Commercial Transactions[237]

ในปี ค.ศ. 1997 สหประชาชาติก่อตั้งสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime: UNODC)[238] โดยขึ้นกับสำนักเลขาธิการ (Secretariat) เพื่อเป็นแกนนำระดับโลกในการสร้างสมรรถนะเพื่อการจัดการกับประเด็นที่เชื่อมโยงกันของการจัดการยาเสพติด การป้องกันอาชญากรรม และการก่อการร้ายระหว่างประเทศในทุกรูปแบบ ซึ่งในประเด็นเกี่ยวกับการทุจริตนั้น UNODC ดำเนินการโครงการ Global Programme against Corruption (GPAC) ซึ่งเป็นทั้งตัวกระตุ้นและทรัพยากรเพื่อช่วยให้ประเทศต่างๆ สามารถทำให้ข้อบัญญัติของ UNCAC 2003 เกิดผลทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โครงการ GPAC มุ่งช่วยประเทศที่มีเศรษฐกิจไม่เข้มแข็ง ประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศที่เศรษฐกิจอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านโดยส่งเสริมมาตรการการต่อต้านการทุจริตทั้งในแวดวงกิจการสาธารณะ ในภาคเอกชน ไปจนถึงแวดวงระดับสูงทางการเงินการคลัง และทางการเมือง เป้าหมายหลักของ GPAC คือ การให้ความช่วยเหลือเชิงปฏิบัติ และการสร้างสมรรถนะทางเทคนิค ในการนำอนุสัญญา UNCAC 2003 ไปปฏิบัติ GPAC จะมุ่งเน้นการสนับสนุนประเทศสมาชิกในการพัฒนานโยบายและสถาบันต่อต้านการทุจริต รวมทั้งการสร้างกรอบการป้องกันการทุจริตด้วย[239]

---

[237] United Nations, General Aseembly, "The U.N. Declaration against Corruption and Bribery in International Commercial Transactions," **A/RES/51/191**, 16 December 1996, Retrieved 1 October 2009, from http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r191.htm

[238] UNODC เกิดขึ้นจากโครงการควบคุมยาเสพติดแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Drug Control Programme: UNDCP) อันเป็นโครงการภายใต้ความดูแลของสมัชชาใหญ่ฯ และศูนย์เพื่อการป้องกันอาชญากรรมระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (United Nations Centre for International Crime Prevention) ซึ่งก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1948 ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของ United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention (UNODCCP) ดูเพิ่มเติมใน Centre for International Crime Prevention, http://www.uncjin.org/CICP/cicp.html

[239] UNODC, "About UNOCD," Retrieved 1 October 2009, from http://www.unodc.org/unodc/en/about-unodc/index.html

อนุสัญญาฉบับแรกที่เป็นเครื่องมือที่มีผลผูกพันตามกฎหมายของสหประชาชาติซึ่งเกี่ยวข้องกับการต่อต้านการทุจริตคือ The United Nations Convention Against Transnational Organized Crime 2000 (UNCTOC)[240] อันเป็นการเปลี่ยนผ่านความริเริ่มในประเด็นการต่อต้านการทุจริตจาก "ระดับภูมิภาค" สู่ "ระดับโลก" ต่อมาสมัชชาใหญ่ฯ ตระหนักถึงความจำเป็นของเครื่องมือทางกฎหมายระหว่างประเทศอันมีประสิทธิภาพในการต่อต้านการทุจริต และเป็นอิสระแยกออกจาก UNCTOC จึงได้มีมติเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม ค.ศ. 2000 ก่อตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ (Ad Hoc Committee) เพื่อการเจรจาเกี่ยวกับเครื่องมือทางกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าว ซึ่งในเบื้องต้นได้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญระดับระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental Open-Ended Expert Group) เพื่อให้เป็นผู้จัดเตรียมร่างเงื่อนไขในการเจรจาเตรียมการเกี่ยวกับ UNCAC[241] ดังนั้นเนื้อหาสาระของ UNCAC จึงมาจากการเจรจาของคณะกรรมการเฉพาะกิจระหว่างวันที่ 21 มกราคม ค.ศ. 2002 ถึงวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2003 รวม 7 ครั้ง

เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม ค.ศ. 2003 สมัชชาใหญ่ฯ มีมติรับรองอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (UNCAC 2003) และเปิดให้มีการลงนามระหว่างวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 2003 ถึงวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 2005[242] UNCAC 2003 จึงนับเป็นเครื่องมือในลักษณะระบอบกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศชุดแรกที่ครอบคลุมในแง่ของประเด็นต่างๆ อันอาจมาจากลักษณะเด่นของการต่อต้านการทุจริตระดับภูมิภาคต่างๆ โดยเสริมและชดเชยข้อด้อยที่มีอยู่ ด้วยการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคและประเทศต่างๆ ขึ้นในระดับที่อาจเรียกได้ว่า "ระดับทั้งโลก"[243] สาระสำคัญของอนุสัญญานี้มีเนื้อหาครอบคลุมมาตรการและกฎเกณฑ์การต่อต้านการทุจริตอย่างเป็นระบบ ได้แก่ มาตรการป้องกัน (Chapter 2 Preventive Measure), การกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญาและการบังคับใช้กฎหมาย (Chapter 3 Criminalization and Law Enforcement), ความร่วมมือระหว่างประเทศ (Chapter 4 International Cooperation) และการติดตามสินทรัพย์คืน (Chapter 5 Asset Recovery)[244] ในการนี้ สมัชชาใหญ่ฯ รับข้อเสนอของรัฐบาลเม็กซิโกในการเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมทางการเมืองระดับสูงเพื่อลงนามในอนุสัญญา UNCAC ที่เมืองเมริดา ปี ค.ศ. 2003

ประเทศไทยได้เข้าร่วมลงนามในอนุสัญญา UNCAC 2003 นับแต่วันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 2003 โดยยังมิได้ให้สัตยาบัน ต่อมาที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ได้ให้ความเห็นชอบ

---

[240] UNODC, **United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto** (New York: United Nations, 2004).

[241] กระทรวงยุติธรรม, คณะกรรมการพิจารณาพันธกรณีตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (แปล), **คำแปลอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003** (กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2548).

[242] แต่หลังจากนั้น ประเทศต่างๆ สามารถเข้าสมทบเป็นภาคีได้โดยการยอมรับ (acceptance), การให้ความเห็นชอบ (approval), การภาคยานุวัติ (accession) และการสืบสิทธิ์ (succession)

[243] สถานะ ณ วันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 2009 มีประเทศที่ลงนามแล้ว 140 ประเทศ และเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ดังกล่าวถึง 137 ประเทศ

[244] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, วิสูตร ตุวยานนท์, ขจิต จิตตเสวี, บรรเจิด สิงหะเนติ และคณะ, **อ้างแล้ว.**

อนุสัญญานี้ที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 2007 ทั้งนี้ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติให้เสนอร่างพระราชบัญญัติเพื่ออนุวัติการให้เป็นไปตามอนุสัญญาดังกล่าว 3 ฉบับต่อรัฐสภา ก่อนเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาฯ ต่อไป ร่าง พ.ร.บ. 3 ฉบับได้แก่ (1) ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขประมวลกฎหมายอาญา (2) ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมความร่วมมือระหว่างประเทศทางอาญา พ.ศ. 2535 และ (3) ร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด พ.ศ. .... ซึ่งเมื่อออกพระราชบัญญัติดังกล่าวแล้วก็สามารถอนุวัติการตามพันธกรณีหลักๆ ของอนุสัญญา UNCAC 2003 ได้ แม้ว่าจะมีพันธกรณีบางข้อบทที่ยังปฏิบัติตามไม่ได้เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายรองรับ เช่น เรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดนและการติดตามเอาทรัพย์คืน เป็นต้น ก็ตาม นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ควรทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงาน และเตรียมความพร้อมทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ เพื่อปฏิบัติตามพันธกรณีในอนุสัญญาฯ พร้อมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคประชาสังคมและสื่อมวลชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตอย่างจริงจัง[245]

การศึกษาวิจัยเพื่อเตรียมการการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ของประเทศไทยพบว่า การเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาฯ ดังกล่าวจะช่วยผดุงรักษาสถาบันในระบอบประชาธิปไตย พัฒนาคุณค่าทางจริยธรรม สร้างค่านิยมในการยึดมั่นหลักสุจริตธรรม (Integrity) ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมอย่างแท้จริงและส่งเสริมหลักนิติธรรมตามหลักการและเหตุผลของอนุสัญญา UNCAC 2003 ในขณะเดียวกันก็จะสามารถช่วยรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ ช่วยแก้ไขภาพพจน์ของประเทศไทยในเรื่องการทุจริตที่ตกต่ำลงอย่างมาก และยังทำให้หน่วยงานไทยสามารถได้รับความช่วยเหลือระหว่างประเทศทางวิชาการและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทุจริตจากรัฐภาคีด้วย[246]

จากการวิจัยดังกล่าวยังพบว่า ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การเข้าร่วมอนุสัญญา UNCAC 2003 ในมิติของความร่วมมือระหว่างประเทศนั้น ประเทศไทยควรเลือกกลยุทธ์การดำเนินการเกี่ยวกับพันธกรณีต่างๆ และการพัฒนาด้านการต่อต้านการทุจริตไปพร้อมๆ กันทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค และนานาชาติ โดยไม่จำเป็นต้องกำหนดเงื่อนเวลาหรือความเป็นไปได้อย่างเฉพาะเจาะจง และควรดำเนินการร่วมกับประเทศที่อยู่ในเงื่อนไขใกล้เคียงกัน โดยอาศัยความร่วมมือระดับภูมิภาคซึ่งจะเป็นบริบทสำคัญสำหรับประเทศไทยในการที่จะนำระบอบกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศของ UNCAC 2003 มาใช้ปฏิบัติให้เหมาะสมกับเงื่อนไขเฉพาะของประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และโดยเฉพาะทางการเมือง ทั้งนี้ การดำเนินการโดยคำนึงถึงความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถมีกลุ่มประเทศที่อยู่ในสถานการณ์ใกล้เคียงกัน อยู่ในภูมิภาคเดียวกันและมีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจด้วยกรอบความร่วมมือต่างๆ หลายระดับ เช่น APEC อันเป็นเวทีและ

[245] **เพิ่งอ้าง.**

[246] **เพิ่งอ้าง.**

เครื่องมือสำคัญสำหรับกิจกรรมการต่อต้านการทุจริตในภูมิภาค โดยเป็นกรอบความร่วมมือที่ขยายผลของอนุสัญญา UNCAC 2003 ลงสู่ระดับของเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิก[247]

สำหรับกรอบความร่วมมือที่สำคัญที่สุดสำหรับประเทศไทยนั้นคือ อาเซียน ซึ่งนับเป็นพื้นที่ที่สามารถพัฒนาการป้องกันและปราบปรามการทุจริตร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกที่มีระดับการพัฒนาและเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน อาจจะสามารถร่วมกันคิดร่วมกันปฏิบัติในฐานะ "Peer" ซึ่งเป็นกลไกที่ใช้ได้ผลจากประสบการณ์ในกรอบของ OECD และ COE เพื่อร่วมกันพัฒนา "วิถีแห่งสุจริตธรรม" (Integrity) ได้ในจังหวะที่เหมาะสมตามนโยบายแผนปฏิบัติการระดับชาติและระดับภูมิภาค ทั้งนี้ โดยอาศัยกิจกรรมการสร้างประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งนับจากการลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (Memorandum of Understand on Preventing and Combating Corruption) โดยหน่วยงานต่อต้านการทุจริตของประเทศบรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 2004 และต่อมาในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2007 ประเทศไทย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และกัมพูชา ก็ได้ร่วมลงนาม[248] พัฒนามาสู่การจัดประชุม "การสนทนาว่าด้วยสุจริตธรรม" (ASEAN Integrity Dialogue) ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 21-22 เมษายน ค.ศ. 2008 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ต่อมาในปี ค.ศ. 2009 การจัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community Blueprint) ก็ได้ระบุประเด็นการป้องกันและปราบปรามการทุจริตไว้ด้วย ซึ่งนับเป็นผลในการพัฒนาสมรรถนะในด้านนี้ขึ้นในภูมิภาค[249]

ในอนาคตประเทศไทยอาจดำเนินกลยุทธ์เชิงรุกด้วยการร่วมสมทบส่วนทางความรู้และวิถีปฏิบัติเพื่อพัฒนาสิ่งที่อาจจะเรียกว่า "วิถีแห่งสุจริตธรรมของอาเซียน" ("Toward ASEAN Way of Integrity") หรือ อาจจะเรียกในที่นี้ว่า "วิถีแห่งสุจริตธรรมแบบไทย" ("Toward Thai Way of Integrity") ดังที่ได้ริเริ่มจัดการประชุมสำคัญในหลายๆ โอกาสมาแล้ว เพื่อให้เป็นทั้งแนวทางยุทธศาสตร์ชาติในส่วนที่เกี่ยวกับอนุสัญญา UNCAC 2003 และสามารถเป็นกระบวนการผลักดัน

---

[247] **เพิ่งอ้าง.**

ประเด็นปัญหาการต่อต้านการทุจริตได้รับการนำเสนอเป็นวาระการประชุมสำคัญวาระหนึ่งในการประชุมผู้นำ APEC ปี ค.ศ. 2003 ซึ่งไทยเป็นเจ้าภาพ ปี ค.ศ. 2004 ที่ประชุมผู้นำ APEC ที่ชิลีได้รับรองเอกสารสำคัญหลายฉบับ เช่น Santiago Commitment To Fight Corruption and Ensure Transparency และ APEC Course of Action on Fighting Corruption and Ensuring Transparency และได้ก่อตั้ง 'คณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้านการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชั่นและความโปร่งใสของ APEC' (APEC's Anti-Corruption and Transparency Experts Task Force: ACT) ขึ้นในปี ค.ศ. 2005 และ ในการประชุมสุดยอดของ APEC เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 2007 ที่เมืองซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย ผู้นำของประเทศสมาชิกได้ร่วมกันลงนามให้การรับรองเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้หลายฉบับ ได้แก่ (1) A Code of Conduct for Business (2) Conduct Principles for Public Officials (3) Complementary Anti-Corruption Principles for the Public and Private Sectors (4) Actions for Fighting Corruption through Improved International Legal Cooperation

[248] ประเทศพม่าและลาวเข้าร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์

[249] แสวง บุญเฉลิมวิภาส, วิสูตร ตุวยานนท์, ขจิต จิตตเสวี, บรรเจิด สิงหะเนติ และคณะ, **อ้างแล้ว.**

ให้สังคมไทยก้าวออกจากเงื่อนไขแห่งการทุจริตประพฤติมิชอบที่เป็นมาไปสู่วิถีแห่งสุจริตธรรมต่อไป[250]

5. การร่วมประชุมในเวทีพหุภาคีทางการเมืองอื่นๆ: กรณีขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement: NAM)

ขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดได้รับการก่อตั้งขึ้นในช่วงทศวรรษ 1950-1960 อันเป็นยุคสงครามเย็น ขณะที่ประเทศในเอเชียและแอฟริกาหลายประเทศยังคงตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจ ในปี ค.ศ. 1954 ผู้นำของประเทศในเอเชีย 5 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย พม่า อินเดีย ปากีสถาน และศรีลังกา มาประชุมร่วมกันที่กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ระหว่างประเทศในขณะนั้น และเห็นว่าควรมีการขยายกรอบการประชุมให้กว้างออกไป ต่อมาในปี ค.ศ. 1955 จึงเกิดการประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกาที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย (Bundung Conference) โดยมีผู้เข้าร่วมการประชุมเพิ่มขึ้นรวมเป็น 29 ประเทศ ซึ่งที่ประชุมเห็นพ้องกันว่า ประเทศในเอเชียและแอฟริกาควรรวมตัวกันเพื่อเป็นอิสระจากการครอบงำโดยสหรัฐฯ หรือสหภาพโซเวียตฯ ในยุคสงครามเย็น และเพื่อต่อต้านการเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจ ในการนี้ ที่ประชุมได้ยอมรับหลักการ 10 ประการเป็นท่าทีร่วมกัน ซึ่งต่อมาหลักการดังกล่าวได้กลายเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานของ NAM ได้แก่ การเคารพอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศอื่น การยอมรับความเสมอภาคของชนทุกเชื้อชาติและทุกประเทศ การแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศโดยสันติวิธี และการเคารพสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและกฎบัตรสหประชาชาติ[251]

การประชุมสุดยอดครั้งแรกของ NAM จัดขึ้นที่กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย เมื่อปี ค.ศ. 1961 โดยมีประเทศต่างๆ เข้าร่วม 25 ประเทศ การประชุมครั้งนี้ถือเป็นการเริ่มต้นอย่างเป็นทางการ และมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ประเทศในเอเชียและแอฟริกาที่ไม่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในสงครามเย็นระหว่างประเทศมหาอำนาจ และเพื่อเรียกร้องให้มีการเลิกล้มระบบอาณานิคม ท่าทีในระยะ 10-12 ปีแรกหรือจนถึงการประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 3 (ปี ค.ศ. 1961-1972) นั้น อาจกล่าวได้ว่า พยายามรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและมุ่งเน้นเรื่องการลดอาวุธและการปลดปล่อยอาณานิคม

---

[250] **เพิ่งอ้าง.**

[251] กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, "กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด," 6 ก.พ. 2546, สืบค้นเมื่อวันที่ 11 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/46.php; ดู Non-Aligned Movement (NAM), http://www.nam.gov.za/background/index.html

นับแต่การประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 4 จนถึงการประชุมสุดยอดครั้งที่ 7 (ปี ค.ศ. 1973-1985) NAM ได้พยายามเข้าไปมีบทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศมากขึ้น โดยได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและวิกฤตการณ์ของโลกทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนา และเนื่องจากผู้นำของประเทศสมาชิก[252] เห็นว่า เศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมีความเป็นธรรมและเหมาะสมกับประเทศของตนมากกว่าระบบทุนนิยม ประกอบกับการที่รับประเทศสังคมนิยมบางประเทศเข้าเป็นสมาชิก เช่น คิวบา เป็นต้น NAM จึงมีท่าทีเอนเอียงไปทางค่ายสังคมนิยมมากขึ้น และกลายเป็นเวทีโจมตีและต่อต้านมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะในช่วงที่คิวบาดำรงตำแหน่งประธานระหว่างปี ค.ศ. 1979-1982 นอกจากนั้น NAM ยังมีความเห็นแตกต่างจากประเทศตะวันตกในประเด็นที่สำคัญ เช่น ปัญหาอินโดจีน ซึ่งสนับสนุนเวียดนามเหนือและประนามสหรัฐฯ และปัญหาตะวันออกกลาง ซึ่งสนับสนุนปาเลสไตน์และต่อต้านอิสราเอล

อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ระหว่างประเทศในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ทำให้ NAM กลับมาสู่ความเป็นกลางมากขึ้น[253] นับตั้งแต่การประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 8 เมื่อปี ค.ศ. 1986 จนถึงปัจจุบัน นอกจากประเด็นทางการเมืองแล้ว ยังได้หันมาให้ความสำคัญกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย การปรับเปลี่ยนท่าทีดังกล่าวเห็นได้อย่างชัดเจนในการประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 10 ที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย ปี ค.ศ. 1992 ที่ประชุมเสนอให้มีการขยายความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในรูปของความร่วมมือระหว่างประเทศฝ่ายใต้ (South-South cooperation) และเสนอให้มีการเจรจากับประเทศฝ่ายเหนือ (North-South dialogue) นอกจากนั้น ยังเสนอให้มีการปรับปรุงองค์การสหประชาชาติโดยการเพิ่มบทบาทสมัชชาใหญ่ฯ และเพิ่มจำนวนสมาชิกในคณะมนตรีความมั่นคงฯ เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า NAM ในปัจจุบันมิได้มีความหมายที่ตรงกับคำว่า "กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด" ซึ่งมีนัยถึงความเป็นกลุ่มทางการเมืองอย่างแท้จริง เนื่องจากให้ความสนใจกับประเด็นที่หลากหลายมากขึ้น ไม่เฉพาะแต่เรื่องความขัดแย้งทางการเมืองเท่านั้น และโดยที่สมาชิกได้เพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 118 ประเทศ[254] หรือประมาณ 2 ใน 3 ของสมาชิกสหประชาชาติ ครอบคลุมประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคต่างๆ 3 ภูมิภาค ได้แก่ เอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกา และประเทศผู้

[252] เช่น นายกรัฐมนตรีเนห์รูแห่งอินเดีย

[253] ทั้งนี้ จากการปรับเปลี่ยนนโยบายของสหภาพโซเวียตในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกหลังการขึ้นสู่อำนาจของประธานาธิบดีกอร์บาชอฟ ชัยชนะของระบอบประชาธิปไตยในยุโรปตะวันออก การล่มสลายของสหภาพโซเวียต และการสิ้นสุดลงของสงครามเย็น ได้ทำให้ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างค่ายเสรีนิยมและค่ายสังคมนิยมผ่อนคลายลง ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมกลายเป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของประชาคมระหว่างประเทศและของ NAM มากขึ้น

[254] สถานะ ณ ปี ค.ศ. 2009 ดูรายชื่อประเทศสมาชิกใน The Non-Aligned Movement: Member States, http://www.nam.gov.za/background/members.htm

สังเกตการณ์อีก 15 ประเทศ NAM จึงกลายเป็นเวทีในการประสานท่าทีระหว่างประเทศกำลังพัฒนาในประเด็นที่จะเข้าสู่การพิจารณาของสหประชาชาติที่สำคัญอีกเวทีหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม NAM ไม่มีสถานะเป็นองค์การระหว่างประเทศ เนื่องจากไม่มีธรรมนูญหรือกฎบัตรจัดตั้งอย่างเป็นทางการ ไม่มีสำนักเลขาธิการถาวร และไม่มีการเสียค่าบำรุงสมาชิก การดำเนินงานอาศัยกลไกการประชุมในระดับต่าง ๆ และการปฏิบัติหน้าที่ของประธาน[255] ซึ่งจะหมุนเวียนตำแหน่งไปตามกลุ่มภูมิภาคต่างๆ ทุก 3 ปี ประเทศที่ดำรงตำแหน่งประธานจะเป็นผู้ดูแลโครงสร้างทางการบริหารไปจนกว่าจะมีการมอบตำแหน่งประธานให้แก่ประเทศใหม่[256] การตัดสินใจใช้หลักฉันทามติ (consensus) โดยการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างกันของสมาชิกและพยายามสร้างความเห็นพ้องต้องกันโดยการปรับท่าทีเข้าหากันเท่าที่จะกระทำได้ สำหรับประเด็นที่มีความอ่อนไหว จะเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกได้หารือกันอย่างกว้างขวาง เพื่อนำไปสู่ฉันทามติ[257] จนถึงปัจจุบัน NAM มีการประชุมสุดยอดมาแล้ว 14 ครั้ง[258] ครั้งล่าสุดจัดขึ้นที่ Sharm El Sheikh ประเทศอียิปต์ และในปี ค.ศ. 2012 อิหร่านจะรับหน้าที่เป็นประธานจัดการประชุมสุดยอดครั้งที่ 16 ต่อไป[259]

ประเทศไทยเข้าร่วมการประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 10 เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 1992 ในฐานะผู้สังเกตการณ์[260] ต่อมาระหว่างการเยือนอินโดนีเซียอย่างเป็นทางการของนายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัย เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1993 ไทยได้แจ้งกับฝ่ายอินโดนีเซียในฐานะประธานถึงความประสงค์ที่จะสมัครเป็นสมาชิก จนเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม ปีเดียวกัน ที่ประชุมระดับรัฐมนตรีมีมติเป็นเอกฉันท์รับประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกในลำดับที่ 110

เหตุผลสำคัญที่ไทยเข้าร่วม NAM เนื่องจากสถานการณ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปหลังสงครามเย็นสิ้นสุด ไทยไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงมหาอำนาจค่ายเสรีนิยมสหรัฐฯ ในด้านความมั่นคงเพื่อป้องปรามการแพร่ขยายและภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนและสงครามกัมพูชา

---

[255] เพื่อให้การดำเนินงานของ NAM มีความคล่องตัวและทันต่อเหตุการณ์ยิ่งขึ้น NAM จึงจัดให้มีกลไกการหารือระหว่างประธาน NAM ในอดีต ประธาน NAM ในปัจจุบัน และประธาน NAM ในอนาคต (past, present and future Chairs) ในโอกาสอันควร เรียกว่า NAM Troika โดยเริ่มตั้งแต่การประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ 52 เมื่อปี ค.ศ. 1997 ปัจจุบันกลไกดังกล่าวเป็นกลไกการดำเนินงานที่สำคัญอีกกลไกหนึ่งของ NAM โดย NAM Troika ในขณะนี้ (ค.ศ. 2009) ได้แก่ มาเลเซีย คิวบา และอียิปต์

[256] โดยกระทรวงการต่างประเทศและคณะทูตถาวรประจำสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์กของประเทศดังกล่าวรับหน้าที่ในการประสานงานหลักให้กับ NAM

[257] NAM กำหนดโครงสร้างอย่างหลวม ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงความเป็นสถาบัน เนื่องจากประเทศสมาชิกเกรงว่า ถ้า NAM มีความเป็นสถาบันมากเกินไป จะทำให้ขาดความยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้บางประเทศใช้อิทธิพลครอบงำ NAM เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ได้

[258] ตามปกติ NAM จะจัดการประชุมสุดยอดอย่างช้าภายในกำหนดหนึ่งเดือนก่อนการประชุมสมัชชาใหญ่ฯ ในปีดังกล่าว

[259] ดู 14th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement, Havana, Cuba, 11-16 September 2006, http://www.cubanoal.cu/ingles/index.html สำหรับการประชุมครั้งล่าสุด

[260] ไทยแสดงความจำนงขอเข้าเป็นผู้สังเกตการณ์ฯ ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1992 และนายอาสา สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น ได้เข้าร่วมการประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 10 ในฐานะผู้สังเกตการณ์

ประกอบกับไทยเห็นว่า NAM ได้เริ่มปรับเปลี่ยนท่าทีกลับมาสู่ความเป็นกลางและให้ความสำคัญกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะภายหลังการประชุมสุดยอด ครั้งที่ 9 เมื่อปี ค.ศ. 1989 การเข้าเป็นสมาชิกดังกล่าวจะช่วยให้ไทยได้ประโยชน์จากการขยายบทบาทในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีท่าทีทางเศรษฐกิจสอดคล้องกัน และเพื่อปกป้องผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้

กล่าวโดยรวม สำหรับประเด็นที่มีนัยสำคัญต่อประเทศไทยบนเวทีพหุภาคีต่างๆ นั้น นับเป็นปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์กับกำเนิดองค์การระหว่างประเทศต่างๆ โดยตรง การประชุมระหว่างประเทศในบางเรื่องอาจจะเกิดก่อนองค์การฯ ในขณะที่องค์การฯ ที่เกิดขึ้นในหลายกรณีก็ต้องจัดการประชุมระหว่างประเทศขึ้นนอกองค์การฯ เพื่อช่วยผลักดันให้ความร่วมมืออันจำเป็นสามารถก้าวหน้าไปได้ โดยที่รัฐสมาชิกไม่ต้องรู้สึกผูกพันกับกฎระเบียบกติกาและกระบวนการตัดสินใจซึ่งในบางกรณีจะมีผู้แพ้-ผู้ชนะและฝ่ายได้-ฝ่ายเสีย ซึ่งบ่อยครั้งจะทำให้เกิดกลไกการทำงานติดขัด ตัวอย่างเช่น การประชุมสิ่งแวดล้อมโลกปี ค.ศ. 2009 ที่โคเปนเฮเกนที่แม้จะได้รับการสนับสนุนจากสหประชาชาติและได้รับแรงผลักดันจากสหภาพยุโรป แต่ก็ไม่สามารถสร้างฉันทามติเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ต่างๆ ได้ตามความคาดหวัง แต่เมื่อเป็นเพียงการประชุมนอกองค์การฯ ผลได้ในระดับต่ำสุดอาจจะอยู่ที่การที่ประเทศต่างๆ ที่มีผลประโยชน์แห่งชาติแตกต่างกันในเรื่องนี้ได้เข้ามาร่วมกันคิดในประเด็นหรือปัญหาที่แต่ละฝ่ายก็ตระหนักในความสำคัญ แต่อาจจะยังไม่สามารถบรรลุข้อตกลงที่จำต้องก้าวข้ามผลประโยชน์แห่งชาติไปสู่ผลประโยชน์หรือความอยู่รอดของมวลมนุษยชาติได้ในทันที

อย่างไรก็ตาม ในบางปัญหาซึ่งได้หยิบยกมาเป็นตัวอย่างในที่นี้เช่น โรคระบาด แม้นับว่ายังมีมิติของผลประโยชน์แห่งชาติอยู่แต่ภัยคุกคามก็เป็นที่ประจักษ์และอยู่ในขอบเขตที่ทุกๆ ฝ่ายเข้าใจในเกมที่ไม่จำเป็นต้องมีผู้ได้แต่ฝ่ายเดียว โดยตระหนักว่าด้วยความร่วมมือเท่านั้นที่จะทำให้ทุกๆ คนพ้นจากภัยคุกคามดังกล่าว และการพิพาทขัดแย้งหรือเผชิญหน้าไม่ว่าจะด้วยพลังทางเศรษฐกิจหรือทางทหารใดๆ ก็ตาม จะช่วยขจัดโรคภัยดังกล่าวได้หรือในบางกรณีเวทีพหุภาคีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เป็นปทัสถานทางสังคมเช่น การต่อต้านการทุจริตก็นับว่าไม่ง่ายนักที่จะได้มาซึ่งฉันทามติ และแม้จะบรรลุถึงฐานความคิดร่วมกันเกี่ยวกับสุจริตธรรมที่น่าจะเป็นคุณต่อเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมและต่อศีลธรรมของประเทศ แต่ก็ยากที่จะบังคับใช้ในการปฏิบัติ แม้จะมีเครือข่ายของความตกลงที่สหประชาชาติเป็นผู้ริเริ่มหรือเจ้าภาพก็ตาม

ในขณะที่เวทีพหุภาคีที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์หรือการเมืองโดยตรงเช่น NAM ซึ่งเคยมีบทบาทและน้ำหนักอยู่ในช่วงของการเผชิญหน้าทางอุดมการณ์ ในวันนี้ก็ต้องเปลี่ยนวาระมาสู่วาระทางเศรษฐกิจและสังคมโดยอาศัยการเข้าร่วมของประเทศจำนวนถึง 118 ประเทศ จาก 192 ของ UN ในกรณีนี้เวทีพหุภาคีแบบ NAM จะมีส่วนเตรียมประสานทัศนะท่าทีของประเทศค่อนโลกในประเด็นต่างๆ ที่อยู่ในความสนใจก่อนที่จะเข้าไปตัดสินใจกันใน UN จึงนับว่าประเทศไทยเป็น

ประเทศที่เข้าร่วมในองค์การระหว่างประเทศ กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ ตลอดจนเวทีพหุภาคีต่างๆ เป็นจำนวนมากและหลายระดับจนเกือบจะเรียกได้ว่าในทุกทิศทางที่เป็นกระแสโลก การนี้นับว่ามีส่วนช่วยในการได้มาซึ่งสถานภาพอันพึงประสงค์ เช่น เมื่อแรกเข้า UN หรือเพื่อให้แสดงบทบาทบนเวทีโลกในกรณีเวทีพหุภาคีโดยทั่วไป ซึ่งในทั้งสองกรณีย่อมจะมีผลต่อสถานภาพและบทบาทของประเทศไทยโดยเป็นเวทีสำคัญที่จำเป็นยิ่ง

6. สรุป: เวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีพหุภาคีในฐานะเวทีสำคัญสำหรับการดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย

ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่มีศักยภาพสูงในการมีบทบาทบนเวทีองค์การระหว่างประเทศและเป็นที่ตั้งระดับภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกขององค์การระหว่างประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งในแง่หนึ่งนับเป็นเสมือนเวทีโลกที่อยู่ในประเทศไทยเอง ประกอบกับการเป็นประเทศเปิดมานานและมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกับองค์การระหว่างประเทศ เช่น สันนิบาตชาติ สหประชาชาติ ตลอดจนองค์การอื่นๆ ทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคเป็นจำนวนมากมายาวนานโดยได้ร่วมปฏิบัติภารกิจในทุกๆ ด้านที่ในทางวิชาการถือว่าเป็นภารกิจและในกรณีที่รัฐอนุญาตก็มีบทบาทในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ ทำให้จนถึงปัจจุบันประเทศไทยดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับองค์การระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง

อย่างไรก็ตาม ยังไม่ปรากฏชัดว่าประเทศไทยมีนโยบายในการดำเนินการทูตพหุภาคีอย่างเป็นระบบ โดยยังคงอยู่ในลักษณะการปฏิบัติตามแนวทางที่สะท้อนอยู่ในคำแถลงนโยบายและแผนการบริหารราชการที่เป็นแนวทางกว้างๆ และยังไม่ปรากฏว่ามีการกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินการร่วมกันบนเวทีองค์การระหว่างประเทศ โดยมีการพัฒนาระบบรองรับเป็นการเฉพาะระหว่างหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม ในการปฏิบัติภารกิจแต่ละด้านที่เกี่ยวกับเวทีองค์การระหว่างประเทศซึ่งต้องการการประสานงานระหว่างทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นภารกิจที่รัฐเข้าไปร่วมกันทำงานในองค์การฯ เพื่อปฏิบัติภารกิจอันหลากหลาย นับแต่กิจกรรมทางการเมืองและความมั่นคง การส่งเสริมสันติภาพ ตลอดจนความร่วมมือและการแข่งขันทางเศรษฐกิจหรือในเรื่องของสิทธิมนุษยชน ความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมและธรรมาภิบาล นอกจากนั้นยังรวมไปถึงประเด็นข้ามชาติต่างๆ อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การโยกย้ายถิ่นฐาน ซึ่งในเรื่องเหล่านี้รัฐไม่สามารถจัดการโดยไม่อาศัยกรอบขององค์การระหว่างประเทศได้

ในการทำงานในกรอบขององค์การระหว่างประเทศนี้นับได้ว่าเป็นภารกิจในบางประเด็นหรือกิจกรรมที่ประเทศไทยจะสามารถมีบทบาทและปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ เช่น ในด้านสุขอนามัยของโลก หรือการเข้าร่วมปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ แม้จะดำเนินไปในลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมโดยทั่วไปขององค์การระหว่างหรือจะอยู่ในลักษณะการตอบสนองต่อประเด็นเฉพาะด้านเฉพาะเหตุการณ์ที่เป็นภัยคุกคามในขณะนั้น เช่น กรณีของโรคระบาดต่างๆ เป็นต้น

ในด้านความมั่นคงนั้น ประเทศไทยในฐานะประเทศกำลังพัฒนาขนาดเล็กย่อมไม่สามารถแสดงบทบาทการนำได้อย่างเต็มที่บนเวทีต่างๆในเชิงรุกได้มากนัก แต่ได้แสดงความสามารถในการสนับสนุนและเข้ามีส่วนร่วมในปฏิบัติการเพื่อสันติภาพขององค์การสหประชาชาติได้ในระดับหนึ่ง เช่น ในปฏิบัติการรักษาสันติภาพในติมอร์ตะวันออก โดยกองกำลัง INTERFET และต่อมา

UNTAET และในปัจจุบันมีการเตรียมการสำหรับกองกำลัง UNAMID เพื่อปฏิบัติภารกิจในซูดาน เป็นต้น ซึ่งนับเป็นตัวอย่างของการแสดงบทบาทบนเวทีองค์การระหว่างประเทศที่เด่นชัดกรณีหนึ่งของประเทศไทย

นอกจากเวทีองค์การระหว่างประเทศแล้ว ยังได้มีความร่วมมือระหว่างประเทศที่รวมเรียกได้ว่าเป็นเวทีพหุภาคีในลักษณะการประชุมระหว่างประเทศในประเด็นของทั้งโลก อื่นๆtheeนับว่าประเทศไทยเข้ามีส่วนร่วมอย่างกว้างๆ ในกิจกรรมระดับทั้งโลกเช่น ในประเด็นที่เกี่ยวกับการตระหนักถึงปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมของโลกหรือในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมธรรมาภิบาลโลกด้านการต่อต้านการทุจริต โดยเข้าร่วมลงนามในอนุสัญญา UNCAC 2003 และพยายามดำเนินการในระดับภูมิภาคเช่น ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่อต้านการทุจริตซึ่งพัฒนาไปสู่การประชุม “การสนทนาว่าด้วยสุจริตธรรม” (ASEAN Integrity Dialogue) เป็นต้น ในส่วนที่เกี่ยวกับประเด็นโรคระบาด ประเทศไทยได้เป็นเวทีการจัดประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยโรคต่างๆ เช่น กรณีโรค AIDs, SARs, Avian Flu และโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ชนิด A (H1N1) และได้รับการยอมรับจาก WHO ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีในการจัดการปัญหาดังกล่าว นอกจากนั้น ยังมีแพทย์ไทยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของ WHO ด้วย

กล่าวโดยรวม สำหรับเวทีสำคัญ อันได้แก่ เวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีโลกทางเศรษฐกิจ ตลอดจนเวทีพหุภาคีซึ่งในโลกปัจจุบันเพิ่มจำนวนขึ้นมากนั้น นับว่าประเทศไทยมีสถานะและบทบาทเป็นพิเศษด้วยภูมิหลัง และลักษณะเฉพาะตัวของประเทศ โดยจะเห็นบทบาทของตัวแสดงระหว่างประเทศที่รองจากรัฐคือ องค์การระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในประเด็นที่เป็นปัญหาของทั้งโลก ซึ่งแม้รัฐจะร่วมมือกัน ก็ไม่สามารถจัดการปัญหาได้โดยไม่ต้องอาศัยองค์การระหว่างประเทศที่มีความเป็นเอกเทศตามควร ซึ่งในด้านนี้นับว่าประเทศไทยมีจุดแข็งที่สามารถเข้าร่วมปฏิบัติภารกิจในองค์การระหว่างประเทศตลอดจนเวทีการประชุมและความร่วมมือในลักษณะพหุภาคีนิยมอย่างกว้างๆ และหลากหลาย โดยตอบสนองต่อปัญหาต่างๆ ได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพพอควร โดยมีนโยบายและแผนปฏิบัติการของกระทรวงและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ยังไม่มีนโยบายหรือระบบในภาพรวมระดับชาติที่จะสามารถชูภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของประเทศไทยในเชิงรุกในด้านนี้อย่างจริงจัง แม้เวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีพหุภาคีจะนับเป็นเวทีที่เพิ่มความสำคัญขึ้นสำหรับการดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในโลกที่เปลี่ยนแปรไปก็ตาม

ลำดับเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับองค์การระหว่างประเทศและการประชุมระหว่างประเทศระดับโลก กับบทบาทของประเทศไทย[261]

1944 - ก่อตั้งธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและพัฒนา หรือ ธนาคารโลก (IBRD/World Bank)
- ก่อตั้งกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF)

1945 - สหประชาชาติ (UN) ก่อตั้งอย่างเป็นทางการภายใต้กฎบัตรสหประชาชาติ (24 ต.ค.)

1946 - สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (GA) แต่งตั้งนาย Trygve Halvdan Lie ชาวนอร์เวย์ ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ UN คนแรก (สมัยที่ 1: 2 ก.พ. 1946 - 31 ต.ค. 1951, สมัยที่ 2: 1 พ.ย. 1951 - พ.ย. 1952)
- ไทยเข้าเป็นสมาชิก UN ลำดับที่ 55 หลังก่อตั้ง 1 ปี (16 ธ.ค.)
- UN จัดตั้งคณะกรรมาธิการว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (CHR)

1947 - จัดตั้งความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (GATT)

1948 - จัดตั้งองค์การอนามัยโลก (WHO)
- GA รับรอง ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) (10 ธ.ค.)

1949 - ไทยเข้าเป็นสมาชิกธนาคารโลก
- ไทยเข้าเป็นสมาชิก IMF

1950 - ไทยสนับสนุนกองกำลังเข้าร่วมในปฏิบัติการสันติภาพเป็นครั้งแรก

1953 - นาย Dag Hjalmar Agne Carl Hammarskjöld ชาวสวีเดน ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ UN คนที่ 2 (สมัยที่ 1: 7 เม.ย. 1953 - 1957, สมัยที่ 2: 1957 - 17 ก.ย. 1961)

1955 - การประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกา เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย (Bundung Conference) อันเป็นจุดเริ่มต้นของขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (NAM)

1956 - พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงได้รับการเลือกเป็นประธานสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 11 จากประเทศสมาชิก นับเป็นคนไทยคนแรกที่ได้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว

1961 - นาย U Thant ชาวพม่า รักษาการณ์ตำแหน่งเลขาธิการ UN นับแต่วันที่ 3 พ.ย. จนครบวาระ และได้รับการแต่งตั้งอีก 2 วาระ (สมัยที่ 1: พ.ย. 1962 - พ.ย. 1966, สมัยที่ 2: ธ.ค. 1966 - ธ.ค. 1971)
- การประชุมสุดยอดครั้งแรกของ NAM กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย

1964 - ก่อตั้งการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD)

1965 - ก่อตั้งโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP)
- GA รับรองอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (ICERD) (21 ธ.ค.)

[261] ตารางประมวลและจัดทำโดยโครงการวิจัย "ประเทศไทยบนเวทีโลกฯ" ข้อมูลจาก กระทรวงการต่างประเทศ, สืบค้น ณ วันที่ 22 ต.ค. 2552, http://www.mfa.go.th/UNandThailand/; United Nations, http://www.un.org; และ UNCTAD, http://www.unctad.org/

1966	- GA รับรองกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) (16 ธ.ค.)
	- GA รับรองกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) (16 ธ.ค.)
1968	- การประชุมโลกเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนครั้งที่ 1 ณ กรุงเตหะราน ประเทศอิหร่าน (22 เม.ย. - 13 พ.ค.)
1972	- นาย Kurt Waldheim ชาวออสเตรีย ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ UN คนที่ 4 (สมัยที่ 1: 1 ม.ค. 1972 - 31 ธ.ค. 1976, สมัยที่ 2: 1 ม.ค. 1977 - 31 ธ.ค. 1981)
	- การประชุม United Nations Conference on the Human Environment (UNCHE) ครั้งแรก ที่กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน (5-16 มิ.ย.) เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญทางการทูตในลักษณะการประชุมพหุภาคีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม • Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment (Stockholm Declaration) • จัดตั้งโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP)
1974 - 1976	- ไทยเป็นสมาชิกคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (ECOSOC) สมัยแรก
1979	- GA รับรองอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) (18 ธ.ค.)
1980	- ไทยเป็นรองประธาน GA สมัยที่ 35
	- ไทยเป็นสมาชิก ECOSOC สมัยที่ 2 (1980 - 1982)
1982	- นาย Javier Perez de Cuellar ชาวเปรู ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ UN คนที่ 5 (สมัยที่ 1: 1 ม.ค. 1982 - 31 ธ.ค. 1986, สมัยที่ 2: 1 ม.ค. 1987 - 31 ธ.ค. 1991)
	- ไทยเข้าเป็นสมาชิก GATT
1983 - 1985	- ไทยเป็นสมาชิก ECOSOC สมัยที่ 3
1984	- GA รับรองอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) (10 ธ.ค.)
1985 - 1986	- ไทยเป็นสมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC)
1988	- UNEP และองค์การอุตุนิยมวิทยาโลกจัดตั้งคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (IPCC)
	- ไทยเป็นรองประธาน GA สมัยที่ 43
1989	- GA รับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) (20 พ.ย.)
	- ไทยเป็นสมาชิก ECOSOC สมัยที่ 4 (1989 - 1991)
1990	- GA รับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกครอบครัว (ICRMW) (18 ธ.ค.)
1991	- ไทยเป็นประธานคณะกรรมการพิเศษว่าด้วยการเมืองและปลดปล่อยอาณานิคม
1992	- การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมโลกและการพัฒนา (UNCED) หรือ Earth Summit/Rio Summit นครริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล (3-14 มิ.ย.)

- The Rio Declaration on Environment and Development
- กรอบอนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของสหประชาชาติ (UNFCCC)
- อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (United Nations Convention on Biological Diversity)
- แผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21)

- นาย Boutros Boutros-Ghali ชาวอียิปต์ ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ UN คนที่ 6 (1 ธ.ค. 1992 - 31 ธ.ค. 1996)
- นาย Boutros Boutros-Ghali จัดทำเอกสาร Agenda for Peace อันเป็นกรอบแนวทางเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านสันติภาพและความมั่นคงของ UN
- การประชุมสุดยอด NAM ครั้งที่ 10 กรุงจาการ์ตา อินโดนีเซีย (ก.ย.)
  - ความร่วมมือระหว่างประเทศฝ่ายใต้ (South-South cooperation)
  - การเจรจากับประเทศฝ่ายเหนือ (North-South dialogue)
- ไทยเข้าร่วมประชุม NAM ในฐานะผู้สังเกตการณ์

1993
- United Nations World Conference on Human Rights ครั้งที่ 2 กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย (14 - 25 มิ.ย.)
  - Vienna Declaration and Programme of Action
- ไทยเป็นสมาชิก NAM และเป็นประธานคณะทำงานของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (NAM) ว่าด้วยปฏิบัติการรักษาสันติภาพ (1993-1998)

1994-1998
- ไทยเป็นรองประธานคณะทำงานเฉพาะกิจว่าด้วยการปรับปรุงและขยาย UNSC

1995
- จัดตั้งองค์การการค้าโลก (WTO) โดยพัฒนามาจาก GATT
- ไทยเข้าเป็นสมาชิก WTO ลำดับที่ 59
- ไทยเป็นรองประธาน GA สมัยที่ 50
- ไทยเป็นสมาชิก ECOSOC สมัยที่ 5 (1995 - 1997)

1997
- นาย Kofi A. Annan ชาวกานา ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ UN คนที่ 7 (สมัยที่ 1: 1 ม.ค. 1997 - 31 ธ.ค. 2001, สมัยที่ 2: 1 ม.ค. 2002 - 31 ธ.ค. 2006)
- รายงาน Renewing the United Nations: A Programme for Reform อันเป็นรายงานเกี่ยวกับการปฏิรูปสหประชาชาติฉบับแรก ภายใต้เลขาธิการฯ โคฟี อันนัน
- การประชุมรัฐภาคีของอนุสัญญา UNFCCC ครั้งที่ 3 กรุงเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น (11 ธ.ค.)
  - พิธีสารเกียวโต (The Kyoto Protocol)

1998 - 1999
- ไทยเป็นประธานคณะกรรมการบริหารของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA)

1999
- ไทยเป็นรองประธาน GA สมัยที่ 54
- ไทยส่งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการรักษาสันติภาพในติมอร์ตะวันออก ภายใต้ UNAMET, INTERFET, UNTAET, UNMISET, และ UNMIT

- พลตรีทรงกิตติ จักกาบาตร์ ได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการกองกำลัง INTERFET ในติมอร์ตะวันออก (ต.ค. 1999 - มี.ค. 2000)
- พลโทบุญสร้าง เนียมประดิษฐ์ ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้บัญชาการกองกำลังของ UNTAET ในติมอร์ตะวันออก (ส.ค. 2000 - 2001)
- พลโทวินัย ภัททิยกุลเป็นผู้บัญชาการกองกำลังของ UNTAET/UNMISET ในติมอร์ตะวันออก (ส.ค. 2001-2002)

2000

- UN จัดทำ Brahimi Report กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อชี้นำการปฏิบัติในระดับยุทธการของปฏิบัติการฯ และการแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม และแผนยุทธศาสตร์ปฏิบัติการสันติภาพปี ค.ศ. 2010
  - ปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration)
  - แผนปฏิบัติการกรุงเทพ (Bangkok Plan of Action)
- ไทยเป็นเจ้าภาพการประชุม UNCTAD ครั้งที่ 10 (12-19 ก.พ.)
- การประชุมสุดยอดแห่งสหัสวรรษ (Millennium Summit) ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา (6 - 8 ก.ย.)
  - ปฏิญญาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Declaration) กำหนดเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) ให้สำเร็จภายในปี ค.ศ. 2015
- ไทยเป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการ UNEP
- ไทยเป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการมาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยการบัญชี
- ไทยเป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการโครงการประสานงานความช่วยเหลือแห่งสหประชาชาติ
- ไทยเป็นประธานร่วมคณะเจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการเตรียมการสำหรับการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยการให้ความสนับสนุนด้านการเงินสำหรับการพัฒนา
- ไทยเป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการการพัฒนาสังคม (CsocD) (2000-2002)
- ไทยเป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการรายงานการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา (CCPCJ) (2000-2003)
- ไทยเป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการยาเสพติด (CND) (2000-2003)
- ไทยเป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ (UN Commission on International Trade Law: UNCITRAL) (2000-2004)

2001

- การประชุม World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance เมือง Durban ประเทศแอฟริกาใต้ (31 ส.ค. - 7 ก.ย.)
  - Durban Declaration and Programme of Action
- ไทยเป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชน (Commission on Human Rights: CHR) เป็นครั้งแรก (2001-2003)
- นายอัษฎา ชัยนาม เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรแห่งประเทศไทยประจำ UN ณ นครนิวยอร์ก ในขณะนั้น ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิก International Civil Service Commission (ICSC) (2001-2004)
- ไทยเป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (CSD) (2001-2004)

- ดร.สายสุรี จุติกุล ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกคณะกรรมการสิทธิเด็ก (Committee on the Rights of the Child: CRC) (2001-2005)

2002
- ไทยเป็นเจ้าภาพการประชุมเพื่อประเมินและติดตามผลการประชุมอังค์ถัด ครั้งที่ 10 (UNCTAD Mid-term Review) (29 เม.ย. - 3 พ.ค.)
- การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development: WSSD) หรือการประชุม Rio+10 ณ นครโจฮันเนสเบอร์ก สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ (26 ส.ค. - 4 ก.ย.)
    - ปฏิญญาโจฮันเนสเบิร์ก (Johannesburg Declaration on Sustainable Development)
    - แผนการดำเนินงานโจฮันเนสเบอร์ก (Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development)
- ดร. ศุภชัย พาณิชภักดิ์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ WTO (1 ก.ย. 2002 - 31 ส.ค. 2005)
- รายงาน Strengthening of the United Nations: an agenda for further change เกี่ยวกับการปฏิรูปสหประชาชาติ โดยนายโคฟี อันนัน
- ไทยเป็นสมาชิกคณะกรรมการสถานภาพสตรี (2002-2006)
- โรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง หรือโรคซาร์ส (SARS) ระบาด (เริ่มเดือน พ.ย.)

2003
- ไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมผู้นำอาเซียนสมัยพิเศษว่าด้วยโรคซาร์ส (Special ASEAN Leaders Meeting on SARS) และการประชุมผู้นำอาเซียน-จีนสมัยพิเศษว่าด้วยโรคซาร์ส (Special ASEAN-China Leaders Meeting on SARS) (29 เม.ย.)
- ไทยเป็นเจ้าภาพประชุมรัฐมนตรีการค้าเอเปค ประจำปี ค.ศ. 2003 (APEC MRT 2003) (1-3 มิ.ย.)
    - แผนปฏิบัติการร่วมกันของเอเปคว่าด้วยโรคซาร์ส (APEC Action plan on SARS)
- การประชุมระดับโลกว่าด้วยโรคซาร์ส (Global Conference on SARS) (มิ.ย.)
- อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (UNCAC) (31 ต.ค.)
- ไทยลงนามในอนุสัญญา UNCAC (9 ธ.ค.)
- การประชุมคณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ (GCIM) ครั้งที่ 1 กรุงเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ นับเป็นการอภิปรายทางการเมืองเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศครั้งแรกของโลก (9 ธ.ค.)
- นายอานันท์ ปันยารชุน ได้รับการแต่งตั้งจากนายโคฟี อันนัน เลขาธิการ UN ให้ดำรงตำแหน่งประธานคณะผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูงว่าด้วยภัยคุกคามความท้าทายและการเปลี่ยนแปลง (พ.ย. 2003-พ.ย. 2004) ซึ่งได้เสนอรายงาน A More Secure World: Our Shared Responsibility ต่อเลขาธิการฯ เมื่อวันที่ 2 ธ.ค. 2004
- โรคไข้หวัดนกระบาด (กลางปี)

2004
- ไทยเป็นสมาชิกคณะกรรมการบริหารว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (Trade and Development Board) ของ UNCTAD (มี.ค.)

- บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (Memorandum of Understand on Preventing and Combating Corruption) โดยหน่วยงานต่อต้านการทุจริตของประเทศบรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ (15 ธ.ค.)
- ศาสตราจารย์ ดร. วิทิต มันตาภรณ์ ได้รับการแต่งตั้งโดยคณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (CHR) ให้ดำรงตำแหน่งผู้เสนอรายงานพิเศษว่าด้วยสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในเกาหลีเหนือ (Special Rapporteur)
- นายแพทย์ สำลี เปลี่ยนบางช้าง ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการสำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ของ WHO (2004-2009)

2005
- ดร. ศุภชัย พานิชภักดิ์ ได้รับเลือกจากสมัชชาใหญ่ฯ ให้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ UNCTAD (สมัยที่ 1 วาระ 4 ปี: 1 ก.ย. 2005 - 31 ส.ค. 2009)
- การประชุมสุดยอดระดับโลก (World Summit) ณ สำนักงานใหญ่ฯ (14 -16 ก.ย.)
- สหประชาชาติจัดตั้ง คณะกรรมาธิการเสริมสร้างสันติภาพ (PBC) (20 ธ.ค.)
- นายโคฟี อันนัน จัดทำรายงานของเลขาธิการฯ In larger freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All
- ไทยเป็นสมาชิก ECOSOC สมัยที่ 6 (2005-2007)

2006
- GA จัดตั้งคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNHRC)
- นายโคฟี อันนัน จัดทำรายงานฉบับสุดท้าย Investing in the United Nations: For a Stronger Organization Worldwide
- GA รับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (CRPD) (13 ธ.ค.)
- GA รับรองอนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (20 ธ.ค.)

2007
- นาย Ban Ki Moon ชาวเกาหลีใต้ ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ UN คนที่ 8 (11 ม.ค. - ปัจจุบัน)
- การประชุมระดับโลกว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นฐานและการพัฒนา GFMD ครั้งแรก กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม (9-11 ก.ค.)
- UN จัดตั้งกองกำลังเข้าร่วมภารกิจรักษาสันติภาพผสมระหว่างสหภาพแอฟริกาและสหประชาชาติในดาร์ฟูร์ (UNAMID) ประเทศซูดาน (31 ก.ค.)
- ประเทศไทย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และกัมพูชา ลงนามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (11 ก.ย.)
- คณะรัฐมนตรีไทยมีมติเห็นชอบการจัดส่งกองพันทหารราบจำนวน 800 นาย เข้าร่วมภารกิจ UNAMID (9 ต.ค.)

2008
- การประชุม "การสนทนาว่าด้วยสุจริตธรรม" (ASEAN Integrity Dialogue) ครั้งที่ 1 (21-22 เม.ย.) กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ต่อมาในปี ค.ศ. 2009

2009
- โรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (H1N1) ระบาด (มี.ค.)
- การประชุม Durban Review Conference กรุงเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ (20-24 เม.ย.)
- ไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน+3 สมัยพิเศษว่าด้วยไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ชนิด A (H1N1) กรุงเทพฯ (7-8 พ.ค.)

- ไทยเป็นเจ้าภาพการประชุมระดับโลกของหัวหน้ากระบวนการหารือระดับภูมิภาคเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐาน (RCPs) (4 มิ.ย.) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการโยกย้ายถิ่นฐานและการพัฒนา และเตรียมการการประชุม GFMD ครั้งที่ 3 ประเทศกรีซ ในเดือนพ.ย. ปีเดียวกัน
- การประชุมระดมสมองกลุ่มศึกษา (Study Group) เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์การเข้าร่วมปฏิบัติการเพื่อสันติภาพในกรอบสหประชาชาติของไทย และแผนกลยุทธ์การเข้าร่วมภารกิจ UNAMID ของประเทศไทย (7-9 ส.ค.)
- ดร. ศุภชัย พานิชภักดิ์ ได้รับเลือกจาก GA ให้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ UNCTAD (สมัยที่ 2 วาระ 4 ปี) (1 ก.ย. 2009 - 31 ส.ค. 2013)
- พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ในฐานะองค์ทูตสันถวไมตรีในการต่อต้านความรุนแรงต่อสตรีในประเทศไทย ภายใต้กองทุนการพัฒนาเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (UNIFEM) เข้าร่วมการประชุมคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนฯ สมัยที่ 12 ณ สำนักงานสหประชาชาติ นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ (14 ก.ย. - 2 ต.ค.)
- ไทยเป็นเจ้าภาพการประชุม Bangkok Climate Change Talks 2009 เพื่อเตรียมการสำหรับการประชุมภาคี UNFCCC ครั้งที่ 15 (28 ก.ย.-9 ต.ค.)
- แผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community Blueprint) ระบุประเด็นการป้องกันและปราบปรามการทุจริตไว้
- ไทยเป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการเสริมสร้างสันติภาพ (PBC) (2009-2010)

ภาคผนวกท้ายบทที่ 10

ตารางที่ 10.1 ประเทศไทยกับองค์การระหว่างประเทศ

ชื่อองค์การ	ที่ตั้งสำนักเลขาธิการ / สำนักงานใหญ่	สถานที่ตั้งในประเทศไทย / หน่วยงานที่ทำงานร่วม
APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation)	สิงคโปร์	
APT (ASEAN plus Three)		
ARF (ASEAN Regional Forum)	จาการ์ตา อินโดนีเซีย	
ADB (Asian Development Bank)	มะนิลา ฟิลิปปินส์	สำนักงานผู้อำนวยการประจำประเทศไทย ชั้น 23 ห้างเซ็นทรัลเวิล์ด 999/9 ถนนพระราม 1 ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
ASEAN (Association of Southeast Asian Nations)	จาการ์ตา อินโดนีเซีย	กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ (สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ)
BIMSTEC (Bay of Bengal Initiative for Multi Sectoral Technical and Economic cooperation)		
BIS (Bank for International Settlements)	บาเซิล สวิตเซอร์แลนด์	
CP (Colombo Plan)	โคลัมโบ ศรีลังกา	
EAS (East Asia Summit)		
FAO (Food and Agriculture Organization)	โรม อิตาลี	สำนักงานภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (RAP) 39 ถนนพระอาทิตย์ กรุงเทพฯ 10200
G-77 (Group of 77)	ที่ทำงานประธานกลุ่ม 77 สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา	
IAEA (International Atomic Energy Agency)	เวียนนา ออสเตรีย	สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ (ภาคี)
IBRD (International Bank for Reconstruction and Development)	วอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา	สำนักงานของธนาคารโลกประจำประเทศไทย ชั้น 30 สยามทาวเวอร์ 989 ถนนพระราม 1 ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
ICAO (International Civil Aviation Organization)	มอนทรีออล สหรัฐอเมริกา	สำนักงานภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (APAC) 252/1 ถนนวิภาวดีรังสิต ลาดยาว จตุจักร กรุงเทพฯ 10900
ICC (International Chamber of Commerce)	ปารีส ฝรั่งเศส	
ICCt (International Criminal Court)	เฮก เนเธอร์แลนด์	(ภาคีสัญญา)
ICFTU (International Confederation of Free Trade Unions)	บรัสเซลส์ เบลเยียม	
ICRM (International Red Cross and Red Crescent Movement)	เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์	

ตารางที่ 10.1 (ต่อ)

ชื่อองค์การ	ที่ตั้งสำนักเลขาธิการ / สำนักงานใหญ่	สถานที่ตั้งในประเทศไทย / หน่วยงานที่ทำงานร่วม
IDA (International Development Association)	วอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา	สำนักงานของธนาคารโลกประจำประเทศไทย ชั้น 30 สยามทาวเวอร์ 989 ถนนพระราม 1 ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
IFAD (International Fund for Agricultural Development)	โรม อิตาลี	
IFC (International Finance Corporation)	วอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา	สำนักงานของธนาคารโลกประจำประเทศไทย ชั้น 30 สยามทาวเวอร์ 989 ถนนพระราม 1 ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
IFRCS (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies)	เจนีวา, สวิตเซอร์แลนด์	สภากาชาดไทย (ภาคี)
IHO (International Hydrographic Organization)	โมนาโก ฝรั่งเศส	
ILO (International Labor Organization)	เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์	สำนักงานภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (RO-Bangkok) ชั้น 11 ตึกสหประชาชาติ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200
IMF (International Monetary Fund)	วอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา	
IMO (International Maritime Organization)	ลอนดอน สหราชอาณาจักร	
Interpol (International Criminal Police Organization)	ลียง ฝรั่งเศส	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, กระทรวงมหาดไทย (ภาคี)
IOC (International Olympic Committee)	โลซาน สวิตเซอร์แลนด์	คณะกรรมการโอลิมปิกประจำประเทศไทย (ภาคี)
IOM (International Organization for Migration)	เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์	ที่ทำการผู้แทนภูมิภาค อาคารเกษมกิจ 120 ถนนสีลม กรุงเทพฯ 10500
IPU (Inter-Parliamentary Union)	เลอ กรองด์-ซาคงเนซ์ /เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์	รัฐสภาไทย (ภาคี)
ISO (International Organization for Standardization)	เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์	
ITU (International Telecommunication Union)	เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์	
MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency)	วอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา	สำนักงานของธนาคารโลกประจำประเทศไทย ชั้น 30 สยามทาวเวอร์ 989 ถนนพระราม 1 ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
NAM (Non-aligned Movement)	หมุนเวียนทุก 3 ปี (ปัจจุบันที่ปุตราจายา มาเลเซีย)	
NATO (North Atlantic Treaty Organization)	บรัสเซลส์ เบลเยียม	(พันธมิตรสำคัญนอกกลุ่มนาโต้)

ตารางที่ 10.1 (ต่อ)

ชื่อองค์การ	ที่ตั้งสำนักเลขาธิการ / สำนักงานใหญ่	สถานที่ตั้งในประเทศไทย / หน่วยงานที่ทำงานร่วม
OAS (Organization of American States)	วอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา	(ผู้สังเกตการณ์)
OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs)	นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา	สำนักงานภูมิภาคประจำภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก อาคารสหประชาชาติ ห้องเอ็กเซคคิวทีฟ สูท ชั้น 2 ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200
OHCHR (United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights)	เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์	สำนักงานภูมิภาคประจำภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก อาคารสหประชาชาติ ชั้น 6 ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200
OIC (Organization of the Islamic Conference)	เจดดาห์ ซาอุดีอาระเบีย	(ผู้สังเกตการณ์)
ONUB (United Nations Operation in Burundi)		
OPCW (Organization for the Prohibition of Chemical Weapons)	เฮก เนเธอร์แลนด์	
OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe)	เวียนนา ออสเตรีย	(หุ้นส่วน)
PCA (Permanent Court of Arbitration)	เฮก เนเธอร์แลนด์	
UN (United Nations)	นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา	สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย อาคารสหประชาชาติ ชั้น 12 ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200
UNAIDS (Joint United Nations Programme on HIV/AIDS)	เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์	สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศ (ส่งต่อโดย UNDP) อาคารสหประชาชาติ ชั้น 12 ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200
UNAMSIL (United Nations Mission in Sierra Leone)		
UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development)	นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา	
UNDP (United Nations Development Programme)	นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา	สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย และตัวแทนประจำประเทศไทยของ UNDP อาคารสหประชาชาติ ชั้น 12 ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200
UNEP (United Nations Environment Programme)	ไนโรบี เคนยา	สำนักงานภูมิภาคประจำภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก (ROAP) อาคารสหประชาชาติ ชั้น 2 ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200
UNESCAP (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific)		อาคารสหประชาชาติ ห้องเอ็กเซคคิวทีฟ สูท ชั้น 2 ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200

ตารางที่ 10.1 (ต่อ)

ชื่อองค์การ	ที่ตั้งสำนักเลขาธิการ / สำนักงานใหญ่	สถานที่ตั้งในประเทศไทย / หน่วยงานที่ทำงานร่วม
UNESCO (United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization)	ปารีส ฝรั่งเศส	สำนักงานภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกเพื่อการศึกษา 920 ถนนสุขุมวิท กรุงเทพฯ 10110
UNFPA (United Nations Population Fund)	นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา	สำนักงานภูมิภาคประจำภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก อาคารสหประชาชาติ ชั้น 12 ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200
UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees)	เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์	ที่ทำการผู้แทนภูมิภาค ชั้น 3 ตึกสหประชาชาติ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200
UNICEF (United Nations Children's Fund)	นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา	ที่ทำการผู้แทนประจำประเทศไทย 19 ถนนพระอาทิตย์ กรุงเทพฯ 10200
UNIDO (United Nations Industrial Development Organization)	เวียนนา ออสเตรีย	ที่ทำการผู้อำนวยการภูมิภาคและผู้แทน ชั้น 5 อาคารกรมโรงงานอุตสาหกรรม 57 ถนนพระสุเมรุ บางลำพู พระนคร กรุงเทพฯ 10200
UNIFEM (United Nations Development Fund for Women)	นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา	สำนักงานประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ อาคารสหประชาชาติ ชั้น 5 ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200
UNISDR (United Nations International Strategy for Disaster Reduction)	เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์	สำนักงานภูมิภาคประจำภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200
UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime)	เวียนนา ออสเตรีย	ศูนย์ภูมิภาคประจำภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก อาคารสหประชาชาติ ชั้น 3 ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200
UNOPS (United Nations Office for Project Services)	โคเปนเฮเกน เดนมาร์ก	สำนักงานภูมิภาคประจำภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก อาคารสหประชาชาติ ชั้น 2 ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200
UPU (Universal Postal Union)	เบิร์น สวิตเซอร์แลนด์	สำนักงานที่ปรึกษาประจำภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก อาคารฝึกอบรม บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ถนนแจ้งวัฒนะ หลักสี่ กรุงเทพฯ 10210
WCL (World Confederation of Labor)	บรัสเซลส์ เบลเยียม	
WCO (World Customs Organization)	บรัสเซลส์ เบลเยียม	
WFP (World Food Programme)	โรม อิตาลี	ที่ทำการผู้อำนวยการภูมิภาค ยูนิตที่ 2 ชั้น 7 อาคารเวฟเพลส 55 ถนนวิทยุ ลุมพินี ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
WFTU (World Federation of Trade Unions)	เอเธนส์ กรีซ	

ตารางที่ 10.1 (ต่อ)

ชื่อองค์การ	ที่ตั้งสำนักเลขาธิการ / สำนักงานใหญ่	สถานที่ตั้งในประเทศไทย / หน่วยงานที่ทำงานร่วม
WHO (World Health Organization)	เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์	ที่ทำการผู้แทนประจำประเทศไทย ชั้น 4 อาคารสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข 3 ถนนติวานนท์ นนทบุรี 11000
WIPO (World Intellectual Property Organization)	เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์	กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ (ภาคี)
WMO (World Meteorological Organization)	เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์	กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ภาคี)
WToO (World Tourism Organization)	มาดริด สเปน	
WTO (World Trade Organization)	เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์	

ที่มา ขจิต จิตตเสวี, "องค์การระหว่างประเทศในฐานะเวทีและตัวแสดงระหว่างประเทศ: บริบทใหม่ของการปรับนโยบายต่างประเทศของรัฐไทยในกระแสโลกาภิวัตน์," **สราญรมย์** (วารสารของกระทรวงการต่างประเทศ), 63 (กุมภาพันธ์ 2549), น. 298-337.

ตารางที่ 10.2 เปรียบเทียบแผนการบริหารราชการแผ่นดิน 4 ฉบับ ประเด็นเกี่ยวกับความร่วมมือพหุภาคี

แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551 รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (สมัยที่ 2) (11 มีนาคม ค.ศ. 2005 - 19 กันยายน ค.ศ. 2006)	**แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554** รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช (29 มกราคม ค.ศ. 2006 – 8 กันยายน ค.ศ. 2008)
ยุทธศาสตร์: (ค.) การส่งเสริมความร่วมมือภายใต้กรอบพหุภาคีและการสร้างบทบาทไทยในเวทีโลก **เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์:** ประเทศไทยจะยึดมั่นต่อพันธกรณีของไทยต่อกฎบัตรสหประชาชาติ กฎหมายระหว่างประเทศ กรอบความร่วมมือต่างๆ ที่ไทยเป็นสมาชิกรวมทั้งจะมุ่งสานต่อการเพิ่มบทบาทของไทยในเวทีต่างๆ **ตัวชี้วัด:** 1. การได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งของไทยในองค์การระหว่างประเทศ กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ และการประชุมระหว่างประเทศ 2. จำนวนการประชุมระหว่างประเทศที่ไทยเข้าร่วมเพื่อส่งเสริมและรักษาผลประโยชน์ของไทยในกรอบพหุพาคี รวมทั้งจำนวนการเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระหว่างประเทศในประเทศไทย **กลยุทธ์หลัก:** 1. เพิ่มบทบาทของไทยและสนับสนุนให้ไทยดำรงตำแหน่งในกรอบสหประชาชาติ และเสริมสร้างบทบาทของไทยและความร่วมมือในเวทีระหว่างประเทศ 2. เพิ่มบทบาทของไทยในฐานะหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาและผู้ให้ความช่วยเหลือ เพื่อมนุษยธรรม 3. ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในมิติความมั่นคงของมนุษย์ในเวทีระหว่างประเทศ รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานภายในประเทศในเรื่องนี้ 4. แสวงหาและให้ความร่วมมือกับนานาชาติในการส่งเสริมและรักษาสันติภาพ การลดอาวุธ การต่อต้านการก่อการร้ายสากล การฟอกเงิน การปราบปราม อาชญากรรมข้ามชาติ และการป้องกันแก้ไขปัญหาข้ามชาติที่สำคัญๆ เช่น โรคติดต่อ การค้ามนุษย์ การจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 5. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและประโยชน์ที่ไทยจะได้รับจากความร่วมมือพหุภาคี 6. ผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์การประชุมระหว่างประเทศและเป็นที่ตั้งของสำนักงานองค์การระหว่างประเทศ	**เป้าหมายเชิงนโยบาย:** บทบาทเชิงรุกในการขับเคลื่อนอาเซียน และบทบาทที่สร้างสรรค์ในการดำเนินความร่วมมือในกรอบสหประชาชาติ องค์การระหว่างประเทศ และเวทีระหว่างประเทศต่างๆ **ตัวชี้วัด:** 1. การผลักดันให้การจัดตั้งประชาคมอาเซียน เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้โดยมีเป้าหมาย บรรลุในปี 2558 (ค.ศ. 2015) 2. การปฏิบัติตามข้อมติ ความตกลง พันธกรณีที่ไทยเป็นภาคี **นโยบาย:** (3) มีบทบาทที่สร้างสรรค์ในองค์กรระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเวทีสหประชาชาติและองค์กรระดับภูมิภาคต่างๆ เพื่อรักษาสันติภาพ ความมั่นคง ส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน มนุษยธรรม ตลอดจนร่วมมือในการแก้ไขประเด็นปัญหาข้ามชาติทุกด้านที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ **กลยุทธ์/วิธีการ:** 1. เสริมสร้างบทบาทของไทยในสหประชาชาติ องค์การระหว่างประเทศและองค์การระหว่างรัฐบาล 2. ติดตามความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องที่มีผลกระทบต่อไทย ยกระดับและพัฒนาบทบาทของไทยด้านการรักษาสันติภาพในกรอบสหประชาชาติและภูมิภาค การพัฒนา ด้านสิทธิมนุษยชน และส่งเสริมให้ประเทศไทย หรือคนไทยดำรงตำแหน่งในองค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งขยายความร่วมมือด้านแรงงาน และด้านโทรคมนาคมกับองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง 3. เสนอแนะและกำหนดนโยบายการคลังและระบบการเงินระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันให้มีประสิทธิผลและความเป็นธรรม

ตารางที่ 10.2 (ต่อ)

แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551 (ต่อ) รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (สมัยที่ 2) (11 มีนาคม ค.ศ. 2005 - 19 กันยายน ค.ศ. 2006)	**แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 (ต่อ)** รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช (29 มกราคม ค.ศ. 2006 – 8 กันยายน ค.ศ. 2006)
ยุทธศาสตร์: (ง.) เศรษฐกิจระหว่างประเทศ **เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์:** ไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขัน มีบทบาทนำในการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาค การค้าระหว่างประเทศขยายตัวต่อเนื่อง และมียุทธศาสตร์เชิงรุกด้านการค้าระหว่างประเทศ **ตัวชี้วัด:** ผลประโยชน์ที่ไทยได้รับจากการค้า การลงทุน และความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมภายใต้ข้อตกลงที่มีการเจรจา **กลยุทธ์หลัก:** 1. เจรจาจัดทำเขตการค้าเสรี เปิดตลาดสำหรับสินค้าบริการของไทยในเชิงรุกทั้งในตลาดเดิมและตลาดใหม่ เพื่อให้เข้าถึงผู้บริโภคในต่างประเทศโดยตรงมากขึ้น รวมทั้งปกป้องรักษาผลประโยชน์ทางการค้า ส่งเสริมการค้าและใช้สิทธิประโยชน์ทางการค้ากับประเทศที่มี FTA 2. ร่วมมือกับนานาประเทศในการสร้างเสถียรภาพด้านราคาและเพิ่มมูลค่าสินค้าส่งออก 3. เสริมสร้างบทบาทนำที่สร้างสรรค์ของผู้แทนไทยในการเจรจาการค้าและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และการดำเนินมาตรการเชิงรุกในการปกป้องรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และแสวงหาความร่วมมือที่สนับสนุนการเข้าถึงทรัพยากร วัตถุดิบ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และองค์ความรู้ในต่างประเทศ 4. เสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกรอบภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) และกรอบเอเชีย-ยุโรป (ASEM) 5. เพิ่มบทบาทไทยใน WTO	**นโยบาย:** (4) กระชับความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับประเทศและกลุ่มประเทศที่มีบทบาทสำคัญของโลก จัดทำข้อตกลงการค้าเสรีในกรอบพหุภาคีกับประเทศต่างๆ เพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศโดยรวม สร้างกลไกเพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการให้สามารถปรับตัวรับผลกระทบและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรี **กลยุทธ์/วิธีการ:** 1. ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนการเยือนในทุกระดับกับประเทศหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ และพร้อมทั้งใช้กรอบการประชุมและกลไกทวิภาคีรองรับความสัมพันธ์ที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง 2. ขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศที่เป็นตลาดใหม่ในภูมิภาคต่างๆ 3. เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศบนเวทีการค้าโลก โดยพัฒนาและส่งเสริมการส่งออกสินค้าและบริการ การสร้าง แสวงหา และถ่ายทอดองค์ความรู้ และความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาวิจัย / ภาคเอกชนโดยเฉพาะ SMEs รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรด้านต่างประเทศ 4. ยกระดับมาตรฐานอุตสาหกรรมฮาลาลไทย โดยเฉพาะอาหารฮาลาลในภูมิภาคเป้าหมาย 5. มีส่วนร่วมในเวทีระหว่างประเทศเกี่ยวกับความร่วมมือหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนากับแหล่งผู้ให้ และคู่ร่วมมือต่างๆ 6. เสนอแนะและกำหนดนโยบายการคลังและระบบการเงินในกรอบความร่วมมือพหุภาคี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันให้มีประสิทธิผลและความเป็นธรรม 7. เจรจาเปิดตลาด และรักษาผลประโยชนทางการค้า พัฒนาเขตการค้าเสรี ผลักดันการค้าโลกที่เป็นธรรมและขยายตลาดใหม่ 8. ร่วมประชุมเจรจา ติดตามและศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบและความเสี่ยงและเตรียมมาตรการป้องกันและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยในเวทีการค้าโลก

ตารางที่ 10.2 (ต่อ)

แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 รัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ (24 กันยายน ค.ศ. 2008 - 2 ธันวาคม ค.ศ. 2008)	**แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554** รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (20 ธันวาคม ค.ศ. 2008 - ปัจจุบัน)
ยุทธศาสตร์: (7.4) มีบทบาทที่สร้างสรรค์และส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติในองค์การระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเวทีสหประชาชาติและองค์กรระดับภูมิภาคต่างๆ **เป้าหมายเชิงนโยบาย:** 1. บทบาทและท่าทีไทยเป็นที่ยอมรับในสหประชาชาติ และองค์การระหว่างประเทศต่างๆ ในด้านการรักษาสันติภาพ ความมั่นคง การส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน มนุษยธรรม และให้ความร่วมมือในการแก้ไขประเด็นปัญหาข้ามชาติด้านความมั่นคงของมนุษย์ **ตัวชี้วัด:** การปฏิบัติตามข้อมติ ความตกลงพันธกรณีที่ไทยเป็นภาคีและท่าทีไทยเป็นที่ยอมรับ **นโยบาย:** มีบทบาทที่สร้างสรรค์และส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติในองค์การระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเวทีสหประชาชาติและองค์กรระดับภูมิภาคต่างๆ เพื่อรักษาสันติภาพและความมั่นคง ส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน มนุษยธรรม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดจนร่วมมือในการแก้ไขประเด็นปัญหาข้ามชาติทุกด้านที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ **กลยุทธ์/วิธีการ:** 1. เสริมสร้างบทบาทของไทยในสหประชาชาติ องค์การระหว่างประเทศ และองค์การระหว่างรัฐบาล 2. ติดตามความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องที่มีผลกระทบต่อไทย พร้อมยกระดับ และพัฒนาบทบาทของไทยในกรอบสหประชาชาติและภูมิภาคและส่งเสริมให้คนไทยดำรงตำแหน่งในองค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งขยายความร่วมมือด้านแรงงานและด้านโทรคมนาคมกับองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง	**ยุทธศาสตร์:** (7.5) ส่งเสริมการมีบทบาทร่วมกับประชาคมโลก ในเรื่องการกำหนดบรรทัดฐานระหว่างประเทศ **เป้าหมายเชิงนโยบายและตัวชี้วัด:** 1. บทบาทและท่าทีไทยเป็นที่ยอมรับในองค์การระหว่างประเทศต่างๆ ในการกำหนดบรรทัดฐานระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเรื่องการค้าสินค้าเกษตร กฎระเบียบด้านทรัพย์สินทางปัญญา การรักษาสันติภาพ ความมั่นคง การส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน มนุษยธรรม สิ่งแวดล้อมและพลังงาน และให้ความร่วมมือในการแก้ไขประเด็นปัญหาข้ามชาติด้านความมั่นคงของมนุษย์ โดยกำหนดตัวชี้วัด "การปฏิบัติตามข้อมติ ความตกลงพันธกรณีที่ไทยเป็นภาคี และท่าทีไทยเป็นที่ยอมรับ" 2. ส่งเสริมให้ประเทศไทยมีบทบาทร่วมกับประชาคมโลกในฐานะตัวแทนสมาชิกภูมิภาคในการกำหนดนโยบายด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโทรคมนาคม โดยกำหนดตัวชี้วัด "ประเทศไทยได้รับการเลือกตั้งเป็น 1 ใน 46 ที่นั่งของสภาบริหารของสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ ในปี ค.ศ. 2010" **นโยบาย:** ส่งเสริมการมีบทบาทร่วมกับประชาคมโลก ในเรื่องการกำหนดบรรทัดฐานระหว่างประเทศโดยเฉพาะเรื่องการค้า สินค้าเกษตร และกฎระเบียบด้านทรัพย์สินทางปัญญา การปกป้องรักษา และฟื้นฟูสันติภาพและความมั่นคง การส่งเสริมและคุ้มครองค่านิยมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน มนุษยธรรม การอนุรักษ์ และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ตลอดจนร่วมมือในการแก้ไขประเด็นปัญหาข้ามชาติทุกด้านที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งส่งเสริมให้ไทยเป็นที่ตั้งของสำนักงานสาขาขององค์การระหว่างประเทศและมีความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 10.2 (ต่อ)

แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 (ต่อ) รัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ (24 กันยายน ค.ศ. 2008 - 2 ธันวาคม ค.ศ. 2008)	**แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 (ต่อ)** รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (20 ธันวาคม ค.ศ. 2008 - ปัจจุบัน)
ยุทธศาสตร์: (7.5) กระชับความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับประเทศ กลุ่มประเทศ และองค์การเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญของโลก **เป้าหมายเชิงนโยบาย:** ไทยมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นและขยายความร่วมมือกับประเทศหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ตลอดจนกับประเทศ/กลุ่มประเทศที่มีบทบาทสำคัญของโลก และสามารถสร้างความเชื่อมั่นต่อไทยตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศอย่างยั่งยืน **ตัวชี้วัด:** ระดับความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศหุ้นส่วนยุทธศาสตร์อยู่ในระดับดี และระดับการมีส่วนร่วมของไทยในกิจกรรมองค์การเศรษฐกิจระหว่างประเทศเป็นไปตามแผนงาน **นโยบาย:** กระชับความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับประเทศ กลุ่มประเทศ และองค์การเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญของโลก เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในประเทศไทย พร้อมกับการสร้างภูมิคุ้มกันและขีดความสามารถในการแข่งขันให้เศรษฐกิจไทย **กลยุทธ์/วิธีการ:** 1. ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนการเยือนในทุกระดับกับประเทศหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ พร้อมทั้งใช้กรอบการประชุมและกลไกทวิภาคีรองรับความสัมพันธ์ที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง 2. ขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศที่เป็นตลาดใหม่ในภูมิภาคต่างๆ 3. เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในตลาดโลก โดยการสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาวิจัย / ภาคเอกชน โดยเฉพาะ SMEs รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรด้านต่างประเทศ และแรงงานฝีมือ 4. ยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการฮาลาลไทย เพื่อขยายการส่งออกอาหารฮาลาลในภูมิภาคเป้าหมาย	**กลยุทธ์/วิธีการ:** 1. เสริมสร้างบทบาทของไทยในสหประชาชาติ องค์การระหว่างประเทศทั้งในภาครัฐและเอกชน 2. ยกระดับและพัฒนาบทบาทของไทยในกรอบสหประชาชาติและภูมิภาคและส่งเสริมให้ ประเทศไทยหรือคนไทยดำรงตำแหน่งในองค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศกำลังพัฒนา และติดตามความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องที่มีผลกระทบต่อไทย 3. เสริมสร้างความร่วมมือระดับประชาชน รวมทั้งการให้ความร่วมมือทางวิชาการแก่ประเทศกำลังพัฒนา 4. จัดทำการศึกษาเทคนิคการปรับปรุงข้อผูกพันการเปิดเสรีสาขาบริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประจำปี 2553 (ค.ศ. 2010)

ตารางที่ 10.3 การร่วมมือในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาค[262]

การร่วมมือในระดับภูมิภาค และอนุภูมิภาค	รายละเอียดโดยย่อ
สมาคมประชาชาติเอเชีย-ตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN)	ก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ที่กรุงเทพฯ โดย 5 ประเทศ ซึ่งได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ปัจจุบันสมาชิกเพิ่มเป็น 10 ประเทศ โดยสมาชิกใหม่ได้แก่ บรูไน เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา ASEAN มีจุดมุ่งหมายไปสู่การเป็นประชาคม ASEAN ซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ ความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคง ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ และความร่วมมือในด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพที่ถาวร เสถียรภาพ ความมั่นคั่ง และการพัฒนาที่ยั่งยืนในภูมิภาค
ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก (APEC)	ก่อตั้งเมื่อปี 2522 ในลักษณะกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ปัจจุบันประกอบไปด้วย 21 ประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงสุด และมีการค้ารวมครึ่งหนึ่งของการค้าโลก APEC สนับสนุนหลักการของความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน APEC เป็นเวทีตัวอย่างในการแสดงถึงความร่วมมือระหว่างประเทศที่มาจากความสมัครใจประชามติ และการเปิดเสรีในระดับภูมิภาค ในปี 2545 ภายใต้รัฐบาลของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร ประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดงานการประชุม APEC 23 รายการ และนำไปสู่การประชุมผู้นำประเทศในกลุ่ม APEC 2003 ในเดือนตุลาคม ภายใต้แนวคิด "โลกแห่งความแตกต่าง: หุ้นส่วนเพื่ออนาคต"
อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS)	ก่อตั้งในปี 2535 อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) ซึ่งมีประเทศสมาชิกประกอบด้วย กัมพูชา ลาว พม่า ไทย เวียดนาม และมณฑลยูนานของสาธารณรัฐประชาชนจีน มุ่งเน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมการพัฒนาโดยผ่านความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด แผนงานของ GMS ครอบคลุมการดำเนินโครงการระดับอนุภูมิภาคที่มีลำดับความสำคัญสูงในสาขาการขนส่ง พลังงาน โทรคมนาคม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการค้าและการลงทุน สาขาความร่วมมือที่สำคัญ ได้แก่ ความเชื่อมโยงทางด้านการขนส่ง (เส้นทางเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างตะวันออกและตะวันตก, เส้นทางเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างเหนือและใต้, เส้นทางเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจทางใต้ เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการค้าและการลงทุนข้ามแดน) พลังงาน (การเชื่อมโยงและการค้าพลังงานในภูมิภาค) โทรคมนาคม (โครงสร้างพื้นฐานทางด้านโทรคมนาคม) และการท่องเที่ยว (โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวของ GMS)
เขตเศรษฐกิจสามฝ่ายอินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (IMT-GT)	ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2536 เขตเศรษฐกิจสามฝ่าย ซึ่งมีประเทศสมาชิกประกอบด้วย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย โดยมีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมความเจริญเติบโตในพื้นที่ภายใต้โครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจสามฝ่ายระดับอนุภูมิภาค โดยมุ่งเน้นในสาขาการลงทุน การถ่ายทอดเทคโนโลยี ความร่วมมือทางการผลิตและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในเขตภาคใต้ของไทย เขตภาคเหนือของมาเลเซีย และพื้นที่ส่วนใหญ่ของเกาะสุมาตราของอินโดนีเซีย นอกจากนี้ ยังแสวงหาลู่ทางในการส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการเชื่อมโยงทางด้านคมนาคมในเขตสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ สาขาความร่วมมือที่สำคัญ ได้แก่ เส้นทางเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจสงขลา-ปีนัง-เมดาน

[262] รายงานผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษของประเทศไทย พ.ศ. 2547, น. 51-53.

ตารางที่ 10.3 (ต่อ)

การร่วมมือในระดับภูมิภาค และอนุภูมิภาค	รายละเอียดโดยย่อ
กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ บังคลาเทศ-อินเดีย-พม่า-ศรีลังกา-ไทย (BIMST-EC)	กรอบความร่วมมือนี้ก่อตั้งขึ้นที่กรุงเทพฯ ในเดือนมิถุนายน 2540 โดยมีสมาชิกแรกเริ่ม 5 ประเทศ ได้แก่ บังคลาเทศ อินเดีย พม่า ศรีลังกา และไทย ต่อมาภูฏานและเนปาลได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเพิ่มเติมในเดือนกันยายน 2546 BIMST-EC มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เพื่อพัฒนาความก้าวหน้าทางสังคมในอนุภูมิภาค เพื่อส่งเสริมความร่วมมือที่แข็งขันและการให้ความช่วยเหลือระหว่างกันในประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน ความช่วยเหลือระหว่างประเทศสมาชิกในรูปแบบของสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านการฝึกอบรมและวิจัย ดำเนินความร่วมมืออย่างมีประสิทธิผลในการส่งเสริมแผนพัฒนาระดับประเทศของประเทศสมาชิก ดำรงความร่วมมืออันใกล้ชิดและเอื้อประโยชน์กับองค์การระดับภูมิภาคและองค์การระหว่างประเทศที่มีอยู่ และร่วมมือในโครงการที่มีผลิตภาพในระดับอนุภูมิภาคและใช้ประโยชน์สูงสุดจากการทำงานร่วมกัน สาขาความร่วมมือที่สำคัญของ BIMST-EC ได้แก่ การอำนวยความสะดวกทางด้านการค้าและการลงทุน (ภายใต้กรอบงาน BIMST-EC FTA) และความเชื่อมโยงทางด้านการขนส่ง (โครงการทางหลวงสามฝ่าย อินเดีย-พม่า-ไทย)
ความร่วมมือลุ่มแม่น้ำโขง-คงคา (MGC)	ความร่วมมือลุ่มแม่น้ำโขง-คงคา (MGC) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2543 และเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน 6 ประเทศได้แก่ กัมพูชา อินเดีย ลาว พม่า ไทย และเวียดนาม ซึ่งเป็นผลมาจาก Hanoi Programme of Action โดยเน้นความร่วมมือใน 4 สาขาคือ การท่องเที่ยว วัฒนธรรม การศึกษา และการขนส่งและคมนาคม ในปัจจุบันสาขาความร่วมมือที่สำคัญคือ ความเชื่อมโยงทางด้านการขนส่ง (โครงการทางหลวงสามฝ่าย อินเดีย-พม่า-ไทย)
ความร่วมมือเอเชีย (ACD)	ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ได้ริเริ่มความร่วมมือ ACD ขึ้นในปี 2545 ซึ่งขณะนี้ประกอบด้วยประเทศสมาชิก 22 ประเทศจากเอเชียตะวันออกถึงตะวันตก วัตถุประสงค์ของ ACD คือ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการลดความยากจนและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชาวเอเชีย โดยพัฒนาสังคมความรู้ในเอเชียและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและประชาชนด้วย นอกจากนี้ ACD ยังมุ่งหวังที่จะขยายตลาดการค้าและการเงินในเอเชียและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของเอเชียในตลาดโลก สมาชิกหลายประเทศได้แสดงความสนใจและอาสาที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก (prime movers) ในสาขาความร่วมมือที่ตรงกับความเชี่ยวชาญและความสนใจของตนด้วยเหตุผลในทางปฏิบัติ การดำเนินโครงการความร่วมมือจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ และไม่จำเป็นต้องได้รับฉันทานุมัติจากประเทศสมาชิกทั้งหมด ในปัจจุบันหลายประเทศได้เสนอที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักในสาขาความร่วมมือต่างๆ เช่น ไทย กัมพูชา พม่า และปากีสถานในสาขาการท่องเที่ยว ไทยในสาขาความร่วมมือทางการเงิน สิงคโปร์ในสาขาความร่วมมือด้านวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง สาธารณรัฐเกาหลีในสาขาการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และอินเดียในสาขาการเชื่อมโยงทางด้านการขนส่งและเทคโนโลยีชีวภาพ

ตารางที่ 10.3 (ต่อ)

การร่วมมือในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาค	รายละเอียดโดยย่อ
ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างลุ่มแม่น้ำอิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS)	กรอบงานความร่วมมือระหว่างกัมพูชา ลาว พม่า และไทยเพื่อการพัฒนาที่สมดุลในอนุภูมิภาค ริเริ่มโดย ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร เมื่อเดือนเมษายน 2546 ACMECS มุ่งหวังที่จะเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของกัมพูชา ลาว พม่า และไทย เสริมสร้างความเจริญเติบโตตามแนวชายแดน อำนวยความสะดวกในการโยกย้ายฐานการผลิตทางเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมไปยังพื้นที่ที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ สร้างโอกาสในการจ้างงาน ลดความแตกต่างด้านรายได้ใน 4 ประเทศ และเสริมสร้างสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่งคั่งร่วมกันอย่างยั่งยืน สาขาความร่วมมือที่สำคัญได้แก่ การอำนวยความสะดวกทางด้านการค้าและการลงทุน (ตลอดแนวชายแดน), อุตสาหกรรมและเกษตรกรรม (การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมและเขตเศรษฐกิจพิเศษ, การกสิกรรมตามแนวชายแดน, การนำเข้าสินค้าเกษตรบางประเภทจากประเทศเพื่อนบ้านโดยยกเว้นภาษีการนำเข้า), การเชื่อมโยงทางด้านการขนส่ง (ส่วนมากเป็นโครงการเชื่อมโยงทางด้านการขนส่งภายใต้ GMS), การท่องเที่ยว (การตรวจลงตราหนังสือเดินทางร่วมกันของ ACMECS, การท่องเที่ยวในลักษณะ package 4 ประเทศ 1 จุดหมาย), การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (หลักสูตรและทุนฝึกอบรมสำหรับประเทศสมาชิก ACMECS) และพลังงาน (ส่วนมากเป็นโครงการเสริมกับความร่วมมือในการเชื่อมโยงและการค้าพลังงานใน GMS และโครงการเกี่ยวกับการผลิตก๊าซธรรมชาติและพลังงานไฟฟ้าจากน้ำระหว่างประเทศสมาชิก ACMECS)

สรุปเนื้อหาสำคัญของรายงาน A More Secure World: Our Shared Responsibility[263]

[263] กระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 3 ธันวาคม ค.ศ. 2004, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ก.ย.2552, http://www.mfa.go.th/web/showNews.php?newsid=10939&Qsearch= ()

รายงาน A More Secure World: Our Shared Responsibility โดยคณะผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูงของสหประชาชาติว่าด้วยภัยคุกคาม สิ่งท้าทายและการเปลี่ยนแปลง (High-level Panel on Threats, Challenges, and Change) เสนอต่อเลขาธิการสหประชาชาติ นายโคฟี อันนัน เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 2004 ที่นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ประกอบด้วยเนื้อหาหลัก 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แนวความคิดเกี่ยวกับความมั่นคงในรูปแบบใหม่ (New Security Consensus)

ระบุว่า ภัยคุกคามด้านความมั่นคงในปัจจุบันขยายจากรัฐรวมถึงภัยคุกคามต่อชีวิตมนุษย์โดยตรง เป็นสิ่งท้าทายหลักสำหรับศตวรรษที่ 21 ภัยคุกคามเหล่านี้มาจากรัฐและตัวแสดงที่มิใช่รัฐ (non-state actors) และมีผลกระทบเกินขอบเขตของรัฐใดๆ เพียงรัฐเดียว ในการสร้างความเข้าใจเรื่องความมั่นคงในรูปแบบใหม่นี้จำเป็นต้องเข้าใจว่า collective strategies, collective institutions และ collective responsibility เป็นสิ่งที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ระหว่างรัฐ และจำเป็นต่อการสร้างระบบความมั่นคงร่วม (collective security) ที่อยู่บนหลักที่สำคัญ 3 ประการ คือ (1) ภัยคุกคามที่ไม่มีพรมแดน (2) ข้อจำกัดของการคุ้มครองตนเอง และ (3) อธิปไตยและความรับผิดชอบ และองค์ประกอบของระบบความมั่นคงร่วมที่น่าเชื่อถือจะต้องมีประสิทธิภาพ (effectiveness) มีประสิทธิผล (efficiency) และมีความเท่าเทียม (equity) โดยความพยายามในระดับพหุภาคีจะต้องดำเนินการควบคู่กันไปกับความพยายามในระดับชาติ ระดับทวิภาคี และระดับภูมิภาค ซึ่งอาจรวมไปถึงความร่วมมือกับภาคประชาสังคมด้วย ซึ่งความพยายามเหล่านี้จะเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อมีเป้าหมายร่วมกัน

ส่วนที่ 2 ความมั่นคงร่วมและความท้าทายของการป้องกัน

ระบุถึงภัยคุกคาม 6 ประเภทที่โลกควรต้องให้ความสนใจได้แก่

(1) ภัยคุกคามทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งรวมถึง ความยากจน โรคติดต่อร้ายแรง และความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม (2) ความขัดแย้งระหว่างรัฐ (3) ความขัดแย้งภายใน ซึ่งรวมถึง สงครามกลางเมือง การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และการกระทำที่ป่าเถื่อนรุนแรงอื่นๆ (4) อาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง (5) การก่อการร้าย และ (6) อาชญากรรมข้ามชาติ สิ่งที่เป็นความท้าทายต่อสหประชาชาติคือ ความพยายามที่จะไม่ให้ภัยคุกคามดังกล่าวกลายเป็นการทำลายล้างรุนแรง โดยการสร้างกรอบงานด้านการป้องกันที่จะรับมือกับภัยคุกคามเหล่านี้ เริ่มต้นจากการพัฒนาซึ่งเป็นพื้นฐานของระบบความมั่นคงร่วมเพื่อช่วยรัฐในการป้องกัน หรือลดการทำลายขีดความสามารถของรัฐที่จะรับมือกับภัยคุกคาม

ส่วนที่ 3 ความมั่นคงร่วมและการใช้กำลัง

เป็นการระบุถึงหนทางและวิธีการดำเนินการของรัฐในกรณีที่ระบบความมั่นคงร่วมที่มีประสิทธิภาพต้องการการสนับสนุนด้านการใช้กำลังทางทหาร ซึ่งจะต้องกำกับดูแลการตัดสินใจใช้กำลังด้วยหลักนิติธรรมระหว่างประเทศ โดยมีการระบุที่ชัดเจนว่า กรณีใดถือเป็นการป้องกันตัวเอง กรณีใดที่รัฐหนึ่งกำลังเป็นภัยคุกคามต่อรัฐอื่น รวมถึงประเด็นเรื่องความรับผิดชอบในการคุ้มครองบุคคลภายในรัฐ โดยพยายามทำให้การปฏิบัติหน้าที่ตามกฎบัตรสหประชาชาติขององค์กรหลักที่สำคัญ เช่น คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ สามารถปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น

รายงานนี้ได้เสนอแนะแนวทางปฏิบัติที่ชอบธรรม 5 ประการในการพิจารณาการใช้กำลัง ได้แก่ (1) ความรุนแรงและอันตรายของภัยคุกคาม (seriousness of threats) (2) การกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสมต่อภัยคุกคามในแต่ละกรณี (proper Purpose) (3) การใช้กำลังทางทหารควรเป็นทางเลือกสุดท้าย (last resort) (4) การใช้กำลังทางทหารมีสัดส่วนเหมาะสมกับภัยคุกคามที่เกิดขึ้น (proportional means) และ (5) หากมีการใช้กำลังทางทหารต้องมี

โอกาสประสบความสำเร็จ และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าในกรณีที่ไม่ได้มีการใช้กำลัง (balance of consequences) นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นทั้งระหว่างและภายหลังความขัดแย้งซึ่งรวมทั้งขีดความสามารถในเรื่องการบังคับเพื่อให้เกิดสันติภาพ (peace enforcement) การรักษาสันติภาพ การสร้างสันติภาพ และการคุ้มครองพลเรือนด้วย

ส่วนที่ 4 สหประชาชาติที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นสำหรับศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันของสหประชาชาติเกิดขึ้นจากความต้องการของโลกที่เป็นจริง รายงานได้ระบุสิ่งที่เป็นความเร่งด่วนที่จะต้องเยียวยาได้แก่

(1) สมัชชาสหประชาชาติสูญเสียความสำคัญและไม่สามารถที่จะมุ่งความสนใจในประเด็นที่เป็นเรื่องสำคัญในปัจจุบัน

(2) คณะมนตรีความมั่นคงฯ จำเป็นต้องมีความแข็งขัน (proactive) มากขึ้นในอนาคต โดยผู้ที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านต่างๆ แก่องค์กรทั้งด้านการเงิน การทหารและการทูตควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของคณะมนตรีความมั่นคงฯ มากขึ้น และผู้ที่มีส่วนในการตัดสินใจควรที่จะให้การสนับสนุนมากขึ้นเช่นกัน

(3) ระบบของสหประชาชาติยังไม่สามารถดูแลแก้ไขปัญหาของประเทศที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศในปัจจุบันและประเทศที่เพิ่งผ่านพ้นสภาพความขัดแย้ง/การสู้รบ เป็นผลให้ประเทศเหล่านี้มักจะไม่ได้รับความสนใจจากประชาคมระหว่างประเทศ ขาดคำแนะนำด้านนโยบาย และไม่ได้รับทรัพยากรอย่างพอเพียง โดยรายงานนี้ได้เสนอให้มีการจัดตั้งคณะกรรมาธิการด้านการสร้างสันติภาพ (Peacebuliding Commission) เพื่อดูแลเรื่องการสร้างสันติภาพในภาพรวมทั้งหมด

(4) คณะมนตรีความมั่นคงฯ ยังไม่ได้ใช้ศักยภาพความได้เปรียบในการทำงานกับองค์กรในระดับภูมิภาคและระดับอนุภูมิภาค

(5) จะต้องมีการจัดตั้งองค์กร/สถาบันใหม่เพื่อดูแลแก้ไขภัยคุกคามทางเศรษฐกิจและสังคมต่อความมั่นคงระหว่างประเทศ ซึ่งคณะผู้ทรงคุณวุฒิฯ ได้เสนอแนะให้ตั้งคณะกรรมการว่าด้วยแง่มุมทางสังคมและเศรษฐกิจของภัยคุกคามความมั่นคง ซึ่งจะอยู่ภายใต้คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (ECOSOC)

(6) คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนไม่ได้รับความเชื่อถือและขาดความชอบธรรม อันก่อให้เกิดความคลางแคลงใจต่อสหประชาชาติ คณะผู้ทรงคุณวุฒิฯ ได้เสนอให้ขยายสมาชิกภาพของคณะกรรมาธิการฯ ในลักษณะเปิดกว้างให้แก่รัฐสมาชิกทั้งหมด และให้มีคณะที่ปรึกษาสนับสนุนการทำงานของคณะกรรมาธิการฯ โดยคณะผู้ทรงคุณวุฒิฯ เห็นว่า ในระยะยาว รัฐสมาชิกควรพิจารณายกระดับคณะกรรมาธิการนี้เป็น คณะมนตรีด้านสิทธิมนุษยชน และ

(7) จำเป็นที่จะต้องมีสำนักเลขาธิการฯ ที่มีการจัดการและมีความเป็นวิชาชีพที่สามารถทำงานได้อย่างสอดประสานยิ่งขึ้น

สำหรับประเด็นสำคัญที่อยู่ในความสนใจของสาธารณชน ได้แก่

1. การปฏิรูปคณะมนตรีความมั่นคงฯ ซึ่งรายงานฉบับนี้ได้เสนอแนวทางการปรับโครงสร้างของคณะมนตรีความมั่นคงฯ ไว้ 2 ทางเลือกคือ

(1) Model A เสนอให้แต่ละภูมิภาค (แอฟริกา เอเชียและแปซิฟิก ยุโรป และอเมริกา) มีสมาชิกภูมิภาคละ 6 ประเทศ รวมเป็น 24 ประเทศ โดยแบ่งเป็นสมาชิกถาวร 11 ประเทศ (จากแอฟริกา 2 ประเทศ เอเชียและแปซิฟิก 2 ประเทศ ยุโรป 1 ประเทศ และลาตินอเมริกา 1 ประเทศ) สมาชิกไม่ถาวร 13 ประเทศ

(2) Model B เสนอให้แต่ละภูมิภาคมีสมาชิก 6 ประเทศ รวมเป็น 24 ประเทศ โดยมีสมาชิกถาวร 5 ประเทศเท่าเดิม และมีสมาชิกไม่ถาวรที่มีวาระ 4 ปีและสามารถสมัครซ้ำได้ภูมิภาคละ 2 ประเทศ (รวม 8 ประเทศ) และสมาชิกไม่ถาวรที่มีวาระ 2 ปีและสมัครซ้ำไม่ได้อีก 11 ประเทศ ทั้งนี้ เสนอไม่ให้มีการขยายสิทธิยับยั้งจากที่สมาชิกถาวร 5 ประเทศในปัจจุบันมีอยู่

2. การแก้ไขกฎบัตรสหประชาชาติในเรื่องอื่นๆ ได้แก่ การแก้ไขกฎบัตรข้อ 53 และ 107 ที่มีการระบุรัฐที่เป็นศัตรู ยกเลิกหมวดที่ 8 ของกฎบัตร ซึ่งจะมีผลให้เป็นการยุบคณะมนตรีภาวะทรัสตี และยกเลิกกฎบัตรข้อ26 45 46 และ47 ซึ่งจะมีผลให้มีการยุบคณะกรรมการเสนาธิการทหารซึ่งมีหน้าที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับความต้องการทางทหารแก่คณะมนตรีความมั่นคงฯ

บทสรุป
ประเทศไทยบนเวทีโลกและเวทีโลกในประเทศไทยในต้นศตวรรษที่ 21: ทศวรรษแห่งการแสวงหาทิศทางและความหมายใหม่ของนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในโลกที่เปลี่ยนแปรไป

ทศวรรษแห่งนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในโลกที่เปลี่ยนแปรไป ในที่นี้จะคำนึงถึงช่วงเวลาในปลายศตวรรษที่ 20 โดยเริ่มศึกษาจากต้นทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 ซึ่งนับได้ว่าโลกอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านแห่งสหัสวรรษ โดยประเทศไทยได้เข้าอยู่ในกระแสโลกอย่างเต็มที่ เนื่องจากเป็นประเทศเปิดต่อความสัมพันธ์ภายนอกมาโดยตลอด ในปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวมาอยู่ในสภาวะของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสองกระแส คือ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับ กระแสสัมพันธ์ข้ามชาติ จากที่ในอดีตรัฐเคยมีสถานภาพพิเศษผูกขาดความสัมพันธ์บนเวทีโลกในฐานะเป็นตัวแทนของบรรดากลุ่มสังคมทั้งหลาย ซึ่งหากต้องการจะแสดงออกอย่างมีความชอบธรรมก็จะต้องผ่านหรือได้รับอนุญาตจากรัฐเสียก่อนนั้น ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปตามการที่กระแสสัมพันธ์ข้ามชาติได้ปรากฏตัวขึ้นบนเวทีโลกพร้อมด้วยตัวแสดง เครือข่าย เดิมพัน และวิธีการดำเนินความสัมพันธ์ในลักษณะใหม่ๆ และเป็นปรากฏการณ์แบบข้ามแดนที่เกิดขึ้นทุกหนทุกแห่ง รวมทั้งในใจกลางของรัฐอธิปไตยเอง

กระแสโลกาภิวัตน์นับว่ามีผลเป็นอย่างมากต่อรัฐอธิปไตยหรือรัฐดินแดนแบบเวสต์ฟาเลีย ซึ่งในยุคปัจจุบันกำลังก้าวเข้าสู่ยุคที่เรียกว่า หลังเวสต์ฟาเลีย (Post-Wesphalian World) ทำให้ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งแท้จริงคือ ระหว่างรัฐ นอกจากกระแสโลกาภิวัตน์แล้วอีกปรากฏการณ์หนึ่งซึ่งนับว่ามีความสำคัญต่อประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอย่างสูง ได้แก่ กระแสภูมิภาคาภิวัตน์ (regionalization) ซึ่งเกิดขึ้นคู่กับกระแสภูมิภาคนิยมใหม่ (new regionalism) ที่กำลังทวีความสำคัญขึ้นโดยเฉพาะนับแต่หลังสงครามเย็นเป็นต้นมา โดยในระดับโลกนั้นได้เกิดระบบความสัมพันธ์หรือระเบียบโลกขึ้นใหม่ในลักษณะที่เรียกว่าเป็น "โลกแห่งภูมิภาค" ("World of Regions") โดยมีการใช้ภูมิภาค (region) เป็นทั้งเครื่องมือและเดิมพันของนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ในด้านต่างๆ ที่ประเทศทั้งใหญ่และเล็กร่วมกันดำเนินการในมิติภูมิภาค

ในบริบทโลกใหม่ที่ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศไทยต้องปรับตัวนี้ เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการมองและปรับแนวทางเข้าปัญหา "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ" และ "การเมืองระหว่างประเทศ" การเคลื่อนออกจากการศึกษาที่เน้นรัฐเป็นหลักนี้จะมีส่วนช่วยทำให้เกิดการสร้างดุลยภาพระหว่างการดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างกันในแบบทวิภาคี และหลายฝ่ายในแบบพหุภาคีที่นับวันจะพัฒนาขึ้น โดยในหลายกรณีจะเป็น

ความสัมพันธ์แบบพหุภาคีในระดับภูมิภาคซึ่งมีรูปแบบหลากหลายไม่แน่นอน ทั้งนี้โดยที่ประเทศต่างๆ ก็ยังต้องเผชิญกับโลกาภิวัตน์และกระแสความสัมพันธ์ข้ามชาติที่มีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนวิธีการแสดงออกและวิธีการดำเนินความสัมพันธ์ในโลกที่อาศัยรัฐแบบดั้งเดิมไปอีก บริบทนี้ทำให้รัฐต่างๆ แม้จะเป็นประเทศปิดที่สุดก็ต้องอยู่ในระหว่างกระบวนการการปรับตัว โดยแนวโน้มประการหนึ่งอยู่ที่ความพยายามแสวงหาวิธีการหรือแนวทางใหม่ในการดำเนินความสัมพันธ์ที่ไม่จำเป็นต้องอิงรัฐเป็นหลักแต่อย่างเดียว หรือแนวคิดที่จะให้มีการปกครองโดยรัฐบาลโลก (World Government) หรือ "การอภิบาลโลกโดยอภิรัฐ" ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นในรูปขององค์การฯ โลกบาล เช่น สหประชาชาติ หรือความพยายามที่จะเป็น "อภิรัฐ" หรือ "จักรวรรดิ" ที่มีพลังอำนาจพอที่จะปกครองหรืออภิบาลเสมือนกับเป็น "จักรวรรดิของทั้งโลก" (Global Imperium) เป็นต้น ซึ่งก็ต้องประสบการท้าทายและต่อต้านอย่างรุนแรงด้วยตัวแสดงและวิธีการแสดงออกต่างๆ

ในทางตรงข้าม ความพยายามที่จะเสนอทางออกใหม่ให้เกิดการรวมกันระหว่างฝ่ายต่างๆ เพื่ออภิบาลโลกโดยไม่ต้องพึ่งรัฐแต่อย่างเดียว หรือที่เรียกกันว่า "Governance without Government" กำลังอยู่ในกระบวนการแสวงหาและพัฒนารูปแบบตลอดจนวิธีการ ซึ่งอาจจะมองได้จากมุมที่แคบหรือเฉพาะด้านที่สุด คือ "ธรรมาภิบาลที่ดี" (good governance) สำหรับการบริหารธุรกิจหรือการบริหารรัฐกิจ ไปสู่กว้างและครอบคลุมกว้างขวางที่สุดจนไม่มีขอบเขตที่แน่ชัดหรือวิธีการที่ตายตัว คือ "ธรรมาภิบาลโลก" (global governance) โดยที่โลกกำลังพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ที่สามารถเสริมหรือเป็นทางเลือกสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐแบบดั้งเดิมขึ้น เช่น ในระดับภูมิภาค คือ "ธรรมาภิบาลภูมิภาค" (regional governance) และการขยายออกไประหว่างพื้นที่ของโลกในลักษณะธรรมาภิบาลระหว่างภูมิภาคหรือข้ามภูมิภาค (inter-regional หรือ transregional governance) นอกจากนั้นยังมีประสบการณ์พิเศษและค่อนข้างเฉพาะตัวของการริเริ่มและพัฒนาระบบธรรมาภิบาลแบบหลายระดับ (multi-level governance) ที่เกิดขึ้นในกรณีของสหภาพยุโรป ไปจนกระทั่งการเริ่มคิดถึง "ธรรมาภิบาลโลกแบบหลายระดับ" (global multi-level governance) ซึ่งได้มีการนำเสนอถึงกรณีความสัมพันธ์ระหว่างยุโรปกับเอเชียตะวันออกในเรื่องนี้ไว้เป็นตัวอย่าง เป็นต้น[1]

หนึ่งทศวรรษของประสบการณ์ไทยว่าด้วยประเทศไทยบนเวทีโลกและเวทีโลกในประเทศไทยในต้นศตวรรษที่ 21 จึงนับได้ว่าเป็นทศวรรษแห่งการแสวงหาทิศทางและความหมายใหม่ของนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในโลกที่เปลี่ยนแปรไปในทุกระดับและมิติของแวดวงความสัมพันธ์ของไทย ซึ่งในที่นี้ได้นำเสนอด้วยการมองจากประเทศไทยออกไปสู่โลกตามพื้นที่

[1] César de Prado, **Global Multi-level Governance: European and East Asian Leadership** (Tokyo: United Nations University Press, 2007).

ต่างๆ ที่ได้เลือกศึกษาไว้[2] ทั้งนี้โดยอาศัยวิธีการมองแบบ "เวที" ต่างๆ ซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงสถานะและบทบาทของประเทศไทยในโลกปัจจุบัน การศึกษาในลักษณะของเวทีช่วยแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มทิศทางของประเทศไทยบนเวทีโลก เวทีทั้งสี่ลักษณะอันได้แก่ เวทีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เวทีองค์การระหว่างประเทศ เวทีโลกทางเศรษฐกิจ และเวทีโลกทางสังคมนั้น ปรากฏอยู่บนทุกวงความสัมพันธ์ของประเทศไทยจากเพื่อนบ้านสู่โลก ความสัมพันธ์ของประเทศไทยจากใกล้ไปสู่ไกลนั้นจะเกิดเวทีทั้งสี่ประเภททั้งนอกและในประเทศ ซึ่งนับว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่เปิดต่อความสัมพันธ์ในทุกลักษณะเวทีเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมากในโลก

การสำรวจสถานภาพและบทบาทของไทยบนเวทีโลกเช่นนี้ช่วยแสดงถึงแนวโน้มของความสัมพันธ์และบทบาทของไทยบนเวทีระหว่างประเทศที่มีอยู่อย่างกว้างขวางและแข็งขันบนเวทีส่วนใหญ่เกือบทุกลักษณะในเวลาเดียวกัน ทั้งยังช่วยให้สามารถเห็นแนวโน้มของทิศทางและในการประเมินเวทีที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์สูงต่ำตามลำดับ ผลการศึกษา ณ ที่นี้ ได้แสดงถึงแนวโน้มของนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในต้นศตวรรษที่ 21 ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นสี่ทิศทางหลักตามขอบเขตของงานวิจัยที่แสดงถึงสถานภาพและบทบาทของประเทศไทยบนเวทีโลกและเวทีโลกที่เกิดขึ้นภายในประเทศไทยเอง

สำหรับประเทศไทย ความสัมพันธ์ที่สำคัญยิ่ง ได้แก่ ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งควรจะก้าวข้ามปมปัญหาของความทรงจำแบบเป็นปรปักษ์กันในอดีตและมรดกจากยุคอาณานิคมที่ยัดเยียดการปักปันเขตแดนและความเป็นรัฐอธิปไตยแบบอิงดินแดนที่นำมาซึ่งการพิพาทเกี่ยวกับเขตแดนอย่างไม่รู้จบ ในขณะที่กระแสโลกาภิวัตน์และภูมิภาคาภิวัตน์ผลักดันให้ประเทศเพื่อนบ้านทั้งหลายเข้ามาร่วมมือกันในระดับอนุภูมิภาคและภูมิภาคในกรอบความร่วมมือต่างๆ บริบทที่เปลี่ยนแปรไปนี้ทำให้เกิดความจำเป็นของการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภายในเพื่อดำเนินความสัมพันธ์กับภายนอกในลักษณะที่สามารถรองรับความสัมพันธ์ของไทยที่เริ่มจากอนุภูมิภาคสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปสู่เวทีโลก

ในมิติของความสัมพันธ์ที่มีภูมิภาคเป็นทั้งหน่วยอ้างอิงและเดิมพันนั้น เงื่อนไขสำคัญจะอยู่ที่ประเทศไทยกับอาเซียนที่สามารถรักษาฐานะศูนย์กลางเพื่อดำเนินความสัมพันธ์ไปบนเวทีโลกในระดับและในมิติต่างๆ ได้ การนี้ทำให้องค์การอาเซียนและรัฐสมาชิกจะต้องพยายามรักษาความเป็นแก่นกลางหรือศูนย์กลาง("centrality") ของเวทีที่อาเซียนริเริ่มไว้ให้ได้ ในเรื่องนี้การดำเนินความสัมพันธ์โดยใช้ยุทธศาสตร์จากฐานเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สู่เอเชียตะวันออกนับว่าสำคัญสำหรับนโยบายของไทยใน "โลกแห่งภูมิภาค" ที่มีการจัดวางภูมิภาคในแง่ขององค์ประกอบและ

[2] งานวิจัยนี้พยายามที่จะให้ความสำคัญอันดับต้นๆ ตามยุทธศาสตร์ของประเทศและตามวาระการวิจัยของ สกว. ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นไปในแนวนโยบายของชาติ และในช่วงเวลานั้น ยังมิได้มีการเน้นศึกษาโดยตรงถึงนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยต่อภูมิภาคอื่นๆ เช่น ทวีปแอฟริกา และลาตินอเมริกา แม้จะมีงานวิจัยส่วนหนึ่งในด้านของอาณาบริเวณศึกษาอยู่ก็ตาม

เครือข่ายความสัมพันธ์ตามยุทธศาสตร์ของประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นระหว่างรัฐในภูมิภาคหรือโดยมหาอำนาจนอกภูมิภาคในการกำหนดรูปลักษณ์ของระเบียบโลกตามยุทธศาสตร์ของตน

สำหรับสถานภาพและบทบาทของประเทศไทยในโลกแห่งความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคนั้น กรณีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับอเมริกาเหนือและยุโรปซึ่งนับเป็นภูมิภาคสำคัญที่ยังคงเป็นศูนย์กลางอำนาจของระเบียบโลกแห่งศตวรรษแม้จีนหรือเอเชียตะวันออกกำลังก้าวขึ้นมาเป็นคู่แข่ง ในบริบทนี้ ประเทศไทยในฐานะสมาชิกอาเซียนจะอยู่ในเกมความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคหรือข้ามภูมิภาคกับตัวแสดงระหว่างประเทศที่สำคัญ ทั้งที่เป็นรัฐอภิมหาอำนาจหนึ่งเดียวของโลก อันได้แก่ สหรัฐอเมริกา และกลุ่มรัฐที่รวมตัวโดยบูรณาการกันขึ้นในระดับภูมิภาคเป็นองค์การระหว่างประเทศแบบพิเศษ คือ สหภาพยุโรป ซึ่งก็ได้รับการขนานนามว่าเป็น "มหาอำนาจทางกิจการพลเรือน" ความสัมพันธ์ข้ามภูมิภาคกับภาคพื้นแปซิฟิกที่มีอเมริกาเป็นแกนกลางและภาคพื้นยุโรปที่มีสหภาพยุโรปเป็นแกนกลางโดยมีรัสเซียเป็นประเทศที่กำลังก้าวกลับมามีบทบาทในยุโรปและอาจจะกลับมามีบทบาทในเอเชียในอนาคตอันใกล้นี้ ทำให้ประเทศไทยต้องคำนึงถึงมิติความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคในลักษณะสามเส้า "เอเชีย-อเมริกา-ยุโรป" ในการดำเนินความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในโลกและแม้กับประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียน เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ก็นับว่าในสภาวการณ์ปกติประเทศไทยมีภูมิหลังและประสบการณ์อยู่ในฐานะที่จะมีบทบาทบนเวทีดังกล่าวได้ดีตามสมควรหากเงื่อนไขทางการเมืองภายในอำนวย

ในการศึกษากรณีประเทศไทยนั้น ได้พบแนวโน้มสำคัญที่ปรากฏชัดได้แก่ การที่ไทยในฐานะประเทศเปิดนั้นได้เกิด "เวทีโลก" ขึ้นในประเทศ ทำให้ความสัมพันธ์ข้ามชาติ-องค์การระหว่างประเทศและเวทีพหุภาคีนิยมระดับโลกอันหลากหลายที่เป็น "การต่างประเทศ" นั้นเกิดขึ้นพร้อมกันทั้งในและนอกเขตแดนของรัฐ โดยในมิติระหว่างประเทศนั้นนับว่าประเทศไทยมีบทบาทค่อนข้างแข็งขันและสม่ำเสมอทั้งในฐานะการเข้ามีส่วนร่วมและการเป็นที่ตั้งขององค์การระหว่างประเทศจำนวนมาก ตลอดจนการที่ประเทศไทยสามารถเป็นเจ้าภาพการประชุมระหว่างประเทศต่างๆ ซึ่งเป็นหนึ่งในลักษณะเวทีการดำเนินความสัมพันธ์แบบพหุภาคีเพื่อร่วมกันจัดการกับปัญหาแบบทั้งโลกได้อีกวิธีหนึ่ง

ทั้งนี้ ปัญหาที่น่าจะเด่นชัดที่สุดสำหรับนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในศตวรรษใหม่นั้นไม่ได้อยู่ที่รูปแบบความสัมพันธ์ที่มีรัฐเป็นศูนย์กลาง ซึ่งรัฐไทยนับว่าปรับตัวได้ดีพอสมควรมาแต่อดีตโดยมีความสามารถร่วมมือกับประเทศต่างๆ และริเริ่มดำเนินนโยบายเชิงรุกของตนเองได้ในระดับหนึ่งด้วย ปัญหาสำคัญสำหรับประเทศไทยในปัจจุบันจะอยู่ในลักษณะของประเด็นแบบทั้งโลก (global issues) ซึ่งไม่สามารถแยกระหว่างภายใน-ภายนอก เนื่องเพราะการเปิดต่อกระแสความสัมพันธ์ข้ามชาติเพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ เช่น การท่องเที่ยว การค้า การลงทุน การเป็นศูนย์กลางของการคมนาคมของภูมิภาค การใช้แรงงานต่างชาติทั้งถูกและผิดกฎหมาย ฯลฯ ทำ

ให้เกิดปัญหาหรือภัยคุกคามทั้งในมิติความมั่นคงของมนุษย์และความมั่นคงแห่งชาติที่รุนแรงและสลับซับซ้อนเกินกว่าสังคมไทยและรัฐโดยระบบราชการที่ถูกออกแบบสำหรับบริหารภายในตามภารกิจจะสามารถปรับตัวได้ทัน

กระแสข้ามชาติไหลเวียนผ่านประเทศไทย การมีชุมชนต่างประเทศขนาดใหญ่ ตลอดจนการที่ประเทศไทยอยู่ในสายตาของสื่อนานาชาติตลอดเวลา ทำให้ “เวทีโลก” ภายในประเทศนับวันในทางปฏิบัติจะหลุดรอดจากการควบคุมด้วยอำนาจอธิปไตยแห่งรัฐโดยระบบราชการทั้งหลาย เช่น ฝ่ายปกครองและฝ่ายความมั่นคง พิจารณาในเชิงเปรียบเทียบอาจนับว่ารัฐไทยมีความเป็นเอกเทศจากภายนอกน้อยกว่าประเทศเพื่อนบ้านไม่ว่าจะเป็นจีน พม่า หรือลาว ที่เป็นประเทศแบบรวมศูนย์อำนาจ และแม้สิงคโปร์ที่ไม่มีฝ่ายค้านหรือฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลที่สามารถยกระดับการต่อรองหรือความขัดแย้งสู่นานาชาติได้ทุกเมื่อ ดังที่เกิดขึ้นในกรณีความล้มเหลวของการประชุมสุดยอดอาเซียนที่พัทยาเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2009 และเหตุการณ์ความไม่สงบที่ยืดเยื้อต่อมา รวมถึงปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังคงไม่ยุติ

ภาพรวมของงานวิจัยซึ่งพิจารณาความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นบนพื้นที่โลกในลักษณะภูมิภาคต่างๆ โดยศึกษาในช่วงเวลาการเปลี่ยนสหัสวรรษนี้ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ประเทศไทยอยู่ในทศวรรษแห่งการดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในบริบทโลกที่เปลี่ยนแปรไป และประเทศไทยจำเป็นที่จะต้องปรับตัวด้วยการแสวงหาทิศทางใหม่และในเวลาเดียวกันต้องแสวงหาความหมายใหม่ของสถานภาพและบทบาทของประเทศไทยบนเวทีโลกและเวทีโลกในประเทศไทย

ประเทศไทยกับเพื่อนบ้าน: การพัฒนาระบบรองรับความสัมพันธ์จากอนุภูมิภาคสู่ภูมิภาคและเวทีโลก

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศไทย ได้แก่ การรักษาความสัมพันธ์ที่ราบรื่นอย่างยั่งยืนกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีเขตแดนประชิดติดกัน ทั้งนี้อาจจะด้วยเหตุผลของความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ ที่อาจจะมีส่วนต่อปฏิกิริยาทางจิตวิทยาในลักษณะความรู้สึกระแวงหรืออ่อนไหวระหว่างกัน โดยอาจจะเป็นจากมรดกของการตัดแบ่งอาณานิคมที่มีส่วนทำให้ประชากรซึ่งในหลายกรณีเป็นชาติพันธุ์เดียวกันต้องตกไปเป็นชนกลุ่มน้อยของอีกรัฐหนึ่งตามการปักปันเขตแดนด้วยการบังคับในอดีตที่กลายเป็นปมปัญหาที่แก้ไม่ตกหรือแก้ได้ยากของประเทศเพื่อนบ้าน ในขณะที่กระแสโลกทั้งโลกาภิวัตน์และภูมิภาคาภิวัตน์ผลักดันให้ประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงเกิดความจำเป็นที่จะต้องใช้พื้นที่ของดินแดนร่วมกันในลักษณะของภูมิภาคหรือในขอบเขตที่แคบลงของอนุภูมิภาคในทางเศรษฐกิจโดยอาศัยกรอบความร่วมมือต่างๆ และด้วยการพัฒนากฎเกณฑ์และกติกาต่างๆ เพื่อดำเนินความร่วมมือระหว่างกัน

ความร่วมมือที่เกิดขึ้นเหล่านี้อยู่ในลักษณะที่ขัดกันระหว่างการพิพาททางเขตแดนเพื่อปกป้องอธิปไตยแห่งรัฐเหนือดินแดนในด้านหนึ่ง กับแนวโน้มของความจำเป็นในการสร้างบูรณาการทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคร่วมกันในกระแสกระแสโลกาภิวัตน์และภูมิภาคาภิวัตน์ที่มีตรรกะอยู่ที่การบริหารอธิปไตยร่วมกันแบบข้ามแดนในเขตการค้าเสรีและในกรอบความร่วมมือต่างๆ สภาวการณ์เช่นนี้ทำให้ประเทศไทยและเพื่อนบ้านที่เคยเป็นปรปักษ์หรือคู่แข่งกันต้องประสบปัญหาขัดแย้งเรื้อรัง ในขณะที่โลกาภิวัตน์และกระแสความสัมพันธ์ข้ามชาติต่างก็เข้ามาเป็นตัวเร่งปัญหาให้มีความสลับซับซ้อนและเพิ่มความรุนแรงขึ้น

เพื่อก้าวพ้นจากปัญหาดังกล่าวมีความจำเป็นที่จะต้องคิดและกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกัน โดยประเทศไทยได้เริ่มการปฏิรูปและการพัฒนาระบบการบริหารสาธารณะเพื่อปรับตัวกับบริบทใหม่ดังกล่าวมานับแต่ต้นศตวรรษที่ 21 รัฐบาลชุดต่างๆ ก็ได้มีความตื่นตัวและตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับกับกระแสโลก โดยมีการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ตอบสนองและรองรับเศรษฐกิจแบบทุนนิยมซึ่งมีลักษณะเป็นระบบของทั้งโลกอย่างเต็มที่ขึ้นโดยเฉพาะในยุคหลังสงครามเย็น

อย่างไรก็ตาม บริบทใหม่นี้ทำให้เกิดเวทีโลกทางเศรษฐกิจในลักษณะที่กว้างขวางขึ้นในรูปแบบพหุภาคีอันหลากหลาย มีผู้เข้าร่วมมากขึ้นทั้งที่เป็นรัฐ กลุ่มประเทศ องค์การระหว่างประเทศ และตัวแสดงระหว่างประเทศอื่นๆ ที่มิใช่รัฐอีกมาก การดำเนินความสัมพันธ์กับภายนอกของไทยจึงเพิ่มกิจกรรมในมิติต่างๆ ขึ้น และเกิดความจำเป็นต้องปฏิรูประบบการบริหารราชการแบบดั้งเดิมและการพัฒนาระบบใหม่ที่เรียกโดยรวมว่า การบริหารจัดการสาธารณะแบบใหม่ (new public management) โดยในแง่ของการต่างประเทศนั้นมีประเด็นหนึ่งของการพัฒนาระบบภายในได้แก่ การพยายามปรับเปลี่ยนจากการบริหารเชิงภารกิจของแต่ละหน่วยงานมาสู่การบริหารงานร่วมกันและสู่การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (area-based management) ซึ่งมีเป้าหมายส่วนหนึ่งให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ดินแดนทั้งภายในของรัฐและในลักษณะของการใช้พื้นที่ร่วมกับรัฐอื่นๆ ในลักษณะข้ามแดน (cross-border) ที่มีกิจการด้านต่างๆ นับแต่เศรษฐกิจ การขนส่งคมนาคมไปจนถึงมิติทางโลจิสติกส์ ฯลฯ

เงื่อนไขใหม่นี้ก่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความจำเป็นที่จะต้องป้องกันหรือแก้ปัญหาในระยะยาวและบริหารจัดการปัญหาหรือวิกฤตในระยะสั้นหรือเฉพาะหน้า ซึ่งก้าวแรกที่ทางฝ่ายการเมืองของไทยได้ริเริ่มไว้ในต้นศตวรรษนี้ คือ การเริ่มศึกษาวางระบบการบริหารจัดการที่เชื่อมโยงภายในกับภายนอก โดยมีการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ทางยุทธศาสตร์ของประเทศให้อยู่ในลักษณะที่สามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจได้ เพื่อพัฒนาประเทศและเพิ่มบทบาทของประเทศไทยบนเวทีโลกซึ่งเริ่มจากประเทศบ้านใกล้เรือนเคียง หนึ่งในตัวอย่างสำคัญในด้านนี้ ได้แก่ ความพยายามวางระบบเพื่อเชื่อมโยงการทำงานระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนกับสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลของไทยในประเทศเพื่อนบ้านและประเทศใกล้เคียงที่เกี่ยวข้อง

ในเรื่องนี้การออกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2551 และมติคณะรัฐมนตรี วันอังคารที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2551 เรื่อง แนวทางการบริหารราชการในต่างประเทศ นับเป็นก้าวสำคัญที่แสดงถึงความต่อเนื่องในการพัฒนาระบบ อย่างไรก็ตาม ความพยายามดังกล่าวแม้ในเบื้องต้นจะได้รับพลังผลักดันทางการเมือง แต่ด้วยความผันผวนและความไร้เสถียรภาพของการเมืองภายใน ทำให้แม้จะมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีความก้าวหน้าอยู่บ้างในระดับของระบบราชการ แต่จะได้รับลำดับความสำคัญเชิงนโยบายมากน้อยก็จะเป็นไปตามแต่ละรัฐบาลและตามสถานการณ์ อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมนับได้ว่าสำหรับศตวรรษใหม่นี้ได้มีการริเริ่มอย่างจริงจังที่จะคิดและวางระบบการบริหารจัดการที่ไม่แยกระหว่าง "รัฐประศาสนโยบาย" และ "วิเทโศบาย" อันนับเป็นการปรับตัวของประเทศไทยกับโลกอีกครั้ง โดยที่ครั้งนี้เป็นการคำนึงถึงกระแสโลกาภิวัตน์อย่างจริงจัง โดยเน้นในทางเศรษฐกิจและการค้าซึ่งเป็นที่มาของการนำแนวคิดทางการบริหารธุรกิจเข้ามาดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

การที่ประเทศต่างๆ เข้ามาร่วมกันใช้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือที่ตอบสนองต่อสภาวะการต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันนี้ ยังคงมีปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความร่วมมือดังกล่าว เช่น บทบาทของประเทศมหาอำนาจทั้งในและนอกภูมิภาค บทบาทของบรรษัทข้ามชาติ องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ฯลฯ และปัจจัยภายในในระดับพื้นที่ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐทั้งหลายเอง อาทิ การพิพาทเกี่ยวกับเขตแดน เช่น ปัญหาพื้นที่ทับซ้อน ความหวาดระแวง การแข่งขัน ตลอดจนปัญหาแบบข้ามชาติหรือข้ามแดนที่ยากในการบริหารจัดการ หากขาดความร่วมมือกัน เช่น ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติต่างๆ การอพยพย้ายถิ่นฐาน ชนกลุ่มน้อยตามแนวตะเข็บชายแดน ยาเสพติด โรคระบาด ฯลฯ

ในแง่ของความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ซึ่งร่วมกันอยู่ในกระแสโลกซึ่งทำให้เกิดความต้องการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการดำเนินความสัมพันธ์ ที่ไม่อาจจะให้คงเป็นเรื่องระหว่างรัฐแบบทวิภาคีหรือเป็น "การทูตส่วนตัว" แต่อย่างเดียว และแม้ว่าในการกำหนดหรือดำเนินนโยบายต่างประเทศนั้นยังคงต้องการ "พื้นที่สงวน" ของการทูตแห่งรัฐตามประเพณีปฏิบัติดั้งเดิม แต่ก็ควรอยู่ในลักษณะของการมีธรรมาภิบาลที่พอเหมาะพอควร โดยพัฒนาให้เป็นนโยบายแบบมีส่วนร่วมและอยู่ในลักษณะหลายระดับ ระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อให้พื้นที่ได้เข้าร่วมในการตัดสินใจในระดับหนึ่ง เช่น ในลักษณะเวทีชุมชนหรือประชาคมชายแดน หรือการอาศัยสมาคมมิตรภาพ หอการค้า สภาอุตสาหกรรม ฝ่ายวิชาการ ศิลปิน ตลอดจนฝ่ายศาสนา ฯลฯ เพื่อช่วยเสริมความสัมพันธ์แบบรัฐต่อรัฐ ซึ่งการนี้นับเป็นการสืบสานความสัมพันธ์ที่มีมาแต่ดั้งเดิมให้เป็นอีกระดับหนึ่งของ "การทูต" ซึ่งอาจถือว่าเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง เพราะจะเป็น "การทูตระหว่างประชาชนและโดยประชาชน"

ทั้งนี้ ในการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระบวนการพัฒนาระบบการบริหารราชการที่ดำเนินอยู่ ก็ได้คำนึงถึงบริบทดังกล่าวในฐานะเป็นเงื่อนไขสำคัญอยู่แล้วตามควร

แต่ยังไม่ถึงขั้นที่สามารถ "บูรณาการ" หรือประสานงานรวมเป็นระบบเดียวกันจนถึงขั้นพัฒนาออกไปยังภายนอกให้เป็น "การบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกันแบบข้ามแดน"(cross-border management) ที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดทั้งความมั่งคั่งและความมั่นคงร่วมกันอย่างมีธรรมาภิบาลข้ามแดน (cross-border governance) ดังที่มีตัวอย่างในส่วนต่างๆ ของโลก โดยเฉพาะในกรณีการรวมตัวของยุโรป ซึ่งธรรมาภิบาลแบบข้ามแดนนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดี (good neighbourliness) และยั่งยืนกับเพื่อนบ้านทั้งหลาย สำหรับประเทศไทยเพื่อนบ้านจึงนับเป็นวงในสุดในการสานสัมพันธ์สู่วงที่กว้างออกไป

สำหรับธรรมาภิบาลข้ามแดนที่กำลังเริ่มก่อตัวขึ้นนี้ ย่อมไม่อาจจะก่อตัวขึ้นบนพื้นฐานของการที่ความเข้าใจหรือยึดติดอย่างเคร่งครัดกับแนวคิดว่าด้วยอธิปไตยแบบเวสต์ฟาเลียในลักษณะเป็นรูปแบบทางการ หรือแม้กระทั่งในบางสถานการณ์ในเชิงสัญลักษณ์กึ่งศักดิ์สิทธิ์จะแตะต้องเปลี่ยนแปลงมิได้ ไม่ว่าจะด้วยภายนอกหรือแม้แต่โดยรัฐเอง ดังที่ยังตกค้างอยู่ในส่วนต่างๆ ของโลก โดยเฉพาะส่วนที่การสร้างรัฐ-ชาติยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ในขณะที่ในส่วนอื่นของโลกโดยเฉพาะยุโรปซึ่งเป็นต้นทางของระบบเวสต์ฟาเลีย ได้เริ่มกระบวนการบูรณาการรัฐอธิปไตยที่มีลักษณะเป็นรัฐดินแดน (territorial state) เข้ามาบริหารจัดการกิจการต่างๆ ร่วมกันโดยอาศัยหลักเหนือชาติ (supranationality) สำหรับประเทศไทยและเพื่อนบ้านนั้น แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลข้ามแดนที่จะเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการอธิปไตยเหนือดินแดนแห่งรัฐเสียใหม่นั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการตระหนักในการพึ่งพาอาศัยกันและกัน รวมถึงการพัฒนากรอบความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อนบ้านในด้านต่างๆ ที่จำเป็น

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าบรรดาโครงการและกรอบความร่วมมือทั้งหลายที่ดำเนินอยู่ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงไม่ว่าจะเป็นทวิภาคีหรือพหุภาคีนั้น ส่วนหนึ่งมักจะมาจากความริเริ่มและการบริหารจัดการหรือการกำหนดทิศทางจากสถาบันระหว่างประเทศ เช่น ADB และองค์การฯ และประเทศอื่นๆ นั้น สามารถที่จะรวมขึ้นเป็นเครือข่ายโครงสร้างหรือระบอบกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศที่สอดสานกันขึ้นเป็นระบบ (nested regime) เพื่อที่จะให้เกิดพัฒนาการของธรรมาภิบาลในลักษณะธรรมาภิบาลระดับภูมิภาค (regional governance) ขึ้นได้มากกว่าจะเป็นความริเริ่มจากแต่ละรัฐในลักษณะสองฝ่าย ในเรื่องนี้การสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับ "ระบอบการชายแดน" (border regime) ส่วนหนึ่งที่พัฒนาขึ้นระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านได้แสดงให้เห็นถึงชุดต่างๆ ของเครื่องมือทางกฎหมายและกฎระเบียบที่ได้รับการสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อรองรับความร่วมมือต่างๆ ซึ่งในช่วงต้นมักจะอยู่ในลักษณะทวิภาคีและต่อมาเริ่มปรากฏและขยายตัวในลักษณะพหุภาคีโดยเฉพาะในระดับภูมิภาค โดยเป็นเครื่องมือและกระบวนการกำหนดกฎระเบียบและวิถีความสัมพันธ์ (regulation) ระหว่างฝ่ายต่างๆ ซึ่งปรากฏว่าในช่วงแรก ความตกลงทวิภาคีมักจะอยู่ในลักษณะของการรับรองและกำหนดกติกาสากลในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างรัฐที่ในบางช่วงยังขาดการติดต่อทางการทูตอย่างเป็นทางการ หรือในบางกรณีก็เพื่อจัดการการพิพาทในเรื่อง

ต่างๆ เช่น เกี่ยวกับเขตแดน เป็นต้น เมื่อสิ้นสุดยุคสงครามเย็นจึงได้เกิดความตกลงในลักษณะพหุภาคีเพิ่มขึ้นเป็นลำดับโดยเฉพาะความตกลงในลักษณะ "เทคนิค" เช่น เกี่ยวกับการขนส่งข้ามแดน ตัวอย่างที่เด่นชัดได้แก่ Cross-Border Transportation Agreement (CBTA 1999) ซึ่งเป็นการตอบสนองหรือเป็นผลสืบเนื่องของกระบวนการภูมิภาคาภิวัฒน์และการก้าวเข้าสู่ศตวรรษใหม่โดยตรง

การนำเอาเครื่องมือทางกฎหมายหรือระบอบฯ ต่างๆ ไปปฏิบัติระหว่างประเทศเพื่อนบ้านให้เกิดผลนั้น จะมุ่งเพียงประสิทธิภาพอย่างเดียวย่อมไม่พอเพียง หากปราศจากการนำเอาหลักคิดว่าด้วยธรรมาภิบาลทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศในลักษณะข้ามแดนเข้ามารวมเป็นเงื่อนไขของการเป็นเพื่อนบ้านที่ดีอย่างยั่งยืน ความจำเป็นของการมีระบบธรรมาภิบาลในมิติหรือระดับต่างๆ นี้ไม่ได้มีความหมายเพียงในมิติทางจริยธรรมของความสัมพันธ์ที่ดีเท่านั้น แต่ยังมีความหมายเชิงภารกิจ (function) ที่สามารถพิจารณาด้วยประสิทธิภาพและความยั่งยืนของกรอบความร่วมมือทั้งหลายที่สะท้อนถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างรัฐและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเภทและระดับต่างๆ โดยตัวแสดงทั้งหลายนี้เกี่ยวพันกันอยู่ในขอบเขตของระบบระเบียบที่พัฒนาขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐและโครงการความร่วมมือซึ่งเกิดขึ้นระหว่างประเทศที่มีเงื่อนไขเฉพาะตัว คือการมีเขตแดนประชิดติดกันและอยู่ในสภาพดังที่มักจะเรียกตามสำนวนที่สะท้อนถึงเงื่อนไขเชิงพื้นที่ว่า "ไม่สามารถย้ายประเทศหนีกันได้"

ประเทศไทยกับอาเซียนในฐานะศูนย์กลางของการขยายความสัมพันธ์บนเวทีโลก: จากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สู่เอเชียตะวันออก

ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับโลกภายนอกในวงที่กว้างขึ้นจากประเทศเพื่อนบ้านแล้วนั้น ความสัมพันธ์กับประเทศสมาชิกทั้งสิบของอาเซียนและองค์การอาเซียนนับว่ามีความสำคัญสูงในฐานะเป็นฐานในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทยหรือเป็น "เวทีภูมิภาค" สำหรับแต่ละรัฐสมาชิกในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันและการมีสถานภาพและบทบาทบนเวทีโลก ทั้งนี้ แม้แต่ละประเทศของอาเซียนจะมีความหลากหลายและแตกต่าง แต่ด้วยขนาดของเศรษฐกิจโดยรวมของอาเซียน จำนวนประชากร และพื้นที่ จะมีส่วนทำให้อาเซียนสามารถเป็นศูนย์กลางและคู่เจรจา หรือหุ้นส่วนกับประเทศหรือเขตเศรษฐกิจใหญ่ๆ ในโลกได้อย่างมีน้ำหนักในประเด็นร่วมกัน

การแยกตัวดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างโดดเดี่ยวโดยไม่คำนึงถึงองค์การอาเซียนจึงไม่น่าจะเป็นทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับประเทศเช่นไทย ซึ่งจะสามารถอาศัยอาเซียนเป็นเวทีพหุภาคีให้ได้พบปะและทำงานร่วมกันในการปฏิบัติภารกิจของอาเซียนแม้ในขณะนั้นความสัมพันธ์ทวิภาคีจะไม่ราบรื่นก็ตาม นอกจากนั้นอาเซียนยังเป็นตัวเพิ่มพลัง (multiplier) ในการดำเนินนโยบาย

ต่างประเทศที่สอดคล้องกับความต้องการได้มีประสิทธิภาพสูงกว่าหากภายในอาเซียนมีความเป็นปึกแผ่นและพูดเป็นเสียงเดียวกัน ทั้งนี้ กฎบัตรอาเซียนได้กำหนดไว้ว่าหน้าที่ประการหนึ่งของประเทศที่เป็นประธานอาเซียน คือ การธำรงไว้ซึ่งลักษณะความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในเวทีระหว่างประเทศต่างๆ โดยเฉพาะกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกซึ่งกำลังอยู่ในหัวใจของเกมทางยุทธศาสตร์การจัดระเบียบโลกของยุคโลกาภิวัตน์ ในเกมนี้ได้เกิดการกำหนดขอบเขตของหน่วยใหม่ของการดำเนินความสัมพันธ์ อันได้แก่ หน่วยระดับ "ภูมิภาค" (region) ต่างๆ และความพยายามของมหาอำนาจและกลุ่มประเทศต่างๆ ในการเชื่อมโยงภูมิภาคเข้าด้วยกันในลักษณะข้ามหรือระหว่างภูมิภาคในรูปแบบและลักษณะที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของตนและส่วนรวม

นอกจากกรอบความร่วมมือระดับอนุภูมิภาคต่างๆ (GMS, ACMECS, IMT-GT ฯลฯ) ที่ประเทศไทยมีบทบาทเสมือนอยู่ในวงในของความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านแล้ว องค์การอาเซียนที่กำลังยกระดับหรือพัฒนาการรวมตัวทั้งในลักษณะลงลึก (deepening) สู่ความร่วมมือในประชาคมอาเซียนจึงนับเป็นเวทีหลักที่สำคัญสำหรับประเทศไทย โดยเป็นทั้งเวทีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและเวทีองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาค และเวทีโลกทางเศรษฐกิจในเวลาเดียวกัน แม้อาเซียนในฐานะองค์การระหว่างประเทศจะยังไม่มีความเป็นเอกเทศจากรัฐสมาชิกเพียงพอที่จะริเริ่มเป็นตัวแสดงระหว่างประเทศที่สามารถมีบทบาทเป็นการต่างหากจากรัฐสมาชิกได้เอง (เช่นในกรณีตัวอย่างของสหภาพยุโรป) แต่อาเซียนก็เริ่มมีวิวัฒนาการไปในลักษณะถาวรขึ้น มีโครงสร้างทางสถาบันที่สมบูรณ์ขึ้นกว่าเดิมและเป็น "เวทีองค์การระหว่างประเทศ" ที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเป็นความร่วมมือในลักษณะองค์การภูมิภาคที่สามารถเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ในวงที่กว้างออกไปในโลก

ตามนัยนี้ อาเซียนซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งเวทีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและเวทีองค์การระหว่างประเทศจึงเป็นแหล่งที่เปิดโอกาสให้รัฐสมาชิกซึ่งต่างก็มีผลประโยชน์แห่งชาติของตนเข้ามาประสานงาน ต่อรอง ปกป้องผลประโยชน์ระหว่างกันในแบบพหุภาคีนิยมและแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันโดยที่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์และท่าทีของสมาชิกอื่นๆ ในแง่ของเป้าหมายทางนโยบาย การคิดร่วมกันบนฐานหรือเวที (platform) กลาง โดยที่แต่ละประเทศแม้จะมีทิศทางผลประโยชน์ของตนเองแต่ก็ต้องอาศัยอาเซียนอยู่บ้างไม่มากก็น้อย เพื่อดำเนินนโยบายของตนร่วมกับสมาชิกอื่นภายในกรอบกติกา แนวทางปฏิบัติ ตลอดจนปทัสถานบางประการและเพื่อเพิ่มน้ำหนักต่อรองบนเวทีต่างๆ

แม้ในช่วงเริ่มต้นนั้นองค์การอาเซียนจะยังมีสถาบันที่มีลักษณะหลวมและยืดหยุ่นสักเพียงใด ก็ยังให้ผลดีที่สำคัญประการหนึ่ง คือ บรรดาประเทศสมาชิกที่เคยพิพาทขัดแย้งถึงขั้นทำสงครามกันได้เข้ามาอยู่ร่วมกันใน "ประชาคมที่มั่นคง" (security community) หรือปลอดสงครามระหว่างกัน พัฒนาการของอาเซียนจะมีความสำคัญและความหมายต่อประเทศไทยเป็นอย่างสูงในบริบทของเขตการค้าเสรีอาเซียนและกับประเทศหรือกลุ่มประเทศอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามใน

วิสัยทัศน์ระดับโลกของการขยายวงความร่วมมือภูมิภาคของเอเชียตะวันออก ปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นกับอาเซียน คือ ความพยายามรักษาความเป็นศูนย์กลางโดยเฉพาะในเวทีการประชุมทั้งหลายที่อาเซียนเป็นผู้ริเริ่ม เพราะการที่อาเซียนจะยังคงมีความหมายและสามารถกำหนดขอบเขตและทิศทางของความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกได้นั้น ต้องเกิดจากความเป็นปึกแผ่นของอาเซียนเองด้วย ในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทยโดยตรงนั้น ระหว่างเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2008 - ธันวาคม ค.ศ. 2009 ประเทศไทยได้อยู่ในวาระเป็นผู้รับผิดชอบในฐานะประธานอาเซียนและการประชุมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเท่ากับเป็นเจ้าภาพจัดเวทีระหว่างประเทศ แต่ปัญหาด้านการเมืองภายในทำให้ไม่สามารถแสดงบทบาทการนำได้ดังที่ควรจะเป็น

อย่างไรก็ตาม วิวาทะเกี่ยวกับความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในวงความสัมพันธ์กับเวทีอื่นๆ นั้น ย่อมเกี่ยวข้องกับนโยบายของแต่ละประเทศสมาชิกที่แตกต่างกัน เช่น บางประเทศอาจจะเลือกระหว่างการทำงานแบบพหุภาคีร่วมกันในกรอบอาเซียนหรือในบางสถานการณ์และโอกาสเลือกมีความสัมพันธ์แบบทวิภาคีเป็นพิเศษกับประเทศขนาดใหญ่หรือมหาอำนาจภายนอกภูมิภาค เป็นต้น ตัวอย่างได้แก่ การรักษา "ความสัมพันธ์พิเศษ" ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนกับประเทศมหาอำนาจในเอเชียตะวันออก เช่น จีน หรือญี่ปุ่น และนอกเอเชียตะวันออก เช่น อินเดีย หรือสหรัฐฯ ที่ถือว่าเป็นชาติแปซิฟิก เป็นต้น แนวทางที่แตกต่างกันนี้ ย่อมทำให้เกิดมุมมองที่แตกต่างกันเกี่ยวกับทิศทางพัฒนาการของประชาคมอาเซียนและความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน ที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับทิศทางของสถาปัตยกรรมภูมิภาค (regional architecture) ในเอเชียตะวันออก

ประเด็นที่สำคัญ คือ "ความเป็นภูมิภาค" (regionness) ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือของเอเชียตะวันออกนั้น ย่อมจะขึ้นอยู่กับยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกันระหว่างการสร้างประชาคมอาเซียนให้ลงลึก หรือยุทธศาสตร์การให้คงความร่วมมือพหุภาคีแบบหลวมระหว่างรัฐสมาชิกทั้งสิบนั้นเอง ในแง่นี้อาเซียนจึงกำลังอยู่บนทางแพร่งที่จะก้าวหน้าไปสู่รูปแบบบูรณาการเชิงลึกขึ้นในโครงการสร้างประชาคม หรืออยู่นิ่งกับที่โดยอาจจะถอยหลังกลับไปเป็นความร่วมมือแบบพหุภาคีในนามขององค์การภูมิภาคที่มีโครงสร้างแบบหลวมจนไม่สามารถตัดสินใจหรือมีบทบาทได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในเรื่องนี้ประเทศไทยในฐานะสมาชิกผู้ก่อตั้งและสมาชิกผู้ก่อตั้งอื่นๆ อีก 4 ประเทศที่ให้ความสำคัญแก่การสร้างประชาคมอาเซียน ย่อมจะต้องปฏิบัติภารกิจอย่างแข็งขันและต่อเนื่องในการผลักดันการสร้างประชาคม (community building) ให้ก้าวหน้าทันแก่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกอย่างรวดเร็ว และเพื่อไม่ให้อาเซียนชะงักงันและกลายเป็นภูมิภาคนิยมแบบปิดและรักษาลักษณะการเชื่อมโยงระหว่างกันเองและกับโลก (connectivity) ให้ได้ในเวลาเดียวกัน โดยที่ประเทศสมาชิกใหม่ๆ ยังคงอยู่ระหว่างการปรับตัวและแสวงหาแนวทางของตนในขณะที่เป็นสมาชิกอาเซียนอยู่ อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน การจะให้อาเซียนเป็นฐานภูมิภาค

สู่เวทีโลกโดยรักษาหลักการทั้ง “centrality” และ “connectivity” นับเป็นปัญหาทางแพร่งของนโยบาย ซึ่งขึ้นอยู่กับแนวคิดว่าด้วยความเป็นภูมิภาคและบทบาทของอาเซียนที่อาจจะแตกต่างกันในบรรดาประเทศสมาชิกทั้งสิบ

ส่วนในมุมมองของการขยายวงความสัมพันธ์ของไทยจากวงในสู่วงนอกนั้น ประเทศจีน ญี่ปุ่น นับเป็นประเทศที่สำคัญอย่างสูงสำหรับประเทศไทยในเอเชียตะวันออกซึ่งในอดีตประเทศตะวันตกเรียกว่าเป็น “ตะวันออกไกล (Far East)” ไม่ว่าจะเป็นในเชิงความสัมพันธ์ทวิภาคีในฐานะหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจสำคัญอันดับต้น หรือในกรอบความร่วมมือแบบพหุภาคีต่างๆ อันเป็นเวทีที่ประเทศไทยสามารถที่จะดำเนินความสัมพันธ์ที่ชดเชยลักษณะอสมมาตรกับมหาอำนาจ เช่น จีน ญี่ปุ่น และแม้กับประเทศอุตสาหกรรมสำคัญเช่นเกาหลีใต้ได้ โดยที่ยังคงมีสถานการณ์การเผชิญหน้ากันกับเกาหลีเหนือและทำให้คาบสมุทรเกาหลีเป็นพื้นที่เสี่ยงหนึ่งของเอเชียตะวันออก

ประเทศจีนนับว่าเป็นมหาอำนาจของเอเชียและว่าที่มหาอำนาจระดับโลก และถือได้ว่าเป็นประเทศ “เพื่อนบ้าน” ใกล้ชิดที่มีความสำคัญสูงสุดของไทยประเทศหนึ่งทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง ความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์จึงทำให้เกิดประเด็นการใช้ทรัพยากรน้ำจากแม่น้ำโขงร่วมกัน นอกจากความสัมพันธ์ในลักษณะทวิภาคีแล้ว จีนและไทยยังอยู่ในกรอบความร่วมมือพหุภาคีต่างๆ ด้วยกัน เช่น ในระดับโลก จีนเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติและเป็นประเทศที่มีน้ำหนักสูงในองค์การการค้าโลก (WTO) ในระดับภูมิภาค เช่น ในกรณีคณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (MRC) และกรอบเขตการค้าเสรีจีน-อาเซียน (China-ASEAN FTA) เป็นต้น นอกจากนั้น ประเทศไทยได้เคยพยายามชักนำจีนให้เข้ามาร่วมแก้ปัญหาข้ามชาติบางประการ เช่น ในการจัดการประชุมแบบหลายฝ่ายด้านยาเสพติดและด้านโรคระบาดต่างๆ ฯลฯ ดังนั้น จีนจึงมีความสำคัญในลำดับสูงสุดสำหรับไทยทั้งเชิงทวิภาคี พหุภาคี รวมถึงในมุมมองทางสถาปัตยกรรมภูมิภาค เช่น กรณีการสร้างประชาคมเอเชียตะวันออก ซึ่งด้วยขนาดและศักยภาพของจีนจึงเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญที่สุดสำหรับภูมิภาคนิยมในเอเชียตะวันออก ซึ่งเป็นขั้วทางเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์การเมืองที่สำคัญของโลก และมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อการแสวงหาระเบียบโลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่มหาอำนาจตะวันตก เช่น สหรัฐฯ และสหภาพยุโรป ตลอดจนพันธมิตรอื่นๆ จำต้องติดตามเฝ้าระวังและให้ความสำคัญต่อวิวัฒนาการของเอเชียตะวันออกอย่างใกล้ชิด

สำหรับประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจระดับโลกนั้นก็นับเป็นประเทศที่มีความสำคัญอันดับต้นต่อประเทศไทยโดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจ ทั้งทางการค้าและการลงทุน ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นหนึ่งในฐานการผลิตสำคัญของญี่ปุ่น โดยที่ในอนาคตญี่ปุ่นอาจจะเพิ่มบทบาททางความมั่นคงขึ้นอีกด้วย นอกจากความสัมพันธ์ทวิภาคีญี่ปุ่น-ไทยแล้ว ในภาพรวมของความสัมพันธ์แบบพหุภาคีในระดับภูมิภาคของเอเชียตะวันออกนั้น แม้ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะยังมีความทรงจำในทางลบเกี่ยวกับนโยบาย “วงไพบูลย์แห่งมหาเอเชียบูรพา” ของญี่ปุ่น

ในอดีต แต่ในปัจจุบันญี่ปุ่นซึ่งเป็นพันธมิตรหลักบนภาคพื้นเอเชีย-แปซิฟิกของสหรัฐฯ รวมทั้งเป็นที่ตั้งของฐานทัพสหรัฐฯ เป็นประเทศในภูมิภาคที่สามารถคานดุลจีนได้ สำหรับการกำหนดสถาปัตยกรรมภูมิภาคของเอเชียตะวันออกนั้น ญี่ปุ่นเป็นทั้งน้ำหนักของการรวมตัวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและปัจจัยป้องกันไม่ให้เกิดภูมิภาคนิยมแบบปิดหรือกีดกัน (exclusive) การเข้าร่วมจากภายนอก ในเรื่องนี้ ญี่ปุ่นจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างภูมิภาคของเอเชียที่กำลังก่อตัวขึ้นในรูปแบบต่างๆ และที่จะมีผลกระทบสำคัญต่ออาเซียนและประเทศไทยเป็นอย่างสูง ดังนั้น ประเทศไทยไม่อาจจะแยกความสัมพันธ์พหุภาคีระดับภูมิภาคออกจากทวิภาคีกับญี่ปุ่นบนเวทีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเวทีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เช่นในกรณีการเจรจาและตกลง JTEPA เวทีองค์การระหว่างประเทศที่ญี่ปุ่นเป็นผู้สนับสนุนรายใหญ่ในองค์การฯ ทั้งในระดับโลก เช่น UN และโดยเฉพาะในระดับภูมิภาคเช่น ADB

ส่วนในกรณีเกาหลีใต้นั้นแม้จะเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่เพิ่มน้ำหนักบนเวทีเศรษฐกิจโลกจนถึงขั้นเป็นส่วนหนึ่งของทั้ง OECD และ G-20 แต่ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์กับจีนและกับญี่ปุ่นในทางลบยังคงมีผลต่อความสัมพันธ์ในปัจจุบัน โดยเกาหลีต้องคิดถึงดุลยภาพระหว่างทั้งสองมหาอำนาจใกล้ชิดทั้งในทางเศรษฐกิจและในทางยุทธศาสตร์ในสภาวการณ์ที่เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้เผชิญหน้ากัน เงื่อนไขนี้มีส่วนทำให้วาระทางความมั่นคงมีความสำคัญเชิงนโยบายไม่น้อยไปกว่าทางเศรษฐกิจอย่างแยกกันไม่ออก ไม่ว่าจะเป็นในฉากอนาคต (scenario) การรวมตัวกัน หรือการเผชิญหน้ากันก็ทำให้ทั้งเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ต้องมีความกังวลและอยู่ในภาวะตึงเครียด โดยที่เกาหลีเหนืออาจจะยังคงเป็นปัจจัยเสี่ยงสำหรับคาบสมุทรเกาหลีและเอเชียตะวันออกในภาพรวมโดยเฉพาะกรณีการพัฒนาขีปนาวุธนิวเคลียร์ที่เป็นปัจจัยเสี่ยงคุกคามดุลยภาพโดยรวมทั้งทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของเอเชียตะวันออกนี้ย่อมมีผลกระทบต่อประเทศไทยด้วย

จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยเพียงลำพังไม่อาจที่จะดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ที่มีน้ำหนักต่อจีนและญี่ปุ่นได้อย่างจริงจัง เนื่องเพราะเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะอสมมาตรอย่างเด่นชัด จึงจำต้องดำเนินความสัมพันธ์ในลักษณะพหุภาคีทั้งทางเศรษฐกิจและความมั่นคงคู่ขนานไปกับการรักษาความสัมพันธ์ทวิภาคีในลักษณะสัมพันธไมตรีระหว่างมิตรประเทศ ทว่าปัญหาสำคัญของกรอบพหุภาคี คือ การเลือกรูปแบบการรวมตัวที่มีอาเซียนสามารถดำรงความเป็นศูนย์กลาง เช่น เวทีที่เป็นเอเชียตะวันออก (อาเซียน+3 หรือมากกว่านั้น) หรือกรอบใหม่ๆ ที่เพิ่มประเทศเข้าร่วม เช่น เป็นเวทีระหว่างประเทศที่ขยายกว้างออกสู่ประเทศเอเชีย เช่น อินเดีย หรือประเทศที่เป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ในกรณีกรอบอาเซียน+6 หรือการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก ทั้งนี้ในอนาคตอาจจะมีรัสเซียซึ่งถือว่าตนเองเป็นมหาอำนาจแห่งเอเชีย และสหรัฐฯ ซึ่งถือว่าเป็นชาติเอเชีย-แปซิฟิก เพิ่มเข้ามาบนเวทีเอเชียตะวันออกอีกด้วยก็เป็นได้

ในเรื่องของการเลือกกำหนดขอบเขตทางภูมิศาสตร์และทางความสำนึกของความเป็นภูมิภาคระหว่างเวทีอาเซียน+3 กับการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (EAS) นี้ ประเทศหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ของไทย เช่น จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ย่อมจะมีท่าทีที่แตกต่างหรือร่วมกันในบางด้าน ในสายตาของจีนและญี่ปุ่นอาเซียนนับเป็น platform หรือ "คนกลาง" ให้ทั้งสองมหาอำนาจ คือ จีนและญี่ปุ่นมาร่วมกิจกรรมแบบพหุภาคีในเรื่องที่อาจจะไม่ร่วมกันแบบทวิภาคี

อย่างไรก็ตาม ในปลายทศวรรษนี้ปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตและขีดจำกัดของภูมิภาคนิยมแห่งเอเชียตะวันออกนั้นนับว่ากลายมาเป็นประเด็นละเอียดอ่อนสำหรับอาเซียน ตัวอย่างข้อเสนอของออสเตรเลียพันธมิตรสำคัญของสหรัฐให้มีการก่อตั้ง "ประชาคมเอเชีย-แปซิฟิก" (Asia Pacific community: APc) ขึ้นในปี ค.ศ. 2009 นี้ ออสเตรเลียเชิญเฉพาะอินโดนีเซียซึ่งเป็นสมาชิก G-20 เข้าร่วม การเริ่มเวทีขึ้นใหม่อีกเวทีนี้ไม่ว่าผลในทางปฏิบัติจริงจะเป็นอย่างไรก็ตาม นับเป็นการยืนยันในความกังวลสำหรับอาเซียนว่าอาจทำให้สมาชิกก่อตั้งประเทศสำคัญของ ASEAN คือ อินโดนีเซีย ปลีกตัวออกไปมีบทบาทต่างหากจากASEAN และทำให้อาเซียนต้องอ่อนแอลง

กรณีความริเริ่มเกี่ยวกับ "ประชาคมเอเชีย-แปซิฟิก" นี้ นับว่าเป็นการยืนยันถึงการแข่งขันเชิงภูมิศาสตร์การเมือง (geopolitics) ที่ประเทศต่างๆ พยายามกำหนดขอบเขตและลักษณะของเวทีภูมิภาคที่ตนเองหรือพันธมิตรสามารถมีบทบาทที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และผลประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ดังนี้ในการดำเนินความสัมพันธ์แบบภูมิภาคนิยมแบบปิดดั้งเดิมหรือภูมิภาคนิยมแบบเปิด จึงเป็นเทคนิคสำคัญของการดำเนินนโยบายต่างประเทศในโลกปัจจุบันที่ภูมิภาคเป็นทั้งพื้นที่ของความร่วมมือและเป็นเดิมพันทางยุทธศาสตร์ของรัฐในการกำหนดระเบียบโลก ในบริบทนี้ประเทศไทยและอาเซียนอาจจะไม่ได้อยู่ในฐานะที่จะเลือกหรือต่อรองได้เต็มที่ ในกรณีที่มีประเทศริเริ่มกรอบความร่วมมือแบบภูมิภาคขึ้นใหม่ ประเด็นการดำรงสถานะความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนโดยเฉพาะบนเวทีที่อาเซียนเป็นผู้ริเริ่มขึ้น (อาทิ ARF, ASEAN+3, EAS) นั้น จึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการดำรงอยู่ของอาเซียนและการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางความสัมพันธ์บนเวทีโลก

ในด้านของเวทีพหุภาคีนี้ ประเทศไทยได้พยายามสร้างเวทีสำหรับตนเองขึ้นด้วยความริเริ่มกรอบการประชุม Asia Cooperation Dialogue (ACD) ซึ่งเป็นกรอบความร่วมมือพหุภาคีแบบข้ามภูมิภาคที่รวมสมาชิกจำนวนมากและหลากหลาย จนอาจจะเกินกำลังของไทยที่จะมีบทบาทการนำได้ โดยเฉพาะในสถานการณ์ของความไร้เสถียรภาพทางการเมืองหรือวิกฤตทางเศรษฐกิจยืดเยื้อดังนี้ แม้จะยังผลักดันกรอบ ACD ต่ออย่างเป็นทางการ แต่หากขาดพลังผลักดันหรือสมรรถนะในการดำเนินนโยบายเชิงรุก ประเทศไทยยังจำเป็นต้องอิงอาเซียนในฐานะฐานระดับภูมิภาคเพื่อให้มีน้ำหนักเพียงพอในการต่อรองและมีช่องทางให้แก่บทบาทของไทยบนเวทีโลกต่อไป

อย่างไรก็ตาม สำหรับความเป็นไปของความร่วมมือระดับภูมิภาคของไทยในระยะยาวแล้ว ลำพังการมองว่าอาเซียนเป็นเพียงฐานที่มั่นหรือฐานภูมิภาคในการก้าวสู่เวทีโลกนั้น ย่อมไม่เพียงพอ

ในการรับมือกับกระแสโลก ทั้งนี้ แนวโน้มของภูมิภาคนิยมในมุมมองเชิงเปรียบเทียบในระดับทั้งโลก แสดงถึงปรากฏการณ์ใหม่ๆ ในการที่รัฐเลือกใช้พื้นที่ที่กว้างขึ้นร่วมกันในระดับภูมิภาคดังที่ปรากฏขึ้นในยุโรป โดยเฉพาะในกรณีของสหภาพยุโรป (EU) และในภูมิภาคอื่นๆ เช่น แอฟริกาในกรณีสหภาพแอฟริกา (AU) เป็นต้น โดยในกรณีของยุโรปนั้นได้มีพัฒนาการของธรรมาภิบาลภูมิภาค (ดังเรียกกันในกรณีของสหภาพยุโรปว่า "Eurogovernance") ซึ่งอยู่ในรูปแบบของธรรมาภิบาลแบบหลายระดับที่มีความสลับซับซ้อนและอาจจะมีลักษณะก้าวหน้าที่สุดในโลก ณ ปัจจุบัน ในขณะที่ธรรมาภิบาลในบางรูปแบบนั้นก็กำลังปรากฏขึ้นในทวีปอื่นๆโดยที่กำลังเกิดกระบวนการการเชื่อมโยงหรือสอดสานกันของกระบวนการธรรมาภิบาลแบบหลายระดับขึ้นระหว่างส่วนต่างๆ ของโลกในภาพรวมด้วย

ในเรื่องนี้ บทเรียนจากเวทีต่างๆ ทั้งเก่าและใหม่ ทั้งที่ริเริ่มจากภายในและภายนอกภูมิภาค ทั้งที่สำเร็จและล้มเหลวดูจะชี้แนะแก่ประเทศไทยในการดำเนินความสัมพันธ์อย่างสลับซับซ้อนระหว่างพหุภาคี-ทวิภาคี และรัฐ-รัฐ ภูมิภาค-ภูมิภาค รวมถึงกระแสสัมพันธ์ข้ามชาติว่า กระบวนทัศน์ของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐนั้นกำลังเปลี่ยนไป แม้รัฐจะยังคงความสำคัญเป็นหลักในโลกปัจจุบันอยู่ โดยในปัจจุบันได้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะอื่นๆ เช่น ในเวทีองค์การระหว่างประเทศ กรอบความร่วมมือพหุภาคีระหว่างประเทศที่ดำเนินในภูมิภาค รวมทั้งกระแสสัมพันธ์ที่อาจจะเรียกรวมได้ว่าความสัมพันธ์ข้ามชาติที่ขึ้นมาเสริมความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ

นอกจากวิธีการดำเนินความสัมพันธ์ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่รัฐหรือเสริมบทบาทของรัฐแล้ว กระบวนทัศน์ใหม่ที่กำลังเกิดขึ้น คือ ธรรมาภิบาลหรือ "การอภิบาลโดยไร้รัฐบาล" (Governance without Government) หรือโดยไม่ต้องพึ่งรัฐบาลแต่อย่างเดียว หากมีผู้เข้าร่วมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนตัวแสดงและเดิมพันอื่นๆ แนวคิดว่าด้วยธรรมาภิบาลนั้นจะกำลังเป็นแนวคิดที่สามารถใช้กับความสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่ในโลกที่มีลักษณะยึดโยงอยู่กับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และทางระบบความคิดจิตใจที่ เรียกกันว่าภูมิภาค โดยสำหรับเอเชียตะวันออกที่กระบวนการสร้างภูมิภาคโดยยังไม่มีขอบเขตหรือรูปแบบที่ลงตัว ต้องมีความสัมพันธ์กับส่วนอื่นของโลกนั้น กระแสธรรมาภิบาลภูมิภาค ธรรมาภิบาลข้ามภูมิภาค หรือระหว่างภูมิภาค (transregional governance, interregional governance) ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันนี้ อาจจะเป็นรูปแบบใหม่อีกรูปแบบหนึ่งสำหรับการดำเนินนโยบายต่างประเทศในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องคำนึงถึงเครือข่าย ตัวแสดง เดิมพันตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใหม่ๆ เพื่อจะสามารถจัดการปัญหาที่ลำพังรัฐไม่สามารถดูแลหรือจัดการปัญหาใหม่ในระดับทั้งโลกได้ซึ่งนับเป็นบริบทสำหรับประเทศไทย อาเซียนและเอเชียตะวันออก เพื่อแสวงหายุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการดำเนินความสัมพันธ์ต่อไป

ประเทศไทยในโลกแห่งความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค: กรณีอเมริกาเหนือและยุโรป

สำหรับประเทศไทยในโลกแห่งความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคนั้น นอกจากเอเชียตะวันออกซึ่งนับเป็นเขตภูมิศาสตร์หรือภูมิภาคที่ประเทศไทยและอาเซียนเป็นส่วนหนึ่งแล้ว อเมริกาเหนือและยุโรปนับเป็นส่วนของเวทีโลกที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นเสมือนศูนย์กลางของเศรษฐกิจโลกโดยที่สหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจหนึ่งเดียวของโลกนับแต่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตรัสเซีย อย่างไรก็ตาม ไม่อาจกล่าวได้ว่ายุโรปในวันนี้เป็นยุโรปหนึ่งเดียวที่มีเอกภาพแม้จะไม่มีการเผชิญหน้ากันระหว่างค่ายดังในยุคสงครามเย็น แต่ก็ยังคงมีเงื่อนไขของความขัดแย้งที่ต้องคำนึงถึงอยู่ ในกรณีของสหรัฐอเมริกา การดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ของไทยนั้นไม่อาจจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือต่อรองกับสหรัฐฯ ได้มากนัก แม้จะสามารถอาศัยความสัมพันธ์ทวิภาคีในฐานะพันธมิตรด้านความมั่นคงได้ในระดับหนึ่ง โดยประกอบกับการดำเนินความสัมพันธ์บนเวทีพหุภาคีต่างๆ ทั้งในแบบระหว่างภูมิภาคหรือข้ามภูมิภาคเช่น APEC, ARF ซึ่งมีอาเซียนเป็นฐานส่วนในกรณีของความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรป (EU) นั้นย่อมต้องคำนึงถึงว่า EU เป็นทั้งองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคแบบบูรณาการซึ่งมีโครงสร้างสถาบัน ระบบบริหารจัดการและกระบวนการตัดสินใจที่สลับซับซ้อนในลักษณะหลายระดับในเวทีเดียวกัน และEU ก็สามารถปฏิบัติภารกิจที่เป็นเอกเทศจากรัฐสมาชิกพอที่จะมีบทบาทสำคัญบนเวทีโลกได้มากกว่าที่แต่ละรัฐสมาชิกที่แม้ในอดีตเคยเป็นมหาอำนาจของโลกเช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส หรือเยอรมนี จะสามารถทำได้

วิธีการเข้าสู่ปัญหา (approach) ทางนโยบายและการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยบนภาคพื้นหรือบนเวทีเอเชีย-แปซิฟิกและเอเชีย-ยุโรปดังได้ศึกษาในที่นี้ จึงจำเป็นต้องตระหนักถึงภูมิหลังที่ว่าสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปเป็นทั้งพันธมิตรและคู่ค้าสำคัญหรือหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ของประเทศไทย ซึ่งแม้ในอดีตจะมีความสัมพันธ์ทวิภาคีมาอย่างยาวนานแล้ว ในยุคปัจจุบันมีการดำเนินความสัมพันธ์แบบพหุภาคีเพิ่มขึ้นมากทั้งในระดับโลกและโดยเฉพาะในลักษณะบนเวทีความสัมพันธ์ข้ามภูมิภาค ทั้งบนภาคพื้น "เอเชีย-แปซิฟิก" และภาคพื้น "เอเชีย-ยุโรป" โดยที่ความสัมพันธ์ในลักษณะข้ามภูมิภาคนี้ ประกอบด้วยทั้งความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างประเทศไทย (และประเทศไทยในอาเซียน) กับพันธมิตรหลัก เช่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นมหาอำนาจระดับโลกและในกรอบพหุภาคี เช่น APEC รวมทั้งกรอบอื่นๆ ที่สหรัฐฯ มีบทบาททางตรงหรือทางอ้อม และกับ "มหาอำนาจทางกิจการพลเรือน" อันได้แก่ สหภาพยุโรป ซึ่งมีความสัมพันธ์กับไทยในลักษณะผสมระหว่างแบบทวิภาคีและพหุภาคี และในลักษณะหลายระดับ ทั้งระหว่าง"รัฐต่อรัฐ" (ประเทศไทยกับแต่ละรัฐสมาชิก EU) "รัฐต่อองค์การสหภาพยุโรป" "องค์การอาเซียนกับองค์การสหภาพยุโรป" (EU-ASEAN) ในแบบ "ภูมิภาคต่อภูมิภาค" (ASEM) ความสลับซับซ้อนนี้

นับเป็นเงื่อนไขพิเศษสำหรับนโยบายต่างประเทศของไทยที่ต้องปรับทั้งระบบการบริหารจัดการภายในและภายนอกให้เหมาะแก่เวทีความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค "เอเชีย-ยุโรป"

ในกรณีสหรัฐอเมริกานั้น ประเทศไทยมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสหรัฐฯ ในฐานะ "พันธมิตร" มาอย่างยาวนาน และได้ปรับตัวกับการเปลี่ยนนโยบายของสหรัฐฯ ในแต่ละสถานการณ์ของการเมืองโลกโดยเฉพาะหลังสงครามเวียดนาม ต่อมานโยบายทำ "สงครามต่อต้านการก่อการร้าย" ทำให้ไทยต้องปรับนโยบายโดยพยายามรักษาความเป็นอิสระโดยเฉพาะในประเด็นด้านความมั่นคง เช่น การส่งเฉพาะกองกำลังด้านมนุษยธรรมเข้าไปร่วมฟื้นฟูอิรัก โดยที่สหรัฐฯ ยังถือว่าไทยเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดด้วยการให้สถานะพันธมิตรนอกกลุ่ม NATO อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันการปรับเปลี่ยนนโยบายของสหรัฐฯ ต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามยุทธศาสตร์ "Engagement Strategy" อาจจะมีผลต่อความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างไทยกับสหรัฐฯ โดยรวมได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปัญหาความไร้เสถียรภาพทางการเมืองภายในของไทย โดยเฉพาะในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียนและการประชุมที่เกี่ยวข้องเมื่อปี ค.ศ. 2009 ที่สหรัฐฯ มีส่วนร่วมด้วย ทำให้วาระการเป็นประธานอาเซียนของไทยไม่เอื้อต่อการดำเนินนโยบายเชิงรุกใดๆ ที่เกี่ยวกับสหรัฐฯ ได้ อีกทั้งประเทศไทยอาจจะมีภาพลักษณ์ของการเป็นประเทศเสี่ยงในสายตาสหรัฐฯ อีกด้วย เวทีพหุภาคีซึ่งประเทศไทยสามารถร่วมกับประเทศและกลุ่มประเทศต่างๆ ในการเจรจาต่อรองกับสหรัฐฯ บนเวทีพหุภาคี เช่น APEC, ARF ฯลฯ ตลอดจนบทบาทอันพึงมีของสหรัฐฯ ในเวที EAS จึงนับเป็นหนึ่งในทางออกสำหรับประเทศไทย

ในแง่ประเด็นความมั่นคงสำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น สหรัฐฯ นับเป็นประเทศที่สามารถสร้างดุลยภาพกับจีนและเป็นผู้ประกันสันติภาพในคาบสมุทรเกาหลี ลดความเสี่ยงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกในฐานะมหาอำนาจระดับโลกที่ยืนยันความเป็นประเทศแปซิฟิกและบทบาทบนภาคพื้นเอเชีย-แปซิฟิก โดยมีบทบาทสำคัญในกรอบ ARF ในประเด็นข้ามชาติต่างๆ จากความมั่นคง การต่อต้านการก่อการร้าย และอาชญากรรมข้ามชาติ ไปจนถึงการบรรเทาภัยพิบัติ ฯลฯ ซึ่งในสายตาของสหรัฐฯ เป็นประเด็นของทั้งโลก และความสัมพันธ์ข้ามภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ระดับโลกของสหรัฐฯ ที่มุ่งยุทธศาสตร์ภาพรวมทางความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคมากกว่าจะเป็นเรื่องของทวิภาคี โดยเฉพาะกับประเทศขนาดเล็กเช่นไทย ทั้งนี้ ยกเว้นในกรณีประเทศขนาดใหญ่มีความสำคัญและน้ำหนักในเรื่องต่างๆ เช่น จีน ญี่ปุ่น ฯลฯ หรือประเทศที่ถูกจัดเป็น "รัฐอันธพาล" (rogue state) โดยสหรัฐอเมริกา เช่น เกาหลีเหนือ เป็นต้น

สำหรับความสัมพันธ์กับยุโรปนั้น สหภาพยุโรปซึ่งได้รับขนานนามว่าเป็น "มหาอำนาจทางกิจการพลเรือน" เนื่องจากไม่มีบทบาทด้านการป้องกันหรือการทหารในระดับโลกโดยตรงที่ได้สัดส่วนกับน้ำหนักทางเศรษฐกิจและสังคมบนเวทีโลกนั้น นับว่ามีความสัมพันธ์ทั้งกับไทยและอาเซียนมานับแต่ทศวรรษ 1970 โดยที่ประชาคมยุโรปในขณะนั้นเป็นตัวอย่างของความสำเร็จของการรวมกลุ่มภูมิภาคกลุ่มแรกๆ ของศตวรรษที่ 20 และมีนโยบายการดำเนินความสัมพันธ์ภายนอก

แบบภูมิภาคต่อภูมิภาค โดยได้มีการพัฒนาความสัมพันธ์กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในกรอบความสัมพันธ์ EU-ASEAN และต่อมา ASEM อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินความสัมพันธ์กับสหภาพยุโรปซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคชนิดพิเศษที่มีลักษณะเป็นธรรมาภิบาลแบบหลายระดับ (multi-level governance) ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการด้วยการสร้าง "ทีมประเทศไทย" ที่ประสานงานและทำงานร่วมกันตลอดจนปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินความสัมพันธ์กับ "มหาอำนาจทางกิจการพลเรือน" ซึ่งเน้นประเด็นประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม ที่ไม่ได้เกี่ยวกับความมั่นคงโดยตรงเป็นเครื่องมือในการดำเนินความสัมพันธ์กับภายนอก โดยที่สหภาพยุโรปใช้กฎระเบียบและเอกสารยุทธศาสตร์ต่างๆ เป็นเครื่องมือสำคัญในการผลักดันวาระของตนในการเจรจาทั้งกับประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย

ตัวอย่างหนึ่งได้แก่ กรณีการทำความตกลงการค้าเสรี (EU-ASEAN FTA) และการทำความตกลงหุ้นส่วนและความร่วมมือ (PCA) ซึ่งมีลักษณะครอบคลุมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง กับประเทศไทยและบางประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงเป็นโอกาสให้สหภาพยุโรปใช้ "กิจการพลเรือน" เป็นเครื่องมือดำเนินนโยบายต่อประเทศที่ต้องการจะพัฒนาความสัมพันธ์ในระดับที่สูงขึ้น การปรับตัวกับสหภาพยุโรปซึ่งมีเงื่อนไขที่มีลักษณะของการพัฒนาและยกระดับธรรมาภิบาลเช่นนี้ ย่อมจะมีมิติการปกป้องทางการค้าและเป็นอุปสรรคของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้าเสรีอยู่ในระดับหนึ่งซึ่งในบางโอกาสประเทศต่างๆ ก็สามารถร่วมกันเจรจาและต่อรอง อย่างไรก็ตามในอีกมุมมองหนึ่ง การพยายามปรับตัวกับระดับมาตรฐานบางประการนั้น ก็อาจจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยเองในการปรับตัวและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคซึ่งมีผู้เรียกว่าเป็น การพัฒนา "ธรรมาภิบาลโลกแบบหลายระดับ"

นอกเหนือจากสหภาพยุโรปซึ่งรวม 27 ประเทศและมีความสำคัญในระบบเศรษฐกิจโลกแล้ว ในปัจจุบันรัสเซียซึ่งกลับมามีความสำคัญเพิ่มขึ้นสามารถเป็น "หุ้นส่วน" ในยุโรปที่สำคัญสำหรับประเทศไทยได้อีกประเทศหนึ่ง โดยที่รัสเซียยังคงมีน้ำหนักและอิทธิพลอยู่ในบรรดาประเทศเครือรัฐเอกราช (CIS) ซึ่งรวมกันเป็น "พรมแดนใหม่" สำหรับนโยบายต่างประเทศไทย อย่างไรก็ตามในการดำเนินความสัมพันธ์กับยุโรปนี้ ต้องคำนึงถึงพลวัตของการขยายตัวรับสมาชิกใหม่ของ EU รวมทั้งผลกระทบและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง EU กับรัสเซียและอดีต "ยุโรปตะวันออก" ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่เขตอิทธิพลของสหภาพยุโรปกับรัสเซียเริ่มเข้ามาประชิดติดกันในลักษณะที่รัสเซียสามารถรู้สึกถูกคุกคามและอาจจะนำมาซึ่งความขัดแย้งที่จะกระทบต่อ EU ในทางใดทางหนึ่ง หรืออาจจะเป็นโอกาสใหม่ของการรวมยุโรปที่ขยายออกไปยังรัสเซียในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งได้เช่นกัน

ในภาพรวมนั้น นับเป็นการยากที่ประเทศไทยตามลำพังจะดำเนินนโยบายต่อยุโรปโดยปราศจากฐานภูมิภาค คือ อาเซียน หรือความร่วมมือกับประเทศพันธมิตรอื่นๆ ในบางประเด็นและ

บางสถานการณ์ เพื่อให้มีน้ำหนักสำหรับสหภาพยุโรปที่มุ่งให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ในลักษณะระหว่างภูมิภาคมากกว่าความสัมพันธ์กับรายประเทศ รวมทั้งรัสเซียและประเทศอื่นๆ ตำแหน่งแห่งที่ของยุโรปในระเบียบโลกนี้จะมีความสัมพันธ์กับภูมิภาคอื่นๆ อย่างใกล้ชิดโดยเฉพาะอเมริกาเหนือ การนี้นับเป็นบริบทเฉพาะตัวของยุโรปอันเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับประเทศไทยในการแสวงหาทิศทางและกำหนดบทบาทที่เหมาะสมต่อไปบนเวทีความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาค “เอเชีย-ยุโรป” ซึ่งจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการรวมภูมิภาคของเอเชียตะวันออกด้วย

ประเทศไทยในโลกแห่งความสัมพันธ์ข้ามชาติ-องค์การระหว่างประเทศและเวทีพหุภาคีนิยมระดับโลก

ในโลกที่เชื่อมโยงถึงกันอย่างรวดเร็วด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และกระแสความสัมพันธ์ข้ามชาติ รัฐต่างๆ ต้องทำงานร่วมกันทั้งในรูปแบบทวิภาคีและต้องร่วมมือกันในกรอบความร่วมมือแบบพหุภาคีมากขึ้นทุกวัน ประเด็นปัญหาของทั้งโลกซึ่งเป็นทั้งโอกาสของความร่วมมือและภัยคุกคามสำหรับประชากรโลกโดยไม่แยกแยะสัญชาติหรือชาติพันธุ์ ทำให้รัฐต่างๆ ต้องให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกันในองค์การระหว่างประเทศในระดับและรูปแบบต่างๆ โดยในบางเรื่องก็ยังจำเป็นต้องใช้เทคนิคความร่วมมือระหว่างประเทศแบบพหุภาคีอื่นๆ เช่น การประชุมระหว่างประเทศในรูปแบบต่างๆ เพื่อเสริมองค์การระหว่างประเทศในภารกิจนั้นๆ

ความร่วมมือทั้งในและนอกองค์การระหว่างประเทศเช่นนี้นับเป็นปรากฏการณ์ที่อาจจะเรียกได้ว่าเวทีองค์การระหว่างประเทศ ที่เข้ามาช่วยและเสริมเวทีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ รวมถึงการจัดการกระแสความสัมพันธ์ข้ามชาติในลักษณะต่างๆ ที่เป็นปัจจัยสำคัญผลักดันให้นโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของรัฐต้องเปลี่ยนไปในบริบทโลกที่เปลี่ยนแปร โดยที่องค์การระหว่างประเทศทั้งระดับโลก ระดับภูมิภาค และประเภทต่างๆ นั้นเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการสร้างสถาบันให้กับสังคมระหว่างประเทศ (ที่มีรัฐเป็นศูนย์กลาง) หรือสังคมโลก (ที่คำนึงถึงตัวแสดงอื่นๆ) ซึ่งในยุคปัจจุบัน หนึ่งในกระบวนการได้แก่ ธรรมาภิบาลโลก หรือโลกาธรรมาภิบาล (global governance)

ความสัมพันธ์ข้ามชาตินับเป็นเงื่อนไขใหม่ทางนโยบายที่สำคัญยิ่งต่อประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเปิดและเป็นทางผ่านหรือวงเวียนของกระแสข้ามชาติต่างๆ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ยังไม่มีรูปลักษณ์หรือระเบียบแบบแผนแน่นอน แต่ถูกเร่งความเร็ว ความรุนแรง และผลกระทบโดยกระแสโลกาภิวัตน์ อีกทั้งยังมีตัวแสดงอันหลากหลาย กระจัดกระจาย และไม่จำเป็นต้องมีความภักดีต่อรัฐเสมอไป การนำปัญหาข้ามชาติมาพิจารณาในนโยบายแห่งรัฐโดยเฉพาะในนโยบายต่างประเทศซึ่งเกี่ยวกับโครงสร้างและการปฏิบัติราชการของกระทรวงหรือหน่วยงานด้านการต่างประเทศจึงไม่

พอเพียง เพราะหน่วยงานต่างๆ ของรัฐต่างก็มีภารกิจหลักที่ต้องดูแลปัญหาเฉพาะหน้า ดังนั้น การประสานงานหรือ "บูรณาการ" จึงเป็นความจำเป็น เพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหาในภาพรวมได้

ทั้งนี้ เพราะแม้ปัญหาข้ามชาติจะมีมิติของ "การต่างประเทศ" แต่เป็นการต่างประเทศที่ข้ามแดนของรัฐทั้งหลาย เสมือนเป็นเวทีโลกทางสังคมที่ปรากฏตัวขึ้นภายในประเทศโดยเป็นกระแสเชื่อมโยงกับภายนอก เช่น ปัญหาการอพยพย้ายถิ่นฐาน ชาติพันธุ์นิยม อาชญากรรมข้ามชาติ การก่อการร้าย โรคระบาด ภัยพิบัติ เป็นต้น จนถึงปัจจุบัน ปัญหาเหล่านี้ยังไม่มีองค์การฯ หรือกรอบความร่วมมือใดสามารถดูแลจัดการได้อย่างเป็นระบบอย่างสมบูรณ์ การแทรกตัวของมิติทางสังคมเข้ามาบนเวทีความสัมพันธ์แบบดั้งเดิมระหว่างรัฐนี้ จะเกี่ยวข้องโยงใยกับประเด็นทางสังคมอื่นๆ เช่น สิทธิมนุษยชน อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม ศาสนา ฯลฯ และมีรูปแบบอันหลากหลายไปจนถึงขั้นการใช้ความรุนแรงและการก่อการร้ายซึ่งนับว่าอยู่สุดขั้วของการแสดงออกซึ่งอาจจะรวมเรียกได้เป็น "เวทีโลกทางสังคม"

สำหรับประเทศไทย ในบรรดาปัญหาอันหลากหลายนั้น ปัญหาภัยพิบัติและปัญหาสาธารณสุขข้ามชาตินับเป็นเรื่องที่ประเทศไทยสามารถเข้าไปดูแลจัดการได้อย่างน่าพอใจที่สุด ตัวอย่างเช่น โรคเอดส์ โรคซาร์ส โรคไข้หวัดนก โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ โดยสามารถให้บริการกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศใกล้เคียงได้ อีกทั้งประเทศไทยเป็นแหล่งการประชุมระหว่างประเทศในเรื่องดังกล่าวอยู่เสมอ ส่วนประเด็นข้ามชาติที่ยังคงเป็นปัญหาสำหรับประเทศไทยนั้น ได้แก่ ปัญหาการอพยพย้ายถิ่นฐานในลักษณะต่างๆ (แรงงานข้ามชาติ ผู้ลี้ภัย ฯลฯ) และปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติที่ในบางลักษณะมีความเชื่อมโยงกับการก่อการร้าย อันยากในการให้คำจำกัดความหรือแยกแยะประเภทของการกระทำผิดระหว่างทางการเมือง คดีอาญาธรรมดา และการกระทำที่เป็นอาชญากรรมข้ามชาติหรือการก่อการร้าย ในเรื่องนี้จำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบเพื่อดำเนินการในระดับสากล ซึ่งองค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ หรือองค์การภูมิภาคต่างๆ ก็ได้ร่วมกันบรรจุไว้เป็นวาระสำคัญโดยประเทศไทยได้เข้าร่วมด้วยอย่างแข็งขัน

กรณีประเทศไทยกับโลกมุสลิม นับเป็นกรณีพิเศษของเวทีซึ่งเป็นทั้งเวทีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เวทีองค์การระหว่างประเทศ และเวทีโลกทางสังคมในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ ประเทศไทยจำต้องเรียนรู้และเริ่มดำเนินความสัมพันธ์ทั้งกับประเทศมุสลิม กับองค์การมุสลิมโลก และจัดการกับเวทีโลกมุสลิมที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ทั้งที่โลกมุสลิมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยมาช้านานก่อนการเป็นรัฐสมัยใหม่ แม้ความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงภายในจะมีมิตินานาชาติแต่ก็ยังไม่เคยเป็นประเด็นระดับโลกดังในปัจจุบัน ปัญหาโลกมุสลิมในศตวรรษใหม่นี้มีจุดเริ่มต้นมาจากเหตุการณ์ใน 4 จังหวัดภาคใต้ ซึ่งมีการใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือทางการเมืองหรือที่แปลกันตามศัพท์ว่าการก่อการร้าย (terror-ism) ซึ่งแม้จนถึงปัจจุบันจะมีลักษณะจำกัดเฉพาะพื้นที่บางจังหวัดแต่ก็นับว่าอยู่ในกระแสการตื่นตัวของโลกมุสลิมโดยเฉพาะความรู้สึกต่อการเผชิญหน้ากับสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร ทั้งนี้ โดยมีเหตุการณ์ 9/11 และการกำหนดนโยบายของสหรัฐฯ ว่าด้วย

"อักษะแห่งความชั่วร้าย" เป็นสัญลักษณ์ของการต่อสู้ในระดับโลก ตามนัยนี้ "ปัญหาภาคใต้" ของไทยจึงมิใช่เป็นเพียงปัญหาของท้องถิ่น (local) หรือกิจการภายในของรัฐไทยที่ไม่ต้องการให้โลกรับรู้หรือแทรกแซงได้อีกต่อไป เพราะในเงื่อนไขของโลกที่เปลี่ยนแปรไปนี้ ปัญหาดังกล่าวได้กลายเป็นประเด็นของทั้งโลก (global issues) และรัฐไทยจำเป็นต้องปรับตัวครั้งใหม่กับการเชื่อมโยงระหว่าง "local - global" ซึ่งเป็นหนึ่งในลักษณะของความสัมพันธ์ในโลกปัจจุบัน

ทั้งนี้ ประเทศไทยต้องสามารถแยกแยะปัญหาและตอบคำถามต่อประชาคมมุสลิมโลกบน "เวทีโลกมุสลิม" ต่างๆ นับแต่เวทีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เวทีองค์การระหว่างประเทศของโลกมุสลิมเช่น OIC รวมไปถึง NGOs ต่างๆ (NU, MWL) ตลอดจนเวทีองค์การระหว่างประเทศระดับโลก เช่น UN และ INGOs ที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนต่างๆ โดยที่จนถึงปัจจุบันนับว่าประเทศไทยได้มีการปรับทิศทางของนโยบายอย่างน้อยในหลักการโดยให้ความสำคัญกับโลกมุสลิม เพื่อไม่ให้ปัญหาจังหวัดภาคใต้ยกระดับเป็นปัญหาระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะยังไม่สามารถมีนโยบายที่เหมาะสมอันจะสามารถช่วยแก้ปัญหาในเรื่องนี้ได้อย่างจริงจังและยั่งยืน แต่ก็สามารถอาศัยโอกาสของความเป็นสังคมพหุลักษณ์ และในฐานะประเทศเปิดที่เป็นสมาชิกอาเซียนซึ่งมีประชากรมุสลิมอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากเป็นอับดับ 2 ของโลกรองจากภูมิภาคตะวันออกกลาง และในการนี้ประเทศไทยในอาเซียน จะสามารถมีบทบาทบนเวทีโลกได้ด้วยความสามารถในการแสดงถึงสมรรถนะในการสามารถอยู่ร่วมกับโลกมุสลิมทั้ง "ภายใน" และ "ภายนอก" และร่วมสมทบส่วนประสบการณ์ของ "สันติสุขระหว่างศรัทธา" ที่เป็นประสบการณ์ของไทยให้แก่ "ประชาคมอาเซียน" (ASEAN "Communities") ที่มีจุดเด่นอยู่ในลักษณะพหุลักษณ์และการเป็นนานาประชาคมอันหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนาที่สามารถอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขได้

เวทีองค์การระหว่างประเทศนั้น นับว่ามีความหมายสูงสำหรับนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยบนเวทีโลก ทั้งนี้ เพราะเวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดในแง่ที่องค์การฯ เป็นสิ่งที่รัฐสร้างขึ้นและมอบหมายให้ปฏิบัติภารกิจตามความต้องการของรัฐและด้วยวิธีการและขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่รัฐเห็นสมควรว่าจะให้มีบทบาทมากน้อยเพียงใด นับแต่อดีตประเทศไทยมีความตื่นตัวในกิจการต่างประเทศหรือวิเทโศบาย เพื่อให้อยู่รอดจากการคุกคามของมหาอำนาจภายนอกมาตลอด องค์การระหว่างประเทศนับเป็นโอกาสที่ประเทศจะได้เข้าร่วมอยู่ใน "ประชาคมแห่งอารยประเทศ" และ "สมาคม" ของประเทศที่ต้องการได้รับการประกันความเป็นเอกราช ตลอดจนเพื่อรับบริการสาธารณะและความช่วยเหลือตามภารกิจขององค์การฯ ต่างๆ ซึ่งในภาพรวมนับว่าประเทศไทยได้เข้าร่วมในกิจกรรมขององค์การระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง รวมทั้งเป็นที่ตั้งของสำนักงานองค์การฯ เป็นจำนวนมาก โดยมีตัวอย่างองค์การฯ ภูมิภาคที่นับว่าประสบความสำเร็จรองลงมา ได้แก่ อาเซียน ซึ่งเป็นองค์การที่ประเทศไทยริเริ่มก่อตั้งและมีบทบาทสำคัญมาอย่างต่อเนื่อง

นอกจากกิจกรรมความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในองค์การระหว่างประเทศระดับต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ยังมีกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศอื่นๆ ในลักษณะพหุภาคี อาทิ การประชุมระหว่างประเทศ และกรอบความร่วมมือฯ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งประเทศไทยได้เข้าไปมีส่วนร่วมอยู่อย่างแข็งขัน ในหลายกรณีบุคลากรของไทยได้เข้าดำรงตำแหน่งสูงสุดหรือตำแหน่งที่มีบทบาทผลักดันความก้าวหน้าขององค์การฯ และความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งประเทศไทยเองก็เป็นที่ตั้งของที่ทำการระดับภูมิภาคขององค์การฯ เป็นจำนวนมาก จึงนับได้ว่าเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านหรือประเทศกำลังพัฒนาอีกอื่นๆ นับว่าประเทศไทยได้เข้าร่วมกิจกรรมความร่วมมือระหว่างประเทศดังกล่าวได้อย่างกว้างขวางและแข็งขันพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นในมิติกิจกรรมหลักของสหประชาชาติ เช่น ด้านความมั่นคงและการรักษาสันติภาพ ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านการพัฒนา โดยร่วมปฏิบัติภารกิจอันนับได้ว่าเป็นบทบาทที่รัฐมอบหมายให้องค์การระหว่างประเทศไปปฏิบัตินับจากการเป็นเวที (forum) เป็นจำนวนมาก ไปจนถึงการร่วมลงมือดำเนินปฏิบัติการ (operation) เช่น ปฏิบัติการรักษาสันติภาพในติมอร์ตะวันออกและในซูดาน เป็นต้น

ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาในระดับทั้งโลก ซึ่งในหลายๆ กรณีของการปฏิบัติภารกิจ องค์การระหว่างประเทศต้องเผชิญกับการหวงแหนอธิปไตยของรัฐในบางประเด็น ทำให้ต้องจัดการให้ประเด็นเหล่านั้นกลายเป็นหัวข้อของการประชุมระหว่างประเทศระดับโลก นับแต่ปัญหาสิ่งแวดล้อม โรคระบาด การอพยพย้ายถิ่นฐาน การต่อต้านการทุจริต การต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ ไปจนถึงการส่งเสริมและพิทักษ์ปกป้องสิทธิมนุษยชน ตัวอย่างของประเด็นสำคัญในระดับของทั้งโลกได้แก่ ประเด็นว่าด้วยสิ่งแวดล้อม ที่ต้องใช้เทคนิคความร่วมมือระหว่างประเทศแบบการประชุมคู่ขนานไปกับการปฏิบัติภารกิจขององค์การฯ ที่เกี่ยวข้องที่อาจจะมีข้อจำกัด ประเทศไทยนับเป็นหนึ่งในประเทศที่เข้ามีส่วนร่วมกับกิจกรรมในทุกๆ ด้านในเชิงสร้างสรรค์ อีกทั้งยังได้มีบทบาทการร่วมนำในการส่งเสริมธรรมาภิบาลระดับภูมิภาคในด้านต่างๆ และนับว่าช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมขององค์การฯ ระดับโลกกับองค์การฯ ระดับภูมิภาคได้เป็นที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตาม ในการรักษาสถานะและบทบาทบนเวทีองค์การระหว่างประเทศและเวทีพหุภาคีดังกล่าว ประเทศไทยยังต้องการการพัฒนานโยบายความสัมพันธ์พหุภาคีในภาพรวม ด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินการร่วมกันและการพัฒนาระบบรองรับที่ประสานเชื่อมโยงหน่วยงานต่างๆ เข้าด้วยกันดังที่ได้มีการริเริ่มพัฒนาระบบเกี่ยวกับการเชื่อมโยงการบริหารจัดการภายในเพื่อดำเนินความสัมพันธ์กับภายนอก อันจะทำให้ประเทศไทยสามารถบริหารจัดการความสัมพันธ์ที่เริ่มจากระดับประเทศไปบนเวทีต่างๆ สู่เวทีระดับทั้งโลก

ในภาพรวมของ "นโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในปัจจุบัน: ประเทศไทยบนเวทีโลกและเวทีโลกในประเทศไทยในต้นศตวรรษที่ 21" บทเรียนจากอดีตและการเริ่มต้นทศวรรษแรกแห่งศตวรรษใหม่ของ *"ประเทศไทยบนเวทีโลก"* แสดงให้เห็นว่า หากอยู่ในเงื่อนไข

ของการมีเสถียรภาพทางการเมืองภายในตามปกติ ประเทศไทยก็จะสามารถมีความมั่นใจในสมรรถนะของประเทศที่จะดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์บนเวทีต่างๆ ซึ่งเมื่อเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาจำนวนไม่น้อยในโลกก็นับว่าอยู่ในระดับที่น่าพอใจตามสมควร เนื่องเพราะความชำนาญทางด้านวิเทโศบายหรือทางการทูตที่เป็นมรดกตกทอดและการมีลักษณะเป็นประเทศเปิดมาช้านาน แต่ทว่ามิติปัญหา *"เวทีโลกในประเทศไทย"* กลับจะกลายเป็นข้อกังวลอย่างแท้จริง ทั้งนี้ด้วยความเป็นประเทศเปิดของไทยนั้นเอง เมื่อต้องเผชิญกับกระแสข้ามชาติที่ปราศจากการควบคุมหรือบริหารจัดการโดยระบบที่พัฒนาขึ้นให้ทันต่อวิวัฒนาการของปรากฏการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญ คือ อยู่ในลักษณะของกระบวนการธรรมาภิบาล การเปิดสู่โลกและการได้รับดัชนีความนิยมหรือเชื่อถือในด้านต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวหรือการลงทุนที่แสดงถึงการมีสถานภาพ "ติดอันดับนานาชาติ" ที่เคยเป็นความภูมิใจนั้น หากขาดวิสัยทัศน์ระยะยาวและการบริหารจัดการที่ดีมีธรรมาภิบาลแล้ว โอกาสดังกล่าวอาจกลายสภาพเป็นปัญหาที่ร้ายแรงโดยคุกคามทั้งสังคมและรัฐจากภายใน จนอยู่ในสภาวการณ์ที่รัฐอันเคยเป็นที่พึ่งหลักจะไม่สามารถปกครองหรือแก้ไขมีมิติของการต่างประเทศ/ความสัมพันธ์ข้ามชาติในเวลาเดียวกัน

หนทางอนาคตสำหรับประเทศไทยจึงน่าจะอยู่ที่การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในโลกที่เปลี่ยนแปรไป อย่างไรก็ตาม ทางออกนั้นย่อมมิได้อยู่เพียงการเพิ่มความสำคัญแก่การอภิบาล (governing, govern) โดยตัวแสดงต่างๆ ที่มิใช่รัฐด้วยการปล่อยให้รัฐอ่อนแอลงจนกระทั่งอาจจะเป็นรัฐที่ล้มเหลว หากควรจะเป็นการรักษาดุลยภาพที่เหมาะสมระหว่างการ "อภิบาลโดยรัฐ" หรือ "รัฐบาล" (government) ที่มีความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ และมีธรรมาภิบาล กับการร่วมกันอภิบาลในลักษณะ "สห-อภิบาล" (co-governance) โดยไม่ต้องพึ่งรัฐแต่อย่างเดียว หรือที่เรียกกันในปัจจุบันว่า ธรรมาภิบาล (governance) ซึ่งธรรมาภิบาลนี้ ควรจะต้องพัฒนาขึ้นในรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมจนสามารถเปลี่ยนวิกฤตเป็นพลังและปัญหาเป็นโอกาสบนเวทีโลกซึ่งมีความสำคัญสูงต่อวิวัฒนาการของสังคมไทย โดยสามารถเสริมสร้างสถานะความเป็นประเทศที่เข้มแข็ง เป็นประชาธิปไตย โปร่งใส มีธรรมาภิบาล เป็นที่น่าเชื่อถืออย่างยั่งยืนเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกันหรือในโลกแห่งสหัสวรรษใหม่

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กระทรวงการต่างประเทศ. **คำศัพท์-คำย่อทางการทูตและการต่างประเทศ**. ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2552.

_____, กรมองค์การระหว่างประเทศ. **ปฏิบัติการสันติภาพของสหประชาชาติ (United Nations Peace Operations)** [สิ่งพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์]. มีนาคม 2552.

_____, กรมอาเซียน. **ประมวลเอกสารอาเซียน**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2539.

_____, _____. **อาเซียน 2020: วิสัยทัศน์ผ่านภาพ**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2546.

_____, _____ และ สำนักงานเลขานุการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน. **อาเซียนแห่งอนาคต: ยุทธศาสตร์ประเทศไทย ร่วมมือพร้อมแข่งขัน**. สาระจากการสัมมนาทางวิชาการประกอบวีดีทัศน์ ในวาระครบรอบ 35 ปี อาเซียน 8 สิงหาคม 2545. กรุงเทพฯ: กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, 2545.

_____, สำนักงานปลัดกระทรวง, กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร. **คู่มือการบริหารราชการในต่างประเทศแบบบูรณาการ (CEO)**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2546.

_____, สำนักนโยบายและแผน. "สรุปการบรรยายของ Ms. Sidney Jones, Senior Adviser, Asia Program องค์กร International Crisis Group เรื่อง Jemaah Islamiyah, Its Splinters, and Violent Extremism In Southeast Asia, 30 มกราคม 2552 ณ กระทรวงการต่างประเทศ," 19 กุมภาพันธ์ 2552.

_____; กองบัญชาการกองทัพไทย, กรมยุทธการทหาร, ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ และ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. **ไทยกับปฏิบัติการสันติภาพของสหประชาชาติ** [สิ่งพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์]. มีนาคม 2552.

กระทรวงมหาดไทย, สำนักงานปลัดกระทรวง, สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด. **วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดและจังหวัด**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2547.

กระทรวงยุติธรรม, คณะกรรมการพิจารณาพันธกรณีตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (แปล). **คำแปลอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2548.

เกษียร เตชะพีระ. **บุชกับทักษิณ: ระบอบอำนาจนิยมขวาใหม่ไทย-อเมริกัน**. กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2547.

กิตติ ประเสริฐสุข. **การเจรจาการค้าของญี่ปุ่นจากการแก้ไขข้อพิพาทสู่ FTA**. โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

_____. **ญี่ปุ่นกับประชาคมเอเชียตะวันออก: ผลประโยชน์ ความเป็นไปได้ และผลกระทบต่อประเทศไทย**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552.

กิตติ วะสีนนท์. **โครงการสนับสนุนการจัดสัมมนา เรื่อง "อาเซียน-ญี่ปุ่น: หุ้นส่วนในการรวมตัวในภูมิภาค"**. เอกสารประกอบการประชุม. สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546-2547.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. **โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย (ช่วงที่ 2)**. โครงการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545-2549.

กิตติมา จันทร์ตรี. **ช่องแคบมะละกา-มาเลเซีย-อินโดนีเซีย**. บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กาญจนี ละอองศรี. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541.

เกรียงไกร เตชกานนท์ และ ภัททา เกิดเรือง. **ผลกระทบการเปิดเสรีการค้าและการปรับตัวในห่วงโซ่อุปทานในภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอของไทย**. เอกสารวิจัยหมายเลข 7. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2550.

เกื้อ วงศ์บุญสิน (บรรณาธิการ). **6 ปีทองสุดท้ายของโอกาสการแข่งขันทางเศรษฐกิจ: ผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร**. หนังสือรวมบทความชุดโครงการทักษะการทำงานระยะที่ 2 (การเตรียมแผนรับช่วงปัจจุบัน และช่วงหลังของโอกาสการรับการปันผลทางประชากร). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

แก้วตา โรหิตรัตนะ, อักษรศรี พานิชสาส์น และ การดี ปรีชานนท์. **การศึกษาและสำรวจระบบโลจิสติกส์ของประเทศจีนในบริบทของข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2551.

ขจิต จิตตเสวี. "ประชาคมยุโรป และ 'ตลาดเดี่ยว 1992': การเมืองและเศรษฐกิจก้าวใหม่ในการรวมตัวของประชาคมยุโรป," **วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์**, 8:4 (ธันวาคม 2533), น. 89-128.

_____. "องค์การระหว่างประเทศในฐานะเวทีและตัวแสดงระหว่างประเทศ: บริบทใหม่ของการปรับนโยบายต่างประเทศของรัฐไทยในกระแสโลกาภิวัตน์," **สราญรมย์**, 63 (กุมภาพันธ์ 2549), น. 298-337.

_____. **อาณาบริเวณชายแดนไทยในศตวรรษที่ 21: ปัญหาและบริบทใหม่ของนโยบายต่างประเทศไทยต่อเพื่อนบ้าน**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.

_____. "อาณาบริเวณชายแดนไทยในศตวรรษที่ 21: ปัญหาและบริบทใหม่ของนโยบายต่างประเทศไทยต่อเพื่อนบ้าน," **รัฐศาสตร์สาร**, 30:3 (ก.ย. - ธ.ค. 2552), น. 1-151.

_____. **องค์การระหว่างประเทศ (องค์การระหว่างประเทศในกระแสโลกาภิวัตน์และภูมิภาคาภิวัตน์)**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552.

เขียน ธีระวิทย์. **นโยบายต่างประเทศจีน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2541.

_____. **จีนใหม่ในศตวรรษที่ 21 (สรรนิพนธ์เรื่องจีนช่วงปี ค.ศ. 1999-2005)**. กรุงเทพฯ: มติชน, 2549.

_____. **เวียดนาม: สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

_____ และ สุฉัย ผาสุข. **กัมพูชา: ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

_____, อดิศร เสมแย้ม และ ทานตะวัน มโนรมย์. **ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในสายตาของคนลาว**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

คณะกรรมการรัฐมนตรีพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้. **แผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2552-2555**. เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์, พฤษภาคม 2552.

คณะกรรมการแห่งชาติเพื่อเตรียมงานฉลองครบรอบ 50 ปี ขององค์การสหประชาชาติ. **ไทยกับสหประชาชาติ: ความร่วมมือในรอบ 50 ปี 2488-2538 (1945-1995) ฉลองครบรอบ 50 ปี สหประชาชาติ**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2538.

คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ. **รายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ: เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2549.

คณะทำงานร่วมธนาคารแห่งประเทศไทยและธนาคารแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. **ปัญหาการค้าชายแดนไทย-ลาว (นครพนม-คำม่วนและเชียงราย-บ่อแก้ว)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2539.

โคริน เฟื่องเกษม. **ความสัมพันธ์และนโยบายต่างประเทศของไทย (ค.ศ. 1980-ปัจจุบัน)**. เอกสารไม่ตีพิมพ์, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.ป.

_____. **แนวคิดและทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

_____, คมกริช วรคามิน, ประภัสสร์ เทพชาตรี และ ศิริพร วัชชวัลคุ (บรรณาธิการ). **รวมงานเขียนและปาฐกถา เรื่อง การต่างประเทศของไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน**. 2 เล่ม. กรุงเทพฯ: ธาราฉัตรการพิมพ์, 2542.

จรัญ มะลูลีม. **เอเชียตะวันตกศึกษา: ภาพรวมทางสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

_____. "การใช้ความรุนแรงและการก่อการร้ายระหว่างประเทศ" ใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, บัณฑิตศึกษา, สาขาวิชารัฐศาสตร์, **ประมวลสาระชุดวิชากระแสโลกศึกษา (หน่วยที่ 8-15)**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2549. (บทที่ 13)

_____. **องค์การการประชุมอิสลาม**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยชุด "องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม". กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

_____. **โครงการ ไทยในการรับรู้และความเข้าใจของประเทศเพื่อนบ้าน: มาเลเซีย**, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552.

_____, กิติมา อมรทัต และ พรพิมล ตรีโชติ. **ไทยกับโลกมุสลิม: ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

_____, อิมรอน มะลูลีม และ กิติมา อมรทัต. **บทนำแห่งตะวันออกกลาง**. บรรณาธิการโดย อุกฤษฎ์ ปัทมานันท์. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

จตุรนต์ ถิระวัฒน์. **กฎหมายระหว่างประเทศ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2550.

จักรกฤษณ์ ควรพจน์. **มาตรการบังคับใช้สิทธิกับปัญหาการเข้าถึงยา: ข้อพิจารณาด้านกฎหมายและความตกลงระหว่างประเทศ**. เอกสารวิชาการหมายเลข 15. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2550.

_____. **การตอบโต้ทางการค้าของสหรัฐฯ ผ่านมาตรา 301 และสิทธิจีเอสพี: ศึกษากรณีการบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตรยาของไทย**. เอกสารวิชาการหมายเลข 20. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2551.

จิตติมา เกรียงมหศักดิ์. **ระเบียบการค้าสินค้าเกษตรภายใต้ GATT/WTO**. เอกสารข้อมูลหมายเลข 1. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2547.

จิตติมา เกรียงมหศักดิ์ และ อมรรัตน์ สุรเกียรติชานุกูล. **ข้อเสนอว่าด้วยการจัดระเบียบการค้าสินค้าเกษตร**. เอกสารข้อมูลหมายเลข 10. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548.

จิราพร ลิ้มปานานนท์ และคณะ. **ข้อตกลงเขตการค้าเสรี ไทย-สหรัฐอเมริกา: ผลกระทบที่มีต่อประเทศไทย**. บรรณาธิการ โดย สรชัย จำเนียรดำรงการ. นนทบุรี: กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรี, 2547.

จุลชีพ ชินวรรโณ. **สัมพันธไมตรี ไทย-จีน: ทศวรรษแห่งมิตรภาพ 2518-2528**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา, 2528.

_____. **สู่สหัสวรรษที่ 3: กระแสเศรษฐกิจการเมืองโลกที่ไร้พรมแดน**. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: หจก. โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2544.

_____ (บรรณาธิการ). **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: แนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2547.

_____. **30 ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีนความร่วมมือระหว่างกัลยาณมิตร 2518-2548**. กรุงเทพฯ: กรมเอเชียตะวันออก กระทรวงการต่างประเทศ, 2548.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ศูนย์ยุโรปศึกษา. **สหภาพยุโรปในปัจจุบันและความสัมพันธ์กับประเทศไทย**. เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ ณ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดโดย ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานคณะผู้แทนคณะกรรมาธิการยุโรปประจำประเทศไทย และคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 25-26 มีนาคม 2551.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. **ญี่ปุ่นกับมหาเอเชียบูรพา**. กรุงเทพ: สร้างสรรค์, 2548.

ฉันทิมา อ่องสุรักษ์ (บรรณาธิการ). **นโยบายต่างประเทศไทยบนทางแพร่ง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

_____. **นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา 2001-2004: หลักการบุช (Bush doctrine)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

ชนัญนิษฐ์ ลาภวิไล. **จีนกับการปฏิบัติตามเงื่อนไขการเข้าเป็นสมาชิก WTO: รายงาน USTR ปี 2550**. เอกสารข้อมูลหมายเลข 21. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2551.

_____ และ พิสินี ลีลาเฟื่องศิลป์. **ประเทศมหาอำนาจกับการค้าระหว่างประเทศ**. เอกสารวิชาการหมายเลข 24. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552.

ชนินทร์ มีโภคี. **เกาหลีใต้กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมือง**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. ปทุมธานี: สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

ชยันต์ ตันติวัสดาการ. **นโยบายการค้าระหว่างประเทศของไทยช่วงปี 2543 - 2549**. เอกสารวิจัยหมายเลข 5. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2549.

ชัยโชค จุลศิริวงศ์ (บรรณาธิการ). **5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536.

_____. **การก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. บรรณาธิการโดย สุรชาติ บำรุงสุข. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการวิจัย "ปัญหาความมั่นคงใหม่" สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพฯ: ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ). **แผ่นดินจินตนาการ: รัฐและการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้**. ผลการศึกษาโครงการวิจัยปีที่ 1 (พ.ศ. 2548-2549) โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เรื่อง "สันติวิธี ความรุนแรง และสังคมไทย". กรุงเทพฯ: มติชน, 2551.

_____. **ความรุนแรงกับการจัดการ "ความจริง": ปัตตานีในรอบกึ่งศตวรรษ**. โครงการวิจัยชุด "การจัดการ 'ความจริง' ในสังคมไทย" สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551,

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. **100 ปี แห่งการปฏิรูประบบราชการ: วิวัฒนาการของอำนาจรัฐและอำนาจการเมือง**. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายการศึกษา, 2538.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. **โครงการตีพิมพ์หนังสือชุด "ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้"**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

_____. **โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค (ระยะที่ 1).** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

_____ และคณะ. **ท่องตะเข็บแดนสยาม: การสำรวจแนวพรมแดนไทย-พม่า-ลาว-กัมพูชา**. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ร่วมกับ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา และ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

ชุมพล เลิศรัฐการ. **สหรัฐอเมริกากับปัญหาความมั่นคงใหม่**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการ "ปัญหาความมั่นคงใหม่". กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

ไชยวัฒน์ ค้ำชู. **นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น: ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

_____. **ระบบเศรษฐกิจการเมืองญี่ปุ่นยุคหลังฟองสบู่แตก: ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง**. กรุงเทพฯ: โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

_____ และคณะ. **โครงการพัฒนาระบบการบริหารราชการไทยในต่างประเทศ ระยะที่ 3**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2548.

Sciortino, Rosalia และ สุรีย์พร พันพึ่ง. **การย้ายถิ่นข้ามชาติในประเทศไทย ฉบับปี 2552**. กรุงเทพฯ: องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน สาขาประเทศไทย, 2552.

ดลยา เทียนทอง. **ปฐมบทการก่อการร้าย: รากเหง้า ความเป็นไป และพลวัต**. ชุดโครงการปัญหาความมั่นคงใหม่ (สกว.). กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

ดวงฤดี รัตนโอฬาร และคณะ. **มิติใหม่ของระบบราชการไทยในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง: คำกล่าวและปาฐกถาของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2544 - 3 พฤษภาคม 2547**. บรรณาธิการโดย เอนก เพิ่มวงศ์เสนีย์. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2547.

ดิเรก ชัยนาม. **ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ศรีปัญญา, 2549.

ดิน ปรัชญพฤทธิ์ และคณะ. **โครงการศึกษาการจัดระบบบริหารราชการไทยในต่างประเทศ**. รายงานเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2540.

เตช บุนนาค. **ขบถ ร.ศ. 121**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2551.

ถนอม เจริญลาภ. **กฎหมายทะเล: เขตทางทะเลของประเทศไทย**. กรุงเทพ: วิญญชน, 2550.

ทวีเกียรติ เจนประจักษ์. **ข้อพิพาทเขตแดนไทย-ลาว**. บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กาญจนี ละอองศรี. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540.

ทวีป ศิริรัศมี (บรรณาธิการ). **การท่องเที่ยวชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552.

ทศพร ศิริสัมพันธ์. "การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี," เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการประจำปี ในโอกาสครอบรอบ 6 ปี ของการพัฒนาระบบราชการไทย, 3 ตุลาคม 2551.

_____. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารราชการแนวใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2549.

_____ และคณะ. **การพัฒนาระบบและกลไกของการตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546.

_____ และคณะ. **โครงการพัฒนาระบบการบริหารราชการของไทยในต่างประเทศ ระยะที่ 2**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546.

ทักษิณ ชินวัตร. **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2544.

_____. **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภาวันที่ 23 มีนาคม 2548**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548.

ทาร์ลิ่ง, นิโคลาส (บรรณาธิการ). **ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฉบับเคมบริดจ์**. 4 เล่ม. แปลโดย มัทนา เกษกมล และ มัทนี เกษกมล, บรรณาธิการแปลโดย มัทนา เกษกมล. กรุงเทพฯ: โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค (อบศ. 5) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552.

ธัญญาทิพย์ ศรีพนา. **รวบรวมผลงาน "ประเด็นเกี่ยวกับทางเศรษฐกิจและการเมืองในเวียดนามร่วมสมัย"**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2539.

_____. **โครงการศักยภาพการลงทุนของไทยในเวียดนาม**. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย, 2542.

_____ และคณะ. **โครงการวิจัย ระเบียงด้านใต้ (ไทย - กัมพูชา - เวียดนาม): เวียดนาม ระยะที่ 1 'การท่องเที่ยวทางใต้ของเวียดนาม: โอกาสและความเสี่ยง'**. โครงการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, อยู่ระหว่างดำเนินการ (2548-).

ธีระ นุชเปี่ยม. **โครงการพัฒนา "ประสานงานชุดโครงการเอเชีย-ยุโรปศึกษา"**. โครงการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543-2544.

นคร พันธ์ณรงค์. **ปัญหาชายแดนไทย-พม่า**. บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กาญจนี ละอองศรี. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540.

นพดล โชติศิริ. **เขตแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน: ประเด็นและปัญหาในการสำรวจและปักปันเขตแดน**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการ "ความมั่นคงศึกษา". กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2551.

นวลน้อย ตรีรัตน์ และ ปิยวรรณ สุขศรี. **สภาพความรุนแรงของปัญหาองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในประเทศไทย**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการวิจัย "การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2)" ดำเนินโครงการโดย สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548

นอร์แลนด์, แพทริเซีย; สินธุ ตวงทอง, วิภาวัลย์ ลิ้มศรีวงศ์ และ ไพรัช โอศิริ (บรรณาธิการ). **ความสัมพันธ์ไทย-อเมริกัน ตั้งแต่ พ.ศ. 2376**. พิมพ์ครั้งที่ 4. แปลโดย มณฑนี อนุศาสน์อมรกุล, เนาวรัตน์ เลียวตระกูล, ปานทิพย์ ชัชวาลา. กรุงเทพฯ: สำนักข่าวสารอเมริกัน, 2540.

นิธินันท์ วิศเวศวร และคณะ. **การขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรปครั้งที่ 5 และผลกระทบที่จะมีต่อเศรษฐกิจไทย**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการ "เอเชีย-ยุโรปศึกษา". กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

_____ และคณะ. **โครงการศึกษาวิจัยเชิงนโยบาย เรื่อง การเข้าสู่ตลาดจากการเปิดเสรีทางการค้าสำหรับ SMEs (กรณีศึกษา: FTA อาเซียน-สหภาพยุโรป)**. เสนอต่อ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

_____ และคณะ. **โครงการการขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรปกับโอกาสการลงทุนของประเทศไทย: กรณีศึกษาเปรียบเทียบประเทศโปแลนด์ ฮังการี และสาธารณรัฐเชค**. ชุดโครงการ "เอเชีย-ยุโรปศึกษา". โครงการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, อยู่ระหว่างดำเนินการ (2547-).

นิพนธ์ พัวพงศกร และ สิริลักษณา คอมันตร์. **การเจรจาการค้าพหุภาคีสินค้าเกษตร: ความไม่สมดุล ความล้มเหลว และอนาคตของรอบการพัฒนา (โดฮา)**. เอกสารวิจัยหมายเลข 1. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548.

นิรมล สุธรรมกิจ. **มาตรฐานสิ่งแวดล้อมกับระเบียบการค้าระหว่างประเทศ**. เอกสารวิชาการหมายเลข 2. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548.

_____. **โครงการ "การศึกษามาตรฐานแรงงานกับการค้าระหว่างประเทศ"**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการ "โครงการจับกระแสองค์การการค้าโลก (WTO Watch)". กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

_____. **สังคมกับเศรษฐกิจ: กรณีศึกษาประเทศไทย (พ.ศ. 2500-2545)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

นิสิต พันธมิตร. **โครงการ ผลกระทบของการค้าชายแดนภาคเหนือจากข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรี (Free Trade Area)**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2550.

บัญชา ดอกไม้ และ เอกพล จงวิลัยวรรณ. **การค้าและการลงทุน: การจัดระเบียบการลงทุนในเศรษฐกิจโลก**. เอกสารข้อมูลหมายเลข 14. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2550.

บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา และคณะ. **วิเทศคดีศึกษา: รากฐานของเมืองไทยในระบบโลกสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2538.

แบรดลี, วิลเลียม แอล และ จุลชีพ ชินวรรโณ (บรรณาธิการ). **เส้นทางมหาอำนาจ: เอกสารด้านนโยบายต่างประเทศอเมริกาต่อเอเชีย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. แปลโดย วริยา ศ. ชินวรรโณ. กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2539.

ปกศักดิ์ นิลอุบล. **เข้าใจพม่าผ่านประสบการณ์ของปกศักดิ์ นิลอุบล อดีตเอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง พ.ศ. 2538-2551**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552.

ประทุมพร วัชรเสถียร. **กลาสนอสท์-เปเรสตรอยกา: กอร์บาชอฟปฏิรูป**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

ประธาน วัฒนวาณิชย์ และคณะ. **โครงการ "กระบวนการยุติธรรมในการควบคุมการก่อการร้าย: การศึกษาด้านการสอบสวน การฟ้องและการพิจารณาพิพากษาคดีผู้ก่อการร้าย"**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

_____ และ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. **การใช้ถ้อยคำในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรและพิธีสารแนบท้าย**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการวิจัย "การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2)" ดำเนินโครงการโดย สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

ประภัสสร์ เทพชาตรี. **นโยบายต่างประเทศของไทย: จากยุควิกฤตเศรษฐกิจสู่สหัสวรรษใหม่**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

_____ (บรรณาธิการ). **บทบาทของสหประชาชาติในสหัสวรรษใหม่**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

_____. **นโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาต่อเอเชีย: ช่วงหลังสงครามเย็นถึงปัจจุบัน**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

_____. **ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐ: อดีต ปัจจุบันและอนาคต**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

_____. **การก่อการร้ายสากล**. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, 2550.

_____ (ผู้อำนวยการ และ บรรณาธิการ). **โครงการอาเซียนศึกษา**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับทุนอุดหนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2552.

- สู่ประชาคมอาเซียน 2015 (หนังสือวิชาการ ลำดับที่ 1)
- ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (หนังสือวิชาการ ลำดับที่ 2)
- ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (เอกสารหลังการประชุม ลำดับที่ 3)
- ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (เอกสารหลังการประชุม ลำดับที่ 4)
- การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 (เอกสารหลังการประชุม ลำดับที่ 5)
- ไทยกับการเป็นประธานอาเซียน (เอกสารหลังการประชุม ลำดับที่ 6)

_____. "สู่การจัดตั้งประชาคมเอเชียตะวันออก," **รัฐศาสตร์สาร**, ฉบับพิเศษ รัฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ 60 ปี รัฐศาสตร์สาร 30 ปี, เล่ม 3 (2552), น. 37-71.

ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์. **การเมืองและนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ประสิทธิ์ เอกบุตร. **การระงับข้อพิพาททางการค้าของไทยใน WTO**. เอกสารวิชาการหมายเลข 13. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2550.

ปริญญา อุดมทรัพย์. **โครงการวิจัย "พัฒนาการนโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส"**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

ปัทมาวดี โพชนุกูล ซูซูกิ. **โครงการพัฒนาข้อเสนอโครงการนโยบายและมาตรการความปลอดภัยด้านอาหารของญี่ปุ่นกับผลกระทบและความพร้อมของไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

_____. **การจัดระเบียบการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ**. เอกสารวิชาการหมายเลข 17. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2550.

ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์. **บันทึกลับ 2540: ความจริงที่ถูกปกปิดมาเป็นเวลานาน**. นนทบุรี: บริษัท ออฟเซ็ท เพรส จำกัด, 2548.

ปิยนาถ บุนนาค และคณะ. **9 แผ่นดินของการปฏิรูประบบราชการ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2550.

_____. **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว: พระอัจฉริยภาพในการบริหารจัดการ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2549.

ปุ่น เที่ยงบูรณธรรม. **โครงการ "การศึกษาเบื้องต้นเพื่อเตรียมการรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันตก-ตะวันออก กรณีโลจิสติกส์ด้านการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดน"**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร, สังศิต พิริยะรังสรรค์ และ นวลน้อย ตรีรัตน์. **หวย ซ่อง บ่อน ยาบ้า: เศรษฐกิจนอกกฎหมาย กับนโยบายสาธารณะในประเทศไทย**. บรรณาธิการโดย พิรุณ ฉัตรวนิชกุล. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

พงษ์วิภา หล่อสมบูรณ์ และคณะ. **โครงการ การศึกษาผลกระทบ REACH ต่อสายโซ่อุปทานในอุตสาหกรรมส่งออกของประเทศไทยและข้อเสนอ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

พรพิมล ตรีโชติ. **ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และคณะ. **บ่อนการพนันตามแนวชายแดนของไทย: ผลกระทบและแนวทางแก้ไขปัญหา**. รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพฯ: สมาคมรัฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2545.

พัชราวลัย วงศ์บุญสิน และคณะ. **โครงการวิจัย การเพิ่มผลิตภาพกำลังแรงงานอาเซียน**. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ร่วมมือกับ กระทรวงแรงงานงาน, 2550.

พิมพ์ชนก วอนขอพร. **การเจรจาการค้าบริการใน WTO**. เอกสารวิชาการหมายเลข 21. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552.

พิษณุ สุวรรณะชฎ. **สามทศวรรษอาเซียน**. บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กาญจนี ละอองศรี. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540.

พิษณุ เหรียญมหาสาร. **จีน: หุ้นส่วนใหญ่นำไทยมั่งคั่ง**. กรุงเทพฯ: สภาธุรกิจไทย-จีน, 2546.

เพ็ญศรี ดุ๊ก. **การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงสิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม)**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2542.

ไพศาล หรูพาณิชย์กิจ. **เอเชียตะวันออกบนเส้นทางสู่การเป็น "ประชาคม"**. โครงการจัดพิมพ์หนังสือ สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552-2553.

_____. **เอเชียตะวันออกบนเส้นทางสู่การเป็นประชาคม**. สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

ภุชงค์ ประดิษฐธีระ. "มาตรการเพื่อความมั่นคงทางทะเล (Maritime Security Measures)," **นาวิกศาสตร์**, 91:8 (สิงหาคม 2551).

ภูวดล ทรงประเสริฐ. **จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

มณเฑียร สติมานนท์. **ข้าวภายใต้องค์การการค้าโลก**. เอกสารวิชาการหมายเลข 10. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2549.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สาขาวิชารัฐศาสตร์. **เอกสารการสอนชุดวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ**. ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1, 2 เล่ม. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2548.

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ศูนย์เครือรัฐเอกราชและรัฐบอลข่าน. **การรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States: CIS)**. รายงานวิจัยเสนอ กรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2549.

มานพ เมฆประยูรทอง. **องค์การสหประชาชาติ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2533.

_____ และ กิตติศักดิ์ วรรธนะภูติ. **สหประชาชาติ: สันติภาพกับการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สมาคมสหประชาชาติแห่งประเทศไทย และสำนักงานแถลงข่าวสหประชาชาติ กรุงเทพฯ, 2538.

มูฮัมหมัดรอฟีอี มูซอ. **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการจัดการความขัดแย้งในชุมชนมุสลิม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. **โครงการบทบาทใหม่ของญี่ปุ่นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง**. กรุงเทพฯ: โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

รมย์ ภิรมนตรี และคณะ. **โครงการวิจัยรัสเซียใหม่และลู่ทางความสัมพันธ์กับไทย**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการ "เอเชีย-ยุโรปศึกษา". กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. **สังคมเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ 2550: ยุทธศาสตร์การพัฒนาในกระแสโลกานุวัตร**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2543.

_____ (ผู้อำนวยการ). **ชุดโครงการจับกระแสองค์การการค้าโลก**. โครงการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546-2552.

_____. **ฉันทมติวอชิงตัน**. กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2548.

_____ (บรรณาธิการ). **อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม: การปรับตัวยุคการค้าเสรี**. เอกสารวิชาการหมายเลข 8. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548.

_____ (บรรณาธิการ). **ข้อพิพาทการค้าระหว่างประเทศ: สินค้าเกษตร**. เอกสารข้อมูลหมายเลข 8. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548.

_____ (บรรณาธิการ). **Trade Policy Review of Thailand: The Thai Government Reports, 1995-2007**. เอกสารข้อมูลหมายเลข 17. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2551.

_____. **Trade Policy Review of Thailand: The WTO Secretariat Reports, Volume One: 1995-1999**. เอกสารข้อมูลหมายเลข 18. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2551.

_____. **Trade Policy Review of Thailand: The WTO Secretariat Reports, Volume Two: 2003-2007**. เอกสารข้อมูลหมายเลข 19. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2551.

_____. **จาก GATT สู่ WTO**. เอกสารเหตุการณ์ปัจจุบันหมายเลข 11. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552.

_____ และ สมบูรณ์ ศิริประชัย (บรรณาธิการ). **หนึ่งทศวรรษ WTO**. เอกสารวิชาการหมายเลข 18. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2551.

_____ _____ (บรรณาธิการ). **นโยบายการค้าระหว่างประเทศของไทย และการค้ากับสหรัฐอเมริกา**. เอกสารข้อมูลหมายเลข 34. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552.

ราชบัณฑิตยสถาน. **สารานุกรมประเทศในทวีปยุโรป ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2550.

ลิขิต ธีรเวคิน. **วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 10 แก้ไขปรับปรุง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

ลีเฟอร์, ไมเคิล. **พจนานุกรมการเมืองสมัยใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. แปลและเรียบเรียงโดย จุฬาพร เอื้อรักสกุล, บรรณาธิการโดย พรรณงาม เง่าธรรมสาร. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

เลิศพร ภาระสกุล. **การวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวทางบกเชื่อมโยงประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา.** รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2551.

วรเดช จันทรศร. **การปรับปรุงและปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินของไทย.** กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย และสถาบันนโยบายการศึกษา, 2534.

วรพล พรหมิกบุตร (บรรณาธิการ). **เกาหลีในโลกาภิวัฒน์: ปัจจุบันและแนวโน้มศตวรรษ 21**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ปทุมธานี: โครงการเกาหลีศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

วรศักดิ์ มหัทธโนบล (บรรณาธิการ). **จีน-ไทยในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542.

_____. **การปฏิรูปจีนกับทศวรรษที่ 3 ของความสัมพันธ์ต่อไทย.** รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542.

_____. **เศรษฐกิจการเมืองจีน.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

วัชรินทร์ ยงศิริ. **การค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา: ปัญหาที่ประสบในปัจจุบัน และแนวทางแก้ไขในอนาคต**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

_____. **ระเบียงด้านใต้ (ไทย - กัมพูชา - เวียดนาม): กัมพูชา ระยะที่ 1**. โครงการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, อยู่ระหว่างดำเนินการ (2548-).

วัฒเนะ คุ้นวงศ์. **โครงการจัดทำเอกสาร "คู่มือการติดต่อราชการและธุรกิจกับรัสเซีย"**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

วันชัย รุจนวงศ์ และคณะ. **โครงการวิจัย "การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2)".** รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, 17 เล่ม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

_____ และ สายฝน จันทะพรม. **โครงการ "ปรับปรุงต้นฉบับการวิจัย เรื่อง องค์กรอาชญากรรม: ผลกระทบต่อสังคมและความมั่นคงและมาตรการป้องกันและปราบปรามที่มีประสิทธิภาพ" ฉบับย่อ**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

_____ _____. **องค์กรอาชญากรรม: ผลกระทบต่อสังคมและความมั่นคง และมาตรการป้องกันและปราบปรามที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. **สารานุกรมเศรษฐกิจจีน: คู่มือสำหรับนักธุรกิจไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม, สนับสนุนการจัดพิมพ์โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ, 2548

_____ และ อวยพร สุธาทองไทย. **โครงการภาพรวมเศรษฐกิจจีน 17 มณฑล**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

_____, อักษรศรี พานิชสาส์น และ อวยพร สุธาทองไทย. **หนึ่งมณฑล หนึ่งประเทศ, เล่ม 1: เศรษฐกิจจีน 11 มณฑลที่มีนัยสำคัญต่อไทย**. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ, 2549.

_____ _____ _____. **หนึ่งมณฑล หนึ่งประเทศ, เล่ม 2: ภาพรวมเศรษฐกิจจีนอีก 9 มณฑล**. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ, 2550.

วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์ และคณะ. **โครงการวิจัยร่วมเพื่อพัฒนากรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและเศรษฐกิจไทย-จีน โดยเน้นตำแหน่งและการเชื่อมโยงทางภูมิศาสตร์ (CTC)**. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

วิเชียร อินทะสี. "ความขัดแย้งในประเด็นทางนิวเคลียร์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับเกาหลีเหนือ," **รัฐศาสตร์สาร**, 23:3 (2545), น. 207-229.

_____. **ผลกระทบจากความปรองดองระหว่างเกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้ต่อความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออก**. รายงานผลการวิจัย. ปทุมธานี: สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

วินิตา สุกรเสพย์ (บรรณาธิการ). **อาเซียนในการเมืองโลก**. กรุงเทพฯ: สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

วิบูลพงศ์ พูนประสิทธิ์. "นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาต่อเอเชียอาคเนย์," **รัฐศาสตร์สาร**, 9:3 (ก.ย. - ธ.ค. 2526), น. 38-62.

วิมลพรรณ ปีตธวัชชัย. **สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ**. 2 เล่ม. กรุงเทพฯ: บริษัท โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984) จำกัด, 2547.

วิมลวรรณ ภัทโรดม และ สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ (บรรณาธิการ). **สหภาพยุโรปโฉมใหม่ และ 27 ประเทศสมาชิก**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

วีระพงษ์ บุญโญภาส. **อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ 3 ปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2544.

ไว จามรมาน. **โครงการศึกษาเรื่องนโยบายของกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศของญี่ปุ่นที่มีผลต่อการปรับโครงสร้างเครือข่ายการผลิตภายในเอเชียและผลกระทบต่อประเทศไทย**. โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น. โครงการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, อยู่ระหว่างดำเนินการ (2547-).

ศราวุฒิ อารีย์. **สันนิบาตมุสลิมโลก**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยชุด "องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม". กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2550.

_____. **สันนิบาตอาหรับ**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยชุด "องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม". กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

ศิรยา เลาหเพียงศักดิ์. **สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์**. เอกสารวิชาการหมายเลข 5. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548.

ศิระชัย โชติรัตน์ (ผู้อภิปราย). **การก่อการร้ายใหม่** [วัสดุบันทึกเสียง]. เสวนาความมั่นคง "สงครามใหม่ในเวทีโลก" จัดโดย ศูนย์ความมั่นคงศึกษา สภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) สถาบันข่าวกรองและสำนักงานเลขานุการ คณะที่ปรึกษาการข่าว สำนักข่าวกรองแห่งชาติ และโครงการความมั่นคงศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ณ โรงแรมสยามซิตี้ กรุงเทพฯ, 5 สิงหาคม 2552

ศิริพร วัชชวัลคุ (บรรณาธิการ). **ญี่ปุ่นกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. กรุงเทพฯ: โครงการวิชาโทเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

_____. **โครงการการดำเนินนโยบายต่างประเทศใหม่ของญี่ปุ่นต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ผลกระทบและการปรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น**. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546.

_____ (บรรณาธิการ). **ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในศตวรรษใหม่: ความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจกับการประสานผลประโยชน์แห่งชาติ; ญี่ปุ่นกับความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจกับประเทศไทย**. เอกสารหลังการอภิปราย. กรุงเทพฯ: โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

_____. **ญี่ปุ่น: ประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ: โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

_____. **โครงการติดตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นและผลกระทบต่อประเทศไทย**. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

_____. **โครงการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นและผลกระทบต่อประเทศไทย: กรณีศึกษาแรงกดดันด้านการเปิดเสรีทางการค้าต่อภาคเกษตรของญี่ปุ่นและการปรับตัวเชิงนโยบาย**. รายงานฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

ศิริพร สะโครบาเนค. **การค้ามนุษย์: แนวคิด กลไก และประเด็นท้าทาย**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิผู้หญิง, 2548.

ศิริเพ็ชร ทฤษณาวดี. **โครงการการสำรวจฐานข้อมูลความสัมพันธ์ไทย-จีน ในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ.** รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

_____. **โครงการกลไกและปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ในกรอบการตกลงเขตการค้าเสรีจีน-อาเซียน: ศึกษากรณีมณฑลที่มีนัยยะสำคัญต่อประเทศไทย**. โครงการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, อยู่ระหว่างดำเนินการ (2548-).

ศุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า. **บทบาทของกลุ่มธุรกิจไทยในการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ไทย-พม่า: 1988-ปัจจุบัน**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2551.

ศุภชัย ยาวะประภาษ. **นโยบายสาธารณะ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

ศุภณัฏฐ์ ศศิวุฒิวัตน์. **นโยบายข้าวหลังการเจรจารอบอุรุกวัย: สหรัฐอเมริกาและอาเซียนบูรพา**. เอกสารข้อมูลหมายเลข 23. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552.

ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้. **Deepsouth Bookazine**. 4 เล่ม. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2550-2552.

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์. **กรองยุโรปเพื่อไทย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

_____. **กรองยุโรปเพื่อไทย Business Edition ฉบับปี 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. **คู่มือประชาชนด้าน FTA**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **การเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีไทยและสหรัฐอเมริกา: ความเห็นและข้อเสนอแนะ**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2550.

สภาที่ปรึกษาเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้. **อิสลามกับความจริงที่ต้องรู้**. ยะลา: ผู้แต่ง, 2550.

_____. **ชุมนุมปาฐกถาผู้นำองค์กรมุสลิมโลก**. ยะลา: ผู้แต่ง, 2550.

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, คณะกรรมาธิการการต่างประเทศ. **รายงานเบื้องต้นเรื่องกฎบัตรอาเซียน**. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักเลขาธิการวุฒิสภา, 2550.

_____, _____. **รายงานการพิจารณาร่างกฎบัตรอาเซียน**. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักเลขาธิการวุฒิสภา, 2550.

_____, _____. "กฎบัตรอาเซียน: บทเส้นทางแห่งอนาคต," **Check & Balance**, 2 (มีนาคม 2551), น. 1-36.

สมเกียรติ ตั้งกิจวาณิชย์ (บรรยาย). **FTA ไทย-สหรัฐอเมริกา: ผลได้ ผลเสีย และข้อเสนอแนะ**. เรียบเรียงโดย อิสร์กุล อุณหเกตุ, เอกสารเหตุการณ์ปัจจุบันหมายเลข 5. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2549.

_____ และคณะ. **โครงการ "การมีส่วนร่วมของประชาชนและกลไกในการลดผลกระทบด้านลบจากการทำความตกลงการค้าเสรี"**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, 4 เล่ม: เล่ม 1, กลไกในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีทางการค้าแก่ประชาชน; เล่ม 2, ประสบการณ์ของการเปิดเสรีทางการค้าในต่างประเทศ; เล่ม 3, กลไกรองรับการปรับตัว หรือตาข่ายคุ้มครองทางสังคม; เล่ม 4, กลไกในการตรวจสอบและถ่วงดุลฝ่ายบริหารในการเจรจาความตกลงการค้าเสรี. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

_____ และคณะ. **โครงการวิจัย "ข้อสังเกตต่อร่างความตกลง JTEPA"**. รายงานฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อ สำนักงานเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น กระทรวงการต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549.

_____ และคณะ. **โครงการแสวงหาผลประโยชน์จากข้อตกลงการเปิดเสรี (Free Trade Agreement: FTAs) (ระยะที่ 3)**. รายการศึกษาฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2551.

สมเกียรติ ปิยะธีรธิติวรกุล และคณะ. **โครงการศึกษาสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพและชีวภาพของโครงการพัฒนาระเบียงตะวันออก-ตะวันตก**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการ "พัฒนาระเบียงตะวันออก-ตะวันตก: กรณีเส้นทางหมายเลข 9". กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

สมคิด พุทธศรี. "ความคืบหน้ากรณีพิพาทว่าด้วยกุ้งระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา," **จดหมายข่าวจับกระแสองค์การการค้าโลก (WTO Watch)**, 5:4 (กันยายน 2551), น. 38-40.

_____. **อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มยุคหลังความตกลง ATC**. เอกสารวิชาการหมายเลข 22. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552.

สมชาย วงศ์สวัสดิ์. **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันอังคารที่ 7 ตุลาคม 2551**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2551.

สมัคร สุนทรเวช. **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 18 กุมภาพันธ์ 2551**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2551.

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. **นโยบายสาธารณะ: แนวคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม, 2543.

สมบูรณ์ ศิริประชัย. "แนวความคิดกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจของไทยก่อนและหลังวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ: ความล้มเหลวของสถาบัน," บทความนำเสนอในการสัมมนาวิชาการประจำปี พ.ศ. 2543 เรื่อง "เศรษฐกิจไทย แลไปข้างหน้า" จัดโดยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

_____. "ธรรมาภิบาลภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์: นัยต่อประเทศไทย," **รัฐศาสตร์สาร**, 30:2 (พ.ค. - ส.ค. 2552), น. 1-112.

สมพงศ์ ชูมาก. **องค์การระหว่างประเทศ: สันนิบาตชาติ สหประชาชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

_____. **การปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติในอดีตและปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

_____. **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน: ทศวรรษ 1990 สู่ทศวรรษแรกแห่งศตวรรษที่ 21**. พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

สมภพ มานะรังสรรค์. **จาก the great depression สู่วิกฤตการณ์แฮมเบอร์เกอร์: การเคลื่อนตัวของศูนย์กลางเศรษฐกิจโลกจากสหรัฐอเมริกาสู่จีน**. บรรณาธิการโดย ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

สมหมาย ชินนาค. **องค์กรและกิจกรรมด้านอินโดจีนศึกษาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545.

สรรพสิทธิ์ คุมพ์ประพันธ์ และ พยงค์ศรี ขันธิกุล. **มาตรการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะหญิงและเด็ก**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการวิจัย "การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2)" ดำเนินโครงการโดย สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548

สังศิต พิริยะรังสรรค์ และคณะ. **เศรษฐกิจการพนัน: ทางเลือกเชิงนโยบาย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล และ ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

สายพิณ ชินตระกูลชัย. **ผลกระทบของการยกเลิกโควตาสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มภายใต้ความตกลงว่าด้วยการค้าสิ่งทอระหว่างประเทศ**. เอกสารวิจัยหมายเลข 9. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552.

สารสิน วีระผล. **จิ้มก้องและกำไร: การค้าไทย-จีน 2195-2396**. แปลโดย พรรณงาม เง่าธรรมสาร, รังษี ฮั่นโสภา และ สมาพร แลคโซ, บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กัณฐิกา ศรีอุดม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, 2548.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. **เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ทรัพยากรด้านวิเทศคดีศึกษาของประเทศไทย: พัฒนาการ โครงสร้าง และกิจกรรม**. การสัมมนาทางวิชาการ ณ โรงแรมรอยัล การ์เดน ริเวอร์ไซด์, 10-11 สิงหาคม 2537.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **วิสัยทัศน์ในการพัฒนาและโครงการความร่วมมือเพื่อภูมิภาคเขตแนวชายแดน**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2544.

_____. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545-2549**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2544.

_____. **ทิศทางที่ท้าทายแห่งการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10: การเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกและภูมิภาค**. เล่ม 7. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2548 ของ สศช. "ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ: 5 ปี ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10". กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง 2548.

_____. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. 2550-2554**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2549.

_____. **กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2551.

_____ และ ทีมงานองค์การสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย. **รายงานผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษของประเทศไทย พ.ศ. 2547**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. **สรุปยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด จากเอกสารประกอบคำรับรองการปฏิบัติราชการของผู้ว่าราชการจังหวัด**. เอกสารอัดสำเนา, ธันวาคม 2546.

_____. **สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาระบบทำงานร่วมกันระหว่างเอกอัครราชทูตแบบบูรณาการในประเทศเพื่อนบ้านของไทยกับผู้ว่าราชการจังหวัดบูรณาการในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2547.

_____. เอกสารสรุปการประชุมสัมมนา "ก้าวต่อไปของการพัฒนาระบบราชการไทย" ที่สำนักงาน ก.พ.ร. จัดขึ้น 4 ภูมิภาคทั่วประเทศ โดยปิดท้ายกิจกรรมนี้ที่โรงแรม พีบี สมิหลา บีช รีสอร์ท จ.สงขลา. 25 กันยายน 2551.

_____. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ "เชื่อมั่นประเทศไทยกับการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ" ณ หอประชุมกองทัพเรือ กรุงเทพมหานคร, 6-7 พฤษภาคม 2552.

สำนักเลขาธิการอาเซียน. **กฎบัตรอาเซียน (The ASEAN Chater)**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ประสานงานสำนักเลขาธิการอาเซียนประจำประเทศไทย, 2551.

สิทธิกร นิพภยะ (บรรณาธิการ). **รัฐบาลควรมีจุดยืนในการเจรจาการค้าทวิภาคีกับสหรัฐอเมริกาอย่างไร?**. เอกสารเหตุการณ์ปัจจุบัน หมายเลข 2. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2547.

_____. **สิทธิบัตรกับการเข้าถึงยา**. เอกสารวิชาการหมายเลข 7. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2548.

_____. **การเจรจาการค้าพหุภาคีรอบโดฮา บันทึกความคืบหน้าการเจรจา: 2548-2552**. เอกสารวิชาการหมายเลข 25. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552.

สิทธิพล วิบูลย์ธนากุล. **GMOs ภายใต้ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ**. เอกสารวิชาการหมายเลข 1. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2547.

_____. **การเจรจาการค้าพหุภาคีรอบโดฮา**. เอกสารข้อมูลหมายเลข 4. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2547.

สีดา สอนศรี และคณะ. **เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: การเมือง เศรษฐกิจ และการต่างประเทศ หลังวิกฤตเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540-2550)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

สุกำพล จงวิไลเกษม. **กองทุนการเงินระหว่างประเทศกับวิกฤตการณ์ทางการเงินไทย 2540**. โครงการเมธีวิจัยอาวุโส เรื่อง "วิกฤตการณ์เงินไทย 2540". กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

สุจิตรา วาสนาดำรงดี. **การเจรจาเรื่องการจัดการของเสียอันตรายในเวทีสิ่งแวดล้อมและเวทีการค้า: จุดยืนและข้อเสนอของไทย**. รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์ และคณะ. **โครงการผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาระเบียงตะวันออก-ตะวันตก กรณีเส้นทางหมายเลข 9**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการ "ผลกระทบจากการพัฒนาเส้นทางหมายเลข 9: ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม". กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

_____, ชุมพร ปัจจุสานนท์ และ สุรพล เหลี่ยมสูงเนิน. "ยุโรปตลาดเดียว 1992: มิติการค้าและการลงทุนสำหรับประเทศไทย." **วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์**, 8:4 (ธันวาคม 2533), น. 129-192.

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. **แผนที่ภูมินิทัศน์ภาคใต้: ฐานเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม.** รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

_____. **โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา.** รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.

สุเทพ พันประสิทธิ์. **กลยุทธ์การจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชายแดนไทยและกัมพูชา: กรณีศึกษาจังหวัดสระแก้ว บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ.** รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ. **อีกฟากหนึ่งของยุโรป: ประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของยุโรปตะวันออก ค.ศ. 1800-2000**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

สุนทร ตันมันทอง. **จีนกับการปฏิบัติตามเงื่อนไขการเข้าเป็นสมาชิก WTO: รายงาน USTR ปี 2549**. เอกสารข้อมูลหมายเลข 16. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2551.

สุนิสา สุขขี. **บทบาทบรรษัทข้ามชาติไทยในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-จีน พ.ศ.2524-2539**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545.

สุภาค์พรรณ ตั้งตรงไพโรจน์. **เจไอคืออะไร**. โครงการความมั่นคงศึกษา (สกว.). กรุงเทพฯ: Openbooks, 2549.

สุภางค์ จันทวานิช และคณะ. **โครงการวิจัยผลกระทบทางสังคมของระเบียงตะวันออก-ตะวันตก (ผลกระทบทางสังคมของการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2) ระยะที่หนึ่ง**. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

สุมาลี ปิตยานนท์. **ตลาดแรงงานไทยกับนโยบายรัฐ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

สุรชัย ศิริไกร. **ความขัดแย้งระหว่างจีน ไต้หวัน เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซียและบรูไน ในการอ้างกรรมสิทธิ์ทับซ้อนเหนือหมู่เกาะพาราเซล สแปรตลี่ และหมู่เกาะอื่นๆ ในทะเลจีนใต้**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

_____. "35 ปี แห่งการก่อตั้งอาเซียนและยุทธศาสตร์การปรับตัวในอนาคต" ใน กรมอาเซียน และ สำนักงานเลขานุการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน, **อาเซียนแห่งอนาคต: ยุทธศาสตร์ประเทศไทย ร่วมมือพร้อมแข่งขัน**. สาระจากการสัมมนาทางวิชาการประกอบวีดีทัศน์ ในวาระครบรอบ 35 ปี อาเซียน 8 สิงหาคม 2545. กรุงเทพฯ: กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, 2545.

_____. **การพัฒนาการเมืองเปรียบเทียบระหว่างจีนกับไทย**. รายงานการวิจัย. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, 2548.

_____. "ความสัมพันธ์ไทย-จีน สามทศวรรษ: บทเรียนสำหรับอนาคต," **รัฐศาสตร์สาร**, 27:2 (2549), น. 1-39.

สุรชาติ บำรุงสุข. **ไทย-สหรัฐ: ความสัมพันธ์ทางทหารยุคเปรม-เรแกน**. เอกสารวิชาการลำดับที่ 3 สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ. กรุงเทพฯ: สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

_____. **วิกฤตใต้: สู้ด้วยยุทธศาสตร์และปัญญา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกัน, 2550.

_____. **แนวคิด-ยุทธวิธีขบวนการก่อการร้ายเจไอ**. โครงการความมั่นคงศึกษา (สกว.). กรุงเทพฯ: อนิเมทกรุ๊ป, 2550.

_____. **ปัญหาความมั่นคงใหม่.** รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2551.

_____. **ความมั่นคงศึกษา: การก่อการร้าย และการก่อความไม่สงบร่วมสมัย**. ผลการศึกษาวิจัยโครงการ "ความมั่นคงศึกษา" สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพฯ: ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

สุรพล ชินะจิตร. **แนวความคิดในการกำหนดเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน**. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2540.

สุรพล ปธานวนิช และ จริยา พงศ์วิวัฒน์. **สิทธิทางสังคมของแรงงานและผู้ประกอบการไทยในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (ระยะที่ 1 : กัมพูชา และ ลาว)**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

สุรยุทธ์ จุลานนท์. **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ วันศุกร์ที่ 3 พฤศจิกายน 2549**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2549.

สุริชัย หวันแก้ว และ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ (บรรณาธิการ). **อาเซียน: สิ่งท้าทายใหม่และการปรับตัว**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

สุรีย์ฉาย พลวัน และคณะ. **การเปรียบเทียบกฎหมายควบคุมดูแลสารเคมีและผลิตภัณฑ์เคมีในสหภาพยุโรปและประเทศไทย.** รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. **จุดเปลี่ยนประเทศไทย: เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัฒน์**. กรุงเทพฯ: การเงินธนาคาร, 2549.

เสน่ห์ จามริก. **สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2549.

เสาวนีย์ จิตต์หมวด. **กลุ่มชาติพันธุ์: ชาวไทยมุสลิม**. กรุงเทพฯ: กองทุนสง่ารุจิระอัมพร, 2531.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส, วิสูตร ตุวยานนท์, ขจิต จิตตเสวี, บรรเจิด สิงหะเนติ และคณะ. **การศึกษาพันธกรณีและความพร้อมของประเทศไทยในการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003**. รายงานวิจัย ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2551.

โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ. **โครงการ การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาข้อเสนอโครงการ เรื่อง "การพัฒนาระเบียงตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) และการเปิดสะพานข้ามแม่น้ำโขงระหว่างสะหวันนะเขต-มุกดาหาร: การศึกษาเพื่อเตรียมวางระบบการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติตามยุทธศาสตร์การเปิดประตูสู่อินโดจีน-เมืองการค้าและการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการ "ระบบข้อมูลเพื่อการวิจัยและการบริหารจัดการชายแดน สกว". กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

_____, กรกช ศิริโชค และคณะ. **บทสังเคราะห์สถานภาพความรู้: โครงการ การศึกษาสถานภาพความรู้เกี่ยวกับอาณาบริเวณชายแดนของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน: ระยะที่ 1 บรรณนิทัศน์**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. ชุดโครงการ "ระบบข้อมูลเพื่อการวิจัยและการบริหารจัดการชายแดน สกว.". กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

_____ และคณะ. **โครงการ การศึกษาสถานภาพความรู้เกี่ยวกับอาณาบริเวณชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน: ระยะที่ 2**. รายงานวิจัยสมบูรณ์, 4 เล่ม, ชุดโครงการ "ระบบข้อมูลเพื่อการวิจัยและการบริหารจัดการชายแดน สกว." กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

หงษ์ฟ้า ทรัพย์บุญเรือง. **โครงการพัฒนาข้อเสนอโครงการตลาดสินค้าเกษตรญี่ปุ่น: โอกาสสินค้าเกษตรไทย.** รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

องค์การสหประชาชาติ. **กฎบัตรสหประชาชาติ**. แปลโดย กรมองค์การระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ: กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2545.

อณัส อมาตยกุล. **นะฮ์เฏาะตุล อุลามาอ์**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยชุด "องค์การมุสลิมโลกกับโลกมุสลิม." กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

อนันต์ชัย เลาหะพันธุ และ สัญชัย สุวังบุตร. **รัสเซียสมัยซาร์และสังคมนิยม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. นครปฐม: โครงการตำราและหนังสือ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.

อนุช อาภาภิรม. "ตะวันออกกลางในบริบทโลก: จากจุดเดือดสู่ศูนย์อำนาจโลก?," รายงานวิเคราะห์สังเคราะห์ฉบับที่ 1 (เมษายน 2549 และระยะใกล้), **โครงการตะวันออกกลางศึกษา (MEMP)** (ระยะเริ่มต้น).

อภิชัย สมบูรณ์ปกรณ์ และคณะ. **โครงการวิจัยเพื่อหาแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างเอกอัครราชทูตแบบบูรณาการในประเทศเพื่อนบ้านของไทยกับผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ระยะที่ 1**. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

อภิญญา รัตนมงคลมาศ. **นโยบายต่างประเทศ: แนวทางศึกษา ทฤษฎี และระเบียบวิธีวิจัย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 29 ธันวาคม 2551**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2551.

อรุณ ภาณุพงศ์. **การทูตและการระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

อาชนัน เกาะไพบูลย์. **การประเมินผลการดำเนินงานของเขตการค้าเสรีอาเซียนกับทิศทางการค้าระหว่างประเทศของไทย**. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

International Crisis Group. "ภาคใต้ของไทย: ก้าวไปสู่การแก้ปัญหาด้วยการเมือง?," **รายงานเอเชีย ฉบับที่ 181**, 8 ธันวาคม 2552.

อิสร์กุล อุณหเกตุ (บรรณาธิการ). **เอกสารระเบียบองค์การการค้าโลกว่าด้วยการค้าสินค้าเกษตร เล่ม 1**. เอกสารข้อมูลหมายเลข 35. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552.

_____ (บรรณาธิการ). **เอกสารระเบียบองค์การการค้าโลกว่าด้วยการค้าสินค้าเกษตร เล่ม 2**. เอกสารข้อมูลหมายเลข 36. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch, 2552.

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ (บรรณาธิการ). **อาเซียนใหม่**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

อุไรวรรณ ธนสถิตย์. **นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐอเมริกา (2518-2545)**. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2546.

ฮอลล์, ดี. จี. อี. **ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิสดาร**. 2 เล่ม. แปลโดย วรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, บรรณาธิการแปลโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, 2549.

ภาษาอังกฤษ

Abdullah Ahmad Badawi, Dato' Seri. **Islam Hadhari: A Model Approach for Development and Progress**. Petaling Jaya, Selangor: MPH Group Publishing, 2006.

Acharya, Amitav. **The Quest for Identity: International Relations of Southeast Asi**a. Oxford: Oxford University Press, 2000.

_____. **Constructing a Security Community in Southeast Asia: ASEAN and the Problem of Regional Order**. 2nd ed. London: Routledge, 2009.

Adler, Emmanuel and Barnett, Michael (eds.). **Security Communities**. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

_____ and Peter M. Haas. "Conclusion: Epistemic Communities, World Order, and the Creation of a Reflective Research Program," **International Organization**, 46:1 (Winter 1992), pp. 367-390.

Alagappa, Muthiah. **Asian Security Order: Instrumental and Normative Features**. Stanford, Calif.: Stanford University Press. 2003.

Anderson, Benedict. **Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism**. Rev. ed. London: Verso, 2006.

Anderson, Malcolm. **Frontiers: Territory and State Formation in the Modern World**. Cambridge: Polity Press, 1996.

Anthony, Mely C. **Regional Security in Southeast Asia: Beyond the ASEAN Way**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2005.

Annan, Kofi A. **We the Peoples: The Role of the United Nations in the 21st Century**. New York: Department of Public Information, United Nations, 2000.

_____. **In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All**. Report of the Secretary-General of the United Nations. New York: Department of Public Information, United Nations, 2005.

_____. **Investing in the United Nations: For a Stronger Organization Worldwide.** Report of the Secretary-General of the United Nations. New York: Department of Public Information, United Nations, 2006.

Archer, Clive. **International Organizations**. 3rd ed. London: Routledge, 2001.

_____. **The European Union**. London: Routledge, 2008.

Armstrong, David; Lloyd, Lorna and Redmond, John. **International Organisation in World Politics**. 3rd ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004.

ASEAN Secretariat. **15th Anniversary of the Association of Southeast Asian Nations**. Jakarta: ASEAN Secretariat, 1982.

_____. **ASEAN: Economic Co-operation Transition and Transformation**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1997.

_____. **Revised Handbook on Selected ASEAN Political Documents**. Jakarta: Author, 2003.

_____. **ASEAN Documents on Combating Transnational Crime and Terrorism**. Jakarta: Author, 2007.

_____. **The ASEAN Charter**. Jakarta: Author, 2008.

_____. **A Bridge to Recovery: ASEAN's Response to Cyclone Nargis.** Jakarta: Author, 2009.

_____. **ASEAN Political-Security Community Blueprint**. Jakarta: Author, 2009.

_____. **Roadmap for an ASEAN Community 2009-2015**. Jakarta: Author, 2009.

_____. **ASEAN Annual Report 2008-2009: Implementing the Roadmap for an ASEAN Community 2015**. Jarkata: Author, 2009.

Asian Development Bank. **Emerging Asian Regionalism: A Partnership for Shared Prosperity**. Manila: Author, 2008.

Bacevich, Andrew J. **American Empire: The Realities and Consequences of US Diplomacy**. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2002.

Bache, Ian and George, Stephen. **Politics in the European Union**. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2006.

Badie, Bertrand. **The Imported State: The Westernization of the Political Order**. Trans. Claudia Royal. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 2000.

Bajada, Christopher and Schneider, Friedrich. "The Shadow Economies of the Asia-Pacific," **Pacific Economic Review**, 10:3 (October 2005), pp. 379-401.

Balassa, Bela. **The Theory of Economic Integration**. Homewood, Ill.: Richard D. Irwin, 1961.

Barber, Benjamin R. **Jihad vs. McWorld: How Globalism and Tribalism are Reshaping the World**. New York: Ballatine Books, 1996.

Baylis, John; Smith, Steve and Owens, Patricia (eds.). **The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relation**. 4th ed. Oxford: Oxford University Press, 2008.

Beeson, Mark (ed.). **Contemporary Southeast Asia: Regional Dynamics, National Differences**. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004.

_____ (ed.). **Bush and Asia: America's Evolving Relations with East Asia**. London: Routledge, 2006.

_____. **Regionalism and Globalization in East Asia: Politics, Security and Economic Development**. New York: Palgrave Macmillan, 2007.

Bevir, Mark (ed.). **Encyclopedia of Governance**. 2 vols. Thousand Oaks, Calif.: Sage, 2007.

Boumellassa, Houssein; Decreux, Yvan and Fontagné, Lionel. "Economic Impact of a Potential Free Trade Agreement (FTA) Between the European Union and ASEAN," Report prepared for the CEPII-CIREM for Commission of the European Union, Directorate-General for Trade, 2006.

Bretherton, Charlotte and Vogler, John. **The European Union as a Global Actor**. 2nd ed. London: Routledge, 2006.

Brzezinski, Zbigniew. **The Choice: Global Domination or Global Leadership**. New York: Basic Books, 2004.

Buckley, Mary and Singh, Robert (eds.). **The Bush Doctrine and the War on Terrorism: Global Responses, Global Consequences**. London: Routledge, 2006.

Buckley, Roger. **The United States in the Asia-Pacific since 1945**. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

Buzan, Barry and Wæver, Ole. **Regions and Powers: the Structure of International Security**. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

Calder, Kent E. "Securing Security through Prosperity: The San Francisco System in Comparative Perpsective," **The Pacific Review**, 17:1 (March 2004), pp. 135-157.

Callahan, Patrick et al. (eds.). **Describing Foreign Policy Behavior**. Beverly Hills, Calif.: Sage, 1982.

Carlsnaes, Walter; Risse, Thomas and Simmons, Beth A. (eds.). **Handbook of International Relations**. London: Sage, 2002.

Carr, Fergus and Massey, Andrew (eds.). **Public Policy in the New Europe: Eurogovernance in Theory and Practice**. Cheltenham: Edward Elgar, 1999.

Chaliand, Gérard and Blin, Arnaud (eds.). **The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda**. Trans. Edward Schneider, Kathryn Pulver, and Jesse Browner. Berkeley, Calif.: University of California Press, 2007.

Chandra, Alexander C. "Civil Society in Search of an Alternative Regionalism in ASEAN," **International Institute for Susatainable Development (IISD) Paper**, 2009.

Chen, Edward and Kwan, C. H. (eds.). **Asia's Borderless Economy: The Emergence of Sub-regional Zones**. St. Leonards: Allen & Unwin, 1997.

Chow, Peter C. Y. (ed.). **The "One China" Dilemma**. New York: Palgrave Macmillan, 2008.

Cini, Michelle and Borragan, Nieves Perez-Solorzano (eds.). **European Union Politics**. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009.

Clarke, Michael and White, Brian (eds.). **Understanding Foreign Policy: The Foreign Policy Systems Approach**. Aldershot: Edward Elgar, 1989.

Clinton, Bill. "Fundamentals of Security for a New Pacific Community," Address before the National Assembly of the Republic of Korea, Seoul, South Korea, 10 July 1993.

Coleman, Katharina P. **International Organisations and Peace Enforcement**. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.

Collins, Alan. **Security and Southeast Asia: Domestic, Regional, and Global Issues**. London: Lynne Rienner, 2003.

_____. "A People-Oriented ASEAN: A Door Ajar or Closed for Civil Society Organizations?," **Contemporary Southeast Asia**, 30:2 (August 2008), pp. 313-331.

Commission on Global Governance. **Our Global Neighbourhood: The Report of the Commission on Global Governance**. Oxford: Oxford University Press, 1995.

Connors, Michael K.; Davison, Rémy and Dosch, Jörn. **The New Global Politics of the Asia-Pacific**. London: RoutledgeCurzon, 2004.

Cook, Malcolm. "The United States and the East Asia Summit: Finding the Proper Home," **Contemporary Southeast Asia**, 30:2 (2008), pp. 293-312.

Core Writing Team; Pachauri, Rajendra K. and Reisinger, Andy (eds.). **Climate Change 2007: Synthesis Report**. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Geneva: Intergovernmental Panel in Climate Change, 2008.

Council of the European Union. **EU Guideline Human Rights and International Humanitarian Law**. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009,

Crenshaw, Martha (ed.). **Terrorism in Context**. Philadelphia, Penn.: University of Pennsylvania Press, 2004.

Cronin, Audrey Kurth and Ludes, James M. (eds.). **Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy**. Washington, D.C.: Georgetown University Press, 2004.

Curley, Melissa G. and Thomas, Nicholas (eds.). **Advancing East Asian Regionalism**. London: Routledge, 2007.

D'Anieri, Paul. **International Politics: Power and Purpose in Global Affairs**. Belmont, Calif.: Wadsworth Cengage Learning, 2010

De Prado, César. **Global Multi-level Governance: European and East Asian Leadership**. Tokyo: United Nations University Press, 2007.

Dent, Christopher M. **East Asian Regionalism**. London: Routledge, 2008.

Deutsch, Karl W.; Burrell, Sidney A.; Kann, Robert A. et al., **Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience**. Princeton: Princeton University Press, 1957.

Diehl, Paul F. (ed.). **The Politics of Global Governance: International Organizations in an Interdependent World**. Boulder, Colo.: Lynne Rienner, 2001.

_____. **Peace Operations**. Cambridge: Polity, 2008.

Dinan, Desmond (ed.). **Encyclopedia of the European Union**. Update ed. Basingstoke: Macmillan, 2000.

Dougherty, James E. and Pfaltzgraff, Robert L., Jr. **Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey**. 5th ed. New York: Longman, 2001.

Drysdale, Peter and Terada, Takashi (eds.). **Asia-Pacific Economic Cooperation: Critical Perspectives on the World Economy**. 5 vols. London: Routledge, 2007.

Emmers, Ralf. **Cooperative Security and the Balance of Power in ASEAN and the ARF**. London: RoutledgeCurzon, 2003.

European Commission. "Towards a New Asia Strategy," **COM(1994) 314 final**, 13 July 1994.

_____. "Creating a New Dynamic in EU-ASEAN Relations," **COM(1996) 314 final**, 3 July 1996.

_____. "Europe and Asia: A Strategic Framework for Enhanced Partnerships," **COM(2001) 469 Final**, 4 September 2001.

_____. "A New Partnership with South East Asia," **COM(2003) 399 final**, 9 July 2003.

_____. "Developing Countries, International Trade and Sustainable Development: The Function of the Community's Generalised System of Preferences (GSP) for the Ten-year Period from 2006 to 2015," **COM(2004) 461 final**, 7 July 2004.

_____. **10 Years of ASEM: Global Challenges - Joint Responses**. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2006.

_____. **The European Union: Furthering Human Rights and Democracy across the Globe**. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007.

_____, "Stepping up International Climate Finance: A European Blueprint for the Copenhagen Deal," **COM(2009) 475/3**, 10 September 2009.

European Parliament. **Fact Sheets on the European Union – 2009 Edition**. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009.

European Union. **EU Report on Human Rights 2008**. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008.

Fawcett, Louise (ed.). **International Relations of the Middle East**. Oxford: Oxford University Press, 2005.

_____ and Hurrell, Andrew (eds.). **Regionalism in World Politics: Regional Organization and International Order**. Oxford: Oxford University Press, 1995.

Fort, Bertrand and Webber, Douglas (eds.). **Regional Integration in East Asia and Europe: Convergence or Divergence?**. London: Routledge, 2006.

Foucault, Michel. **The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences**. Trans. A. M. Sheridan-Smith. London: Routledge, 2002.

Gaens, Bart (ed.). **Europe-Asia Interregional Relations: A Decade of ASEM**. Aldershot: Ashgate, 2008.

Ganor, Boaz. **The Counter-Terrorism Puzzle: A Guide for Decision Makers**. New Brunswick, N.J.: Transaction, 2005.

Garrett, Laurie. **The Coming Plague: Newly Emerging Diseases in a World Out of Balance**. London: Penguin Books, 1994.

Gilbert, Christopher L. and Vines, David (eds.). **The World Bank: Structure and Policies**. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Goh, Evelyn. "The ASEAN Regional Forum in United States East Asian Strategy," **The Pacific Review**, 17:1 (March 2004), pp. 47-69.

Goodin, Robert E. and Klingemann, Hans-Dieter (eds.). **A New Handbook of Political Science**. Oxford: Oxford University Press, 1996.

Gorman, Robert F. **Great Debates at the United Nations: An Encyclopedia of Fifty Key Issues, 1945-2000**. Westport, Conn.: Greenwood Press, 2001.

Haacke, Jürgen. "The Concept of Flexible Engagement and the Practice of Enhanced Interaction: Intramural Challenges to the 'ASEAN Way'." **The Pacific Review**, 12:4 (1999), pp. 586-589.

_____. **ASEAN's Diplomatic and Security Culture: Origins, Development and Prospects**. London: Routledge Curzon, 2003.

Hall, D. G. E. **A History of South-East Asia**. 4th ed. London: Macmillan, 1981.

Hänggi, Heiner; Roloff, Ralf and Rüland, Jürgen (eds.). **Interregionalism and International Relations**. London: Routledge, 2006.

Held, David and McGrew, Anthony (eds.). **The Global Transformations Reader: An Introduction to the Globalization Debate**. Cambridge: Polity, 2000.

_____ _____ (eds.). **Governing Globalization: Power, Authority and Global Governance**. Cambridge: Polity, 2002.

_____; _____; Goldblatt, David and Perraton, Jonathan. **Global Transformations: Politics, Economics and Culture**. Cambridge: Polity, 1999.

Heng, Toh Mun and Low, Linda (eds.). **Regional Cooperation and Growth Triangles in ASEAN**. Singapore: Times Academic Press, 1995.

Hettne, Björn; Inotai, András, and Sunkel, Osvaldo (eds). **Globalism and the New Regionalism**. Basingstoke: Macmillan Press, 1999.

Hew, Denis (ed.). **Brick by Brick: the Building of an ASEAN Economic Community**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2007.

High-level Panel on Threats, Challenges, and Change of the United Nations. **A More Secure World: Our Shared Responsibility**. Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change. New York: Department of Public Information, United Nations, 2004.

Hill, Christopher and Smith, Michael (eds.). **International Relations and the European Union**. Oxford: Oxford University Press, 2005.

Hoffman, Bruce. **Inside Terrorism**. Rev. and expanded ed. New York: Columbia University Press, 2006.

Holsti, K. J. **International Politics: A Framework for Analysis**. 6th ed. London: Prentice Hall, 1992.

Hook, Glenn D.; Gilson, Julie; Hughes, Christopher W. and Dobson, Hugo. **Japan's International Relations: Politics, Economics and Security**. 2nd ed. London: Routledge, 2005.

Hoshiro, Hiroyuki. "Co-Prosperity Sphere Again? United States Foreign Policy and Japan's 'First' Regionalism in the 1950s," **Pacific Affairs**, 82:3 (Fall 2009), pp. 385-405.

Huntington, Samuel P. **The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order**. New York: Simon & Schuster, 1996.

Hurrell, Andrew. "Explaining the Resurgence of Regionalism in World Politics," **Review of International Studies**, 21:4 (October 1995), pp. 331-358.

_____. **On Global Order: Power, Values, and the Constitution of International Society**. Oxford: Oxford University Press, 2007.

Ikenberry, G. John. "Illusions of Empire: Defining the New American Order," **Foreign Affairs**, 83:2 (March/April 2004), pp. 144-154.

International Conference on Changing Global Landscape and its Implication on Regional Architecture. "Key Summary Points of Discussion," Bangkok, 5 March 2010.

Jackson, Robert and Sørensen, Georg. **Introduction to International Relations: Theories and Approaches**. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2007.

Jordan, Amos A. and Khanna, Jane. "Economic Interdependence and Challenges to the Nation-State: The Emergence of Natural Economic Territories in the Asia-Pacific," **Journal of International Affairs**, 48:2 (Winter 1995), pp. 433-462.

Juergensmeyer, Mark. **Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence**. 3rd ed., rev. and updated. Berkeley, Calif.: University of California Press, 2003.

Karns, Margaret P. and Mingst, Karen A. **International Organizations: The Politics and Processes of Global Governance**. London: Lynne Rienner, 2004.

Katzenstein, Peter J. **A World of Regions: Asia and Europe in the American Imperium**. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 2005.

_____; Keohane, Robert O. and Krasner, Stephen D. (eds.). **Exploration and Contestation in the Study of World Politics**. Cambridge, Mass. MIT Press, 1999.

Kegley, Charles W., Jr. **World Politics: Trend and Transformation**. 11th ed. Belmont, Calif.: Thomson/Wadsworth, 2007.

Keohane, Robert O. and Hoffmann, Stanley. **The New European Community: Decisionmaking and Institutional Change**. Boulder, Colo.: Westview, 1991.

_____ and Nye, Joseph S., Jr. (eds.). **Transnational Relations and World Politics**. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1971.

_____ _____. **Power and Interdependence.** 3rd ed. New York: Longman, 2001.

Keylor, William R. **The Twentieth-Century World and Beyond: An International History Since 1900**. Oxford, Oxford University Press, 2006.

Khan, Saad S. **Reasserting International Islam: A Focus on the Organization of the Islamic Conference and Other Islamic Institutions**. Karachi: Oxford University Press, 2001.

Kim, Samuel S. (ed.). **The International Relations of Northeast Asia**. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2004.

Kissinger, Henry. **Does America Need a Foreign Policy?: Toward a diplomacy for the 21st Century**. New York: Touchstone, 2001.

Krueger, Anne O. (ed.). **The WTO as an International Organization**. Chicago: University of Chicago Press, 1998.

Kupchan, Charles A. **The End of the American Era: U.S. Foreign Policy and the Geopolitics of the Twenty-first Century**. New York: Vintage Books, 2002.

Kwa, Chong Guan and Skogan, John K. (eds.). **Maritime Security in Southeast Asia**. London: Routledge, 2007.

Lahoud, Nelly and Johns, Anthony H. (eds.). **Islam in World Politics**. London: Routledge, 2005.

Lanteigne, Marc. **Chinese Foreign Policy: An Introduction**. London: Routledge, 2009.

Lapidus, Ira M. **A History of Islamic Societies**. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

Laqueur, Walter. **The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction**. New York: Oxford University Press, 1999.

Lee, Poh Ping; Tham, Siew Yean and Yu, George T. (eds.). **The Emerging East Asian Community: Security and Economic Issues**. Bangi, Selangor: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia, 2006.

Lim, Hua Sing. **Japan's Role in Asia: Mutual Development or Ruthless Competition**. 4th ed. Singapore: Eastern Universities Press, 2003.

Liow, Joseph C. **Muslim Resistance in Southern Thailand and Southern Philippine: Religion, Ideology, and Politics**. Washington D.C.: East-West Center, 2006.

Litwak, Robert S. **Rogue States and U.S. Foreign Policy: Containment after the Cold War**. Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press, 2000.

Liu, Fu-Kuo and Régnier, Philippe (eds.). **Regionalism in East Asia: Paradigm Shifting?**. London: RoutledgeCurzon, 2003.

Mahathir bin Mohamad. **Islam and the Muslim Ummah / Selected Speeches of Dr. Mahathir Mohamad, Prime Minister of Malaysia**. Edited by Hashim Makaruddin. Subang Jaya, Selangor Darul Ehsan: Pelanduk Publications, 2000.

Mandaville, Peter. **Transnational Muslim Politics**. London: Routledge, 2004.

Mansbach, Richard W. and Rafferty, Kirsten L. **Introduction to Global Politics**. New York: Routledge, 2008.

Mingsarn Kaosa-ard and Dore, John (eds.). **Social Challenges for the Mekong Region**. Chiang Mai: Social Research Institute, Chiang Mai University, 2003.

Ministry of Foreign Affairs of Thailand and United Nations, Country Team in Thailand. **Global Partnership for Development Thailand's Contribution to Millennium Development Goal 8**. Bangkok: Author, 2005.

Moon, Woosik and Andreosso-O'Callaghan, Bernadette (eds.). **Regional Integration – Europe and Asia Compared**. Aldershot: Ashgate, 2005.

Muhammad Yusoff Hashim. **The Malay Sultanate of Malacca: A Study of Various Aspects of Malacca in the 15th and 16th Centuries in Malaysian History**. Translated by D.J. Muzaffar Tate. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1992.

Muldoon, James P., Jr. **The Architecture of Global Governance: An Introduction to the Study of International Organizations**. Boulder, Colo.: Westview, 2004.

Narine, Shaun. **Explaining ASEAN: Regionalism in Southeast Asia**. Boulder, Colo.: Lynne Rienner, 2002.

Neher, Clark D. **Southeast Asia in the New International Era**. 2nd ed. Boulder: Westview, 1994.

Nye, Joseph S., Jr. (ed.). **International Regionalism: Readings**. Boston: Little, Brown, 1968.

_____. **The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone**. Oxford: Oxford University Press, 2002.

_____. **Soft Power: The Means to Success in World Politics**. New York : Public Affairs, 2004.

_____ and Donahue, John D. (eds.). **Governance in a Globalizing World**. Washington, D.C.: Brookings, 2000.

Ohmae, Kenichi. **The Borderless World: Power and Strategy in the Interlinked Economy**. New York: Fontana, 1990.

Ong-Webb, Graham Gerard (ed.). **Piracy, Maritime Terrorism and Securing the Malacca Straits**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2006.

Overholt, William H. **Asia, America, and the Transformation of Geopolitics**. New York: Cambridge University Press 2008.

Papp, Daniel S.; Johnson, Loch K. and Endicott, John E. **American Foreign Policy: History, Politics, and Policy**. New York: Pearson/Longman, 2005.

Pempel, T. J. (ed.). **Remapping East Asia: The Construction of a Region**. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 2005.

Perkmann, Markus and Sum, Ngai-Ling (eds.). **Globalization, Regionalization and Cross-border Regions**. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2002.

Piper, J. Richard. **The Major Nation-States in the European Union**. New York: Pearson/Longman, 2005.

Pranee Thiparat and Nongnuth Phetcharatana (eds.). **Thai-U.S. Relations: Forging and New Partnership in the 21st Century**. Bangkok: Ministry of Foreign Affairs, 2007.

Pratt, Martin and Brown, Janet-Allison (eds.). **Borderlands Under Stress**. London: Kluwer, 2000.

Rabasa, Angel et al. **Beyond al-Qaeda, Part 1: The Global Jihadist Movement**; **Part 2: The Outer Rings of the Terrorist Universe**. Santa Monica, Calif: RAND, 2006.

Ravenhill, John. **APEC and the Construction of Pacific Rim Regionalism**. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

Reid, Anthony (ed.). **Southeast Asia in the Early Modern Era: Trade, Power, and Belief**. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1993.

Reiterer, Michael. "Interregionalism as a New Diplomatic Tool: The EU and East Asia," **European Foreign Affairs Review**, 11:2 (Summer 2006), pp. 223-243.

Reus-Smit, Christian and Snidal, Duncan (eds.). **The Oxford Handbook of International Relations**. Oxford: Oxford University Press, 2008.

Riasanovsky, Nicholas and Steinberg, Mark. **A History of Russia**. 7th ed., combined vol. New York: Oxford University Press, 2004.

Richardson, Jeremy (ed.). **European Union: Power and Policy-making**. 3rd ed. London: Routledge, 2006.

Rittberger, Volker and Zangl, Bernhard (with Staisch, Matthias). **International Organization: Polity, Politics and Policies**. Trans. Antoinette Groom; translation consultant, John Groom. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006.

Rosecrance, Richard. **The Rise of the Virtual State: Wealth and Power in the Coming Century**. New York: Basic Books, 1999.

Rosenau, James N. **The Scientific Study of Foreign Policy**. Rev. ed. London: Pinter, 1980.

_____. **The Study of Global Interdependence: Essays on the Transnationalization of World Affairs**. London: Pinter, 1980.

_____. **Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity**. Princeton: Princeton University Press, 1990.

_____. **Along the Domestic-Foreign Frontier: Exploring Governance in a Turbulent World**. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.

Rosenau, James N. and Czempiel, Ernst-Otto (eds.). **Governance without Government: Order and Change in World Politics**. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.

_____; Davis, Vincent and East, Maurice A. (eds.). **The Analysis of International Politics**. New York: Free Press, 1972.

Ross, Robert S. "Navigating the Taiwan Strait: Deterrence, Escalation Dominance, and U.S.-China Relations," **International Security**, 27:2 (Fall 2002), pp. 48-85.

Roy, Olivier. **Globalized Islam: The Search for a New Ummah**. New York: Columbia University Press, 2004.

Rozman, Gilbert. **Strategic Thinking about the Korean Nuclear Crisis: Four Parties Caught between North Korea and the United States**. New York: Palgrave Macmillan, 2007.

Rüland, Jürgen; Schubert, Günter; Schucher, Gunter and Storz, Cornelia (eds.). **Asian-European Relations: Buiding Blocks for Global Governance**. London: Routledge, 2008.

Ruggie, John Gerard (ed.). **Multilateralism Matters: The Theory and Praxis of an Institutional Form**. New York: Columbia University Press, 1993.

Sageman, Marc. **Understanding Terror Networks**. Philadelphia, Penn.: University of Pennsylvania Press, 2004.

Sakamoto, Yoshikazu (ed.). **Global Transformation**. Tokyo: United Nations University Press, 1994.

Sandhu, K. S.; Siddique, Sharon et al. (comp.). **The ASEAN Reader**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1992.

Sarasin Viraphol. **Directions of Thai Foreign Policy**. Singapore: Institute of Sotuheast Asian Studies, 1976.

Saw, Swee-Hock and Kesavapany, K. (eds). **Malaysia: Recent Trends and Challenges**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2006.

Scalapino, Robert A. "The United States and Asia: Future Prospects," **Foreign Affairs**, 70:5 (Winter 1991-92), pp. 19-40.

Schmid, Alex P. and Jongman, Albert J. **Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literatue**. Expanded and update ed. New Brunswick, N.J.: Transaction, 2005.

Schulz, Michael; Söderbaum, Fredrik and Öjendal, Joakim (eds.). **Regionalization in a Globalizing World: A Comparative Perspective on Forms, Actors and Processes**. London: Zed Books, 2001.

Selim, Mohammad El-Sayed (ed.). **The Organization of the Islamic Conference in a Changing World**. Cairo: Center for Political Research & Studies (CPRS), Faculty of Economics & Political Science, Cairo University and Friedrich-Ebert-Stiftung (FES), 1994.

Severino, Rodolfo C. **Southeast Asia in Search of an ASEAN Community: Insights from the former ASEAN Secretary-General**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2006.

Shambaugh, David and Yahuda, Michael Yahuda (eds.). **International Relations of Asia**. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2008.

Siddique, Sharon and Kumar, Sree (comp.). **The 2nd ASEAN Reader**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2003.

Sidel, John T. **The Islamist Threat in Southeast Asia: A Reassessment**. East-West Center Washington Policy Studies, 37. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies (ISEAS), 2007.

Siriporn Wajjwalku (ed.). **Japan-ASEAN Beyond Economic Partnership: Toward an East Asian Community?.** Bangkok: Japan Watch Project (TRF), 2006.

Sitkowski, Andrzej. **UN Peacekeeping: Myth and Reality**. Westport, Conn.: Praeger Security International, 2006.

Smouts, Marie-Claude (ed.). **The New International Relations: Theory and Practice**. London: Hurst, 2001.

Solidum, Estrella D. **The Politics of ASEAN: An Introduction to Southeast Asian Regionalism**. Singapore: Eastern Universities Press, 2003.

Sridharan, Kripa (with Srinivasa-Raghavan, T.C.A.). **Regional Cooperation in South Asia and Southeast Asia**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2007.

Stern, Geoffrey. **The Structure of International Society: An Introduction to the Study of International Relations**. London: Pinter, 1995.

Strange, Susan. **States and Markets.** London: Pinter, 1988.

Sudo, Sueo. **The International Relations of Japan and South East Asia: Forging a New Regionalism**. London: Routledge, 2002.

Surin Pitsuwan. **Islam and Malay Nationalism: A Case Study of the Malay-Muslims of Southern Thailand**. Bangkok: Thai Khadi Research Institute, Thammasat University, 1985.

Sutter, Robert G. **Chinese Foreign Relations: Power and Policy since the Cold War**. 2nd ed. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009.

Tan, Andrew T. H.; Smith, Michael L. R. and Kim, Dato' Khoo Kay (eds). **Seeking Alternative Perspectives of Southeast Asia**. Ipoh: Perak Academy, 2004.

Tarling, Nicolas (ed.). **The Cambridge History of Southeast Asia**. 4 vols. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

Telò, Mario. **Europe: A Civilian Power?: European Union, Global Governance, World Order**. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2007.

Telò, Mario (ed.). **Europe Union and New Regionalism: Regional Actors and Global Governance in a Post-Hegemonic Era**. 2nd ed. Aldershot: Ashgate, 2007.

Thammasat University, Institute of East Asian Studies. "Towards an East Asian Community," **The 2nd Annual Conference of the Network of East Asian Think-Tanks (NEAT)**, in cooperation with Saranrom Institute of Foreign Affairs, Ministry of Foreign Affairs of Thailand; The Thailand Research Fund; and MFC Asset Management Public Company Limited, Intercontinental Hotel, Bangkok, Thailand, 16-17 August, 2004.

Thongchai Winichakul. **Siam Mapped: A History of the Geo-body of a Nation**. Chiang Mai: Silkworm Books, 1995.

Tsygankov, Andrei P. **Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity**. 2nd ed. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2010.

Tucker, Nancy Bernkopf. **Strait Talk: United States-Taiwan Relations and the Crisis with China**. Cambridge: Harvard University Press, 2009.

Tyner, James A. **America's Strategy in Southeast Asia: From the Cold War to the Terror War**. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2007.

UN Millennium Project. **Investing in Development: A Pratical Plan to Achieve the Millennium Development Goals**. New York: Author, 2005.

United Nations. **World Statistics Pocketbook 2003**. New York: Author, 2004.

United Nations Country Team in Thailand**. Tsunami Thailand, One Year Later: National Response and Contribution of International Partners**. Rev. version. Bangkok: Author, 2006.

United Nations Development Programe (UNDP). **Human Development Report 1994**. Oxford: Oxford University Press, 1994.

_____. **Human Development Report 1999**. Oxford: Oxford University Press, 1999.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). **United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto**. New York: United Nations, 2004.

Vinita Sukrasep. **ASEAN in International Relations**. Bangkok: Institute of Security and International Studies, Chulalongkorn University, 1989.

Wahlers, Gerhard (ed.). **ASEAN and the European Union**. Singapore: Konrad-Adenauer-Stiftung, 2006.

Wallace, Helen; Wallace, William and Pollack, Mark A. (eds.). **Policy-making in the European Union**. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2005.

Walters, Mark Jerome. **Six Modern Plagues and How we are Causing them**. Washington, D.C.: Island Press, 2003.

Weatherbee, Donald E. (with Emmers, Ralf; Pangestu, Mari and Sebastian, Leonard C.). **International Relations in Southeast Asia: The Struggle for Autonomy**. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2005.

Webber, Mark and Smith, Michael (with Allen, David et al.). **Foreign Policy in a Transformed World**. Harlow: Prentice Hall, 2002.

Weiss, Thomas G. and Daws, Sam (eds.). **The Oxford Handbook on the United Nations**. Oxford: Oxford University Press, 2007.

_____ and Leon Gordenker (eds.). **NGOs, the UN, and Global Governance**. Boulder, Colo.: Lynne Rienner, 1996.

_____; Forsythe, David P. and Coate, Roger A. **The United Nations and Changing World Politics**. 4th ed. Colorado: Westview Press, 2004.

Whittaker, David J. **United Nations in Action**. London: University College London Press, 1995.

Wilkinson, Rorden. **The WTO: Crisis and the Governance of Global Trade**. London: Routledge, 2006.

Wittkopf, Eugene R.; Kegley, Charles W., Jr. and Scott, James M. **American Foreign Policy: Pattern and Process**. 6th ed. Belmont, Calif.: Thomson/Wadsworth, 2003.

World Health Organization (WHO). **WHO Handbook for Journalists: Influenza Pandemic**. Geneva: Author, 2005.

White, Brian; Little, Richard and Smith, Michael (eds.). **Issues in World Politics**. 3rd ed. New York: Palgrave Macmillan, 2005.

Wiwat Mungkandi and Warren, William (eds.). **A Century and a Half of Thai-American Relations**. Bangkok: Chulalongkorn University Press, 1982.

Wood, David M. and YeŞilada, Birol A. **Emerging European Union**. 3rd ed. New York: Pearson/Longman, 2004.

Yahuda, Michael. **The International Politics of the Asia-Pacific**. 2nd and rev. ed. London: RoutledgeCurzon, 2004.

Zervoyianni, Athina; Argiros, George and Agiomirgianakis, George. **European Integration**. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006.

Zhang, Yunling (ed.). **East Asian Cooperation: Progress and Future**. Beijing: World Affairs Press, 2003.

Zhao, Suisheng (ed.). **China-U.S. Relations Transformed: Perspectives and Strategic Interactions**. London: Routledge, 2008.

ภาษาฝรั่งเศส

Anderson, Benedict. **L'Imaginaire National: Réflexions sur l'Origine et l'Essor du Nationalisme**. Trad. Pierre-Emmanuel Dauzat. Paris: La Découverte, 2006.

Aron, Raymond. **Paix et Guerre entre les Nations**. Paris: Calmann Lévy 1962.

Badie, Bertrand. **L'État Importé: L'Occidentalisation de l'Ordre Politique**. Paris: Fayard, 1992.

_____. **La Fin des Territoires: Essai sur le Désordre International et sur l'Utilité Sociale du Respect**. Paris: Fayard. 1995.

_____ et Devin, Guillaume (dir.). **Le Multilatéralisme: Nouvelles Formes de l'Action Internationale.** Paris: La Découverte, 2007.

_____ et Smouts, Marie-Claude (dir.). **L'International sans Territoire**. Paris: L'Harmattan, 1996.

_____ _____. **Le Retournement du Monde: Sociologie de la Scène Internationale**. 3e éd. rev. et mise à jour. Paris: Dalloz, 1999.

Balme, Richard (dir.). **Les Politiques du Neo-Régionalisme**. Paris: Economica, 1996.

Battistella, Dario. **Théories des Relations Internationales**. Paris: Presses de Sciences Po, 2003.

Bertaud, Jean-Paul. **Le Révolution Française**. Paris: Librairie académique Perrin, 2004.

Bertrand, Maurice. **L'ONU**. 6th ed. Paris: La Decouverte, 2006.

Besson, Daniel et Lanteri, Marc. **Ansea la Décennie Prodigieuse: Essai sur le Développement en Asie du Sud-Est**. Paris: La Documentation Française, 1994.

Boisseau du Rocher, Sophie. **L'Asean et la Construction Régionale en Asie du Sud-Est**. Paris: L'Harmattan, 2000.

Bruneau, Michel. **L'Asie d'entre Inde et Chine: Logiques Territoriales des États**. Paris: Belin, 2006.

Chaliand, Gérard and Blin, Arnaud (dir.). **Histoire du Terrorisme: De l'Antiquité à Al Qaida**. Nouvelle éd. Paris: Bayard, 2006.

Charillon, Frédéric (dir.). **Politique Etrangère: Nouveaux Regards**. Paris: Presses de Sciences Po, 2002.

_____ (dir.). **Les Relations Internationales: Les notices**. Paris: La Documentation Française, 2006.

Chauprade, Aymeric. **Géopolitique: Constantes et Changements dans l'Histoire**. 2e éd. Revue et augmentée. Paris: Ellipses, 2003.

De Sacy, Alain S. **L'Asie du Sud-Est: L'Unification à l'Épreuve**. Paris: Vuibert, 1999.

Durand, Marie-Françoise; Copinschi, Philippe; Martin, Benoît et Placidi, Delphine. **Atlas de la Mondialisation: Comprendre l'Espace Mondial Contemporain**. Paris: Presses de Sciences Po, 2008.

_____; Lévy, Jacques et Retaillé, Denis. **Le Monde Espaces et Systèmes**. Paris: Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques & Dalloz, 1993.

Elissalde, Bernard (dir.). **Géopolitique de l'Europe**. Paris: Nathan, 2006.

Foucault, Michel. **Les Mot et les Choses: Une Archéologie des Sciences Humaines**. Paris: Gallimard, 1966.

_____. **Sécurité, Territoire, Population: Cours au Collège de France (1977-1978**). Paris: Seuil/ Gallimard, 2004.

Foucher, Michael. **Fronts et Frontières: Un Tour du Monde Géopolitique**. Paris: Fayard, 1991.

Gentelle, Pierre (dir.) **Géopolitique du Monde Contemporain: États, Continents, Puissances**. Paris: Nathan, 2008.

Graz, Jean-Christophe. **La Gouvernance de la Mondialisation**. Nouvelle éd. Paris: La Découverte, 2008.

Hassner, Pierre and Vaïsse, Justin. **Washington et le Monde: Dilemmes d'une Superpuissance**. Paris: Autrement, 2003.

La Documentation Française. **Islam, Islams.** Questions Internationales nº21 (septembre-octobre 2006).

Lacroze, Luc. **L'Aménagement du Mékong 1957-1997: L'Échec d'une Grande Ambition?**. Paris: L'Harmattan, 1998.

Le Galès, Patrick et Lequesne, Christian (dir.). **Les Paradoxes des Régions en Europe**. Paris: La Découverte, 1997.

Le Point. Hors-série nº5: **Les textes fondamentaux de la pesée en Islam** (novembre-décembre 2005).

Lefebvre, Maxime. **La Politique Etrangère Americaine**. Paris: Presses Universitaires de France, 2004.

Mandel Khân, Gabriele. **L'Islam**. Trad. de l'italien par Todaro Tradito. Paris: Hazan, 2007.

Mérad, Ali. **L'Islam Contemporain**. 7e éd. Paris: Presses Universitaires de France, 2005

Musset, Alain (dir.). **Géopolitique des Amériques**. 2e éd. Paris: Nathan, 2009.

Organisations Internationales: À Vocation Régionale. Paris: La Documentation Française, 1995.

Pelletier, Philippe (dir.). **Géopolitique de l'Asie**. Paris: Nathan, 2006.

Pourtier, Roland (dir.). **Géopoltique de l'Afrique et du Moyen-Orient**. Paris: Nathan, 2006.

Roche, Jean-Jacques. **Relations Internationales**. 3e éd. Paris: L.G.D.J., 2005.

Roy, Olivier. **Génélogie de l'Islamisme**. 2e éd. Paris: Hachette Littératures, 2001.

_____. **L'Islam Mondialisé**. Nouvelle éd. Paris: Seuil, 2004.

Roze, Xavier. **Géopolitique de l'Indochine: La Péninsule Éclatée**. Paris: Economica, 2000.

Salamé, Ghassan. **Quand l'Amérique Refait le Monde**. Paris: Fayard, 2005.

Sfeir, Antoine. **Brève Histoire de l'Islam à l'Usage de Tous**. Paris: Bayard, 2007.

Smouts, Marie-Claude (dir.). **Les Nouvelles Relations Internationales: Pratiques et Théories**. Paris: Presses de Sciences Po, 1998.

Tertrais, Hugues. **Asie du Sud-Est: Enjeu Régional ou Enjeu Mondial?**. Paris: Gallimard, 2002.

Valantin, Jean-Michel. **Écologie et Gouvernance Mondiale**. Paris: Autrement, 2007.

Wahnich, Sophie. **La Liberté ou la Mort: Essai sur la Terreur et le Terrorisme**. Paris: La Fabrique Éditions, 2003.

Wackermann, Gabriel. **Les Frontières dans un Monde en Mouvement**. Paris: Ellipses, 2003.

ข่าว บทความหนังสือพิมพ์ และสารานุกรม

กวี บ้านไท. "อาเซียนซัมมิต 'ฮานอย' เชือดนิ่ม 'มังกร' ในทะเลจีนใต้, **เนชั่นสุดสัปดาห์**, 18:931 (2 เม.ย. 2553), น. 90.

จรัญ มะลูลีม. "Ramadan Night: ไทย-ตะวันออกกลาง (5)," **มติชนสุดสัปดาห์**, 1 ธ.ค. 2549, น. 26.

_____. "อิสลามและการเมืองอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (3)," **มติชนสุดสัปดาห์**, 27 มี.ค. 2552, น. 21.

_____. "อิสลามและการเมืองอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (4)," **มติชนสุดสัปดาห์**, 3 เม.ย. 2552, น. 20-21

_____. "อิสลามและการเมืองอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (5)," **มติชนสุดสัปดาห์**, 10 เม.ย. 2552, น. 21.

_____. "วันวารของบุช วันนี้ของโอบามา และโลกมุสลิม," 5 ตอน, **มติชนสุดสัปดาห์**, ฉบับที่ 1542 (5 มี.ค. 2553) ถึงฉบับที่ 1546 (4 เม.ย. 2553).

"ทูตอียูยันเคารพมติ 'กกต.' โทร. เคลียร์ไม่เซ็นเอ็มโอยู," **มติชนรายวัน**, 14 ก.ย. 2550, น. 1, 5.

"ไทยขอหนุนยูเอ็นแต่ไม่เป็นกลาง," **โพสต์ทูเดย์**, 21 มี.ค. 2546, น. A2.

ประภัสสร์ เทพชาตรี. "ข้อเสนอการจัดตั้งประชาคมเอเชียแปซิฟิคของออสเตรเลีย," **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 56:43 (10 - 16 ก.ค. 2552), น. 25-26.

_____. "Hillary Clinton เยือนไทย," **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 56:45 (31 ก.ค. - 6 ส.ค. 2552), น. 25-26.

_____. "Bill Clinton กับวิกฤตเกาหลีเหนือ," **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 56:47 (14-20 ส.ค. 2552).

_____. "Obama ประกาศนโยบายต่อเอเชีย," **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 57:9 (20-26 พ.ย. 2552), น. 32-33.

_____. "Obama เยือนจีน (ตอนที่ 1)," **สยามรัฐสัปดาห์วิจาณ์**, 57:10 (27 พ.ย. - 3 ธ.ค. 2552), น. 32-33.

_____. "Obama เยือนจีน (ตอนจบ)," **สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์**, 57:11 (4-10 ธ.ค. 2552), น. 32-33.

_____. "ความขัดแย้งจีน-สหรัฐ ปี 2010," **สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์**, 57:22 (19-25 ก.พ. 2553), น. 32-33.

_____. "ความขัดแย้งจีน-สหรัฐ ปี 2010 (ตอน 2)," **สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์**, 57:23 (26 ก.พ. - 4 มี.ค. 2553), น. 32-33.

_____. "ยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่อเอเชียปี 2010," **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 57:25 (12-18 มี.ค. 2553), น. 32-33.

"พล.ท.ดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ: ถอนทหารไม่ได้-ป่วนใต้ขยายวง," บทสัมภาษณ์, **กรุงเทพธุรกิจ**, 11 ก.ค. 2552, น. 13, 16

"มุมมองและแนวคิด ดร. ศรีประภา เพชรมีศรี กรรมการสิทธิฯ อาเซียน," **มติชนรายวัน**, 19 ต.ค. 2552, น. 32.

"เวทีคู่ขนานอาเซียนวันแรกคึก อับ รบ. ไม่ให้น้ำหนักภาค ปชช," **มติชนรายวัน**, 19 ต.ค. 2552, น. 1, 13.

สมภพ มานะรังสรรค์. "การประชุมว่าด้วยยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและสหรัฐ (1)," **เนชั่นสุดสัปดาห์**, 18:902 (11-17 ก.ย. 2552), น. 30.

สมภพ มานะรังสรรค์. "การประชุมว่าด้วยยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและสหรัฐ (จบ)," **เนชั่นสุดสัปดาห์**, 18:903 (18-24 ก.ย. 2552), น. 30.

"ANZUS Pact," **Encyclopædia Britannica 2009 Ultimate Reference Suite [DVD]**. Chicago: Encyclopædia Britannica, 2009.

"Commonwealth of Independent States," **Microsoft Encarta 2009** [DVD]. Updated 17 September 2009. Redmond, WA: Microsoft Corporation, 2008.

"Commonwealth of Independent States," **Encyclopædia Britannica 2009 Ultimate Reference Suite** [DVD]. Chicago: Encyclopædia Britannica, 2009.

EUtoday, 34 (June 2009), News from the Delegation of the European Commission to Thailand.

Kavi Chongkittavorn. "Asean's Accord on Counter-Terrorism a Major Step Forward," **The Nation**, 19 February 2007, Retrieved 15 March 2010, from http://www.nationmultimedia.com/2007/02/19/opinion/opinion_ 30027193.php

_____. "Admitting the US and Russia to the regional architecture," **The Nation**, 25 January 2010, p. 13A.

"Malacca, Strait of," **Encyclopædia Britannica 2009 Ultimate Reference Suite** [DVD]. Chicago: Encyclopædia Britannica, 2009.

"OIC 'Totally Rejects' U.S War On Iraq," **IslamOnline.net**, 5 March 2003, Retrieved 28 February 2010, from http://www.islamonline.net/english/News/2003-03/05/article13.shtml

Selig S. Harrison, "North Korea," **Microsoft Encarta 2009** [DVD]. Redmond, WA: Microsoft Corporation, 2008.

"terrorism," **Encyclopædia Britannica 2009 Ultimate Reference Suite** [DVD]. Chicago: Encyclopædia Britannica, 2009.

เอกสารอื่นๆ

กระทรวงการต่างประเทศ. "ท่าทีรัฐบาลไทยต่อเหตุการณ์ก่อการร้ายในสหรัฐอเมริกา," **ข่าวสารนิเทศ**, 559/2544, 16 ก.ย. 2544.

_____. "รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศชี้แจงท่าทีของไทยต่อเหตุการณ์ก่อการร้ายในสหรัฐอเมริกา," **ข่าวสารนิเทศ**, 566/2544, 17 ก.ย. 2544.

_____. "ความช่วยเหลือจากประเทศไทยกรณีพม่าประสบภัยพิบัติจากพายุไซโคลนนาร์กิส," **ข่าวสารนิเทศ ที่ 249/2551**, 8 พ.ค. 2551.

"แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551 (คณะรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2548)," **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 122 ตอนพิเศษ 34 ง, 12 เม.ย. 2548.

"แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 (คณะรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2551)," **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 125 ตอนพิเศษ 58 ง, 21 มี.ค. 2551.

"แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551-2554 (คณะรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2551)," **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 125 ตอนพิเศษ 175 ง, 12 พ.ย. 2551.

"แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 (คณะรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2552)," **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 126 ตอนพิเศษ 12 ง, 27 มกราคม 2552.

"พระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พ.ศ. 2551," **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่มที่ 125 ตอนที่ 121 ก, 14 พฤศจิกายน 2551, น. 1-3.

"พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545," **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 119 ตอนที่ 99 ก, 2 ต.ค. 2545, น. 1-13.

ศุภณัฏฐ์ ศศิวุฒิวัฒน์. "เหตุใดรัสเซียจึงยังไม่สามารถเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก?," **จดหมายข่าวจับกระแสองค์การการค้าโลก (WTO Watch)**, 6:1 (ธ.ค. 2551), น. 1, 40-42.

อิสร์กุล อุณหเกตุ. "ความคืบหน้าการเจรจา FTA ไทย-สหรัฐอเมริกา รอบที่ 6 ที่เชียงใหม่," **จดหมายข่าวจับกระแสองค์การการค้าโลก (WTO Watch)**, 3:2 (มีนาคม 2549), น. 35

_____. "ความ(ไม่)คืบหน้าของความตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ," **จดหมายข่าวจับกระแสองค์การการค้าโลก (WTO Watch)**, 3:4 (กันยายน 2549), น. 22

_____. "WTO กับการเปลี่ยนแปลง 2546-2552," **จดหมายข่าวจับกระแสองค์การการค้าโลก (WTO Watch)**, 6:3 (มิถุนายน 2552), น. 40-41.

สุรชาติ บำรุงสุข (บรรณาธิการ). **จุลสารความมั่นคงศึกษา**. เอกสารวิชาการผลการศึกษาวิจัยโครงการ "ความมั่นคงศึกษา" ฉบับที่ 1-70 ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2549-2552; ฉบับที่ 71-ปัจจุบัน ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันข่าวกรอง สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2553- .

- ฉบับที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย มีดังต่อไปนี้
  - สุรชาติ บำรุงสุข (บรรณาธิการ), "การก่อการร้ายร่วมสมัย," พิมพ์ครั้งที่ 1, ฉบับที่ 1, มกราคม 2549; พิมพ์ครั้งที่ 2, ฉบับที่ 57, พฤษภาคม 2552.
  - สุรชาติ บำรุงสุข (บรรณาธิการ), "โลกาภิวัตน์ก่อการร้าย," ฉบับที่ 2, กุมภาพันธ์ 2549.
  - สุรชาติ บำรุงสุข (บรรณาธิการ), "การก่อการร้ายศึกษา," ฉบับที่ 3, มีนาคม 2549.
  - สุรชาติ บำรุงสุข (บรรณาธิการ), "การก่อการร้ายในศตวรรษที่ 21," ฉบับที่ 4, เมษายน 2549.
  - ประธาน วัฒนวาณิชย์, "กฎหมายต่อต้านการก่อการร้าย," พิมพ์ครั้งที่ 1, ฉบับที่ 5, พฤษภาคม 2549; พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับที่ 56, เมษายน 2552.
  - สาธิต มนัสสุรกุล, "ถกแถลงเรื่องการก่อการร้าย," ฉบับที่ 20, พฤษภาคม 2550.
  - สาธิต มนัสสุรกุล, "ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ: ยุคสงครามต่อต้านการก่อการร้าย," ฉบับที่ 24, กรกฎาคม 2550.
  - สุรชาติ บำรุงสุข, "เจไอ," ฉบับที่ 27, กันยายน 2550.
  - สุภาค์พรรณ ตั้งตรงไพโรจน์, "การก่อการร้ายในภูมิภาค," ฉบับที่ 28, กันยายน 2550.
  - สีดา สอนศรี และ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, "การก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้," ฉบับที่ 29, ตุลาคม 2550.
- ฉบับที่เกี่ยวข้องกับปัญหาภาคใต้ มีดังต่อไปนี้
  - สุรชาติ บำรุงสุข, "การก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย," พิมพ์ครั้งที่ 1, ฉบับที่ 10, กันยายน 2549; พิมพ์ครั้งที่ 2, กุมภาพันธ์ 2550; พิมพ์ครั้งที่ 3 ฉบับปรับปรุง, ฉบับที่ 35, มีนาคม 2551; พิมพ์ครั้งที่ 4 ฉบับปรับปรุง, ฉบับที่ 73, กุมภาพันธ์ 2553.
  - สุรชาติ บำรุงสุข (บรรณาธิการ), "ชาติพันธุ์ชาตินิยม," ฉบับที่ 15, มกราคม 2550.
  - สุรชาติ บำรุงสุข และคณะ, "สามจังหวัดชายแดนภาคใต้," ฉบับที่ 16, กุมภาพันธ์ 2550.
  - สุรชาติ บำรุงสุข (บรรณาธิการ), "ปัญหาภาคใต้ในบริบททางสังคม," ฉบับที่ 17, มีนาคม 2550.
  - ปัญญศักย์ โสภณวสุ, "วาทกรรมทางศาสนากับความรุนแรงในภาคใต้," ฉบับที่ 21, มิถุนายน 2550.
  - พรรณงาม เง่าธรรมสาร, "วิกฤตมณฑลปัตตานี 2465: บทเรียนสมัยรัชกาลที่ 6," ฉบับที่ 41, มิถุนายน 2551.
  - สุรชาติ บำรุงสุข, "ทุนกับความรุนแรง: กรณีศึกษาภาคใต้ไทย," ฉบับที่ 63, กันยายน 2552.
  - พรรณงาม เง่าธรรมสาร, "ความสัมพันธ์สยาม-ปัตตานี : จากธนบุรีสู่รัตนโกสินทร์," ฉบับที่ 67, พฤศจิกายน 2552.
  - ยงยุทธ ชูแว่น, "ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับปัตตานีก่อนสมัยรัตนโกสินทร์," ฉบับที่ 68, พฤศจิกายน 2552.
  - อำนาจ ศรีพูนสุข, "ตัวแบบทางกฎหมายสำหรับการปกครองท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้," ฉบับที่ 69, ธันวาคม 2552.
- ฉบับที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการอาณาบริเวณชายแดนไทย มีดังต่อไปนี้
  - ขจิต จิตตเสวี, "อาณาบริเวณชายแดนไทย," ฉบับที่ 37, เมษายน 2551.
  - สุรชาติ บำรุงสุข, "กรณีเขาพระวิหาร," พิมพ์ครั้งที่ 1, ฉบับที่ 38, เมษายน 2551; พิมพ์ครั้งที่ 2, ฉบับที่ 45, สิงหาคม 2551
  - นพดล โชติศิริ, "เขตแดนไทย," ฉบับที่ 43, กรกฎาคม 2551
  - อิศราวุธ อ่อนน้อม, "การควบคุมชายแดน," ฉบับที่ 44, กรกฎาคม 2551
  - สุรชาติ บำรุงสุข และ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, "ปราสาทพระวิหาร: บริบทกฎหมายและการเมือง," ฉบับที่ 46, สิงหาคม 2551
  - ธนา ยศตระกูล (เรียบเรียง), "เสวนาพระวิหาร," ฉบับที่ 47, กันยายน 2551
  - ธนา ยศตระกูล, "อาชญากรรมข้ามแดน," ฉบับที่ 48, ตุลาคม 2551

- ดลยา เทียนทอง, "พื้นที่พัฒนาร่วม: ไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน," ฉบับที่ 49, ตุลาคม 2551
- ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, "เส้นทางหมายเลข 9 กับความมั่นคงไทย," ฉบับที่ 50, พฤศจิกายน 2551
- ธนา ยศตระกูล (เรียบเรียง), "การบริหารจัดการชายแดน," ฉบับที่ 53, กุมภาพันธ์ 2552
- สุพจี นิลอุบล, "พลังงานข้ามแดน," ฉบับที่ 54, มีนาคม 2552
- สุรชาติ บำรุงสุข, "พรมแดนศึกษา," ฉบับที่ 61, สิงหาคม 2552
- สุรชาติ บำรุงสุข, "ปัญหาเขตแดนไทย: จาก 2484-ปัจจุบัน," ฉบับที่ 65, ตุลาคม 2552.
- ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, "คดีปราสาทพระวิหาร," ฉบับที่ 66, ตุลาคม 2552.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กระทรวงการต่างประเทศ. "การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF)". สืบค้นเมื่อวันที่ 14 เม.ย. 53, จาก http://www.mfa.go.th/web/784.php

_____. "ท่าทีของกระทรวงการต่างประเทศต่อรายงานของคณะผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูงของสหประชาชาติว่าด้วยภัยคุกคาม สิ่งท้าทายและการเปลี่ยนแปลง," 3 ธ.ค. 2547. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/463.php?id=3237&lang=th

_____. "การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development - WSSD) ที่นครโจฮันเนสเบอร์ก ประเทศแอฟริกาใต้ 26 สิงหาคม - 4 กันยายน 2545," **ข่าวสารนิเทศ**, 24 ก.ค. 2549. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ก.ย. 2552, จาก http://test.mfa.go.th/web/200.php?id=1604

_____. "การประชุมผู้นำอาเซียนและการประชุมผู้นำอาเซียน-จีน สมัยพิเศษว่าด้วยโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (Special ASEAN Leader' Meeting on SARS)," **ข่าวสารนิเทศ**, 24 ก.ค. 2549. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=2083

_____. "แถลงข่าวร่วมระหว่างศาสตราจารย์ Ekmeleddin Ihsanoglu เลขาธิการองค์การการประชุมอิสลาม (OIC) และนายนิตย์ พิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในโอกาสการเยือนไทยอย่างเป็นทางการของเลขาธิการ OIC วันที่ 1 พฤษภาคม 2550," **ข่าวสารนิเทศ**, 14 พ.ค. 2550. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=18065

_____. "นายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรีเดินทางมากระทรวงการต่างประเทศ และให้เกียรติเป็นประธานในพิธีแถลงข่าวการเข้ารับตำแหน่งประธานอาเซียนของไทยอย่างเป็นทางการ," **ข่าวเด่น**, 25 ก.ค. 2551. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มิ.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/2662.php?id=25894

_____. "บทสรุปขอบเขตอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมาธิการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน," สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 2010, จาก http://www.14thaseansummit.org/thai/pdf-AMM/2009-07-12%20summary%20human%20rights%20body.pdf

_____. "นายนรชิต สิงหเสนี รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศกล่าวเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกในการสร้างเสถียรภาพและการฟื้นฟูประเทศ (ASEAN Regional Forum Workshop on Stabilization and Reconstruction Issues)," 11 ก.ย. 2551. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มี.ค. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/1613.php?id=26495

_____. "ประธาน HLP: การจัดตั้งองค์กรสิทธิมนุษยชนอาเซียนถือเป็นก้าวสำคัญในการวางรากฐานการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในอาเซียน," **ข่าวเด่น**, 28 ก.พ. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/2662.php?id=28650

_____. "แถลงการณ์ของไทยต่อการทดลองนิวเคลียร์ใต้ดินของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (เกาหลีเหนือ) เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2552," **ข่าวสารนิเทศ**, 26 พ.ค. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=22468

_____. "นายพนิช วิกิตเศรษฐ์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมระดับโลกของหัวหน้ากระบวนการหารือระดับภูมิภาคเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐาน (Global Meeting of Chairs and Secretariats of Regional Consultative Processes on Migration : RCPs) ที่โรงแรมพูลแมน คิงเพาเวอร์ กรุงเทพฯ," **ข่าวเด่น**, 11 มิ.ย. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/2662.php?id=30375

_____. "กรณีการยิงเข้าไปในมัสยิดอัลฟุรกอน," **ข่าวสารนิเทศ**, 12 มิ.ย. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=22578

_____. "นายกษิต ภิรมย์ รัฐมนตรีต่างประเทศ ในฐานะประธานการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ได้แถลงข่าวเกี่ยวกับผลการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับคณะทำงานระดับสูงว่าด้วยกลไกสิทธิมนุษยชน และการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับคณะผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายระดับสูงว่าด้วยกฎบัตรอาเซียน," **ข่าวเด่น**, 19 ก.ค. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/2670.php?id =22736

_____. "นายกษิต ภิรมย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในฐานะประธานอาเซียนได้แถลงข่าวเกี่ยวกับผลการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 42 และแถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีต่างประเทศ," **ข่าวเด่น**, 20 ก.ค. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/2662.php?id=31099

_____. "การแถลงข่าวสรุปผลการประชุม AMM/PMC ครั้งที่ 42 และการประชุม ARF ครั้งที่ 16," 23 ก.ค. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ก.ย. 2552, จาก http://www.14thaseansummit.org/thai/highlight_16.php

_____. "รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนำคณะเอกอัครราชทูตเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้," **ข่าวเด่น**, 20 ต.ค. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/2662.php?id=32368

_____. "สรุปประเด็นสำคัญของการประชุมสุดยอดอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ครั้งที่ 12," **ข่าวสารนิเทศ**, 24 ต.ค. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 ต.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=23327

_____. "ระหว่างวันที่ 20-21 กุมภาพันธ์ 2553 นายกษิต ภิรมย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและคณะเอกอัครราชทูตและเจ้าหน้าที่การทูตของสถานเอกอัครราชทูตประเทศต่างๆ อาทิ เปรู อาร์เจนตินา แอฟริกาใต้ ชิลี แคนาดา และสวิตเซอร์แลนด์ รวม 12 ชาติ เยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) เพื่อรับทราบสถานการณ์และแนวทางของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวได้ดียิ่งขึ้น," **ข่าวเด่น**, 22 ก.พ. 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/2662.php?id=33978

_____. "ออสเตรเลียแจงไทยเกี่ยวกับแนวคิดการจัดตั้งประชาคมเอเชีย-แปซิฟิก (APC)," 18 พ.ย. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มี.ค. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=21193

_____, กรมยุโรป, "มูลนิธิเอเชีย-ยุโรป (Asia-Europe Foundation - ASEF)". สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/69.php?id=1814

_____, _____. "องค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ," 1 มีนาคม 2549. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มี.ค. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/836.php

_____, _____. "สหพันธรัฐรัสเซีย," มีนาคม 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=395

_____, _____. "สหภาพยุโรป," ก.พ. 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เม.ย. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/52.php

_____, กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. "การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา หรือ อังค์ถัด". สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ส.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/business/66.php

_____, _____. "การประชุมอังค์ถัด ครั้งที่ 10 (UNCTAD X, BANGKOK 2000)". สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ส.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/business/66.php?id=3290

_____, _____. "สรุปประเด็นการประชุมผู้นำยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง ครั้งที่ 2, 3 พฤศจิกายน 2548, ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพมหานคร". สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/business/2316.php

_____, _____. "ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (เอเปค): ภูมิหลัง," 8 มี.ค. 2550. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/ business/2136.php?id=1744

_____, _____. "ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง," ก.ค. 2550, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/1658.php

_____, _____. "แผนงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย," ก.ค. 2550, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/business/1687.php

_____, _____. "บทบาทของไทยในเอเปค," 20 มี.ค. 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มี.ค. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/2137.php?id=3894

_____, กรมองค์การระหว่างประเทศ. "ความก้าวหน้าในการขจัดความยากจน". สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/UNandThailand/poor.htm

_____, _____. "ท่าทีไทยต่อประเด็นการโยกย้ายถิ่นฐาน". สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/UNandThailand/move.htm

_____, _____. "ท่าทีไทยในด้านสิทธิมนุษยชน". สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จากhttp://www.mfa.go.th/UNandThailand/human.htm

_____, _____. "กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด," 6 ก.พ. 2546. สืบค้นเมื่อวันที 11 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/46.php

_____, _____. "ปฏิบัติการรักษาสันติภาพในกรอบของสหประชาชาติ," มิ.ย. 2548. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ส.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/57.php

_____, _____. "การเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติของไทย," ส.ค. 2548. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ส.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/UNandThailand/Relation.htm

_____, _____. "พันธกรณีของไทยด้านสิทธิมนุษยชน," ส.ค. 2548. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/55.php

_____, _____. "เครือข่ายผู้นำเพื่อสนับสนุนการปฏิรูปสหประชาชาติ," 7 ก.ย. 2549. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/UNandThailand/Reform.htm

_____, _____. "การยกสถานะของสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (Asian Institute of Technology: AIT) ให้เป็นที่ยอมรับในระดับระหว่างประเทศ,"11 มิ.ย.2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 ก.ค.2552, จาก http://www.mfa.go.th/internet/news/30298.doc

_____, _____. "แบบข้อเสนอโครงการสนับสนุนภารกิจต่างประเทศแบบบูรณาการปีงบประมาณ 2553 (โครงการเสริมสร้างความตระหนักและส่งเสริมการปฏิบัติตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบสหประชาชาติ)". สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/internet/news/30464.doc

_____, กรมอเมริกาและแปซิกใต้. "การเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ," 24 พฤศจิกายน 2548. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ก.ย. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/tusfta/update_event.html

_____, กรมอาเซียน. "ความร่วมมือของอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ," มิ.ย. 2548. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ต.ต. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/internet/document/646.doc

_____, กรมเอเชียตะวันออก. "สาธารณรัฐเกาหลี," 19 ก.ค. 2550. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 ต.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/2386.php?id=145

_____, _____. "สาธารณรัฐประชาชนจีน," ก.ย. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/2386.php?id=63

_____, _____. "สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี," 2 มี.ค. 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 เม.ย. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/2386.php?id=144

_____, _____. "ญี่ปุ่น," มี.ค. 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/2386.php?id=133

_____, กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา. "สันนิบาตอาหรับ," 18 ก.พ. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/south_asia/pdf/Arab%20league%20for%20web%2018%20feb,09.pdf

_____, _____. "สันนิบาตมุสลิมโลก," 18 ก.พ. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/south_asia/pdf/MWL%2018%20feb%2009.pdf

_____, _____, "องค์การการประชุมอิสลาม," ธันวาคม 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย. 2553, จาก http://www.mfa.go.th/south_asia/pdf/OIC%20%20Dec%2009%20.pdf

_____, สำนักงานปลัดกระทรวง, "พัฒนาการของความร่วมมือเอเชีย (Asia Cooperation Dialogue)," 22 มิ.ย. 2548. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ก.ค. 2552, จาก http://www.mfa.go.th/web/1096.php

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมพัฒนาที่ดิน. "คณะกรรมาธิการว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ". สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ก.ย. 2552, จาก http://www.ldd.go.th/Web_UNCCD/Thai/ReportUNCSD/UNCSD.pdf

กระทรวงมหาดไทย. "สรุปสาระการประชุม ก.น.จ. ครั้งที่ 1/2552". สืบค้นเมื่อวันที่ 14 มิ.ย. 2552, จาก http://www.pocnara.go.th/narathiwat/news_poc/images_upload/20092111343301.pdf

กระทรวงพาณิชย์, กรมการค้าต่างประเทศ. "ผลการประชุมรัฐมนตรีการค้าเอเปค (ประจำปี 2546 APEC MRT 2003)," 24 มิ.ย. 2546. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จาก http://www.dft.go.th/level4Frame.asp?sPage=/the_files/$$15/level3/krm_jun_15.htm&level3 680

_____, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. "สรุปการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศคู่ค้าสำคัญ ปี 2550". สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ก.ย. 2552, จาก http://www.dtn.go.th/vtl_upload_file//1201787471609/TRADE_2550.htm

_____, _____. "การค้าภายในภูมิภาคเอเปก," 27 พ.ค. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ก.ย. 2552, http://www.dtn.go.th/dtn/tradeinfo/dtn_3_4_apec_menu8.php

_____, _____. "ความคืบหน้าการเจรจาการค้าเสรี เดือนสิงหาคม 2552". สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ก.ย. 2552, จาก http://www.thaifta.com/thaifta/Home/tabid/36/ctl/Details/mid/436/ItemID/5342/Default.aspx

_____, _____. "อันดับประเทศคู่ค้าของไทยในเอเชียตะวันออก ของปี 2551," 22 ก.ย. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จาก http://www.dtn.go.th/vtl_upload_file//1253698952453/เอเชียตะวันออก.xls

_____, _____. "สรุปการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศคู่ค้าสำคัญ ปี 2552". สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เม.ย. 2553, จาก http://www.dtn.go.th/vtl_upload_file//1264477197234/TRADE_52.htm

_____, _____. "ข้อมูลการค้าไทย-รัสเซีย," ก.พ. 2553, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย. 2553, จาก http://www.dtn.go.th/ vtl_upload_file//1268285356921/ข้อมูลการค้าไทย-รัสเซีย0253.pdf

_____, _____. "ข้อมูลการค้าไทย-สหภาพยุโรป," ก.พ. 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เม.ย. 2553, จาก http://www.dtn.go.th/vtl_upload_file//1266916923375/EU-2010.pdf

_____, _____. "ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิค (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC)," 9 ก.พ. 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มี.ต. 2553, จาก http://www.dtn.go.th/dtn/tradeinfo/APEC.pdf

_____, _____. "ความร่วมมือภายใต้กรอบการประชุมเอเชีย-ยุโรป," 9 ก.พ. 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย. 2553, จาก http://www.dtn.go.th/dtn/tradeinfo/ASEM.pdf

_____, _____. "สรุปย่อ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิค (APEC)," 9 ก.พ. 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มี.ค. 2553, จาก http://www.dtn.go.th/dtn/tradeinfo/%E0%B8%AA%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%9B%E0%B8% A2%E0%B9%88%E0%B8%ADAPEC.pdf

_____, _____. "ความคืบหน้าการเจรจาเขตการค้าเสรีของ ไทย กับ United State of America," 10 ก.พ. 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เม.ย. 2553, จาก http://www.thaifta.com/thaifta/Home/NegoLastestStatus/tabid/117/Default.aspx

_____, สำนักความร่วมมือการค้าและการลงทุน. "ภาวะการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน" . สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ต.ค. 2551, จาก http://www.dft.moc.go.th/level4Frame.asp?sPage=the_files/$$59/ level3/

กระทรวงสาธารณสุข, กรมควบคุมโรค, สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่. "พบผู้ป่วยยืนยันไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ชนิดเอ เอช 1 เอ็น 1 จำนวน 2 รายแรกในประเทศไทย". สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มี.ค. 2553, จาก http://beid.ddc.moph.go.th/th/index.php?option=com_content&task=view&id=1909182&Itemid=240

_____, _____, สำนักระบาดวิทยา. "การเฝ้าระวังโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ชนิด A (H1N1)," สถานการณ์ ณ วันที่ 17 มี.ค. 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มี.ค. 2553, จาก http://epid.moph.go.th/Flu/situation/y52/ flu_201003171658.pdf

_____, คณะทำงานวิชาการ โรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง. "สรุปสถานการณ์และความก้าวหน้าการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง," 30 มิถุนายน 2546. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ส.ค. 2552, จาก http://www.dt.ac.th/learn/kk/AI_Webs/www-ddc/sars_situation.html

กองบัญชาการกองทัพไทย, "Cobra Gold 2010". สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มี.ค. 2553, จาก http://cgib2010.rtarf.mi.th/

กองบัญชาการทหารสูงสุด, กรมกิจการพลเรือนทหาร. "ความเป็นมาของกำลังทหารไทยที่ไปปฏิบัติการเพื่อมนุษยธรรมในอิรัก". สืบค้นเมื่อวันที่ 24 ก.ย. 2552, จาก http://web.schq.mi.th/~j5/heart/overview976.htm

_____, _____. "ผลการปฏิบัติงานการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ชาวอิรักของ กกล.ฉก.976 ไทย/อิรัก ห้วง ตุลาคม 2546 - กันยายน 2547". สืบค้นเมื่อวันที่ 24 ก.ย. 2552, จาก http://data.schq.mi.th/ ~j5/heart/976summary.htm

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. "Tourism Statistics in Thailand 1998-2007," 6 พ.ค. 2551. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มี.ค. 2553, จาก http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

กิตติพนธ์ โชติพิมาย. "การพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (IMT-GT)," เอกสารประกอบการบรรยายจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (3 มีนาคม 2551) โครงการอบรมครู 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เรื่อง "รู้จักเศรษฐกิจไทย" ระหว่างวันที่ 21-25 เมษายน 2551. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ก.ค. 2552, จาก http://www.apecthai.org/2008/upload/ 41364%20%20IMT-GT%20Background.pdf

คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ. "สรุปสาระสำคัญการประชุมสุดยอดระดับโลก 2005 (2005 World Summit)". สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ก.ย. 2552, จาก http://www.unescap.org/unis/Thai/World_Summit_Outcome_thai.pdf

คณะผู้แทนไทยประจำประชาคมยุโรป. "ท่าทีผู้นำอียูสำหรับการเจรจาความตกลงสิ่งแวดล้อมโลกที่โคเปนเฮเกน," 15 ธันวาคม 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เม.ย. 2553, จาก http://news.thaieurope.net/content/view/3520/170/

_____. "สเปน ประธานอียูเน้นกำหนดบทบาทอียูในเรื่องสิ่งแวดล้อมหลังสิ้นสุดประชุมสุดยอดโคเปนฮาเกน," 7 มกราคม 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เม.ย. 2553, จาก http://news.thaieurope.net/content/view/3536/170/

ดำรงค์ ฐานดี. "คาบสมุทรเกาหลีกับความมั่นคงของไทย," ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 เมษายน 2553, จาก http://www.ru.ac.th/korea/article1/article7.pdf

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ศูนย์เครือรัฐเอกราชและรัฐบอลข่าน. "ภาพรวมกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช". สืบค้นเมื่อวันที่ 4 เม.ย. 2553, จาก http://www.cisbalkan.com/document/evolution.pdf

มูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง. "ผลพวงรัฐธรรมนูญ ปี 2550 กับการเจรจาการค้าเสรี," บทความเสนอต่อ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ตามโครงการจัดสัมมนาเวทีสาธารณะและการสร้าง Public Awareness, เมษายน 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ก.ย. 2552, จาก http://www.thaifta.com/thaifta/Home/บทความตาง/tabid/62/ctl/Details/mid/433/ItemID/5072/ Default.aspx

ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี. "สรุปหกปีไฟใต้: พลวัตการก่อความไม่สงบกับการสร้างจินตกรรมของการก่อความรุนแรง," บทความวิชาการ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, 8 มีนาคม 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เม.ย. 2553, จาก http://www.deepsouthwatch.org/node/728

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์. "สรุปข้อมูลเกี่ยวกับกฎระเบียบและนโยบายอียูด้านสิ่งแวดล้อม และประเด็นที่น่าจับตามองในแง่ผลกระทบต่อไทยในโครงการติดตามความเคลื่อนไหวและศึกษากฎระเบียบสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปที่มีผลกระทบต่อไทย ภายใต้โครงการ FMIP ประจำปีงบประมาณ 2552," 26 มิ.ย. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ต.ค. 2552, จาก http://www.thaieurope.net/ftp/project09/table_summary.pdf

สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย. "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย". สืบค้นเมื่อวันที่ 24 ต.ค. 2552, จาก http://www.th.emb-japan.go.jp/th/relation/index.htm;

สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมอสโก. "อาเซียนและรัสเซียเตรียมเปิดศูนย์อาเซียน ที่กรุงมอสโก," 28 ม.ค. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ก.ย. 2552, จาก http://th.thaiembassymoscow.com/news/?section=news&artid=4

สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย. "แถลงข่าวการฝึกคอบร้าโกลด์ 2010 ระหว่างวันที่ 1-11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553," **ข่าวสถานทูต**, 11 ม.ค. 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เม.ย. 2553, จาก http://thai.bangkok.usembassy.gov/news/press/2010/001-t.html

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา. "UNCTAD & ITD". สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ส.ค. 2552, จาก http://www.itd.or.th/th/node/462

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. "วิสัยทัศน์/พันธกิจหลัก". สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ต.ค. 2551, จาก http://www.opdc.go.th/content.php?menu_id=2&content_id=11

_____. "สรุปผลการประชุมคณะรัฐมนตรีวันอังคารที่ 8 ม.ค. 51 เรื่อง แนวทางการบริหารราชการในต่างประเทศ". สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มิ.ย. 2552, จาก http://www.opdc.go.th/content.php?menu_id=3&content_id=950

_____. "ระบบการบริหารจังหวัด/กลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ และ แนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์," 10 เม.ย. 2551. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พ.ย. 2551, จาก http://www.opdc.go.th/uploads/ files/powerpoint_1.ppt

_____. "สรุปผลการประชุมคณะรัฐมนตรีวันอังคารที่ 22 เม.ย. 51 เรื่อง ร่างพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. .... และการแต่งตั้งผู้ประสานงานคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา (ปคร.)ฯ". สืบค้นเมื่อวันที่ 14 มิ.ย. 2552, จาก http://www.opdc.go.th/content.php?menu_id=3&content_id=1057

_____. "สำนักงาน ก.พ.ร. จับมือ 3 หน่วยงานกลาง ขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ," **ข่าวเด่น ก.พ.ร.**, ธ.ค. 2551. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มิ.ย. 2552, จาก http://www.opdc.go.th/content.php?menu_id= 5&content_id=1175

_____. "ก.น.จ. พร้อมขับเคลื่อนบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ," **ข่าวเด่น ก.พ.ร.**, ก.พ. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 มิ.ย. 2552, จาก http://www.opdc.go.th/content.php? menu_id=5&content_id=1223

_____. "สรุปผลการประชุมคณะรัฐมนตรีวันอังคารที่ 17 ก.พ. 52". สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มิ.ย. 2552, จาก http://www.opdc.go.th/content.php?menu_id=3&content_id=1258

_____. "การสร้างความเชื่อมั่นของประเทศไทยกับการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ," **ข่าวเด่น ก.พ.ร.**, มิ.ย. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มิ.ย. 2552, จาก http://www.opdc.go.th/content.php?menu_id=5&content_id=1345

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, สำนักความร่วมมือการลงทุนต่างประเทศ. "ภาวะการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในไทย ปี 2551," มี.ค. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มี.ค. 2553, จาก http://www.boi.go.th/thai/download/investment_foreign/123/FDI08.pdf

_____, _____. "ภาวะการลงทุนจากเกาหลีใต้ในประเทศไทย ปี 2552 (มกราคม - มิถุนายน)," ก.ย. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 เม.ย. 2553, จาก http://www.boi.go.th/thai/download/investment_foreign/131/KOREA_096.pdf

_____, _____. "ภาวะการลงทุนจากจีนในประเทศไทย ปี 2552 (มกราคม - มิถุนายน)," ก.ย. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2553, จาก http://www.boi.go.th/thai/services/investment_foreign.asp

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. "แนวทางปฏิบัติและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ". สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ต.ค. 2552, จาก http://www.nhrc.or.th/menu_content.php?doc_id=32

สำนักงานที่ปรึกษาเกษตรต่างประเทศประจำสหภาพยุโรป และ คณะผู้แทนไทยประจำประชาคมยุโรป. "FTA Series: มาตรการ SPS ของสหภาพยุโรป กับการเจรจา FTA," 22 มี.ค. 2550. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เม.ย. 2553, จาก http://news.thaieurope.net/content/view/2319/175/

สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย. "หน่วยงานสหประชาชาติในไทย," 1 ต.ค. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ต.ค. 2552, จาก http://www.un.or.th/thai/unagencies/index.html

_____. "เกี่ยวกับสหประชาชาติในไทย". สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ส.ค. 2552, จาก http://www.un.or.th/thai/aboutun/ priorities.html

สำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์. "สถานะล่าสุดของการเจรจา FTA ของสหภาพยุโรป," **เว็บไซต์กรองยุโรปเพื่อไทย (ThaiEurope.net)**, 5 ต.ค. 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ต.ค. 2552, จาก http://news.thaieurope.net/content/view/3446/175/

"หนังสือสำนักงาน ก.พ.ร. (ด่วนที่สุด) ที่ นร (กนจ.) 1203/ว5 เรื่อง การจัดตั้งกลุ่มจังหวัด กำหนดจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติของกลุ่มจังหวัด และกำหนดหัวหน้ากลุ่มจังหวัด," ลงวันที่ 18 ก.พ. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 มิ.ย. 2552, จาก http://www.opdc.go.th/osm/circular%20letter/ circular_letter05-01.pdf

ACMECS Official Site. "About ACMECS," Retrieved 15 July 2009, from http://www.acmecs.org/index.php?id=9

_____. "Bagan Declaration," 12 November 2003. Retrieved 27 July 2009, from http://www.acmecs.org/ index.php?id=108

_____. **"**Declaration of 2nd ACMECS Summit," Bangkok, Thailand, 3 November 2005. Retrieved 1 October 2009, from http://www.acmecs.org/fileadmin/Meeting_Doc/2nd_ACMECS_Summit_Declaration.pdf

_____. "ACMECS Leaders' Declaration on Partnership Combating Avian Influenza and Other Infectious Diseases," 2nd ACMECS Summit, 3 November 2005. Retrieved 1 October 2009, from http://www.acmecs.org/fileadmin/Meeting_Doc/Leaders__ Declaration_on_Avian_ Influenza.pdf

Annan, Kofi A. **Renewing the United Nations: A Programme for Reform**, Report of the Secretary-General, United Nations General Assembly, **A/51/950**, 14 July 1997. Retrieved 1 October 2009, from http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=A/51/950

_____. **Strengthening of the United Nations: an agenda for further change**, Report of the Secretary-General, United Nations General Assembly, **A/57/387**, 9 September 2002. Retrieved 1 October 2009, from http://www.un.org/events/action2/A.57.0387.pdf

APEC Secretariat. "Joint Statement of 1st APEC Ministerial Meeting," Canberra, Australia, 6-7 November 1989. Retrieved 1 October 2009, from http://www.apec.org/apec/ministerial_statements/annual_ministerial/1989_1st_apec_ministerial.html

_____. "APEC Economic Leaders' Declaration of Common Resolve," 2nd APEC Economic Leaders' Meeting, Bogor, Indonesia, 15 November 1994. Retrieved 1 October 2009, from http://www.apec.org/apec/leaders__declarations/1994.html

_____. "APEC Action Plan on Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)," Meeting of APEC Ministers Responsible for Trade, Khon Kaen, Thailand, 2-3 June 2003. Retrieved 1 October 2009, from http://www.apec.org/apec/ministerial_statements/sectoral_ministerial/trade/2003_trade/action_on_sars.html.

ASEAN Humanitarian Task Force for Victims of Cyclone Nargis, Coordinating Office. "Extension of AHTF and TCG," **Newsletter**, Issue 3 (March 2009). Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseanhtf.org/newsletter/Newsletter%20-%20Issue%203%2031-03-09.pdf

ASEAN Secretariat. "ASEAN-European Union Dialogue". Retrieved 6 October 2009, from http://www.aseansec.org/5612.htm

_____. "ASEAN-Japan Dialogue Relations". Retrieved 15 April 2010, from http://www.aseansec.org/5740.htm

_____. "ASEAN Plus Three Cooperation". Retrieved 25 October 2009, from http://www.aseansec.org/16580.htm

_____. "ASEAN-Republic of Korea Dialogue Relations". Retrieved 14 April 2010, from http://www.aseansec.org/7672.htm

_____. "Joint Communiqué Of The Twelfth ASEAN Ministerial Meeting," Bali, Indonesia, 28-30 June 1979. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/1242.htm

_____. "Framework Agreement on Enhancing ASEAN Economic Cooperation," 4th ASEAN Summit, Singapore, 28 January 1992. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/5125.htm

_____. "Agreement on The Common Effective Preferential Tariff (CEPT) Scheme for the ASEAN Free Trade Area," 4th ASEAN Summit, Singapore, 28 January 1992. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/ 5124.htm

_____. "Singapore Declaration of 1992," 4th ASEAN Summit, Singapore, 28 January 1992. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/5120.htm

_____. "Bangkok Summit Declaration of 1995," 5th ASEAN Summit, Bangkok, 15 December 1995. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/5189.htm

_____. "ASEAN Framework Agreement on Intellectual Property Cooperation," Bangkok, Thailand, 15 December 1995. Retrieved 20 March 2010, from http://www.aseansec.org/5179.htm

_____. "ASEAN Declaration on Transnational Crime," 1st ASEAN Conference on Transnational Crime, Manila, 20 December 1997. Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/5640.htm

_____. "Manila Declaration on the Prevention and Control of Transnational Crime, Asia Regional Ministerial Meeting on Transnational Crime," Manila, 23-25 March 1998. Retrieved 21 March 2010, http://www.aseansec.org/ 5634.htm

_____. "ASEAN Plan of Action to Combat Transnational Crime," Yangon, 23 June 1999. Retrieved 21 March 2010, http://www.aseansec.org/16133.htm

_____. "Joint Statement on East Asia Cooperation," 3rd Informal Summit, Manila, Philippines, 28 November 1999. Retrieved 25 October 2009, from http://www.aseansec.org/5469.htm

_____. "Report of the ASEAN Eminenet Persons Group (EPG) on Vision 2020: The People's ASEAN," 4th ASEAN Informal Summit, Singapore, 22-25 November 2000. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/ 5304.htm

_____. "Joint Declaration for a Socially Cohesive amd Caring ASEAN," 33rd ASEAN Ministerial Meeting, Bangkok, 25 July 2000. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/661.htm

_____. "Statement by the Chairman of the ASEAN Regional Forum (ARF) on the Terrorist Acts of the 11th September 2001," Bandar Seri Begawan, 4 October 2001. Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/16170.htm

_____. "2001 ASEAN Declaration on Joint Action to Counter Terrorism," Bandar Seri Begawan, 5 November 2001. Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/5620.htm

_____. "Agreement on Information Exchange and Establishment of Communication Procedures," Putrajaya, Malaysia, 7 May 2002. Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/17346.pdf

_____. "Work Programme to Implement the ASEAN Plan of Action to Combat Transnational Crime," Kuala Lumpur, 17 May 2002. Retrieved 18 March 2010, from http://www.aseansec.org/5616.htm

_____. "ARF Statement on Measures Against Terrorist Financing," Bandar Seri Begawan, 30 July 2002. Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/12001.htm

_____. "Statement by the Chairman of the ASEAN Regional Forum (ARF) on the Tragic Terrorist Bombing Attacks in Bali," Phnom Penh, 16 October 2002. Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/12968.htm

_____. "Declaration on Terrorism by the 8th ASEAN Summit," Phnom Penh, 3 November 2002. Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/13154.htm

_____. "Final Report of the East Asia Study Group," 6th ASEAN+3 Summit, Phnom Penh, Cambodia, 4 November 2002. Retrieved 25 October 2009, from http://www.aseansec.org/viewpdf.asp?file=/pdf/easg.pdf

_____. "Joint Declaration of ASEAN and China on Cooperation in the Field of Non-Traditional Security Issues 6th ASEAN-China Summit," Phnom Penh, 4 November 2002. Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/13185.htm

_____. "Framework Agreement on Comprehensive Economic Cooperation Between ASEAN and the People's Republic of China," Phnom Penh, 4 November 2002. Retrieved 16 April 2010, from http://www.aseansec.org/ 13196.htm

_____. "Joint Declaration of the Leaders of ASEAN and Japan on the Comprehensive Economic Partnership," ASEAN-Japan Summit, Phnom Penh, 5 November 2002. Retrieved 14 April 2010, from http://www.aseansec.org/13190.htm

_____. "SARS Watch". Retrieved 27 August 2009, from http://www.aseansec.org/your_sars.htm

_____. "Joint Statement ASEAN+3 Ministers of Health Special Meeting on SARS," Kuala Lumpur, Malaysia, 26 April 2003. Retrieved 1 October 2009, from http://www.aseansec.org/sars1.htm

_____. "Joint Declaration Special ASEAN Leaders Meeting on Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)," Bangkok, Thailand, 29 April 2003. Retrieved 1 October 2009, from http://www.aseansec.org/sars2.htm

_____. "Joint Statement of the Special ASEAN-China Leaders Meeting on the Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)," Bangkok, Thailand, 29 April 2003. Retrieved 1 October 2009, from http://www.aseansec.org/ 14751.htm

_____. "Joint Statement ASEAN+3 Ministers of Health Special Meeting on Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)," Siem Reap, Cambodia, 10-11 June 2003. Retrieved 1 October 2009, from http://www.aseansec.org/ health+3_sars.htm

_____. "Joint Declaration of the Heads of State/Government of the Association of Southeast Asian Nations and the People's Republic of China on Strategic Partnership for Peace and Prosperity," Bali, Indonesia, 8 October 2003. Retrieved 16 April 2010, from http://www.aseansec.org/15265.htm

_____. "Framework for Comprehensive Economic Partnership between the Association of Southeast Asian Nations and Japan," Bali, Indonesia, 8 October 2003. Retrieved 15 April 2010, from http://www.aseansec.org/15274.htm

_____. "Tokyo Declaration for the Dynamic and Enduring ASEAN-Japan Partnership in the New Millennium," 12 December 2003. Retrieved 24 March 2010, from http://www.aseansec.org/15500.htm

_____. "Memorandum of Understanding Between The Governments of the Member Countries of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) and the Government of the People's Republic of China on Cooperation in the Field of Non-traditional Security Issues," Bangkok, 10 January 2004. Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/15647.htm

_____. "Statement by H.E. Somsavat Lengsavad, Deputy Prime Minister and Minister of Foreign Affairs of the Lao's People Democratic Republic, Chairman of the 38th ASEAN Standing Committee in connection to the terrorist bombing in Jakarta on 9th September 2004". Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/16412.htm

_____. "ASEAN-Japan Joint Declaration for Cooperation to Combat International Terrorism," Vientiane, Laos, 13 November 2004. Retrieved 15 April 2010, from http://www.aseansec.org/16808.htm

_____. "Joint Declaration on Comprehensive Cooperation Partnership between the Association of Southeast Asian Nations and the Republic of Korea," Vientiane, Lao PDR, 13 November 2004. Retrieved 15 April 2010, from http://www.aseansec.org/16811.htm

_____. "Vientiane Action Programme," 10th ASEAN Summit, Vientiane, Lao PDR, 29 November 2004. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/VAP-10th%20ASEAN%20Summit.pdf

_____. "Treaty on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters," Kuala Lumpur, 29 November 2004. Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/17363.pdf

_____. "The ASEAN Socio-Cultural Community (ASCC) Plan of Action," 10th ASEAN Summit, Vientiane, 29-30 November 2004. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/16832.htm

_____. "Agreement on Trade in Goods of the Framework Agreement on Comprehensive Economic Co-operation between the Association of Southeast Asian Nations and the People's Republic of China," Vientiane, Lao PDR, 29 November 2004. Retrieved 16 April 2010, from http://www.aseansec.org/16646.htm

_____. "Chairman's Statement of the 8th ASEAN+3 Summit," Vientiane, 29 November 2004. Retrieved 25 October 2009, from http://www.aseansec.org/16847.htm

_____. "Declaration on Action to Strengthen Emergency Relief, Rehabilitation, Reconstruction and Prevention on the Aftermath of Earthquake and Tsunami Disaster of 26 December 2004," Special ASEAN Leaders' Meeting on Aftermath of Earthquake and Tsunami, Jakarta, 6 January 2005. Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/17066.htm

_____. "The Eight Meeting of ASEAN Tourism Ministers (8th M-ATM) Joint Media Release," Langkawi, Malaysia, 24 January 2005. Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/17091.htm

_____. "The Fourth Meeting of ASEAN, China, Japan and Korea Tourism Ministers Joint Media Statement," Langkawi, Malaysia, 25 January 2005. Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/17085.htm

_____. "Action Plan to Formulate a Technology Platform for Earthquake-Generated Tsunami Warning System, China-ASEAN Workshop on Earthquake-Generated Tsunami Warning," Beijing, 25-26 January 2005. Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/17249.htm

_____. "Joint Co-Chairmen's Statement of the 15th ASEAN-EU Ministerial Meeting," Jakarta, 10 March 2005. Retrieved 26 October 2009, from http://www.aseansec.org/17354.htm

_____. "ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response," Vientiane, 26 July 2005. Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/17579.htm

_____. "Press Release of the ASEAN Mounts First Regional Disaster Emergency Response Simulation Exercise," 16 September 2005. Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/17734.htm

_____. "ASEAN Strongly Condemns Terrorist Attacks in Bali, Indonesia" Statement by the 39th Chair of the ASC, Kuala Lumpur, 2 October 2005. Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/22931.htm

_____. "Kuala Lumpur Declaration on the Establishment of the ASEAN Charter," Kuala Lumpur, Malaysia, 12 December 2005. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/18030.htm

_____. "Kuala Lumpur Declaration on the ASEAN Plus Three Summit," Kuala Lumpur, 12 December 2005. Retrieved 25 October 2009, from http://www.aseansec.org/18036.htm

_____. "List of Members of the Eminent Person's Group (EPG) on the ASEAN Charter". Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/18033.htm

_____. "Terms of Reference of the Eminent Persons Group (EPG) on the ASEAN Charter," 1st Meeting of the EPG on the ASEAN Charter, Kuala Lumpur, Malaysia, 12-13 December 2005. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/18060.htm

_____. "Framework Agreement on Comprehensive Economic Cooperation Among the Government of the Member Countries of the Association of Southeast Asian Nations and the Republic of Korea," Kuala Lumpur, 13 December 2005. Retrieved 15 April 2010, from http://www.aseansec.org/18063.htm

_____. "Kuala Lumpur Declaration on the East Asia Summit," 1st East Asia Summit, Kuala Lumpur, 14 December 2005. Retrieved 25 October 2009, from http://www.aseansec.org/18098.htm

_____. "Declaration on Avian Influenza Prevention, Control and Response," 1st East Asia Summit, Kuala Lumpur, 14 December 2005. Retrieved 25 October 2009, from http://www.aseansec.org/18101.htm

_____. "ASEAN Response to Combat Avian Influenza," April 2006. Retrieved 28 August 2009, from http://www.aseansec.org/18392.htm

_____. "Guidelines on ASEAN's Relations with Civil Society Organisations," 39th ASEAN Standing Committee, Jakarta, Indonesia, 3 April 2006. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/18362.htm

_____. "Agreement on Trade in Goods Under the Framework Agreement on Comprehensive Economic Cooperation Among the Government of the Member Countries of the Association of Southeast Asian Nations and the Republic of Korea," Kuala Lumpur, Malaysia, 24 August 2006. Retrieved 15 April 2010, from http://www.aseansec.org/akfta.htm

_____. **Report of the Eminent Persons Group on the ASEAN Charter** (December 2006). Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/19247.pdf

_____. "ASEAN Convention on Counter Terrorism," Cebu, Philippines, 13 January 2007. Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/19250.htm

_____. "Cebu Declaration on the Blueprint of the ASEAN Charter," 12th ASEAN Summit, Cebu, Philippines, 13 January 2007. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/19257.htm

_____. "Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN Community by 2015," 12th ASEAN Summit, Cebu, Philippines, 13 January 2007. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/ 19260.htm

_____. "Chairman's Statement of the Tenth ASEAN Plus Three Summit," Cebu, Philippines, 14 January 2007. Retrieved 25 October 2009, from http://www.aseansec.org/19315.htm

_____. "Agreement on Trade in Services of the Framework Agreement on Comprehensive Economic Co-operation between the Association of Southeast Asian Nations and the People's Republic of China," Cebu, Philippines, 14 January 2007. Retrieved 16 April 2010, from http://www.aseansec.org/19346.htm

_____. "Chairman's Statement of the 2nd East Asia Summit," Cebu, Philippines, 15 January 2007. Retrieved 25 October 2009, from http://www.aseansec.org/19302.htm

_____. "Cebu Declaration on East Asian Enegy Security," 2nd East Asia Summit, Cebu, Philippines, 15 January 2007. Retrieved 25 October 2009, from http://www.aseansec.org/19319.htm

_____. "Nuremberg Declaration on an EU-ASEAN Enhanced Partnership," Nuremburg, Germany, 15 March 2007. Retrieved 1 April 2010, from http://www.aseansec.org/20693.pdf

_____. "Second Joint Statement on East Asia Cooperation: Building on the Foundations of ASEAN Plus Three Cooperation," 11th ASEAN+3 Summit, Singapore, 20 November 2007. Retrieved 25 October 2009, from http://www.aseansec.org/21099.htm

_____. "ASEAN Plus Three Cooperation Work Plan 2007-2017," Singapore, 20 November 2007. Retrieved 25 October 2009, from http://www.aseansec.org/21104.pdf

_____. "Singapore Declaration on the ASEAN Charter," 13th ASEAN Summit, Singapore, 20 November 2007. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/21233.htm

_____. "Joint Declaration of the ASEAN-EU Commemorative Summit," Singapore, 22 November 2007. Retrieved 1 April 2010, from http://www.aseansec.org/21120.htm

_____. "Plan of Action to Implement the Nuremberg Declaration on an EU-ASEAN Enhanced Partnership," Singapore, 22 November 2007. Retrieved 1 April 2010, from http://www.aseansec.org/21122.pdf

_____. "Agreement on Trade in Services Under the Framework Agreement on Comprehensive Economic Cooperation Among the Government of the Member Countries of the Association of Southeast Asian Nations and the Republic of Korea," Singapore, 21 November 2007. Retrieved 15 April 2010, from http://www.aseansec.org/22557.htm

_____. "Chairman's Statement of the 3rd East Asia Summit," Singapore, 21 November 2007. Retrieved 25 October 2009, from http://www.aseansec.org/21127.htm

_____. "Agreement on Comprehensive Economic Partnership among Member States of the Association of Southeast Asian Nations and Japan," April 2008. Retrieved 15 April 2010, from http://www.aseansec.org/22572.htm

_____. "ASEAN and UN Chairmen's Summary of the ASEAN-UN International Pledging Conference on Cyclone Nargis," Yangon, 25 May 2008. Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/21569.htm

_____. "Post-Nargis Joint Assessment," A Report prepared by Tripartite Core Group Comprised of Representatives of the Government the Union of Myanmar, the Association of Southeast Asian Nations and the United Nations with the support of the Humanitarian and Development Community, July 2008. Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/21765.pdf

_____. "Post-Nargis Recovery and Preparedness Plan," A Report prepared by Tripartite Core Group Comprised of Representatives of the Government the Union of Myanmar, the Association of Southeast Asian Nations and the United Nations with the support of the Humanitarian and Development Community, December 2008. Retrieved 30 August 2009, from http://www.aseansec.org/CN-PONREPP.pdf

_____. "Significance of the ASEAN Charter," **ASEAN Fact Sheet**, 2008/APSC/2004, 10 December 2008. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/Fact%20Sheet/ASC/2008-APSC-004.pdf

_____. "Press Statement by the Chairman of ASEAN on the Special Foreign Ministers' Meeting," Jakarta, Indonesia, 15 December 2008. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/22114.htm

_____. "Red Carpet Welcome for US Secretary of State," **Press Release**, 18 February 2009. Retrieved 30 March 2010, from http://www.aseansec.org/PR-Visit-Hillary-Clinton.pdf

_____. "Chairman's Press Statement of the ASEAN+3 Health Ministers' Special Meeting on Influenza A (H1N1)," Bangkok, 8 May 2009. Retrieved 29 August 2009, from http://www.aseansec.org/22541.htm

_____. "Joint Co-Chairman's Statement on the 17th ASEAN-EU Ministerial Meeting (AEMM)," Phnom Penh, Cambodia, 27-28 May 2009. Retrieved 10 October 2009, from http://www.aseansec.org/JC-17AEMM.pdf

_____. "Agreement on Investment Under the Framework Agreement on Comprehensive Economic Cooperation Among the Government of the Member Countries of the Association of Southeast Asian Nations and the Republic of Korea," Jeju-Do, Republic of Korea, June 2009. Retrieved 15 April 2010, from http://www.aseansec.org/22557.htm

_____. "ASEAN Foreign Ministers' Statement on the Bombings in Indonesia," Phuket, Thailand, 18 July 2009. Retrieved 21 March 2010, from http://www.aseansec.org/PR-42AMM-FM-Statement-Bombing-in-Indonesia.pdf

_____. "Terms of Reference of an ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights," 42nd ASEAN Ministerial Meeting, 20 July 2009. Retrieved 1 July 2009, from http://www.asean.org/DOC-TOR-AHRB.pdf

_____. "Instrument of Accession to the Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia by the United States of America," Phuket, Thailand, 22 July 2009. Retrieved on 20 September 2009, from http://www.aseansec.org/ Doc-TAC-USA.pdf

_____. "ASEAN-China Dialogue Relations," August 2009. Retrieved 16 April 2010, from http://www.aseansec.org/ 5874.htm

_____. "ASEAN Disaster Management Agreement to Enter into Force by End of 2009," **Press Release**, 16 September 2009. Retrieved 17 March 2010, from http://www.aseansec.org/PR-AADMER-EIF-End-2009.pdf

_____. "Cha-am Hua Hin Declaration on the Intergovernmental Commission on Human Rights," Cha-am Hua Hin, Thailand, 23 October 2009. Retrieved 1 December 2009, from http://www.aseansec.org/22769.htm

_____. "ASEAN Joint Statement on Climate Change to the 15th Session of the Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change and the 5th Session of the Conference of Parties serving as the Meeting of Parties to the Kyoto Protocol," 15th ASEAN Summit, Cha-am Hua Hin, 24 October 2009. Retrieved 24 October 2009, from http://www.aseansec.org/23578.htm

_____. "Cha-am Hua Hin Statement on ASEAN Plus Three Cooperation on Food Security and Bio-Energy Development," Cha-am Hua Hin, Thailand, 24 October 2009. Retrieved on 16 April 2010, from http://www.aseansec.org/23591.htm

_____. "EAS Closes Final Day of Summit," Cha-am Hua Hin, Thailand, 25 October 2009. Retrieved of 18 April 2010, from http://www.aseansec.org/23112.htm#Article-19

_____. "Terms of Reference of the ASEAN Commission for the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children (ACWC)," 25 October 2009. Retrieved 1 March 2010, from http://www.aseansec.org/ documents/TOR-ACWC.pdf

_____. "ASEAN-Russia Dialogue Relations," March 2010. Retrieved 7 April 2010, from http://www.aseansec.org/ 5922.htm

_____. "Enhanced Partnership for Enduring Peace and Prosperity," Joint Statement of 1st ASEAN-U.S. Leaders' Meeting, Singapore, 15 November 2009. Retrieved 30 March 2010, from http://www.aseansec.org/24020.htm

ASEAN Regional Forum (ARF). "List of Track I Activities Year 1994 - 2009 (Classified by subject)". Retrieved 18 April 2010, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFActivities/ListofARFTrackIActivitiesBySubject/tabid/94/Default.aspx

_____. "Summary Report of the ARF Inter-Sessional Meeting on Disaster Relief," Wellington, 19-20 February 1997. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmansStatementsandReports/SummaryReportoftheARFInterSessionalMeeting/tabid/187/ Default.aspx

_____. "Co-Chairmen's Report of the Second ARF Inter-Sessional Meeting on Disaster Relief," Bangkok, 18-20 February 1998. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmans StatementsandReports/CoChairmensReportoftheSecondARFInterSessi/tabid/181/Default.aspx

_____. "Co-Chairmen's Report of the Third ASEAN Regional Forum Inter-Sessional Meeting on Disaster Relief," Moscow, 11-14 April 1999. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmansStatementsandReports/CoChairmensReportoftheThirdASEANRegionalF/tabid/ 179/Default.aspx

_____. "Report of the Co-Chair of the ARF Inter-sessional Support Meeting on Counter Terrorism and Transnational Crimes," Karambunai, Malaysia, 21-22 March 2003. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmansStatementsandReports/ReportoftheCoChairoftheARFIntersessional/tabid/87/Default.aspx

_____. "ARF Statement on Cooperation Against Piracy and Other Threats to Security," Phnom Penh, Cambodia, 17 June 2003. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmansStatementsandReports/ARFStatementonCooperationAgainstPiracyandOt/tabid/78/Default.aspx

_____. "Co-Chairs' Summary Report of the Meeting of the ASEAN Regional Forum Inter-Sessional Support Group on Confidence Building Measures," Yangon, Myanmar, 11-14 April 2004. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmansStatementsandReports/CoChairsSummaryReport oftheMeeting oftheAS/tabid/70/Default.aspx

_____. "ARF Statement on Non-Proliferation," Jakarta, Indonesia, 2 July 2004. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/PublicLibrary/ARFChairmansStatementsandReports/TheEleventhASEAN RegionalForum20032004/tabid/68/Default.aspx

_____. **"**Co-Chairs' Report of the ASEAN Regional Forum Workshop on Maritime Security," Kuala Lumpur, Malaysia, 22-24 September 2004. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket =kYo3GLVPx1w%3d&tabid=66&mid=403

_____. "Co-Chairs' Report of the ASEAN Regional Forum CBM on Regional Cooperation in Maritime Security," Singapore, 2-4 March 2005. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx? fileticket=BIypn%2fghhhM%3d&tabid=66&mid=403

_____. "Co-Chairs' Summary Report of the Third ARF Inter-Sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crimes (ISM on CTTC)," Bangkok, Thailand, 6-8 April 2005. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=t0QiuAsGVBE%3d&tabid=66&mid=403

_____. "Co-Chairs' Summary Report on ARF Seminar on Missile Defense," Bangkok, Thailand, 6-7 October 2005. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=zWV91Qn0vgk%3d&tabid =66&mid=401

_____. "Co-Chairs' Summary Report of ARF ISG on Confidence Building Measures and Preventive Diplomacy," Manila, Philippines, 1-3 March 2006. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/ LinkClick.aspx?fileticket=7IrXj2KkiD4%3d&tabid=66&mid=401

_____. "Co-Chairs' Summary Report of ARF Seminar on Non-Proliferation of Weapons of Mass Destruction," Singapore, 27-29 March 2006. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket= g42g0I%2b6Kq4%3d&tabid=66&mid=401

_____. "Co-Chairs' Summary Report of the 4th ARF ISM on Counter-Terrorism and Transnational Crime," Beijing, China, 26-28 April 2006. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx? fileticket=H7U0VYzdp7U%3d&tabid=66&mid=401

_____. "Co-Chairs' Summary Report of the ARF Maritime Security Shore Exercise," Singapore, 22-23 January 2007. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=7GF5Pt1NyFs %3d&tabid=66&mid=940

_____. "Co-Chair's Summary Report of the ARF Defense Officials' Dialogue," Bandar Seri Begawan, Brunei Darussalam, 31 October 2007. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket =rqS31DztiPY%3d&tabid=66&mid=1009

_____. "Co-Chairs' Summary Report of the 6th ARF Inter-Sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crime," Semarang, Indonesia, 21-22 February 2008. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=jfS8oGMR3lk%3d&tabid =66&mid=1009

_____. "Co-Chairs' Summary Report of the Inter-Sessional Support Group Meeting on Confidence Building Measures and Preventive Diplomacy," Seoul, Republic of Korea, 21-22 April 2009. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=H6mr3UsYllg%3d&tabid=66& mid=107

_____. "Co-Chairs' Summary Report of the ARF Workshop on Stabilization and Reconstruction," Bangkok, Thailand, 10-12 September 2008. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx? fileticket=PVA3jc6wKaQ%3d&tabid=66&mid= 1072

_____. "Co-Chairs' Summary Report of the Eighth ARF Inter-Sessional Meeting on Disaster Relief (ISM on DR)," Banda Aceh, Indonesia, 5-6 December 2008. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=vfScKDMSIZg%3d&tabid=66&mid= 1072

_____. "Co-Chairs' Summary Report of the ARF Defense Officials' Dialogue," Seoul, Republic of Korea, 20 April 2009. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=Oif3U2XNcTc%3d&tabid=66&mid=1072

_____. "Co-Chairs' Summary Report of the Seventh ARF Inter-Sessional Meeting on Counter-Terrorism and Transnational Crime," Hanoi, Viet Nam, 4-7 May 2009. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=E6eUHJYxdjc%3d&tabid=66& mid=1072

_____. "Co-Chairs' Summary Report of the First ARF Inter-Sessional Meeting on Non-Proliferation and Disarmament (ISM on NDP)," Beijing, China, 1-3 July 2009. Retrieved 20 September 2009, from http://www.aseanregionalforum.org/LinkClick.aspx?fileticket=Gmb9RcIUzMU%3d&tabid=66&mid=1072

_____. "ARF Work Plan on Counter Terrorism and Transnational Crime (2009-2010)," 16th ASEAN Regional Forum, 23 July 2009. Retrieved 25 March 2010, from http://www.14thaseansummit.org/pdf-AMM/CTTC%20Workplan%20Feb%2020%202009%20-%20Revised_EN.pdf

_____. "ARF Work Plan on Disaster Relief (2009-2011)," 16th ASEAN Regional Forum, 23 July 2009. Retrieved 25 March 2010, from http://www.14thaseansummit.org/pdf-AMM/ARF_Work_Plan_Version_5%200_as%20of%2019May2009_EN.pdf

Asia-Europe Meeting (ASEM). "Chairman's Statement of the Sixth Asia-Europe Meeting," Helsinki, 10-11 September 2006. Retrieved 7 April 2010, from http://www.aseminfoboard.org/content/documents/060911_Chairman Statement.pdf

_____. "ASEM Summits: ASEM 8". Retrieved 7 April 2010, from http://www.aseminfoboard.org/page.phtml? code=ASEM_8

Asian Development Bank (ADB). "Overview of the IMT-GT Subregion," Retrieved 1 July 2009, from http://www.adb.org/IMT-GT/about.asp

_____. "The IMT-GT Subregional Cooperation Program". Retrieved 1 July 2009, from http://www.adb.org/IMT-GT/programme.asp

_____. "The IMT-GT Roadmap for 2007-2011". Retrieved 1 July 2009, from http://www.adb.org/IMT-GT/roadmap.asp

Asia Pacific Forum. "International Standards". Retrieved 5 September 2009, from http://www.asiapacificforum.net/members/international-standards

BBC News. "Timeline: North Korea," 8 October 2009. Retrieved 7 October 2009, from http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/country_profiles/1132268.stm

Burgess, Mark. "A Brief History of Terrorism," **Center for Defense Information**, 2 July 2003. Retrieved 3 April 2010, from http://www.cdi.org/program/issue/document.cfm?DocumentID=1381&IssueID=138&StartRow=1&ListRows=10&appendURL=&Orderby=DateLastUpdated&ProgramID=39&issueID=138

Bush, George W., Jr. "State of the Union Address 2002," White House, Washington D.C., United States of America, 29 January 2002. Retrieved 26 July 2009, from http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/ 2002/01/20020129-11.html

_____. "President Bush Delivers Graduation Speech at West Point," 1 June 2002. Retrieved 10 August 2009, from http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/ 2002/06/20020601-3.html

_____. "President Sworn-In to Second Term," 20 January 2005. Retrieved 10 August 2009, from http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2005/01/20050120-1.html

Buss, Rose. "United Nations Conference on the Human Environment (UNCHE), Stockholm, Sweden," in Cutler J. Cleveland (ed.), **Encyclopedia of Earth** (Washington, D.C.: Environmental Information Coalition, National Council for Science

and the Environment, 2007). Retrieved 15 September 2009, from http://www.eoearth.org/article/United_Nations_ Conference_on_the_Human_Environment_(UNCHE),_Stockholm,_Sweden

Campbell, Kurt M. "Regional Overview of East Asia and the Pacific," Statement by Assistant Secretary, Bureau of East Asian and Pacific Affairs, Before the House Committee on Foreign Affairs Subcommittee on Asia, the Pacific, and the Global Environment, Washington, D.C., 3 March 2010. Retrieved 30 March 2010, from http://www.state.gov/p/eap/ rls/rm/2010/03/137754.htm

Clinton, Hillary. "Press Availability at the ASEAN Summit," Phuket, 22 July 2009. Retrieved 25 March 2010, from http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/july/126320.htm

_____. "Remarks From the Signing Ceremony of the Treaty of Amity and Cooperation Accession," Phuket, Thailand, 22 July 2009. Retrieved 20 September 2009, from http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/july/ 126334.htm

_____. "Remarks at the ASEAN Regional Forum," Phuket, 23 July 2009. Retrieved 7 October 2009, from http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/july/126373.htm

_____. "Remarks on Regional Architecture in Asia: Principles and Priorities," Honolulu, Hawaii, 12 January 2010. Retrieved 1 April 2010, from http://www.state.gov/secretary/rm/2010/01/135090.htm

_____ and Timothy Geithner, "A New Strategic and Economic Dialogue with China," **Wall Street Journal**, 27 July 2009. Retrieved 8 October 2009, from http://online.wsj.com/article/SB10001424052970204886304574308753825396372.html

Council of the European Union. "Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the situation in Thailand," **Press Release, 13345/06**, Brussels, 28 September 2006. Retrieved 1 October 2009, from http://www.consilium.europa.eu/ ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/cfsp/91100.pdf

_____. "Declaration by the Presidency on Behalf of the European Union Concerning the Execution of Two Persons in Thailand on 24 August 2009," **Press Release, 12759/09**, Brussels, 27 August 2009. Retrieved 1 October 2009, from http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/cfsp/109875.pdf

Delegation of the European Commission to Thailand. "Promotion of Human Rights and Democratisation in the European Union's External Relations". Retrieved 17 October 2009, from http://www.deltha.ec.europa.eu/ eu%20features/eu_hr.htm

Dillon, Dana R. "The Shape of Anti-Terrorist Coalitions in Southeast Asia," Remarks delivered at a conference on Southeast Asia and the International Anti-Terrorist Coalition, Berlin, Germany, 12-14 December 2002. Retrieved 26 September 2009, from http://www.heritage.org/research/asiaandthepacific/upload/35117_1.pdf

European Commission. "European Instrument for Democracy & Human Rights (EIDHR)". Retrieved 17 October 2009, from http://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/eidhr_en.htm

_____. "EU Policy Paper – Financing the Fight Against Climate Change in Developing Countries: Citizens' Summary". Retrieved 17 October 2009, from http://ec.europa.eu/environment/climat/pdf/future_action/citizen_summary2 _en.pdf

_____. "The Doha Round: Negotiating the Rules for a Changing Global Economy". Retreived 15 October 2009, from http://ec.europa.eu/trade/issues/newround/doha_da/index_en.htm

European Union. "Activities of the European Union – Environment". Retrieved 17 October 2009, from http://europa.eu/pol/ env/index_en.htm

_____. "Summaries of EU Legislation – Environment". Retrieved 17 October 2009, from http://europa.eu/ legislation_summaries/environment/index_en.htm

Global Commission on International Migration (GCIM). "The Mandate". Retrieved 1 October 2009, from http://www.gcim.org/ mandate/GCIM_Mandate.pdf

Government Spokesman Bureau, Foreign Relations Division. "Commissioner Benita Ferrero-Waldner, EU Commissioner for External Relations Neighborhood Policy, called on the Prime Minister," **Royal Thai Government News Center**, 26 May 2009. Retrieved 10 October 2009, from http://media.thaigov.go.th/pageconfig/viewcontent/viewcontent1e.asp?pageid=472&directory=1944&contents=31746

Human Security Network. "Members of the Human Security Network". Retrieved 5 September 2009, from http://www.humansecuritynetwork.org/menu-e.php

International Organization for Migration (IOM), Office of the Permanent Observer to the United Nations. "Calendar of Events Related to the Preparation of the HLD of Relevance to IOM (in 2006)". Retrieved 1 October 2009, from http://www.un.int/iom/Calendar.html

Interstate Statistical Committee of the Commonwealth of Independent States. "About Commonwealth of Independent States". Retrieved 12 October 2009, from http://www.cisstat.com/eng/cis.htm

Kevin Rudd. "Address at Shangri-La Dialogue - Singapore," 29 May 2009. Retrieved 26 March 2010, from http://www.pm.gov.au/node/5128

Koizumi, Junichiro. "Japan and ASEAN in East Asia: A Sincere and Open Partnership," Speech by Prime Minister of Japan, Singapore, 14 January 2002. Retrieved 25 October 2009, from http://www.aseansec.org/2802.htm

"Memorandum of Understanding between the Secretariat of the Association of Southeast Asian Nations and the Moscow State Institute of International Relations on the Establishment of ASEAN Centre in the Moscow State Institute of International Relations (University)," 22 July 2009. Retrieved 13 October 2009, from http://www.14thaseansummit.org/pdf-AMM/32MOU_ASEAN_Russia_Center.pdf

Ministry of Foreign Affairs of Thailand. "ASEAN Chairman's Statement on Myanmar," 19 May 2009. Retrieved 1 July 2009, from http://www.aseansec.org/PR-ASEANChairmanStatementonMyanmar.pdf

Ministry of Foreign Affairs of Japan. "Towards an East Asian Community: Region of Peace, Prosperity and Progress," East Asia Vision Group Report, 5th ASEAN+3 Summit, Bandar Seri Begawan, 5-6 November 2001. Retrieved 1 December 2009, from http://www.mofa.go.jp/ region/asia-paci/report2001.pdf

_____. "Japan-Thailand Relations," October 2009. Retrieved 1 December 2009, from http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/thailand/index.html

Obama, Barack. "Remarks by the President on a New Beginning," Cairo University, Cairo, Egypt, 4 June 2009. Retrieved 5 April 2010, from http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-cairo-university-6-04-09

_____. "Remarks by President Barack Obama at Suntory Hall," Suntory Hall, Tokyo, Japan, 14 November 2009. Retrieved 30 March 2010, from http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-barack-obama-suntory-hall

Office of the High Commissioner for Human Rights. "What are human rights?". Retrieved 1 October 2009, from http://www.ohchr.org/EN/Issues/Pages/WhatareHumanRights.aspx

_____. "Human Rights Bodies". Retrieved 1 October 2009, from http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/HumanRightsBodies.aspx

_____. "International Human Rights Law". Retrieved 1 October 2009, from http://www.ohchr.org/EN/Professional Interest/Pages/InternationalLaw.aspx

_____. "Other United Nations Bodies". Retrieved 1 October 2009, from http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/OtherUnitedNationsBodies.aspx

_____. "THE CORE INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS INSTRUMENTS and their monitoring bodies". Retrieved 1 October 2009, from http://www2.ohchr.org/english/law/index.htm#core

OIC Secretariat. "Charter of the Organisation of the Islamic Conference (2008)". Retrieved 27 October 2009, from http://www.oic-oci.org/is11/english/Charter-en.pdf

_____. "OIC Secretary General condemns killing of Muslim worshippers at Mosque in Southern Thailand," **News**, 9 June 2009. Retrieved 23 July 2009, from http://www.oic-oci.org/press.asp

Permanent Mission of Thailand to the United Nations. "Thailand's Voluntary Pledge and Commitments in the Field of Human Rights," 24 April 2006. Retrieved 5 September 2009, from http://www.un.org/ga/60/elect/hrc/ thailand.pdf

Shear, David B. "U.S.-China Relations: Maximizing the Effectiveness of the Strategic and Economic Dialogue," Statement before the House of Committee on Foreign Affairs Subcommittee on Asia, the Pacific and the Global Environment, Washington D.C., 10 September 2009. Retrieved 8 October 2009, from http://www.state.gov/p/eap/rls/rm/2009/09/ 129103.htm

"Statement by H.E. Dr. Kantathi Suphamongkhon, Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand at the 32nd Session of the Islamic Conference of the Foreign Ministers," Sana'a, Yemen, 29 June 2005. Retrieved 24 July 2009, from http://www.mfa.go.th/web/2642.php?id=13262

"Statement by H.E. Dr. Kantathi Suphamongkhon, Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand at the 33rd Session of the Islamic Conference of the Foreign Ministers," Baku, Azerbaijan, 20 June 2006. Retrieved 24 July 2009, from http://www.mfa.go.th/web/201.php?id=16786

"Statement by H.E. Nitya Pibulsonggram, Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand at the 34th Session of the Islamic Conference of the Foreign Ministers," Islamabad, Pakistan, 16 May 2007. Retrieved 24 July 2009, from http://www.mfa.go.th/web/201.php?id=18161

"Statement by H.E. Mr. Pithaya Pookaman, Special Envoy of the Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand at the 35th Session of the Council of Foreign Ministers," Kampala, Uganda, 18-20 June 2008. Retrieved 24 July 2009, from http://www.mfa.go.th/internet/news/25418.doc

"Statement by H.E. Mr. Panich Vikitsreth, Special Envoy of the Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand at the 36th Session of the Council of Foreign Ministers," Damascus, Syria, 24 May 2009. Retrieved 24 July 2009, from http://www.mfa.go.th/web/200.php?id=22476

Swedish Presidency of the European Union. "Work Programme for the Swedish Presidency of the EU, 1 July - 31 December 2009," 23 June 2009. Retrieved 17 October 2009, from http://www.se2009.eu/polopoly_fs/1.6255!menu/standard/ file/Arbetsprogram%20f%C3%B6r%20det%20svenska%20ordf%C3%B6randeskapet%20i%20EU%201%20juli-31%20dec%202009.pdf

_____. "Outcomes of the Swedish EU Presidency," **Press Releases**, 16 December 2009. Retrieved 4 April 2010, from http://www.se2009.eu/en/meetings_news/2009/12/16/outcomes_of_the_ swedish_eu_presidency

_____. "Presidency Statement on the forced return of refugees by Thailand," **Statements**, 28 December 2009. Retrieved 17 October 2009, from http://www.se2009.eu/en/meetings_news/2009/12/28/presidency_statement_on_the_forced_ return_of_ refugees_by_thailand

Unied Nations. "An Agenda for Peace: Preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping," Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992, **A/47/277 - S/24111**, 17 June 1992. Retrieved 30 August 2009, from http://www.un.org/Docs/ SG/agpeace.html

_____. "Johannesburg Declaration on Sustainable Development," **A/CONF.199/20**, 4 September 2002. Retrieved 1 October 2009, from http://www.un-documents.net/jburgdec.htm

_____. "Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development," **A/CONF.199/20**, 4 September 2002. Retrieved 2 September 2009, from http://www.un-documents.net/jburgpln.htm

_____. "About Development". Retrieved 2 September 2009, from http://www.un.org/en/development/other/ overview.shtml

_____. "Development: UN Bodies". Retrieved 2 September 2009, from http://www.un.org/en/development/

_____. "Economic and Social Development". Retrieved 2 September 2009, http://www.un.org/aboutun/ untoday/ecodev.htm

_____. "'Peace operations 2010' reform strategy," excerpts from the Report of the Secretary-General. Retrieved 1 October 2009, from http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/po2010.pdf

_____. "Reform Under Ban Ki-moon: A Stronger United Nations for a Better World". Retrieved 1 September 2009, from http://www.un.org/reform/

_____. "The UN in Brief: Justice, Human Rights and International Law". Retrieved 1 October 2009, from http://www.un.org/Overview/uninbrief/hr_law.shtml

_____. "The Universal Declaration of Human Rights". Retrieved 1 October 2009, from http://www.un.org/en/documents/udhr/

_____, Department of Economic and Social Affairs. "Division for Sustainable Development: CSD Session". Retrieved 2 September 2009, from http://www.un.org/esa/dsd/csd/csd_index.shtml

_____, Department of Public Information. "Reform at the United Nations: Chronology". Retrieved 2 September 2009, from http://www.un.org/reform/chronology.shtml

_____, _____. "UN Conference on Environment and Development (1992)". Revised 23 May 1997, Retrieved 1 October 2009, from http://www.un.org/geninfo/bp/enviro.html

_____, General Assembly. "Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment," 21st plenary meeting, Stockholm, 16 June 1972. Retrieved 1 October 2009, from http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1503

_____, _____. "Vienna Declaration and Programme of Action," **United Nations General Assembly, A/CONF.157/23**, 12 July 1993. Retrieved 12 July 2009, from http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/ (symbol)/A.CONF.157.23.En?OpenDocument

_____, _____. "The U.N. Declaration against Corruption and Bribery in International Commercial Transactions," **A/RES/51/191**, 16 December 1996. Retrieved 1 October 2009, from http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r191.htm

_____, _____. "Judicial Cooperation to Promote Drug Control," Fact Sheet No. 1, United Nations General Assembly Special Session on the World Drug Problem, New York, United States of America, 8-10 June 1998. Retrieved 18 March 2010, from http://www.un.org/ga/20special/presskit/themes/ judcoo-1.htm

_____, _____. "United Nations Millennium Declaration," **A/RES/55/2**, 18 September 2000. Retrieved 2 September 2009, from http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf

_____, _____. "Human Rights Council," **A/RES/60/251**, 3 April 2006. Retrieved 1 October 2009, from http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/A.RES.60.251_En.pdf

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). "Tenth session of the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD X): Summary". Retrieved 30 August 2009, http://www.unctad.org/Templates/Meeting.asp?intItemID=4302&lang=1

_____. "Bangkok Declaration: Global Dialogue and Dynamic Engagement," **TD/387**, 18 February 2000. Retrieved 30 August 2009, from http://www.unctad.org/en/docs/ux_td387.en.pdf

_____. "Plan of Action," **TD/386**, 18 February 2000. Retrieved 30 August 2009, from http://www.unctad.org/en/docs/ux_td386.en.pdf

_____. About UNCTAD". Retrieved 30 August 2009, from http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=1530&lang=1

United Nations Country Team in Thailand. "UNCT Thailand Tsunami Response: Six Months On," June 2005. Retrieved 30 August 2009, from http://www.un.or.th/pdf/6months-Thailand_6month_ tsunami-response_analysis2.pdf

United Nations Environment Programme (UNEP). "Report of the United Nations Conference on the Human Environment". Retrieved 15 September 2009, from http://www.unep.org/Documents. Multilingual/Default.asp?DocumentID=97

_____. "Rio Declaration on Environment and Development". Retrieved 1 October 2009, from http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?documentID=78&articleID= 1163

_____. "Agenda 21: Environment and Development Agenda". Retrieved 1 October 2009, http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=52

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) Secretariat. "United Nations Framework Convention on Climate Change". Retrieved 1 October 2009, from http://unfccc.int/essential_background/ convention/items/2627.php

_____. "Kyoto Protocol". Retrieved 1 October 2009, from http://unfccc.int/kyoto_protocol/items/2830.php

_____. "Bangkok Climate Change Talks - 2009". Retrieved 1 October 2009, from http://unfccc.int/meetings/intersessional/bangkok_09/items/4967.php

_____. "Copenhagen Accord," Conference of the Parties, 15th session, Copenhagen, 7-18 December 2009, **FCCC/CP/2009/L.7**. Retrieved 1 October 2009, from http://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/l07.pdf

_____. "Parties & Observers," Retrieved 1 October 2009, from http://unfccc.int/ parties_and_observers/items/2704.php

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). "About UNOCD". Retrieved 1 October 2009, from http://www.unodc.org/unodc/en/about-unodc/index.html

_____. "UNODC and corruption". Retrieved 20 September 2009, from http://www.unodc.org/unodc/en/corruption/ index.html

United Nations Statistics Division. "Composition of macro geographical (continental) regions, geographical sub-regions, and selected economic and other groupings," revised 1 April 2010. Retrieved 5 April 2010, from http://unstats.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm

U.S. Department of Defense. "Active Duty Military Personnel Strengths by Regional Area and by Country (309A)," 31 December 2008. Retrieved 17 April 2010, from http://www.globalsecurity.org/military/library/report/2008/ hst0812.pdf

U.S. Department of State. "Secretary Clinton: Travel to Asia, February, 15-22, 2009". Retrieved 8 October 2009, from http://www.state.gov/secretary/trvl/2009/116166.htm

_____. "Secretary Clinton: Travel to India and Thailand, July 17-23, 2009". Retrieved 8 October 2009, from http://www.state.gov/secretary/trvl/2009/126017.htm

_____, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labour. "2009 Human Rights Report: China (includes Tibet, Hong Kong, and Macau)," 11 March 2010. Retrieved 31 March 2010, from http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2009/eap/135989.htm

_____, Bureau of East Asian and Pacific Affairs. "ASEAN Regional Forum (ARF) Exercise a Significant Milestone," **Fact Sheet**, 15 July 2009. Retrieved 25 March 2010, from http://www.state.gov/p/eap/rls/2009/126073.htm

_____, _____. "Background Note: China," October 2009. Retrieved 31 March 2010, from http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/18902.htm

_____, _____. "Background Note: North Korea," March 2010. Retrieved 16 April 2010, from http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2792.htm

U.S. Department of Treasury. "The First U.S.-China Strategic and Economic Dialogue Economic Track Joint: Fact Sheet," **Press Releases**, 28 July 2009. Retrieved 8 October 2009, from http://www.ustreas.gov/press/ releases/tg240.htm

U.S. Navy, U.S. Marine Corps and U.S. Coast Guard. "A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower," October 2007. Retrieved 20 September 2009, from http://www.navy.mil/maritime/Maritimestrategy.pdf

United States Pacific Command. "Regional Maritime Security Initiative: The Ideas, the Facts," Updated 21 December 2004. Retrieved 7 October 2009, from http://www.pacom.mil/rmsi/

White House. "Foreign Policy". Retrieved 8 October 2009, from http://www.whitehouse.gov/issues/foreign_policy/

_____, Office of the Press Secretary. "Joint Statement Between the United States of America and the Kingdom of Thailand," 14 December 2001. Retrieved 26 September 2009, from http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/ 2001/12/20011214-7.html

_____, _____. "Joint Statement Between the United States of America and the Kingdom of Thailand," 11 June 2003. Retrieved 26 September 2009, from http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/ 2003/06/20030611-1.html

_____, _____. "Press Briefing by Press Secretary Robert Gibbs," 7 October 2009. Retrieved 8 October 2009, from http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Briefing-by-White-House-Press-Secretary-Robert-Gibbs-10/7/09/

_____, _____. "Joint Statement on U.S.-China Relationship," Beijing, China, 17 November 2009. Retrieved 31 March 2010, from http://www.america.gov/st/texttrans-english/2009/November/20091117110726eaifas0 .730343.html

_____, _____. "Press Briefing by Press Secretary Robert Gibbs," 18 March 2010. Retrieved 30 March 2010, from http://www.whitehouse.gov/the-press-office/briefing-white-house-press-secretary-robert-gibbs-3182010

WHO Regional Office for South-East Asia. "Chronology of Influenza A (H1N1), 18 March - 22 May 2009." Retrieved 29 August 2009, from http://www.searo.who.int/LinkFiles/Influenza_A(H1N1)_Chronology_of_Influenza_ A(H1N1).pdf

WHO Secretariat. "Severe acute respiratory syndrome (SARS): Status of the outbreak and lessons for the immediate future," Geneva, Switzerland, 20 May 2003. Retrieved 26 August 2009, from http://www.who.int/csr/media/ sars_wha.pdf

_____. "Severe acute respiratory syndrome (SARS)," Resolution of the 56th World Health Assembly, **WHA56.29**, Agenda item 14.16, Geneva, Switzerland, 28 May 2003. Retrieved 27 August 2009, from http://apps.who.int/ gb/archive/ pdf_files/WHA56/ea56r29.pdf

_____. "Summary Report – WHO Global Conference on Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS): Where do we go from here?," 17-18 June 2003, Kuala Lumpur, Malaysia. Retrieved 27 August 2009, from http://www.who.int/entity/ csr/sars/conference/june_2003/materials/report/en/index.html

_____. "Summary table of SARS cases by country, 1 November 2002 - 7 August 2003," Geneva, Switzerland, 15 August 2003. Retrieved 26 August 2009, from http://www.who.int/entity/csr/sars/country/country2003_08 _15.pdf

_____. "Avian Influenza Frequently Asked Questions," Geneva, Switzerland, revised 5 December 2005. Retrieved 28 August 2009, from http://www.who.int/csr/disease/avian_influenza/avian_faqs/en/

_____. "Application of the International Health Regulations (2005)," Resolution of the 59th World Health Assembly, **WHA59.2**, Agenda item 11.1, Geneva, Switzerland, 26 May 2006. Retrieved 28 August 2009, from http://www.who.int/ gb/ebwha/pdf_files/WHA59/WHA59_2-en.pdf

_____. "Pandemic (H1N1) 2009 - update 63," 28 August 2009. Retrieved 29 August 2009, from http://www.who.int/csr/don/ 2009_08_28/en/index.html

_____. "Cumulative Number of Confirmed Human Cases of Avian Influenza A/(H5N1) Reported to WHO," Geneva, Switzerland, 16 March 2010. Retrieved 17 March 2010, from http://www.who.int/csr/disease/ avian_influenza/country/ cases_table_2010_03_16/en/index.html

_____. "Disease outbreaks," Retrieved 1 October 2009, from http://www.who.int/topics/disease_outbreaks/en/

WTO Secretariat. "Seventh WTO Ministerial Conference," Retrieved 4 September 2009, from http://www.wto.org/ english/thewto_e/minist_e/min09_e/min09_e.htm

_____. "Accession Status: Russian Federation," Retrieved 13 October 2009, from http://www.wto.org/english/ thewto_e/acc_e/a1_russie_e.htm

แหล่งข้อมูล

กระทรวงการต่างประเทศ, http://www.mfa.go.th

กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, "ประเทศไทยกับองค์การระหว่างประเทศ," http://www.mfa.go.th/UNandThailand/

กระทรวงการต่างประเทศ, กลุ่มงานเจรจาความตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ, http://www.mfa.go.th/tusfta/background.html

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, http://www.dtn.go.th

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, "เขตการค้าเสรี," http://www.thaifta.com

คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ, http://www.unescap.org

เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ, http://www.un.or.th/mdg/index.htm

รัฐบาลไทย, http://www.thaigov.go.th

ศูนย์ปฏิบัติการร่วมกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, http://neroc.kku.ac.th

ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, http://www.deepsouthwatch.org

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์, http://www.thaieurope.net

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์, "โครงการติดตามความเคลื่อนไหวและศึกษากฎระเบียบสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปที่มีผลกระทบต่อไทย," http://monitorenv09.thaieurope.net

สถานเอกอัครราชฑูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย, http://thai.bangkok.usembassy.gov

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.), http://www.odpc.go.th

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, http://www.boi.go.th

สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย, http://www.un.or.th

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, http://www.cabinet.thaigov.go.th

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, กองการต่างประเทศ (ตำรวจสากล), http://www.interpolbangkok.com/

สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, "ระบบรายงานข้อมูลการค้าระหว่างประเทศของไทย," http://www2.ops3.moc.go.th

The 2005 World Summit: High-level Plenary Meeting of the 60th Session of the General Assembly, http://www.un.org/summit2005/

2009 Asia-Pacific community Conference, http://www.apc2009conference.org

A Gateway to the UN System's Work on the MDGs, http://www.un.org/millenniumgoals/

ACMECS Official Site, http://www.acmecs.org

ASEAN Regional Forum (ARF), http://www.aseanregionalforum.org

ASEAN Secretariat, http://www.aseansec.org

ASEM InfoBoard, http://www.aseminfoboard.org

Asia Cooperation Dialogue (ACD), http:///www.acddialogue.com

Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC), http://www.apec.org

Asian Development Bank (ADB), http://www.adb.org

BBC News, http://news.bbc.co.uk

Center for Defense Information (CDI), http://www.cdi.org

Centre for International Crime Prevention, http://www.uncjin.org/CICP/cicp.html

Central Intelligence Agency (CIA), The World Factbook, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html

Council of the European Union, http://www.consilium.europa.eu

Delegation of the European Union to Thailand, http://www.deltha.ec.europa.eu

European Union, http://europa.eu

Fourteenth Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement (XIV NAM Summit), Havana, Cuba, 11-16 September 2006, http://www.cubanoal.cu/ingles/index.html

Global Forum on Migration and Development, http://www.gfmd-fmmd.org

Inter-governmental Asia-Pacific Consultations on Refugees, Displaced Persons and Migrants (APC), http://www.apcprocess.net

MRC Summit and International Conferences, http://www.mrcsummit2010.org

Ministry of Foreign Affairs of Japan, http://www.mofa.go.jp

Non-Aligned Movement (NAM), http://www.nam.gov.za/background/index.html

Office of the High Commissioner for Human Rights, http://www.ohchr.org

Office of the High Commissioner for Human Rights, “International Law,” http://www2.ohchr.org/english/law/

Organisation of the Islamic Conference (OIC), http://www.oic-oci.org

Tenth Session of the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD X), Bangkok, 12-19 February 2000, http://www.unctad-10.org

UNFCCC Secretariat, http://unfccc.int

The UN in brief, http://www.un.org/Overview/uninbrief/index.shtml

United Nations (UN), http://www.un.org

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), http://www.unctad.org

United Nations Development Fund for Women (UNIFEM), http://www.unifem.org

United Nations Environment Programme (UNEP), http://www.unep.org

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), http://unfccc.int

United Nations General Assembly, “High-level Dialogue on International Migration and Development 14-15 September 2006,” http://www.un.org/migration/

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), http://www.unodc.org

U.S. Department of State, http://www.state.gov

WHO Regional Office for South-East Asia, http://www.searo.who.int/

White House (U.S. Government), http://www.whitehouse.gov

World Health Organization (WHO), http://www.who.int

World Trade Organization (WTO), http://www.wto.org

World Summit on Sustainable Development, http://www.un.org/events/wssd/